

ROSSEND ARÚS I ARDERIU

Teatre complet III

1878-1882

Edició de Magí Sunyer

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
EDICIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA
BIBLIOTECA PÚBLICA ARÚS. AJUNTAMENT DE BARCELONA

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. OBRA COMPLETA
Direcció general de Pere Gabriel

ROSSEND ARÚS I ARDERIU
Teatre complet III
1878-1882

Edició de Magí Sunyer

Ajuntament
de Barcelona

[publicacions]
urv

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Tarragona, Barcelona, 2020

EDITEN

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Av. Catalunya, 35 · 43002 Tarragona

Tel.: 977 558 424

publicacions@urv.cat

www.publicacions.urv.cat

EDICIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

Adolf Florensa, s/n · 08028 Barcelona

Tel.: 934 035 430

Fax: 934 035 531

comercial.edicions@ub.edu

www.publicacions.ub.edu

BIBLIOTECA PÚBLICA ARÚS. AJUNTAMENT DE BARCELONA

Passeig de Sant Joan, 26 · 08010 Barcelona

Tel.: 932 565 950

arus@bpa.es

www.bpa.es

1a edició: octubre de 2020

ISBN Universitat Rovira i Virgili (paper): 978-84-8424-882-8

ISBN Universitat Rovira i Virgili (PDF): 978-84-8424-883-5

ISBN Edicions Universitat de Barcelona (paper): 978-84-9168-605-7

ISBN Edicions Universitat de Barcelona (PDF): 978-84-9168-606-4

ISBN Ajuntament de Barcelona: 978-84-9156-262-7

DOI: 10.17345/9788484248828

Dipòsit legal: T 837-2020

Cita el llibre.

Consulta el llibre a la nostra web.

Llibre sota una llicència Creative Commons BY-NC-SA.

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili és membre de la Unión de Editoriales Universitarias Españolas i de la Xarxa Vives, fet que garanteix la difusió i comercialització de les seves publicacions a nivell nacional i internacional.

TAULA DE CONTINGUTS

<i>Boigs fan bitlles</i>		9
<i>Un pas de comèdia (Una olla de cols)</i>		47
<i>Granotes al cove</i>		163
<i>¡Un àngel!</i>		223
<i>Primavera i tardor</i>		261
<i>Les màquines de cosir</i>		363
<i>El cazador de águilas</i>		395
<i>Mister Hume</i>		479
<i>En remull</i>		513
<i>La huella del crimen</i>		549
<i>La patum... pim, pam, pum</i>		629
<i>Les tres germanes</i>		751
<i>Un ambo de regidors</i>		857

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. TEATRE
1878-1882

Boigs fan bitlles

Modisme en un acte i en vers català, de Rossendo Arús i Arderiu¹

Estrenat en lo Teatre de la Princesa de la ciutat de València la nit del 19 de març de l'any 1878.

A la memòria del distingit primer actor còmic en Gervasi Roca, qual irreparable pèrdua plora encara avui lo Teatre Català, respectuós record de son entusiasta admirador i bon amic.

L'AUTOR.

Repartiment

PEPETA	Balbina Pi
DON PAU ROCA, oncle	Jaume Martí
FELIP ROCA, nebot	Joan Isern
MARC, criat	Gervasi Roca

Lloc: Barcelona.

Època: actual.

Indicacions: actor.

¹ Edició: Rossendo Arús i Arderiu, *Boigs fan bitlles*. Modisme en un acte i en vers català, Barcelona, Tipografia El Fomento, de Solé, 1888.

ACTE ÚNIC

Un salonet elegant i ben amoblat; alfombra i cortinatges; porta al fondo i laterals; un balcó a la dreta. Lo recibidor és ample; frente a la porta del saló, se veu la de l'entrada al pis.

ESCENA I

MARC *(Des de la porta, com si enraonés amb algú que se n'acabés d'anar.)*

Està bé, si la demanen,
¡vindré a casa les Bertrands!...

(Baixant al prosceni.)

Si espera que jo l'avisí,
bona estona s'hi estarà.

(Com si continués parlant amb el que se n'ha anat.)

Però no vindrà ningú,
i, enc que vinguen, és igual.
¿Veu? Me'n vaig ara a dormir
i, si truquen, trucaran...
jo tranquil, per més que ho senti,
faré el sord per no aixecà'm...

Aquest soc jo, me conec;
aquí té lo que és en Marc:
quan vostè se'n va de casa,
no puc fer més del que faig.
Si no li agrada... es conforma,
lo remei lo té en ses mans.

(Tocant lo silló.)

¡Ahà, el trono dels ganduls,
lo meu llit, estant llevat!...
Ja et tinc, sòcio, no m'escapes,
amb mi tens de carregar.

(S'hi deixa caure.)

Aixís, sense cerimònies,
lo que es diu ben repapat,
com ho fem los *maricanos*
de debò, de bona sang.
Bueno, si algú truca, dormo;
quan ha trucat prou, se'n va,
i si, tossut, tant repica
que em desperti, ho tinc curat
amb un poc de cotó fluix
a cada orella. Aquí està,
previngut a punt de solfa.
Que bé que estic, ¡ah, salau!,
aixís que m'entra la son,
me sembla que veig passar,
entremig de llumenetes,

aquelles mulates, ¿ai?
¡Amèrica, si poguéssim
tornar quaranta anys atrás!
(*Canta baix.*)
«Ay, qué gusto y qué placer,
es cosa rica:
el bailar el cucuyé
con la sopimpa.»
(*Parla.*)
¡Fins lo silló sembla es torni
una hamaca...! ¡Alça que va!
«Y aquel mareo, y aquel *vayvién*,
yo me mareo, yo me mareo,
yo no estoy bien.»
(*Badalla i s'estira.*)
¡Començo a tenir el sunyer!
Veiam si em puc arribar,
tot somiant, fins a l'Havana,
sens mareig ni temporals.
Ja veig els micos com ballen
fent-ne giravolts estranys,
lloros, cotorres que parlen,
pacaritos virolats
i mulates a l'engròs,
jipijapes, vestits blancs...
i més negres i més cocos...
(*Queda adormit i truquen.*)
¡Ja m'ho esperava...! Endavant.
(*Tornen a trucar.*)
¡Truca, truca, tros de quòniam,
si et creus que tinc d'aixecà'm!
¡Com hi ha món te diverteixes,
prou vas ben equivocat...!
(*Truquen més fort.*)
Esperant-ne que m'aixequi,
ja arribaràs a demà.
(*Truquen més violentament.*)
¡Apreta! ¡Això és trucar d'amo!
I tenen pressa... ¡Veiam!
(*S'aixeca amb tota calma.*)
¡Vatua! Sento trepig;
vaig corrents, això serà
que he deixat la porta oberta.
Com dimontri... ¡Ja he fet tard!
(*Al ser al foro, es topa amb don PAU i FELIPET, que entren.*)

ESCENA 2

MARC, don PAU i FELIP.

MARC (Esverat.)
¡Verge Santa, és ell! ¡Són ells!
¡En Felipet i don Pau!

PAU Ja et donaré, estrafalari...

MARC ¡Vaia, quins modos d'entrar!
¿Aquest saludo se'm dona,
després d'esperà'ls quatre anys?...
(A don PAU, allargant-li la mà.)
¡Toqui-la!
(Don PAU no en fa cas.)
Bo, ja fa el bot.
(A FELIP.)
¡I tu, noi!

FELIP Amb salut, Marc.

PAU ¡Un bastó, és lo que mereixes...!
Digues, ¿per què t'has mudat?

MARC (Acostant una cadira.)
Prengui una cadira, assenti's,
de contar és un xiquet llarg...
i, amb tant de temps que la corre,
deu trobar-se ben cansat.
(Volent-lo fer seure per força.)

PAU No vinguis amb més camàndules
i no busquis enfadà'm...
¿Com t'has atrevit, contesta,
a fer...?

FELIP ¿Que ets l'amo, tu, Marc?

MARC En Felipet, que s'enfada.
(Mirant-se'l amb carinyo.)
Los petits, ¡com se fan grans!...
Se'n va anar pelat de cara
i va amb bigotis de pam...

FELIP Lo mateix home de sempre,
amb los mateixos pecats.

MARC (A don PAU, mirant a FELIP amb atenció.)
És bon mosso i té mostatxo,
i jo me l'he vist al braç.

PAU ¡Mes, acabem!

MARC Sempre presses.

FELIP Tu catxassa.

MARC ¿Què hi farà?

De que la salut no els manqui,
alegria tinc en gran,
i els envejo per la ditxa
de poder venir d'allà,
veient altre cop mulates
plenes de sandunga i sal,
amb dents blanques, amb ulls negres.

FELIP ¿T'agradaven?

MARC ¡Que ets babau!

No ho preguntis, ¡ai!, m'agafa
cori-mori de pensà-hi.
¿Qui l'oremus no ha de perdre
amb aquell color torrat,
de cafè amb llet aigualida,
que no és negre i que no és blanc?

PAU ¿T'has proposat amolar-me?
Vull que em diguis a l'instant
per què...

MARC Esperí's.
(Posa una cadira al mig i s'hi assenta.)
Ara, digui.

PAU *(Enfadat.)*
Vaia un escàndol.

MARC Ho faig
no per faltar-li al respecte,
sinó per comoditat:
lo seu sermó, segons traces,
de curtet no pecarà,
si m'hi estic com a cal sogre,
duri tant com vulgui, ¿sap?

PAU No m'alteris.

FELIP Respon, home.

MARC Ja pot preguntar, don Pau.

PAU ¿Com és que fa una estona,
quan a casa hem arribat,
carrer Ample, número tretze,

m'hagi sortit un gavatx
i dir-me fent reverències:
«*Bonjur, mussié, avant, avant,*
que vulé vus arranqué»,
fent-me obrir la boca un pam?

MARC

(Rient.)

Ah, el dentista mussiu Gras,
que és més sec que un bacallà;
molt bon home i molt entès,
per gust pot anar a provà'l,
quan vaig decidir mudar-me,
ell lo pis es va quedar.

PAU

¿I com és això? ¿Per què
m'ha tingut de dir en Blai,
lo porter, lo sastrinyoli:
«Lo senyor aquí no s'està,
ara viu: Rambla del Mig,
trenta-quatre, principal.»?
¿Per què lo meu domicili
un porter té d'innovà'm?

MARC

Doncs, miri's, ha sigut sort.
¡Vaya un home, el senyor Blai,
sembla un jutge de tant sèrio!
Sinó que parla formal,
li diria que no ho crec;
en tota sa vida, mai
resposta, siga qui es vulga,
a ningú n'ha tornat cap.
Ja li donaré les gràcies
quan passi per 'llà davant.

PAU

(Enfadat del tot i agafant-lo per la solapa i fent-lo alçar del silló.)

¿Que vols contestar-me o no?

MARC

Sí, senyor, però ja sap
que soc fet an els meus vicis,
que de pressa no hi vaig mai.
¿Vol saber alguna cosa?
M'ho pregunta i la sabrà,
si es calla com un difunt
i em deixa parlar assentat.
(Torna a seure.)

FELIP

No en trauríem l'aigua clara,
queda per mi, ja veurà.

MARC Com uns sorges, me fan pena.
(*Acostant-li una cadira a FELIP.*)
¡Seu!

FELIP (*Seient.*)
¡Tu t'hi empenyes...!

MARC Don Pau:
no en pagarà cap diner,
és casa seva, ja ho sap,
amb llibertat i franquesa.

PAU ¡És pasmós!

FELIP No en faci cas.
(*Seu don PAU.*)

MARC ¿Ja estan vostès? Ara jo.

PAU ¿Tu?

MARC So d'ossos i de carn
tant com puga ser vostè.
¿Què s'ha cregut?

PAU Capsigrany.

FELIP Callin d'una vegada.

MARC Això, l'oncle.

FELIP ¡Tu!

MARC ¡Jo arrai!

PAU ¿Per què el mudar-te de pis
sens cap ordre?

MARC És natural,
si ara l'altre era petit,
lo llogar-ne un de més gran.

PAU ¿Petit, dius? Antes...

MARC ¡Oh!, sí, antes...
Ara se'n 'via tornat.

FELIP ¿Com s'explica?

PAU ¿Què empatolla?

MARC I sí, no tenia bany,
ni jardí, ni un bon saló,

- i ademés, lo principal:
hi havia sols una arcova.
- PAU Lo suficient...
- FELIP Sí, és bastant.
- MARC No senyor, amb dugues, sí.
- FELIP ¡Dugues!
- MARC I per terme baix.
Després, home, aquell carrer
que no hi passa ningú mai.
¡Aquí a la Rambla...!
- PAU *(Irònic.)*
És punt cèntric.
- MARC Si això és un cotxe parat:
mirin, mirin del balcó,
sembla festa aquí tot l'any.
- PAU No sé com puc aguantar-me,
l'antic pis no era capaç...
- MARC S'havia tornat petit
i després, a no tardar,
segons com les coses vinguen,
aquest no li bastarà.
(Alçant-se d'un bot de la cadira i pegant-se un cop al front.)
¡Cristo em valga, no hi pensava!
Corrents, a avisar-la vaig.
- PAU *(Esparverat.)*
Li deu entrar l'arrebato.
- FELIP Aparti's d'ell, oncle Pau.
*(S'han posat un a cada cantó d'escenari, emparats per una butaca. MARC diu
los versos que segueixen dirigint-se a ells dos, que se'l miren amb compassió però
no fiant-se'n.)*
- MARC No comptàvem amb vostès,
com no ens 'vien avisat...
Varen marxar per tres mesos
i tornen passats quatre anys.
¡A no ser la porta oberta,
prou serien al replà!
Compleixo l'ordre: ja torno...
és a casa les Bertrands...
¡Cristo em valga! ¡Cristo em valga!
¡Quina memòria...! ¡Quin cap...!

(Se'n va corrents amb les mans al cap. Don PAU i FELIP queden assombrats. Quan estan segurs de que ha marxat, abandonen los sillons i baixen al prosceni mirant recelosament. En MARC, a l'anar-se'n, no ha tancat la porta.)

ESCENA 3

PAU, FELIP.

PAU ¿Tot això, què significa?

FELIP Que a Sant Boi hi falta gent.

PAU Per descomptat, mes lo canvi
és lo que jo no comprenc.

FELIP *(Mirant-se el saló.)*
I no està mal disposat.

PAU *(Mirant igual que el seu nebot.)*
En bon ordre, sí.

FELIP Ben net.

PAU Los meus mobles en bon ús.

FELIP Com no fan gaire servei.

PAU Lo rellotge.

FELIP La poltrona.

PAU Lo meu quarto serà aquest.
(Dirigint-se al de l'esquerra i mirant des de la porta.)
Mira el llit, que sembla un poble,
ja l'enyoro... ¡Bé...! No veig
lo retrato de l'Antònia.

FELIP Lo misteri ja l'entenc.
Ella viu aquí.

PAU Tontada...
¿Tu no et recordes, potser,
que a Cadis hi vam trobar
dos-centes noranta-set
cartes, totes detingudes
per no haver-hi prou franqueig?
Ja saps que en elles me deia
que, havent tret, amb un bitllet
de Madrid, quatre-mil duros,
a Gràcia's via establert
de modista, que, a pesar
de la nova posició,

m'estimava lo mateix,
corsecant-se d'esperar-me...
¡Si m'estima...! Sempre em deia:
«¿Veus?, i jo no t'estimés,
regalos no t'acceptava
per no tenir records teus.»
I sovint me demanava
ara un vestit, un anell,
mitges de seda, polaques...
fins, un dia, un mig adreç
que va veure a can Carreras,
esmaltat i amb brillantets
muntats a l'aire, que et dic
que, tant bon punt sento el preu,
a pesar del meu carinyo,
me va arrencar mil gemecs.

FELIP *(Mofant-se'n.)*
Vamos, és una gran dona.

PAU I allò de dir-me: «Angelet,
quants més regalos me facis,
més records de tu tindrè...»
Me sembla que parlo sol.
(Ha acabat d'enraonar tot sol, perquè en FELIP s'ha ficat al quarto de la dreta, d'a on surt rient.)

FELIP Aquest quarto, ¿veu?

PAU Sí.

FELIP Aquest
l'ocupa una rellogada.

PAU ¿Què emboliques?

FELIP Lo que sent.

De vestits, bates, enagos,
essències, polvos, *colcream*,
trenes, monyos, anyadits,
polissons i dels demés
embolics que usen les dones,
n'està pleníssim tot ell.

PAU *(Anant-hi.)*
És cosa de perdre-hi l'esma.

FELIP *(Que ha tornat a entrar al quarto, surt amb uns guants i unes botines, topant amb don PAU quan arriba aquest al llindar.)*
És allò cantin papers...
per si ho dubtava.

ESCENA 4

Dits, MARC.

MARC La tenim aquí molt prompte,
 ha sortit a detràs meu.
 ¡Quina calor fa, com suo...!
 Toqui el front i se'n convenç,
 no s'embrutarà les mans...
 (A don PAU dant-li el barret.)
 Tingui, aguantim lo barret...
 Era precis preparar-la...
 la pobra dona, ¡ja ho crec...!
 Res de dir-li: «Hi ha don Pau»...
 era un cop massa... valent...
 Jo li he dit: «Hi ha el senyor Elàstics»,
 un obrer de la Mercè
 que sempre ve a buscar quartos;
 ho mana el rector, i ell creu,
 sense que entri en lo negoci.
 No es pot tenir de tan vell,
 un sant home, ja no enxerca,
 i, pobret, planxa amb los peus.
 (Fent senyal d'arrossegat els peus.)
 Ell és l'única visita
 que tenim i que es permet...
 La mestressa, clar, no vol
 donar lloc... ¡És un portent!
 Jove, guapa, recatada,
 don Pau sí que ha tret lo be.
 ¡De pernostres i de salves,
 de *glorias patrias* i amens,
 si n'ha dit a totes hores
 per la salut de vostès!
 (A FELIP.)
 Ja veus, l'oncle, tot callant,
 com s'explica, Felipet.

PAU ¿Ja has acabat?

MARC Sí, senyor.

PAU ¿No tens que dir res més?

MARC ¡Res!

PAU ¿De quina dona parlaves?

MARC *(Sorprès.)*
¿De quina? No ens enfadem:
¡de la seva, de la seva...!

PAU ¡De la meva!

MARC Sí, ¿i doncs què?

FELIP Si no és casat.

PAU Però, estúpid,
al marxar, era solter...

MARC Aleshores, sí senyor,
mes ara ja és diferent...

PAU ¿Què vols dir?

MARC Que ara és casat.

PAU ¡Casat!

FELIP ¡Casat!

MARC Casat.

FELIP *(Rient.)*
¡Bé!

MARC ¿Lo fa riure...?

PAU ¿Casat jo...?

FELIP ¿I amb qui, si es pot saber?

MARC Amb una dona.

PAU ¿Mes quina?

MARC La seva.

PAU La...

MARC De vostè:
la que paga tot lo gasto
de pis, de compra i demés,
no mira prim amb los comptes
que paga sempre amb escreix.
És feta de bona pasta,
estic molt millor que un rei.

PAU *(Exasperat del tot, agafa a MARC, lo fa seure per força en una butaca i
l'amenaça amb los punys closos.)*
Seu aquí, i conta de pressa,
mentres jo he sigut ausent,

lo que ha passat a casa.
Si no parles...

MARC *(Amb tota calma.)*
Parlaré,
parlaré, no s'incomodi...
que parlant s'entén la gent.
Lo mateix gènit d'abans,
no en posarà mai, de greix...

PAU *(Enfadat i picant de peus.)*
¡Marc...!

MARC *(Amb tota calma.)*
Ja em corta.

FELIP Deixi'l dir.
(A MARC.)
Digues.

MARC *(Anant a començar mes parant-se de repent per a prendre lo mocador que s'ha tret de la butxaca don PAU i eixugant-se amb ell la suor de la cara; don PAU va a prendre-li, mes se deté per les paraules de FELIP.)*
Doncs...

PAU ¡Tu...!

FELIP Deixi'l fer.

MARC ¡No s'alteri per tan poc,
com que no portava el meu!

FELIP *(Esbufegant.)*
Bueno, a veure si acabem.

MARC Me contava ser ditzós
després de marxar vostè,
tres mesos en sense l'amo,
me deia: «Estaràs al cel».
¡Cristo em valga! L'alegria
va fugir-me en un moment.
Veus aquí que l'endemà,
era un diumenge per cert,
va comparèixe'm, plorós,
un home, no, era un pagès,
per recado d'en Dalmases,
aquell amic de vostè.

PAU Lo millor, ja pots ben dir-ho,
ma fortuna dec an ell...
en Dalmases.

MARC Que s'estava
als Hostafrancs...

PAU ¿Ja no hi és?

MARC No.

PAU ;I on para!

MARC Al Poble Nou.

PAU ¡Quin gust!

MARC Per força va ser,
lo pobre home es va morir.

PAU ;Mort!

FELIP ¡Mort!

MARC I enterrat.

P_{AU} ¡Déu meu!

MARC No s'encaparri, ja està,
va tocar l'hora per ell.

FELIP Continua.

MARC

Bé, tornem-hi.
(*Canviant de veu i fent pauses que es marquen.*)
Arribant-hi, al llit me'l veig...
«Bon dia, senyor Dalmases»,
li vaig dir, «¿que no està bé?»
Estava mal, se li veia...
se moria per moments...
Tingué força sols per dir-me,
parant-se molt per l'aufec:
«Marc... bon minyó...» M'ho va dir-ho,
ho pot creure, és ben cert.
«Ton amo és fora... jo... a tu
vull confiar-te un secret.
La Pepeta...»

PAU No hi pensava,
la seva filla...

MARC Sí, d'ell.

FELIP L'amiga de ma infantesa.

MARC «Jo soc sol, no tinc parents.»

PAU No li quedava ningú:
tots morts, vritat, prou que ho sé.

FELIP Ep, que l'interrompeix, oncle.

MARC Oncle, que m'interrompeix.
És un vici que el domina,
lo té de qui sap lo temps,
ja se sap, *genio y figura...*
això ho sento dir a la gent.
(Tornant a la relació amb lo to pausat i la veu d'antes.)
«La Pepeta es queda sola,
sola no, escolta el secret.
És casada, ningú ho sap,
amb don Pau, amb l'amo teu.»

FELIP ¡Oncle...!

PAU ¿Amb mi?

MARC Vostè dirà,
jo no hi era.

PAU ¿Com s'entén?

MARC *(Tornant a la relació.)*
«Quan siga mort, te l'endús,
no la deixis ni un moment,
la portes a Barcelona,
te poses al seu servei,
allí espera al seu marit,
que vindrà dintre curt temps.
Aquesta carta que et dono
la vaig escriure per ell,
li entregues aixís que arribi...»
Me l'allarga, tremolenc,
jo, natural, l'hi vaig perdre...
me mira, el miro, ens mirem...
i no hi quedava ningú
en aquell quarto, després.
*(Lo mocador de don PAU, que se l'ha ficat a la butxaca, se'l treu ara per eixu-
gar-se els ulls. Los dos versos que segueixen, parant de plorar, és amb marcada
transició.)*
És a dir, sí que hi quedava,
vaig quedar-hi jo.

FELIP *(Amb sorna.)*
¡Immodest...!

PAU ¿I la carta?

MARC No la tinc,
la senyora és qui la té,

si vol, ella podrà dar-li.
Ara puja.

PAU Deixa'ns.

FELIP Ves.

MARC *(Mentres va a obrir la porta.)*
¡Ai, pobre senyor Dalmases!
(Reculant.)
Com los dic, és patent,
¡ja ho veuran, quina patxoca...!
(Va a obrir.)

FELIP ¡Tan callat...!

PAU ¡Si no en sé res!
(MARC ha obert la porta, entra PEPETA; al veure a don PAU i a FELIP, se sorpren. MARC se n'ha anat a les habitacions interiors.)

ESCENA 5
PAU, FELIP, PEPETA.

PEPETA *(A part.)*
¡Don Pau, quina sorpresa!

FELIP *(A part.)*
¡Ella!

PAU Senyora...
(No sabent què dir.)
jo... tinc l'honor
de presentar-li en Felip,
lo meu... lo nostre... nebot...

PEPETA *(Allargant-li la mà.)*
Un amic d'antes.

FELIP *(Prenent-li.)*
I d'ara.

PAU *(Baix, a FELIP.)*
Mira, ves-te'n, deixa'ls sols,
haig de parlar amb... ta tia.

FELIP *(Saludant.)*
Senyora...
(A part i anant-se'n.)
S'ha fet un sol.
(Se'n va FELIP. PEPETA s'assenta, indica a don PAU que la imiti, ho fa i deu notar-se-li la situació en què es troba.)

ESCENA 6

Don PAU, PEPETA.

PEPETA Segui.

PAU Gràcies.
(Assentant-se, a un ademan de PEPETA.)

PEPETA És a casa.

PAU *(Somrient.)*

Sí.

(A part.)

No hi ha més, rompo el foc.

(Alt.)

Del seu pare jo era amic,
dec an ell tot lo que so,
m'estimava...

PEPETA Sí, ja ho sé,
m'ho va dir per últim cop
a l'escriure aquesta carta,
lo dia abans de sa mort.
(Ha anat a treure-la d'un secreter.)
Tingui, és per vostè.

PAU *(Obrint-la i a part.)*
Veiam...

(Llegint.)

«Dec anar-me'n d'aquest món...
dels meus amics considero
que m'ets tu l'amic millor...
Va a quedar sola ma filla,
té divuit anys, divuit sols.
¿Què fora d'ella, quedant-se
amb abandó de tothom...?
És un àngel, la puresa
resplendeix en lo seu front...
És més que bonica, hermosa,
ma fortuna té per dot...
Tu t'hi casaràs, puc fer-ho,
vui que porti lo teu nom.
Ets fora per quatre mesos,
complint ella els meus acords,
a ta casa en Barcelona
esperarà el teu retorn.
Per evitar los perills,
des d'ara prendrà el teu nom,
cuidant-se de dir als parents

perquè ho sàpiga tothom,
que a la vigília d'anar-te'n,
ella amb tu casada fou.
Res més tinc que dir-te, estima-la,
¡per tu, per mi, per tots dos!»

(Declamat.)

Ni una paraula anyadeixo:
complim les ordres del mort,
som casats, l'enhorabona...
m'és esposa, li so espòs...
Tal vegada m'adelanto,
jo no sé si vostè vol...

PEPETA La conducta que he observat
a les clares li respon...

PAU Vritat, Pepeta, dispensi,
mes posi's en lo meu lloc...
Això... no es veu cada dia,
trobar-se un casat de cop:
la sorpresa...

PEPETA Si es que ho senti...

PAU Al contrari... ¡Fora bo...!

PEPETA És que no vui, de cap modo,
abusar del seu bon cor;
no obstant de l'ordre del pare,
se queda lliure, si vol.

PAU Aquest capítol deixem-lo,
cap paraula sobre això:
vostè és la meva senyora,
aquí té lo seu espòs.
Esta carta és un contracte
per mi vàlid i tan fort
com si l'haguessin subscrit
tots los notaris del món,
los jutges, los advocats,
i els vicaris i rectors.
Per qui no serà agradable
és per vostè.

PEPETA Per mi, prou.

PAU És que passo dels vint anys...
vaig fer-ne cinquanta-dos
al marxar-ne per tres mesos...
ni goso comptar-los tots...
Posant-hi els quatre, ne tinc...

PEPETA ¿Què importa l'edat, si el cor...?

PAU No és dolent.

PEPETA Ho crec.

PAU En fi,
so casat, vamos, ho som.
Malvinatge, no hi pensava...
L'Antònia... l'Antònia...

PEPETA ¿Com?
¡Antònia!

PAU ¿He dit Antònia?
És... un... banquer de Centfocs,
Josep... Antònia... un amic...

PEPETA ¿I a què ha vingut lo record?
(No sabent com sortir-ne.)

PAU És vritat, ¿a què ha vingut?
¡No ve al cas...! ¡Sí que hi ve, i molt...!
Pretenia que em casés
amb la seva filla...

PEPETA Doncs,
s'hi casa si és que l'estima.

PAU No la vull per res del món,
ademés ja so casat,
i jo estimo a vostè sols,
i so l'home més feliç
si un xiquet me correspon.
(Li té agafada la mà quan surt MARC amb un cove gran ple de cartes.)

ESCENA 7
Dits, MARC.

MARC La seva flaca, les dones,
què hi farem... ¡Senyor!
(Veient que no li contesta, lo toca per l'espatlla.)
¡Senyor!

PAU *(Sens girar-se i malhumorat.)*
Deixa'm estar, no m'importunis.

MARC Doncs miri's, farà el favor,
de contestar quan lo cridi.

PAU ¡Te desmandes!

MARC Tinc raó.

PEPETA ¡Marc!

PAU ¡Basta!

MARC ¿Veu com té culpa?

PAU Calla.

MARC ¡Bueno!

PAU ¿Què vols?

MARC L'esperen aquestes cartes,
és ple el cove fins al fons,
les he anades recollint
amb més paciència que en Job;
no el conec, vaig sentir dir-ho.

PAU (*A MARC.*)
Porta-les a dintre.

PEPETA No,
que li poden convenir...
No vull causar-li destorb,
faci... Em retiro...

PAU (*Torbat.*)
Seran...

PEPETA (*Somrient.*)
Sí, del banquer de Centfocs.
Ja té feina per estona
si llegir-les totes vol.

PAU (*Que n'ha agafat tres o quatre.*)
Són del sastre... que em reclama...
una factura... un comptot.

MARC (*Per ell.*)
Banquer... el sastre... ¿A mi misteris?

PEPETA (*Rient.*)
¡Vostè inglesos...!

PAU (*Mentres l'acompanya galantment al seu quarto.*)
No per molt,
vaig a pagar-lo per treure'm
de damunt a aquest moscon.
(*PEPETA entra al seu quarto.*)

ESCENA 8

PAU, MARC.

PAU És veritat, però no al sastre,
a l'Antònia, de seguida...

MARC Altra vegada aquest nom.

PAU ¿Què fas, encantat, què mires?

MARC Ara miro a vostè.

PAU Ja ho veig.

MARC (*Grave.*)
Tenim de parlar una mica.

PAU ¿Què...?

MARC Vull una explicació.

PAU ¿Tu goses...?

MARC ¿Què significa
lo sastre, el banquer, l'Antònia?

PAU És graciós.

MARC No se'n riga,
no m'agraden los misteris,
los embolics, ni pamplines.
No vull que res se m'oculti:
si en mi vostè no hi confia,
despatxi'm, no hi vull estar.
Com pogué, no se m'explica,
ocultar-me el casament,
no l'hi perdono en ma vida;
he passat quatre anys de febre,
sí, quatre anys, dia per dia.
No pot seguir d'aquest modo
si al seu costat vol tenir-me.

PAU ¡Que original! Do'm les cartes.

MARC (*Retirant lo cove.*)
Primer digui'm si so digne
de que em conti...

PAU (*Rient.*)
Lo que vulguis.
(*Per les cartes, que en MARC encara les aparta.*)

Guarda-les, no dec llegir-les,
sabent que són de l'Antònia.

MARC ¡Tornem-hi!

PAU No vull musiques.

MARC ¡Quina paga, quina paga!

PAU An en Felip me l'avises.

MARC Sí, senyor.

PAU Tinc de parlar-li.

MARC Bueno.

PAU Corre.

MARC De seguida.
 (Tot anant-se'n.)
Té mal humor, són los nervis,
los nervis que el mortifiquen.
 (Al ser a la porta, torna a baixar.)
¿Oi, que m'ho contarà tot,
fins la cosa més petita...?

PAU ¡Marc, Marc, Marc! Que em consumeixes.

MARC ¡Los nervis! ¡Com les enfila!
 ¡Cristo em valga...!
 (Acostant-se a ell després d'haver donat alguns passos cap a la porta.)
 jo el perdono...
Quan se té l'ànima trista,
res consola més que veure
plorar una cara amiga...
 (Somicant.)
Jo ploro per consolar-lo.
 (L'abraça.)
Jo l'abraço per...

PAU ¡Estigues!

MARC *(Anant-se'n, plorant.)*
¡Ai, pobret senyor Dalmases,
als meus braços va morir-ne!

contar-l'hi amb bones paraules...
preparant-lo...

FELIP ¿I bé?

PAU *(A part. Acabant de pensar.)*
Ja ho tinc.

(Alt.)

So casat.

FELIP ;Com?

PAU ¡Sent-ho, vaja!

FELIP ¿De sèrio?

PAU No, de brometa,
casat com la gent se casa.

FELIP ¿Amb l'Antònia?

PAU Sí, jamb ta tia!

FELIP ¿Quant temps fa?

PAU Al morir son pare.

FELIP ¡Si vostè no era an aquí!

PAU *(No sabent què dir.)*
Ja ho sé.

FELIP ;Doncs?

PAU *(Donant-li la carta.)*
Aixís s'acaba.
(Mentres FELIP la llegeix.)

Que vingui lo més pintat,
si tan bé com jo ho prepara...

FELIP *(Tornant-li la carta.)*
Ja comprenc, és son dever.

PAU ¿Dever...? Tires i no engaltes...
De marit mai n'he sigut,
jo no sé com dec portar-me...
aconsella'm, ho reclamo...
tu posa't al meu puesto.

FELIP Altra
cosa no vull.

PAU És dir, no,
no t'hi posis, te'n fas càrrec.
(Surt del seu quarto PEPETA i fa ademan d'entornar-se'n.)

ESCENA II

Dits, PEPETA.

PEPETA *(A don PAU.)*
Me creia que estava sol,
perdoni'm...

PAU Sols, sí, com ara,
tots tres estem en família...
no hi ha cap persona estranya.
Mon nebot... lo seu nebot,
ja el coneix...

PEPETA Sí...

FELIP De la infància.

PAU Tenim de fer un terceto,
això serà un estar d'àngels.
Jo, lo millor dels marits,
vostè...

PEPETA ¿Me permet donar-ne
algunes ordres a Marc?

PAU ¿Permetre...? Si vostè mana...
(Toca el timbre i instantàniament surt en MARC.)

ESCENA 12

Dits, MARC.

FELIP Ja és molt, venir tan de pressa.

MARC Si era a la porta, escoltava.
(A don PAU.)
He vist que era la senyora,
a ser vostè, no m'atrapa.
Convé no avesar a mals vicis,
abans vostè cap vegada
lo timbre feia tocar...

FELIP Al contrari, tu tocaves
perquè ell vingués...

MARC Per 'xò és amo.

PEPETA *(Donant-li un paper.)*
Aquesta llista d'encàrrecs
me convé amb molta d'urgència.
Te n'hi vas...

MARC Senyora, calma.
sap que no tenim minyona,
potser demà, tal vegada
se me n'han presentat quinze,
una sola fa per casa,
penso quedar-me-la, és negra...
Quan la tingui ja llogada,
aleshores s'anirà
a buscar el que faci falta.

PAU ¡Insolent!

FELIP Quina manera...

MARC *(A don PAU.)*
Los nervis.
(Mirant a FELIP.)
¡També renya, alça!

PEPETA Conec l'apreci que els té,
no li diguin cap paraula.

FELIP Fora ditxós si volia
que ocupés la seva plaça.

PAU És cosa meva.

FELIP A mi em toca.

MARC *(A FELIP.)*
Deixa'l anar, que li agrada,
lo córrer és la seva menja...
sembla que el lliguin, a casa.

PAU Hi vaig jo, so lo marit
i no he fet l'aprenentatge.
Tinc d'anar a cal notari
per arreglar lo contracte...

PEPETA ¿Vostè mateix? No...

PAU Senyora,
és lo seu espòs qui ho mana.

PEPETA Pus, ja que vostè s'hi empenya,
ses ordres dec acatar-ne.
Anirà a ca la modista...

PAU Modista...
(Diu a part lo que segueix i es topa, al girar la cara, amb la d'en MARC, que està al seu detràs i sent l'a part.)
¡L'Antònia...!

MARC *(Incomodat per no saber lo del nom.)*
¡Da-li...!

PEPETA Fernando, setanta-quatre.

MARC *(A la PEPETA.)*
Digue-li que amb les fadrines
no hi faci petar la claca,
o no el veu fins a demà.

PEPETA És perquè em porti la bata.

MARC Farà prou si se'n recorda...

PEPETA De des d'allà té d'anar-se'n
al Padró, per un sombrero,
número sis, a la plaça,
primer pis, donya Sofia.

FELIP No té de caminar gaire.

PEPETA Per últim, al sabater,
plaça Cerdà, de l'Ensanxe.

FELIP També a dos passos.

PEPETA Que em porti
avui mateix les polaques.

PAU *(A part.)*
És deliciós ser marit.
(Alt.)
¿No hi ha res més?

PEPETA Per 'vui, basta.

MARC *(Deturant a don PAU, que se'n va.)*
Compri'm, de pas, a can Roca,
una lliura de mostassa:
haig de prendre un bany de peus.

PEPETA La bata, vull la ratllada...

FELIP La ratllada, oncle...

MARC Prou, prou,
segur que en portarà una altra.

PEPETA No vull molestar-lo més,
de les flors ja puc passar-me'n,
com que el ball d'aquesta nit...

PAU *(Espantat.)*
¡Ah!, va... va... Anem al ball.

MARC Vaia.

FELIP Anem al ball...
(Reprenent lo que deia.)
Dic la tia...
va an el ball.

FELIP De casa en Planas.

PAU *(Sorprès.)*
¿Li agrada el ball?

FELIP Amb locura...
¡M'hi moro...! ¿Què és agradar-me...?

PAU ¡Ah!, s'hi mor...

MARC Nos hi morim.
An al meu temps, com ballava,
era un trumfo, me'n recordo
que en sabia. Veurà, encara.
(Volent agafar-se amb don PAU.)
Un parell de volts, només.

PAU *(Resistint-se.)*
¡Marc, Marc!

PEPETA *(Procurant, amb FELIP, fer desistir an en MARC.)*
¡Vamos!

MARC *(Ja separat.)*
Són de palla,
¡quins homes corren avui!

PEPETA *(Com si se'n anés.)*
¿No oblidarà els meus encàrrecs?

PAU Vaig i vinc en dos minuts.
Comencem l'aprenentatge
de marit. La sort, la ditxa,
tal vegada, potser, guarda.
Adeu, Felip.

FELIP Lo segueixo.

PAU No, et quedes.
(A PEPETA besant-li la mà.)
Fins la tornada:
an el Padró pel sombrero,
número sis, les polaques...

lo sabater... la modista,
Fernando setanta-quatre,
és tot al peu de la lletra.

MARC Se descuida la mostassa.

PAU *(A part, anant-se'n.)*
És deliciós ser marit...
prendré un cotxe aquí a la plaça.

MARC *(Cridant des de la porta.)*
¡Vagi al dret, no s'entretenga!
Li agraden tant les marrades.
(MARC queda a la porta, en primer terme, i un a cada cantó, mirant-se, PEPETA i FELIP.)

ESCENA 13

PEPETA, FELIP, MARC.

PEPETA *(A part.)*
He fet mal, pobre don Pau.

FELIP *(A part.)*
Ella i l'oncle són de plànyer.

MARC *(Anant baixant.)*
Per amo, no, no serveix;
per mosso, si jo el manava,
fora bo, li faig justícia...
(Al ser en primer terme, veu a PEPETA i FELIP, notant la seva torbació.)
La tia i el nebot... Calla,
sembla que estan encongits.
Deurà ser com lo banquer...
sí, més misteris... un altre...
¡Cristo em valga, com se torna,
com se torna aquesta casa!
Aquí hi sobra algú, de fixo,
aquest algú que és de massa
dec ser jo... doncs, toco pipa
i escoltaré de què es tracta.
*(Se'n va en MARC, fent lo dissimulat. La PEPETA i en FELIP, sens moure's
durant l'escena passada i únicament mirant-se de tant en tant.)*

ESCENA 14

PEPETA, FELIP.

PEPETA *(Després d'una pausa.)*

Està callat.

FELIP ¿Què diré?

PEPETA Nostra coneixença antiga...

FELIP Pepeta...

PEPETA So una amiga,
una amiga de vostè,
si del passat se'n recorda...

FELIP Com si el tingués al davant.

PEPETA Parlem-ne, m'agrada tant,
sembla que el cor se'm desborda,
ple de goig i d'alegria.

FELIP A què tocar un passat
tan hermós, si la vritat,
a l'amiga d'algun dia,
me la presenta enllaçada
amb qui, si tingués agravis...

PEPETA Basta, Felip, clogui els llavis,
és una deuta sagrada.

FELIP Baixo el cap, se deu complir,
mal que la vida em costés.
¿Per què ha fet que recordés,
sent record que fa sofrir?

PEPETA És vritat, ditxa enganyosa,
al pensar-hi, me somreia,
fins avui jo aixís m'ho creia,
ara veig no so dítxosa...
En somnis, ma fantasia,
aquell temps me recordava,
i el seu retorn esperava
amb anhel, amb alegria.
Ara, al revés, lo meu cor...
sossobra, no puc comprendre...

FELIP És que s'és ventat la cendra
que ofegava un dolç amor.

PEPETA ¿Amor...?

FELIP Sí, la senzillesa
del carinyo que ens portàrem
va fer que no ens adonàrem
del nostre amor d'infantesa.
Fou precis lo separar-nos,
lo dever ho demanava...
ni senyal, si no passava
davant per davant trobar-nos.
S'és acabat ja l'ausència,
rebrotà el foc violent
i sols calma aquest turment,
un jjo t'aimo, per clemència!

PEPETA ¡Per Déu, Felip!

FELIP ¿Qui detura
lo foc que guspires llança...?
Sols un esqueix d'esperança
pot minvar ma desventura.
¿I aqueixa mà tornejada
deixaràs que, fent-me agravis,
la besin, quan pels meus llavis
és tan i tan desitjada?

*(Cau de genolls als seus peus, li agafa la mà i la besa a temps que surt don PAU
carregat amb una capsa de cartró que hi du el sombrero, un mocador gran,
que tapa el vestit, i un paper embolicat a on hi han les botines. Tot li cau de les
mans al veure al seu nebot als peus de PEPETA.)*

ESCENA 15
Dits, don PAU.

PAU ¿Un home als peus de la dona,
si que, amigo, ben de pressa...?

FELIP *(Alçant-se.)*
L'oncle.

PEPETA Don Pau.

PAU ¡Quina pressa!
¡I l'home, per fer-la bona,
li soc oncle, m'és nebot...!

PEPETA Jo...

PAU Ara amb ell tinc de parlar,
acabant, vostè serà...
Entri a dins.

(Acompanyant-la al seu quarto. A part.)

Ho esqueixo tot.

(PEPETA entra al seu quarto.)

ESCENA 16

PAU i FELIP.

PAU ¡Senyor Felip!

FELIP ¡Oncle...!

PAU Calli...

FELIP És...

PAU Som tots dos, sols estem,
li exigeixo que m'expliqui...

FELIP ¿Què?

PAU I és veritat, prou se veu.
Tu li besaves la mà.

FELIP Sí.

PAU An ella.

FELIP Sí.

PAU A una que és
la meva esposa.

FELIP Sí.

PAU Tia
teva.

FELIP Sí.

PAU ¡Que és la muller
del teu oncle!

FELIP Sí.

PAU «Sí» sempre,
i del «sí» no en sortirem:
¡encara no ha dit que no!

FELIP Responc «sí» perquè és lo cert.
M'estima ella, jo l'estimo.

PAU ¡És perdut, no té remei...!
¡I no dir-me cap paraula...!
¡Quin propòsit més pervers...!

FELIP Oncle, re en sabia.

PAU ¿I...?

FELIP Ara
fa poc, parlant, ho he comprès.

PAU ¡Ai si ta mare vivia...!
¿I què és lo que penses fer?

FELIP Agafar el vapor i a Cuba.

PAU ¡I deixar-me a mi solet...!
Jo t'estimo com a un fill,
quatre anys entre mar i cel
hem viscut, si te n'anaves,
no veient-te al costat meu,
de segur me moriria.

FELIP Allavors me quedaré.

PAU Just, estimant-vos tots dos.

FELIP ¿I a vostè què li fa?

PAU ¡Què...
home, tu diràs... si et sembla!

FELIP Veu vostè el que jo no veig,
després de tot, tan casada
és amb mi com amb vostè.

PAU Gira full i prou conversa,
fora faltar al meu dever.
Ella ha portat lo meu nom
en ma ausència tot lo temps...

FELIP ¡Doncs, marxo!

PAU *(Convençut.)*
Te n'has d'anar.

FELIP *(Donant-li la mà.)*
De seguida.

PAU *(Resolt.)*
Noi, adeu.
(Estrenyent-li. Surten: del quarto, PEPETA i pel foro, MARC.)

ESCENA ÚLTIMA

Tots.

PEPETA Quedi's, Felip.

MARC ¡Felip, queda't!

PEPETA Ho he sentit tot.

MARC Jo també.

PEPETA He comprès...

MARC Jo, ni una jota.

PEPETA ¿Marxar...? No ho vull.

MARC No ho volem.

PEPETA La culpa és meva, ho confesso,
li he recordat jo amb poc seny...

FELIP M'excusa, oncle: he sigut jo.

MARC Bé, vamos, tots dos.

PAU ¿Què fer?
(Mirant-se'ls.)
Jo ho voldria, però ells s'estimen.

MARC No hi ha dubte, és manifest.

PAU Sí, ¿mes com ho faig, Dalmases,
si tes ordres complir dec?

MARC *(Aixecant los braços a l'aire i amb lo to de don PAU.)*
És veritat, joh, Dalmases,
tes ordres complir devem!

PAU Aquesta carta.

FELIP *(Volent que ell desisteixi i fent ademan d'anar-se'n.)*
No hi pensi.

MARC Un medi d'arreglo hi veig,
quan la carta em va donar
érem dos: l'un, jo; l'altre, ell...
Va morir, jo l'he guardada...
Avui l'entrego a vostè...
Ningú sap... és dir, ningú,
jo tan sols, que és lo mateix.

PAU *(Llegint la carta.)*
«Vull que porti lo teu nom.»

MARC *(Amb aire triomfant.)*
¿Això diu? Dongui-ho per llest.
Los boigs fan bitlles, veurà.

FELIP ¿Què?

MARC *(A tots.)*
Vos salvo.

PEPETA No l'entenc.

MARC *(A don PAU.)*
¿Com se diu?

PAU *(Malhumorat.)*
¡Psé!

MARC ¿Com se diu?

PAU Pau.

MARC ¿De casa?

PAU ¿I ara?

MARC *(Sens immutar-se lo més mínim.)*
¿Què més?

PAU Roca, tonto.

MARC *(Sempre igual.)*
Roca tonto.
(A FELIP.)
¿I vostè?

FELIP *(No fent-ne cas.)*
Fuig, home.

MARC ¿Què fem?

PEPETA Contesta-li.

FELIP Felip Roca.

MARC *(Fregant-se les mans satisfet.)*
¿I doncs?

TOTS *(No comprenent-ho.)*
¿I doncs?

MARC *(Burlant-se'n.)*
¡Quin talent!
Amb lo compte de la vella,
ja que són flacs de cervell...
(Agafant a don PAU.)

Vingui amb mi.
(*Fent-lo anar a la vora de PEPETA.*)

Acosti's, Pepeta.

(*Los junta.*)

Tots dos junts, facin bracet.

(*Ell los hi posa.*)

Senyor i senyora Roca,
això fa.

(*Apartant a don PAU.*)

Fugi, vostè.

(*A FELIP.*)

Vine.

(*Fent-li fer bracet.*)

Agafa't.

(*Mirant-se'ls, satisfet.*)

¿Per ventura,

ara aixís, no fa el mateix?

TOTS (*Atinant-hi.*)

¡Ah!

MARC (*Escarnint-los.*)

¡Ah! ¡Ah!

(*Content.*)

¿Veuen la bitlla?

Lo boig que l'ha feta, aquest...

PAU (*Per ell mateix.*)

S'ha de fer això. Hi arribat
tot just ara fa un moment,
no m'ha vist cap conegut...
Ningú.

(*Senyalant a FELIP.*)

Lo marit és ell...

(*A PEPETA.*)

Té el meu nom, com jo, es diu Roca,
jove, és guapo, s'estimeu...
doncs caseu-se.

FELIP ¡Oncle...!

PEPETA ¿Don Pau?

MARC (*Mirant a don PAU.*)

No m'hagués mai cregut
que tingués tant de cervell.

(*A don PAU.*)

¿Veu, home...? Aixís tindrà fills,
i nets tal volta, demà,

sense haver de carregar
amb la dona, ni amb perills.
Com pels medis més senzills
l'he tret jo del tripi-trap,
en passant un mal de cap
com aquest, o bé pitjor.
No s'apuri, sent-hi jo,
que els boigs fan bitlles, ja ho sap.

Teló.

Un pas de comèdia (Una olla de cols)

Entretenment en tres estones escrit en vers català per Rossendo Arús
i Arderiu

1878

Persones

DOMINGO CASAS, hisendat.

PERE

SALVADOR, mestre de nois.

CLIMENT ANGLADA.

MATEU RIUS.

NOFRE, criat.

DONYA PEPA, senyora.

RITETA, sa filla.

QUIMA, minyona.

L'escena passa en Barcelona.

Per dreta i esquerra, entengui's les de l'actor.

ACTE I

Saló: xemeneia al fondo, amb una porta a cada costat que figura se comuniquen per medi d'un corredor; la de la dreta, dona a la porta del pis; l'altra, al menjador. Una, en segon terme a la dreta; dos, en segon i tercer terme a l'esquerra; balcó a la dreta; un vetlladoret i una taula amb lo necessari per a escriure. Sofà, butaques, cadires, cortinatges, etc. etc.

A l'aixecar-se el teló, no hi ha ningú en escena. És fosc. DOMINGO obre poc a poc la porta del fondo de la dreta i entra amb molta precaució després d'haver-se assegurat que no hi ha ningú. Va amb pardessus i porta el coll aixecat. Aixís que ha entrat, espolsa el barret, que el du regalant d'aigua, travessa de puntetes l'escena i es fica al seu quarto (segona porta de l'esquerra). De seguida de ser a dins, entra en CLIMENT per la mateixa porta del fondo, fa idènticament igual que l'altre però, per no moure soroll, va descalç, portant les botines una a cada mà; se fica al seu quarto (porta de la dreta). Després d'això, surt NOFRE per la porta del fondo de l'esquerra; s'està acabant de posar la corbata; porta un plumero sota l'aixella.

ESCENA I

NOFRE.

NOFRE

(Sortint estirant-se i badallant.)

¡Que bé he dormit...!, ¡de debò!

(Mirant lo rellotge que hi ha en la paret.)

¡Ai, ai, només són les set...!

¡Que és tonto tenir rellotges

que adelantín...! En el meu,

eren les vuit... Si tornava

a aclucar l'ull... ¿Què faré...?

Mes ja hi penso: lo senyor

té uns cigarros excel·lents...

sols que és precís, de tots modos,

saber-los conèixer bé...

(Obre un calaix de la taula i treu caixons de cigarros.)

¡Com ne té de tantes classes...!

De primer, los que es fuma ell,

són els bons, los millors; luego,

los que dona als amics seus,

ja no ho són tant; i per últim,

los que guarda expressament

pel pare de la senyora,

pel seu sogre...

(Fent una ganyota.)

¡Oh...! ¡Uf...! ¡Aquests,

ni els d'estanc, sols de pensar-hi,

tinc mal de cap i basqueig!

Doncs jo, que no soc amic

ni sogre del senyor, crec,

(Escollint un cigarro.)

i ho trobo molt natural,
que prengui dels que fuma ell...

(Trenca la punta del cigarro i es treu una capsa de mistos de la butxaca.)

Estic bé en aquesta casa,
me la passo com un rei:
taula de festa major,
bon llit... cambrera maca... ¡Ei!,
no és pas que jo... de cap modo,
ni podria... so promès,
¡però, tant per tant, m'agrada
que em rodegin angelets!

(Ha encès ja el puro.)

¡Bon cigarro! D'altra part,
jo no semblo de servei,
don Domingo m'és padrí,
li so fillol... i després,
aquí regna la virtut,
tothom va pel camí dret.
Bé van sortir les senyores
ahir al matí per Arenys,
a veure una seva tia
que s'està morint d'aufec,
doncs va retirar el senyor
com de sempre i prou, ben cert

(Senyalant lo quarto que s'ha ficat don DOMINGO.)

que s'està tranquil dormint,
igual que el senyor Climent,

(Girant-se cap a l'altre quarto, a on ha entrat CLIMENT.)

lo jove que don Domingo
no viuria a no ser ell.

(Columpiant-se en un balanci. Surt QUIMA sense adonar-se que hi bagi en NOFRE.)

ESCENA 2

NOFRE, QUIMA.

QUIMA Deu dormir encara tothom
 (Regirant papers.)
Veiam el Brusi si hi és...
Vui mirar si a la Canuda
fan ball diumenge vinent.

NOFRE *(Adonant-se d'ella.)*
¿Tu, Quima...? ¡Que matinera...!

QUIMA Ah, ¿sou vós...?

Nofre ¿Eh quin incert?

QUIMA *(Volent-li dir que no.)*
¡Oh, i tant!

NOFRE (¿Ja llevada...? Malo,
m'ha sentit i ella... es comprèn.)
Estàs fresca com...

QUIMA ¿Un glacé?

NOFRE Mes això de que a les set
tu rodís per 'quí... ¿A qui busques?

QUIMA A ninguém.

NOFRE ¿Ningú?

QUIMA Ben cert.

NOFRE (No ho confessarà ni a tiros
prò ha vingut per mi, ¡si es veu...!
Pobra noia, com li dic
que estimo, ja fa molt temps,
a una altra...)

QUIMA (Com me mira.)

NOFRE (I per força ho tinc de fer.
Anem-la a desenganyar.)
(Avançant cap a ella i amb molta formalitat.)
¿Quima...?

QUIMA Nofre... (A lo que veig
aquest home se'm declara.)

NOFRE *(Molt formal.)*
Un cor callat no diu res...

QUIMA És vritat.

NOFRE Doncs parlant...

DOMINGO *(De dins cridant.)*
¡Nofre!

NOFRE ¿El senyor també despert...?
 ¿Què significa...?

QUIMA *(Fugint corrents.)*
M'escapo...
(Se'n va per la porta esquerra del fondo.)

NOFRE *(Se fica el cigarro encès a la butxaca, obre el balcó i escampa el fum amb lo plumero. Contestant.)*
¡Vaig! (¿Què serà?)
(Contestant a don DOMINGO.)
Vinc corrents.
(Surt don DOMINGO del quarto que s'ha ficat, amb roba d'estar per casa i tenint un barret a la mà que procura amagar-se al darrere; atrapa an en NOFRE fent desaparèixer el fum.)

ESCENA 3
DOMINGO, NOFRE.

DOMINGO *(Sortint.)*
¿Què fas?

NOFRE *(Torbat.)*
¿Jo...? Treia la pols.

DOMINGO ¿Al vol?

NOFRE *(Més torbat.)*
¿Com...? Sí senyor.

DOMINGO ¿Què?

NOFRE *(Procurant somriure per sortir del pas.)*
Bé, volia dir...
(Parant-se de prompte.)
(¡Dimoni!,
¡el cigarro, que és encès!)

(Se gira d'espatlles a don DOMINGO, se treu lo cigarro de la butxaca i escup sobre per apagar-lo.)

DOMINGO ¿Per què et gires...?

NOFRE *(Somrient, no sabent què dir.)*
Per girar-me.

DOMINGO ¿Ja s'ha llevat en Climent?

NOFRE ¡Vol callar...! ¡En aquesta hora!

DOMINGO Ves-te'n a cridar-lo, ves,
i que es llevi de seguida,
lo necessito corrents.

NOFRE *(Amb familiaritat.)*
Pensi que és molt lliberal,
que no vol ser matiner.

DOMINGO *(Senyalant-li que vagi a cridar-lo.)*
Poca conversa.

NOFRE Bé, bueno.
(Anant-se'n rodant lo cap.)
(I que poc d'humor estem,
haurà passat mala nit.)
(Entra al quarto de CLIMENT.)

DOMINGO *(Passejant-se inquiet.)*
Pot venir en lo primer tren,
la Pepa, és lo més probable
i no tinc de perdre temps.
Si no vui que ella m'atrapi
aquest condemnat barret
que és l'espasa de Damocles
sospesa sobre el cap meu.
(Se'n va a la taula, deixa a sobre d'ella el barret.)
Haig d'escriure al propietari,
ans que tot.
(S'assenta i escriu.)
«Molt senyor meu
he estat massa viu de gènit
aquesta nit amb vostè...»

NOFRE *(Sortint del quarto de CLIMENT.)*
Ja surt de seguida.

DOMINGO *(Sens parar d'escriure.)*
Bueno.

NOFRE No l'he deixat pas content.
Li asseguro que rondina
i amb mala gana es vesteix.
(Imitant la veu de CLIMENT.)
«¿Que em llevi...? Vaia un capritxo,
¡ves ara què deu voler...!
Quan començava a adormir-me.»
(Amb la seva veu natural.)
Començava... i són les set.

DOMINGO *(Que ja ha acabat d'escriure i llegir la carta.)*
Són disculpes...

NOFRE *(Creient que parla per CLIMENT.)*
Bé, ¡la mandra!

DOMINGO *(Sens tornar-li resposta i parlant entre ell.)*
Però dignes i de pes.
(Mentrestant, ha ficat la carta en un sobre i ara hi escriu la direcció.)

A...

(Després de vacillar.)

N. Solà. Interior.

(Aixecant-se i dirigint-se a NOFRE.)

¿Ha vingut algú...?

NOFRE

(Admirat.)

No ho crec,

(Volent-li dir que és molt dejorn.)

repari que...

(Després de mirar-se'l.)

Verge santa,

¡vostè no està bo...! ¿què té?

DOMINGO

¿Com?

NOFRE

Fa una cara... està groc.

DOMINGO

(Dissimulant.)

Ca. (És lògic, lo desconcert
d'aquesta nit.)

NOFRE

Vaia, i tant,

si a fondo no el conegués,
diria que, aprofitant-se
de ser la senyora a Arenys,
vostè ha fet aquesta nit
de les seves...

DOMINGO

(Renyant-lo.)

¡Com estem!

NOFRE

Jo no ho dic, he dit «diria».

DOMINGO

(Sèrio.)

S'ha acabat. (Unes franqueses
aquest Nofre se permet
que, si no li fos padrí...)

(Sentint esgarrifances de fred se gira i veu lo balcó obert.)

¿Per què tens el balcó obert?

NOFRE

(Amb naturalitat, tancant lo balcó.)

Pel fum...

(Mossegant-se els llavis i esmenant lo dit.)

que feia la pols...

DOMINGO

Entra a buscar-me el casquet.

NOFRE

(Amb malícia, tot anant-se'n.)

(Don Domingo, no m'enganyes.)

DOMINGO *(Després de veure que està sol.)*
Sols mirant-me, ha notat ell...
(Mirant-se en lo mirall.)
És vritat, faig mala cara
això sols ja em descobreix.
(Apartant-se del mirall.)
Què faig si quan ella arribi
se n'adona i...

NOFRE El casquet.
(Rient am malícia.)
¡He, he...!

DOMINGO I ara, ¿què et fa riure...?

NOFRE No en tinc, de llana al clatell,
ha volgut dissimular
i a mi no se m'escapa res...
Lo que deia, aprofitant-se
de ser la senyora a Arenys...

DOMINGO ¡Vaia un descaro!

NOFRE *(Amb tota ingenuïtat.)*
¡El llit, home!,
¡al menos l'hagués desfet!

DOMINGO *(Que soc tonto.)* ¿I què vols dir?

NOFRE ¡Oh...!

DOMINGO No m'hi he ficat és cert
però és per mor del queixal...

NOFRE Ja... i digui, segons se veu,
a dintre del quarto hi plou,
tota la roba la té
mullada que es pot escórrer.

DOMINGO *(M'ha atrapat.)*

NOFRE Li falta seny,
enganyar a la senyora,
que és tan santa... ¡no ho mereix!

DOMINGO ¿I com goses propassar-te...?
(Desistint en la idea.)
Lo gran recurs... acabem.
(Ficant-se mà a la butxaca i dant-li una dobleta.)
¡Té, això te recordarà
que el silenci és or!
(Allargant-li la dobleta.)

NOFRE *(Apartant-li la mà.)*
No em venc...
(Prenent la dobleta.)
encara... que me la quedi:
li reprovo lo que ha fet,
mes soc home... i tots los homes
deuen ajudar-se entre ells.

DOMINGO Està bé: prou.

NOFRE *(Cobrant ànimo.)*
Sí senyor,
sí, los homes... Endemés...
(Disposant-se a parlar llarg.)

DOMINGO *(Enfadat.)*
Basta, et dic, o vas a fora.

NOFRE *(Arrimant les espatlles i posant-se els dits a la boca, volent dir que callarà. Aixís que don DOMINGO no se'l mira, diu a part:)*
(Aquest és el món, aquest.
Ell és el que es porta mal
i a mi se'm claven els renys.)
(Don DOMINGO, que es passeja frenètic per l'escena, veu a CLIMENT que surt del seu quarto i s'hi dirigeix amb impaciència.)

ESCENA 4
Mateixos, CLIMENT.

DOMINGO *(A CLIMENT.)*
Cuiti, cuiti, un gran favor
vui demanar-li a vostè.

CLIMENT *(Acostant-se.)*
(Que no seria per fer-me'l,
ja hi vist, cridant-me a les set.)

DOMINGO Abans de tot...
(Adonant-se que NOFRE s'ha acostat an ells dos i està plantat al mig.)
Tu, ¿què fas?
¡Mira que et despatxo en sec!

NOFRE Després del passat, me creia
que fora el seu confident.
(Don DOMINGO li marca imperiosament que surti.)
Ja me'n vaig.
(Anant-se'n gronxant-se.)

(Però no em falten
aurelles, gràcies a Déu.)
(*Se'n va.*)

ESCENA 5

DOMINGO, CLIMENT.

DOMINGO (*Agafant a CLIMENT i portant-lo al sofà.*)
Segui i escolti.

CLIMENT (*Acabant un badall.*)
¡Quin fàstic!

DOMINGO Climent, no som dos estranys,
vostè m'ha salvat la vida
i jo oblidar-ho no puc mai.

CLIMENT (*Amb fàstic.*)
Li prego no ho repeteixi...

DOMINGO (*Sens escoltar-lo.*)
Noblesa obliga, és vritat,
jo em creuria que li faltó
si lo que m'està passant
no li contés a vostè;
aixís com, si en aquest cas,
que un bon amic necessito,
amb vostè no hagués comptat
per la difícil missió
que espero me porti a cap.
 (*Agafant-lo.*)
De sobres crec me comprèn.

CLIMENT Sí. (No sé què vol dir.)

DOMINGO Vostè rai,
és dels que res los escapa:
comprengiu en tan alt grau
que, en apuntant-li una cosa...

CLIMENT (*Apretant-li les mans.*)
¡Gràcies!
 (*Amb avorriment.*)
 (Des que el vaig salvar,
cada dia és la mateixa.)

DOMINGO (*Després de mirar per l'escena, acostant-se més a CLIMENT i en veu baixa.*)
Avui he descarrilat.

CLIMENT *(Sorprès.)*
¡Altra vegada! ¿Al carril
de Saragossa?

DOMINGO *(Fent la rialleta.)*
¡No, ca...!
(¡Quina candidés!)
(Amb malícia.)
No senyor.
Ja em pot entendre.

CLIMENT *(Atinant-bi.)*
¡Ah!

DOMINGO *(Satisfet.)*
Cabal.

CLIMENT *(Sorprès.)*
Però, ¿vostè...?

DOMINGO Jo mateix.

CLIMENT *(Acostant-se amb interès.)*
Conti'm, conti... amb detalls.

DOMINGO Ahir vaig estar de fonda
amb uns amics, com ja sap,
vem començar a les tres
i s'acabà que era tard.
De tant menjar i beure, estava
jo un poc...

CLIMENT *(Movent-se.)*
Sí, un poc...

DOMINGO Acertat.
(Comprèn molt.) Perquè em donés
un xiquet l'aire, a airejà'm
surto i, per estar ben sol,
deixo la Rambla i me'n vaig
al passeig de Gràcia. Allí,
quan tornava cap a avall,
sent frente d'aquell carrer
que encara no té fanals,
se'm dirigeix una noia
molt guapeta i de pocs anys
i, vacil·lant i encongida,
me diu que, si m'ha aturat,
és perquè jo puc prestar-li
un favor de los més grans.

CLIMENT *(Amb vivesa.)*
Li havia salvat la vida
que ella...

DOMINGO ¿Com?

CLIMENT És un a part.

DOMINGO La pobra es 'via perdut,
i, atenta, me demanà
que li ensenyés el camí.

CLIMENT I vostè, molt natural...

DOMINGO Explicar-li-ho era difícil,
és tan lluny, un tros tan llarg,
viu al carrer del Laurel.

CLIMENT Això fa olor d'estofat.

DOMINGO Al Poble Sec, ¿qui l'hi diu...?
Ademés, per altra part,
com caminar em convenia
per lo...

CLIMENT Sí, sí.

DOMINGO Just, ja ho sap.
(¡Que comprensiu!) M'ofereixo,
perquè se'n sortís de franc,
jo mateix a acompanyar-la.

CLIMENT ¿I ella accepta...?

DOMINGO *(Després d'una mica d'espera.)*
Vacil·lant.
Marxem i a los cinc minuts
ja estava romput el glaç,
lo mateix que si tinguéssim
coneixença de molts anys.
Al passar-ne per la Rambla,
veig obert un restaurant,
se m'occorreix preguntar-li
si és que ja havia sopat,
i si volia acceptar-me...
«No senyor», va contestà'm.

CLIMENT *(Sorprès.)*
¿No va admetre...?

DOMINGO Va dir no...

CLIMENT Doncs.

DOMINGO Va dir no: «no he sopat.»

CLIMENT ¡Ja em semblava...! Amb lo que es veu,
¿així, accepta?

DOMINGO *(Després d'una mica.)*
Vacil·lant.

CLIMENT *(Amb malícia, tocant-li l'espatlla.)*
¡Ah tuno...!

DOMINGO ¡Que no es pensi...!

CLIMENT ¡Fugi...!

DOMINGO És noia de bé.

CLIMENT ¡Ja... ja!

DOMINGO M'ha contat tota sa vida
amb senzillès natural,
és una existència horrible
de privacions i treballs...
m'ha eternit de tal manera
que quasi em feia plorar.
Li han sortit deu mil partits,
mes ella no en feia cas
perquè estimava de veres
el seu promès, que, inconstant,
va fugir-li a la vigília
de casar-se, ara fa un any.
En fi, tanta de franquesa
entre los dos ha reinat
que ella m'ha dit lo seu nom,
i jo, procedint igual,
he tingut de fer el mateix
però amb trampa, puix no sap
com me dic, perquè, amb molt tino,
lo nom de vostè li he dat
per evitar comprometre'm.

CLIMENT ¡Està bonic!

DOMINGO Vostè rai,
que no té de donar compte
a ningú. Per altra part,
lí dec la vida, ¿sí o no?
¡Sí...!, doncs tinc el dret d'usar
el seu nom.

CLIMENT Vagi seguint.

- DOMINGO Nos estàvem conversant
quan sento que toquen hores,
m'hi paro: les cinc...
- CLIMENT Caram,
quina conversa més llarga.
- DOMINGO Li dic que se'm feia tard,
que teníem de sortir,
crido el mosso, pago i ella:
«¿què tinc...? ¿què tinc...?» Un desmai.
- CLIMENT ¡Bé, la falta de costum!
Sopar esplèndid... i de franc.
- DOMINGO No podia, de cap modo,
deixar-la en aquell estat,
me'n corro a buscar un metge;
l'escala, el mateix que un llamp
la baixava quan rellico
i com una bala caic
sobre dos senyors que estaven
conversant-ne allí al portal.
Sense ni mirar-m'hi gens,
empenta ve, empenta va,
fan que perdi l'equilibri,
el barret per terra em cau,
jo segueixo an el barret,
m'aixeco tot brut de fang,
descarrego bufetada
al primer que em ve a les mans,
ell també perd el sombrero,
se'm dirigeix alterat
i es detura al sentir l'altre
que diu: «¡ve un municipal!»
- CLIMENT Ja està vist, los hauran dut
a Casa de la Ciutat.
- DOMINGO No em faltava sinó aquesta.
- CLIMENT (¡Si jo so el municipal...!)
- DOMINGO Tement-ho, en mig segon, ràpid,
me recobro per atzar;
cullo el sombrero, me'l poso,
apreto a córrer volant,
i aixís que m'entrava a casa,
ja libre de tants treballs,
he vist no era el meu barret,
lo barret que duia al cap.

CLIMENT Si és més nou, encara hi guanya.

DOMINGO Això diu perquè el que faig,
de segur, vostè ho ignora.
Vint sombreros, comptant baix,
en canvis, porto perduts,
per això, des d'aquest any,
ma targeta de visita
porto a dintre...

CLIMENT Ben pensat.

DOMINGO Així, el de la bufetada,
que el meu sombrero tindrà,
lo meu nom i domicili
ben exacte, tot ho sap.
Per l'insult, si n'és de gènit,
de venir aquí és capaç,
se m'entera la senyora
i tenim un dalta baix.
Això és precis evitar-ho
a tota costa.

CLIMENT ¿I què es fa...?

DOMINGO Anar a veure aquest senyor,
explicar-s'hi ben formal,
donar-li satisfaccions,
en fi... sortir-ne del pas.
Vet-hi aquí lo que confio
a sa provada amistat.
Per fortuna, aqueix senyor,
com jo, procedeix igual:
en el fondo del sombrero
hi ha el seu nom en lletres grans.

CLIMENT Doncs és la cosa més fàcil.

DOMINGO És difícil en alt grau,
només diu Solà, res més,
de senyes no en dona cap,
i Solà és un apellido
que abunda més que l'agram.

CLIMENT ¡Si no el fa cridar pel nunci...!

DOMINGO D'un altre medi me valc:
vostè surt i, de seguida,
al llibreter del davant
li compra l'*Indicador*,

pagui, tot s'abonarà;
en ell per ordre alfabètic
i en columnes a lo llarg,
de tots los barcelonins
hi ha los noms de dalt a baix.

(S'alça i va a buscar lo barret.)

El barret

(Va a buscar la carta que ha escrit.)

i aquesta carta
se n'emporta i va buscant,
a tots los Solàs va a veure
un a un, no en deixa cap.

*(DOMINGO està dret, tenint en una mà el sombrero i a l'altra la carta, i
apressa CLIMENT perquè s'alci.)*

CLIMENT ¿I vostè ha cregut que jo...?

DOMINGO No pot ni deu excusà's.

CLIMENT ¿Que no puc ni...?

DOMINGO No, ni deu.
De la mort m'arrencà brau...

CLIMENT *(Reprimint-se.)*
Permeti...

DOMINGO Perquè la vida
no la passés entre afanys...

CLIMENT *(Enfadant-se.)*
¿És dir que tinc de guardar-lo?

DOMINGO Per dever.

CLIMENT *(Exasperat.)*
¡Vaia un treball...!

DOMINGO Doncs no calia salvar-me.
(Després de mirar-se'l, se calma i diu, convençut.)
Li sobra raó, ¡és vritat!
¿Veu quan li parla el seu cor,
com oposar-s'hi no sap...?
¡Ara el conec! Tranquilisi's,
los favors no oblidó mai:
(Content i dant-li importància.)
li preparo una sorpresa.

CLIMENT *(Estranyant-se.)*
¿Una sorpresa...?

DOMINGO *(A ell mateix, mirant-se CLIMENT amb carinyo.)*
(No hi cau.
Pobre xicot... me creu cego,
com si no hagués vist, temps ha,
que estima la meva filla...
prò és tan tímid, tan covard...
¡que ditxosa serà amb ell...!)

(Se'l mira amb molt de carinyo; encara té a les mans lo barret i la carta.)

CLIMENT *(Reculant alguns passos inquiet i mirant-se'l.)*
(Sort d'estar ocupat de mans;
sembla que vulgui abraçar-me.)

DOMINGO *(Amb explosió.)*
L'hi daré... ¡Tu la tindràs...!

CLIMENT ¿Què?

DOMINGO ¡Moixoní...! Ja està dit.
(CLIMENT vol parlar, DOMINGO l'hi priva.)
Cap paraula, vamos, cap:
ja et tracto com de família.
Té el barret, la carta... Vaig
a mudar-me aquesta roba
perquè, si ella arriba, ¿saps?,
tu corres l'indicador
a comprar-ne mentrestant.
(Li dona barret i carta i es fica al seu quarto. CLIMENT queda parat, anant-li seguint los moviments, aixís que ha entrat al quarto, se posa a passejar amb lo barret i carta a les mans.)

ESCENA 6

CLIMENT.

CLIMENT I fa tres mesos que dura,
tres mesos, ¡compte cabal...!
(Deixa estar barret i carta sobre el sofà i amb tota naturalitat conta lo que segueix.)
Era el tretze de desembre,
el tretze, dia nefast,
me'n venia a Barcelona
per passar-hi lo Nadal
només, amb lo sol propòsit,
de divertir-me... ¡Mal llamp!,
a pocs metros de Montcada,
descarrila el tren i, ¡plaf!,
d'un altíssim terraplè

cau tot ell a daltabaix;
jo, al veure-ho, salto del cotxe,
puc salvar el del meu costat
i... ja és dit tot: don Domingo
és l'home que vaig salvar...
Ja venir-me a casa seva,
plouen obsequis a raig,
no em deixa a sol ni aombra,
no tinc libre ni mig quart
i, a pretext de ser agraït,
com si em tingués a jornal,
me fa córrer tot lo dia
i m'omple de malsdecap.
A no tenir cap objecte,
m'hi divertia en gran,
però em causa tants disgustos,
la Mercè no se'n fa cas
i no em creu quan li explico
els motius perquè no hi vaig.
Ella plora, es desespera,
diu que jo soc un ingrát,
que això la fa estar malalta
que, si dura, es morirà...
i potser sí... aquesta nit
me la mirava molt mal,
tant que no he tingut valor
per deixar-la i m'he quedat...
S'ha fet clar, me'n vinc aquí,
sort de tenir-ne les claus,
i, perquè ningú no em senti,
com un xicot de quinze anys,
entra ben a poc a poc,
de puntetes i descalç...
Sí, primer que a aquesta casa,
estar-me a l'infern més val,
com que no hi ha don Domingo,
hi viuria en tota pau.

(Surt del seu quarto DOMINGO, impacientant-se al veure que CLIMENT no se n'ha anat encara.)

ESCENA 7

CLIMENT, DOMINGO.

DOMINGO ¿Com...? ¡Encara aquí...! No penses
que ens estem sobre un volcán...
Ella, d'un moment a l'altre,
pot venir...
(Baix i amb terror.)

CLIMENT *(Suplicant.)*
I el senyor Solà,
¡don Domingo...!

DOMINGO ¡Apa, despatxi!
(Va empenyent-lo cap a la porta de sortida després d'haver-li posat a les mans la carta i lo barret.)

CLIMENT A la fresca, no me'n vaig,
deixi'm posar el pardessú.
(Posa sobre la taula el barret i la carta.)

DOMINGO Quina calma, em bull la sang.
(Entra CLIMENT al seu quarto.)
¡De pressa!
(Quan és fora CLIMENT.)
Quasi em diu no,
s'hi resistia... l'íngnat.
(Cridant a la porta del quarto.)
¡Cuiti!
(Entre ell mateix.)
Devent-me la vida...
dic; jo l'hi dec... és igual.
(Cridant.)
¡Climent, home...!
(Entre ell mateix.)
En lo seu puesto,
qualsevol feia altre tant.
(Cridant.)
¿No encara?
(Entre ell mateix.)
I luego, amb noblesa,
li corresponc per ma part.
(Surt CLIMENT del seu quarto acabant-se de posar el sobretodo i, corrents i esverat, en NOFRE de la porta del foro.)

ESCENA 8

DOMINGO, CLIMENT, NOFRE.

CLIMENT Aquí em té.

DOMINGO Gràcies a Déu.

NOFRE ¡Senyor, senyor...!

DOMINGO *(Espantat.)*
 ¿Què... què hi ha?

NOFRE Un òmnibus del carril
frente casa s'ha aturat.

DOMINGO *(No sabent lo que es fa, apressant CLIMENT.)*
Ella; surti de seguida,
ja té la carta... veiam...
 (Mentres ell l'hi mostra, distret, li pren el barret que CLIMENT té a la mà.)
El barret...
 (Deixa estar el barret sobre la taula i va acompanyant CLIMENT cap a la porta.)
 L'Indicador,
el compra en aquí al davant...
 (Aixís que CLIMENT és a la porta, ell lo detura.)
¿Cap on va?, no s'atriboli.
 (Senyalant-li des de la porta.)
Amagui's allí, a l'aguait.
Aixís que hagin entrat ella,
Llavors, vostè, escala avall.
 (Se'n va CLIMENT. DOMINGO s'assenta en una butaca, agafa un diari i fa com qui llegeix. NOFRE també fa com qui arregla les cadires; luego entren donya PEPA i RITETA, portant sacs de mà, la sombrilla i un farcellet.)

ESCENA 9

DOMINGO, NOFRE, després, PEPA i RITETA.

DOMINGO *(Obrint el diari.)*
Tenim de fer el desentès.

NOFRE (Tot ho he sentit, ¡quin mal cap!)
 (A PEPA i RITETA, que entren ara.)
¡Que dematinet, senyores!

DOMINGO *(Fent lo desentès.)*
¿Com... què dius?
 (Alçant lo cap, les veu, s'alça i s'hi dirigeix amb forçada alegria.)
 ¿Ja heu arribat?

RITETA *(Anant al seu pare que l'abraça.)*
¡Papà!

DOMINGO ¡Riteta!

PEPA ¿Tots bons?

DOMINGO Ja ho veus... ¿Vosaltres, què tal?

PEPA Bé.
(A NOFRE, pels sacs de nit i farcells.)
Entra tot això al meu quarto.
(A DOMINGO.)
Creia trobar-te roncant.

NOFRE *(Amb los saquets a la mà, retrocedeix de la porta del quarto.)*
¿Havent de venir vostès...?
al senyor no coneix pas...
Ui, no en fa poca d'estona
que les espera llevat...

DOMINGO *(A NOFRE, baix.)*
Calla.

NOFRE *(Baix, a DOMINGO.)*
Si giro la truita...
Deixi'm fer.
(Alt.)
Si estés un any
fora d'ell, s'emmalaltia...
Miri's la cara que fa,
i només per una nit...

RITETA ¿És veritat...?

PEPA *(Acostant-se an ell amb interès, lo mateix que RITETA.)*
¿Estàs malalt...?

NOFRE No és això, l'enyorament...

DOMINGO *(Fent una rialleta forçada.)*
Sí...
(A part, a NOFRE.)
Tu me la pagaràs...

PEPA Perdona, no ets rasonable,
lo motiu deixant a part,
devies fora l'ausència
d'una nit, a lo més llarg.

NOFRE *(Anant-se'n.)*
(Una nit... sí, justament,
és per 'xo... ¡Padrí, quin cap!)
(Entra al quarto amb los efectes de les senyores, deixant-se encara en escena lo farcellet.)

ESCENA IO
Mateixos menos NOFRE.

DOMINGO (¡Si no fos el meu fillol...!)

PEPA M'has posat en sobresalt,
te veig inquiet, no sé...

DOMINGO Em trobo
una mica indisposat.

PEPA Enviarem a buscar el metge...

DOMINGO No serà cosa, no cal;
i, a propòsit, no m'has dit
la teva tia què fa.

PEPA L'hem deixada bastant bé
mes la pobra té tants anys
que no crec en la millora.

DOMINGO *(Responent distret.)*
Me n'alegro.

RITETA *(Baix, a sa mare.)*
Jo me'n vaig
perquè parli d'en Mateu.

PEPA Espera't.

RITETA ¡Oh!, és que es fa tard,
ell vindrà aquest dematí
i el papà no l'ha vist mai.

PEPA Deixa'm fer, no t'impacientis.
(RITETA se'n va a seure, malhumorada. DOMINGO s'ha assentat i s'alça amb una revolada al sentir la pregunta de la seva esposa.)
¿Coneixes un tal Solà?

DOMINGO ¿Com...?

PEPA ¿T'admira la pregunta?

DOMINGO *(Procurant fer la rialleta.)*
No... sí... però...

(Amb terror.)
(¡Tot ho sap!)
(Dissimulant i fent com qui pensa.)
¿Solà...?

PEPA Sí, Pere.

DOMINGO (Es diu Pere,
ja sé més.)
(Fent veure que no hi atina.)
No el conec pas.

PEPA És un poeta de talent.

DOMINGO *(Fent veure que sap de qui es tracta.)*
Ah, sí... però amb nom prosaic.
¿I a què surts, ara, amb això?

PEPA És perquè uns senyors, companys
de cotxe, feien elogis
entre ells, no per reclam,
d'un tomo que ha sortit ara
d'aqueix Solà original.

DOMINGO (Respiro.)

RITETA (Parlem de versos
i en Mateu que quedí a part.)

PEPA Vull llegí'l: crida a en Climent
que es llevi i vagi a comprà'l.

DOMINGO *(Atontat.)*
¿En Climent...?

PEPA ¿On és...?

DOMINGO Sí, ¿on és...?,
ja no hi pensava... caram,
ha sortit...

PEPA ¿Tan dematí...?

DOMINGO A dar... un passeig.

PEPA *(Veient que entra CLIMENT.)*
Ja l'ha dat.
(Entra CLIMENT tot suat i portant l'Indicador sota l'aixella.)

ESCENA II

Mateixos. CLIMENT, a poc, NOFRE.

DOMINGO *(Content.)*
Potser ja el té.
(Mirant-se'l.)
No, no el porta.

CLIMENT *(Atolondrat, a la senyora, saludant.)*
Senyora... Rita... ¿què tal...?
¿Bon camí...? ¿Millor, la tia...?
Celebro molt...
(Baix, ràpid, a DOMINGO.)
¡Tinc un cap!,
me l'he deixat.

DOMINGO *(Baix i esverat.)*
¡Què!

CLIMENT *(Baix.)*
El barret.

DOMINGO ¿On és...?

CLIMENT Per 'quí.

PEPA *(Agafant lo sombrero i mirant-lo.)*
Com... Solà...
(A DOMINGO.)
Ai, ai... ¿De qui és aquest sombrero...?

CLIMENT *(Baix, a DOMINGO.)*
Miri-se'l.

DOMINGO *(Baix, a CLIMENT.)*
Prengui-li.

CLIMENT *(Adelantant-se, estirant el braç per prendre-li, procurant riure i no sabent què dir.)*
És... vaig...

PEPA *(Amb estranyesa, mirant-se el sombrero.)*
¿Què significa...?

NOFRE *(Que ha sortir per anar a treure el farcell que queda en escena, fregant-se les mans.)*
(Ja hi som.)

PEPA *(A DOMINGO.)*
¿A què ve...?

- DOMINGO *(Esforçant-se en riure.)*
Per un contrast...
(¿Què li dic?)
El tinc aquí.
(Mirant-se el sombrero.)
Sembla d'allò més estrany.
(A part, a CLIMENT.)
¡Ajudi'm!
- CLIMENT *(A part, a DOMINGO.)*
¡Sí, de quin modo...!
- NOFRE *(Amb lo farcell a la mà, ràpid i baix a tots dos.)*
Jo els salvaré, ja veuran.
(A la senyora PEPA, amb naturalitat.)
Al sortir de l'Ateneu,
aquesta nit que hem passat,
distret, el senyor va endur-se'n
el barret que té a les mans;
com que a dintre, per fortuna,
hi ha un escrit que diu «Solà»,
se comprèn que aqueix fulano,
lo seu barret no trobant,
se'n va endur el de don Domingo
per no sortir sense cap;
ara anava don Climent
a casa seva a trobà'l
i... vet-li aquí.
- DOMINGO *(Que ha anat seguint i aprovant amb moviments les paraules de NOFRE, diu, satisfet.)*
Vet-ho aquí.
- CLIMENT Vet-li aquí.
- DOMINGO *(Baix, a NOFRE.)*
¡Bravo!
- PEPA És un cas
lo més senzill d'aquest món,
¿per què no ho deies?, veiam.
- DOMINGO Era...
- NOFRE *(Ràpid.)*
Per fer la brometa.
- DOMINGO *(Baix, a NOFRE, donant-li un duro que s'ha tret de la butxaca de l'armilla.)*
Té, pren.

NOFRE *(Prenent la moneda amb desdeny.)*
¿Què em dona...? Vint rals.

DOMINGO *(Al sentir vint rals se'l mira i es repensa.)*
Do'm, ja en tens prou amb mig duro.

RITETA *(Que està llegint, entre ella.)*
No l'hi diu i es va fent tard.

PEPA *(Mirant-se el sombrero amb atenció.)*
I pensar que aquest sombrero
pot ser de l'autor...

CLIMENT *(Baix, a DOMINGO.)*
No sap
quants Solàs hi ha a Barcelona.

DOMINGO ¿Què li diré...?

CLIMENT Compti llarg...
(DOMINGO arronsa les espatlles, com renunciant a endevinar-ho, i CLIMENT li diu esgarriat:)
Quatre-cents seixanta-tres.

DOMINGO *(Repetint maquinalment, i també espantat.)*
Quatre cents...

RITETA *(Alçant-se i acostant-se a sa mare, molt suplicant.)*
Digui-l'hi aviat.

PEPA *(A RITETA.)*
Quan en Climent serà fora.

RITETA *(Contenta.)*
Bé.

PEPA ¿I a on viu, aquest Solà?

DOMINGO *(Repetint-ho maquinalment.)*
Quatre-cents seixanta-tres.

PEPA ¿Quin carrer?

DOMINGO *(Atordit.)*
¿Carrer?

NOFRE *(Rodant el cap.)*
¿Ai, ai...!

PEPA ¿On habita?

CLIMENT *(Sens parar-hi atenció.)*
¿Si ho sabia!

PEPA *(Admirada.)*
Si ho sabia... És ben estrany.
¿Doncs, on portava el sombrero?

CLIMENT *(Baix, a DOMINGO.)*
¡Ajudi'm...!

DOMINGO *(Baix, a NOFRE, veient-lo al seu darrere.)*
Nofre.

NOFRE *(Baix, a DOMINGO.)*
Allà vaig.
Ara surt per l'Ateneu,
de fixo, allí l'hi diran.

PEPA És lògic.

DOMINGO *(Baix, a NOFRE.)*
Do'm el mig duro:
(NOFRE li dona el mig duro i DOMINGO li torna a dar el duro sencer.)
té, mereixes els vint rals.

PEPA *(A CLIMENT.)*
Informi's, al mateix temps,
això res li costarà,
si aquest senyor és l'autor
d'un tomo...

DOMINGO ¡Quins malsdecap!,
no et fas càrrec que s'espera.

PEPA *(Dant lo sombrero a CLIMENT.)*
¡Sí, tingui!

DOMINGO *(Apressant-lo.)*
Vagi volant.

CLIMENT *(Amb ràbia, a l'anar-se'n.)*
(Ja es pot morir tot lo món
no salvaré a ningú mai.)
(Se'n va. NOFRE entra al quarto lo farcell.)

RITETA *(A sa mare.)*
M'ha dit que a l'anar-se'n...

PEPA Sí, ara.

DOMINGO (Gràcies a Déu, se n'ha anat.)

CLIMENT *(Entrant com un llamp.)*
Vinc...

DOMINGO *(Esverat.)*
 ¿A què...?

CLIMENT *(Buscant.)*
 L'Indicador.

PEPA ¿Què...?

DOMINGO Un... llibret...

CLIMENT *(Veient-lo sobre la taula i anant-lo a buscar.)*
 Això.

PEPA *(A l'adonar-se'n.)*
 Un llibràs.
 (Obrint-lo i fullejant-lo.)
 Només que noms.

CLIMENT *(Amb rialleta forçada.)*
 Només...

DOMINGO Dona-l'hi.

PEPA ¿Sortirà amb aquest missal...?

DOMINGO El va llegint pel carrer,
 no perd temps i tot ho sap.

PEPA ¿Aquest llibre...?

DOMINGO Ensenya molt...
 (Baix, a CLIMENT, suplicant.)
 Que vol matar-me...

CLIMENT *(Baix, a DOMINGO.)*
 És que caic
 de dèbil, no he menjat res.

DOMINGO *(Posant-se les mans al cap.)*
 ¡Horror!, ¡i pensa en menjar!
 Compri un llonguet, botifarra,
 menjarà tot caminant.

CLIMENT ¿Que compri...?

DOMINGO *(Anant-lo empenyent.)*
 Sí, tot s'abona,
 tot, però corri com un llamp.
 (Malhumorat i amb empentes de DOMINGO, se'n va CLIMENT. DOMINGO
 queda mirant pel corredor.)

ESCENA 12

PEPA, RITETA, DOMINGO, després NOFRE i a l'últim QUIMA.

PEPA *(Mirant-se DOMINGO.)*

Aquí passa alguna cosa.

DOMINGO *(Mentres baixa cap al prosceni.)*

(¡Per últim se n'és anat!

És un bon xicot, molt dòcil,

però no hi té res, al cap.)

PEPA Domingo.

DOMINGO *(¿Interrogatori?)*

¡Pepa...!

(Per recobrar la serenitat.)

(Que no em trobi en fals.)

PEPA La Riteta, com no ignores,

ha complert ja divuit anys...

És hora de que mirem...

DOMINGO ¿Casar-la?

PEPA Sí...

DOMINGO Que casual,

lo mateix anava a dir-te.

RITETA *(Baix, a sa mare.)*

Això va tot sol, mamà.

PEPA Respecte an aquest assumpto,

ton parer deixant a part,

les dos una confiança

tenim de fer-te.

DOMINGO *(Satisfet, disposant-se a escoltar.)*

Veiam.

(Ja els veig venir: ha parlat ell,

me creuen cego, els babaus.)

PEPA El cor de la nostra filla
ja ha escollit, en noble arranc.

DOMINGO *(Molt satisfet.)*

¡Oh...!, ¡oh...! (N'estava segur.)

(Fent lo sèrio, còmicament.)

¡Senyoreta, això està mal,

escollir prometre el cor

sens consultar al papà...!

RITETA *(Assustada.)*
Sempre amb lo seu beneplàcit...
(Baix, a sa mare.)
¿No el sent? Tremolo d'esglai.
(Mirant-se son pare de regull i tremolosa.)
¿Veu que sèrio...?

PEPA No t'alarmis,
ho ha fet sols per assustà'ns.

RITETA *(No convençuda del tot.)*
¿Vol dir...?

DOMINGO ¿I qui és aquest bon mosso?

NOFRE *(Des de la porta.)*
El barber...

DOMINGO *(Sorrès i alterat.)*
¡El barber!

NOFRE *(Seguint.)*
Esperant
està al quarto del senyor.

DOMINGO *(Sossegant-se.)*
¡Jo em pensava...! Me n'hi vaig,
Que, si un barber s'impacienta,
perd el pols i cada tall...

RITETA *(Contrariada.)*
Vamos, sembla fet exprés.

DOMINGO *(A PEPA, anant al seu quarto.)*
Parlarem, no serà llarg.
(A RITETA, al passar, tocant-li la cara carinyosament.)
T'expliques, noia.
(Aixís que és a la porta del seu quarto, repentíament.)
¡Mal llamp!
(A NOFRE.)
No so a casa per ningú.
(Anant a ell.)
Per ningú.
(Baix i estrenyent-li la mà.)
¿Comprens...?
(NOFRE fa que sí amb lo cap, DOMINGO queda satisfet i, alt, diu per dissimular però amb intenció:)
Ja ho saps.

NOFRE Està bé.

DOMINGO *(Al ficar-se al quarto.)*
 (Quedo tranquil.)

PEPA *(A NOFRE dant-li monedes.)*
Al llibreter del davant
te'n vas i compres un tomo
que es titula *Desenganyys*.

NOFRE *(Anant-se'n.)*
Bé, sí, un llibre de romanços.
 (Se'n va.)

PEPA L'espero amb no poc afany.

RITETA ¡No tant com jo...!

PEPA ¿Vols llegir-lo
tu també...?

RITETA *(No entenent-ho.)*
 ¿Què?
 (Atinant-hi.)
 ¡Déu me'n guard!
Si parlava d'en Mateu.
 (Surt QUIMA de la porta del fondo, la que va al menjador.)

QUIMA Abans de tallar-li el sac,
espera la cosidora
s'hi deixi veure.

PEPA *(Anant-se'n.)*
 Està clar.
 (QUIMA també surt detràs de PEPA.)

ESCENA 13

RITETA; luego, QUIMA; després, PERE.

RITETA ¡Vaia un modo de complir!
 ¿Què l'excusa, tant retard...?
Va prometre que vindria
ben dejorn... ves quina sang.

QUIMA *(Des de la porta.)*
Senyoreta, un senyor vol
amb don Domingo parlar.

RITETA Que entri.
 (Se'n va QUIMA.)
 Bé, no puc queixar-me.
 (Posant-se les mans al cor.)

Ai, el cor me fa trip-trap.

(Entra PERE molt tímid, va amb leviton llarg i lluent, calces arrebossades del capdavall i paraigües d'aquells descomunals a sota del braç. Porta un sombrero nou a la mà. RITETA el veu.)

No és ell.

PERE *(Fent saludos a cada paraula.)*

Dispensi'm... senyora
que la molesti... Veurà.

Vostè em pot dir si vaig bé.

Viu en aquesta casa... un tal...

(Picant-se el front amb los dits estirats.)

don... don...

(Mirant dissimuladament lo fondo del sombrero.)

¿Don Domingo Casas?

RITETA És el papà.

PERE Per molts anys

¿Que es pot veure?

RITETA De seguida,

faci el favor d'aguardà'l.

(Indicant-li una cadira.)

Prengui asiento.

PERE De cap modo,

no fora bonic, veurà,

vostè està dreta...

RITETA Oh, me'n vaig,

comptant que vostè ho permeti.

PERE No faltava més, caram,

vagi, vagi en nom de Déu.

RITETA *(Senyalant-li una cadira.)*

Segui.

(Saluda i se'n va per a on ha sortit sa mare.)

PERE *(Saludant.)*

¡Li beso les mans!

(Queda encorbat fins que ella ha desaparegut, llavors s'alça i camina per l'escena amb por, com si hagués de malmetre l'alfombra.)

ESCENA 14

PERE.

PERE Als peus, l'hi havia de dir,
ja està dit. És molt amable.
M'ha fet patir de valent,
tant rato sense mocar-me.
 (Se treu un mocador d'aquells grans, d'herbes, i li cau una targeta.)
Bo, ja me n'he descuidat,
tant que ella m'ho recomana.
 (Escarnint la veu de la seva dona.)
«Mira, Pere, cada cop,
quan entris en una casa,
an el que t'obri, li dones
la targeta.
 (Té una targeta a la mà i li fa un plec al cantó.)
Doblegada
fa molt senyor i, sobretot,
te coneixen i et propagues.»
 (Amb la seva veu.)
Per 'xò no surto mai sense,
però no penso en donar-les.
 (Se mira la targeta.)
Fan cop.
 (Llegint-la.)
 «Pere Salvador,
catedràtic d'ensenyança
i autor d'un tractat senzill
per fer palots en la infància.»
 (Mirant-se-la.)
Vuit ralets, m'hi vaig gastar,
vuit ralets.
 (Se treu un paper de la butxaca que n'hi té d'embolicades i les ensenya.)
 ¡Me'n vaig fer cinquanta!
Vaig a escampar-ne per 'quí,
estaran ben col·locades.
 (Ne posa al mirall, damunt de la taula i a la xemeneia; després, baixa al primer terme i s'assenta a la punta d'una cadira; no deixa estar el paraigües.
 Toca la cadira que seu per assegurar-se'n de la seva solidès.)
Són mobles forts, i de quartos,
¡deu ser ric el senyor Casas!
Està clar, l'home que porta
un barret que un s'hi emmiralla,
 (Mirant-se'l i raspallant-lo amb la màniga.)
en un dia com avui,
¡n'ha de tenir per llençar-ne!

Mes, com dimoni no ha vist
la diferència de l'altre...
té d'haver sortit per força
mentres jo la lliçó dava,
de cinc a sis, al fondista...
lo que és el canvi m'estranya...
Bé, com guisen tan fort,
qui dirà si l'home estava...
(Se'l posa i va a mirar-se al mirall.)
A mi em va millor que el meu,
hi faig tota una altra cara.
(Entra NOFRE sens adonar-se de PERE.)

ESCENA 15

PERE, NOFRE, després, QUIMA.

NOFRE *(Entrant com si donés el recado a la senyora.)*
De desenganys, desenganyis,
el llibreter no en té.
(Veient PERE davant del mirall.)
¡Calla!
¿D'on surt aquest menestral?

PERE *(Veient NOFRE molt atent i una mica sufocat.)*
Perdoni.
(Traient-se el sombrero i fent saludo i barretada.)
Senyor... mirava...

NOFRE ¿Que ha vingut per veure l'amo?

PERE *(Jo que en feia cas.)* Sí, espero
a don...
(Mirant al fondo del sombrero.)
don Domingo Casas.

NOFRE *(Espantat.)*
(És en Solà, el del barret.)
(Passejant-se a grans passos, pasmat del tot, i accionant en gran manera.)
Cinc minuts només d'anar-me'n
i ve aquí, ¡Mare de Déu...!
(Posant-se les mans al cap.)
(¡Què dirà el padrí...! ¡Em despatxa!)

PERE *(Mirant-se NOFRE amb recel.)*
(Parla sol, ¡quins cops de braços!
Aquest home no m'agrada.)

NOFRE *(Acudint-li una idea.)*
¿L'ha fet entrar la cambrera...?

PERE La... so nou aquí, repara,
jo no ho sé... era una minyona.

NOFRE ¿Li ha dit que el senyor era a casa?

PERE Sí.

NOFRE N'estava cert, que és bèstia.
Don Domingo ha anat a Caldes
a prendre els banys, té dolor...
s'estarà allí... tres setmanes,
aixís...

(Indicant la porta.)

PERE Vostè s'equivoca,
la filla del senyor Casas
m'ha dit que aquí l'esperés,
que ell no tardaria gaire.

NOFRE ¡Ah! (No ho puc dir de la noia
que sigui bèstia com l'altra.)
Sent aixís, serà vritat.

(Passejant-se.)

(¿Què farem?)

(A l'arribar frente a PERE.)

Jo m'ho pensava...

(Passejant-se.)

(Tot ho sabrà donya Pepa.

(S'assenta.)

Pobre senyor.)

(Posant-se les mans al cap.)

PERE *(Mirant-se NOFRE.)*

(¿Com no el tanquen?,

jo el portaria a Sant Boi.)

NOFRE *(Alçant-se. Toca el timbre de sobre la taula.)*

(Tinc un medi que no falla.

Ja sé com treure'l d'aquí.

Fent-li por.)

(A QUIMA, que surt, acostant-se a ella i cridant fort.)

¿Han dut les espases,

les pistoles i els trabucs

que va comprar ahir a la tarda

don Domingo?

(Baix, a QUIMA.)

Digues «sí»

o tu morta i tots nosaltres.

- QUIMA *(Atorrollada.)*
Sí...
- NOFRE ¿I són a l'arsenal,
a l'altre cantó de la sala?
(QUIMA no sap què respondre, NOFRE li fa senya que se'n vagi.)
Està bé.
- QUIMA Ves què m'explica.
(Posant-se el dit al front.)
¡L'amor, en fa, de desgràcies...!
- NOFRE *(A PERE, amb molta exageració.)*
¡Quina armeria tenim!
- PERE ¿Don Domingo és senyor d'armes?
- NOFRE *(Exagerant.)*
¡Ell! ¡De quin modo! ¡I com tira!,
ben segur el primer d'Espanya,
fa quaranta anys que n'aprèn,
de petit... de quan mamava.
- PERE ¡Verge pura!
- NOFRE Ja pot veure,
venint en aquesta casa
per una satisfacció,
senyor Solà, quant s'enganya...
- PERE *(Mirant-se PERE amb estranyesa.)*
(¿Per què em diu senyor Solà?)
- NOFRE *(Confidencialment.)*
I després, entre nosaltres...
(Mirant per l'escena.)
Estem sols, no ens sent ningú.
(Acostant-se més a PERE i parlant baix.)
¿Què vol dir, una bufetada...?
- PERE *(No entenent-lo.)*
Una...
- NOFRE Havent menjat, s'entén...
- PERE *(Amb compassió.)*
És rematat, me fa llàstima.
- NOFRE *(Mirant-se PERE, que procura evitar les seves mirades fent lo distret.)*
(No s'intimida, és de bronze.)
(Després exhala un sospir i com si anés a fer una gran cosa.)
Donem-li lo cop de gràcia.)

¿Sap lo que jo li he vist fer,
al meu amo, al senyor Casas?

(PERE arronsa les espatlles i va a contestar, NOFRE no li dona temps.)

¿Oi que no...? Doncs escolti,
Sabrà aixís amb a qui tracta.

Va tenir un desafió
per no sé quines paraules
amb un capità d'exèrcit
que es deia López o Sanxes.

Era a pistola i al puesto,
dalt la Muntanya Pelada,
varen col·locar-se aixís.

(Senyalant PERE, que se'l mira amb estranyesa.)

Aquí l'un

(Ell se posa a l'altre cantó frente a frente de PERE i es col·loca en actitud.)
i en aquí l'altre.

(Sense moure's del seu puesto.)

Bé, suposi's que vostè
és el capità. Senyalen.

(Pega amb calma tres palmades i les compta fent cantarella.)

¡Una, dos... tres...! El capità,
dat el tercer cop, dispara,
veu el senyor que va a rebre
al bell mig del cor la bala,

(Va fent los moviments que diu.)

sense apuntar estén el braç,
lo gatillo se sent caure,

(Imitant lo soroll del gatillo.)

¡Crec!

(Imitant el tiro.)

¡Barrum! Ressona el tiro

i...

(Marcant-ho, obrint los braços i fent topar los punys closos.)

¡puf!, ¡se topen les bales!

(Anant a PERE amb molta exageració.)

¡I tot això, no es figuri,
a més de cinc-centes passes!

PERE

(Fent l'admirat.)

¡Ara vegi...! (An els boigs,
se'ls té de dar per la banda.)

NOFRE

(Amb aire de triumfo.)

¿Què me'n diu...?

PERE

Tant se me'n dona.

NOFRE *(Amb molta sorpresa.)*

¿Res li fa?

PERE *(Natural i arronsant les espatlles.)*

Què vol que em faça.

NOFRE *(Amb desalent i trist.)*

(El padrí no ho contarà.)

(Mirant-se'l assombrat.)

Vostè és un valent de raça.

(Alçant lo braç com per maleir-lo, en actitud dramàtica.)

Com a fillol, t'abomino,

(Amb còmic entusiasme.)

Mes, com home, ¡una abraçada!

(Va per abraçar-lo, PERE s'aparta. NOFRE, amb los braços oberts, va a tirar-se a damunt d'ell quan se sent la veu de don DOMINGO cridant-lo de dintre.)

DOMINGO *(De dins.)*

¡Nofre!

NOFRE *(Desistint d'abraçar PERE.)*

L'amo.

PERE ¿Ve...?

NOFRE *(Mirant don DOMINGO, que surt.)*

Pobret,

un jove morir, ¡és llàstima!

(Surt don DOMINGO distret, com si en NOFRE fos allí, el crida fort des del portal.)

ESCENA 16

PERE, NOFRE, DOMINGO.

DOMINGO *(Des del portal.)*

Nofre.

(NOFRE corre al seu costat, don DOMINGO veu PERE i, baix, pregunta a NOFRE.)

¿Qui és?

NOFRE *(Més baix que ell i solemne.)*

El del sombrero.

DOMINGO *(Aterrà.)*

És el de...

NOFRE *(Marcant-ho amb la mà.)*

La bufetada.

DOMINGO *(Assorat.)*

¡Ai, Déu meu! ¿I com ha entrat?

NOFRE Un moment que no era a casa.
 (Baix, ràpid i dissimuladament, a l'anar-se'n.)
 Tingui compte, don Domingo,
 és home que res l'espanta.
 (Se'n va, mentrestant PERE s'ha raspallat tot ell, servint-se de les mànigues, s'ha estirat l'armilla, la levita i el coll de la camisa, és a dir, preparant-se per rebre don DOMINGO, que ni gosa mirar-se'l.)

ESCENA I7

PERE, DOMINGO, després, PEPA.

DOMINGO *(Espantat.)*
(Estic més fred que un sorbete.)

PERE És a don Domingo Casas
al que tinc l'honor... el gust...
(*Després d'haver-se'l mirat.*)
(Se li veu que és home d'armes.)

DOMINGO *(Vacillant.)*
Sí senyor...
(Després de mirar-lo a la descuidada)
(Ui, que és terrible,
ho porta escrit a la cara.)

PERE Jo venia...

DOMINGO *(Mirant inquiet a la porta d'a on ha sortit.)*
(Si escolta ella...)

PERE (No em deu sentir, no s'hi para.
Potser és sord.)
(*Cridant fort.*)
Veurà, venia...

DOMINGO *(Baix, alarmat i agafant PERE pel braç, però no deixant de dar mirades a la porta.)*
Més baix... més baix...

PERE *(Pasmat i excusant-se.)*
Jo... ignorava...
(Això és que tindran malalts.)
(Molt baix.)
Jo venia, senyor Casas,
a dur-li...

DOMINGO *(Veient sortir PEPA.)*
¡Ella! tot perdut,

PEPA *(Sortint del seu quarto.)*
No tenen que molestar-se...
(A DOMINGO.)
Me creia trobar-te sol...

DOMINGO *(Violent.)*
No... ja veus... que m'acompanya...

PEPA ¿Si els incomodo...?

DOMINGO *(No atrevint-se a dir que sí.)*
Jo... pensa...

PERE *(Procurant ser atent.)*
De cap modo, vol callar-ne.
He vingut a dur al senyor...

DOMINGO *(Interrompent-lo.)*
¡Calli...!
(Fent com qui escolta.)

PEPA ¿Què?

DOMINGO *(Parant d'escoltar.)*
A dins te demanen.

PEPA No he sentit res.
(A PERE.)
Vostè deia...

PERE He vingut... no té importància,
veurà, a dur-li aquest sombrero...

DOMINGO *(Espantat.)*
(Ni el sant Cristo gros no em salva.)

PERE I per recollir-ne el meu...

PEPA Ah, ¿vostè...? Sé de qui es tracta,
(Senyalant a DOMINGO.)
m'ho ha contat...

DOMINGO El seu sombrero
un amic li ha portat ara...

PERE ¿A mi?

DOMINGO Sí senyor, per tant...
(Li senyala la porta.)

PEPA L'amic, no trobant-lo a casa,
tornarà, sigui una estona...

DOMINGO (El fa seure, no m'escapo...)

- PERE *(Assentant-se.)*
Tants d'obsequis... (¡Que és amable!)
- PEPA *(Mirant-se PERE.)*
(¿Serà l'autor...? És molt lleig,
no obstant, la seva mirada...)
- PERE (¿Què mira...? Si em pogués veure,
potser tinc una emmascara...)
(Se treu el mocador de la butxaca i, fent com aquell que es moca, se'l passa per la cara.)
- PEPA Sens dubte, de l'Ateneu
serà soci, puix, anant-se'n
ahir d'ell, prengué en Domingo
un sombrero per altre.
- PERE *(Sorprès.)*
¿Com?
- DOMINGO *(Ràpid a PEPA, perquè no parli PERE.)*
Ben cert.
(Baix, a PERE.)
No em desmenteixi.
- PERE (No deu voler que se sàpiga
que era avui al restaurant.)
- PEPA L'Ateneu, segons la fama,
és un centre distingit
de persones d'importància,
diu que són tots los seus sòcios
grans gèmits, talents notables,
músics, filòsofs, poetes...
- DOMINGO *(Baix a PERE.)*
Digui que sí.
- PERE *(Atorrollat.)*
Sí, gent sàvia.
(Em faran perdre l'oremus.)
- PEPA (Ja el desentès se m'escapa.)
Jo conec moltes famílies
que es diuen Solà.
- DOMINGO (Això hi falta.)
- PERE *(No sabent què dir.)*
Ah, ¿vostè...? (Quina conversa.)
També jo en conec bastantes.

PEPA *(Fent la rialleta.)*
Natural...

PERE *(Amb estranyesa.)*
(No sé per què.)

DOMINGO *(Violent.)*
Pensa que el senyor...

PEPA *(Fent-li signo que calli.)*
Bé, calla.
(A PERE.)
¿Me jutjaria indiscreta
si el seu nom li preguntava...?

PERE *(Fent una reverència.)*
Me dic Pere... Salvador...
per lo que vulgui manar-me.

PEPA (Pere Salvador Solà.
És ell, lo poeta admirable.)
(Amb admiració.)
¿És vostè...?

PERE *(Sorprès i vergonyós.)*
¿Jo...? Sí senyora...

PEPA M'admira tanta modèstia.

PERE (No l'entenc d'una paraula.)

PEPA Avui, llegint la seva obra,
he gosat...

PERE *(Excusant-se.)*
¡Oh...!, no, m'ensalça.
(El meu tractat de palots.
Aixís que la dona ho sàpiga,
¡no es posarà poc contenta!)

DOMINGO *(A PEPA.)*
Per força tu no repares
que és abusar del senyor...
La presència ens és molt grata.

PERE No estiguin per mi.

DOMINGO En Climent
a casa seva l'aguarda,
no havent-lo trobat, segur...

PEPA L'advertència és acertada.
(A PERE.)

Li demano que em dispensi,
Mes, com que mai puc parlar-ne
amb un home de talent...

DOMINGO (Per la part que em toca, gràcies.)

PERE *(Entrebançant-se de llengua.)*
Jo... veurà... (No sé què dir-li.)

PEPA *(Anant-se'n.)*
És la seva, aquesta casa,
(Saludant-lo.)
serà sempre ben rebut.
(Se'n va.)

DOMINGO *(Baix, a PERE, mentres que ell encara està inclinat saludant.)*
Vostè és un home.

PERE No falla.

DOMINGO *(Li estreny fort les mans, agafant-li paraigües i tot.)*
¡Oh!, gràcies per ses mentides.
(Estirant per arrencar-li el paraigües.)

PERE Bé... veurà... deixi el paraigües.
(Agafat amb totes dues mans se'l posa al darrere. Don DOMINGO va seguint sens parar-hi atenció.)

DOMINGO Generós, vostè ha comprès
que aquí la ditxa es torbava
si sabia la senyora
esta nit on l'he passada.

PERE Jo... veurà... (La nit i tot,
quin escàndol Verge Santa...
(Dant-se un cop al front.)
Ja ho entenc, amb la fondista...)
(Amb molta exageració.)
Ma...

DOMINGO ¿Allà on viu vol indicar-me?
(Passant a la papelera per escriure-ho.)

PERE Bellafila, vint-i-tres,
dalt de tot, sota teulada...
(Atent a atinar-hi.)
Doncs escolti, ¿on m'ha portat
el sombrero...?

DOMINGO *(Sens escoltar-lo, a l'aixecar-se de la taula i ficant-se lo paper amb les senyes a la butxaca.)*

Em feia falta,
jo li dec una visita
i disculpes nobles, franques.

PERE *(Amb estranyesa.)*
¿Disculpes...? (¿Que en té de modos!)
Veurà... no puc acceptar-les.

DOMINGO *(A part, aterrat i cridant.)*
(¿No les accepta? ¡Aleshores
un desafío...!, ¡les armes!)
(Se deixa caure en un silló posant-se les mans al cap.)

PERE *(Sorprès.)*
¿Què té...?
(Veient que don DOMINGO es desespera.)
Me'n vaig, perdo l'esma.

(Anant-se'n de pressa, amb lo paraigües sota l'aixella i girant-se a mirar que don DOMINGO no el vegi.)
És de boigs, aquesta casa.

DOMINGO *(Queda anonadat; aixís que arriba a la porta PERE, li crida que es deturi, l'altre fa el desentès i fuig corrents.)*
¡Vostè...! ¡Se'n va!
(Respirant satisfet.)
Queda arreglat.
(Repensant-se, agitat.)
Mes no vol escoltar-me,
és que va a buscar els padrins,
vindran a no tardar gaire...
Però jo no em desafio,
de no viure no en tinc ganes.
Ell és un fiero... Me'n corro
a donar-li mil descàrrecs
a domicili... Diré...
que la meva filla es casa,
que abans d'un any puc ser avi,
que no vui que em mati, vaja.
(Surten PEPA i RITETA. La primera du una targeta de visita a la mà.)

ESCENA 18

DOMINGO, PEPA, RITETA.

DOMINGO *(A PEPA, veient-la que s'acosta somrient.)*
¿Què...?

PEPA Hi ha un jove que desitja
parlar amb tu: té la targeta.

DOMINGO *(Prenent la targeta i llegint-la.)*
«Mateu Rius». No el conec. Ara
em convé sortir de pressa,
un compromís, un assumpto...

PEPA Ve a demanar la Riteta...

DOMINGO Ha fet tard.

PEPA ¿Com?

DOMINGO Ja ho saps, tu:
an en Climent l'he promesa,
ha parlat... he dit que sí.

PEPA En Climent.

RITETA Si no l'estimo.

DOMINGO *(A PEPA.)*
És dir, que el jove que em deies
ara poc, no és...

RITETA No, papà.

PEPA És aquest que ara et ve a veure.

DOMINGO *(A RITETA, admirat.)*
¿Tu res sents per en Climent?

RITETA La més gran indiferència.

DOMINGO *(Amb explosió.)*
¡Ell que ha salvat el teu pare!
¿Que no m'ets filla...? ¡Contesta!

PEPA Domingo.

DOMINGO *(Sossegat.)*
Bé, tant me fa:
noia, amb això tu t'arregles,
si ara, jove, no l'estimes
ja l'estimaràs quan vella,
però abans de dos setmanes
tu seràs l'esposa seva.

RITETA Prefereixo entrar a un convent.

DOMINGO ¡Que no et senti...!

PEPA ¡Cor de fiera!

RITETA Vostè em causarà la mort.

DOMINGO S'ha acabat.

PEPA ¡Bàrbaro!
(*Abraçant-se amb sa filla.*)
¡Filla!

RITETA (*Plorant.*)
Mamà...

PEPA No ploris; anem-se'n.
(*Anant-se amb la filla.*)
Domingo, jo t'asseguro,
no sortiràs amb la teva.
(*Se'n van PEPA i RITETA. DOMINGO queda sol passejant-se, fent grans gambades. Surt NOFRE de seguida.*)

ESCENA ÚLTIMA
DOMINGO, NOFRE.

DOMINGO I vaia si hi sortiré,
d'en Climent serà ma filla.
(*Cridant.*)
¡Nofre!

NOFRE ¿Què mana?

DOMINGO Al senyor
que s'espera, ves i digues
(*Donant-li la targeta.*)
que busqui per altre puesto,
que aquí no se'l necessita
i porta'm l'hongo... aquell blanc.

NOFRE (*Anant a buscar l'hongo.*)
(*Pobra noia, no l'estima.*)

DOMINGO Me'n corro a casa en Solà,
el fiero, l'home terrible.
Com presumir que un poeta...
(*Mentre se passeja, s'ha tret de la butxaca lo paper a on ha escrit les senyes que li ha donat PERE.*)
Al vint-i-tres... Bellafila...
no és lluny.

(Cridant.)
Nofre, l'hongo blanc.

NOFRE *(Sortint i donant-l'hi.)*
Aquí el té.
(Donant voltes a una carta que té a la mà des de la seva sortida.)
Bona sortida
ha fet el senyor Climent.

DOMINGO Per què...

NOFRE Potser li convinga
aquesta carta, que ha dut
un home ja fa una mica,
encarregant que al venir
se l'hi dongués de seguida,
és per ell... i d'una noia...

DOMINGO *(Allargant la mà.)*
¡Veiam!

NOFRE *(Sols ensenyant-l'hi.)*
Miri.

DOMINGO *(Impacient.)*
Dona.

NOFRE *(Donant-l'hi.)*
Tinga.

DOMINGO *(Llegint lo sobreescrit.)*
«Senyor don Climent Anglada...»
És per ell.
(Atinant en una idea.)
Mes, per fugir-ne
de compromisos, anit
al restaurant, amb malícia,
he donat en lloc del meu.
¿Si fos...? Cap en lo possible...
(Amoïnat.)
És per mi... sí... Ell no es carteja.
(Vacillant en obrir-la.)
Si puc... m'ha salvat la vida...
(L'obre, hi clava la vista i queda aterrat.)
So perdut, pobre de mi.
(Llegint la carta.)
«Sense tu, jo no puc viure,
te n'has anat a les cinc
i me pareix que ja fa un sigle,
la indisposició no es cura,

pot curar-me sols ta vista
i l'esperança que tu
(Recalcant les paraules.)
amb mi te portaràs... digne.»
(Parant de llegir, frenètic i violent.)
Està bé... Un rave fregit.
Dignitat... quina musica...
(Tornant a llegir.)
«Pensa que fins a ser teva,
ta muller, no tindrè ditxa.»
(Parant de llegir.)
Endavant dona'm més corda,
aquesta noia somia...
(Tornant a llegir.)
«Tan prompte com te despertis,
vine, que t'espero, vine...»
(Parant de llegir i mirant la carta.)
Va firmada sols amb «M».
El nom d'ella: Margarida.
Diu que hi vagi, que m'espera.
(Atrafegat.)
Si no hi vaig, ve feta un tigre...
S'està al carrer del Laurel,
no sé el número, no implica.
(Treu bitllets de banc d'un calaixet de la papelera i se'ls fica a la butxaca.)

NOFRE *(Veient que treu los bitllets.)*
(Un altre embull.)

DOMINGO *(Distret, capficat, sense saber lo que diu i corrent l'escena buscant alguna cosa;*
NOFRE el segueix maquinalment.)

De primer
a casa la Margarida
per lo de la bufetada...
al vint-i-tres Bellafila,
a veure luego en Solà,
a dir-li que no és possible
que em casi amb ell... perquè...
(Cridant com si en NOFRE no fos allí.)
¡Nofre...!,
l'hongo blanc.

NOFRE *(Atorrollat.)*
El busco...

DOMINGO *(Distret.)*
Crida'l.

- NOFRE *(Veient que el porta posat don DOMINGO.)*
¡Ai, ai! Si el porta posat.
- DOMINGO *(De pressa, després de dur-se les mans al cap per assegurar-se'n i parlant a tal com raja, molt ràpid, fins al final.)*
Sí, sí... ¡Bitllets a la vista!
desafio la butxaca...
l'hongo blanc en perspectiva...
Un escàndol sobre el cap,
(Per les senyes i la carta.)
matrimoni Bellafila...
una dona aquí a les mans...
Una carta que em diu «vine»...
La crisma...
(Posant-se les mans al cap i apretant-les fort.)
La perderé.
(Tot lo que ve, rapidíssim.)
- NOFRE ¿Què, la carta?
- DOMINGO No, la crisma.
- NOFRE Ja la trobarà.
- DOMINGO ¿La carta?
- NOFRE No, la dona.
- DOMINGO Si ella em crida...
- NOFRE No la sento.
- DOMINGO Jo tampoc.
- NOFRE ¿Donya Pepa?
- DOMINGO Calla, ximple.
- NOFRE ¿L'hongo?
El busco.
- DOMINGO Si ja el porto.
(Anant-se'n corrents pel fondo amb les mans al cap.)
¡Quin dia, Déu meu, quin dia!
(Rodant lo cap.)
- NOFRE ¡I jo que em creia que estava
en una casa tranquil·la...!

ACTE 2

Mateixa decoració que el primer acte.

ESCENA I

PEPA, RITETA, a poc, NOFRE.

(A l'aixecar-se el teló, PEPA està assentada acabant d'escriure una carta; RITETA, detràs de la seva cadira, mirant lo que escriu.)

PEPA *(Toca el timbre.)*
Ja està llesta.

NOFRE *(Sortint.)*
¿Que em cridaven...?

RITETA Sí, la mamà.

PEPA Vine, acosta't.

NOFRE He sentit la campaneta
i m'he dit: ¡criden!

PEPA Escolta.
Sé que puc comptar amb tu.

NOFRE Com no em manarà re en contra
del que no tingui de fer...

PEPA De mi, això ni se suposa.
Abans de tot, et recomano
la reserva...

NOFRE La... senyora,
¿què vol dir...?

RITETA Que has de callar-ho.

PEPA Que no ho digues a ningú.

NOFRE *(Tancant la boca.)*
En aquí no hi entren mosques
(Com si anés a dir alguna cosa.)
i el que se'm digui... està dit,
no tinc llengua de cotorra
ni jo parlo mai en va
ni...

PEPA *(Impacienta.)*
Bueno, prou.

NOFRE *(Pegant-se un cop al pit.)*
Soc un home.

PEPA Mai no he dubtat del carinyo
que a tots nosaltres nos portes.

NOFRE Ja en pot estar ben segura...

PEPA ¿Has obert fa poc a un jove...?

RITETA ¿Guapo, elegant, molt atent?

PEPA ¿Que es diu...?

NOFRE ¡Sí, prou senyes, dona!
Don Mateu Rius, ¿no és això?

PEPA Just.

RITETA Ell mateix.

NOFRE ¿Creu que en Nofre
no comprèn a lo que es va,
aixís que han obert la boca?
(A RITA.)
I vostè diu que si és guapo,
entre mi, jo he pensat, ¡mosca!,
se tracta del promès.

RITETA (*Avergonyida.*)
¡Oh...!

NOFRE No té de tornar-se roja,
sobretot, li alabo el gust:
¡vostè i ell faran patxoca...!

PEPA Està bé... ¿El coneixeràs?

NOFRE ¿An ell? Jo ho crec, sí senyora.
No me l'he mirat pas poc...
fins hem parlat una estona...

RITETA ¿Què t'ha dit?

NOFRE Estava trist
i jo he pensat: «aconsola'l».

RITETA ¿Mes de mi no te'n parlava?

NOFRE ¡Ui!

RITETA Digue-m'ho.

NOFRE Moltes coses...

PEPA (*Volent dir que no l'interrogui.*)
Riteta...
(*A NOFRE, donant-li la carta que ha escrit.*)
Li portarà
aquesta carta ben prompte.

- Carrer Nou, vuitanta-quatre,
tercer pis, segona porta.
- NOFRE Doncs me n'hi vaig de seguida.
- PEPA La tens d'entregar a mans pròpies.
- NOFRE *(Refermant-ho.)*
Serà a les pròpies mateixes,
a les mans d'ell en persona.
- PEPA Res té de saber en Domingo.
- NOFRE Descuidi, no en sabrà jota
ni...
(Volent exagerar i no trobant res més.)
el bolero... si em pregunta,
jo faré el Simon de l'Ombra.
- PEPA Altra recomendació:
don Mateu...
- NOFRE Vamos, el jove.
- PEPA T'anirà seguint quan vinguis...
- NOFRE Jo, sèrio com si tal cosa.
- PEPA Aixís que arribis aquí,
tu no tancaràs la porta,
vigilant, veuràs quan ve,
ell arriba i tu aleshores
lo fas entrar al meu quarto,
mes no per 'quí...
- NOFRE Calli, dona,
pel corredor.
- PEPA Jo desitjo
que, de que lo vegi a soles,
ningú ho sàpiga.
- NOFRE Descansi.
Bé és ben senzilla la cosa,
¿no és vritat? Donques el món
és tan dolent i baboia
que, si arribava a saber
que al seu quarto ha entrat un jove...
no hi hauria poc rum-rum,
i...

PEPA *(Severament.)*
No segueixis.

NOFRE De sobres
sé callar el que no puc dir,
no em cregui tan poca-solta;
la Riteta és al davant,
ja basta, perquè una noia
és com una flor...

PEPA *(Impacienta.)*
¿Has entès?

NOFRE Tot...

RITETA Ben bé...

NOFRE Amb punts i comes.

PEPA Necessito sols lo dir-te
que voldria se fes prompte...

NOFRE Doncs me'n vaig, pensi ja hi so,
que ja té la carta el jove,
que em segueix, que som aquí,
cinc minuts tota la cosa...
(Se'n va i recula.)
Ja se'n pot anar al seu quarto,
hi serem primer, ¡si es torba...!
(Se'n va corrents.)

ESCENA 2
PEPA, RITETA.

RITETA *(Assentant-se al sofà al costat de sa mare.)*
Que n'és de bona, mamà,
interessar-se per mi
d'aquest modo...

PEPA ¿No dec fer-ho...?

RITETA Prò tant...

PEPA Obligada hi vinc...

RITETA *(Deixant-se caure plorant als braços de sa mare.)*
És que la meva desdítia...

PEPA No vui que ploris aixís,
vamos, eixuga't les llàgrimes,
¿què m'has promès tot venint...?

RITETA Veu, no ploro... ¿vostè espera
calmar el desconsol que tinc?

PEPA Lo que una dona es proposa...
Guanyar de prompte, no ho dic,
però aposto que en Climent
no serà, no hi ha perill,
el meu gendre...

RITETA No, no...

PEPA Luego,
com no queda més que en Rius...
a menos que tu no el vulguis.

RITETA Oh, mamà.

PEPA Per ‘xò li he escrit
que vingués ben de seguida,
ell vindrà i, quan l’haurem vist,
anirem tots tres a l’una
contra ton pare i n’eixim.

RITETA Me retorna l'esperança.
Més el papà, que intranquil
tot avui, ell tan calmos...

PEPA No sé, noia, mes aquí
passa alguna cosa estranya
que jo...

(Baix, a RITETA, veient entrar CLIMENT.)

¡Calla, l'enemic!

(Segueixen les dos conversant en veu baixa. Entra CLIMENT pel fondo arrossegant els peus de tan cansat. Porta l'Indicador i el sombrero. Se deixa caure, extenuat, en una butaca, no ha vist les senyores.)

ESCENA 3

PEPA, RITETA, CLIMENT.

CLIMENT ¡Uf...! Ja en tinc prou per avui.

(Eixugant-se la suor.)

I massa... quina trifulca.

(Adonant-se de les senyores.)

No les 'via vist... ¡dispensin!

(Les saluda, elles continuen parlant; a poc, ell diu, a part:)

(No m'hauran sentit, sens dubte.)

(*Tornant a saludar.*)

Senyores. (¡Tampoc!)
(*Cridant més.*)
¡Senyores!

(La sordesa continua.)
(*Avançant més i cridant.*)
¿És a casa don Domingo...?

PEPA (Girant-se sols una mica.)
¿A nosaltres, ho pregunta?

CLIMENT (Mirant per l'escena.)
Me sembla...

PEPA No l'hem sentit.

CLIMENT Serà, mes a fe...

PEPA Ens ocupa
un negoci dels més graves.

CLIMENT (*Desconcertat.*)
Si és ma presència importuna...

PEPA (*Aparentant no haver-ho entès.*)
¿Com...?

CLIMENT (*Fent ademan d'anar-se'n.*)
Si incomodo...

PEPA (*Amb molta exageració.*)
¿Vostè...?
¡que tal cosa pensar puga...!
(*Amb creixent exageració.*)
Vostè... vostè incomodar-nos...

RITETA (*Igual joc que sa mare.*)
Ni s'ho pensa, ho dissimula.
(*Rapidíssim fins al final, i totes dos anant creixent la simulada exageració.*)

PEPA Al que amb heroic sacrifici...

RITETA Va salvar de mort segura...

PEPA El meu espòs...

RITETA El papà...

PEPA Una persona tan culta...

CLIMENT (*Meravillat i no sabent què dir.*)
Mes...

PEPA Un jove tan discret.

RITETA Tan delicat.

PEPA Que l'impulsa
sols lo gran...

RITETA ¡Sols lo digne!

PEPA Que, al prestar un favor, no abusa...

RITETA Per imposar-se a una noia.

CLIMENT *(Començant a marejar-se.)*
Dispensin... semblant conducta...
(Seguint com si tal cosa.)

PEPA A valdre's de lo seu pare.

RITETA Perquè negar-s'hi no puga.

PEPA ¿Vostè anar-se'n?

RITETA ¡De cap modo!

PEPA Nosaltres sí.

RITETA A corre-cuita.

PEPA Vostè és dueño.

RITETA Quedi's.

PEPA ¡Quedi's!

RITETA Té llibertat absoluta.

PEPA ¡No faltava més!

CLIMENT *(Ja avorrit del tot.)*
Senyora...

PEPA Mediti... sa sort futura.

RITETA Cuidarem que no el destorbin.

CLIMENT *(Dirigint-se a RITETA.)*
Senyoreta...

RITETA Cap disculpa.

PEPA *(Saludant amb gran afectació còmica.)*
¡Senyor Climent...!

RITETA *(Igual que sa mare.)*
Don Climent.

CLIMENT *(Anant cap a elles.)*
Ah, senyores.

PEPA ¿Si importuna...?

RITETA ; Vostè anar-se'n?

PEPA Quedi's.

RITETA Quedi's.

PEPA Nosaltres sí.

RITETA A corre-cuita.
(Eugen i ell corre detràs; a l'arribar a la porta, l'hi tanquen amb estrèpit.)

ESCENA 4
CLIMENT.

CLIMENT

¡I la porta pels bigotis!
(*Canviant de to.*)

Però, ¿a què ve aquest embull?
(*Passejant-se enfadat.*)

¡D'aquesta ditzosa casa
ja n'estic fins l'últim punt...!
Començo a estar-ne ben ple,
aguantar-ho més no puc...
No, no m'hi prendran per altre,
mai més a salvar ningú.
(*Amb la major admiració.*)

Se pot veure més escàndol,
acusar-me de que vui
abusar, ¡jo...!, ¡jo abusar!,
justament al mateix punt
que rebentat, mort de cames,
traient el fetge pels ulls,
vinc de pujar a trenta-tres
quarts pisos, al noble impuls
de salvar a don Domingo
per torpeses i descuits...
(*Veient una targeta a terra i collint-la.*)

¿Què veig?
(*Llegint-la.*)
«Pere Salvador».

La seva targeta, just...
No pot ser que aquí el padastre
de la Mercè hagi vingut.
Ell no em coneix, ni sap res...
Era meva i, de segur,
al treure'm el mocador...

(S'assenta.)

ni aguantar-me dret no puc.
Tots els Solàs s'han dat senya
per viure en quarts pisos.

(Eixugant-se el front.)

¡Uf...!

(Entra DOMINGO bufant i esverat, porta el mocador a la mà i s'eixuga la suor. Entra com un coet i es deixa caure rendit en lo sofà.)

ESCENA 5

CLIMENT, DOMINGO.

DOMINGO Ni respiro; no puc més.
No sé, no sé com permeten
lo fer uns barris tan lluny,
per anar-hi, un s'atropella...
¡Al Poble Sec...!
(Ara seu.)

CLIMENT *(Veient-lo.)*
¡Bo!, ara l'altre.

DOMINGO ¿On és en Nofre?

CLIMENT ¿M'ho deia
a mi?

DOMINGO Sí.

CLIMENT *(Amb mal agrado.)*
Què sé. (Deurà
aquest nou encàrrec fer-me.
Que vigili.)

DOMINGO Tinc un neguit...
un malestar, una febre...
¿Ha vingut una senyora...
bé, una noia joveneta?

CLIMENT *(Bruscament.)*
No sé res, no he vist ningú.

DOMINGO A fe, em pensava que era ella.
M'ha semblat l'havia vista
a dins d'una carretel·la
que l'he seguida, no obstant
de que anava molt de pressa,
de l'últim del carrer Nou
fins aquí a propet ben cerca.

Una hora de cotxe a peu,
com qui diu, a la carrera.
¡Ai, amic, so molt de plànyer...!

CLIMENT *(Aixecant-se.)*
¿Amic de vostè...? S'ho pensa.

DOMINGO *(Assustat.)*
¿Què vol dir?

CLIMENT Lo que he dit.

DOMINGO *(Més sorprès.)*
¿Com?

CLIMENT Que me'n vaig.

DOMINGO *(Alçant-se.)*
¡Vostè...!, ¡tu...!, ¡em deixes!

CLIMENT Aquí jo no puc estar-hi.

DOMINGO Parla...

CLIMENT Vostè, prevalent-se
del meu caràcter, disposa,
res contradic, però em sembla
que ja és anar massa lluny
si amb poca delicadesa
i sens mirament...

DOMINGO *(No entenent-lo.)*
¿Què dius?

CLIMENT La senyora i la Riteta,
a no haver-ho vist no ho crec,
acaben de fer una escena...
incul pant-me que abusava,
que pretenia merèixer,
imposant-me.

DOMINGO Ja comprenc
tot és per 'quell mequetrefe,
per un tal don Mateu Rius.

CLIMENT *(No comprenent-ho.)*
¿Mateu Rius...?

DOMINGO Una ximplesa.
¡No et creia tan tarambana!
¿Fas cas del que diuen elles...?
¡Devien estar de nervis
i d'aquest modo es distreien...!

(*Rient.*)

Sí, ja ho tens entès.

CLIMENT No obstant...

DOMINGO ¿No et basta? Jo, de l'ofensa,
te'n dono satisfacció,
pren-ho tot com cosa meva.
Mes no es tracta pas d'això,
que en vritat no val la pena.

(*Exageradament.*)

Estem sobre dos volcans,

(*Donant-li més importància.*)

¡i terribles...! ¡M'ha escrit ella!

CLIMENT ¿Qui és ella?

DOMINGO La Margarida.

CLIMENT ¿La del Faust?

DOMINGO La de la gresca,
la del restaurant.

CLIMENT ;Ah, bah...!

DOMINGO Té l'audàcia de pretendre
que jo... que... que em porti digne,
que em casi...

CLIMENT ¿Vostè?

DOMINGO Sí, amb ella.

CLIMENT Això rai.

DOMINGO Per últim, diu
que hi vagi, perquè m'espera.
Com que el número l'ignoro,
dalt i baix, esquerra i dreta,
tot el carrer del Laurel,
perdent-ne temps i paciència,
el segueixo, i ¡ja!, ni rastre...
¿a qui preguntar?... ¿què deia...?

CLIMENT ¿I el segon?

DOMINGO ¿El segon què?

CLIMENT El segon volcan, ¿me sembla
que ha dit n'hi havia dos...?

DOMINGO I aquest és el que em mareja:
jel senyor Solà ha vingut!

CLIMENT (¡Doncs ja he acabat la feina!)

DOMINGO En vol de donar-li excuses,
 mes ell no me les ha admeses.

CLIMENT (Des d'ara ja hi simpatiso.)

DOMINGO Li dic que em dongui les senyes
 d'on habita, me les dona,
 hi vaig corrents, no eren certes.

CLIMENT ¿De debò...?

DOMINGO En tota la casa,
 a cap Solà no coneixen.

CLIMENT Per evitar la visita
 i disculpes, fet a dretes.

DOMINGO D'aquest modo...

CLIMENT És tot inútil.

DOMINGO Si és el propòsit, no hi queia.

CLIMENT Sent aixís, del desafió
 no n'escapa en cap manera.

DOMINGO Home, prou.

CLIMENT ¿Com?

DOMINGO No admetent....

CLIMENT ¡Ah!, ¿vostè no...?

DOMINGO (*Resolt i enèrgic.*)
 No, ¿què es pensa...?

CLIMENT Donques jo sí... en el seu puesto...

DOMINGO (*Comprenent-ho malament.*)
 Ah, ¿tu...?

CLIMENT Sí, me pot ben creure,
 al seu puesto...

DOMINGO (*Commogut.*)
 L'emoció...
 i la gratitud... m'ofeguen...

CLIMENT (*Estranyant-se del que fa.*)
 ¿Què és?

DOMINGO Així vols que la vida,
 altre cop, te torni a deure.

- CLIMENT *(Admiradíssim.)*
¿Com s'entén...?
- DOMINGO ¿És massa... és massa!
- CLIMENT *(Atinant-hi.)*
¡Ah! (Se'm figura comprendre.)
- DOMINGO *(Amb interès, agafant-lo pel braç.)*
¿Tires ben dret?
- CLIMENT En ma vida
he tocat ni una escopeta.
- DOMINGO *(Esclatant.)*
¡Desgraciat...! No, no consento,
de cap modo ho vui permetre,
fora dur-te al sacrifici,
a morir com una ovella,
no ho vui.
- CLIMENT (Jo tampoc.) És dir...
(A ell mateix, rient-se'n.)
¡Bona! ¡Ha, ha!, ¡de primera!
- DOMINGO *(Mirant amb admiració.)*
Quin valor, fins hi fa broma,
¡riu i juga sa existència!
- CLIMENT Sobre aquest punt, ben tranquil
pot quedar-ne.
(Sèrio, i anant-li a desfer la persuasió en què està.)
Jo, entenem-se...
- DOMINGO *(No deixant-lo acabar, ràpid i amb vehement carinyo.)*
No insisteixis, és inútil...
(CLIMENT vol parlar, ell lo priva.)
ja ho he dit, no ho vui permetre...
(CLIMENT se'l mira, admirat.)
Comprarem, eternirem
aquest tigre... aquesta hiena...
Però és precis que se'l trobi
perquè se'l pugui anar a veure...
aixís torna... amic... fill meu,
a prosseguir-ne l'empresa.
(Passant-li a les mans el barret i l'Indicador.)
Aquí tens els accessoris.
- CLIMENT *(Prenent-los, malhumorat.)*
(Això és doncs una condemna

a treballs forçats per tota
la vida.)

DOMINGO ¿Com va la feina,
quants n'has vistos, de Solàs...?

CLIMENT Trenta-tres.

DOMINGO ¿Només...?

CLIMENT ¿Me sembla...!

DOMINGO ¿I res...?

CLIMENT Quatre, aquesta nit,
han rebut una catxeta...

DOMINGO ¡Mosca!

CLIMENT De les seves dones.
Un altre, el quint...

DOMINGO ¿També llenya?

CLIMENT N'hi ha dat, prò res de sombrero...

DOMINGO D'aquest modo, aixís, te'n queden...
(Comptant-ho mentalment i fent moure els dits.)
Quatre-cents trenta... no gaires...

CLIMENT (Em sembla que planto, mestre!)

DOMINGO Mes ara hi atino, sí...
tinc més datos, es diu Pere,
la seva indústria, ¡fer versos!
Foren les senyes complertes
si sabíem allà on viu,
però el trobaràs de pressa,
anant tan ben informat.
(Empenyent-lo perquè surti.)

CLIMENT (Me'n vaig d'aquí per no veure'l.)

DOMINGO Pere Solà, ¿te'n recordes...?,
fa romanços, és un poeta.
¿Vols que t'ho escrigui...?, ¿sí...?

CLIMENT *(Reprimint-se.)*

Gràcies.

(Estàs ben errat si et penses
que tornaré a començar:
la Mercè me'n vaig a veure.)
(Dirigint-se cap al fondo.)

DOMINGO *(Seguint-lo.)*
Constància i fora, Climent.
¡Ànimo, valor i... empresa!
(Se'n va CLIMENT. Queda DOMINGO a la porta cridant lo que segueix. Entra després, quan s'indica, NOFRE amb una carta a la mà.)

ESCENA 6
DOMINGO, aviat, NOFRE.

DOMINGO *(Des de la porta.)*
Aixís que et trobis cansat,
que no pots més... pren un cotxe...
(Repensant-se.)
Ep, tu, no... puja al tramvia,
s'estalvia més del doble,
te'n pagaré la meitat.
(Baixant al prosceni amb tota calma.)
¡Quina abnegació...! ¡Quin home...!
I com no dar-li la filla...
si em demanava la dona...

NOFRE *(Entrant.)*
¿És aquí el senyor Climent?

DOMINGO Ha sortit.

NOFRE Mal...

DOMINGO ¿Què t'importa?

NOFRE Sí, han portat una altra carta.

DOMINGO De...

NOFRE ¡De la mateixa noia,
segons ha dit el minyó!

DOMINGO ¿De la mateixa...?, doncs porta.

NOFRE (¡Què escriu aquesta guanterera!
Al quarto de la senyora
ja hi ha don Mateu, me'n vaig
a dir-li que el padrí es troba
tot sol...)
(Entra al quarto de l'esquerra.)

DOMINGO *(Entra espantat, després d'haver llegit la carta.)*
Creu que no estic bo,
és natural, la xicota...
diu que vindrà...

(Deixant-se caure en un silló.)

¿Ves què faig?...
no hi val astúcia ni força.

Sembla que es juntí l'infern
per, tot ell, fer-me la contra...
¿Què invento...?

(Girant la carta.)

¿Veiam...?

(Després de mirar-la de dintre i de sobre.)

Com l'altra,

res de senyes, no n'hi posa...

(Posant-se les mans al cap.)

NOFRE *(Sortint.)*

(Va a venir.)

DOMINGO *(A NOFRE per la carta.)*

Tu, ¿qui l'ha duta?

NOFRE Un minyó.

DOMINGO Que entri...

NOFRE Ja és fora.

DOMINGO ¿Fora?

NOFRE Qui sap on para.

DOMINGO Tinc de trobar-lo per força.

(Disposant-se a marxar.)

Vine tu per ensenyar-me'l.

NOFRE *(Amb mandra.)*

Ui.

DOMINGO Convé, correm-hi, Nofre.

(Se'n va corrents. NOFRE el segueix calmos.)

NOFRE No ho prengui tan a l'encesa,
que no vindrà de mitja hora.

(Al ser a la porta, se repensa.)

Oh, i no puc anar-hi aixís,
me'n vaig a buscar la gorra.

(Anant cap a l'altra porta del fondo.)

Pobre padrí, el miro mal,

(Posant-se el dit al front.)

fins me sembla que ni hi toca.

Que se'n torni a anar a les seves,
bones experiències, bones...

(Entra a dins porta segona del fondo i de seguida surt per l'altra el senyor PERE, parlant des del dintell los primers versos que segueixen, suposant-se que ho diu a la criada.)

ESCENA 7

PERE.

PERE ¿El trobaré al seu despatx...?
No té pas d'incomodar-se,
deixi noia, deixi'm fer,
ja sé el camí, com a casa...
 (Entrant i saludant.)
Senyor...
 (Avançant i cridant.)
Don Domingo...
 (Mira per l'escena.)
¿Com? No hi és... Sí que m'estranya.
 (Resignat, després de mirar pertot.)
L'esperaré fins que torni.
 (Resolut.)
Lo que és aquesta vegada,
no me'n vaig sense el barret.
 (Assentant-se en una butaca posada en frente del sofà, a on col·loca el sombrero.)
Si de mi volen burlar-se,
s'equivoquen, puc ser pobre
però dignitat no en falta...
Està bonic, ¡molt! Me diuen:
ja l'hi hem fet portar a casa,
me n'hi vaig... Sí, prou, barret,
després, espera't, aguarda't,
per mor que no compareguin
i ningú... i re... i perd la classe
de l'estudi de don Tòfol,
i els nois tant com se retrassen,
i per últim, que la dona
me digui ets un papanates...
Poden ser senyors de modos
però no està bonic, ¡vaja...!
 (Surt del primer quarto de l'esquerra en MATEU, se detura, diu l'a part, tus i després avança cap al senyor PERE.)

ESCENA 8

PERE, MATEU.

MATEU *(Des de la porta, al veure PERE.)*
(Don Domingo, és allà... Bueno...
Ara és l'hora.)
(Tossint, per fer que se n'adoni.)
¡Hem...!, ¡hem...!
(Al veure que PERE es gira.)
(¡Ànima...!)

PERE *(Girant-se.)*
Algú que està refredat.

MATEU Si em permet...

PERE *(Amb estranyesa.)*
¿Jo...? Vol callar-ne...

MATEU Tinc el gust de saludar-lo...

PERE *(Dret.)*
(Bo.) Jo també.
(Esforçant-se en dir alguna cosa.)
¿Com ho passa...?

MATEU *(Amb estranyesa del modo que el rep.)*
Perfectament.

PERE Bé, celebro...

MATEU *(Després d'haver-li dat una mirada de dalt a baix.)*
(Com vesteix, i quina fatxa.
Bona sort que la Riteta
de res s'assembli a son pare.)

PERE (Deu ser el fill de don Domingo.)

MATEU Al venir... estic tremolant-ne.

PERE ¿Té fred...? Si no en fa, al contrari,
se sent calor, aquesta sala
és de lo més recollit...

MATEU *(Desconcertat.)*
En efecte... és tal com parla...
(De mig a mig m'ha aplatat.
No sé com tornar a la carga...)

PERE (Sembla tímid... animem-lo;
a veure...) ¿Està bo el seu pare?

MATEU M'ho crec, ho espero.

- PERE *(Admirat.)*
¿Ho espera?
- MATEU Com fa més de dos setmanes
que no en tenim cap notícia...
- PERE *(Més sorprès.)*
¿D'ell?
- MATEU ¿L'admira? Faci's càrrec
que si bé Madrid no és lluny
ja sap que els correus d'Espanya...
- PERE ¿A Madrid...? ¿Ell...?
- MATEU De fa un any,
que ho sabia me pensava...
- PERE ¿Ah sí...? (Llavors no és ell...)
Jo el 'via pres per un altre.
Veurà... Si em vol fer el favor...
el nom de vostè...
(Esmenant-ho per dir-ho més fi.)
La gràcia...
- MATEU ¿Com, ignora...? Em presumia
que vostè ja de molt antes...
- PERE No...
- MATEU So en Mateu, en Mateu Rius.
- PERE *(Com si el conegués i no sabent què dir.)*
¡Ah! sí, sí, bé... vaia... vaia.
(No el conec ni sé qui és.)
- MATEU Ja deu saber de què es tracta.
- PERE Bon Jesús. Sí i no... veurà...
(Deu conèixe'm, quan me parla
d'aquest modo... que no diga
que no li faig bona cara.)
(Procurant ser amable.)
No obstant, veurà, si volgués...
- MATEU ¿Explicacions me demana?
Ho trobo just, al seu puesto,
tothom lo mateix obrava.
So fill únic, perteneixo
a família molt honrada.
- PERE No ho dubto. (Ves què m'explica.)

- MATEU *(Seguint.)*
So avogat, com el meu pare.
- PERE Bona carrera i...
(No sabent què dir.)
De mèrit.
- MATEU No exerceixo, puix, per viure,
la carrera no em fa falta,
mes...
- PERE Guardar-se sempre és bo
per la set una mançana.
- MATEU Sent fill únic, pot comprendre
que so hereu de la casa,
mes això no és al present,
pot ser lluny i deu ho farà.
- PERE Si d'altri té de venir...
- MATEU Vostè voldrà saber ara
lo que tinc, de què dispo,so,
lo que aportaré al casar-me.
- PERE No senyor, cregui que jo,
però si això el pot complaure.
(Ves a mi què se me'n dona.)
- MATEU Com que és a gust dels meus pares,
de les finques que tenim,
me fixen la de la Rambla,
dona uns vuit duros diaris,
vuit duros nets, no té cargues.
- PERE Ja se la pot passar bé,
jo sé qui amb menos la passa.
- MATEU Si, además de lo expressat,
altres datos li fan falta,
amb molt gust els hi daré.
- PERE No senyor, fugi, ja em basten.
*(Entre els senyors, deu ser moda
lo que un té i el que és contar-se,
doncs portem-nos com persones;
li tornaré la jugada.)*
Ara, veu, me toca a mi.
Tretze fills va tenir el pare,
jo so el més petit de tots...
- MATEU No passi avant, l'hi suplico...

- PERE Permeti, no és cosa llarga.
 (Seguint.)
 Me van treure de la dida...
- MATEU No tolero...
- PERE *(Insistent.)*
 Vui que sàpiga...
- MATEU Deixi-ho, no em faci la injúria
 de creure'm mires bastardes,
 jo estimo la seva filla.
- PERE (Sí, prou.)
- MATEU Amb passió entranyable.
 Si obtenir-ne puc sa mà,
 la ditxa mon cor alcança.
- PERE *(Meravillat.)*
 (¡Quin partit..., ma, quin partit!)
 (Desfent-se en compliments.)
 Segui... segui... (Quina ganga...)
 (Com fent la brometa, al veure que MATEU va a assentar-se sobre el seu sombrero.)
 Ep, al sofà... no al sombrero...
- MATEU Perdoni.
 (Al treure'l del sofà per col·locar-lo sobre la taula, s'adona de la targeta que té al fondo i diu entre ell lo que segueix, mentres PERE li va a buscar una cadira.)
 («Domingo Casas».)
 Al fondo, hi té la targeta,
 ben pensat. Si el miserable
 d'aquesta nit l'imités,
 jo sabria el seu nom, ara.)
- PERE *(Porta una cadira; en MATEU s'ha assentat al sofà i, al veure-ho, s'alça. PERE no ho permet.)*
 Ja està bé, no es mogui, no.
 (S'assenta a la butaca i toca MATEU familiarment.)
 ¡Celebro molt...!, mes, ¿com diable
 vostè ha sabut que era aquí...?
 Quan ha vingut a trobar-me...
- MATEU Ha estat la seva senyora...
- PERE ¿Ha vist la dona...? Bé, vaja,
 en efecte, ella sabia...
- MATEU Ara acabo de deixar-la.

PERE ¿I amb lo seu consentiment
és que vostè me demana...?

MATEU Sí senyor, i el de la noia.

PERE Allavors, cap més paraula.

MATEU ¿Consent?

PERE Consento.

MATEU Aquest bé,
com puc pagar-li...

PERE Estimant-la.

MATEU Oh, per ‘xò.

PERE Fent-la ditxosa.

MATEU Que ho serà tinc esperança.

PERE L'estimo com si em fos filla.

MATEU ¿Com si fos?

PERE Li so padrastre.

MATEU ¿Vostè?

PERE Sí, la meva esposa
ja la tenia al casar-me.

MATEU ¿I porta el nom de vostè?

PERE És a dir el meu, el d'un altre
que duia igual apellido,
el fill d'un germà del pare...
érem cosins...

MATEU Res sabia...

PERE No hi té de donar importància.
(Content.)
Estem entesos, ¿vritat?,
doncs toqui-la.
(Allargant-li la mà, que MATEU estreny.)
Tracte és tracte.
¿Quan té pensat per la boda?

MATEU Quan se puga, lo més antes.

PERE Ben fet, per mi, de seguida,
no so amic de coses llargues.

MATEU I tanta por que tenia
de vostè.

PERE So molt tractable.

MATEU Me deien que un tal Climent.

PERE Ah, sí, ja sé, un tarambana,
ja ha arribat a ma notícia,
però sembla que no passa
de fer l'os, moltes postures
i de gastar-se la plata
comprant molts parells de guants...
(Rient.)
¡He... he... he...!

MATEU *(Rient sens comprendre el perquè.)*
He, he, he...
*(A part, mentres PERE va a tornar al seu puesto la cadira que ha tret al prin-
cipi de l'escena per en MATEU.)*
(¿I ara

què el fa riure...? Tinc un sogre
divertit com unes pasqües,
però em sembla que de pesquis
i senderi no en té gaire.)
Si vostè em permet deixar-lo,
me'n 'niré, perquè la mare
per saber està en neguit...

PERE Sí, vagi, i li dona tantes
memòries de mi.

MATEU Entraré,
un minut abans d'anar-me'n,
a veure aqueixes senyores,
ja di'ls-hi que ja alcançada
tinc la ditxa!

PERE *(Rient i satisfet.)*
Ves-hi, ves-hi...
*(A l'anar a entrar MATEU al quarto del que ha sortit, lo deté PERE per dir-li,
tot rient, el següent vers.)*
Ja t'he dit tu, ¿no repares?
*(MATEU entra al quarto rient. PERE queda sol i baixa al prosceni fregant-se
les mans.)*

ESCENA 9

PERE, luego, CLIMENT.

PERE Sembla que són coneguts,
la noia sí que la guanya,
tindrà bones relacions
totes de gent d'importància...
 (De cop, veient lo sombrero.)
¿I el barret...? Ca, ningú hi pensa,
això passa de la ratlla.
Però aquí em planto i no em moc,
baldament caigui la casa...
fins que surti algú que em torni...

CLIMENT *(Entra tot agitat portant el sombrero i l'Indicador.)*
Per fi el trobo...

PERE ¿Me buscava?
(Deu ser el jove del sombrero...)

CLIMENT Per lo que vinc, ja es fa càrrec.

PERE *(Pensant-se entendre.)*
Pel barret...

CLIMENT No m'interrompeixi.
N'acabo de sortir ara.
Ella, plorant, m'ha contat
que m'havia escrit dos cartes,
fent-les dur per un minyó
a dos rals cada vegada.
No he rebut re, l'hi asseguro...
que la impaciència la mata,
que, del punt que em va conèixer,
sense cor jo vaig deixar-la,
que es cregué els meus juraments
com l'escriptura sagrada,
que em porti com home digne,
que obrar dec com l'honor mana,
que la dongui per ben morta
si per cas amb mi no es casa
i tot això, cara avall,
anant-li caient les llàgrimes,
gemegant pitjor que un orgue
i sospirs més que una manxa...
¿Que hi dubta, se creu vostè,
després d'ella revelar-me
lo que ha sentit i el que jo
no sabia ni em pensava...?

No senyor, so molt formal,
sé lo que el dever senyala,
compliré, sí, jo l'hi juro,
tot lo que inflexible em marca.
M'han dit que vostè era aquí,
no escolto cap més paraula,
me'n vaig sense despedir-me,
en dos bots baixo l'escala,
els carrers passo corrents
disparat a pas de carga,
no mirant a qui atropello,
igual que un cotxe de plaça,
vinc aquí, el trobo, l'hi explico,
vostè la boca no bada
i en tot l'assumpto inverteixo
(Traient lo rellotge.)
pocs minuts, no més que quatre.
(Ensenyant lo rellotge obert a PERE.)
No he perdut el temps, ¿vritat?
¿Què m'hi diu? Té la paraula.

PERE *(Durant la relació de CLIMENT, ha dat mostres d'impaciència i, per fi, es queda atordit.)*

No, mes...

CLIMENT Ja... tot lo que vulgui.
Són inútils queixes vanes,
los dos som joves, som guapos.
Ai no, dic ella és molt guapa,
oh, l'amor... ens estimem,
ve-li aquí la nostra falta.

PERE *(Què s'empatolla.)* Veurà, en tot...

CLIMENT *(Presumint-se que el comprèn, hi posa reparos.)*
No ho sent, que vull reparar-la...
(PERE fa un gest de disgust que CLIMENT interpreta conforme s'expressa.)
¡Ah, comprenc...! Careix d'informes,
sobre mi voldrà enterar-se...
fa el que deu, donques escolti'm,
jo mateix... poc rato basta.
(Disposant-se a contar-l'hi.)
So de molt bona família,
la primera per honrada.

PERE *(Impacient.)*
(Vamos, ja sé la cançó,
ara em contarà com l'altre.)

- CLIMENT *(Anant seguint.)*
Si bé tinc una carrera...
- PERE *(Interrumpint-lo.)*
Advocat com el seu pare.
- CLIMENT No senyor, apotecari.
(Anant seguint.)
La més antiga farmàcia
que té Olesa...
- PERE *(Ja enfadat.)*
¡Ves què em fa
de saber-ho, no en tinc ganes...!
- CLIMENT ¿Per què tanta tirania?,
¿per què d'aquest modo em tracta...?
Jo, anhelant, vinc a vostè
explicant-li lo que passa
i, en lloc d'obrir-me los braços,
no m'escolta i me retxassa.
(Cridant.)
¡Amb sa conducta, dos morts
a sang freda vostè causa...!
(Transició.)
Mes no, no, això no pot ser,
que és sensible, que és amable,
que té molta d'indulgència
estampat porta en la cara.
(Buscant enternir-lo.)
Ah, senyor, l'estimo tant,
m'estima ella en tal constància.
(Agafant-li les mans.)
Dongui el «sí», que res li costa,
havent nascut l'un per l'altre.
(Se deixa caure agenollat.)
- PERE (¡És tan loco com el criat!
La senyora, el senyor Casas...
¡els col·leccionen, aquí!)
(Amb compassiu interès.)
No s'ho prengui tan fort... calma.
(Planyent-lo.)
Quin excés... ¿que els té amb freqüència...?,
¿molt sovint...?, ¿li duren gaire?
(Lo fa alçar amb molt interès, però se'l mira amb temor.)
No em fa goig.

- CLIMENT *(Amb alegria.)*
¡Ah, s'enterneix...!,
¡de content no sé el que em passa!,
li dec la felicitat,
la ventura, gràcies, gràcies,
dignament correspondré,
té segura bona paga,
molt cuidado, molt carinyo,
molt desig sempre en complaure'l,
li farem una rendeta,
no de paper, assegurada,
veurà, veurà, ¡quina vida!
Ni la del peix dins de l'aigua,
i sa mort, ¡que venturosa!,
no el deixaré, vui gosar-ne
de l'honor del poder cloure
los seus ulls tan venerables...
- PERE *(Apartant-lo violentament.)*
Fugi, fugi, li'n faig franc.
- CLIMENT No ho vol, no té d'enfadar-se,
els hi deixaran oberts,
però faci una altra cara,
no miri aixís al seu gendre.
- PERE ¿Gendre...?
- CLIMENT Que humil li demana
que no renyi la Mercè.
- PERE *(Sorprès.)*
¿Jo de què tinc de renyar-la?
- CLIMENT Dec parlar en rus.
- PERE Per mi, sí.
- CLIMENT Que no li ha contat sa mare...
- PERE ¿Què?
- CLIMENT ¡Tot!
- PERE *(Picant de peus.)*
¡Entès!
- CLIMENT Prou m'explico.
- PERE Veurà, procedim amb calma
i per ordre, perquè el seny
perderé en aquesta casa...
¿Qui és vostè?

CLIMENT ¿Com qui so? Un jove.

PERE ¿Com se diu?

CLIMENT Climent Anglada.

PERE Ah, el dels guants, bueno i després...

CLIMENT ¿Què, després?...

PERE Sí, ¿què demana?

CLIMENT La mà de la seva filla,
amb ella poguer casar-me.

PERE ¿Vostè vol?

CLIMENT Ja l'hi tinc dit
que a formal ningú no em guanya.

PERE Si per 'quí hagués començat...

CLIMENT Era perquè ho preparava.

PERE Ens enteníem més prompte.

CLIMENT Bé, a la curta o a la llarga.

PERE Just, lo que no té remei
 s'ha adormit un xiquet massa.

CLIMENT ¿Què vol dir?

PERE Que ja és promesa.

CLIMENT ¿La Mercè?

PERE SÍ.

CLIMENT ¿De quan?

PERE D'ara.

CLIMENT ¿Ella?

PERE Ella, amb don Mateu Rius:
li acabo de dar paraula.

CLIMENT Oh, se'n desdirà.

PERE En ma vida.

CLIMENT M'estima a mi, m'idolatra.

PERE S'ho pensa.

CLIMENT N'estic segur.

PERE Les apariències enganyen.

CLIMENT ¿Ho sabrà més bé que jo?

PERE ¿No tinc de saber-ho? ¡Vaia!

CLIMENT Compti...

PERE A que la demanés
ella ha fet venir-ne l'altre.
(*Donant intenció a la frase.*)
I l'adora.

CLIMENT No és vritat.

PERE ¡Com!

CLIMENT (*Més fort.*)
¡No, no!

PERE Miri com parla.

CLIMENT (*Amenaçant.*)
No és vritat, ell ha mentit.

PERE (*Reclòs i mirant de calmar-lo.*)
L'hi juro baix ma paraula.

CLIMENT Allavors lo mataré.

PERE Provi-hi, provi-ho, de matar-me'l,
faré ficar-lo a presidi.

CLIMENT ¡I el defensa!

PERE ¡Que és salvatge...!
(*PERE mira d'anar fugint de mica en mica, entra DOMINGO i para sorprès en lo portal al veure l'actitud amenaçadora de CLIMENT i l'esparverament d'en PERE.*)

ESCENA IO
Mateixos, DOMINGO.

DOMINGO (*Des de la porta.*)
(¡Què miro! el senyor Solà
amb en Climent.)

CLIMENT (*Amenaçador.*)
No m'escapa.

PERE (*Anant caminant d'espatlles cap a la porta.*)
¿Què vol dir?

- CLIMENT *(Com si es despertés.)*
Penso... que vaig ser un estúpid
en salvar-lo.
- DOMINGO *(Sorprès.)*
En sal...
(Com si es persuadís que CLIMENT ho ha dit adormit.)
Desvetlla't.
- CLIMENT I en salvar-me a mi, també,
almenos en l'hora aquella
moria sens desenganys.
- DOMINGO *(Atònit.)*
Què vols dir, no puc comprendre...
- CLIMENT Me'n 'niré de Barcelona,
on no es troben més que pèrfides...
Avui marxo al meu poblet.
Mai no hagués deixat Olesa...
- DOMINGO ¿Què és això? ¿Què significa...?
- CLIMENT *(Resignat.)*
¡Era escrit!
- DOMINGO *(Impetuós.)*
L'escrit, s'esqueixa.
- CLIMENT *(Rodant el cap, se'n va a PEPA i l'abraça sens saber lo que fa.)*
Estiga bona, senyora.
(Mateix joc amb RITETA.)
Siga feliç, senyoreta...
(Sentimental al mig de les dos, que se'l miren sorpreses.)
En ma vida oblidaré
ses bondats i ses fineses.
(Abraçant don DOMINGO.)
I vostè... senyor Domingo,
la mevaombra funesta,
vostè, digue-li que, noble,
li perdono ses ofenses,
que me'n vaig per no matar-ne
en Mateu... el nòvio d'ella.
- PEPA (En Mateu.)
- RITETA ¿No sents?
- CLIMENT L'estima,
falsa, perjura, coqueta.

DOMINGO *(Amb satisfacció i tocant per l'espatlla CLIMENT.)*
¿Per en Mateu? ¿Això és tot?
Pots prendre-ho ben a la fresca,
no tinguís por que s'hi casi.

PEPA *(Admirada.)*
¿Com?

RITETA *(Id.)*
¿Què diu?

CLIMENT Si és cosa feta,
ella el vol, és convingut.

DOMINGO Convingut, qui ha dit, a veure...

RITETA Vostè mateix.

PEPA Tu, fa poc.

DOMINGO *(Admiradíssim.)*
¿Jo?

PEPA Sí.

RITETA Sí, papà.

DOMINGO *(A CLIMENT, que ni se'ls escolta i està apoiat en una cadira i amb una mà al front.)*
No ho cregues.

PEPA ¿Te desdus de la paraula?

DOMINGO *(Furiós, apartant PEPA i RITETA.)*
M'abandona la paciència.
(Cridant.)
Això és un complot infame
que no els sortirà com pensen.
(A CLIMENT.)
Deixa'ls dir, t'hi casaràs.
(Dient amb força les paraules.)
Jo te'n responc, és ben teva.

RITETA *(Abraçant-se amb sa mare.)*
Ai, mamà...

PEPA *(Suplicant.)*
¡Domingo!

DOMINGO *(A PEPA, amb energia.)*
¡Basta...!
(A CLIMENT.)
Te'n responc: ¿no t'accontenta?

CLIMENT *(Anant-se'n cap al seu quarto.)*

Com si ningú em respongués,
vostè no toca cap tecla.

DOMINGO *(Sorprès.)*

¡Jo!

CLIMENT *(Des de la porta del seu quarto.)*

Vostè no és el seu pare.

(Se fica dins del seu quarto i tanca la porta. DOMINGO queda anonadat, però, refent-se de seguida, es precipita a la porta i la forceja per obrir-la)

DOMINGO Que no so... ¡quina indirecta!

(Forcejant la porta.)

Jo no so... Obre'm, Climent, obre'm,
vui que m'expliquis de pressa...

(Mentres està forcejant la porta, surt NOFRE, va a ell i li diu, baix, lo que segueix. Les senyores conversen a part, admirant-se de tot lo que passa.)

ESCENA 12

DOMINGO, PEPA, RITETA, NOFRE.

NOFRE *(Baix, a DOMINGO.)*

¡Senyor...!

(Estirant-li la levita.)

¡Senyor!

DOMINGO No m'estiris.

NOFRE *(Baix.)*

¿Aquella noia, no sap?

DOMINGO ¿La de les cartes...?

NOFRE Sí.

DOMINGO ¿Què...?

NOFRE És aquí.

DOMINGO *(Espantat, mirant per l'escena.)*

¿Què dius...?

NOFRE *(Signant a la porta.)*

Bé... allà.

Vol veure a totes passades
el senyor Climent.

DOMINGO *(Aterràt.)*

Va mal.

NOFRE Jo li he dit...

DOMINGO ¿Què?

NOFRE Que era fora.

DOMINGO Bon noi, ¿i ella?

NOFRE No en fa cas...

DOMINGO Per l'honor del teu padrí,
treu-la, Nofre.
(Dant-li una dobleta.)
Té, cent rals.

NOFRE *(Prenent la dobleta.)*
La trauré.

DOMINGO *(Apressant NOFRE, que es frega la dobleta pels cabells per assegurar-se que és bona.)*
¡Ves!

NOFRE No pels quartos,
per 'xò de l'honor, ho faig.
(Se'n va NOFRE. PEPA ha observat el xiu-xiu de DOMINGO i NOFRE.)

ESCENA 13

DOMINGO, PEPA, RITETA, luego, MATEU.

PEPA *(A DOMINGO.)*
¿Pot saber-se a lo que venen
tants misteris... parlar baix...?
DOMINGO *(No sabent com sortir-se'n.)*
No... no és... res.
(Reanimant-se a l'acudir-li la idea de culpar-la.)
La culpa és vostra
desbaratant-me els meus plans...
(Amenaçant.)
Fes que vingui aquell mosquit...
¡el tiraré escala avall...!
(¡Si en Nofre no la convenç...!)

PEPA Pensa...

DOMINGO *(Sense escoltar-la.)*
Acabem, me n'hi vaig...
(Se dirigeix a la porta i es topa amb en MATEU, que entra.)

MATEU *(A DOMINGO.)*
¡Home...!
(Saludant.)
Riteta... senyora...

DOMINGO (¿Qui deu ser?)

[illegible]

DOMINGO ¡És ell!

RITETA Retira
el consentiment, papà...

[illegible]

DOMINGO (És hora de presentà'm.)

MATEU *(Alterat.)*
 ¡Això no quedarà aixís!

PEPA *(Recalcant les paraules i mirant-se DOMINGO.)*
Ell nega que hagi otorgat...

MATEU Ja l'hi diré a don Domingo.
 (Passejant-se.)

DOMINGO *(Avançant i posant-se frente a ell.)*
Digui.

MATEU *(Apartant-lo.)*
Fugi'm del davant.
(Anant seguint lo que deia.)
Jo no sé fins a quin punt
al casament pot negar-se.

DOMINGO *(Posant-se al davant.)*
¿Com diu?

MATEU No parlo amb vostè.

DOMINGO Miri's que...

MATEU *(Apartant-lo, enfadat.)*
Deixi'm en pau.
Ja he dit que amb vostè no hi parlo.

PEPA (Severa.)
Reporti's.

RITETA *(Com sa mare.)*
De tu, és estrany.

MATEU Don Domingo no és ton pare.

DOMINGO *(Aterrat.)*
Ell també.

PEPA Mateu.

RITETA ¿Què dius?

MATEU No dic cap cosa de mal,
ets filla d'un cosí seu.

(A PEP A.)

¿No és cert, senyora?

PEPA Està loco.

DOMINGO (¿D'un cosí...?)

(*Furiós, a MATEU.*)

¡Expliqui's, veiam...!

(Queda creuat de braços esperant la resposta; surt del seu quarto CLIMENT amb una maleta, la manta de viatge, cartera i demás.)

ESCENA I4

Mateixos, CLIMENT.

DOMINGO *(Amenaçador.)*

Parli, senyor Mateu Rius.

CLIMENT *(Deixant caure tot lo que porta a les mans.)*

Ell mateix me ve a les mans.

DOMINGO Després de voler ma filla,
m'insulta com un covard.

CLIMENT *(Anant cap a ell.)*

¿Vol casar-se amb la Riteta...
quan tot just fa pocs instants
que ha demanat la Mercè?

TOTS ¿La Mercè?

MATEU *(Exasperat.)*

iJo!

CLIMENT *(Enèrgic.)*

Sí...

DOMINGO *(Amenaçant-lo amb los punys closos.)*

;Vil!

RITETA ;Ai!

CLIMENT No ho negui, m'ho ha dit son pare.

PEPA ¿Serà cert...?

CLIMENT No mento mai.

MATEU ¡Basta!

DOMINGO Calla, pocapena.

PEPA ¡Qui ho diria!

DOMINGO Brètol.

RITETA Fals...

(Tot això, lo més ràpid possible a fi que MATEU no puga dir una paraula, lo que intenta en va. Surt NOFRE i es para a la porta al sentir lo que diu CLIMENT.)

CLIMENT *(Amenaçador, a MATEU.)*
¡Ah...!, te m'endús la que estimo...
¿amb la Mercè et vols casar...?

ESCENA ÚLTIMA
Mateixos, NOFRE.

NOFRE *(Des del portal rodant el cap i fregant-se les mans.)*
Bé.

DOMINGO Dos dones.

NOFRE *(Corrent-hi i prenent el vers ràpid.)*
No senyor,
en vol més, el mestretites.
(Amb molta exageració.)
No dos dones, no, ¡¡¡tres dones!!!

TOTS ¡Tres!

NOFRE *(Fent la creu amb los dits i besant-la com los xicots.)*
Ho juro.

DOMINGO *(Horrorisat.)*
Quin escàndol.

NOFRE Com els turcs de la Turquia.

MATEU *(Dirigint-se cap a ell.)*
¡Miserable!
(Detrás de la taula.)

NOFRE No em fa por.
¡Provi de dir que és mentida!
Vostè an el senyor Solà.

DOMINGO ¿Què?

- NOFRE ¡Li ha demanat la filla!
 (Tocant-se les aurelles.)
 ¿Veu...? aquestes ho han sentit.
- TOTS La Solà.
- DOMINGO És un sibarita.
- NOFRE *(A MATEU.)*
 Què vol fer-ne de tres dones,
 si amb una no s'hi pot viure.
- MATEU *(Exagerat del tot.)*
 ¡Etic volat...!
 (Dirigint-se a PEPA.)
 Jo, senyora...
- PEPA *(Senyalant-li la porta.)*
 Per 'llí.
- MATEU *(Reprimint-se.)*
 Si a escoltar-me es digna...
 (PEPA s'hi gira d'espatlles, ell llavors se dirigeix a RITETA.)
 Riteta, sí...
- RITETA *(Altiva.)*
 No el conec.
 (També, com sa mare, li gira les espatlles, ell queda com clavat, inclinat amb respecte davant d'ella. NOFRE agafa el sombrero de MATEU, que se l'ha deixat, a l'entrar, sobre de la taula, passa entre ell i les senyores i, en actitud còmicament severa, diu, imitant primer PEPA i luego RITETA.)
- NOFRE Allí.
 (Signant-li la porta.)
 No el coneixem.
 (Girant-se d'espatlles.)
 ¡Tinga!
 (Allargant-li el barret sense per 'xò girar-s'hi de cara.)
- MATEU *(Fora de to i violent.)*
 De mi en fan el bon Jesús,
 amb mi volen divertir-se,
 ja la calma m'abandona.
 Aguantar-ho fora indigne.
 (A CLIMENT.)
 Vostè pagarà per tots.
- CLIMENT En 'quest terreny el volia.
- MATEU ¿Armes...?

CLIMENT Les seves anava
a demanar-li.

NOFRE (Mirant-se MATEU.)
(A la vista
no en du pas.)

MATEU ¿Lloc?

CLIMENT Qualsevol.

MATEU ¿Hora?

CLIMENT Vostè la precisa.

MATEU A casa espero els padrins.

NOFRE Si és bo el meu...
 (A DOMINGO.)
 Vagi, que el criden.

MATEU *(Despedint-se molt grave.)*
Ja ens veurem.

CLIMENT *(Igual que ell.)*
No faré falta.

MATEU *(A l'anar-se'n.)*
D'ella pot ben despedir-se;
no s'hi casa, ¡el mataré!

CLIMENT És per veure.

DOMINGO *(Abraçant-se fort a CLIMENT.)*
 ¡On va, aquest ximple!
 ¿Matar-me en Climent?

MATEU *(Retrocedint.)*
Sí, jo. *(Se'n va.)*

NOFRE *(Fent l'home.)*
Ho veurem.

RITETA *(Abraçant-se amb sa mare.)*
¡Mamá!

PEPA *(Consolant RITETA.)* ¡Filla!

DOMINGO *(A CLIMENT, amb los braços oberts.)*
 ¡Un abraç!

CLIMENT *(Apartant-lo bruscament i deixant-se caure en una butaca.)*
¡Vagi al dimoni!
(DOMINGO queda amb los braços oberts.)

NOFRE *(Mirant-se els que hi ha en escena.)*
¡És una casa tranquil·la!

ACTE 3

La mateixa decoració dels altres dos actes.

ESCENA I

CLIMENT, NOFRE.

(CLIMENT està assentat a la dreta, NOFRE, a l'altra part de la papelera, cada un d'ells té una espasa a la mà i la freguen amb paper de vidre.)

CLIMENT Ja crec, Nofre, que estaràs
imposat ben bé de tot
per complir al peu de la lletra
les meves disposicions.
Si per cas tinc la desgràcia
de...

NOFRE Bé, sí, de quedar mort.

CLIMENT Agafes el tren i surts
per Olesa.

NOFRE Jo, ja, prou.
Dic: «un bitllet per Olesa.»
Pago, marxem i ¡allà soc!

CLIMENT Al ser-hi, busques la tia,
s'està en el carrer segon,
demanes per la Quitèria,
t'hi portarà qualsevol.
És l'únic parent que em resta.

NOFRE Digui doncs que quasi és bord.

CLIMENT S'han anat morint els altres,
quedant sols nosaltres dos.

NOFRE Sí, aquest món és d'aquest modo,
‘vui hi som, demà no hi som.

CLIMENT Em porta un xic de carinyo,
m'ha cuidat de des de noi;
li entregues aquella carta

que t'he dat ara fa poc,
potser no et rebi conforme,
té un gènit molt estranyot.

NOFRE Bé, això arrai, ja sabré fer
de les tripes *corasson*.

CLIMENT Li dius, quan l'hagi llegida,
que ha sigut per ella sols
lo meu darrer pensament,
sempre aixís li daràs goig...

NOFRE Pot morir-ne ben tranquil,
 com pretén se farà tot.
 (*Mirant-se CLIMENT amb llàstima.*)
 (¡Haver de morir enfilat,
 fa llàstima...!
 (*Eixugant-se furtivament los ulls.*)
 (¡Pobre noi!)

CLIMENT Ah... després te'n vas a veure
al senyor Nasi Trontolls,
el meu mestre, lo que sé
tinc après de ses lliçons,
no em va ensenyar pas gran cosa,
però en canvi, per retop,
la llenya anava barata.
Li dius també...

Nofre Que s'ha mort...

CLIMENT Que el meu darrer pensament
ha sigut per ell tan sols,
veurà aixís no soc ingrát.

NOFRE S'armaria un tripijoc
si al davant hi hagués la tia:
dir lo mateix a tots dos...

CLIMENT En fi, t'estaràs a Olesa
fins a tant que en tinguís prou,
vui dir, tres o quatre dies,
i, trist, diràs a tothom
que et parli de mi...
(Fent la veu com si estés enternit.)
El seu últim
pensament... pobre xicot...

NOFRE Aquí ploraré.

CLIMENT Ha sigut
per vostè... per tu... per vós,
aixís no hi haurà gelosos
i el poble enter se commou...
tractant-los amb igualtat...

NOFRE Fraternitat i... d'allò
com dèiem en altre temps...
 (Canviant de to.)
Senyor Climent, per favor,
deixi's de dir aquestes coses
o si no m'estarà poc
perquè torni altra vegada
a plorar.

CLIMENT Que tornis... doncs,
¿que ja has plorat?

NOFRE *(Senyalant-li els ulls.)*
¿Veu...? Repari,
encara tinc els ulls molls...
Ja ho crec, home, quan l'armer
me venia aquests sabrots,
no he pogut pas evitar-ne
de pensar que l'un dels dos
serviria per deixar-lo
enfilat com un capó;
aleshores, ¿comprèn?

CLIMENT *(Estremint-se d'horror.)*
Gràcies,
no feia falta el record.

NOFRE L'hi dic perquè se n'enteri,
aixís no li ve de nou,
tinc aquest pressentiment
i a mi sempre em surten tots,
ja veurà com vostè hi queda,
no se m'escaparà no.

CLIMENT No segueixis... t'ho dispenso,
ja basten els entretocs.

NOFRE Tant plorava que l'armer,
al veure'm amb els ulls molls,
s'haurà dit, «aquest no hi clissa»,
i m'endossa, com a bons,
aquests sabres que es recorden
d'aquell any de la picor.

CLIMENT En efecte, jo renúncio,
per ser impossible del tot,
a treure el rovell que tenen.
Vaig a comprar-ne de nous.
Si els padrins de l'adversari
compareixen mentre hi soc,
els hi diràs que m'esperin,
que és cosa d'un quart, tan sols.

NOFRE Bé.

CLIMENT *(Al ser a la porta, recula.)*
¿No ha tornat don Domingo?

NOFRE No encara.

CLIMENT Bé tarda prou.
*(Entra don DOMINGO distret i capficat. Porta bongo blanc ficat fins als ulls,
va amb ulleres blaves, tapaboques i una levita llarga.)*

ESCENA 2
Mateixos, DOMINGO.

NOFRE *(Al veure don DOMINGO, a qui no coneix.)*
¿Què busca per 'quí...?

DOMINGO *(Entre ell.)*
Un cosí...

NOFRE *(A CLIMENT.)*
No em fa goig.
(A don DOMINGO.)
¿Què voleu, mestre?

DOMINGO (Un cosí... ¿qui podrà ser?)

NOFRE *(Tocant-lo pel braç.)*
¡Ep!

DOMINGO ¡Què!
(Ha tret lo tapaboques i sombrero.)

CLIMENT ¡Vostè!

DOMINGO *(A NOFRE.)*
No em coneixes...

NOFRE Que es pensa ser a Carnestoltes...
(A CLIMENT.)
¿Oi que sembla una disfressa?

- DOMINGO Ha sigut per abrigar-me.
- NOFRE ¿També abriguen les ulleres?
- DOMINGO *(Traient-se-les vivament.)*
Tenia... els ulls irritats...
(Mentres es baixa el coll de la levita.)
(És la millor providència,
vestir-me aixís, d'aquest modo,
aquells dos me persegueixen...)
- CLIMENT ¿I com estem de padrins...?
- DOMINGO No en trobo, ningú vol ser-ne...
- CLIMENT ¿Doncs, què fem?
- DOMINGO Contra el meu gust,
ja que és una cosa teva,
jo te'n seré.
- CLIMENT Bueno, ¿i l'altre?
- NOFRE ¿L'altre padrí...?
- CLIMENT Sí.
- NOFRE Aquí el tenen,
si em paguen cotxe i confits.
- CLIMENT *(Disgustat.)*
¡Home...!
- DOMINGO Ca, si és lo més bèstia.
- NOFRE ¿Només en pot ser vostè?
També n'he sigut, ¿què es pensa?
en vaig ser pel noi petit
de ma germana la Tresa...
- DOMINGO *(Enfadat.)*
¡Callaràs...!
- NOFRE Com costa tant,
un se muda, es va a la iglésia,
s'aguanta el noi o la noia,
es porta a l'aigua beneita,
diu «¿quin nom?» el capellà,
se respon «Bernat o Pere»,
dos cops se té de dir «amén»,
«sí, pares» una dotzena;
que siga l'enhorabona,
vamos, obres com aquesta

per molts anys les púguia fer,
diu la gent que hi ha presenta.
El bateig se'n torna a casa,
a la mare el noi s'entrega,
i es diu: «té, m'has dat un moro
i et porto un Bernat o Pere...»

DOMINGO *(Que ha estat parlant baix amb CLIMENT, al veure que no podia fer callar NOFRE, li diu ara cridant:)*

Nofre, Nofre, que m'apures.

NOFRE Perquè vegi que puc ser-ne...

CLIMENT *(A DOMINGO.)*
Surto a comprar les espases.

DOMINGO Que no tardis.

CLIMENT Vinc de pressa.
(Veient li falta el sombrero.)
¡Bo, el sombrero...!
(Agafant el que hi ha en una cadira, sobre l'Indicador.)
Agafo aquest,
el d'en Solà, per no perdre
el temps.
(Se'l posa i se'n va.)

DOMINGO Aniré a mudar-me,
no vui que em vegi la Pepa.
(Entra al seu quarto.)

ESCENA 3
NOFRE.

NOFRE Ser padrí... com n'he sigut,
sé del modo que es manega,
ningú no m'ho va ensenyar
i ho vaig fer al peu de la lletra.
I valc tant com el primer,
ells que em vagin cridant «bèstia».
Vaig volguer que el meu fillol
se digués Tano... i la meva,
Tano es diu, Tano es dirà
i que l'hi vagin a treure.
(Surten donya PEPA i RITETA, mudades amb traje de carrer.)

ESCENA 4

NOFRE, PEPA, RITETA.

NOFRE *(Veient les senyores que surten del quarto.)*

Vostès surten, ja ho conec,
quan una cosa puc veure
l'endevino de seguida,
ahir estava ple d'estrelles,
s'ennuvola, cauen gotes,
a anar les canals comencen
vaig dir, «plou»... i endevinat...

PEPA *(Que està acabant-se d'arreglar, parla amb sa filla mentres NOFRE diu los versos anteriors.)*

No hi pensis més.

RITETA No ho puc creure.

(A NOFRE.)

Tu has dit que en Climent...

(Per una mirada de sa mare.)

Aquell,

¿té paraula compromesa
per casar-se...?

NOFRE Sí senyora.

RITETA ¿Ho saps bé?

NOFRE Prou.

RITETA ¿Com?

NOFRE *(Tocant-se les orelles.)*

Per 'questes.

Escoltava, no so sord,
i lo ditxo punt i etcetra.
A mi no m'escapa res,
qui m'enganyí, té de néixer,
si jo fins conec els coixos
drets, quan corren i quan seuen.

PEPA *(Veiam si logro saber...)*

(A NOFRE, fent la rialleta i aparentant indiferència mentre es corda els guants.)

No serà tant.

NOFRE Sí.

PEPA T'ho penses...

o si no, vinga la prova,
no és gens difícil l'empresa,

i, no obstant, tu no ets capaç
d'endevinar-ne l'objecte
que motiva el que en Domingo
s'hagi tornat, de repenta,
tan estrany, tan recelós,
tan inquiet, tan...

NOFRE (Sí; no em pesques.)

PEPA No ho saps.

NOFRE Prou.

PEPA ¿Què és?

NOFRE No puc dir-t'ho.

PEPA (Sí que ho sap.)
(*Rient.*)
¿Coses secretes...?

NOFRE Sí senyora.

PEPA Guarda, guarda.

NOFRE Ho faig per no comprometre'l
que, o si no, tot l'hi diria.
Jo per 'quí, tot fent la meva...

PEPA Oh, sí, sí, ja en saps de coses.
(*Transició, però natural.*)
¿Sortí en Domingo ahir vespre?

NOFRE No puc dir-ho.

PEPA ¿Això tampoc...?

NOFRE El secret aquí comença.

PEPA ¿Que és cap mal...? Ningú no el priva.
(*Aparentant indiferència.*)
¿A quina hora?

NOFRE ¿Veu si ho deia?
Vostè voldria saber,
com m'ha dit, a l'hora que era,
després la que va tornar.
¡Déu me'n guard!, i al sapiguer-ne
que la nit la passà fora,
vinga contar-li la gresca
del restaurant, del sopar,
del sombrero que va perdre,
tot lo del passeig de Gràcia

estant-hi prenent la fresca,
com va dar al senyor Solà
la bufetada tremenda,
lo que costa de trobar-lo
per mirar de ben convènce'l,
en fi, vamos, del passat
los treballs, fatics i penes.
Tot tindria de contar-li
i el que sé ho calla la llengua,
no es cansi, no diré res,
no m'agrada comprometre.

PEPA *(Sèria.)*
Està bé, prou. (¡Qui ho diria!,
Domingo, de tu no m'ho creia...
Necessito que m'ho expliqui...)

RITETA Es fa tard, mamà...

PEPA Sí, anem-se'n.

RITETA Les botigues són tan fosques
i de seguit se fa vespre.

NOFRE *(Al veure que se'n van.)*
L'assumpto és molt delicat,
per això guardo reserva,
que, o si no...

PEPA Basta, t'he dit,
de secrets, no vull saber-ne.
(Se'n van PEPA i RITETA. Queda NOFRE, fent la mitja rialla.)

ESCENA 5
NOFRE.

NOFRE No vols... sí, perquè no pots,
al clatell planta'm la bleda.
Aixís que has vist que de mi
no res ne podia treure,
ja ha mudat tota de rumbo,
em diu «basta» i es posa sèria.
Ella es pensava que jo
fora bocamoll i bèstia
per contar-li lo que passa.
Ja em poden tallar la llengua,
el dia que obri la boca
per contar coses secretes...

Prou ha vist que en mi era inútil...
sobre aquest punt so molt recte,
a saber, a Salamanca,
si ja et conec, que et dius Pepa.

(Surt DOMINGO del seu quarto, parlant sol. NOFRE se'l mira amb estranyesa.)

ESCENA 6

DOMINGO, NOFRE.

DOMINGO Un cosí... ¿quin?, ne tinc nou
 i quatre de morts, fan tretze...
 Endevineu si és dels vius
 o bé dels morts... com saber-ne...
 ha sigut tan poc explícit,
 ¡un cosí!, m'ha dit a seques.

NOFRE (Que estem mals, parla tot sol,
 (Posant-se el dit al front.)
 només li faltava aquesta.)

DOMINGO *(Assentant-se distret sens haver reparat en NOFRE.)*
 Oh, no és que ni una paraula
 d'aquest absurdo ne crega,
 a Déu gràcies, de sospita
 a cobert n'està la Pepa...
 però tots dos dir el mateix
 és estranya coincidència.

NOFRE (¡Sí que l'ha agafada forta!
 ¿Què deu dir...? No el puc entendre.)

DOMINGO Voldria, si bé no goso,
 interrogar amb franquesa
 a Climent; no, semblaria
 que jo so capaç de creure...
 ¡Déu me'n guard...!, prò aquest cosí
 el tinc entre cella i cella.
 *(Entra PERE tot esverat, ràpid al mateix temps que DOMINGO diu: «¿A on
 serà?»)*

ESCENA 7

Mateixos, PERE.

DOMINGO *(Capficat.)*
 (¿A on serà...?)

- PERE *(Entrant amb forts crits.)*
¿A on és...?, ¿on és...?
- DOMINGO *(Sorprès girant-se.)*
¡Això pregunto!
(Al veure PERE, queda anonadat.)
- NOFRE *(Espantat, com DOMINGO.)*
¡Endavant...!
El senyor Solà...
- DOMINGO Aquest home,
a disgustos vol matà'm.
- PERE *(Amb afany.)*
Cuiti, digui'm... ¿a on és?
- DOMINGO *(Primer queda amb la boca oberta, no comprenent lo que demana, mes luego se creu atinar-hi i respira i es dona un cop al front.)*
¿Què vol dir...? El barret, ja hi caic.
(Alt, amb molts compliments.)
Té de ser per 'quí... dispensi,
és descurt meu el retard...
(A NOFRE, baix.)
Corre, porta-li el sombrero
i ens el traurem del davant.
(Alt, senyalant el quarto de CLIMENT.)
Deu ser aquí.
- NOFRE *(També alt.)*
Vaig a buscar-lo.
(Entra al quarto de CLIMENT.)
- PERE (Jo l'envio a passejar,
pobre Climent, amb duresa...
mes de culpa no en tinc cap.)
(A DOMINGO, lo mateix que si hagués sentit lo que ha dit entre ell.)
¿Vostè comprèn...?, ¿no és aixís...?
Era de fer... ¿no és vritat?
L'altre ve i em diu, «sí, d'ella»,
jo tinc paraula formal,
allavonses...
- DOMINGO (Ves què em conta.)
- PERE De sobres pot figurà's
ma impaciència per trobar-lo...
- DOMINGO (Per un barret, sembla estrany
fer tanta i tanta de cosa.)
A casa el tindria ja

si haguessin sigut exactes
les senyes que vostè ha dat.

PERE *(Sorprès.)*
¿Exactes?

DOMINGO Certes, no ho eren,
jo mateix, jo, me n'hi vaig.
Bellafla, vint-i-tres.

PERE És a casa.

DOMINGO No ho ha estat mai.

NOFRE *(Sortint del quarto i mirant per l'escena.)*
No es troba enlloc.

PERE *(Amb sentiment.)*
¡Verge santa!
Déu meu, Déu meu, ¿com ho faig...?
Si torno a casa sens ell...
¿ves la noia, què dirà...?

DOMINGO (Vamos, tota la família
li porta un afecte gran
an aquest ditxós sombrero...)
(A NOFRE.)
Ves, busca'l per totes parts.
(A PERE, excusant-se.)
Sento més del que es pot creure
no ten'l... i, a fe, no em cap
com pot ser, pues he dat ordre
que l'hi portessin volant.

PERE *(Assustat.)*
¿Que me'l portessin...?, ¿què té...?,
¿li ha passat algun fracàs?

DOMINGO (¡Quin interès!) No senyor,
el té amb el seu llustro... igual,
hi hem tingut molt de cuidado,
un mirament exemplar.

PERE *(Amb efusió.)*
Oh, gràcies...

DOMINGO No hi ha de què.
Pot creure que, per l'afany
que té vostè en recobrar-lo,
s'ha fet tot, que el que és ell, val
ben poca cosa, per cert.

PERE *(Admirat.)*
Què...

DOMINGO Un fill de viuda tronat.

PERE No és fill de viuda.

DOMINGO *(Què em contes.)*
Mes comprenc, sí, que en alt grau
té de ser-ne dolorós
después de servir tants anys
desprendre's...

PERE ¿Servia aquí...?

DOMINGO Està bonic, que no ho sap...
¡Vostè que li fa la vida!,
de millors n'he dat de franc,
ni per fer volar coloms...

PERE Quin modo de rebaixà'l.

DOMINGO No li toqueu.

PERE L'hi diré.

DOMINGO No em faci riure.

PERE ¡Caram!
me'n faig creus. ¡Jesús, Jesús!,
pobre Climent.

DOMINGO ¡Ai, ai!,
¿a què ve, treure en Climent?

PERE D'ell li parlo ja fa un quart.

DOMINGO Jo parlava pel sombrero.

PERE Deixi estar el sombrero en pau,
vinc per ell, busco en Climent.

DOMINGO ¿Que el coneix?

PERE Sí i no... veurà...
La noia, la meva filla,
m'ha dit lo que feia al cas,
ja pot preveure que jo...

DOMINGO ¿La seva filla?

PERE Cabal.
En vista d'això he dit «sí»,
so un home considerat...
La noia li ha escrit dos cartes...

A propòsit, és estrany,
com en Climent assegura,
que no n'hagi rebut cap.

DOMINGO *(Inquiet.)*
Cartes...

PERE Sabent positiu
que les ha pres un criat.

DOMINGO *(Espantat.)*
(La filla... cartes... Déu meu.
Serà, tremolo d'esglai,
el pare de Margarida...)

NOFRE *(Sortint.)*
Vamos, no el trobo en cap part.
Per mi s'ha fos.

PERE Oi, ve bé.
Vostè, digui...
(Veient que no l'escolta.)
Vós, company...
(NOFRE està mirant a don DOMINGO, que li fa senyals.)
¿Que no m'escolta...?

NOFRE Dispensi,
el senyor estava aguantant,
que em fa signos.

DOMINGO ¿Jo et faig signos?,
¿a què vindria...? (Animal.)

PERE *(A NOFRE.)*
¿Ha rebut vostè dos cartes
que un minyó sobre trenta anys
ha dut avui?

NOFRE Sí senyor.
*(A don DOMINGO, que continua fent-li signos desesperats perquè no el
comprèn.)*
Bé, ¿què vol, amb tants senyals...?
No l'entenc.

DOMINGO (¡Oh!, si podia,
lo deixava fet un blau.)

PERE Digui doncs lo que s'han fet...
vostè...

NOFRE *(Accionant.)*
Me'n rento les mans.

(Senyalant a don DOMINGO.)

Les he dades al senyor...

DOMINGO *(Amb una rialleta forçada.)*

¿A mi...? Sí... (Me bull la sang.)

(Furiós, a NOFRE.)

¡Ves-te'n, ves-te'n!

NOFRE No s'enfadi.

DOMINGO *(Alterat.)*

Ves-te'n, dic.

(A part, a NOFRE, amb amenaça, cloent els punys.)

¡Ah!

NOFRE *(Anant-se'n.)*

Ja me'n vaig.

No s'escapa de la bola,

si passa un municipal.

Quina ràbia... no hi ha més,

a Sant Boi té de fer cap.

(Se'n va.)

PERE ¿I vostè les ha descloses...?

DOMINGO *(Sufocat.)*

Jo... per mi... jo...

PERE Bé, veurà,

no es capfiqui, tot s'arregla,

si es mira, no ha fet cap mal,

portant-se com home digne.

DOMINGO Ah... digne... (Dec estar blanc com la cera.)

PERE El matrimoni

té de ser prompte, ¿vritat...?

DOMINGO *(Tartamudejant i esforçant-se en fer la rialleta.)*

Oh, sí... sí... just... de seguida.

(Amb terror.)

(Aquest mònstruo, aixís que sap

que és impossible que em casi,

ve en aquí i se'm beu la sang.

La bigàmia o bé la mort...

¡quin destino més fatal...!)

(Entra CLIMENT amb dos espases sota l'aixella.)

ESCENA 8

DOMINGO, PERE, CLIMENT.

CLIMENT *(A l'entrar deixant les espases sobre la taula.)*
Ja les porto.

PERE *(Content.)*
Ja és aquí.

DOMINGO ('Nem a riure de valent.
Quina gresca que es prepara.)

PERE *(Amb los braços oberts.)*
¡Climent...! Climent...

CLIMENT *(Sorprès al veure'l.)*
Com, ¿vostè...?

PERE *(Contentíssim.)*
¿Que no em veus? Mira, ¡t'espero
amb los braços tots oberts...!

CLIMENT *(Reclòs.)*
¡Després del passat...!

PERE Oblida-ho.
¡Vine, vine, gendre meu!

CLIMENT *(Content i donant un pas cap a ell.)*
¿No m'enganya...? M'ha dit gendre.

PERE Gendre, sí, no parlo en grec.

CLIMENT *(Abraçant-se amb PERE.)*
¡Ah!

DOMINGO *(Sorprès, mirant-se'ls.)*
¡S'abracen...!

CLIMENT *(A PERE.)*
¿Com ha estat?

PERE Molt senzill, un malentès.
Figura't que al senyor Rius
ella ni menos coneix...
Ho sé tot... sé que t'estima.

CLIMENT Oh, d'això n'estava cert.

DOMINGO (També d'ell és coneguda...)

PERE La meva paraula tens,
 t'hi casaràs.

CLIMENT Quina sort.

DOMINGO (Sí, la grossa... que innocent...
 l'enganyen pitjor que a un xino...)

PERE Ella ens espera, ¿comprends?
 Pots comptar amb quina impaciència...
 Anem-se'n a casa.

CLIMENT Anem-se'n.
 *(Se dirigeixen cap a la porta PERE i CLIMENT; DOMINGO està enraonant tot
 sol i crida a l'últim, aixís que arriba a la porta.)*

DOMINGO (Dec evitar...)
 (Cridant.)
 ¡Climent! (Vaia
 fora un vil, si ho permetés.)

CLIMENT *(Des de la porta.)*
 ¿Me crida?

DOMINGO *(Fent-li signos que s'acosti.)*
 Sí.

CLIMENT *(Sense moure's.)*
 ¿Què vol?, digui.

DOMINGO Acosta't.

CLIMENT *(De mala gana.)*
 Tingui.

DOMINGO *(Baix, a l'aurella.)*
 És secret.
 (L'acompanya en primer terme. PERE no es mou de la porta.)

PERE ¡Quin home!

DOMINGO *(Baix, a CLIMENT.)*
 No pots casar-te...

CLIMENT *(Prenent-ho a broma.)*
 ¿Jo, no...?

DOMINGO Amb la filla d'aquell.

CLIMENT Preguntem a istil d'iglèsia:
 ¿sap algun impediment?

DOMINGO *(Amb molta exageració.)*
 I de bulto.

(Acostant-lo més a ell i amb tota l'exageració possible.)
Jo hi sopat
amb una, és ella... ¡ja ho tens...!

CLIMENT *(Irat i agafant-lo per la solapa.)*
¡Vostè ment com un infame!
(Lo fa seure per força en una butaca.)

DOMINGO Deixa'm anar.

PERE *(Anant-hi.)*
¿Què deu ser?

CLIMENT Ha mentit.

DOMINGO Bé, bé, no ho creguis,
però mira que m'estrenys...

PERE *(Traient a CLIMENT.)*
Vamos, vamos, deixa-ho córrer.

DOMINGO *(Respirant amb satisfacció al veure's libre.)*
Ah... ¿menteixo...?, doncs no és cert.

CLIMENT No.

DOMINGO *(Amb aire de triomfo.)*
Tinc proves, per fortuna.

CLIMENT *(Admirat.)*
¿Proves...?

DOMINGO *(Escarnint-lo.)*
Proves.
(Traient-se de la butxaca les dos cartes que li ha donat en NOFRE en los dos actes anteriors.)
Té... ¡llegeix!

CLIMENT *(Amb molta sorpresa.)*
Mes, ¿què em dona...?

DOMINGO Dugues cartes.

CLIMENT Dos cartes de la Mercè...

DOMINGO *(Admirat.)*
¿De la... Mercè...?

CLIMENT Sens dubte,
d'ella són, de l'amor meu.

DOMINGO *(Capficat, prenent-li les cartes de les mans i no comprenent lo que passa.)*
És dir, doncs...
(Picant amb les mans sobre les cartes.)

¿Que aquestes cartes
eren per tu...?

CLIMENT Sí, ja ho crec.

DOMINGO *(Mateix joc amb les cartes, per refermar-ho.)*
Aquestes que, en lloc del nom,
tenen una «M» només...

CLIMENT Sí, Mercè.

DOMINGO No, ¿Margarida...?

CLIMENT Ni Saldoni.

PERE N'hi ha un feix.

CLIMENT Mercè, filla del senyor.

PERE *(Saludant.)*
Molt servidor de vostè.
Són les cartes que li deia,
¿se'n recorda?, fa un moment...

DOMINGO Sent aixís, la Margarida
no m'ha escrit, a lo que es veu...
ni ha vingut, no m'importuna...
PERE *(Què empatolla, mai l'entenc.)*

DOMINGO Era bèstia suposar-ho.

CLIMENT *(A PERE.)*
Anem.

PERE *(Saludant a don DOMINGO.)*
Estiga bonet.
(Aixís que van a marxar, se detenen, per la sortida de NOFRE.)

ESCENA 9

Mateixos, NOFRE, de seguida, MATEU.

NOFRE *(Dirigint-se a CLIMENT.)*
Amb vostè, parlar un xic
el senyor Mateu demana.

CLIMENT Ah, sí, ve pel desafió.
 (A NOFRE.)
Fes-lo entrar.
 (Se'n va NOFRE.)
 Ja no hi pensava.

PERE *(Assustat.)*
¿Què és això, Climent?

DOMINGO No temi,
la cosa no té importància.
Ja veurà com jo ho arreglo...
So contrari de les armes.

MATEU *(Entrant.)*
Me creia trobar-lo sol.

CLIMENT Els senyors no hi són de massa.

DOMINGO *(A MATEU.)*
Entengui que mai faig nosa.

MATEU *(A CLIMENT, no fent cas de DOMINGO.)*
Vinc només per dos paraules.

CLIMENT L'escolto.

DOMINGO L'escoltem: digui.

MATEU L'escena de no fa gaire
m'ha sorprès en gran manera;
incomprensible trobant-la,
a pesar de que, amb esforç,
he procurat descifrar-la,
abans de portar a cap
nostra contenda empenyada,
m'he cregut fora oportú
amb vostè venir a avistar-me
perquè em des, sent-li possible,
les explicacions que em falten.

CLIMENT No pot ser pas més senzill
tot l'assumpte de què es tracta.
Vostè vol a qui jo estimo,
per casar-s'hi, la demana...

MATEU Bueno, prou. Aquí s'ha dit
que en tinc tres de demanades...

DOMINGO ¡A terno sec!

PERE *(Sorprès.)*
¡Tres!

MATEU *(A PERE.)*
Li prego
que no ho cregui, senyor Casas.

DOMINGO *(A MATEU, reprenent-lo.)*
Voldrà dir senyor Solà.

CLIMENT *(Amb estranyesa.)*
¿Solà...?

DOMINGO *(Amb tota seguretat.)*
¡Pere Solà...!, ¡vaia!

CLIMENT Es diu Pere Salvador.

PERE Salvador, el nom del meu pare.

MATEU *(A PERE.)*
¡Com! ¿Vostè no és don Domingo...?

DOMINGO *(A CLIMENT, posant-se entre ell i PERE.)*
Dispensi, Domingo Casas
so jo,
 (Dant-se un cop al pit.)
jo mentres Déu vulgui,
i ho deixa, si no li agrada.
 (A PERE.)
¿No és vostè, el senyor Solà?

PERE ¿Jo Solà... jo dir-me Casas...?

CLIMENT Ni un manicomi és pitjor.

MATEU Allavors... la cosa és clara,
ho entenc tot.

DOMINGO És ben feliç,
no n'entenc ni una paraula.
 (MATEU s'explica baix amb CLIMENT en un cantó, PERE està amoïnat, don DOMINGO va a buscar lo sombrero que CLIMENT ha deixat sobre la xemeneia a la sortida de MATEU i entra NOFRE mirant a tots los que hi ha en escena, escoltant amb molta atenció.)

NOFRE *(Entrant.)*
¿Què deu ser aquest poti-poti?
Voldia saber el que passa.

DOMINGO *(A PERE, amb lo sombrero a la mà.)*
No sent-ne vostè, com creiem,
el senyor Solà...

NOFRE *(Baix i ràpid, a DOMINGO.)*
¿No...?

DOMINGO *(A NOFRE.)*
Calla.

(A PERE.)

¡No és de vostè aquest sombrero...!

PERE

(Després d'inspeccionar-lo.)

No senyor...

NOFRE

Serà d'un altre.

DOMINGO

Aixís no és vostè que jo,
avui a la matinada
li he donat...

(Fa el signo d'una bufetada.)

PERE

¿Què?

NOFRE

Re... una morma,
un bolet, una castanya...

PERE

¡Fugi d'aquí!

DOMINGO

¿No és vostè...?

(Posant-se sèrio.)

I jo que m'escarrassava
en dar-li satisfaccions.

PERE

Vet aquí tota la causa
de tants modos...

DOMINGO

Mes tenia,
i el perquè no se m'alcança,
el meu sombrero... ¿Què hi diu...?

PERE

Sí senyor, i el tinc encara.
(Ensenyant-l'hi.)
Miri-se'l.

DOMINGO

(Prenent-l'hi amb una arrabassada.)

Dongui.

(Entra el sombrero al seu quarto. PERE queda sorprès, NOFRE el treu de l'encantament.)

NOFRE

La prenda
sempre el seu duenyo reclama.
(Presentant-li el barret que don DOMINGO li ensenyava.)

Prengui aquest, tot són sombreros
és lo mateix digue-li hatxa,
li ve gran, posa paper,
troba que és petit, l'eixampla.

(Va marcant lo que diu i al marxar queda amb lo barret ficat al genoll, com se fa per eixamplar-los. MATEU i CLIMENT acaben la conversa i el primer es dirigeix a PERE.)

MATEU *(Acabant, rient, la conversa amb CLIMENT.)*
Un *quid pro quo*.

CLIMENT Deliciós.

MATEU *(Dirigint-se a PERE, amb lo sombrero a la mà.)*
Prenent-lo pel senyor Casas,
la mà de la seva filla
li he demanat...

PERE *(Que ha estat observant el sombrero que té a la mà en MATEU, l'hi pren, se'l mira i se'l queda.)*
Veiam, calla...
just, el meu barret...
(Veient que MATEU queda parat.)
La prenda
sempre el seu duenyo reclama.

MATEU *(A PERE.)*
Doncs vostè, aquest dematí,
m'ha dat una bufetada...

NOFRE Sembla que avui de pegar
tothom tenia la ràbia.

MATEU Venint-ne a despedir
un que ha sortit per l'Havana,
m'ha aturat un conegut
que m'ha trobat a la Rambla:
eren les cinc;
(Senyalant a PERE.)
el senyor,
disparat com una bala,
sortia del restaurant,
sobre meu se deixa caure...

CLIMENT *(Fent broma.)*
¡A la seva edat!

PERE *(Confós excusant-se.)*
Li juro...

NOFRE *(Satisfet.)*
No hi ha talent com el meu.
Ja tinc el fil de la trama...
(Se'l miren tots amb sorpresa.)
Veuran com ho desembullo,
una miqueta de calma.
(Ha pres lo sombrero que ell donava a PERE i que és a sobre la taula; el dona a MATEU.)
¿És el seu?

MATEU *(Després de mirar-se'l.)*

Sí, sí, sens dubte,
Mes, ¿com és a aquesta casa?

NOFRE *(Aixís caso la Riteta,
tinc de fer-ho: pit a l'aigua.)*

(A MATEU, signant PERE. Surt ara don DOMINGO del seu quarto.)
No és aquí com vostè es creu
qui li ha dat la bufetada.

PERE Prou que ho sé.

MATEU ¿Doncs qui és?

DOMINGO *(Acostant-se.)*

Veiam.

NOFRE Ha estat don Domingo Casas,
l'amo...

(Senyalant don DOMINGO.)
El senyor.

TOTS Ell.

CLIMENT *(Atinant-hi.)*

¡Ah, sí!

DOMINGO *(Confós.)*

¿Jo...?

NOFRE *(Baix i ràpid, a don DOMINGO.)*

Té a la mà el poder escapar-se,
ell estima la Riteta,
que es casin i vostè es salva.

MATEU *(Dirigint-se a don DOMINGO.)*

¡Don Domingo!

DOMINGO *(¿Què faré?,
en Climent n'estima una altra...)*

MATEU *(Sèrio.)*

¿Ha sigut vostè...?

DOMINGO Aixís sembla...

en Nofre... sabrà... com parla.

(Amb temor.)

Mes... vostè...

NOFRE *(A MATEU, reprenent ràpid el vers de don DOMINGO que, respirant amb
satisfacció, expressa la seva conformitat.)*

No, de cap modo,

no ho durà a punta d'espasa,
pel respecte que li deu,
(Recalcant les paraules.)
perquè un sogre ve a ser... un pare.

MATEU *(Content.)*
¿Serà vritat?

DOMINGO *(Convenint-hi.)*
Ell ho diu...

MATEU ¿I vostè...?

DOMINGO *(Allargant-li la mà, que MATEU s'apressura a estrènyer-l'hi.)*
Jo... ho ratifico.

NOFRE *(Satisfet.)*
De servei com jo, no en corre.
(A don DOMINGO.)
Amb mi, té vostè una ganga.

PERE Tu, la Mercè, que ens espera.

CLIMENT *(Posant-se el sombrero i disposant-se a marxar.)*
¡Ja l'enyoro...!

PERE *(Despedint-se.)*
Senyor Casas.
(Entren donya PEPA i RITETA.)

ESCENA ÚLTIMA
Tots menys QUIMA.

PEPA *(Entrant.)*
Oh, senyors...

RITETA ¿Aquí en Mateu?

DOMINGO *(Satisfet.)*
Acosteu-se.
(A PEPA.)
Vine.
(A RITETA.)
Vine.
Ja no hi ha cap més embull,
tot lo malentès s'explica...
En Mateu m'ha demanat
a la Riteta, l'estima;
ella an ell, aixís, que es casin,
ja he dat el sí.

NOFRE *(A donya PEPA.)*
Cregui bé a qui bé l'avis:
no vagi mai més a Arenys.
(S'han desfet los grups. CLIMENT es despedeix de MATEU. PERE saluda les senyores, dirigint-se en particular a la RITETA.)

PERE Per molts anys, siga feliça.

RITETA ¡Gràcies!

DOMINGO *(A CLIMENT.)*
¿Te'n vas?

CLIMENT *(Saludant les senyores.)*
Hasta luego.
(Les dos saluden. Don DOMINGO els acompanya fins a la porta.)

PERE *(Despedint-se.)*
Ja ho sap, a Bellafla
vint-i-tres.

RITETA *(A sa mare, que està al mig d'ella i de MATEU.)*
Mamà, ¡que és bona!

PEPA Lo vetllar-ne per ta ditxa
és lo meu dever.

MATEU *(Reconegut.)*
¡Oh, gràcies!

PERE *(Acabant-se de despedir i anant-se'n: CLIMENT ja és fora.)*
Estiguen bons.

DOMINGO *(Del portal, despedint-lo.)*
A la vista.

NOFRE *(Anant-se tot satisfet.)*
Veiam si ara, com espero,
serà una casa tranquil·la.
(DOMINGO fa l'últim saludo amb les mans, dirigeix cap a fora, donya PEPA té abraçats don MATEU i RITETA, i NOFRE s'estira amb mandra. Cau lo teló.)

Fi de la comèdia.

Granotes al cove

Entreteniment en dos estones escrit en prosa catalana per Rossendo Arús i Arderiu

Repartiment

ADELAIDA	35 anys
DOLORES	18 anys
CINTO	40 anys
DAMIÀ	40 anys
Senyor PERE, pare de DOLORES	60 anys
Senyor MARIANO, espòs d'ADELAIDA	65 anys
Senyor ALEIX	70 anys
QUIMET, nòvio de DOLORES	20 anys
BLAI, secretari de DAMIÀ	20 anys
BENET, porter	60 anys
UN MUNICIPAL	
UN APRESENT	

L'època, la present.

L'acció, en Barcelona actual.

Per dreta i esquerra, la de l'actor.

ACTE I

Plaça. A la dreta, una casa que té una mostra pintada en la que hi ha un mico i a sota s'hi llegeix Fonda del Mico; balcons i finestres practicables. Al fondo, la fatxada de la casa del Marquès d'Esplugues, porta gran practicable. Arbres, pedrissos i fanals. A l'aixecar-se el teló, comença el dia.

ESCENA I

CINTO, a poc, DOLORES, després, QUIMET i a l'últim, APRENENT i MUNICIPAL.

(CINTO està a l'entrada de la fonda llimpiant un parell de botines, seu sobre la capseta del lluste i raspalls i té al costat les cordes amb la xapa que duen los camàlics de plaça.)

CINTO Me gastaran tot el llustre... Quines botines més poc curioses, no volen fer goig en cap manera. *(Alenant sobre.)* ¡Ah...! ¡Ah...! Sí, sí, ja pots xiular si l'ase no vol beure.

DOLORES *(Obrint la finestra de la fonda i traient lo cap enfora.)* És ben clar i no es veu ni una ànima... Los barcelonins deuen tenir totes les feines fetes... ¡Que tard se lleven!

QUIMET *(Surt per l'esquerra com aquell que busca.)* Té de ser per 'quí... *(Mirant.)* ¡Una plaça! *(Adonant-se de la mostra.)* ¡Just! *(Llegint.)* Fonda del Mico, ja et tinc. *(Mirant enlaira.)* Mes, no m'enganyo, és ella. *(Cridant.)* Dolores! ¡Dolores!

DOLORES *(Adonant-se de QUIMET.)* ¿Com...? ¿Què...? ¿Ets tu?

QUIMET Jo mateix en cos i ànima.

DOLORES ¡Tu!

QUIMET ¡Jo, en Quimet!

CINTO *(Mirant-se'ls, tot llimpiant.)* Oh, oh, en Pablo i l'esbergínia.

DOLORES ¡Quina casualitat!

QUIMET Dispensa... no és casualitat. Tu vas marxar ahir amb l'últim tren, jo, avui amb lo primer.

DOLORES ¿Qui t'ho ha dit?

QUIMET La Tuies de can Pistola. Al saber-ho, sens pensar-m'hi gens, deixo Cervera i ja em tens aquí.

CINTO (¡Cervera! ¡Són de Cervera: la meva pàtria!)

QUIMET Tu davant, jo darrere.

DOLORES És dir, que has vingut només per seguir-me...

QUIMET Sí, Dolores, per seguir-te. T'he seguit, te segueixo i et seguiré fins a l'altra part de món... Ja veuràs, prova-ho, ves-te-n'hi...

DOLORES ¿I amb quin objecte has vingut?

- QUIMET Dispensa... És a mi a qui toca preguntar: ¿per què has vingut a Barcelona?
- DOLORES Ai, Quimet, el pare vol que em casi amb un metge... aquell... ja saps.
- QUIMET No serà, no, li passarà la ceba. Jo avui veuré al teu pare, li cantaré les quaranta...
- DOLORES No t'escollarà.
- QUIMET Per força. Tinc un medi perquè m'escolti: la teva mare m'ha donat una maleta plena de roba perquè l'hi dugui.
(Un APRENENT surt d'una botiga amb una regadora, comença a regar i, al ser a davant de QUIMET, s'atura avisant-lo perquè s'aparti.)
- APRENENT ¿Vol fer el favor d'apartar-se?
- QUIMET *(No fent-ne cas.)* Va amb lo seu sobreescrit que diu "Senyor Torres".
- CINTO *(Torres...)*
- APRENENT ¿Que té de durar gaire?
- DOLORES Sento soroll... deu ser el pare que es lleva... Adeu, Quimet.
- APRENENT ¡Miri's que el mullo!
- QUIMET Dolores, escolta una paraula.
- DOLORES ¿Què?
- APRENENT ¿Ah, sí? *(Rega i mulla a QUIMET.)*
- QUIMET ¡Pocs modos!
- DOLORES *(Tanca la finestra.)* ¡Adeu!
- QUIMET *(No se n'adona que ella siga fora, s'enfila al pedrís i li tira un petó.)* ¡Té! *(Veu que ella és fora.)* ¡Dolores! ¡Bo, ja no hi és!
(Surt un MUNICIPAL i es dirigeix a QUIMET.)
- MUNICIPAL ¿Què fa aquí?
- QUIMET Dispensi, no res de mal.
- MUNICIPAL El banc és per a sentar-se. *I no se permeten grups ni prédicas sin llicència del alcalde.*
- QUIMET Manoi, ni es pot parlar.
(Baixa i el MUNICIPAL se'n va.)
- CINTO *(S'hi acosta mentres QUIMET se'n va.)* ¿Vol que l'hi porti?
- QUIMET ¿Què? *(Mirant-se'l amb estranyesa.)*
- CINTO El petó que ha tirat a aquella noia...
- QUIMET Per 'xò no necessito ningú. *(Se'n va.)*
- CINTO Bé, jo ho deia, no té d'agraviar-se.

ESCENA 2

CINTO, a poc, DAMIÀ i BLAI.

- CINTO Torres de Cervera. Jo hi tinc tres oncles, d'aquest nom. Serà un d'ells, ja que no hi ha cap més Torres a Cervera.
 (Surten de la fonda DAMIÀ amb una maleta i en BLAI amb un timbal a l'espatlla.)
- DAMIÀ Mos han tret.
- BLAI Apa, al mig del carrer.
- DAMIÀ És estrany lo que em passa. Tota la vida que vaig d'una fonda a l'altra i mai no se m'ha-vien propassat com ara.
- BLAI Jo ja ho veig, com que no pagàvem.
- DAMIÀ Bé, com a les altres.
- BLAI Mentrestant, sense casa.
- DAMIÀ ¿Qui ho diu? Tenim aquesta.
- BLAI *(Mirant.)* ¿Quina?
- DAMIÀ El carrer. Ben gran, ventilada i molta llum.
- BLAI *(Senyalant los arbres.)* I hasta jardí...
- DAMIÀ Tot, tot, no hi falta res...
- BLAI Bé, si tant vos agrada, quedeu-s'hi, i jo faré un altre pensament. *(Posant lo timbal a terra.)* Aquí va el timbal.
- DAMIÀ Calma, Blai, calma. Vaig a buscar un altre domicili. Per no haver d'anar a lloguer, ja tenia ganes de comprar una casa, però les finques donen tan poc: els lloguers, abandona-ts; les contribucions, fins als núvols; el govern s'ho menja tot...
- BLAI No em feu riure, ¿comprar una casa vós? Millor fora que em donguéssiu lo que em deveu...
- DAMIÀ ¡Ah! ¿Em retreu que et dec agraïment? Sí, noi, t'ho agraeixo molt, moltíssim. *(Aga-fant-li les mans i estrenyent-les-hi.)*
- BLAI No, d'això ja us en faig franc. Lo que demano són tres mesos a sis duros...
- DAMIÀ ¡Divuit duros! ¡Tira peixet!
- BLAI ¡Jo no treballo per gust...!
- DAMIÀ Quina blasfèmia... ¿què dius? Tu no saps lo que et convé. Lo treball és una virtut.
- BLAI No estic per cançons, pagueu-me.
- DAMIÀ *(Amb despreci.)* ¡Ah! ¡Quartos...!

BLAI Sí, quartos, quartos...

DAMIÀ ¿Per això t'amoïnes? Té, *(Ficant-se mà a la butxaca i dant-li mitja pesseta.)* aquí tens dos rals, ves a esmorzar: esmorza esplèndidament...

BLAI ¡I tant...! ¡Ves que es pot prendre, amb dos rals!

DAMIÀ El tramvia: anar fins a Gràcia, tornar i encara et sobren nou quartos. Jo t'autoriso a prendre lo que vulguis... el sol, l'aire... tot... tot... Gasta la mitja pesseta a la teva entera satisfacció. Ves i torna de seguida: aquí t'espero.

BLAI Bueno, però vull cobrar.

DAMIÀ Marxa. *(Amb despreci, dant-li un copet a l'espatlla.)* Jo em creia que érets un artista. No ets res més que un instrument.

ESCENA 3
CINTO, DAMIÀ.

CINTO Ara se m'ha foradat.

DAMIÀ Estic que no hi veig de cap ull...

CINTO Potser me les faran pagar per noves... ¡Maleit siga! *(Llençant la botina, que rebot en lo timbal.)*

DAMIÀ *(Estava girat d'esquena, no ha vist a CINTO.)* ¡El maco que hagi tirat, que hi torni...!

CINTO *(Passejant, sens veure a DAMIÀ.)* Trec foc pels queixals.

DAMIÀ *(Passejant igual que CINTO.)* Necessito desfogar-me en algú. *(Accionant tots dos, dis-trets, se topen.)*

CINTO *(Enfadat)* Teniu compte, home.

DAMIÀ *(Enfadat.)* Si no hi veieu, llogueu-se un gos.

CINTO ¿Em plantes cara? Veuràs. *(Arremangant-se de braços i disposant-se per barallar-se.)*

DAMIÀ *(Instant-lo.)* Mai he fugit per ningú...

CINTO *(Mirant a DAMIÀ amb atenció.)* Espereu-se...

DAMIÀ *(Mirant-se a CINTO.)* Jo he vist aquest perfil en algun puesto.

CINTO I jo aquesta mala sombra.

DAMIÀ Ets en Cinto.

CINTO Ets en Damià, lo cèlebre dentista...

DAMIÀ *(Abraçant-lo.)* ¡Oh, fortuna!

CINTO ¡Quin goig dona trobar un amic!

DAMIÀ ¡Oh, amistat, santa amistat, sublime... ¿Tens quatre duros que em deixis...?

CINTO Jo t'anava a emmatllevar deu rals.

DAMIÀ Voldria poder-te'ls donar... me'ls quedaria...

CINTO Sempre el mateix... ¿Tu tan miserable, jo que t'he vist de frac dalt d'un cotxe?

DAMIÀ Que no era meu... me vaig veure obligat a vendre-me'l.

CINTO ¿Doncs que has anat a menos...? ¿I el te l'Índia...?

DAMIÀ Negoci perdut... L'homeopatia m'ha segat l'herba sota els peus... per lo tant, m'he vist precisat a canviar de rumbo. Ara pot ser que em dediqui a tocar el piano.

CINTO Home, sent a Barcelona, ja ens veurem. ¿A on t'estàs?

DAMIÀ Aquí: ara ets a casa meva.

CINTO ¿Al mig del carrer?

DAMIÀ Ho faig per estar més ample.

CINTO ¿T'hauran despedit del pis...?

DAMIÀ No, de la fonda.

CINTO Bé, és igual.

DAMIÀ Bona diferència hi ha... en el pis, no et donen menjar i a la fonda, sí. Encara he trobat un fondista decent: m'ha tret, sí, però no se m'ha quedat la maleta.

CINTO ¿Plena de roba?

DAMIÀ D'herbes, i els catorze tomos d'una obra que indica els medis per millorar la hisenda espanyola. Total, res.

CINTO Jo t'oferiria la meitat del quarto, si en tenia, però en aquesta fonda em deixen dormir en un raconet més reduït que un nínxol, tant que, el dia que m'engreixo, no hi puc cabre...

DAMIÀ Se veu que estem al mateix nivell, però em sembla que a Cervera te la passaves tal qual...

CINTO Déu n'hi do...

DAMIÀ I com ha sigut...

CINTO L'amor, l'amor...

DAMIÀ Serà interessant.

CINTO ¡Oh!

DAMIÀ ¡Conta-m'ho!

- CINTO De molt bona gana. (*Seuen: DAMIÀ, sobre la maleta, CINTO, sobre la caixeta, posen lo timbal al mig i, com si fos una tauleta, hi apoien los colzos.*) Hi havia una noia...
- DAMIÀ La cançó de sempre.
- CINTO Se deia Adelaida.
- DAMIÀ Com se podia dir Simforosa.
- CINTO Era una d'aquelles hermosures que fan perdre el seny a l'home que en té més...
- DAMIÀ No et devia costar gaire perdre el teu.
- CINTO Veure-la jo, veure'm ella i estimar-nos tots dos va ser joc de poques taules. La demano als seus pares... jo, si bé tenia el meu patrimoni, no componia res pel seu. ¿Comences a entendre?
- DAMIÀ Ja he acabat des del principi. Turrurú com una casa.
- CINTO Els quartos, sempre els quartos...
- DAMIÀ Oh, els quartos, vet aquí el caràcter del segle... jo no he tingut mai aquest caràcter, ni penso tenir-lo.
- CINTO Ah, ¿és diner lo que voleu?, vaig jo dir-los, indignat. Pues bueno, jo en tindré. Jo faré una fortuna amb el meu talent.
- DAMIÀ Ah, aleshores, ¿tu tenies talent?
- CINTO Per una cosa cultivada des de la infància. Sabia patinar.
- DAMIÀ ¡Oh!, es va molt lluny, patinant.
- CINTO Això vaig resoldre, anar lluny, molt lluny, a l'altra part de món, a donar-hi lliçons. Per fer una obra de caritat, com deia ell, un parent meu, un oncle que es diu Aleix, per un tres i no res va quedar-se amb tot lo patrimoni. Lo resultat de la venta, l'inverteixo en la compra d'un cargament de patins, los embarco jo després i a l'endemà, cargament i jo, nos donàvem a la vela dret a l'isla de Cuba.
- DAMIÀ Ets fet un diplomàtic, ¿com no t'han vingut per les conferències d'Orient?
- CINTO Aixís que arribo a l'Havana, ¡queia una calda!, i pots contar quina sorpresa quan vaig saber pels diaris i per negres i blancs i mulatos i... és dir, per tothom, que em trobava en un país càlid, que aquella calor la feia sempre, que ni saben què és l'hivern... ¿Concebeixes això, Damià...? Un país que mai no hi glaça.
- DAMIÀ Ja no glaça enlloc, ha passat de moda.
- CINTO És una notícia que no la sabia. Allí, a l'Havana, encara que sentis a dir que els *pesos* i les *onzas* van a puntades de peu, sense quartos no donen res. Per no morir-me de fam, vaig veure'm obligat a vendre'm els patins, les rodetes per ferro vell i la fusta per llenya per cremar. Esguerrat el negoci, me'n torno a Barcelona a peu.
- DAMIÀ ¿A peu...? Aquesta és bona. (*Amb interès.*) Conta, veiam.

- CINTO Bé, a peu... sobre d'un vapor.
- DAMIÀ ¡Ah! ¿I el passatge?
- CINTO Llimpiava a bordo, allí vaig aprendre aquesta indústria.
- DAMIÀ Ja te n'han passat, de desgràcies.
- CINTO Espera't, falta el final. Donem fondo a Barcelona, corro a Cervera i, al mateix punt d'arribar-hi, me claven el cop de gràcia. L'Adelaida...
- DAMIÀ Com la del romanço, de cap a mar...
- CINTO Home, no n'hi ha, a Cervera.
- DAMIÀ Bé, al safareig, al pou...
- CINTO Res d'això, era casada.
- DAMIÀ (*Cantant.*) La Constança *tirana del cuore...*
- CINTO ¡Mes amb qui...! ¿Amb qui diràs?
- DAMIÀ Amb un home.
- CINTO Amb un germà de la mare.
- DAMIÀ Doncs ja ho sé, amb un teu oncle.
- CINTO Just.
- DAMIÀ ¡Ah! ¿Tu tens un oncle?
- CINTO Sí, tres, ne tinc.
- DAMIÀ ¿Tres? Un terno d'oncles. ¿I se la passen?
- CINTO ¿El què?
- DAMIÀ Vull dir si estan en bona posició... Ep, no quan dormen, parlo metàl·licament.
- CINTO Ja ho crec, són la gent més rica de Cervera.
- DAMIÀ Ho miro i no ho crec. ¿Com?, ¿tu ets nebot de tres oncles de calibre i tu llímpies botetes...? Escolta'm, Cinto, tu, noi, tens una intel·ligència bona, forta, sòlida, gran, mes coneixes en absolut del modo de servir-te'n. Jo me n'encarrego, no en passis, maldecap. La teva sort ja és feta.
- CINTO Mes...
- DAMIÀ Cap paraula, associem-nos.
- CINTO Dos perduts...
- DAMIÀ És lo modo de guanyar...
- CINTO ¡Quina societat...!

- DAMIÀ Com totes.
- CINTO Si no tenim res.
- DAMIÀ Gana de dir-ho... Res... ¡exageres! Jo tinc gènit, tu tens oncles... Vet aquí el fondo social. ¿I t'incomoda?
- CINTO Bueno, bueno.
- DAMIÀ Toca-la. (*Allargant-li la mà.*)
- CINTO Té. (*Donant-li la mà.*)
- DAMIÀ La unió fa la força.
- CINTO Cabal.
- DAMIÀ Ara, orienta'm una mica. ¿Com estàs amb los teus oncles? ¿Quines són les qualitats d'aqueixos *bípedos*?
- CINTO Són uns infames. Ells són la causa de que no hagi tornat jo a Cervera. Abans que deure'ls res, més m'estimo guanyar-me la subsistència amb la suor de...
- DAMIÀ Sí, del raspall.
- CINTO Ni menos saben que sigui aquí.
- DAMIÀ ¿Ah, doncs encara te creuen a l'altre mapamundo?
- CINTO Sí.
- DAMIÀ ¡Ah! ¡Ah! Molt bé.
- CINTO Precisament he sapigut ara mateix una cosa que, a fe, em desagrada.
- DAMIÀ ¿Quina?
- CINTO Que un d'ells és a Barcelona.
- DAMIÀ Fins aquí no hi ha res dolent, molt al contrari.
- CINTO És l'oncle Pere, lo més estúpid dels tres.
- DAMIÀ És precis que el vagis a trobar, potser en podràs treure alguna cosa.
- CINTO Sí, mala cara.
- DAMIÀ Bé, que la faci com vulgui mentres hi caiga alguna dobleta.
- CINTO El conec molt, no em darà res.
- DAMIÀ Si no et dona res, no ho prens.
- CINTO Ja tenia aquesta intenció. Tè vull creure, ho vaig a provar.
- DAMIÀ ¿A on viu?
- CINTO Aquí davant, a la fonda. (*Senyalant a la fonda.*)

DAMIÀ *(Mirant cap a la fonda.)* Calla, algú en surt.

CINTO *(Mirant-hi.)* És ell, ell mateix amb la seva noia.

DAMIÀ Pit i fora, vaja, llença't... Ves-hi, ves-hi tot sol... Te deixo portar a cap aquest negoci sense la meva intervenció... Ja veus si et permeto treballar amb tot desembràs.
(Se retira fent lo distret cap a l'esquerra. Surten de la fonda PERE i DOLORES.)

ESCENA 4
Mateixos, PERE, DOLORES.

DOLORES No sé per què voler sortir de tan dematí...

PERE Que ho sé jo, per què... ets tu la que m'aturmentes des de que t'has llevat.

DOLORES *(Mentres que no vinga en Quimet en tant que serem fora...)*

PERE Bé, bé, ja som al carrer. Dona'm el braç, que el dolor m'aturmenta.

CINTO *(Presentant-se.)* ¡Hola! ¿Què tal? ¿Com va? *(Allargant la mà.)*

PERE *(Mirant-se'l, recelós.)* (Aquesta veu, aquesta fatxa...) *(Amb mal modo.)* Me deveu prendre per un altre; anem, noia...

CINTO ¿És possible que no us recordeu d'en Cinto, del vostre nebot...?

DOLORES *(Alegre.)* ¡Ah! És en Cinto...

PERE *(Ell mateix. Ja he fet bé de no conèixe'l, no porta ni mocador al coll...)* *(A la seva noia.)* Tornem-se'n a la fonda.

DOLORES *(Admirada.)* ¿Com? És el cosí... que...

PERE Les noies callen.

CINTO Qualsevol diria que us ha sapigut greu trobar-me.

PERE Greu, greu... Com jo et creia lluny... ¿Per què has tornat de l'Havana? Diu que allà s'hi està tan bé.

CINTO Hi fa massa calor... d'aquí em ve tota la desgràcia... n'he vingut sense una malla.

PERE Vet aquí a on porta la mala conducta, l'ociositat... Tu no seràs mai res, treballa, busca treball.

CINTO ¡Ah! No és pas el treball lo que em falta, els quartos...

PERE ¡Ah! Els quartos... *(Baix a sa filla.)* Hem fet mal de sortir tan dematí.

DOLORES *(Baix, amb súplica.)* Pare...

CINTO ¿Com dèieu, oncle?

PERE Deia que l'ociositat i la mala conducta i la... però, en fi, tu m'ets nebot, cada família té la seva plaga i tu ets la nostra. (*Després de butxaquejar una hora.*) Té i sigues home... (*Donant-li una moneda.*) Anem, Dolores. (*Entre dents.*) Sí, sí, hem sortit massa aviat.

CINTO ¿Què és lo que em goseu donar? Dos quartos...

PERE ¿Com dos?, són quatre, una peça de mig ral...

DOLORES (*Suplicant.*) ¡Pare!

PERE Silencio... les noies educades...

CINTO No sé quin sant me deté que no els hi tiro a la cara.

PERE Provau i fes-me mal, vagamundo... No som a Cervera, aquí, hi ha municipals i et portaran a ca la Ciutat. (*Anant-se'n.*) ¡Quin poc enteniment, de sortir tan d'hora!
(*Entren ell i la noia a la fonda. CINTO mira marxar-los sens fer cap moviment per deturar-los.*)

ESCENA 5

CINTO, DAMIÀ, luego DOLORES.

CINTO D'això se'n diu parents... ¡Oh!, si mai torno a venir al món, ja escolliré una família més generosa.

DAMIÀ (*Sortint.*) He vist que allargava la mà. ¿Ha estat gaire magnànim, l'oncle?

CINTO Sí, mira, una peça de mig ral, i encara potser és falsa. (*Ensenyant-l'hi.*)

DAMIÀ (*Prenent-lo.*) ¡Oh!, de segur. Totes ho són. ¡Quina insolència! (*Se fica la moneda a la butxaca.*)

CINTO L'oncle Pere aquest és un tacany de tomo i lomo i és el menos tacany de tots tres... amb això, calcula... L'oncle Aleix, el que em va comprar el patrimoni per un tros de pa, ni aquest me donaria enc que em veiés morir de fam.

DOLORES (*Sortint de la fonda.*) ¡Cinto! ¡Cinto!

CINTO ¿Ets tu, cosineta?

DOLORES Teniu, preneu això. Voldria donar-vos més, però és tot lo que tinc. (*Donant-li un portamonedes.*)

CINTO De cap manera.

DOLORES Si no acceptéssiu, me donarien un disgust...

CINTO Fes-te càrrec que...

DOLORES Me'n vaig, si el pare s'adonava que havia sortit... (*Torna a entrar corrents a la fonda.*)

CINTO (*Anant cap a ella.*) No, cosina, jo no dec...

DAMIÀ (*Corrent a interposar-se entre ell i la porta.*) Tonto...

CINTO Pensa que és tot lo que posseeix.

DAMIÀ ¿Per què vols privar-li de fer una bona acció? Tu no tens cap dret...

CINTO Tu creus que...

DAMIÀ Lo mateix que si jo privava de que t'ho partissis amb mi; faria molt mal.

CINTO ¡Ah!, doncs això és...

DAMIÀ Teu i meu.

CINTO ¿De tots dos?

DAMIÀ És just, entre associats...

CINTO *(Comptant la moneda.)* Trenta pessetes. *(Després de fer com qui rumia.)* Deu per barba.

DAMIÀ T'equivoques, noi... També he anat a estudi i encara em recorda una miqueta l'àlgebra. La meitat de trenta, sempre ha sigut quinze i, a totestirar, vint...

CINTO Tot se modifica i això no es toca mai...

DAMIÀ Paga, paga. *(Passant la mà.)*

CINTO Té...

DAMIÀ Està bé, tu comprens la germandat.

CINTO Quin cor, el de la cosineta, al menos a la família n'hi haurà un de bo...

DAMIÀ Això ho dona l'edat. Quan és jove, no té res seu, per això crec que jo sempre seré jove.
(Surt QUIMET.)

ESCENA 6
Mateixos, QUIMET.

QUIMET *(Mirant als balcons de la fonda.)* No es veu, deu ser a dintre. *(Acostant-se a DAMIÀ i a CINTO.)* Vós, mestre...

DAMIÀ Ja pot acostar-se, ¿pateix de la freixura, té migranya, mal de cap, dolor, aufec...?

QUIMET Sí, i peus de tocino amb naps.

DAMIÀ Com que se m'ha dirigit.

QUIMET Per veure si em portarien una maleta.

DAMIÀ Això el senyor. *(Senyalant a CINTO.)*

CINTO Sí, passi avant, jo el segueixo.

QUIMET *(Anant-se'n, tot mirant a la fonda.)* A fe que he tossit, no es deu sentir des de dintre.
(Se'n va.)

CINTO ¿M'esperes?

DAMIÀ Aquí mateix, no surto de casa... Com corren tants lladregots, me quedaré a guardar el pis.

(Se'n va CINTO detràs de QUIMET.)

ESCENA 7

DAMIÀ.

DAMIÀ Oh, i és precis que busqui a on ficar-me. Estant aquí, m'exposo a que la policia invadeixi el meu domicili... I pensar que per tots cantons s'edifiquen cases de pedra picada, i fins de màrmol, i jo no tinc ni una barraca d'estores. Està molt mal repartit, el socialisme és una gran cosa, però mai ve l'hora. *(Veient a BENET que surt del palàcio i es posa a escombrar.)* ¡Ah!, ¡ah!, en Benet, el porter d'aqueix palàcio... Ara es deu llevar, ell sí que totes li ponen, cap canonge no el guanya. Oh, i ha sortit a punt, l'altre dia li vaig arrencar un queixal, potser en podré treure alguna cosa, no em vindria poc bé... *(S'hi acosta.)*

ESCENA 8

DAMIÀ, BENET.

DAMIÀ ¡Hola, Benet!

BENET Ah, ah, és vostè, senyor Llanceta.

DAMIÀ Ell en cos i ànima.

BENET Home, ara mateix pensava que li tinc de pagar l'arrencar-me aquell queixal.

DAMIÀ Ni menos me'n recorava.

BENET Oh, jo sí.

DAMIÀ No val la pena.

BENET Bé, jo me'n recordo més perquè em va fer patir de valent, encara me'n sento... *(Posant-se la mà a la galta.)* Quasibé em va fer seguir barra i tot... i això que vostè diu que els arrenca sense dolor.

DAMIÀ Parlo per mi, lo que és jo, amb tants com n'he arrencat, mai me n'he sentit gens.

BENET Caratsus, té raó... Bé, bé... ¿quant és...?

DAMIÀ Res, entre amics: va ser un favor, demà vostè me'n farà un altre.

BENET Sempre que pugui... ¿Deu estar-se encara aquí? *(Senyalant a la fonda.)*

DAMIÀ No, vaig mudar-me, és una fonda molt cursi, no fa pel meu rangó, i després, tot tan petit... tan mal amoblat i una concurrència tan poc distingida... Vostè sí que n'és, de feliç, viure en una casa tan grandiosa, allotjat gratis, mantingut ídem, salari i bones propines que hi deuen caure...

- BENET Ah, doctor Llaceta... no és tan agradable com vostè es creu... Em consumo, m'avorreixo.
- DAMIÀ ¿Ah, sí? No sabia que fos casat...
- BENET No ho so pas.
- DAMIÀ Com deia que s'avorria...
- BENET Tant de bo que ho fos, al menos no tindria d'estar tot sol en aquesta casassa.
- DAMIÀ ¿Tot sol?
- BENET Amb la meuaombra. El senyor marquès d'Esplugues, l'amo, sempre és fora. Ara és a Madrid amb tot lo servei, los cavalls, els gossos...
- DAMIÀ Vamos, tota la família.
- BENET Sí senyor.
- DAMIÀ Vaja, vaja, és dir que el senyor marquès se'n va i deixa a vostè...
- BENET I les rates.
- DAMIÀ Parlo de persones... bé, dels que caminen amb dos... cames.
- BENET Ja l'entenc, ja... No l'hi dic, tot solet com una òliba. Es ben trist, ¿no és veritat, no tenir en tot lo dia ningú amb a qui parlar? Això em malmet la salut.
- DAMIÀ Sí, pot caure en una hipocondria...
- BENET ¿A on diu que puc caure? Fa bé d'avisar-me, que aniré amb cuidado.
- DAMIÀ *(Sens fer cas de lo que diu i mirant-lo amb atenció molt exagerada.)* En efecte, aquest color verdós... Veiam la llengua. *(BENET l'ensenya.)*
- BENET ¿L'he tret prou?
- DAMIÀ ¿El pols...? *(Lo polsa.)*
- BENET ¿Que em troba malalt?
- DAMIÀ *(Rodant el cap.)* Hum... Hum...
- BENET Què diu... què li semblo...
- DAMIÀ Bastant grave...
- BENET ¡Reina santíssima! *(Espantat.)*
- DAMIÀ No s'alarmi, la sort de vostè ha sigut trobar-me. M'és amic, m'és client. Jo sé quin és el meu dever i no vacil·lo, vindré a viure amb vostè per tenir-lo més a prop. Serà cosa de pocs dies.
- BENET Ah, doctor, li deuré la vida.

- DAMIÀ No té d'agrair-me, la professió a que estic dedicat m'obliga a sacrificar-me pel pròxim. Des d'ara, de seguida m'instal·lo en el palàcio. A vostè li falten distraccions, segur que li agraden les arts, les armes, la música. Tots los porters són o han sigut veterans. Jo li faré venir un amic que toca el timbal a la perfecció, ja sentirà quins redoblants.
- BENET No és que no vulgui acceptar-ho, però si arriba a saber-ho l'amo, si...
- DAMIÀ Entretengui's amb aquests escrúpols i el que sabrà el seu amo és que l'han dut al cementiri.
- BENET No, no, tot antes que això. Vostè mana.
- DAMIÀ Quedem entesos.
- BENET ¿Què haig de fer?
- DAMIÀ Prepareu un bon esmorzar, succulent. *(Tocant-se el pit.)* L'organisme ho necessita. Feu-lo abundant... per quatre coberts...
- BENET Està molt bé.
- DAMIÀ El senyor marquès deu tenir bon celler...
- BENET ¡Burrango!
- DAMIÀ ¿I les claus?
- BENET Al meu poder.
- DAMIÀ No necessito dir-vos cap més paraula.
- BENET Descuidi, doncs me n'hi vaig.
- DAMIÀ Antes de mitja hora, ja m'hi tindreu amb los dos amics. Són molt de la broma. Ja s'ha acabat el fastidiar-vos, hi passareu uns ratos feliços, jo us ho garanteixo...
- BENET *(Al ser al portal, recula i torna al costat de DAMIÀ.)* I vol dir que aixís me curaré...
- DAMIÀ Radical, és l'únic modo. *(Empenyent-lo vers al palacio, hi entra en BENET.)*

ESCENA 9

DAMIÀ.

- DAMIÀ ¡Bravo! ¡Bravo! Això va prenent formes... el porter avorrint-se... l'amo a Madrid... el palàcio deshabitat... Fora l'home més tonto si avui dormís a la serena...
(Entra CINTO carregat amb una maleta.)

ESCENA IO

DAMIÀ, CINTO.

CINTO Ves, Damiaà... ¿No diries de qui és aquesta maleta que porto? Del meu oncle...

DAMIÀ Gasta bo, el teu oncle... *(Tocant-la.)* I es coneix que és plena.

CINTO Oh, és humillant. No faré més que entrar-li fins al corredor, l'hi tiro al terra i me'n vaig.

DAMIÀ ¿I a on és aquell jove?

CINTO Ja ve, s'ha aturat a enraonar amb un subjecte conegut.

DAMIÀ *(Tocant la maleta.)* ¿Què deu haver-hi?

CINTO Res de particular. Vestits, roba blanca...

DAMIÀ Descarrega't, vaia unes ganes de patir...

CINTO Sí, veig que tarda. *(Tira la maleta al terra.)*

DAMIÀ *(Mirant cap al cantó esquerre.)* Més aviat ho haguessis fet, el nostre home ja és aquí.

CINTO Sí que és ell.
(Surt QUIMET.)

ESCENA II

Mateixos, QUIMET.

QUIMET *(A CINTO.)* Ah, ¿sou aquí? Anem, és en aquesta fonda.

CINTO Ja pot començar a passar.

QUIMET A veure com me rebrà el gueto. *(Anant cap a la fonda.)*

DAMIÀ Ja t'ajudaré.
(Veient que CINTO va a carregar-se la maleta que duia, ell li posa a l'esquena la seva. CINTO, que estava girat d'esquena, no veu lo canvi.)

CINTO Ai, ai, me sembla que pesa menos.

DAMIÀ No, és que la duies malament i se't fa més lleuger el pes, perquè ara te l'he posada en perfecte equilibri.

CINTO Surto de seguida. *(Entra a la fonda.)*

DAMIÀ *(Mirant la maleta que ha canviat.)* Això és a compte, després ja vindran les partides d'importància.
(Entra BLAI.)

ESCENA 12

DAMIA, BLAI.

- DAMIA (A BLAI, que entra.) ¡Tu ja vens de gastar la plata!
- BLAI ¿Encara gosa enraonar?
- DAMIA M'agrada que la joventut disfruti, diverteix-te, gasta mentres ets jove.
- BLAI ¿Romanços en aquesta hora? ¿Com esteu de fondos? ¿Ja heu vist als deutors?
- DAMIA ¡He fet més!
- BLAI (Parant la mà.) ¿Heu cobrat?
- DAMIA ¡Més que això!
- BLAI Bé, doneu-me els *cunquibus* i quedeu-se el resto.
- DAMIA Sempre interessat... ¿I quan? Quan acabo de treballar amb tant d'interès per ell... ¡Desagraït!
- BLAI ¿Per mi? (Amb incredulitat.)
- DAMIA La prosperitat, el millorament de l'espècie humana, ha sigut lo sol objecte de tota la meua vida. ¿Veus aqueixa casa? (Senyalant-la.) És un palàcio... a dintre d'ell, tot està en moviment per arreglar un tiberi... i jo no em donaré de menos d'assentar-me a la taula al costat teu.
- BLAI ¿Tiberi i per nosaltres?
- DAMIA Sí, senyor.
- BLAI ¿En aquesta casa?
- DAMIA En la mateixa, incrèdul. N'és propietari un amic meu, un banquer...
- BLAI Ja deu ser un fuster ben ric. (Mirant-se la casa.)
- DAMIA No fa bancs de fusta, ¡torpe! Fa la banca.
- BLAI Ah, té una casa de joc... (Surt de la fonda en CINTO.)

Escena 13

Mateixos, CINTO.

- CINTO Ja m'he tret el mort de sobre.
- DAMIA (Parlant amb BLAI.) És un company de col·legi. (Veient a CINTO.) ¡Mira-te'hl!
- BLAI ¿Això?
- CINTO ¿Com, això?

BLAI ¿Companys de col·legi? Companys d'hospici i encara.

DAMIÀ (*A CINTO.*) Deixa'l dir... Estic preparant un entremès i tu m'has de fer el protagonista. Anem i en parlarem tot esmorzant.

CINTO ¿Que en donen en algun puesto sense pagar?

DAMIÀ Sí, allí.

BLAI Sembla que van a garrotades.
 (*Se senten crits a la fonda.*)

DAMIÀ Ja sé per què. Que s'arreglin, abandonem-los el camp.
 (*Passa al davant en CINTO, en DAMIÀ signa a BLAI que porti la maleta.*)

BLAI (*Agafant la maleta.*) ¿El timbal no deu ser de la colla?

DAMIÀ ¡Vaia! No veus que l'esmorzar és a tota orquestra.
 (*Entren a dins del pal·lacio a temps que surten de la fonda QUIMET, amenaçat pel senyor PERE, an el que procura detenir DOLORES.*)

ESCENA 14

QUIMET, SENYOR PERE, DOLORES.

QUIMET ¡No s'exalti d'aquest modo...!

PERE Fuig del meu davant, estrafolari.

QUIMET Dispensi, però tractar-me d'aquest modo...

PERE ¿Què vols dir?

DOLORES Escolti'l.

QUIMET Li juro que la maleta me l'ha donat la seva senyora i del mateix modo li entrego...

PERE ¡Tu ments!

QUIMET Dispensi, digui-ho d'una manera més culta.

PERE Sí, a garrotades. Ves si la dona t'hauria donat una maleta plena d'herbes i uns llibrots que parlen d'arreglar la hisenda, llibrots d'embolics...

QUIMET No hi posi dubte.

PERE (*A DOLORES.*) Ahir, ja ho saps, ens descuidem la maleta i avui aquest truan compareix amb una que mai no l'havia vista; amb prevenció fico les mans a dins i ¿què hi trobo? Herbes i missals. (*A QUIMET.*) ¿Que et creies que no l'obriria?

DOLORES Tal vegada al carril han fet un canvi.

PERE Ca, ca, és que s'ha pensat «no l'obrirà...» M'ha cregut, càndid... Ell sol és l'autor d'aquesta broma de mal gènere. Si et vols insinuar per aquests medis...

- QUIMET Jo peco amb l'home que me l'ha duta, l'hi mirat amb mal ull...
- DOLORES Potser sí.
- PERE No l'ajudis, noia... Tu vas detràs de nosaltres per atrapar el dot de la Dolores. No t'ho creguis, jo et conec. No l'he criada per dar-la a un perdut com tu, un home que no paga ni un ral de contribució... Ves amb los governs d'ara, si es té de ser ben poca cosa... Mes, per desfer-te totes les teves esperances, te faig saber que hem vingut a Barcelona per arreglar lo seu casament amb lo doctor Cataplasma, un dels nostres metges més savis...
- DOLORES No ho vull... m'hauria de dir la senyora Cataplasma...
- PERE ¿I què hi trobes? A fe que és un nom bonic... I el nom sí que és lo de menos. Ell, un metge tan famós, un home amb el que pots estar malalta tant com vulguis... això és molta conveniència...
- QUIMET Vostè provi-ho, de casar-la...
- PERE ¿M'amenaces? ¿Què faràs...?
- QUIMET Res... jo l'estimaré, tu... Ai, no, ella m'estimarà, nosaltres ens estimarem... i vostè arregli aquest embolic.
- PERE ¿L'has sentit, Dolores?
- DOLORES Sí, pare.
- PERE ¡Ah, si tingués el bastó...!
- QUIMET Vostè és un bàrbaro, un cruel... però tothom ho sabrà. Aixís com aquí [a]Barcelona en moltes cantonades s'hi llegeix: «Guix a Vidal de Solares, 400 Duros», jo a totes les de Cervera hi posaré: «Torres bàrbaro... Torres bàrbaro... Torres bàrbaro...».
(*Anant-se'n fent-li mofes. PERE, indignat. Surt BLAI vestit amb librea del palàcio i al sentir «Torres» se detura.*)
- BLAI ¡Torres...!
- PERE ¡I no tenir el bastó...!
- DOLORES No s'ho prengui d'aquest modo.
- QUIMET Això hi guanyarà. (*Amb mofa.*) Passar-ho bé, Blai, amb la companyia. (*A l'arribar al bastidor, retrocedeix.*) «Torres bàrbaro». (*Se'n va.*)
- PERE ¡Ah, noia...! Estic impressionat. Ara prendria amb gust i, em sentaria bé, un bolado amb quatre gotes d'aiguanaf, però en fan pagar sis quartos...

ESCENA 15

PERE, DOLORES, BLAI.

BLAI Perdoni...

PERE No tinc menuts...

BLAI ¿Què?

DOLORES *(Baix, a son pare.)* No és cap pobre.

PERE *(Baix, a DOLORES.)* ¿Què, perquè va tot daurat? No en pots fer cas. *(A BLAI.)* ¿Què volia?

BLAI ¿És vostè el senyor Pere Torres?

PERE Per servir-lo.

BLAI ¿De Cervera?

PERE D'allí mateix.

BLAI Aquí té aquesta carta per vostè.

PERE ¿Del doctor Cataplasma?

BLAI No, del meu senyor lo duc dels Pesos. Si és que tinga que donar contesta, allí té lo seu palàcio.

(Saluda i se n'entra a la casa. Lo senyor PERE queda sorprès amb la carta als dits.)

ESCENA 16

PERE, DOLORES.

PERE Estic sorprès.

DOLORES ¿Vostè coneix cap duc?

PERE No, però hi ha ducs que em coneixen. Com que pago tanta contribució...

DOLORES Llegeixi-la

PERE *(Llegint.)* «Prego al meu oncle...»

DOLORES ¡Oncle!

PERE Jo soc l'oncle, el que m'escriu, el duc, m'és nebot...

DOLORES Segueixi.

PERE *(Llegint.)* «Que es digni amb la seva filla, ma cosina...» *(Parant de llegir.)* Com si diguéssim tu.

DOLORES ¡Cuiti!

PERE *(Llegint.)* «Venir demà a dinar a casa meva. Hora: les sis. Hi trobaran reunides totes les eminències d'aquesta ciutat. Lo seu nebot Cinto, duc dels Pesos».

DOLORES ¡En Cinto!

PERE El fill de la meva germana...

DOLORES ¡Duc...!

PERE ¡Dels Pesos!

DOLORES ¡Qui ho pot entendre!

PERE Ni que em trobés una dobla de quatre em deixaria més sorprès.
(Surt del pal·lacio en DAMIÀ vestit de senyor de fora, algo ridícul, figurant que dona ordres.)

ESCENA 17

Mateixos, DAMIÀ.

DAMIÀ *(Des de la porta del pal·lacio.)* Anton, Joanet, Ramon, Lluís, de pressa a comprar cinc dotzenes de sangoneres... Quan torni, ja us indicaré el puesto a on deuen posar-se...

PERE ¡Sangoneres!

DAMIÀ Sobretot, que el senyor duc no surti de casa... Digueu-li que jo, el seu metge, l'hi prohibeixo.

DOLORES *(Al seu pare.)* ¡És un metge!

PERE *(Estirant-se la levita.)* Vaig a emprendre'l. *(A DOLORES.)* Tu, ves-te'n a dalt, fica't al quarto.

DOLORES *(Anant-se'n.)* Tinc desig de veure an en Quimet per contar-li lo que passa... Tal vegada això canviï la nostra situació. *(Entra a la fonda.)*

ESCENA 18

PERE, DAMIÀ.

DAMIÀ *(Fent veure que busca.)* Ai, ai... ¿A on és el meu cotxe? Aquest dimoni de Pepet sempre se'n va. ¡Oh!, el despatxaré... *(Cridant.)* ¡Pepet! ¡Pepet!

PERE *(Seguint a DAMIÀ.)* Sense tenir l'honor de conèixer-l'...

DAMIÀ No fa falta. *(Girant-se tot plegat de cara a ell.)* ¿Ha vist el meu cotxe?

PERE *(Volent ser cortès.)* No he tingut aquest gust.

DAMIÀ El gust hauria sigut per ell...

PERE Gràcies. *(Fent la rialleta.)*

- DAMIÀ No hi ha de què. (*Sec.*)
- PERE He sentit que pronunciava el nom del duc dels Pesos.
- DAMIÀ Lo meu il·lustre client.
- PERE És de la meva família... Vamos, jo soc de la seva... Li soc oncle i ell...
- DAMIÀ ¿Li és nebot?
- PERE Sí, senyor, me dic Torres.
- DAMIÀ ¡Tant de gust!
- PERE Soc de Cervera.
- DAMIÀ Ho celebros.
- PERE És perquè vegi que no l'enganyo.
- DAMIÀ No ho he dubtat. Mes, perdoni, m'esperen el general, el governador, el bisbe, l'alcalde i altres notabilitats... Ahir es va donar un banquet i tots ne sofreixen les conseqüències... (*Com si busqués.*) ¿A on s'haurà ficat el cotxero?
- PERE (*Anant-lo seguint.*) Voldria, si em permetés, fer-li una pregunta.
- DAMIÀ Digui, però breu, laconic, que ja ho sap, m'esperen... Digui.
- PERE ¿És cert que en Cinto, el meu nebot, siga duc de debò?
- DAMIÀ Duc de primera classe... Llegítim, pur i sens mescla. És un títol concedit per les immenses sumes que té deixades a l'Estat.
- PERE Ja ho entenc. Vet aquí perquè és duc dels Pesos.
- DAMIÀ Com que ell era a l'Havana...
- PERE Prou, home, si me'n recordo de quan va marxar.
- DAMIÀ És una bella persona, i modest. Miri's, lo feien Duc de las Unces i es va acontentar sent-ne dels Pesos.
- PERE ¡Caram! ¿Fa molt temps que ha tornat d'allà dalt?
- DAMIÀ Uns quinze dies. Vam venir plegats.
- PERE Ah, ¿vostè també era a l'Havana?
- DAMIÀ Allí ens vàrem conèixer. Jo hi era encarregat d'una missió científica. A estudiar una nova espècie de pastanagues que allí es cullen: los meus estudis han sigut beneficiosos, puix al venir he dotat a la península de la nova planta.
- PERE ¡Ah! Si Espanya tenia gaires homes com vostè...
- DAMIÀ Ja en té, ja en té.
- PERE ¡Pàtria feliç...! (*Mirant-se'l amb atenció.*) És particular...

- DAMIÀ ¿Què?
- PERE La seva levita. Figuri's que a Cervera ne tinc una d'igual.
- DAMIÀ ¿Igual?
- PERE Ben igual, exacte.
- DAMIÀ És possible, molt possible. Les levites bones totes s'assemblen.
- PERE És molt original.
- DAMIÀ (*Girant la conversa.*) Doncs el seu cosí...
- PERE Ah, sí... ¡ves, quin cas...! Ni puc avenir-me'n. Ara fa poc se m'ha presentat i l'he pres per un perdut.
- DAMIÀ Però li deu haver obert els braços...
- PERE Si no portava ni mocador al coll.
- DAMIÀ És per anar més còmode, una extravagància seva.
- PERE Calculi l'efecte que m'ha tingut de fer quan li he donat mig ral...
- DAMIÀ Oh, quina inconveniència.
- PERE Però vegi, no s'ha enfadat.
- DAMIÀ És lo que vostè no sap.
- PERE La prova és que m'ha convidat per demà, que diu dona un banquet...
- DAMIÀ Sí, per festes està, infeliç: millor fora que es disposés a fer el testament.
- PERE ¿Està malalt? En efecte, vostè parlava de sangoneres.
- DAMIÀ ¡Oh, està grave!
- PERE ¿Molt grave?
- DAMIÀ ¡Gravíssim!
- PERE ¿I què és lo que té?
- DAMIÀ ¿Com explicar-l'hi? Moltes complicacions... Porta l'origen d'una enfermetat alimentària que jo combató per medi de vegetals, de substàncies hidrogenades, combinant-ho amb matèries fosforescentes e incalcàrees i amb l'eficaç cooperació de la hidroteràpia.
- PERE (*Admirat.*) ¡Amigo! (¡Quins remeis més de senyor!)
- DAMIÀ Però casi perdo les esperances...
- PERE ¿Sí? Pobre Cinto...
- DAMIÀ Ell sí que és de plànyer, no aixís lo seu hereu.
- PERE ¿Doncs deu ser molt ric?

DAMIÀ Ningú li sap la fortuna. Si intentés arruïnar-se, no podria pas... I lo que és estranyíssim, estret com ell tot sol... mira unes tacanyaries... ¿Creurà que a mi, el seu metge, no em dona més que cinc duros per visita?

PERE ¿Per visita? (Jo no en pago més per tot l'any.)

DAMIÀ D'altra part, jo el visito per carinyo, per amistat.

PERE ¿És a dir, que el parer de vostè és que no s'aixeca...?

DAMIÀ Tant de bo que m'equivoqui... però me'n dubto... Té un cap tan destornillat... Comet unes imprudències... i després fa un ús immoderat del rom. *(Se sent la veu de CINTO.)* I tingui... miri-se'l. *(Surt del pal·lacio CINTO sostingut per BLAI i un altre, també, com ell, amb librea.)* No obstant les meves ordres, surt de casa.

ESCENA 19

Mateixos, CINTO, BLAI, CRIAT.

CINTO *(Com si estés pres d'un deliri.)* Deixeu-me estar... me falta aire... aire. *(Los criats lo venten.)* Allí dins, un s'hi ofega.

DAMIÀ Senyor duc, vostè vol suïcidar-se.

CINTO Ah... ah... doctor... Encara el tinc de trobar... ¿No em veuré mai libre de la seva visita?

DAMIÀ ¿I a on va, en aquest estat...?

CINTO *(Fent veure que desvarieja.)* ¿Jo... jo...? Me'n torno a l'Havana... a guanyar més unces.

DAMIÀ *(Per ara sosté bé el paper.)*

CINTO ¿Vaig bé per anar a l'Havana? ¿Tinc d'agafar aquest carrer o aquell? *(Signant les dos cantonades.)*

PERE *(Baix, a DAMIÀ.)* Bé està prou divertit...

DAMIÀ La febre li dona per aqueix cantó.

CINTO *(A PERE.)* Hola, també per 'quí... *(Als dos que l'acompanyen i a DAMIÀ.)* És l'oncle Pere, el germà de la mare... Oi que és un oncle ben lleig... i més avaro...

PERE ¿Com? ¿Encara, senyor duc... senyor nebot... se digna a parlar-me després de l'escena?

CINTO Ah... Sí, del mig ral... Ets un oncle molt tacany, moriràs aixís, *(Obrint la boca.)* amb la boca oberta...

PERE No... però pago tanta contribució... Mes si ve qui era... tu, vós... vostè, usia, vostra excel·lència, vostra il·lustríssima... li donava... *(Després de retardar, per fer més efecte.)* ¡Una pesseta!

CINTO ¡Caramba! *(Amb mofa.)* ¡Ja es veu el teu bon cor!

DAMIÀ *(Baix a PERE.)* Tenia de dir mil duros.

- PERE *(Després de quedar fred.)* Mal... vaja, no podria dir-ho. *(Mirant-se a CINTO amb atenció.)* ¡Vatualisto!
- CINTO ¿Què?
- PERE Sí que és original... Vet aquí una armilla com una que jo en tinc a Cervera.
- CINTO Doncs se vesteix amb molt gust, a Cervera.
- PERE *(Traient-se la petaca.)* ¿Vol fumar un cigarret?
- CINTO ¡Quina petaca més preciosa!
- PERE ¡Ca!
- CINTO ¿Com... ca?
- PERE És un regalo.
- DAMIÀ *(Baix, a PERE.)* Ofereixi-li.
- PERE És d'or...
- DAMIÀ ¡Oh!, no és gens susceptible...
- PERE *(A CINTO.)* Si és que li agrada estar a la seva disposició.
- CINTO No, oncle, no... No vui...
- PERE *(Respiro.) (Disposant-se a ficar-se la petaca a la butxaca.)* ¡Vostè mateix...!
- CINTO *(Prenent la petaca, quedant-se-la i anant seguint lo que deia.)* No vui despreciar-la... me la quedo. *(Se la fica a la butxaca.)*
- PERE *(A fe em creia que no l'acceptaria.)*
- CINTO ¿A on és la noia?
- PERE A la fonda. Ja la cridaré. *(Cridant.)* ¡Dolores! ¡Dolores!
- CINTO ¿I l'oncle Mariano i l'oncle Aleix... què fan?
- PERE Amb salut i guapos.
- CINTO Això no... digui amb salut i lletjos. *(A DAMIÀ i criats.)* ¡Són horrorosos!
- DOLORES *(Sortint a la finestra.)* ¿Que em crida?
- PERE Baixa de pressa. *(Entra DOLORES dintre.)*
- DAMIÀ Torni a casa, senyor duc. Podria refredar-se.
- CINTO ¿Refredar-me? ¡Ca! Tinc una calor... Deixeu-me estar. *(Als que l'aguanten.)* Jo vull viure, cantar... Vull cantar, vull ballar...
(Dona alguns passos vacillant. Surt QUIMET i es dirigeix vers a DOLORES, que surt de la fonda.)

ESCENA 20

Mateixos, DOLORES, QUIMET.

DAMIÀ *(Al criat.)* De pressa, a buscar un silló.
(Lo criat entra al palàcio.)

CINTO *(Vacillant.)* M'ofego... no puc aguantar-me...
(Corren DAMIÀ, el PERE i BLAI.)

DAMIÀ Sostenim-lo.

PERE Correm-hi.
(CINTO s'ha deixat caure com desfallecent als braços de tots dos.)

CINTO *(A DAMIÀ.)* ¿Ho faig bé?

DAMIÀ *(Baix, a CINTO.)* Inimitable. *(A PERE.)* Ja preveia aquesta crisi.

DOLORES *(A QUIMET, que enraona al portal de la fonda.)* Teva o de ningú.

PERE *(Adonant-se de sa filla.)* ¡Què miro! *(Cridant-la.)* ¡Noia! *(Corre a ella; mentrestant, ve lo criat amb lo silló en el que ell, ajudat de DAMIÀ i BLAI, hi assenten a CINTO.)*
Estar-se amb aquest ximple mentres lo cosí té un tropell...

DOLORES *(Corrent al grupo.)* ¡Malalt! ¡Reina Santíssima!

PERE *(Amenaçant a QUIMET.)* ¡Brètol!

QUIMET ¡M'hi casaré!

PERE *(Deixant-lo i anant al grupo.)* ¡Llenga!

DAMIÀ *(A BLAI, al criat.)* ¡A dintre!

PERE *(A DAMIÀ.)* ¿Què li sembla?

DAMIÀ No viurà vuit dies.
(Los criats porten en lo silló a CINTO fent lo desmaiat. Lo volten DAMIÀ, DOLORES i PERE. QUIMET ha escrit amb guix a la paret d'enfrente «Torres cruel» i, anant al senyor PERE, lo toca per l'espatlla i l'hi ensenya.)

QUIMET ¿Veu? Ja he començat. *(Signant-l'hi i llegint-ho.)* «Torres cruel».
(PERE l'amenaça amb ràbia, ell fuig fent-li ganyotes i els altres entren a palàcio. Tota aqueixa escena té de portar-se tan ràpida com pugui ser.)

ACTE 2

Gran saló ricament amoblat en casa lo marquès d'Esplugues. Porta al fondo, dos a l'esquerra, una i una finestra a la dreta. Una tauleta, un sofà, sillons, cadires, quadros, cortinatges, etc.

ESCENA I

DOLORES.

DOLORES *(Escoltant a la porta del quarto de la dreta que és el d'en CINTO.)* Enraonen, mes no entenc lo que diuen. No sé com segueix avui el meu cosí... *(Baixa al prosceni.)* Tres dies fa que va tenir aquell tropell al carrer i des d'aleshores no ha deixat el llit i el seu estat no fa més que empitjorar. El pare no l'abandona un moment, i això és admirable. Quan lo creien pobre, ningú no es recordava d'ell i ara que es veu que és millonari, tota la parentela n'està orgullosa... Escriu lo doctor a Cervera i a volta de correu ja vàrem tenir els dos oncles aquí... Això sí que és estimar un nebot. *(Torna anar prop del quarto. Surt BLAI precedit d'ALEIX.)*

ESCENA 2

ALEIX, BLAI, DOLORES.

BLAI Entri, Don Aleix: vaig a anunciar-lo. *(Mostrant-li una cadira.)* Segui, segui, mentrestant; a la seva edat, se necessita el descans.

ALEIX ¿A la meua edat? Soc molt fort... potser viuré més que tu.

BLAI No ho desitjo pas.

ALEIX Dignes, ¿com segueix avui el nebot?

BLAI Hum... Hum...

ALEIX No tingues reparo en afligir-me... a tot estic conformat.

BLAI Francament, se'n va a la posta.

ALEIX Tinc de veure'l de precís... no hi ha temps a perdre...

BLAI Vaig a passar el recado.

DOLORES *(Baixant.)* ¡Oh, oncle!

ALEIX ¡Tu an aquí, Dolores! ¿A on és el teu pare?

DOLORES Amb lo doctor, al costat del cosí.

ALEIX Ja... ¿i són les vuit del matí?

DOLORES Hem vingut ara mateix.

ALEIX ¡Dignes que no el deixa mai...!

DOLORES Lo menos possible.

- ALEIX ¿Que l'ha vetllat?
- DOLORES No, senyor... Avui hem vingut més aviat perquè ha volgut donar una sorpresa al cosí.
- ALEIX ¿Com s'entén?
- DOLORES És precis que sàpiga que en Cinto té una locura pels regalos.
- ALEIX Ja ho sé, ja em va dir el doctor Lanceta que més s'estimava prendre'n que donar-ne.
- DOLORES És propi dels malalts tenir manies estranyes. Aixís és que abans de venir li hem comprat sis dotzenes de mocadors de pita, un bastó de conxa amb punyo d'or i dos candelabros de plata.
- ALEIX Diable, tota l'Argentina.
- DOLORES El pare ho ha fet per complaure'l.
- ALEIX (L'intrigant... I jo que no li porto més que uns brillantets per la camisa, uns gemelos i una soguilla. He fet mal de comprar-li tan poca cosa.)
- BLAI (*Sortint del quarto de CINTO.*) Don Aleix, ja pot entrar.
- ALEIX (*A DOLORES, anant al quarto de CINTO.*) Amb tot i venir tant dematí, ton pare, noia, ha fet tard. (*Entra al quarto de CINTO.*)
- DOLORES Sembla que li sap mal que el pare hagi vingut primer que ell.
 (*Per la porta del foro entra don MARIANO, estirant per la mà a ADELAIDA.*)

ESCENA 3

DOLORES, BLAI, don MARIANO, ADELAIDA.

- MARIANO Vamos, entra, dona, entra, si vols... (*Estirant-la.*) Això va pel carril.
- ADELAIDA (*Entrant.*) No estiris d'aquest modo... Em trobo rebentada i després, l'angúnia i la sossobra en què em fa estar el pobre Cinto, tement rebre la fatal notícia...
- MARIANO ¿De què? ¿De que és mort? No tinguis por, ja se m'hauria advertit.
- BLAI Descuidi, això queda al meu càrrec, quan arribi aquell cas.
- DOLORES (*Adelantant-se.*) Bon dia, tia.
- ADELAIDA ¡Dolores!
- MARIANO ¡Tu! ¿Tampoc avui he sigut el primer...?
- BLAI Ca, l'últim. Els seus dos germans ja són aquí.
- MARIANO (*A ADELAIDA.*) ¿Ho veus? ¿Estàs veient de què ets causa...? És clar, necessites una hora per vestir-te i dugues per mirar, total tres i quedo curt... Jo tenia de venir sol, però com que has volgut acompanyar-me...
- ADELAIDA En Cinto és nebot meu, tinc el dever per interessar-me per ell.

- MARIANO Cuida de no interessar-t'hi massa. A fe que tinc ben sabuts els teus antecedents amb el tal nebodet... L'amor que us dúieu, les tontades que feieu... No et pensis per'xò que n'estiga gelós... el pobre està a punt de fer atots... a no ser d'aquest modo, no sorties de Cervera. ¡No soc tonto, encara...!
- ADELAIDA Ni em digno contestar-te.
- MARIANO (*A BLAI.*) A propòsit, ¿com ha passat la nit?
- BLAI Mal... molt mal... i si m'atrevia a dir-li...
- MARIANO Atreveix-te... Sentir la veritat no m'ha espantat mai.
- BLAI (*Fent el ploricó.*) Doncs... ¡no pot tardar!
- MARIANO (*Fent petar els dits com s'acostuma.*) És dir que...
- BLAI Sí, senyor... ¡i prompte!
- MARIANO (*Posant-se els dits al nas.*) ¡Pst! (*Donant-li moneda.*) Té, per tu.
- BLAI (*Ficant-se els quartos a la butxaca i amb lo mateix misteri.*) ¡Pst!
(*MARIANO s'aparta, xiulant baix amb alegria i fregant-se les mans satisfet.*)
- ADELAIDA (*A BLAI.*) ¿No hi ha, doncs, esperança?
- BLAI (*Alçant los braços i fent un gran sospir.*) ¡Oh! (*Entra al quarto de CINTO.*)
- ADELAIDA (*Sospirant.*) ¡Oh!
- MARIANO Adelaida, no em vinguis a amoïnar amb gemecs i sospirs... Necessito estar molt serè per dominar la situació... els altres dos són allà (*Signant el quarto.*) prop del malalt. Segur que l'importunen, el maregen i li fan perdre el poc enteniment que li queda en perjudici meu...
- DOLORES ¿Com? Suposaria que el pare...
- MARIANO D'ell, ho suposo tot. Ton pare és un cocodrilo... Ell, si el deixen fer, es clava tota l'herència... i jo vull la part que em toca. (*DOLORES i ADELAIDA s'assenten al sofà.*) An aquest li porto al nebot un regalet que espero farà el seu degut efecte. (No en tinc res, jo, de tonto.)
- ADELAIDA ¿Tu un regalo?
- MARIANO (*Traient-se de la butxaca un estuig i obrint-lo.*) Un preciós cronòmetro que ell desitjava... amb el seu armillero i medallón corresponent... que desitjava també.
- ADELAIDA A mi no me n'has regalat mai cap.
- MARIANO ¿De rellotge...? Ja te'n donaré quan te trobis com ell... quan estigues per morir-te... No m'avisen que entrin... Me n'hi vaig... (*Des de la porta.*) Estigue't aquí amb la Dolores, espera'm que surti. (*Entra al quarto de CINTO.*)

ESCENA 4

ADELAIDA, DOLORES.

ADELAIDA ¿L'has vist?

DOLORES ¿A qui?

ADELAIDA An en Cinto.

DOLORES No, des del dia que es va haver de ficar al llit, mes el pare diu que per la cara no es coneix que estiga tan grave.

ADELAIDA Oh, jo el veuré... És precis que una altra vegada, una sola, els meus ulls se trobin amb los seus. Tu ja saps que estàvem destinats l'un per l'altre.

DOLORES ¿Se'n recorda, encara?

ADELAIDA Sempre, eternament. És mal, ja ho sé, però, si no fos mal, de segur que ja ho hauria oblidat. El cor de la dona és aixís, ja ho experimentaràs més tard. Després, el teu oncle, el meu marit, és apotecari, per lo que, unida amb ell, el matrimoni me fa l'efecte d'una píldora.

DOLORES Ja comprenc les seves penes, iguals a les que m'esperen.

ADELAIDA ¿A tu?

DOLORES El pare vol fer-me casar amb un metge.

ADELAIDA Ves que en tens de fer, tu, si no estàs malalta.

DOLORES Lo pitjor, després de no voler-lo, és que es diu Cataplasma.

ADELAIDA ¡Horror!

DOLORES Les dones som molt de plànyer.

ADELAIDA Per'xò ens planyem tant.
(*Apareix al foro en QUIMET.*)

ESCENA 5

Mateixos, QUIMET.

QUIMET (*Des del foro.*) ¿Soles...?

DOLORES Tu... ¡quina imprudència!

ADELAIDA Entra.
(*Entra QUIMET.*)

DOLORES El pare és aquí.

QUIMET ¿Amb el bastó?

DOLORES Sí.

- QUIMET ¿Què se me'n dona? Bé val la pena d'exposar-me, la bona notícia que vaig a dar-te. (*A ADELAIDA*) Vostè no m'és de més. (*A DOLORES.*) Ton pare volia fer venir al doctor Cataplasma perquè dongués una mirada al teu cosí, mes, tant li ha dit el doctor Llançeta que no ho volia, perquè era un tros de quòniam, un manescal, que, mig convençut, ton pare ja espera com rompre amb ell.
- DOLORES És un bon senyor, don Damià.
- QUIMET Només hi ha un detall que em priva d'estar tranquil: lo de la ditxosa maleta... No cal pas que em presenti davant del teu pare sense haver-la trobada, mes, encara que hagués de tirar a terra tot Barcelona i tot l'Ensanxe, tinc de trobar aquell murri que em va jugar tan mala passada.
- DOLORES És lo que tens de fer: descobrixè'l i desagravies al pare.
- QUIMET I aleshores ens agenollem al seu davant i... (*A ADELAIDA.*) Vostè ja ens hi donarà un cop de mà.
- ADELAIDA ¡Quanta innocència!
- DOLORES (*Suplicant.*) Sí, tia...
- ADELAIDA ¿Voleu estimar-vos sempre? (*Tots contesten amb lo cap afirmativament.*) No us caseu mai.
- DOLORES No m'agrada el consell.
- QUIMET A mi tampoc.
- ADELAIDA Vos he parlat com una mare als seus fills...
- QUIMET (*Inquiet i corrent d'una part a l'altra.*) Sento passos... Venen... Me'n vaig... hasta la vista... Adéu, Dolores... estiga bona... Me'n corro a seguir la pista de la maleta.
(*Se'n va corrents. Surten, del quarto de CINTO, PERE, MARIANO i ALEIX.*)

ESCENA 6

ADELAIDA, DOLORES, PERE, MARIANO, ALEIX.

- PERE No puc veure patir.
- MARIANO Soc igual, sofreixo molt.
- ALEIX ¿Heu vist quin defici tenia?
- DOLORES (*Venint de despedir a QUIMET i anant-se a assentar al sofà al costat de sa tia.*) ¿Doncs no hi ha al·lívio?
- ADELAIDA ¡Pobret!
- MARIANO Francament, per ell fora millor acabar d'una vegada.
- PERE Lo mateix pensava... No m'hi atreveixo, a dir-ho... però ho pensava.

ALEIX En veritat, això m'afecta en gran manera. *(Se deixa caure pausadament en una butaca.)*

PERE *(Acostant-s'hi.)* ¡Ten compte, ten compte! ¡Tu et deixes caure al silló com un fardo...!

MARIANO ¿Que et penses que són les molles de ferro?

PERE Les pots rompre.

ALEIX ¿I a mi què em fa?

PERE ¡Ja em fa a mi!

MARIANO I a mi, també.

PERE El mobiliari forma part de l'herència.

MARIANO Tu no tens cap dret en malmetre els mobles que ens perteneixen.

ALEIX Me perteneixen tant com a vosaltres. *(Tot això cridant molt. Té a PERE i a MARIANO un a cada costat.)*

PERE No se sap.

MARIANO Pot ser.

ALEIX Jo so el germà més gran.

MARIANO Jo el mitjà.

PERE Jo el petit.

MARIANO ¿I què tenim, amb això?

PERE Tu diràs.

ALEIX Que fins puc pujar-hi a sobre, si vull.

MARIANO ¡Ca!

PERE ¡Prova-ho!

ALEIX Doncs mireu. *(Puja de peu a la butaca.)* I trepitjar-la. *(Dona cops de peu a la butaca estant-s'hi dret.)*

PERE ¡Pocs modos! *(Cridant molt fort, igual que els altres dos.)*

MARIANO ¡Indecent!

PERE ¡Baixa!

MARIANO ¡De seguida!

ALEIX ¡No em mouré!

(Al fort de l'escàndol, estant dret a la butaca l'ALEIX i tenint a cada costat volent-lo fer baixar PERE i MARIANO, surt en DAMIÀ.)

ESCENA 7

Mateixos, DAMIÀ.

DAMIÀ ¿Què és aquest escàndol prop del quarto d'un malalt? Donen proves de no tenir cordura...

ADELAIDA ¡Ah! ¡Doctor! Me n'avergonyeixo per ells.

DAMIÀ ¿I quan? En el moment en què el senyor duc acaba de cloure els ulls...

ADELAIDA ¿Com?

DOLORES ¿Què diu?

ALEIX ¿Què? ¿El nebot...?

MARIANO Acaba... de cloure...

PERE Els ulls...

DAMIÀ Per dormir. Vostès creien que ja...

ALEIX Com ha dit...

MARIANO (*A ADELAIDA.*) Tu ves-te'n a casa.

ADELAIDA ¿No puc entrar-hi?

MARIANO Com goses... ¡atrevida...!

PERE ¿Que te'n vas? (*A ADELAIDA.*)

MARIANO ¿Què farà, aquí?

PERE Ves-te'n amb ella, noia.

ADELAIDA Anar-me'n sense veure'l... (*Anant-se'n.*)

DOLORES Potser trobarem an en Quimet.
 (*Se'n van elles dos pel foro.*)

ESCENA 8

DAMIÀ, ALEIX, PERE, MARIANO.

DAMIÀ (*Parlant amb ALEIX; PERE i MARIANO s'hi agrupen.*) Dorm, sí senyors; ve'ls-hi aquí tot, i el seu somni serà deliciós gràcies a lo que deu als seus obsequis. El rellotge amb la seva cadena de don Mariano li ha causat una alegria pueril...

MARIANO (¿Què tal, soc tonto?)

DAMIÀ (*A PERE.*) Los candelabros los ha trobat de gust exquisit...

PERE ¿I els mocadors de pita?

DAMIÀ Ja s'ha mocat amb sis...

- PERE (Malsaguanyats.)
- ALEIX ¿Dels meus brillantets de petxera, els gemelos, la soguilla, què n'ha dit?
- DAMIÀ Bé, molt bé... Però deixin-se, en lo successiu, de robes i tonteries... *Alhajas* i fora... és la seva flaca, la passió que el domina i que va augmentant amb la proporció que l'enfermetat.
- PERE Coses de malalt.
- DAMIÀ Sempre he notat que més afany se té d'atresorar com més s'acosta l'hora de deixar-ho tot. He fet estudis profundíssims sobre aquest particular.
- MARIANO ¿És a dir que vostè està en la creència de que el terme de la seva vida no és gaire lluny?
- DAMIÀ Senyors, jo bé n'he vist, de malalts, però mai cap com aquest... Ell desbarata tots los meus càlculs i sols me queda per temptar un medi extrem, el reder.
- ALEIX ¿I què és?
- DAMIÀ Un remei violent, que el curi o que se l'emporti.
- PERE Això mateix... un remei que se l'emporti...
- DAMIÀ O...
- PERE O... que el curi.
- ALEIX ¿No ha pensat encara a disposar?
- DAMIÀ ¡Prou...! Tant, que tenia empenyo en nombrar-me lo seu hereu universal.
- PERE ¿Sí?
- MARIANO ¿Què diu?
- ALEIX ¿A vostè?
- DAMIÀ Jo m'he resistit a acceptar...
- PERE Oh, quin desinterès...
- MARIANO ¿Desinterès? ¡Abnegació!
- ALEIX ¡Heroisme! Aquesta és la paraula, tota vegada que el senyor, sabent quina és la seva fortuna...
- DAMIÀ Aquest és precisament lo motiu. Per mi, l'herència és una misèria... i, no volent-la jo, li he aconsellat que la deixés a vostès. Ell no ha dit sí ni no, però té empenyo en otorgar testament.
- ALEIX ¿Sí?
- PERE ¿Prompte?
- MARIANO ¿Quan?

DAMIÀ Avui mateix.

PERE ¡Ah! (*Fregant-se les mans.*)

ALEIX ¡Bé! (*Fregant-se les mans.*)

MARIANO ¿Avui, lo que es diu avui mateix?

DAMIÀ Sí, aquest dematí...

PERE Ben pensat.

ALEIX Obra santament.

MARIANO Morirà més descansat.

DAMIÀ (A tres, a tres la sardina.)

PERE (És bo sapiguer-ho.)

ALEIX (Convé bellugar-se.)

MARIANO (Prendré les meves mides.)
 (*Surt BLAI de la porta de CINTO. Al demanar a don DAMIÀ, sorpresa general, ansietat en los tres germans.*)

ESCENA 9
Mateixos, BLAI.

BLAI (*Des de la porta del quarto a CINTO.*) ¡Doctor!

PERE (*Anhelant.*) ¿Què...?

ALEIX (*Seguint.*) ¿Ja...?

MARIANO (*Acabant.*) ¿Està?

DAMIÀ ¿Què vols?

BLAI Un moment...

DAMIÀ Dispensi'm, senyors. (*Anant a ell.*) (¿Què hi ha?) (*Baix.*)

BLAI (En Cinto diu que vol menjar... Diu que té una gana que l'alça.)

DAMIÀ (*Baix.*) (No li diguis que jo ja he esmorzat.) (*Alt.*) Està bé, vaig a donar les ordres.
 (*BLAI torna a entrar al quarto de CINTO. Los tres estan plens d'impaciència.*)

ESCENA IO

DAMIÀ, PERE, MARIANO, ALEIX.

- PERE ¿Què passa?
- DAMIÀ És divino... El duc acaba de despertar-se i ja la seva imaginació lo fa creure's en plena salut... fins se figura que té gana... M'ha fet demanar alguna coseta...
- MARIANO Crec bé que, al punt que es troba, se li pot donar sense escrúpol tot lo que demani...
(*Deixant-se caure en lo sofà.*)
- PERE També penso d'aquest modo.
- ALEIX Sí, sí, no negar-li res...
- DAMIÀ No hi tinc reparo, però s'ofereix una petita dificultat. Ara, aquí, no tenim més que medicines... No anirem pas a dar-li lo que es cuida pel servei...
- PERE ¡Què és cas!
- ALEIX ¡Fugi d'aquí!
- DAMIÀ Si m'atrevís a deixar-lo, en un moment corria a encarregar a qualsevol fonda un bon esmorzar.
- MARIANO Això arrai, tot s'arregla... (*Alçant-se ràpidament.*)
- DAMIÀ És que no em puc moure...
- MARIANO No té que molestar-se...
- DAMIÀ ¡Com! Vostè...
- MARIANO ¡Me n'hi vaig.
- DAMIÀ Triï plats ben delicats... Cosa que li alagui a la vista...
- MARIANO Deixi-ho, deixi-ho per mi.
- DAMIÀ (*Aixís que MARIANO és a la porta, li diu baix.*) Un regalo d'importància i fa el cop.
- MARIANO No faltarà. ¿Que es pensa que soc tonto? (*Se'n va corrents.*)

ESCENA II

Mateixos menos MARIANO.

- PERE Jo podria ben anar-hi...
- ALEIX Igual que jo...
- DAMIÀ Deixin-lo anar... ¡pobre home! Les seves pretensions me fan riure... Ja pot córrer, no li valdrà...

- PERE ¿No?
- ALEIX ¿Vostè sap...?
- DAMIÀ Que ell i lo senyor duc són dos galls amb cresta i tot... i que entre els dos galls, hi ha una gallina.
- ALIEX No comprenc...
- PERE Doncs no costa gaire... En Cinto estimava l'Adelaida.
- ALEIX ¡Ah! Sí.
- DAMIÀ *¡Ecco!* Aquest amor de nois, lluny d'extingir-se és encara en lo duc més intens...
- PERE ¡Està bé, per pensar en aquestes ximpleries!
- DAMIÀ No hi està de cert, mes hi pensa, efecte de la debilitat. Té lo cervell ple d'il·lusions, sols pensa en projectes quimèrics... Mirin, ahir mateix me deia: «Doctor, d'aquí pocs dies... quan ja estaré curat...» *(Somrient.)*
- PERE Que ho esperi *(Somrient.)*
- ALEIX Sí, sí. *(Somrient.)*
- DAMIÀ *(Seguint.)* «Quan ja estigui curat... vull donar un esplèndid banquet...»
- PERE Sí, al cementiri.
- ALEIX ¡Infeliç!
- DAMIÀ *(Seguint.)* «I com m'he deixat a l'Havana tot lo servei de plata, faci'm vostè el favor de comprar-me dos, tres o quatre dotzenes de coberts.»
- PERE ¡Quants coberts!
- ALEIX ¿Tants ne vol?
- DAMIÀ Ja els ho he dit, té un afany, un delit de plata... que no es pot creure... En ell, ja és una monomania. Fora perillós contrariar-lo, així és que a la primera ocasió que tinga...
- PERE Dos dotzenes...
- ALEIX *(Seguint.)* O tres...
- DAMIÀ *(Acabant de fer-ho recalcar.)* O quatre...
- PERE *(Després de comptar-ho mentalment.)* Això fa vint-i-quatre coberts.
- DAMIÀ No, perdoni, s'equivoca: això fa quaranta-vuit.
- PERE *(Pensant.)* (Deuen valer molt.)
- ALEIX *(Pensant.)* (És cosa d'un dineral.)
- DAMIÀ *(Com si ho digués sense intenció.)* Ara que hi penso, los compraré amb un filet daurat, és molt enginyós...

ALEIX (*De cop, acudint-li.*) Home, ¿de plaqué no farien el mateix efecte?

DAMIÀ ¿De plaqué, al nostre senyor duc...? ¿Per què no diu d'estany?

PERE (*Portant a part a DAMIÀ.*) ¿Creu vostè que fent jo aquest sacrifici puc fer-lo decantar al meu favor?

DAMIÀ Dimoni, quatre dotzenes de coberts pesen molt... i faran caure la balança.

PERE M'hi arrisco.

ALEIX (*Agafant per l'altre braç a DAMIÀ i portant-lo a l'altre cantó.*) Doctor, ¿què li ha dit?

DAMIÀ Diu que va a comprar-los, però que no ho digui a vostè.

ALEIX (*Hipòcrita.*)

PERE (*Baix, a DAMIÀ.*) Vaig a buscar-los.

DAMIÀ (*Baix.*) Amb filet.

PERE (*Baix.*) Daurat.

DAMIÀ (*Baix.*) ¡I gruixuts!
(*PERE va cap a la porta.*)

ALEIX (*Seguint a PERE.*) ¿A on vas, Pere?

PERE Enlloc...

ALEIX Jo també, anem. (*Disposant-se a sortir.*)

DAMIÀ (*Baix, a ALEIX.*) Quedi's.

PERE A veure si m'hi trobaràs. (*Aprèta a fugir.*)

ESCENA 12

DAMIÀ, ALEIX.

ALEIX Se n'hi va...

DAMIÀ ¿A vostè què li importa? Lo duc no el pot veure... sempre té present lo del mig ral.

ALEIX Així, d'aquest modo, si detesta an en Pere i porta odi an en Mariano, té a la mà lo donar-los un disgust sèrio... me nombra a mi lo seu hereu universal.

DAMIÀ Fora per mi una verdadera satisfacció, vaig simpatisar amb vostè, don Aleix, des del primer moment. I s'explica amb facilitat... Además de les bones prendes que l'adornen, jo tenia una germana que, d'una manera notable, vostè s'hi sembla... ¡desgraciadament!

ALEIX ¡Desgraciadament! (*Sorprès.*)

DAMIÀ No... deia, i continuo... desgraciadament, lo duc guarda de vostè un agravi.

- ALEIX ¿De mi...? ¿I per què...?
- DAMIÀ Per aquella mica de terreny i la caseta que ell posseïa i vostè se li va quedar a l'anar-se'n a l'Havana.
- ALEIX ¿Quedar...? Entenem-nos, vaig pagar-l'hi.
- DAMIÀ Ell pretén que no n'hi va dar quasi res.
- ALEIX Amigo, s'hi va conformar.
- DAMIÀ Per la necessitat mateixa...
- ALEIX Amb això, no m'hi fico.
- DAMIÀ Ell, sí, i tant se'n recorda, que és fàcil que tota la seva fortuna vagi a parar als pobres.
- ALEIX ¡Però això seria altament criminal...! ¿Per què ho necessiten, els pobres...? No tenen cargues, ni obligacions, mentres que jo faig ara edificar una casa... una casa molt gran a la que conceptuo retirar-me d'aquí una vintena d'anys.
- DAMIÀ (*Amb mofa dissimulada.*) Sí, quan serà vell.
- ALEIX I l'hi confesso: en aquest moment, l'herència me vindria com un anell al dit... Faria una altra casa, o dugues més...
- DAMIÀ Doncs l'anell, jo entreveig el fil que l'hi podria conduir...
- ALEIX Veiam-lo, aquest fil.
- DAMIÀ Aviat és comprés, és cosa de l'afecció cefalocromoaauriferaretrospectiva del meu noble client. Ell, que ha viscut en sumptuosos palàcios, somia en la humil morada en la que vegé transcórrer los seus primers anys... els presseguers del seu hort... los ànecs capbuscant-se en lo safreig... En parla summament commogut... dels ànecs en particular... li fan venir les llàgrimes als ulls... i tota la seva ditxa, totes les seves il·lusions, s'enclouen en contemplar-se sota la teulada que el va veure néixer... Ve-li aquí, el fil.
- ALEIX Seré un estúpid, mes no el trobo, encara.
- DAMIÀ No té molt que encaparrar-se... Ja veurà. Redacti un document, una acta, un compromís amb deguda forma en la que declari que, havent rebut la quantitat que vostè va prestar-li, (*Recargant la paraula.*) aleshores...
- ALEIX Va ser a tota a venta.
- DAMIÀ Bé, posa lo que li dic: (*Tornant a lo que deia.*) que va prestar-li aleshores, li torna la propietat que vostè retenia en garantia... Vostè li ensenya l'acta... ell la veu, les comes li tremolen... se li entrebanca la llengua... li fan xiu-xiu les orelles... el cor trap-trap... s'omplen los seus ulls de tendres llàgrimes... s'impressiona, se commou... queda lero... i l'herència és de vostè.
- ALEIX Sí, sí, és un medi. Però la finca és pa de pessic, lo que es diu una senyora finca.
- DAMIÀ ¿Doncs, com va comprar-l'hi tan barato?

- ALEIX Per fer-li una obra de caritat, per verdadera misericòrdia, so molt compassiu... Per altra part, jo hi he gastat molt... i desfer-me'n aixís com aixís... se tracta d'uns sis mil duros.
- DAMIÀ ¿Què vol dir? Lo duc no se'ls té d'emportar a l'altre món.
- ALEIX Natural... però, ¿quan el farà, el testament?
- DAMIÀ Avui mateix... Jo m'hi comprometo... i demà, tot torna a vostè.
- ALEIX *(Dubtant.)* Demà... demà... És molt lluny...
- DAMIÀ Bé... potser aquest vespre...
- ALEIX Si jo n'estava ben segur... perquè, vostè ho veu, no té més que curar-se i bona nit, viola.
- DAMIÀ ¡Caramba! Si no té confiança amb lo seu metge...
- ALEIX S'ha acabat, me'n determino. Me n'entrego tot a vostè i vaig a redactar la cessió.
- DAMIÀ *(Monstrant-li la porta de l'esquerra.)* En aquest quarto trobarà lo necessari per escriure...
- ALEIX *(Satisfet, entrant al quarto.)* ¡Quan aquells dos ho sabran!) *(Se fica al quarto.)*
- DAMIÀ *(Veient-lo entrar.)* Una altra granota al cove.
(CINTO tren lo cap per la porta del seu quarto.)

ESCENA 13

DAMIÀ, CINTO.

- CINTO *(Des de la porta.)* Ningú... Me sublevo. *(Surt en sabatots, estrenyecaps i posant-se una bata.)* Tra, la, la, la, ra, la. *(Cantant i ballant.)*
- DAMIÀ *(Detenint-lo.)* ¿Vols callar, maleït? L'Aleix és en aquell quarto. *(Senyalant-ho.)*
- CINTO ¿L'oncle Aleix? I que hi siga... Me convé fer exercici... aviat ni sabria caminar... Tinc rampa a les pantorrilles. *(Torna a cantar i ballar.)* Tra, ra, la, la, ra, la.
- DAMIÀ Vamos, ja n'hi ha prou, senyor duc. *(Donant mirades receloses al quarto a on és l'ALEIX.)* ¿Per què s'ha llevat sense haver-li jo donat permís?
- CINTO M'agrada sentir-te parlar aixís... Te creus que és gaire deliciós, no moure's del llit del dematí al vespre i viceversa... ¡Salvo el passejar-se una estona a la nit...! M'avorreixo de fer el malalt. Puc agafar-ho per vici i després no me'l podria treure del damunt.
- DAMIÀ Sigues enraonat. Totes les professions tenen la seva contra.
- CINTO La professió de malalt no quadra pas al meu ventre. No tinc gana, tinc fam, i amb desitjos fins de... menjar palla...
- DAMIÀ ¡Gormant!

- CINTO Tu arrai... Amb aquestos pocs dies, t'has posat com un rector... A mi, de tant líquid, ja casi estic liquidat.
- DAMIÀ Calla... no et faltarà sòlid. Ja he ordenat que anessin a buscar un esmorzar pel senyor duc...
- CINTO ¡Ah!, és un ducat que ens costa caríssim... Quasi prefereixo llimpiar botes...
- DAMIÀ M'inspires llàstima... ¿i aquests regalos que van plovent l'un detràs de l'altre...?
- CINTO Valga això o ja hauria saltat per la finestra... i a propòsit, deuen valer molt.
- DAMIÀ Ja ho crec, i encara falten els grossos.
- CINTO Bé, al tenir-ho tot, ens ho vendrem.
- DAMIÀ Per supuesto.
- CINTO Ens ho partirem.
- DAMIÀ ¡Alto aquí!
- CINTO ¿Com?
- DAMIÀ Si a tu et donava la meitat, l'aniries gastant.
- CINTO Sí...
- DAMIÀ ¿I després?
- CINTO Oh, després...
- DAMIÀ Tens sort de mi, amb tot penso. ¿Saps amb què s'ocupa el teu honorable oncle don Aleix? En redactar-te un document que et restitueixi en plena possessió dels teus dominis.
- CINTO Oh, ¿serà cert? ¡Tu ets un gran home, Damià...! Si deixava obrar al cor segons lo seu noble impuls... te donaria a besar la mà...
- DAMIÀ Ja t'ho deia, que amb talent i amb tres oncles se podia fer carrera en lo comerç.
- CINTO Noi, t'admiro.
- DAMIÀ De l'import dels regalos, ne deduirem una part igual a lo que valguin els bens retornats: aquesta part és per mi.
- CINTO Sí, és ben teva.
- DAMIÀ I ben guanyada. Lo que resti després, a mitges.
- CINTO És procedir amb honradès.
- DAMIÀ La probitat sobretot.
- CINTO Lo que és precís convenir és que els meus tres oncles són tres canalles.
- DAMIÀ Com molts que passen per gent conforme.
- CINTO Algú s'acosta. *(Corre al sofà, s'hi estira i tus repetidament. Surt BENET pel foro.)*

ESCENA 14

BENET.

BENET *(Entrant.)* Soc jo, en Benet, no tinguin cuidado.

DAMIÀ ¡Hola, Benet!

CINTO *(Alçant-se.)* ¿Què hi ha de nou?

BENET Res: venia a dir-los, me sap greu però tinc de fer-ho, que vem convenir que això fora cosa d'un dia i ja en dura tres...

DAMIÀ No et faltarà res del convingut.

BENET Ja m'ho afiguro que em pagaran, además, sempre hi cau alguna cosa dels seus parents. *(Per CINTO.)* Lo que em fa molta gràcia.

DAMIÀ ¿I encara rondines?

BENET No, senyor, és un parlar... Posin-se en lo meu puesto, sempre hi ha gent que es fiquen amb los altres, pot saber-se en lo barri, s'arma un bum-bum, i si tot d'un plegat, Déu no ho faci, compareixia el senyor marquès i els trobava aquí, jo perdria el destino...

CINTO Nosaltres te faríem una cessantia.

DAMIÀ *(¿La tornada del marquès? Se pot aprofitar, vindrà de perilla.)* Benet, torna-te'n al teu puesto, a no tardar, rebràs les meves instruccions.

BENET Al menos voldria saber...

DAMIÀ Demà abans de sortir el sol, no et farem nosa.

CINTO ¿Demà?

BENET ¿Cosa segura?

CINTO No, de cap modo, no surto d'aquí sense haver vist a l'Adelaida.

DAMIÀ Sempre seràs l'esclau de les teves passions.

CINTO Sí, el diner no em basta: jo vull estimar.

DAMIÀ Calla, calla: tu no ets un home, ets una criatura... Procuraré alcançar-te una entrevista amb la teva Dulcinea.

BENET ¿I aleshores marxarà?

CINTO Com un llamp.

BENET Quedem entesos, me'n vaig a la porteria.

DAMIÀ ¡Dèbil humanitat!

BENET *(Des de la porta, anant-se'n.)* ¡Alerta! Ve el senyor Pere. *(Se'n va BENET.)*

DAMIÀ *(A CINTO.)* Corre al teu quarto.

CINTO No, m'hi moro de fàstic. M'instal·laré en aquest sofà. *(S'hi asseu.)*

DAMIÀ *(Arreglant-ho i tirant-li roba a sobre.)* Fes d'estar pà·lid, groc.

CINTO Si tinguessis farina, prou.

DAMIÀ *(Fent-li baixar l'estrenyecaps.)* Almenos, fica't bé l'estrenyecaps.
(Entra PERE amb un gros bulto.)

ESCENA 15

DAMIÀ, CINTO, PERE.

PERE *(Entrant.)* Doctor, ja he fet la compra. *(Veient a CINTO.)* ¡Déu meu! ¿Llevat? *(Espantat.)* ¿És que es troba millor? *(A DAMIÀ i molt baix.)*

DAMIÀ *(Baix.)* Al contrari. *(CINTO tus.)* ¿Ho sent? L'he fet transportar aquí per una prova... *(Confidencialment.)* Vaig a galvanisar-li la columna vertebral.

PERE Això és diferent, quedo tranquil·lisat. Porto les quatre dotzenes... ¿Se li poden ensenyar?

DAMIÀ Dongui... No pren res, només de mi.

PERE (Bé em va prendre la petaca.)

DAMIÀ *(Acostant-se a CINTO.)* Senyor duc: lo seu estimat oncle don Pere ha fet encara per complaure'l un altre desembolso... Li ofereix quatre dotzenes de coberts... *(Ensenyant-n'hi un, tret del paquet.)*

PERE De plata.

DAMIÀ *(Indicant-ho.)* Amb lo seu filet daurat.

PERE I gruixuts.

DAMIÀ *(Sospesant-los.)* Sí, però n'hi ha que ho són més.

CINTO *(Amb veu dèbil.)* Gràcies, oncle, gràcies... Quatre dotzenes... això és massa. *(Amb veu més dèbil.)* ¿Hi ha el *cucharón*?

PERE *(Baix a DAMIÀ.)* ¿Què diu?

DAMIÀ Demana si hi ha el *cucharón*: la cullera grossa, la de prendre... lo que aquí ne dieu el *cucharón*.

PERE *(Passant al costat de CINTO.)* No hi atinat, no em creia haver-lo de dur...

CINTO Jo l'hauria volgut... mes no hi fa res, no... gràcies... gràcies... Cregui que me'n recordaré.

DAMIÀ *(Baix, a PERE.)* ¿Ho veu? Diu que se'n recordarà.

PERE Déu ho faci.

DAMIÀ Això és molt significatiu.

PERE Em vindria l'herència com no es pugui creure: pago tanta contribució...
(*Entra MARIANO amb un envoltori, seguit d'un mosso de fonda amb una panera.*)

ESCENA 16

Mateixos, MARIANO, MOSSO DE FONDA.

MARIANO Si he corregut... tot jo regalo d'aigua...

PERE (*Passant al costat de MARIANO, indicant-li que no cridi.*) ¡Xist!

MARIANO ¿Per què? (*PERE li signa a CINTO.*) ¡Ah! ¿És aquí...?

PERE ¡Quietud!

MARIANO ¡Llevat! (*Assorat.*) ¿Que va per bé? (*CINTO tus.*)

PERE No... és per galvanisar-li la columna decimal.

MARIANO (*Passant al costat de DAMIÀ, que ha fet col·locar en la tauleta, al costat del sofà, tots los plats de l'esmorzar: a l'estar llesta, se'n va el MOSSO.*) Llagosta... perdoni... llebre... calamassos... costelles a la milanesa...

DAMIÀ Bon esmorzar. (No en quedarà res.)

PERE (Si això el mata de ple a ple, jo me'n rento les mans.)

DAMIÀ L'hi he fet posar al seu davant... que és cas de tocar-ne, però aixís distraurà la vista.

MARIANO (*Baix, a PERE.*) Que provi de tocar-ne.

PERE Sí, que li costaria cara la festa.

MARIANO Tot és indigest.

CINTO (*Baix, a DAMIÀ.*) Jo m'hi fonc.

DAMIÀ (*Baix, a CINTO.*) Fes que no et vegin.

MARIANO (*A DAMIÀ.*) Miri el regalo. (*Desembolicant un estuig i obrint-lo.*) Una botonadura de brillants i un anell, un solitari...

DAMIÀ Caramba, com brillen... (*Baix, a CINTO.*) Ja te'ls trauré.

PERE (Els coberts fan... més bulto.)

DAMIÀ (*Deixant l'estuig a la tauleta, al costat dels plats. Mira a CINTO amb atenció i se n'aparta de puntetes, seguit de MARIANO i PERE. Tot lo que segueix, molt baix. CINTO, aprofitant los moments que no el veuen, menja dissimulant-ho lo més possible. DAMIÀ, senyalant l'estuig, diu a MARIANO.*) Ja li entregarem després.

MARIANO Doncs lo guardaré fins aleshores. (*Anant-lo a buscar.*)

- DAMIÀ *(Deturant-lo.)* Deixi'l estar, li causarà una agradable sorpresa quan se desperti. *(Se giren a mirar a CINTO, en MARIANO i en PERE. DAMIÀ, coneixent-los la intenció, els hi diu:)* Sí, s'ha endormiscat.
- PERE ¿Vol dir que dorm?
- DAMIÀ ¡Ca! ¡Ensopit...!
- MARIANO *(A DAMIÀ.)* Escolti, ¿no busca un remei violent que el mati o que el curi?
- DAMIÀ Efectivament.
- MARIANO *(Traient-se una ampolla de la butxaca.)* Tingui... ve-li aquí una medecina... que n'hi responc jo, que so farmacèutic acreditat.
- PERE *(Com hi ha món...)*
- MARIANO És preparada per mi amb tota consciència...
- DAMIÀ ¡Ah! ¡Ah!
- CINTO *(¡Una medecina!)*
- PERE *(No seré jo qui la tasti.)*
- MARIANO L'he provada millons de vegades... Sempre ha produït un efecte meravellós. ¡Fins ha curat cavalls!
- CINTO *(Mosca, que en serà de dolenta.) (Beu.) (En canvi, el vi és superior.)*
- DAMIÀ No hi ha res com un bon oncle per tenir viu interès. Faré que en prengui de seguida.
- CINTO *(Ves si ho pots saber de cert.)*
- DAMIÀ Però ho miro tot inútil. *(Fent-los acostar més i dant-hi molta importància.)* Perquè... tinc el dever de prevení'ls-ho, temo que tot s'acabi aquest vespre...
- PERE ¡Aquest!
- MARIANO ¡El d'avui!
- DAMIÀ I aquí entra el meu amoïno del que no sé com sortir-me'n... L'he vetllat totes les nits precedents de modo que ni em puc tenir dret. *(Se deixa caure a la butaca, los altres dos lo volten.)* Jo prendria un substitut, però fiar-se de gent estranya...
- PERE No hi ha necessitat, jo el reemplaçaré.
- MARIANO ¿Per què molestar-se? Vindré jo.
- DAMIÀ No és per rehusar-ho... però els homes no serveixen, per cuidar un malalt. Una dona és més a propòsit, és més carinyosa, té més tino, està sempre atenta a lo que es puga ocórrer...
- PERE Just, vindrà la noia.
(CINTO, incorporant-se tot lo que pot, fa signos que no.)
- DAMIÀ *(Veient a CINTO.)* No, és massa jove... li falta pràctica.

- PERE No la coneix, és una joia. A mi, quan estic enragollat, me fa una aigua de segó... que se'n lleparia els bigotis.
- DAMIÀ A mi m'havia acudit la seva senyora. (*A MARIANO. CINTO fa signes d'assentiment.*)
- MARIANO (*Pensant i sorprès.*) ¡La dona!
- PERE M'hi oposo. No tindria més que aprofitar-se de la seva influència... per emportar-se'n la poma...
- MARIANO (Calla, és un bon pensament.)
- PERE Mentres que una filla és incapaç...
- MARIANO ¡Oh!, hi estaria molt conforme. Una noia passar la nit a la capçalera d'un cosí...
- PERE Tu prefereixes que siga la teva dona.
- MARIANO La meva dona és... és casada.
- DAMIÀ (*Alçant-se.*) Això mateix, és casada.
- CINTO Aquesta és la que convé...
- MARIANO I li és tia.
- PERE ¿I antes què li era?
- MARIANO Què...
- PERE Pregunta-ho per Cervera.
- DAMIÀ No cridin.
- MARIANO Luego en Cinto no és perillós...
- DAMIÀ Si ja no és d'aquest món.
- MARIANO (*Rient.*) ¡Oh...! ¡Oh...! ¡Oh! ¿Què té de ser...? No em dona cap mal rato... La faré venir de seguida i ja no se'n mourà.
- PERE (Jo també faré venir la noia i veurem qui en sortirà.)
- MARIANO (No obstant, li faré quatre advertències. Jo, tonto...) (*A DAMIÀ.*) Prompte seré aquí amb ella. (*Se'n va.*)

ESCENA 17

Mateixos menes MARIANO.

- PERE (*De repente, donant-se un cop al front.*) Doctor...
- DAMIÀ ¿Què?
- PERE Me'n vaig a comprar el *cucharón*... ¿Què li sembla?

DAMIÀ Vostè és un home de gènit.

PERE Sí, sí, sempre n'he estat. (*Dona alguns passos per anar-se'n. DAMIÀ el detura.*)

DAMIÀ ¿Vol fer-la bona, de mestre?

PERE Digni

DAMIÀ Porti ademés...

PERE ¿Què?

DAMIÀ ¡Culleretes pel cafè!

PERE ¿Moltes?

DAMIÀ Les que conegui.

PERE ¿Mitja dotzena?

DAMIÀ No, quatre.

PERE Caram, dugues dotzenes...

DAMIÀ No, quatre mitges... vuit, quatre enteres... com els coberts...

PERE ¿També de plata?

DAMIÀ No, d'or.

PERE ¡Ui...! (*Fent petar els dits.*)

DAMIÀ Però li garanteixo serà l'amo.

PERE ¿Farà l'efecte...?

DAMIÀ ¡Piramidal!

PERE Surto per elles i el *cucharón*.

DAMIÀ Cuiti bé. (*Se'n va PERE, mirant-se'l marxar, diu lo que segueix.*) Això sí que és pescar a l'encesa.

ESCENA 18

DAMIÀ, CINTO.

CINTO (*Alçant-se del sofà.*) Ara puc ben riure a mes amples. He esmorzat com un príncep, tinc el ventre com un bombo.

DAMIÀ (*Anant a la tauleta, que la retira a un extrem.*) Home, està bé, ¿saps que m'agraden les costelles a la milanesa i no me'n deixes una...?

CINTO Primer jo, després jo i sempre jo...

DAMIÀ No seràs mai considerat.

CINTO Ja et queden els ossos...

DAMIÀ Torna-te'n al quarto...

CINTO ¿I el cafè, el rom, el puro?

DAMIÀ Poden venir, lo teu oncle Aleix no tardarà.

CINTO Mentres no allargui l'estada... L'Adelaida va a venir... Concibeixes la carambola del meu cor...

DAMIÀ ¡Oh! ¡Amor! ¡Ja pot haver-hi una república universal, tu sempre seràs el rei dels imbècils!

CINTO *(Mirant a l'esquerra.)* ¡Aquí el tenim! *(Corrent al sofà i ajaient-s'hi.)*

DAMIÀ ¡Ànsia!

(Surt ALEIX del quarto de l'esquerra amb un paper a la mà.)

ESCENA 19
Mateixos, ALEIX.

ALEIX *(A DAMIÀ, sortint.)* He estat un xiquet massa perquè la redacció té de ser meditada. *(Veient a CINTO.)* ¡Què miro! ¿Fora del llit?
(CINTO estossega.)

DAMIÀ *(Baix.)* Sí... estarà més còmode per firmar el testament, ja l'he previngut.

ALEIX ¡Ah! M'ha tranquil·lisat.

DAMIÀ Veiam la cessió.

ALEIX *(Donant-li el paper.)* Ja la trobarà conforme.

DAMIÀ *(Llegeix.)* «Jo, Aleix Torres, a baix firmant, declaro i confesso tenir rebuda del meu nebot Jacinto Costa la quantitat de quatre-cents duros en què vaig comprar-li tots los seus bens, los que, i en totalitat, tornen des d'ara a la seva plena possessió. *(Llegint fort i fent el borinot.)* U... U... U... U... Barcelona. *(Parlant.)* Fetxa, firma i etcètera. *(A ALEIX.)* Està bé.
(Torna el paper a ALEIX i s'acosta a CINTO.) Senyor duc, aquí té lo generós don Aleix amb lo seu paperet, de què li he parlat...

CINTO *(Molt dèbil.)* Ah... sí... ja ho sé... Estic en extrem commogut per tan noble rango... Vostè és lo millor dels oncles... i compti sempre amb... la meva gratitud.

ALEIX *(Que escoltava amb un pam d'aures, diu, tot dissimulant, a DAMIÀ.)* La seva gratitud... Ne puc tirar un tros a l'olla. No ha parlat del testament.

DAMIÀ Ara se n'ocuparà... Vagi a passeig i torni d'aquí un parell d'hores...

ALEIX *(Cridant, enfadat.)* ¡Per què no de seguida? Toquem i toquem... jo he donat la cessió, *(Parant la mà i enèrgic.)* vinga el testament... no surto d'aquí sense ell. ¿Jo anar-me'n? ¡Un rave fregit!

- CINTO (¡Ah! ¿No te'n vols anar? Doncs, espera't...) Doctor, que sembla que és l'hora de la medecina...
- DAMIÀ (¡Què s'empatolla!) (*Donant-li entendre que no.*) La medecina, senyor duc...
- CINTO Me sento animat a prendre-la.
- DAMIÀ (*Anant a buscar la que ha dut MARIANO.*) ¿Aquesta?
- CINTO La mateixa.
- DAMIÀ (Deu tenir ganes de purgar-se.)
- CINTO (*A ALEIX.*) Vostè, oncle, ja em dispensarà.
- ALEIX Sí... n'he vist prendre tantes... per una més, no ve d'aquí.
- CINTO Segui, segui, al costat meu.
(*Mentres va ALEIX a buscar la cadira, en DAMIÀ, que està amb un vas que l'ha tret de la tauleta i l'ampolla a les mans, li diu ràpid lo que segueix.*)
- DAMIÀ No en beguis.
- CINTO ¡Per qui m'has pres...! Ja veuràs...
- DAMIÀ (*Abocant la medecina i allargant el vas a CINTO. L'ALEIX s'acosta amb la cadira.*) Té de ser una beguda molt agradable... Tingui.
- CINTO (*Mirant-se-la.*) ¡Uf... que és negra! (*Se l'acosta al nas.*) No em ve de gust...
- ALEIX (*Que ja seu al costat de CINTO.*) ¡Va! Esforçant-s'hi una miqueta.
- CINTO (*Després d'acostar el vas als llavis.*) No... no podria...
- ALEIX Un s'aguanta la respiració i cap avall. (*Indicant amb la mà l'acció de beure.*)
- CINTO Jo crec que si algú la tastava davant meu, això em donaria ànimo...
- DAMIÀ (*Somrient.*) Mateix que una criatureta... però, amb tot, lo seu oncle podria...
- ALEIX (*Aixecant-se, DAMIÀ l'obliga a assentar-se de nou.*) ¿Jo...? Provi-la vostè... (*A DAMIÀ.*)
- DAMIÀ ¡Oh, no! Soc metge.
- ALEIX Precisament.
- DAMIÀ Una cosa és receptar i una altra prendre.
- ALEIX Vamos, vamos... cap reparo. (*Indicant el vas.*)
- CINTO No, si vostè no en beu, no em decidiré mai.
(*ALEIX va per alçar-se, DAMIÀ l'hi priva.*)
- DAMIÀ (*Mirant la medecina i volent persuadir a ALEIX.*) Tant de bé com li faria...
- ALEIX A en ell sí, però jo ¿què hi tinc que veure? (*Volent-se alçar i privant-l'hi DAMIÀ.*
Aquest joc se repeteix tres o quatre vegades)

- CINTO *(Amb tristesa i suplicant.)* Oncle... *(ALEIX fa que no i vol alçar-se.)* Ja ho veig, vostè no m'estima.
- ALEIX Molt, moltíssim i per provar lo meu amor, ja que és precis... *(Agafa el vas, se l'acosta als llavis i el retira.)* Però també és bona camàndula...
- DAMIÀ *(Per decidir-lo.)* Vamos, vamos, cap reparo.
- CINTO *(Igual.)* ¡Va! Esforçant-s'hi una miqueta...
- DAMIÀ *(Id.)* Un s'aguanta la respiració i cap avall. *(Li acompanya cap a la boca la mà en la que hi té el vas.)*
- ALEIX *(Després de beure'n una mica, se treu de la boca el vas fent mil ganyotes.)* Ecs... ecs... *(Allargant el vas a CINTO.)*
- CINTO *(Rebusant prendre'l.)* No n'ha begut...
- ALEIX Puc jurar-ho.
- DAMIÀ *(Fent la rialleta.)* No juri en fals.
- ALEIX Formal, n'he begut.
- CINTO Ho ha fet veure.
- DAMIÀ Quatre gotes.
- ALEIX *(Alçant-se.)* Gràcies.
- DAMIÀ *(Fent-lo seure.)* No faci compliments.
- CINTO *(Compungit.)* Està vist, no m'estima.
- ALEIX ¿Que no? *(Decidit.)* Maldament me rebenti. *(Beu. Dona el vas a CINTO i, fent mil ganyotes, va a seure a l'altre cantó.)*
- CINTO *(Rient.)* (No en fa poques, de mueques.)
- DAMIÀ *(Anant al costat d'ALEIX.)* No n'hi deu haver per tant.
- CINTO *(A ALEIX.)* ¿En té, de mal gust?
- ALEIX És lo més atroç.
- CINTO *(Llençant lo que queda en el vas.)* ¿Sí? Doncs, no en vull beure.
- DAMIÀ *(Anant a CINTO.)* Senyor duc, no té raó, aquest remei ha de ser cosa excel·lent, compost pel seu oncle don Mariano.
- ALEIX *(Alçant-se de la cadira i corrent a DAMIÀ.)* Déu meu, ell... ¿en Mariano?
- DAMIÀ Sí.
- ALEIX ¿Com no m'ho ha dit?
- DAMIÀ ¿Per què?

ALEIX En Mariano és un miserable... De segur que hi ha barrejat alguna substància venenosa...

CINTO ¿Amb quin objecte?

ALEIX Carat... per fer-te morir més de pressa.

CINTO ¡Ves si he fet bé, de no prendre'n!

ALEIX (*Alçant-se anguniós.*) Sí que n'hi ha barrejat. Ja m'ho sento. (*Anant a seure en una altra cadira.*)

DAMIÀ (*A CINTO.*) ¡No es mou!

CINTO Ja sortirà.
(*Surten MARIANO i ADELAIDA.*)

ESCENA 20

Mateixos, MARIANO, ADELAIDA.

MARIANO (*A l'entrar, a ADELAIDA.*) Que no et separis del que t'he dit...

ALEIX (*Veient a MARIANO i anant-s'hi a tirar a sobre.*) ¡Infame! ¡Què hi has posat a la medecina!

MARIANO ¿De què les vols?

ALEIX M'has envenenat. (*Tot d'un plegat, com si li fes molt de mal.*) ¡Ah! (*Fuig corrents.*) ¡Un contraveneno! ¡Un contraveneno!

DAMIÀ (*Seguint-lo.*) No hi haurà necessitat... (*Cridant des de la porta.*) Al capdavall del corredor a l'esquerra.

ADELAIDA ¿Què és?

MARIANO Que haurà tastat la medecina...

DAMIÀ (*Acostant-s'hi.*) Endevinat.

MARIANO (*Arronsant les espatlles.*) ¡Oh! (*Per ADELAIDA.*) ¿Veu? Ja és aquí.

DAMIÀ (*Anant a CINTO, que li fa signo dissimuladament.*) Veiam...

CINTO (*Baix, a DAMIÀ.*) Treu-me'l.

ADELAIDA (*Veient a CINTO.*) ¿Com? ¿S'ha llevat? (*A DAMIÀ.*) ¿Va millor?

DAMIÀ Seguint, senyora. (*Baix, i, ràpid, a MARIANO.*) Perd llegua per hora, convé un notari.

MARIANO Volant. (*Dona alguns passos, retrocedeix i diu a ADELAIDA.*) Ja ho saps. (*Anant-se'n.*) (*¡Que en vingui un altre!*) (*Se'n va corrents.*)

ESCENA 21

DAMIÀ, ADELAIDA, CINTO.

CINTO (Gràcies a Déu.)

ADELAIDA Doctor, he vingut seguint les ordres del meu espòs...

DAMIÀ Ja sé...

ADELAIDA Ell s'ha empenyat en què devia cuidar al seu nebot, puix que vostè se trobava abrumat de fatiga.

DAMIÀ Aixís és, en efecte. Ja em dispensarà, senyora, que m'ausenti per alguns minuts. (*S'acosta a CINTO.*) Despatxa: digues lo que li tingues que dir i prepara't per la fugida. (*Saludant.*) Senyora, hasta luego.
(*Se'n va pel fondo. ADELAIDA s'acosta a CINTO, que fa l'ensopit.*)

ESCENA 22

ADELAIDA, CINTO.

CINTO (Ja estem sols.)

ADELAIDA (La meva situació és molt difícil, però so manada: el marit ho vol... Faci's la seva voluntat.) (*S'acosta a CINTO.*)

CINTO (Va acostant-se.)

ADELAIDA (*Mirant-se'l.*) Està ensopit... no li diré res. (*Va per assentar-se al costat del sofà.*)

CINTO ¡Ah! (*Movent-se.*)

ADELAIDA (*Notant-ho i amb interès.*) ¡Cinto!

CINTO (*Fent lo distret.*) ¿Qui... qui em crida? He sentit ara una veu angelical que m'ha ressonat al cor...

ADELAIDA Jo, jo, Adelaida.

CINTO ¡Adelaida! (*Com entre somnis.*)

ADELAIDA La que en altre temps feia la teva ditxa...

CINTO (*Fent com si recordés.*) Adelaida... ditxa...

ADELAIDA ¿No ho recordes?

CINTO Ah, sí, sí. (*Incorporant-se i mirant-la.*) És ella... ella mateixa... Oh, senyora...

ADELAIDA ¿A què ve aquest canvi de tractament? ¿No ens lliga... amistat des de la infància?

CINTO Però els temps canvien...

- ADELAIDA No per mi, mateix avui que sempre, donaria fins la vida per no veure't en tan dolorós estat.
- CINTO *(Ràpid, traient-se l'estrenyacaps i llençant la roba que el cobreix i saltant del sofà.)* No has de fer cap sacrifici, ja m'hi veus.
- ADELAIDA *(Molt sorpresa.)* ¿Com? ¿Què miro? ¿No estàs malalt?
- CINTO ¿Què haig d'estar! Més fort i robust que les pilastres de Llotja i t'estimo i te idolatro d'una manera anàloga...
- ADELAIDA ¡Oh! Senyor...
- CINTO Deixa't de senyors. ¿No has dit que no volies canvis de tractament?
- ADELAIDA ¡Oh!
- CINTO ¿No ens lliga... amiatat des de la infància?
- ADELAIDA Estic tota sufocada.
- CINTO Ja t'ho contaré, del capdamunt al capdavall, no hi ha res del que tu et penses, pura farsa que la sabràs... Però no parlem ara més que del nostre amor...
- ADELAIDA Tu ets duc... vius llibre i en l'opulència... i jo perteneixo a un altre... fatalitat.
- CINTO Desagradable, per cert... ¡Però va! El porvenir pot ser nostre, encara.
- ADELAIDA És difícil... Sempre que he fet mirar les cartes per saber de tu... han sortit bastos.
- CINTO Bastos vol dir or.
- ADELAIDA Lo que no desitjava. Tant de bo amb la riquesa poguessis comprar la meua llibertat...
- CINTO Oh, dona d'una altra època... Tu no ets d'aquest segle... Tu ets digna de l'adoració. *(S'agenolla als seus peus. Entra en QUIMET, los veu i no es mou de la porta.)*

ESCENA 23

Mateixos, QUIMET.

- QUIMET *(Des de la porta.)* (Hola... el malalt fent el Tenòrio... Mira, aquí a tus plantas pues...)
- ADELAIDA ¿Què fas? ¡Alça't! *(Fent-lo alçar.)*
- CINTO *(Alçant-se.)* Ai, Adelaida, perdona'm, però el temps apremia i dec contar-t'ho tot. Sàpigues que, al tornar a Espanya, vaig venir-hi més pobre que una rata... Fa quatre dies només que encara feia de recader de plaça amb la cordeta, el número i les poques ganes de treballar que l'ofici dona de si.
- QUIMET (És ell, sí: l'he conegut.)
- ADELAIDA ¿Com? Doncs aquest pal·lacio... aquesta riquesa... aquesta opulència...
- CINTO Tot engany. Tan fals com una dobleta de platina. No he portat de l'Havana altre tresor que el del carinyo que per tu guardo...

- QUIMET (Ell és el de la maleta... ja ho sé tot. *(Se'n va estrenyent la mà amb senyal d'amenaça.)*
T'he pescat, sòcio.)
- CINTO Mes, gràcies al talent d'en Damià, lo col·laborador, el meu consoci, he tornat de cop i volta a ser propietari... ¿Mai diries a on?
- ADELAIDA ¿A Amèrica?
- CINTO No, a Cervera.
- ADELAIDA ¿Ah, sí? ¿A la nostra pàtria?
- CINTO Allí me'n vaig, allí viuré prop de tu, angelet meu... sens que puga impedir-ho el teu marit, lo meu senyor oncle, del que, a ben segur, no crec que n'estigues loca, ¿no és veritat?
- ADELAIDA El pudor m'impedeix confessar-te que el detesto... però tu ets llibre d'interpretar el meu silenci...
- CINTO Comprenc la teva delicadesa i... callo.
- ADELAIDA ¡Ai, si fóssim com abans!
- CINTO Ens estimaríem com els serafins.
- ADELAIDA Aniríem a veure les ombres...
- CINTO Te duria poms de flors...
- ADELAIDA I et brodaria mocadors...
- CINTO *(Canviant de to.)* I me'n brodaràs... En això no hi ha cap mal... M'ets tia, ves si el món pot tenir-hi res que dir.
- ADELAIDA ¡Oh! Ara no.
- CINTO ¿No?
- ADELAIDA No puc: seria faltar... més tard.
- CINTO ¿Sí?
- ADELAIDA Si em quedava viuda.
- CINTO Oh, te'n quedaràs.
- ADELAIDA N'estic segura... m'ho han fet saber tantes gitanes com m'han dit la bonaventura.
- CINTO Després, aquesta punta... *(Tocant-li el pont a l'arran dels cabells.)*
- ADELAIDA Això no menteix mai.
- CINTO Te'n tornaràs i aleshores...
- ADELAIDA *(Tapant-li la boca.)* ¡Oh!, calla, calla, em fas morir.
(Surt DAMIÀ corrents pel foro.)

ESCENA 24

Mateixos, DAMIÀ.

- DAMIÀ Basta, basta... Lo triumvirat dels teus oncles ve estalonant-me. Tot ho tinc preparat i els paquets fets. Nostre insigne còmplice, en Benet, ha rebut la seva consigna. Tu, veste'n al llit, tapa't amb los llençols i fes el mort com un gosset d'aquells que ensenyen.
- CINTO *(A ADELAIDA.)* ¡Separar-nos tan aviat!
- DAMIÀ Sí, entretén-te. *(Empenyent-lo cap al seu quarto.)* Veuràs quin plan més maco.
- CINTO Adelaida: fins a Cervera.
- ADELAIDA Sí, adeu.
- DAMIÀ Cuita, cuita, cançoner. *(Entra en CINTO al seu quarto.)* Vostè, senyora, ajudi'ns: acabi de fer el poc... Tregui's el mocador de la butxaca... i, si no plora, faci-ho veure.
- ADELAIDA D'això totes en sabem.
(S'assenta en lo sofà. DAMIÀ se posa apoiat en la porta del quarto de CINTO. Entren PERE, ALEIX i MARIANO, los dos últims, disputant.)

ESCENA 24

ADELAIDA, DAMIÀ, PERE, ALEIX, MARIANO.

- ALEIX Tu ets la causa de que em trobi indisposat.
- MARIANO Te repeteixo que no és meva la culpa.
- ALEIX Serà seva.
- MARIANO *(Sense escoltar-lo, va al costat de DAMIÀ i li diu, baix.)* El notari ve de seguida.
- PERE *(Que ha entrat amb un paquetet i el cucharón descobert a la mà, passa a l'altre costat de DAMIÀ i també li diu, baix.)* Tot ho porto.
- DAMIÀ *(Traient-se el mocador de la butxaca.)* ¡Oh! ¡Oh! ¡Oh!
- ADELAIDA *(Plorant.)* ¡Ah...! ¡Ah...! ¡Ah...!
- PERE *(Sorprès.)* ¿Eh?
- MARIANO La dona que gemega. *(Anant a ADELAIDA.)*
- ALEIX El doctor que plora. *(Se'n va a DAMIÀ.)*
- DAMIÀ ¡Ah...! ¡Ah! ¡Ah!
- ADELAIDA ¡Oh...! ¡Oh...! ¡Oh!
- MARIANO *(Amb ansietat.)* Potser durant nostra ausència...
- ALEIX Hem tingut la desgràcia...

PERE Tenim de plorar. (Ja em trec lo mocador.)

DAMIÀ ¡Ai, senyors!

ADELAIDA ¡Desventurat!

PERE ¡Bé...! (*Preguntant.*)

ALEIX Però...

MARIANO Diguin...

DAMIÀ ¡Tot s'ha acabat!

ADELAIDA Ja no sofreix.

PERE Jo que li duia el *cucharón*.

DAMIÀ (Calla, l'estuig, me'l descuidava.) (*Va a la tauleta, pren l'estuig que s'ha quedat allí i dissimula damunt la tapa amb lo mocador i continua fent veure que plora.*)

ALEIX Un xiquet que es feia estimar... (*Traient-se el mocador.*)

MARIANO ¡De tan bona pasta! (*Id.*)

PERE Un noi tan perfecte. (*Id.*)

ELS TRES Hi... hi... hi... hi... (*Plorant amb los mocadors estesos.*)

PERE Bé, ja era d'esperar. (*Parant de plorar tot d'un plegat.*)

ALEIX ¡Aixís ha acabat el patir...!

MARIANO Tant de bé li ha fet Déu.

PERE Però morir tan de pressa... sempre dona un cop... Almenos hagués tingut temps d'ordenar les seves disposicions...

DAMIÀ (*Posant-se al mig dels tres.*) Acaba de firmar el testament quan ha mort.

ALEIX (*Amb gran interès igual que els seus germans.*) ¿Sí?

DAMIÀ Ja el tenia fet, lo guardava sota el coixí.

MARIANO ¿Parts iguals?

ALEIX ¿Qui és l'amo?

PERE ¿So l'hereu...?

DAMIÀ Res me n'ha dit.

PERE ¿A on està?

DAMIÀ ¿El duc? Allí estirat. (*Senyalant lo quarto.*)

PERE Que s'hi quedi. No, no, el testament.

MARIANO Sí, sí.

ALEIX ¿A on és?

DAMIÀ En aquell quarto. (*Senyalant lo de l'esquerra; tots tres fan ademan d'anar-hi; los deté DAMIÀ.*) No s'incomodin: ja hi vaig jo. És l'únic dever que em resta complir. Ja els el porto.

MARIANO Oh, gràcies.

DAMIÀ (*Fent el ploricó.*) Ja ho saben... Jo el cuidava per amistat...

PERE (*Plorant i alçant los braços enlaira.*) ¡Cinc duros per visita!

DAMIÀ (*Plorant.*) ¡Ah! (*Li pren el cucharón i el paquet de culleretes i se n'entra al quarto de l'esquerra.*)

ESCENA 26

Mateixos menos DAMIÀ.

PERE (*Després de seguir-lo una mica se para sorprès.*) Se m'emporta el *cucharón* i les culleretes...

ADELAIDA No s'hi fixi, està tan trastornat que ni menos sap lo que es fa.

MARIANO En fi, anem a sortir de dubtes.

PERE No us hi amoïneu, per mi és el pot de la confitura.

ALEIX Si no que no em trobo bé, vos diria el meu desprendiment quin ha sigut...

ADELAIDA (És bon càstig lo que els espera. (*Entra QUIMET corrents.*))

ESCENA 27

Mateixos, QUIMET.

QUIMET (*A PERE.*) Gràcies a Déu que el trobo, fa una eternitat que el busco.

PERE ¿Encara goses presentar-te?

QUIMET He trobat l'home de la maleta.

PERE No estic per'xò.

QUIMET És que no sap que siga aquí.

PERE ¿Aquí?

ADELAIDA (¿Què diu?)

QUIMET És el seu nebot, en Cinto.

MARIANO Què empatolla...

PERE Vil impostor... atrevir-se a dir que el noble duc...

- QUIMET No hi ha tal aca ni barraca. *(Tots s'hi acosten amb interès.)* Tot se m'ha contat pel veïnat. Aquest palàcio és del marquès d'Esplugues.
- MARIANO ¿Doncs, com és que l'habita ell amb lo doctor?
- QUIMET Doctor... un xarlatan... un arrencaqueixals a l'aire lliure.
- ALEIX M'empitjoro, em trobo més mal.
- MARIANO És molt grave lo que conta.
- PERE Tant, que si no estava cert que en Cinto és mort...
- QUIMET ¿Mort ell? El mateix que vostè, que jo, que nosaltres, que tots. *(Veient que PERE alça la mà.)* Dispensi, no ho diria si l'hagués vist no fa gaire, com jo, agenollat de la seva cunyada. *(A MARIANO, que es dirigeix cap a ell.)* Dispensi, de la seva senyora.
- MARIANO ¿De l'Adelaida?
- QUIMET D'ella, d'ella. *(Agenollant-se i imitant a CINTO.)* I aixís... aixís mateix.
- MARIANO *(A ADELAIDA.)* ¡Senyora!
- QUIMET ¡Si això és ser mort...! *(S'alça.)*
- MARIANO Crec que desmentirà lo que acaba de sentir.
- ADELAIDA No, de cap modo. Ha dit la veritat. En Cinto és viu, gosa de salut perfecta, s'ha divertit amb vostès, ha castigat la seva avarícia i jo celebri molt la seva ocurrència.
- PERE ¡Quina partida!
- MARIANO Té de córrer el bastó.
- PERE *(Buscant-lo.)* Aquí el tinc.
- ALEIX *(Deixant-se caure en una cadira.)* Estic mal: d'aquesta no en surto.
(Entra BENET, esverat, pel foro.)

ESCENA 28

Mateixos, BENET.

- BENET ¡Senyors, senyors! Ja cal que fugin i ben de pressa: lo senyor marquès d'Esplugues, a qui no esperava fins a un mes, acaba d'arribar i antes de cinc minuts és aquí.
- ADELAIDA No vull que m'atrapin. *(Se'n va.)*
- MARIANO *(Anant a ell.)* ¡Ah, miserable! ¿És dir que aquest palacio...? *(Agafant-lo del coll.)*
- BENET Vostès, no en facin cas... Que ell els trobi aquí... Un home tan serio... los creurà lladres... prou dormen a la presó. *(MARIANO lo deixa anar.)*
- ALEIX Anem, anem... Estic malíssim.
- PERE ¿I aquells dos?

BENET No en fa poca, d'estona, que han fugit per l'altra escala.

PERE ¡I els meus coberts!

ALEIX ¡I la meva soguilla!

MARIANO ¡I el meu cronòmetre!

ALEIX ¡I els sis mil duros!

MARIANO ¡I el solitari!

BENET *(Des de la porta.)* Cuitin... vamos...

ALEIX *(Als dos.)* Vos està bé, per avaros.

PERE *(Id.)* A vosaltres, per tacanys.

MARIANO *(Id.)* ¡Per miserables que sou!

PERE ¡A tots, per tontos!

ALEIX Jo em moriré...

MARIANO ¡Tant que costen d'arreglar!

PERE ¡Tot perdut!

QUIMET *(Baix.)* Vostè no.

PERE ¿No?

QUIMET Li quedo jo.

PERE ¡Tantes contribucions que pago!

BENET *(Que estava a la porta segona de l'esquerra, com si escoltés.)* ¿Què fan...? Ara acaba d'entrar el cotxe, ja pugen els criats... De pressa... fugin per aquí...
 (Per la porta del foro. Tots tres germans fugen corrents. L'últim de sortir és en QUIMET.)

QUIMET *(A l'anar-se'n.)* Aquest cop, me l'he fet sogre.
 (Desapareix detràs de PERE. Aixís que tots són fora, treu en CINTO el cap per la part de la dreta i en DAMIÀ per la de l'esquerra. En BENET és a la del foro, escoltant.)

ESCENA 29

BENET, CINTO, DAMIÀ.

DAMIÀ *(Traient el cap.)* ¿No hi ha perill?

DAMIÀ ¿Se pot sortir?

BENET Baixen l'escala volant.

CINTO *(Surt del seu quarto; DAMIÀ, igual. Tots dos van amb la seva maleta i amb paquets sota l'aixella, an en CINTO se li veuen los mocadors de pita i a DAMIÀ el cucharón.)* Ja està feta la jugada.

DAMIÀ Ara a vendre-ho tot, a partir i...

CINTO Jo, a Cervera.

DAMIÀ Jo, a gastar-los.
(Quan van a sortir, BENET los deté i els presenta al públic.)

BENET I an aquests senyors... *(Pel públic.)*

DAMIÀ *(Adelantant-se al públic i mirant endetràs, recelós.)* Ja ens dispensaran. Pot venir el marquès i...

CINTO ¡Ah!, si el veuen, memòries.

DAMIÀ I un petó als nens.
(Se'n van corrent. BENET los acompanya.)

Fi de la comèdia.

¡Un àngel!

Drama català en un acte i en vers per Rossendo Arús i Arderiu

1878

Persones

BLANCA	20 anys
FÈLIX	30 anys
DON ESTEVE	35 anys
PAU	50 anys

¡UN ÀNGEL!

ACTE ÚNIC

Baixos d'una casa acomodada; la llar, a la dreta, amb lo seu escó; al costat, una taula, poques cadires i cap moble. L'habitació està molt desmantellada. Porta al fondo, porta a l'eixida, a la dreta, lo primer tram d'una escala que va al pis.

ESCENA I

Don ESTEVE, PAU.

(PAU està amb lo peu apoïat en l'últim esglaó de l'escala, netejant un fusell. Don ESTEVE parla des de la porta. PAU fa l'indiferent, si bé escolta amb gran atenció.)

ESTEVE Per un mai més, se li mana
que aquí dintre posi els peus.
 (Com si li contestessin.)
¿Com...? ¿Què diu...? No m'incomodi,
li faltaria en extrem.
 (Reprenent-se.)
No, que amb vostè mai se falta.
 (Igual que l'altra vegada.)
Lo que vulgui... se la treu...
m'he encarregat jo de dir-li;
amb molt de gust, ja ho té entès.
 (Tanca la porta amb revolada. Entra a dintre i es dirigeix a PAU.)
A jutjar, vós sou en Pau,
el guardabosc...

PAU El mateix.
Vostè, no cal preguntar-ho,
no és don Fèlix, a no ser
que fos lo canvi tan gran
que sombra no tingués d'ell...

ESTEVE Vinc davant, el precedeixo.

PAU ¡Ah, ja...!

ESTEVE Soc un amic seu.

PAU ¿És dir, que és viu...?

ESTEVE Sí.

PAU ¿I que torna?

ESTEVE ¿Ne dubtàveu...?

PAU Sí, per cert...
aquí deien que era mort...
¿I l'ha... treta, a la Mercè?

¡UN ÀNGEL!

ESTEVE La criada... la mestressa...
de lo difunt don Albert...
la dona malvada, indigna...
¡És molt millor que callem...!

PAU *(Agafant el fusell.)*
¿Jo també me'n tinc d'anar?

ESTEVE *(Sorpresa.)*
¡Vós!

PAU *(Arronsant les espatlles.)*
¡Oh...!

ESTEVE ¡Vós, que amb desinterès
heu estat amic d'en Fèlix,
més que servidor fidel!

PAU Desinterès... bon amic.

ESTEVE ¿Pot dubtar-se?

PAU Això depèn...
¿I Blanca...?

ESTEVE La filla...

PAU Sí.

ESTEVE La que tot l'hi deixà el vell,
la que en Fèlix deu mirar-se
que és duenya de tot lo seu.

PAU Duenya... no... res va deixar-li.

ESTEVE ¿On se troba? No la veig.

PAU Ha sortit... Ve de seguida.
Quan sàpiga que vostè
a sa mare...

ESTEVE *(Anant a la porta.)*
Arriba en Fèlix,
ell obrarà.
(PAU se disposa per sortir.)
No us mogueu,
amb desig espera veure's.

PAU *(Mentre don ESTEVE s'adelanta per rebre a FÈLIX, se col·loca al peu de l'escala, procurant amagar la seva emoció.)*
(Treure a Blanca, ¡pobres d'ells!)
(Entra FÈLIX pel fondo sens adonar-se d'en PAU. Porta una maleta, se treu la capa i sombrero i ho deixa tot sobre la taula.)

¡UN ÀNGEL!

ESCENA 2

FÈLIX, don ESTEVE, PAU.

FÈLIX ¿Ja és fora?

ESTEVE Sí.

FÈLIX Tant millor.

La seva vista en extrem
m'hauria afligit... ¡Tornar
de nou a casa, després
d'un tan llarg desterro!
¡Quinze anys i veure present
lo que insulta la memòria
del meu pare...!

PAU (*Adelantant-se.*)
Sí, ben cert
que està en mal estat la casa,
mes de culpa no en tinc gens...
L'encàrrec no se'm va dar...
no em van dir que la cuidés...

FÈLIX ¡Ah... Pau! Sí, és lo conegut,
 (*Abraçant-lo. ESTEVE se retira, luego torna al costat de FÈLIX.*)

De vós, a cada moment,
m'he recordat... ¡Com s'oblida
que en los vostres ulls, aquests,
brillaven les soles llàgrimes
que feu corre el sentiment
quan d'aquí casa sortia,
anegat lo cor en fel...!
Jo era un noi, se'm feia anar
al col·lègit i amb recel
pressentia que al meu pare
no havia de veure més.
A l'anar-me'n, fóreu l'únic
que em va plànyer, encara ho veig...
I després... no se m'oculta:
jo sé que los regalets
que, fixo, cada any rebia,
sens un indici, per cert,
era... tot lo que us sobrava...

(*PAU demostra estar contrariat i neguitós.*)

Negar-m'ho no pretengueu.
El pare, que en pau descansí,
ni un record per mi tingué

¡UN ÀNGEL!

i era, sa falta esmenar,
per vós sacrifici immens.

PAU *(Agitat.)*
¿Qui ha pogut dir...? Jo volia...
(Dimoni... ens emboliquem.)

ESTEVE *(A FÈLIX.)*
No et precipitis... recorda...
(A PAU.)
Sense cap dubte, sabreu
moltes coses que han passat
aquí en quinze anys, en lo temps
que en Fèlix n'ha sigut fora...
(De cop.)
¿Què se n'ha fet, del diner?

PAU *(Atordit.)*
¡Del diner! ¿Com puc saber-ho?

FÈLIX ¿A què interrogà'l...? Sap ell,
com tothom, que la moneda
desapareix fàcilment
i la fortuna del pare
tota deu obrar en poder
de la Mercè...
(S'assenta a la dreta de la taula. PAU se n'és anat al fondo.)

ESTEVE ¿Qui ho assegura?
Se pot ser al mateix temps
delicat i positiu.
Si ton pare, amb mal encert,
per enriquir una filla
il·legítima, volgué
deixar-te a tu en la pobresa,
deshonrar-te, comprenc
que t'apartis de promoure
un litigi que, després
de ser inútil, l'escàndol
duria per tot arreu...
Mes si no obrà d'aquest modo
i algú els diners ha sostret...

FÈLIX *(Va a seure cama ací cama allà en una cadira, a l'esquerra i a alguna distància de la taula.)*
Vós la teniu coneguda...
(A PAU.)
¿Pot ser capaç la Mercè...?

¡UN ÀNGEL!

PAU *(Acostant-se.)*
Capaç... sí... l'hi considero...
Mes un pot ser-ne i no fe-ho...
¡Mentre que un altre, no sent-ne,
ho fa...!

ESTEVE Ton pare no crec
que, estimant a aqueixa dona,
en deixar-li es contentés
cent duros cada any.

PAU Doncs ella
assegura amb jurament
que amb res més no pot comptar,
i al damunt se li coneix.
Ha buscat per tots indrets
i ni rastre...

FÈLIX Molt m'admira.

ESTEVE Potser ton pare, amb poc seny,
va enterrar-ho.

PAU O, tal vegada,
els reté algú al seu poder:
és precis veure... esperar.
«És mort», se deia, per cert,
i, havent tornat... ¿qui pot dir-ho?
Quan tant d'improvís se ve,
és natural la sorpresa...
No es té esperit, un s'encongeix...
Fa dos minuts que és aquí,
no corre encara la veu...

ESTEVE ¿Vós, sospites no en teniu,
sobre algú...?

PAU No...
(A FÈLIX.)
¿I vostè?

FÈLIX Jo suposo lo que és lògic:
van ser venuts los meus bens.
La filla d'aquesta dona
té la suma.

PAU *(Amb vivesa.)*
No, pel cel.
Blanca no en sap res, ho ignora.
(BLANCA surt i es queda prop de la porta.)
¡Oh, vostè no la coneix...!

¡UN ÀNGEL!

ESCENA 3

Mateixos, BLANCA.

FÈLIX

(Sense veure a BLANCA.)

I no desitjo, en vritat,
fer-ne semblant coneixença;
no li duc cap classe d'odi.
Si ella és rica a mes expenses,
si de la mare i la filla
m'aparto, ja saps, Esteve,
que no és l'interès la causa.
Jo les avorreixo a elles
perquè em van robar, amb mal cor,
de mon pare tot l'afecte,
perquè, atroçment dominant-lo
de lo seu costat van treure'm,
obligant-lo a que em tingués
allunyat de sa presència,
a oblidar-me per complet
fins a la seva hora postrera.
Això és vil, això és infame
i mai podré reconèixer
com germana a qui, valent-se
de medis tan animals,
un lloc, que el té per sorpresa,
ha usurpat en la família.

(ESTEVE ha vist a BLANCA. S'alça de pressa, la contempla embadalit i toca a FÈLIX perquè no segueixi. BLANCA està apesurada. PAU, atent a tot el que passa.)

ESTEVE

¡Oh!

FÈLIX

¿Què?

ESTEVE

Repara...

PAU

(Amb lo puny clos, reprenent-se.)

¡Ah!

FÈLIX

(Veient-la.)

És ella.

PAU

(Anant a BLANCA.)

Vostè no es pot quedar aquí,
ja ho ha sentit, com la treuen.
L'acompanyaré amb sa mare.

BLANCA

(Plorant.)

No pot ser, la vinc de veure.
Tu ja saps que no m'estima
des de la mort... M'ha dit que ella
no em podia mantenir,

que jo em tenia d'entendre,
que de guanyar-me la vida
tu em busquessis la manera...
Jo, atordida, vinc aquí,
la costum... hi he viscut sempre...
i, tot venint, me pensava,
allunyant-me la tristesa,
que el senyor se'm quedaria
per minyona... Jo m'ho creia,
mes he sentit... Busca'm casa
per servir i anit mateixa
hi anirem... ¡Aquí no em volen...!

ESTEVE ¿Vostè servir...? ¡No pot ser!
Tan hermosa i delicada,
¡sols pensar-hi m'exaspera!

PAU És impossible.

FÈLIX Impossible.
 (A BLANCA.)
¡Està injusta, no l'he tret:
pot quedar-se fins que trobi
lo que ser no pugui en mengua
de l'educació elevada
que ha rebut a casa meva...!

BLANCA ¿Vostè m'acusa?

FÈLIX Retiro
lo dit, si creu que és ofensa.
Vostè pot... o serà estranya
als mals que em mouen a queixa,
mes sa mare és impossible
que l'abandoni amb feresa,
sobre seu descarregant-li
l'odi que per mi concentra.
N'estic cert, vindrà a buscar-la,
quedi's lo mateix que sempre,
fins a tant que es decideixi
la seva sort...

(Atent.)

 Se li prega.

PAU *(A BLANCA.)*
Vingui, tot s'arreglarà.
 (Agafa a BLANCA de la mà i se'n van tots dos per la porta de l'esquerra.)
Gràcies, don Fèlix, per ella.

¡UN ÀNGEL!

ESCENA 4

FÈLIX, ESTEVE.

ESTEVE *(Anant-la seguint amb la vista.)*

Plora molt.

FÈLIX ¿Plora o fingeix?

ESTEVE *(Amb seguretat.)*

¡No l'has vista...!

FÈLIX ¿Per què veure-la?

ESTEVE Per veure un àngel.

FÈLIX T'exaltes,

a lo que veig, molt de pressa.

Ets tu qui, venint a bordo,

a cada moment me deia:

«Per aquell a qui se roba

de son pare tot l'efecte,

la venjança és noble, és digna,

és un dever, una deuda.»

(Porta la maleta i després la capa sobre un canapè del fondo.)

ESTEVE Tant, que jo t'he acompanyat
per ajudar-te en l'empresa.

FÈLIX I ja veus la situació,
treball inútil, Esteve...
Los meus enemics són dèbils,
només que llàgrimes tenen...
Són dones.

ESTEVE Oh, dones, no:
hi ha un tercer.

(A una senyal d'incredulitat de FÈLIX.)

Me pots ben creure.

En Pau ho sap... S'atorrolla...

respon confós... ¿no t'ho sembla?

FÈLIX És son gènit, son caràcter,
d'aquest modo ha sigut sempre.

ESTEVE Jo el vigilaré.

FÈLIX ¡Per què...!

¿Val, per ventura, una herència,

los neguits i les angúnies

que això em portaria, Esteve...?

El meu cor s'hi resisteix.

¡Ara so feliç...! Al veure'm
aquí, de la meva infància
tots los records se'm presenten...
sols ennegrits al pensar-ne
que no quedarà sent meva
esta casa, tan ditxosa
fins que, ¡per fatal estrella!,
l'escàndol del despotisme
va portar-hi una perversa.
El matrimoni ens espanta
quan joves, sense preveure
los perills que el ser solter
nos portarà en la vellesa.
La conducta del meu pare
a mi em servirà d'exemple...
M'espanta... Jo em casaré...

ESTEVE Si bé aprovo lo que penses,
no tinc ganes de seguir-te,
jo vaig en pos de sorpresa,
la ditxa que es veu venir
no és per mi ni el cor m'omplena,
mes no reconec obstacle
quan, d'improvís, se'm presenta.

FÈLIX Me sorprèn... Nostra amistat
sols compta un mes d'existència,
no em figurava que fossis
tan exaltat, amb franquesa...
Cap dona hi havia a bordo,
aquesta és la causa, aquesta.
(Surten BLANCA i PAU.)

ESCENA 5
Mateixos, BLANCA, PAU.

FÈLIX *(Al veure'ls, mudant de conversa.)*
¿No trobeu que fa molt fred...?

ESTEVE Jo cremo.

BLANCA *(Baix, a PAU.)*
¿Sents? Té fred, veies
d'arreglar el foc.

PAU Impossible,
en tot casa no hi ha llenya.

¡UN ÀNGEL!

BLANCA *(Se'n va corrents.)*
Jo en trobaré.

ESTEVE *(Mirant-la marxar.)*
¿A on se'n va?

PAU (¡Què li importa!)

ESTEVE *(Mirant a fora.)*
Com arrenca
un arbret mort del jardí...
se farà mal, corro.
(Surt precipitat.)

FÈLIX *(A PAU.)*
Observa'l.

PAU ¡Vol que no el miri...!
(Agafant l'escopeta.)

FÈLIX *(Detenint-lo.)*
Veuràs...
¡Pau, deixa estar l'escopeta!

PAU *(Mirant per la porta.)*
Sí, l'espanta... li té por...
ve corrents, ell detràs d'ella...
Deixi...

FÈLIX No vull.
(Entra BLANCA sufocada, amb un tronc d'arbre.)
¿Veus...? ¡Ja és aquí!
(Anant a ella i prenent-li el tronc.)
Per mi tanta de molèstia,
s'haurà cansat.

BLANCA No.

FÈLIX *(Ajudant a BLANCA a encendre el foc.)*
¿Vostè
servir-me...? No ho puc permetre.
(A ESTEVE, que és a fora.)
No t'estiguis aquí fora,
passa un aire gelat, entra.

ESTEVE No, que tindreu de parlar,
després, fumo, i davant d'ella...

PAU *(Tancant de cop la porta.)*
Sí, l'incomoda. (¡Al dimoni,
arri allà, a prendre la fresca.)

¡UN ÀNGEL!

ESCENA 6

FÈLIX, BLANCA, PAU.

FÈLIX *(A BLANCA, que li presenta cigarros en un plat.)*

Mai no me perdonaria,
ja que li és desagradable...

BLANCA *(Encenent-li un misto.)*

Oh, no! Cregui'm, al contrari.

PAU *(Baix, a BLANCA.)*

¿Cigarros?

BLANCA Eren del pare.

També tinc els coberts.

PAU ¿Sí...?

BLANCA Jo tot per ell ho guardava,
per 'xò em va...

PAU *(Alt escapant-li exasperat.)*

¡Pegar...!

FÈLIX *(Que és a la xemeneia.)*

¡Pegar...!

BLANCA *(Fent-li senyals a PAU perquè digui que no..)*

No...

PAU Sí.

FÈLIX ¿Qui és...?

PAU Ella, la infame.

(Va a besar a BLANCA, mes se deté de repente i procura dissimular.)

No vull que hi torni mai més,
jo no ho vull, ¿m'ha sentit, Blanca?

FÈLIX Jo tampoc, ha sigut ella
la causant de mes desgràcies,
no en parlem, jo l'hi demano,
ja que ella és la seva mare.
Siguem amics, estimem'ns
com a dos germans, nosaltres,
lo poc temps que estigui aquí.

BLANCA ¡Ah! ¿No es queda?

FÈLIX Me reclama
la mar, jo prou voldria...

¡UN ÀNGEL!

BLANCA Ah, sí, el mar... quan amenaça
una tempestat... jo reso...

FÈLIX ¿És que, tement-la, s'espanta...?

BLANCA No per mi...

FÈLIX ¿Per mi tal, volta?

PAU (*Encenent dos bugies de sobre la xemeneia.*)

Per vostè, no estima Blanca
a ningú més en la terra,
no la cregui com sa mare.

FÈLIX He dit que no se'n parlés.
(*Alçant-se i anant-se.*)

BLANCA Deixi'm, per favor, parlar-ne.
(*Seguint-lo.*)

FÈLIX L'hi empenya.
(*Retrocedint.*)

BLANCA Per la primera,
per la darrera vegada...
tinc de contar-li un secret
que no hi ha ningú que el sàpiga,
solament per descobrir-l'hi
és que lo meu pit el guarda.

PAU (*Alarmat.*)
¿Què vol dir...? Si no sap res...

BLANCA Ho presumeixes, t'enganyes...
Escolti'm, Fèlix... vostè
acusa a la meva mare,
no em toca a mi confessar
si en contra seu és culpable,
mes sí que li juro que ella
diner en son poder no en guarda.

FÈLIX Tinc fe en la sinceritat
que en son semblant se retrata.

BLANCA Ve-li aquí tota la història.
(*PAU, nerviós, deixa caure el mocador que té a la mà i s'acosta agitat als dos.*)
Cert que el nostre... que el seu pare,
cap a l'últim de sa vida,
tot menos aquesta casa
s'ho va vendre, i el notari
molt de diner va portar-ne.
Era en paper... Un plec així

(Marcant-ho.)

dins d'una cartera blava,
que, un cop tancada, amb prou feina
se la ficà a la butxaca.

(PAU, amagant la seva torbació, s'ajusta el gec sens dar-se'n compte.)

FÈLIX Ja en sabia alguna cosa,
lo notari, a ma arribada,
m'ha dit que, en bitllets de banc,
vint mil duros va portar-ne.

BLANCA Això ignoro, lo que sé
que, la cartera ensenyant-me,
se'm va dir: «Tot és per tu...»

FÈLIX ¿Ell? ¿O la seva?

PAU La mare,
se li deia a cada punt...
¡I tampoc s'amagava
de dir-ho don Josep...!

BLANCA Ell
una, sols una vegada,
va dir-m'ho.

FÈLIX Així, la intenció
duia de desheredar-me.

PAU ¡Prou que és vist...! ¿Que no s'ho creu?

BLANCA Tu no ho saps, i t'adelantes...
El dia que ell me va dir
«Tu seràs molt rica, Blanca»,
jo vaig dir-li, mentre queia
agenollada a ses plantes:
«No, pare... que així el tractés
ell volia i m'ho manava...
No, pare, no s'hi atreueixi,
seria com deshonrar-me,
no em dongui res si m'estima.
En Fèlix, amb justa causa,
si acceptés, odi i despreci
me tindria amb tota l'ànima,
i això em seria la mort,
una mort desesperada...
I després, pensí en vostè.
¿Què se diria d'un pare
que no estima a lo seu fill,
un fill que no ha comès cap falta?

Donga-li tot o, si vol,
jo de dar-li prenc l'encàrrec.»
«¡Com! ¿Què dius...? ¿Tu l'hi daràs?»,
amb sorpresa va exclamar-me...
Me mirà, llençà un sospir
i vaig veure que plorava...
jo insistia. Per fi, a l'últim,
digué... «Tu em recordes, Blanca,
mon dever, jo el compliré.
Procura que ningú ho sàpiga,
puix, de saber-se, a tota hora
vindrien a aturmentar-me,
i jo vull morir tranquil,
ja que viure-hi no m'és dable.»
Passà temps i de lo dit
no en sortí ni una paraula.
Ell anava perdent les forces,
cada dia que passava
més abatut i més dèbil
i tot trist i capficant-se.
Una nit...

(PAU redobla l'atenció.)

jo tota sola,
com de costum, lo vetllava.

(Senyala el silló.)

Seia aquí... vaig adormir-me,
Déu me perdoni la falta,
entre somnis me semblà
que amb algú parlava el pare...
don Josep... de prompte, sento
que la porta d'allí es tanca.

(La del jardí.)

Me desperto... hi vaig corrents...
unes feixugues petjades

(PAU se mira els peus.)

se perdien... era el pas
d'un home que s'allunyava...
Tinguí por, perquè me creia
que ens havien vingut lladres...
Llancí un crit... mes el senyor,
al sentir-lo, digué... «Calla,
ja la teva voluntat
és complerta com Déu mana,
en pau moriré si em jures
que el secret sabràs guardar-me...»
No terminà, s'ensopí,

sa boca resta callada,
i així quaranta-vuit hores,
d'aquest modo, visqué encara...
No diré qui, mes pertot
aquell diner va buscar-se,
tot inútil, a mi em consta
que el té algú que no és de casa.

(PAU respira.)

En lo seu instant darrer,
va somriure'm com un àngel
i me senyalà lo sol
que a la posta caminava
com per dir-me: «Penso amb ell,
allà hi tinc un tros de l'ànima.»
I després, fent mil esforços,
pogué dir una... una paraula
que jo sols la vaig sentir...
i que si dec, com encàrrec,
repetir-la... és impossible...
Jo no goso... no puc, ara...

FÈLIX Vull sentir-la. Ho vull... ¡Sí, sí!

BLANCA Me va dir, lo front besant-me:
«Per ton germà».

FÈLIX *(Allargant-li les mans.)*
Dona'm, dona'm,
aquesta carícia santa,
la darrera de qui, en mort,
volgué juntar-nos.

(BLANCA besa a FÈLIX en lo front. PAU està agitat i mossega el mocador.)

¡Oh, gràcies,
cor generós, cor puríssim,
tresor de virtut sens tatxa!,
jo et dec, més que una fortuna,
l'últim sospir del meu pare,
a tu el dec, per tu jo sé
que, al plorar, les meves llàgrimes
de la tomba no tindran
que borrar l'odi... ¡Ets un àngel!

PAU ¿Se creu que el depositari...?

FÈLIX De ser honrat té poques ganes.

PAU L'acusa massa de pressa...
Vostè ha arribat no fa gaire.

¡UN ÀNGEL!

FÈLIX No, no crec en probitat
 que tarda tant en mostrar-se.
 A voler complir, el notari
 ja ho sabria...

PAU No hi fa falta.

BLANCA La culpa és meva, devia
 seguir a l'home quan marxava,
 mes, manant-me lo contrari...

FÈLIX A mi no m'apura, Blanca.
 Morí el pare amb mi pensant,
 tranquil, resignat i en calma.
 En quant al meu patrimoni,
 jo me n'he passat fins ara,
 ja tinc pres el meu partit,
 arrostraré ma desgràcia.

PAU ¿Vostè sofreix?

FÈLIX No, soc pobre,
 això de ser llibre em tanca.

PAU Si fos llibre, ¿què faria...?

FÈLIX Viure aquí, en aquesta casa.
 És lo meu sòmnit, els camps,
 el jardí, les flors, les plantes,
 la terra... Són los deliris
 de la gent de mar... mes, Blanca,
 jo t'entristeixo, i no sé
 només que de mi parlar-te.
 Perdona'm, tu tens costum
 d'ocupar aquesta sala.
 No et moguis, jo vull escriure
 i et demano retirar-me.

BLANCA Esperi's sols un moment.
 (Agafant un llum.)

FÈLIX No, deixa...

BLANCA No tardo gaire.
 (A PAU, baix, passant.)
 Entreu-lo, encendré el foc,
 a dins d'aquell quarto hi glaça.
 (Entra al quarto de la dreta.)

¡UN ÀNGEL!

ESCENA 7

PAU, FÈLIX.

PAU *(Amb veu baixa i després d'un moviment de vacil·lació.)*
Primer de tot haig de dir-li...
(Fica la mà a la butxaca esquerra, la retira de pressa i treu un paper de la dreta.)

FÈLIX ¿Què...?

PAU *(Dant-li el paper.)*
Tingui.

FÈLIX ¿Què és?

PAU A l'anar-se'n,
la Mercè m'ha fet entrega
d'això. Diu que, si no paga
abans les vint-i-quatre hores.
se veurà citat a l'acte.

FÈLIX Gosaria.

PAU Ben segur.
Dos trimestres li reclama,
ja vençuts en la pensió,
a vint-i-cinc... són cinquanta
duros, total.

FÈLIX *(Després de llegir el paper.)*
Sí, traient-ne,
si llogués aquesta casa,
el jardí, l'hort i la vinya,
sol dos-cents a l'any...

PAU ¡I encara!

FÈLIX *(Resignat.)*
Bueno, em partiré la renda
amb ella.

PAU Lo que esperava,
que s'hi resistís.

FÈLIX ¿Per què?

PAU Per vendre-ho tot en subhasta,
d'aquest modo era possible
que el comprador de la casa
la fes derribar.

FÈLIX ¿I què en treia?

¡UN ÀNGEL!

PAU Ella es creu que hi han de trobar-se
els diners.

FÈLIX *(Butxaquejant.)*
Ves-te-n'hi, corre.
També compra'm lo que falta.
(Traient-se la bossa i abocant lo seu contingut. Contrariat.)
¿Com se fa...?

PAU *(Baix i anguniós.)*
¿Qué! ¿No en té prou?

FÈLIX *(Dant-li el rellotge.)*
Té, el rellotge... Ven-lo i paga.
(FÈLIX està violent.)
Després compra el necessari
a fi de poder passar-ne
un o dos dies aquí,
amb aquell que m'acompanya...
Si no arriba i tu pots...

PAU *(Excusant-se però nerviós.)*
¿Oh!
(Sorpresa.)
¿A tal punt...?

FÈLIX Sí, per desgràcia,
so pilot, tot just començo
la carrera... Vinc a casa
i, en lloc de trobar recursos,
drets i gastos se'm reclamen.
(Manegant lo paper.)

PAU ¿I el seu amic...?
(Pren lo rellotge i els diners que FÈLIX li allarga.)

FÈLIX Parla baix...
(Agafant a PAU pel braç i parlant-li baix.)
que lo meu estat no sàpiga.
És ric... si li demanés...
això, voldria obligar-me...
(Més baix.)
¿No has vist senyals manifestos
de l'amor que sent per Blanca...?

PAU *(Que ja es ficava el rellotge i diners a la butxaca, se lo treu violentament i ho
entrega tot a FÈLIX, molt nerviós.)*
Tingui... tingui... No, Fèlix, res,
no li digui cap paraula.
Jo... jo tinc alguna cosa...

¡UN ÀNGEL!

Compraré tot lo que falta...
i després... ¿qui li assegura
lo de la cartera blava,
que no l'hi tornin... avui...
o demà...?

FÈLIX *(Ha pres rellotge i diners.)*
 ¿Hi penses encara?
 (Surt BLANCA del quarto de l'esquerra amb un llum a la mà que el dona a
 PAU.)

ESCENA 8
Mateixos, BLANCA.

BLANCA Té el quarto arreglat... quan vulgui...

FÈLIX Sento la molèstia, Blanca.
 (PAU l'acompanya fins al quarto.)
Retira't... ¡ves...! A servir-me
tot sol haig d'acostumar-me.
 (Des de la porta.)
¿On és l'Esteve?

PAU Jo he vist
que dret al poble se n'anava.

FÈLIX Diga-li que entri, quan torni.

PAU *(Baix.)*
Parli-li sèrio...

FÈLIX *(Acabant.)*
 ¡De Blanca!
 (Entra al quarto, queda pensatiu al llindar de la porta. BLANCA, lo mateix,
 al costat de la xemeneia.)

ESCENA 9
BLANCA, PAU.

BLANCA *(Després d'un moment de silenci, girant-se i mirant a PAU, que també la mira.)*
¿En què penses?

PAU ¿I vostè?

BLANCA Jo em deia: «Veuràs, és trista
aquesta casa, i tan pobres...
de segur, que s'hi fastídia...»

¡UN ÀNGEL!

PAU Com que la Mercè, ta mare,
no es deixà res per resquícia...
té de semblar, a qui la veu,
que deshabitada estiga.

BLANCA ¡I tan freda...!

PAU Compraré
llenya.

BLANCA Ves-hi de seguida,
perquè ho trobi menos mal,
hem de fer tots los possibles.

PAU A ca l'Antònia de plaça,
han rebut unes catifes
per posar-hi els peus...

BLANCA Doncs, compra'n,
també flassades, cortines...

PAU Sí, tot lo que és necessari.
(Agafant la maleta de FÈLIX i posant-la sobre la taula.)
Una maleta ben prima...

BLANCA *(Mirant la capa.)*
La capa, t'has de mirar.
(Tornant a lo d'abans.)
I tela... ¡se'n necessita...!
(PAU, fent lo distret.)

PAU ¿En comprarem...?

BLANCA Ell és pobre,
tu algun quarto deus tenir-ne.

PAU *(De prompte.)*
No...
(Repensant-s'ho.)
No obstant... ja miraré.
(Neguitós se treu una cartera de la butxaca i la tira dins la maleta.)

BLANCA T'ho agrairé mentre visca.
Procura no hagi d'anar-se'n
perquè aquí no hi pugui viure.
Pensa que, si a cas se'n va,
ja no tornarà en la vida...

PAU ¡Això fóra lo millor!

BLANCA ¿Lo millor...? No se m'explica
que això surti de ta boca...
¡Se veu clar que no l'estimes!

¡UN ÀNGEL!

¿I la persona que el pare,
en aquella nit tan trista,
va entregar-li la cartera,
tindrà cor per retenir-la?

PAU Lo fet és que, tal vegada,
injustament se'l denigra.

BLANCA ¡Sí, és desinteressat, noble,
Amb honradesa i molt digne...!
¡Tu ets qui ho diu! ¿Que, per ventura,
el disculpes...? ¿No abomines
un malvat que...?

PAU *(Sobresaltant-se i apuntant amb horror la maleta.)*
¡Un malvat...!

BLANCA ¡Un vil...! ¡Si jo el coneixia...!

PAU *(Tremolant.)*
Si el conegué... ¿què li deia?

BLANCA Que no té llei, ni justícia,
ni entranyes, ni fe, ni cor
i que el seu honor no estima.

PAU ¡Vostè! ¿I ja sap si aquest home
té un infern en aquesta vida,
si, amb sanya, el remordiment
me l'aturmenta, terrible...?

BLANCA Poc sofreix, si a la consciència
encara sap resistir-ne...

PAU *(Ferit, amb amargura i llàstima.)*
Poc sofreix... no s'ha de plànyer.
És que el món no sap ni atina
que es pot faltar a la consciència
i no ser malvat, no ser indigne.
Sense que els busquin, són moltes
les causes que precipiten
a cometre's una acció
reprovada, fins un crim.
No sempre el causant del mal
del resultat ho aprofita.
No ho fa per ell, per afecte
vers algun ser que s'estima,
pel carinyo sant que porta
als que formen sa família,
la por de veure en misèria

el seu fill... o bé una filla...
Un, a força d'estimar-los,
resolt, té el valor de dir-se:
«seré un vil, me perdré,
però, en canvi, ells tindran ditxa,
seran feliços al món,
gosaran de sort, tranquil·la,
sobre meu caiguin los càstigs
d'aquesta i de l'altra vida!».

BLANCA Pau, no em parlis d'aquest modo,
no segueixis... més no digues...
Tu, tan bo, tu, tan honrat...
¡M'has fet mal sols de sentir-te!
Aixís mateix rasonava
la mare perquè jo, indigna,
m'apoderés de l'herència
que, amb deshonra, em feia rica.
Sense una gota de sang,
tremolava de sentir-la
i fins hi ha haguts moments...
Déu en compte no m'ho tinga,
en los que la despreciava...
no... ¡que la compadeixia...!

PAU *(Fora de si.)*
El despreci... Sí, el despreci...
Tu ho has dit, i és de justícia.

BLANCA ¡De què parlem! Ocupar-nos
d'en Fèlix se necessita...

PAU En Fèlix... sí, l'estimava...
ara no... que ell no l'estima.

BLANCA ¡T'ho penses!

PAU ¡És a la força,
si ho aparenta...!

BLANCA ¡Oh!

PAU És mentida...
Jo el conec, no oblidarà
que de don Josep és filla,
que és, de vostè l'existència,
una taca en sa família...

BLANCA *(Amb desespero.)*
És cert... ¡So molt desgraciada...!

PAU ¿I plora? ¿Què significa?
 ¿Sap lo seu avorriment
 i vostè encara l'estima?
 ¿Déu meu, com se pot comprendre?
 ¡Ho veig i em sembla impossible...!
 No el coneix... los primers mots
 que pronúncia, aixís que arriba,
 són insult a sa bondat...
 ¡I per ell... ella s'oblida
 de qui plora quan pateix,
 de qui riu quan la veu riure,
 de qui es vendria fins l'ànima
 sols per donar-li la ditxa...!
 ¡No hi ha que fer-ne memòria,
 per ben oblidat que siga...!
 El cap no pensa... el cap parla,
 el nou sentiment domina...
 i jo... ¡jo no so ningú...!
 ¡Ni d'apreci no so digne...!

BLANCA *(Rodejant-li el coll amb lo seu braç.)*
 No, Pau, tu estàs convençut
 que parles amb injustícia.
 Ans que creure lo que has dit,
 a sang freda, assassina'm...
 ¡La mort, t'ho juro pel cel,
 no em seria tan terrible...!
 Després... d'ell, només que tu
 tinc al món... Tu, que quan, trist,
 veus que ploro ma desgràcia,
 en tos ulls llàgrimes brillen,
 tu que, des de ma infantesa,
 un afecte em dus sublime.
 Tu, en el que he trobat consol
 en mes penes i desdixes,
 sempre contra les violències
 de la mare protegint-me...
 ¡Tu...! Fora ingrata i culpable,
 més que això, seria un crimèn,
 si un pare en tu jo no hi veia...
 ¡si no t'estimés com filla...!

PAU *(Commogut.)*
 Així, així ara la conec.
 ¡Cap altra mà no té amiga
 més que la meva: és la sola
 que, ho veu, no se li retira...!

Jo no puc abandonar-la.
No la deixaré en ma vida,
aniré pertot on vagi,
¡si la deixo, no puc viure...!

BLANCA Jo tampoc no et vull deixar,
ni vull que em deixis. Unida
nostra sort, anirem junts
en pos de calma apacible.
Dintre poc, ni tindrè casa,
mes la pobresa no humilla
ni lo treball no deshonra,
treballarem...

PAU *(Alarmat.)*
Impossible.
¡Vostè...!
(Com acometent-li una idea.)
Deixi fer...
(Mirant-se la maleta.)
jo tinc...
(Acostant la maleta)
jo tindrè...
(Obrint-la de mica en mica.)
jo puc tenir-ne...
alguna cosa... li juro
que, mai en la seva vida,
li faltarà res.
(Obrint del tot la maleta.)

BLANCA ¿Veritat?
(Amb interès.)
¿Tu tens diner?

PAU *(Agafant la cartera sense tocar-la per això de la maleta.)*
Sí, una mica.

BLANCA Doncs ves-te'n a comprar, corre,
lo que en Fèlix necessita.

PAU *(Desalentat, deixa caure la cartera.)*
¡Sempre pensant en els altres...!

BLANCA No en els altres, com designes,
en ell sol.

PAU ¡Ell...! Me n'hi vaig...

BLANCA Espera't, dec, com amiga,
ajudar-te una miqueta.

¡UN ÀNGEL!

No està bé que ho paguis tot...
¡Veuràs, jo, si en soc, de rica...!

PAU (Que se'n vagi, aixís tinc temps...)

BLANCA No et moguis, vinc de seguida.
(*Se'n va pujant a l'escala, s'emporta el llum.*)

ESCENA IO

PAU.

PAU Malvat... pervers... criminal,
que era un vil... ella m'ho ha dit,
no vull sentir-ho mai més...
(*Pel cor.*)

Aquí lo càstig ja hi tinc...
¿I ell...? Ell, l'avorreixo, mes Blanca
l'estima... ¡I jo, com a fill,
enc que no pugui ni vulgui
estimar-lo, m'és precis...!
¿Què deurà fer...?

(*Anant a la porta.*)

Mal la porta
tanca...

(*L'empeny a poc a poc.*)

¡És tan vella...!

(*Mirant a dins del quarto.*)

¡No escriu...!

Dorm de colzos a la taula...

És tan jove... los fatics...

(*Retirant-se a la porta.*)

Ara, aquest és lo moment.

(*Treu la cartera de la maleta, va cap al quarto i es detura.*)

¿Mes, si em veu...? ¡No hi ha perill,
en apagant-li el seu llum...!

(*Dona un pas, recula i va cap a la xemeneia.*)

I també aquest, el d'aquí.

(*Al costat de la xemeneia.*)

Aixís, d'aquest modo, evito
que em puguin veure sortint.

(*Bufa la candela que hi ha sobre de la xemeneia. Queda l'escena fosca. PAU
va de puntetes fins a la porta del quarto de FÈLIX. Abans d'entrar-hi, vacilla,
mes se reanima i diu los versos que segueixen.*)

Era per ella... mes dir-me
infame, malvat i vil...

¡UN ÀNGEL!

¿Jo sentir-ho de sa boca
i vacil·lo...? ¡No... no a dir'm...!
(Entra al quarto i per la porta primera surt ESTEVE.)

ESCENA II

ESTEVE, luego, PAU, després, BLANCA.

ESTEVE Són fora, no hi ha ningú
i, lo que és estrany, tot fosc...
Bueno, esperaré a que tornin...
¡Parlar a Blanca em convé molt...!
(S'assenta en lo canapè. Surt PAU del quarto.)

PAU *(Respirant.)*
Ja m'he tret el pes de sobre,
no s'ha despertat, per sort.
¡Ningú m'ha vist a l'entrar
ni al sortir-ne ara, tampoc...!
(Anant-se'n a la xemeneia.)
Tornarem a encendre el llum.

ESTEVE (¡En Pau! ¡Ell, tan misteriós...!)
(Busca per l'escala BLANCA mentre que PAU encén el llum. Al sentir sos passos, PAU s'espanta.)

PAU ¿Qui hi ha aquí...?

BLANCA *(Amb l'altra candelera.)*
Jo, jo... ¿què tens...?

PAU ¡Ah...! res... era que, estant sol,
m'ha caigut el candelerero...
i com penso... i em fa por
per vostè... l'amic... aquell
que ha sortit ara fa poc...
al sentir passos...

BLANCA T'alarmes
i tu sempre veus visions...
(Dant-li monedes.)
Té, et porto el meu capital.

PAU *(Prenent-lo.)*
¡Un duro...!
(Amb carinyo i tornant-li.)
Guarda-te'l.

BLANCA ¿Com?
¿No me'l prens...? ¡Si no en tinc més...!

PAU
I gosaven dir, en mal cor,
que s'havia apoderat
d'herència i diner... de tot...
I a saber que ell era pobre...
(Baix, que ella no el senti.)
Aleshores... ¡Ara no...!

BLANCA ¡Veieu què pensa...! ¡Ves...!

PAU Sí...
La tancaré.

BLANCA ¿Tancar vols...?

PAU Aixís aquell no entrarà.
(*Traient la clau de la porta del foro.*)
Me'n duc la clau. Me fa por.
Si a cas truca, que s'esper
fins que siga el meu retorn...
¡Se calmarà, estant a fora,
li convé, sent tan fogó...!
(*Se'n va i tanca per fora la porta del fondo.*)

ESCENA 12

BLANCA, ESTEVE.

BLANCA No hi ha més bon cor, m'estima
com més no es pot estimar...
en tant m'avorreix en Fèlix,
i, per mi, la seva sang,
lo tendre nom de germana,
sos llavis no em daran mai

(S'assenta pensativa a vora del foc. ESTEVE s'ha alçat i, amb precaució perquè ella no ho senti, s'ha anat acostant. Al ser al seu costat, la contempla amb amor, apoiats els braços a la xemeneia.)

ESTEVE ¡Blanca...!

BLANCA (*Sorpresa.*).
 ¿Què? ¿Com? ¿Vostè aquí?

ESTEVE No cridi, no ha d'assustà's.
 Escolti'm, lo temps aprèmia...

BLANCA ¿Què vol dir?

ESTEVE Per un atzar,
lo seu destino, sa ditxa,
se troba a les meves mans,

¡UN ÀNGEL!

digni's només escoltar-me
i terminar sos afanys.

BLANCA Digui'm quant vulgui en presència
d'en Fèlix.

(Anant a la porta.)

ESTEVE Per evità'm
de parlar-hi
(Traient-se una carta de la butxaca.)

aquí li escric
moltes coses que no sap.

(A ella.)

Ja l'hi diré, és un secret...
secret que a vostè pertany.

BLANCA ¡A mi!

ESTEVE Sí, convé advertir-li
que acabo, en aquest instant,
de parlar amb... la seva mare...
Ella no se m'ha amagat,
amb tot descaró, de dir-me
que amb vostè més no hi viurà...
En Fèlix no vol, ni pot...
i no deu, per altra part...

BLANCA L'enganya, en Fèlix consent....

ESTEVE Perquè ignora el principal,
quan hagi llegit la carta,
tenint del secret la clau,
comprenderà que és impossible
retenir-la en seu costat.
A menos que...

BLANCA ¿A menos que...?

ESTEVE Dispensi'm d'entrar en detalls.
No és d'ell, senyora, és de mi
per qui parla el meu afany.
Vostè queda sens apoio,
sense mare ni germà,
sens recursos ni família,
sense ningú al seu costat...
De tota la meva vida,
que inútilment vaig buscant
una noia hermosa i pura
de candor angelical,
que pugui deure-m'ho tot,

sense que ella, per atzar,
ni de pensar en demanar-m'ho
no hagi el somni tingut mai.
Ja l'he trobada, és vostè,
que amb un «sí» logra l'enllaç
d'obtenir el nom que li falta,
de dar-me ventura i pau...

BLANCA Tal propòsit és locura...

ESTEVE Blanca, per Déu... ¡jutges mal...!
¿Hi ha res de més raonable,
quan, per sort, al món trobam
en nostre camí a la ditxa,
que detenir-ne lo pas,
acostar-s'hi i fer-hi estada
per tota una eternitat...?
Vostè de ningú depèn,
no troba l'amor sa pau,
amb qui emparar-se no compta,
de protector no en té cap...
Jo tinc riquesa a desdir,
un nom pur i immaculat.
¿Tot és seu: des d'aquesta hora
a nova vida renaix...!
Vingui amb mi, d'aquí l'en treuen,
aquí no s'hi pot estar...
(Va a buscar la capa i el sombrero.)
Sabrà, al ser la meva esposa,
los motius...

BLANCA Anar-me'n, mai...
(Indignada.)
Projectar tan vil intent...

ESTEVE *(Acostant-se a ella.)*
¡No, no...!

BLANCA *(Apartant-se i anant a la porta del quarto de FÈLIX.)*
¡Fèlix...! ¡Fèlix...!

ESTEVE *(Veient-lo sortir.)*
¡Ah!
(Surt FÈLIX amb la cartera a la mà.)

¡UN ÀNGEL!

ESTEVE Si la Mercè, aquella dona,
tot de confessar-m'ho acaba.
A Blanca el misteri envolta:
¡no és filla de don Josep...!

PAU *(Adonant-se'n.)*
¿Doncs, de qui és?

ESTEVE Per mi, s'ignora.

ESCENA 14
Tots.

PAU La Mercè tingué una filla.
Ho sé.

ESTEVE És vritat, mes, estant-ne
ausent don Josep, morí
i en lo bressol fou canviada.

PAU *(Aparentant incredualitat.)*
S'hauria dit.

ESTEVE El secret
convenia i va guardar-se.

FÈLIX Sens dubte, per fer-se seva
la fortuna del meu pare...

PAU Oh, ben segur...

FÈLIX *(Enèrgic.)*
Tu ho saps tot,
no ho vulguis, ni deus, callar-te.
(Amb autoritat.)
En nom de lo pur afecte
que has trobat en aquesta casa,
del carinyo que a mi em portes,
la veritat se't reclama.
L'ocultar-ho és ser pervers...
Confessa-ho per mi... ¡per Blanca!
*(PAU vacilla en parlar; al sentir lo nom de BLANCA, se decideix, no obstant,
parla confós i vacillant.)*

PAU Bé, sí... diré lo que em penso,
lo que crec... tot lo que sàpiga,
(Esmenant-ho.)
lo que he sentit a contar,
lo que es deia aquí en veu baixa.

(Senyals d'impaciència en tots. PAU, fent un esforç, explica, interrompent-se, lo que segueix; les seves vacil·lacions tenen de semblar que no recordant el fet.)

Un infeliç que vivia...
poc distant d'aquesta casa
era el pare d'una noia...
(A FÈLIX.)
de l'edat de sa germana...
Morí aquesta... don Josep
a Barcelona es trobava...
se feu lo canvi... tothom
per morta va creure a l'altra,
un mes va durar l'ausència
de l'amo i, a sa tornada,
res conegué... ni en sa vida
descobrí un fil de la trama...
Sí vacil·là, compte... que vacil·là
a entregar la noia el pare...
que a donar-la es resistia...
que lo valor li mancava
i que sa muller, veient-ho,
li va dir aquestes paraules:
«La nostra filla estarà,
tonto, millor que nosaltres.
¡Viurà ditxosa, feliç,
ben complascuda... i la planyes!
Pensa que sols la misèria
tenim per donar-li a casa...
¡Som tan pobres...! I després,
no la perdem entregant-la...
la veurem sempre, a cada hora,
dels nostres ulls no s'aparta.
Don Josep té moltes terres
i al morir, com a bon pare,
tot l'hi deixa... ¡I la veurem
molt rica i fins hisendada...!»
I aixís diu que va passar...
¡Això a l'aurella es contava!

FÈLIX ¿I tant de temps aquest home
 ha pogut enganyar al pare?

PAU ¡L'esposa se li morí,
 quedà tot sol, per desgràcia...!
 ¿Com mantenia la noia?
 I sobretot, a explicar-se,
 ¿creu que l'haurien cregut...?
 Per vostè no és cap infàmia
 ni li surt en perjudici,

puix que... segons se veu ara...
res li han robat.

ESTEVE ¿Com?

BLANCA ¿Què dius?

PAU M'ho sembla... puc enganyar-me,
(Senyalant la cartera que FÈLIX té a les mans.)
mes lo que porta deu ser...

BLANCA *(Mirant-s'ho.)*
Sí, sí, la cartera blava,
jo la conec, és aquesta.

FÈLIX Era damunt de la taula.
És estrany no he vist ningú,
ignoro qui l'hi ha deixada.
¿Tu, Pau... no saps?

PAU *(Dissimulant.)*
No en sé re.
Cap persona he vist entrar-hi,
Sols he sentit lo trepig...
(Baix, a BLANCA, amb terror i ràpid.)
Unes feixugues petjades
se perdien, era el pas
d'un home que s'allunyava...
(BLANCA passa al costat de FÈLIX i parla baix amb ell, mostrant-li la cartera que ell deixa sobre la taula.)

ESTEVE *(Que ha estat observant a PAU, s'acosta a ell.)*
¡Ah!
(Baix, a PAU.)
No temeu... ¡callaré!
(PAU s'estremeix. ESTEVE va a FÈLIX i diu alt:)
Ja ho has vist, no és ta germana,
és òrfena.

PAU Òrfena... sí.

ESTEVE *(A FÈLIX.)*
Com t'he dit m'ha enamorat...
i amb ella em caso.

PAU *(Que, al començar a parlar ESTEVE, l'escoltava amb recel, respira amb satisfacció.)*
¿S'hi casa?
¡Ah... això és diferent!

¡UN ÀNGEL!

FÈLIX *(Amb temor.)*
I tu...
¿i vostè hi consenteix, Blanca?

BLANCA *(Resolta.)*
¡Jo! ¡No! Cap afecte em lliga
amb ell: no ho vull.

PAU *(A BLANCA.)*
¡Tontada!
¡Fa mal!

FÈLIX Fa bé, perquè jo...
 (A BLANCA.)
jo també... ¡vostè és un àngel...!
No faig gala de passió
repentina i insensata.
El meu cor, amb més dolçura,
ha sapigut captivar-ne,
més arrelat, més profundo,
més amb placentera calma,
és tot seu, tot per enter,
lo més humil vassallatge,
una tendresa infinita,
immens carinyo durable
tant com la vida, respecte
sens límits, amistat santa...
No m'atreveixo a donar
lo nom d'amar al que em passa,
mes, no obstant, so molt ditxós
de que no em siga germana...
Per dar-me-la a mi, volia
que li des ma herència el pare,
no ho logrà lo seu bon cor,
mes la tinc, l'he recobra
 (Estenent la mà vers la taula.)
i jo l'hi ofereixo... Blanca...
¿vol dar-me la vida a mi
o...
 (Allargant la mà a ESTEVE.)
al meu amic...?

ESTEVE *(Estrenyent la mà de FÈLIX.)*
Mostrar-te
pots generós... ¡si t'estima!

PAU *(A BLANCA.)*
¿Doncs...?

¡UN ÀNGEL!

BLANCA *(Senyalant a FÈLIX.)*
¡A ell...! ¡Ell...! ¿No ho veus?

FÈLIX *(Prenent les mans a BLANCA i besant-les-hi.)*

Oh, gràcies.

PAU *(Mirant al grup de BLANCA i FÈLIX fugint de sa cara la tristesa.)*
¡Tant millor!
(A ESTEVE, mentre passa pel seu costat.)
¡No està de sort!

ESTEVE *(Anant al costat de FÈLIX.)*

Prou volia de ta casa
fer-la sortir abans que tu,
rompudes veient les traves,
poguessis pretendre a ella.
És la primera vegada
de ma vida que he obrat
amb tota reflexió i calma:
no m'ha sortit... M'és precis
que retorni al meu caràcter
(A BLANCA, amb carinyo.)

Mes, ja que dant-li un espòs,
(Senyalant a FÈLIX.)
ell li roba un germà, Blanca,
i a mi la felicitat
¿no voldrà ser-me germana?

(Li estreny la mà que ell li allarga i diu a FÈLIX lo que segueix, al veure a PAU que es mou i s'agita, enternit, joiós i content, recomanant-se especialment se fugí de lo còmic.)

En Pau, de tanta alegria,
ni menos sap què li passa,
mai no ens deixarà.

(A PAU.)

¿Vritat?

PAU *(Amb importunitat.)*
¡Mai en ma vida...!
(Enternit.)

¡És un àngel!

BLANCA *(Veient llàgrimes al ulls d'en PAU.)*
¿Plora?

PAU *(Amb veu sufocada.)*
No... no.

FÈLIX *(Després de mirar-se fixe a PAU, com il·luminat d'una idea.)*
¡Ja comprenc!

¡UN ÀNGEL!

BLANCA *(Agitada i comprenent-ho.)*

Sí.

ESTEVE *(Que des de lo «Mai» d'en PAU, ha endevinat lo secret, agafa a BLANCA i la dirigeix cap a PAU.)*

Doncs, si ho comprèn...

BLANCA *(Tirant-se als braços de PAU.)*

¡Ah, pare!

(Abraçada amb PAU i allargant la mà a FÈLIX. ESTEVE, eternit, contempla el grupo.)

Prou.

Primavera i tardor

Comèdia en tres actes i en vers original de R. Arús Arderiu²

Teatre del Retiro, 1879

ACTE I

Personatges

SENYORA PONA.

ELVIRETA (sa filla).

ROSALIA.

FELIP.

UN CRIAT (no parla).

L'acció passa en Barcelona.

Època: 40 anys endarrere.

Dreta i esquerra, les de l'actor.

Sala pobre. Mobles modestos. Una calaixera antiga al fondo, una tauleta de cosir en primer terme, una altra de més gran a l'esquerra. Porta a la dreta, finestra al costat, porta a l'esquerra i altra al foro, és la de l'entrada.

² L'obra s'havia titulat «Amor i constància», en dues parts: «Un i una a 20 anys. Primer capítol de la vida en vers català i en un acte» i «Un i una a 60 anys. Últim capítol de la vida».

ESCENA I

ELVIRETA.

ELVIRETA *(Sola i acostada a la taula llegint un llibre.)*

«Quina sorpresa més gran
per a la pobra Dolores,
el que va caure a sos peus
no n'era d'altre que en Cosme.»

(Parant de llegir.)

¡Oh!, n'estava ben segura,
que vindria aixís de prompte.
Sempre passa lo mateix:
mils perills... però tots tornen
per complir, els de les novel·les...

(Per la novella.)

És bonica, m'enamora
i, després, hi simpatiso
molt més que amb una altra, el doble,
perquè a mi em passa el mateix
que passava a aquesta noia.
Soleta amb la seva mare...
sens recursos, quasi pobres...
vivint de lo seu treball,
no acceptant-ne ben resolta
cap partit per ser fidel,
com ho he jurat, a l'home
que, en busca d'una fortuna,
molt lluny de sa pàtria es troba.

(Torna a llegir.)

«Oh, tu, la meva estimada»,
ell li deia a la Dolores,
«aquí tens quant he adquirit,
tot és per tu, per tu sola:
aquest títol de condessa...»

(Interrompint la lectura.)

Fins condessa... ¡que ditxosa!
Casar-se amb el que una estima,
riquesa, esplendor i joies...
Sempre és així en les novel·les...
és clar, arreglant-s'ho com volen.
Mes, ¿per què no em pot passar
lo mateix que a la Dolores...?
Va començar estimant,
ell marxà, plora que plora...
Ja tinc jo el començament,
falta el final, poca cosa...

Algú ve... serà la mare.
(*Amagant el llibre i agafant roba del cosidor per aparentar que cus.*)
Llegirem una altra estona.
(*Entra ROSALIA.*)

ESCENA 2

ELVIRETA, ROSALIA.

ROSALIA (Entrant.)
Elvireta.

ELVIRETA Rosalia...
¿Com no t'has errat de casa!,
¡vuit dies sense venir!

ROSALIA La tia, que està malalta,
avui se troba millor
i he donat una escapada.

ELVIRETA No te'n 'niràs de seguida,
¡tinc més coses que contar-te!

ROSALIA ¡Ah! ¿Doncs és cert lo que es diu
pel veïnat?

ELVIRETA ¿Què es diu?

ROSALIA Que et cases.

ELVIRETA Sí i no.

ROSALIA ¿Com s'entén?

ELVIRETA Veuràs.
Arreglat del tot estava
per aquest vespre a les set
i al present ja no se'n parla.

ROSALIA ¿I amb a qui?

ELVIRETA ¿No saps? Don Felip.
(*Veient que ella no hi atina.*)
Sí, l'amo d'aquesta casa.

ROSALIA ¿El metge?

ELVIRETA Ja ho és, de metge,
però no cura ni mata,
no n'ha de viure i no en fa.

ROSALIA Sembla un jove molt amable.

- ELVIRETA Què et diré, no hi trobo res
en tot ell per agradar-me.
No és un talent ni és cap tonto,
no és guapo ni lleig, prò em passa
que, sense ser antipàtic,
no hi simpatiso mirant-me'l.
- ROSALIA ¿Què importa? Si és un bon home,
és la millor circumstància:
l'essencial per un marit.
- ELVIRETA Oh, sí, però, ¿com trobar-ne
el medi perquè l'estimi?,
jo que visc de l'esperança
de casar-me per amor,
ijo que em moro si aquest falta!
- ROSALIA Ah, ¿tu penses...?
- ELVIRETA A tothora.
¿No veus en la meva cara
les manifestes senyals
de ma tristesa, de llàgrimes?
No puc dormir, no sossego,
eterna feresa em mata,
i goso en tant... Si sabies
lo sofrir així, ¡quin goig causa!
- ROSALIA És vritat... ¿Mes, per què dar
a don Felip esperança?
- ELVIRETA No so jo, ¡no, per ma vida!
¿I com poder...? És la mare
que li troba qualitats.
És cert que té aquesta casa
i molt diner... i com la dona
nostre estat la té espantada,
no té altre afany que ser rica;
aixís és que tot s'ho gasta
en bitllets.
- ROSALIA És que hi ha números
que mai surten.
- ELVIRETA Pels seus parles.
És per 'xò que ella s'ha dit,
de rifes desenganyada:
«busco un ricatxo per 'questa
i la grossa se'n ve a casa.»
Mes jo, que sé que l'amor,

no el diner, la ditxa guarda,
després de dubtar una estona,
de derramar moltes llàgrimes,
he pres la resolució
de remetre-li una carta
posant-li que no l'estimo,
que és inútil lo cansar-se,
perquè mai podré estimar-lo;
en fi, que no vull casar-me.
La cosa no té remei,
acabo d'enviar-l'hi ara...
I, ¿veus...? ja duia el vestit
que vaig estrenar per Pasqua.
Tot vestint-me...

ROSALIA ¿Que era avui?

ELVIRETA A les set, no falta gaire.

ROSALIA Has fet bé, noia, molt bé,
lo millor, per mi, és ser franca,
contar-ho tot.

ELVIRETA ¡No l'hi he dit
tot! ¡Ca...!, i menos a la mare.
A tu sí puc confessar-ho.
(Després d'assegurar-se que estan soles.)
Estimo...

ROSALIA ¿Sí?

ELVIRETA Amb tota l'ànima.

ROSALIA ¿Es possible?

ELVIRETA ¿Això t'admira...?

ROSALIA No... perquè el mateix me passa.

ELVIRETA ¿I no m'ho deies...? Dolenta...
 (Posant dos cadires ben juntes i assentant-se.)
Conta, conta... que m'agrada,
tot m'ho diràs, jo el mateix,
primer l'una, després l'altra.
El meu és jove, molt guapo,
parla amb un foc, és amable.

ROSALIA Són les senyes del qui estimo.

ELVIRETA Uns ulls negríssims, cor d'àngel,
cabell sedós, tot rissat,
com l'Òscar aquell d'Amanda.

ROSALIA Com el meu, ¡oh!, ¡quant s'hi assembla!

ELVIRETA És natural la semblança,
s'assemblen tots los que estimen,
llegeix novel·les, no falla.
¿I com se't va declarar?

ROSALIA No s'ha declarat, encara.

ELVIRETA ¿Doncs, què espera?

ROSALIA Ni ell ni jo
ens havem dit cap paraula.

ELVIRETA ¿Doncs de què en dius estimar?
¡Oh!, no som aixís, nosaltres.
Tenim senyes convingudes.
Toca el violí... amb una gràcia,
aquella cançó tan tendra,
que hi goses caient-te llàgrimes:
«Cert que és un fer turment
lo mal d'ausència...»
Això vol dir que ja ha arribat.
«¿Estàs sola? ¿Puc mostrar-me?»
Jo me'n corro a la finestra
o bé acabo la tonada.
«Cert que és un fer turment,
l'enyorament.»,
que vol dir. «No puc sortir-hi,
t'has de mortificar, aguarda't.»
A més d'això, ens escrivim
quan se presenten obstacles.

ROSALIA Quina cosa més bonica
té de ser lo rebre cartes.

ELVIRETA Ja ho crec, tant a la segura
i sens perill de cap classe.
Com escriure's dos que es vulguin,
no hi ha ditxa comparable.
Per més tímides que ell tinga,
lo que sent pot expressar-te;
tu no et tens de tornar roja
ni d'abaixar la mirada
i després, si un «jo t'estimo»
te pronúncia cara a cara,
enc que tinga més dolçor
que la mel, aquesta frase
no la sents, se desvaneix,

ell se l'emporta quan marxa,
mes escrita, enc que se'n vagi,
del paper no pot borrar-la
i la sents tant com vols... sempre
que a llegir tornis la carta.

(Canviant.)

T'ensenyaré les que tinc;
veuràs si en sap d'explicar-se.
Quin ardor... quina violència...
passió més ben expressada...
un foc... fins crema el paper,
només tocant-lo, l'abrassa.
Mentres que no me les trobin...
¡Tinc una por de la mare!
Fa dos dies que regira
tot lo pis.

ROSALIA ¿On te les guardes?

ELVIRETA *(Senyalant la calaixera.)*

Al segon calaix de dalt,
dessota la roba blanca.

ROSALIA ¿Vols que jo me les emporti,
les amagaré per casa?

ELVIRETA Sí, em faràs un gran favor,
vine, anem-se'n a buscar-les.

(Al moment en què ROSALIA va per alçar-se, se sent tossir.)

Espera't, calla, no et moguis.

ROSALIA ¿Què?

ELVIRETA *(Parant atenció.)*

He sentit tossir.

(Veient que entra la senyora PONA.)

ROSALIA Ta mare.

(Entra la senyora PONA poc a poc. Al veure a ROSALIA, mostra desagrado.)

ESCENA 3

Mateixos, PONA.

PONA ¡Aixís, just, sempre parlant...!

ROSALIA ¿Com li va? Ja els veig tots bons.

PONA ¡Tu per 'quí!, ¿què vens a fer...?,
 ¡com sempre, a dur-li llibrots!

ROSALIA Només l'he vinguda a veure.

ELVIRETA Té de menester uns patrons.

ROSALIA *(A la senyora PONA.)*
¿Ho veu?

ELVIRETA Mira, entra al meu quarto:
un rotllo de papers grocs.
(Entra ROSALIA al quarto de la dreta.)

PONA Que en perd, el llegir, de noies,
està clar, s'ho creuen tot;
els ho pinten tan bonic...
i com que no tenen món...

ELVIRETA ¿La carta...?

PONA *(Sospirant.)*
Tu ho has volgut
jo bé t'he predicat prou.
Desprecia'l avui, el dia
del casament. ¡Ai, cap boig!
L'hi he baixada, no era a casa,
¡quina beguda, Senyor,
aixís que arribi i l'hi donguin!
Ho tens de plorar-ho molt,
mes tota la culpa és teva.
Te'n penediràs.

ELVIRETA ¡Oh, no!

ROSALIA *(Sortint del quarto amb un rotllo de papers.)*
No ho cregui, en tota la vida,
jo hi poso les mans al foc,
no és la seva mitja tronja.

PONA ¡Batxillera!, ¡tabalot!,
¿an a tu, qui t'hi demana...?

ELVIRETA Lo molt amigues que som.

PONA Ja et daran pa les amigues
quan tu no en tingues.

ROSALIA Ai, prou.
I coca i tot.

PONA *(Amb incredulitat.)*
Si...

ELVIRETA Ja ho sé.

PONA Escolta noia.

ROSALIA ¿Què vol?

PONA ¿No hi ha feina a casa teva?

ROSALIA Molta, i tota la faig jo.

PONA ¿Estant-te aquí conversant?

ROSALIA És que em queda temps per tot,
ja he conegut la indirecta.
Veu... ja me'n vaig.
(*Anant-se'n.*)

ELVIRETA Tu, els patrons,
torna'ls avui.

ROSALIA D'aquí un quart.

PONA (Ja tornarà un altre cop.)

ELVIRETA (*Baix, a ROSALIA.*)
(Tindré amanides les cartes.)

ROSALIA (*Baix, a ELVIRETA.*)
(Constància.)

ELVIRETA (Fins a la mort.)
(*Alt i amb intenció.*)
Que baixis ben de seguida.

PONA (*Impacienta.*)
¿Encara no?

ROSALIA Estiguin bons...
(*Se'n va ROSALIA. La senyora PONA la va seguint amb la vista i rodant el cap.*)

ESCENA 4
PONA, ELVIRETA.

PONA Quines noies les d'avui,
¡no érem aixís al meu temps...!

ELVIRETA (*Acostant-se i acariciant-la.*)
¿Que està enfadada?

PONA Doncs no...
Despreciar tant bé de Deu,
un porvenir tan brillant...
un jove lo més complert,
¡tan amable...!

- ELVIRETA *(Mofant-se'n.)*
¡Molt amable!
- PONA Sí senyora, sí que ho és,
ho dirà tothom que el tracta;
la dona que es casi amb ell,
ne farà tot lo que vulgui.
- ELVIRETA Com que jo no en vull fer re...
- PONA ¡I que en tens poc, de judici!
Se troba, per un incert,
una bona proporció
per estar el mateix que un peix
a l'aigua i la desprecia,
i consuma't, i pateix,
i torna a agafar l'agulla,
i no paris ni un moment,
i per dinar i per sopar,
fes sopes, si tens pa sec.
- ELVIRETA ¡Creuria, qui la sentís,
que aquest home és en Xifré!
- PONA Té cinc duros cada dia...
Tu no els guanyes amb un mes.
¡De què fa mals averanys!
Trobar cinc duros, ¡Déu meu!
- ELVIRETA I un home que no s'estima...
- PONA Bah... una filla ben creient
acaba per estimar
a l'home amb el qui s'uneix,
sobretot tenint cinc duros.
- ELVIRETA ¡Casar-me per l'interès!
- PONA No, filla, pel capital,
i quan tinguis lo meu temps,
si poguessis tornar enrere,
no t'hi pensaries gens;
llavors no seràs bonica,
si et mires, te'n faràs creus,
i per marit no arreplegues
l'home més tonto i més lleig;
sentiràs no haver cregut,
punt per punt, los meus consells;
te'n penediràs de veres,

però no hi seràs a temps.
Per enriquir-se una noia,
lo medi és un casament
que ha de fer en la primavera
de sa vida, els anys primers,
puix que la fortuna corre
més de pressa que no el vent
i, per poder aconseguir-la,
és precis dur, per tot pes,
sols deu anys a cada cama,
tenir-ne vint, tenir els teus.

ELVIRETA Lo que penso ara a vint anys,
a xeixanta pensaré.
¿Creu que en gènit i caràcter
se canvia per complet?,
¿que quan sigui vella, em torni
interessada?

PONA Sí, ho crec.

ELVIRETA Ui, mare... no sigui aixís,
s'equivoca de valent.
Entre els homes, és possible,
mes nosaltres... ¡què ha de ser!,
les dones, en general,
no les tempta l'interès,
i, pel que respecta a mi,
ni menos hi penso gens.
Salut, pobresa, alegria
i la llibertat sens preu
de disposar de mon cor,
ve-li aquí lo que pretenc.

PONA ¿Doncs, digues, desventurada,
que tu estimes?

ELVIRETA Sí, ben cert.

PONA Ja ho tenia de preveure:
¿i an a qui?, veiam, ¿qui és ell?
Una rata d'escriptori,
un xitxarel·lo, un cap verd.

ELVIRETA Millor que tot lo que es cregui:
un artista de talent
que ha sortit per fer fortuna
i que, a no tardar molt temps,
vindrà carregat de glòria
i amb més millons que cabells.

- PONA Sí, el mateix que el nyigui-nyogui
d'aquí al davant, en Rafel.
També diuen que és artista,
ara, d'això, tothom n'és,
ja fa sis mesos que és fora
per fer-se ric, ¡ai pobret!,
no es veurà mai quatre duros.
- ELVIRETA (¡Si sapigués que és el meu!)
- PONA *(Mirant vers la finestra.)*
Calla... la finestra oberta...
ja haurà tornat, segons veig.
- ELVIRETA *(Procurant mirar dissimuladament a la finestra.)*
(¿Ell aquí...? Sí, no hi ha dubte,
¡tan prompte...! Gràcies al cel,
això és que ja ha fet fortuna.)
(Amb molt mimo.)
Mare, aquesta nit...
- PONA Sí, ¿què?
- ELVIRETA He tingut un somni...
- PONA Bueno.
- ELVIRETA ¡Més remaco...!, ¡que no ho creu!
Estàvem en una casa
com el palàcio del rei;
amb uns mobles, amb un lujo...
tot nostre, no de lloguer...
fins un cotxe amb dos cavalls...
(Veient que sa mare fa un gesto d'incredulitat.)
Veurà com tot ho tindrem.
- PONA Estreny-ho bé, que no et fugi,
i, mentre ens baixa del cel,
cus per enllestir la roba
i tornar-la avui mateix.
- ELVIRETA ¿Aquest vespre?
- PONA De seguida.
- ELVIRETA Ui...
- PONA Demà ens cau el lloguer
i en tot casa no hi ha un duro.
- ELVIRETA Tan lluny i ves-te'n a peu...

PONA *(Posant-se les ulleres, sentant-se i agafant la mitja.)*

Ah, filleta, com que el cotxe
que has dit, encara no el tens...

(Començant a fer mitja.)

No tindries de cosir
ni jo fer mitja, creient:
ves, un partit com don Felip...
cinc duros...

ELVIRETA Bo, ja hi tornem.

Sembla la cançó enfadosa.
(Quan ella vegi en Rafel
amb tants de diners com l'altre,
tot canvia.)

(Se sent de dins, a l'indret de la finestra, una veu que canta acompanyada de violí l'hermosa romança L'enyorament.)

Què sento... ¡és ell!

Nostra senya convinguda.

PONA ¿Han trucat?

(Truquen a dins.)

ELVIRETA Miri-ho.

PONA Ja sé el que és.

(Alçant-se.)

La contesta de don Felip.

(Tornen a trucar. Amb crit fort.)

Ja va.

(Anant-se'n.)

Sembla els falti temps.

(Se'n va per la porta del foro. Aixís que ha sortit, s'alça ELVIRETA, llavors la veu acaba los dos versos últims de la romança.)

ESCENA 5

ELVIRETA.

VEU *(De dintre.)*

«Cert que és un fer turment
l'enyorament.»

ELVIRETA És ell... el cor, com me bat...

(Obrint la finestra.)

No sé el que em passa.

(Oberta la finestra, treu lo cap enfora.)

¡Rafel...!

Te torno a veure... què ditxa...

de contenta no m'hi veig...
 parla més baix, si ens sentissin...
 M'estimes sempre... ¿no és cert?
 Sempre... ¡n'estava segura!
 ¿Si jo t'he sigut fidel?
 No es demana... ni ho contesto...
 Mentres visqui, amor etern...
 Trobes que m'he fet més maca...
 ¿Que no ho era prou...? ¡Dolent!
 Ara sembles tot un home,
 la barba, que t'està bé...
 ¿De noies, que n'hauràs vistes?
 ¿Cap com jo? Vamos, no ho crec.
 ¡Adulador...! I a propòsit,
 ¿has vingut ric? No t'entenc.
 ¿Ni un quarto? ¡Més pobre que antes!
 Doncs de sortir, ¿què n'has tret?
 ¡no saber tenir fortuna...
 sembla que ho facis exprés!
 ¡Sols te queda el meu amor!
 T'asseguro... estàs ben fresc
 (¡Pobre xicot! ¡Sense un quarto!
 ¡Ho veig mal...!) La mare, ¡adeu!

(Tancant la finestra amb una enclavada i anant-se'n corrents a seure. Entra la senyora PONA carregada de capsos i paquets.)

ESCENA 6

ELVIRETA, PONA.

PONA ¡Endavant, veies quin altre!
 ¿Saps què passa? No ho diries...

ELVIRETA ¿Què?

PONA *(Ensenyant-li les capsos que diposita sobre la taula més gran.)*
 ¿No ho veus?

ELVIRETA ¿D'on ha sortit?

PONA És un regalo... de príncep.

ELVIRETA ¿Per nosaltres?

PONA Doncs... per tu.

ELVIRETA Mes ¿de qui?

PONA ¿Qui vols que siga?
 A fe es comprèn, de don Felip.

- ELVIRETA *(Sorpresa.)*
¡Don Felip...! ¿Què significa?
- PONA Que l'home, arreglant la boda,
ha estat fora tot lo dia,
que encara no ha anat a casa,
que la carta no l'ha vista.
- ELVIRETA *(Sèria.)*
Devia fer-ho entornar.
- PONA No he gosat. Se necessita
més valor del que no tinc,
i després, què vols que et diga,
tals franqueses amb un criat
sembla que és poca política.
- ELVIRETA *(Acostant-se a la taula.)*
¡Ah...! ¡té criat...!
 (Canvi.)
 ¿Ho tornarà?
- PONA Quan tinga algú, de seguida.
- ELVIRETA S'ha de fer, no vui que es pensi...
 (Desembolicant un paquet i estenent la roba.)
És una cosa molt rica.
- PONA No ho toquis, no és per nosaltres.
- ELVIRETA Per mirar no faig cap crimèn.
 (Desfent paquets.)
Vui veure si ha tingut gust,
per res més...
- PONA El que vols, riure't
de don Felip... però l'home
no té els mils del teu artista.
- ELVIRETA (Justament quan... Ai, Rafel,
tinc el cor tot fet a miques.)
 (Mirant altra roba.)
Sempre estarà bé, el vellut.
 (Destapant una capsà.)
- PONA Ma, noia, la mantellina,
que en deu valer de pessetes.
¿A que va que la desitges?
¿Que t'hi fons...? ¿I com se posa?
- ELVIRETA *(Posant-se-la.)*
Dongui... ¿Veu? Es fa que vinga

crusada, per 'quí al davant.
Encengui el llum.

PONA *(Encenent un quinqué.)*
De seguida
és fosc que no te n'adones.
(Amb lo quinqué encès a la mà se la mira.)
¡Que bé t'està! ¡Que ets bonica!

ELVIRETA ¡Van bé a tothom...!

PONA *(Deixant lo quinqué sobre la taula.)*
No a tothom.
(Traient d'un estuig una soguilla.)
No t'he vist mai amb soguilla.

ELVIRETA *(Privant que l'hi posi sa mare, perquè la destorba d'arreglar-se.)*
Ja me la posaré, esperi's...

PONA *(Sospesant-la.)*
¡Si que pesa...! ¡És ben massissa!

ELVIRETA (Des que he sabut sa desgràcia,
més m'enamora i cautiva.)
¿Té una agulla? (Morta i tot
t'estimaré.) Així una mica
se decanta i fa elegant.
(¿Viure sens ell? ¡Impossible!)

PONA ¡Ah si et veies! De senyores,
ja en poden venir... que vinguen,
¡ai, Senyor!, de ser com tu,
alguna cosa darien.
(Traient-les d'una capsà.)
Més puntes...

ELVIRETA Són pel vestit
de vellut... n'hi ha per guarnir-ne...
(Estenent-les.)
Sí... de dalt baix.

PONA ¡De dalt baix...!
¡N'hauries sigut, Elvira,
de ditxosa, amb aquest home!
(Continuant arreglant-la.)
I pensar –és lo que m'irrita–
que serà tot per una altra.

ELVIRETA ¿Per una altra?

PONA

¡I doncs, filla!
don Felip va adelerat
per casar-se, li precisa...
tot el gasto que té fet,
d'aquest modo l'aprofita...
¿Saps qui em crec que el pescarà?
La noia del senyor Quirze,
el notari del cantó,
la...

ELVIRETA ¿Qui vol dir, la Francesca?

PONA Sí, no en fa pocs, de papers.

ELVIRETA *(Bruscament.)*
No en traurà res, la benigna,
és envejosa i coqueta.

PONA Si et veiés com ara vestida,
de segur que, del disgust,
ne treia una malaltia.
¡No et pots creure el goig que fas!

ELVIRETA *(Somrient.)*
Quasi ho creuré.

PONA Vui que ho digues.
Aniré a buscar el mirall
i ho veuràs.

ELVIRETA Sí.

PONA De seguida.
(*Entra al quarto de l'esquerra.*)

ELVIRETA Una altra que no fos jo,
amb tot això, se capgira.
Mes les riqueses no em tempten,
so molt constant, ell m'estima,
prò tan pobre, l'infeliç...
Calla, un braçalet, ¡com brilla!
(Trista.)
¡A una edat tan avançada
la mare de tot se priva,
i tenir de treballar...
(Contenta.)
¡Ai...! ¡lo mateix que el volia!
quin collaret més preciós,
¡fins el somiava...!

PONA *(Sortint amb un mirall i posant-l'hi, aguantant-lo ella al davant d'ELVIRETA.)*
¡Té, mira!

ELVIRETA *(Mirant-se i admirada.)*
Quina elegància... que bé...
(Convençuda.)
(¡Potser so una mala filla!)
(Quan s'ha mirat o bé es comença, ha entrat poc a poc don FELIP, sense que elles se n'adonguin.)

ESCENA 7
Mateixes, FELIP.

FELIP Del bon gust i l'hermosura
és la imatge més perfecta.

ELVIRETA *(Sorpresa.)*
Ell, ¡oh!

PONA Don Felip...

FELIP *(A PONA.)*
No es mogui,
cregui'm a mi, el que vol veure
no val pas lo que mirava.
¿És galant dit per un gendre?
Mes el dia que un se casa
no ha de fer la cara sèria.

PONA *(Atorrollada, no sabent què dir.)*
¿Com ha entrat?

FELIP Sense trucar,
jo les volia sorprendre...
(Festiu.)
Un marit pertot se fica...
He trobat la porta oberta...

PONA *(No sabent què dir.)*
Me creia haver-la tancada.

ELVIRETA *(Per ajudar sa mare.)*
¿I vostè... ve?

FELIP Jo, Elvireta,
a buscar-les.

ELVIRETA ¿A buscar-nos?

PONA ¿Com?

- FELIP *(Traient-se el rellotge.)*
Oh, ja és l'hora, què es pensen...
(Ensenyant el rellotge.)
Les set al mig de la ratlla.
El capellà ja s'espera
i també els dos testimonis,
los únics que la sort tenen
(A ELVIRA.)
de sentir com dirà el sí,
(Rialler.)
a més de la sogra... i gendre.
Vostès van dir «No convidi,
suprimeixi tota festa,
ni cotxes se necessiten
al costat tenint la iglésia,
hi anem, ningú se n'adona,
cinc minuts i cosa llesta.»
(Festiu.)
No m'he separat del tracte,
compleixo al peu de la lletra.
- ELVIRETA *(Baix, a sa mare.)*
(No sap res.)
- PONA ¿No l'hi han donat
ara a l'entrar a casa seva...?
- FELIP Era difícil, senyora,
no hi he estat des d'ahir vespre
sortint d'aquí...
- ELVIRETA *(Baix, a sa mare.)*
(No l'ha vista.)
- PONA *(Baix, a ELVIRA.)*
(Se li té de dir.)
- FELIP *(Adonant-se'n de la seva torbació.)*
¿Què tenen?
(Amb pesar, com si hi atinés, amb la causa.)
¡Ja!
(A ELVIRA.)
¿El no haver dormit a casa
és lo que la fa estar inquieta...?
- ELVIRETA ¡Oh! no.
- PONA Fugi... ¡vol callar!

FELIP *(A PONA, rialler.)*

No dissimuli, és l'objecte.

(A ELVIRA.)

Calmi's, contaré la causa.

A l'entrar a casa ahir vespre,
sortint d'aquí...

PONA No ha de dir-ho.

FELIP Sí senyora, val la pena.
Doncs sí, tornant-hi, a l'entrar,
porten un parte que em deia
que l'oncle de Sabadell
s'havia mort de repente.
Prenc un cotxe, me n'hi vaig,
i, quan soc allí, me n'enteren
que el seu hereu m'ha nombrat,
que em deixa tota l'herència.

PONA ¡Ai, Déu lo tinga en glòria!
Devia ser un bon subjecte.

FELIP Germà del pare.

PONA ¿I molt ric?

FELIP Uns dos mil duros de renda.

PONA ¡Caram!, ¿quant és cada dia?

FELIP Cinc duros... cosa modesta.

PONA *(A ELVIRETA.)*

(Ja en té deu, ¿sents?)

ELVIRETA *(Baix.)*

(No so sorda.)

(Amb temor i intenció.)

¿Los seus propòsits no altera

aquest canvi en sa fortuna?

¿Lo que pensava... avui pensa?

FELIP ¡No...!, més resolt estic ara.

PONA *(Respirant amb satisfacció. Lo «no» de don FELIP la deixa clavada, mes se reposa al terminar ell lo vers. ELVIRA, sorpresa, notant-se aixís mateix los canvis.)*

¡I quina delicadesa!

FELIP No ho alabi... Ho faig per càlcul...
no els hi costarà comprendre'm...
Jo so d'un caràcter dèbil...

se m'imposen amb freqüència,
bé prou se'm veu en la cara
que no la faig de respecte
i una dona distinguida,
per diners o per noblesa,
de la casa fora l'amo,
siguent jo un zero a l'esquerra,
mentres que una noia jove
humil, senzilla, modesta...
Després, si m'he decidit
per sa filla, l'Elvireta,
més que per les seves gràcies,
ha sigut per sa innocència.
Aquesta cara no ment,
la candidès s'hi revela.

(ELVIRETA baixa els ulls; lo que segueix, ho diu FELIP amb convenciment.)

No sapiguent-ho sa mare,
ni menos d'amagat d'ella,
s'ha atrevit a tenir amors...

PONA No s'ha atrevit, ho pot creure.

ELVIRETA (¡Pobre Rafel!)

FELIP N'estic cert.

(A PONA, senyalant ELVIRA, que està pensativa.)

¿Veu los ulls...? ¡Quina modèstia!

(Content.)

Així un marit és feliç,
¡tinc seguretat completa!

PONA *(Baix, a ELVIRETA.)*

(És precis desenganyar-lo.)

ELVIRETA *(Baix, a sa mare.)*

(Diga-l'hi vostè.)

FELIP *(Després de butxaquejar i traient-se un paquet que desembolica.)*

Vui que ella

eclipsat deixi a tothom,
que, sols mirar-la, sorprenga.

(Ja desembolica l'estuig i l'allarga a ELVIRETA.)

¿No ha trobat que en los regalos
hi faltava aquest objecte...?

PONA *(Prenent l'estuig i obrint-lo.)*

¡Quina agulla de diamants!

ELVIRETA (¡I no és lleig!)

(Passa al costat d'ell, deixant a sa mare, això, maquinalment.)

FELIP ¿Què va, que el gendre,
diu vostè, no pensa en mi?
(Donant-li una espenta.)
per demostrar-li que serà...

PONA ¡Uns rosaris!
 (Passant al costat d'ELVIRETA.)
 Mira't, noia.
 (Contentíssima.)
 Cada gra el forma una perla,
 ¿veus?, la cadeneta és d'or,
 no els té millors una reina.
 (Baix, a sa filla.)
 (Diga-l'hi tu, jo no goso.)
 (Passa a l'altre costat de don FELIP, que queda al mig d'elles dos.)

FELIP Per últim, la gran sorpresa.

PONA *(Amb curiositat.)*
Veiam, ¿què?

FELIP

(*Rient.*)

No ho porto a sobre
mes no està lluny i es pot veure.
L'oncle, que sabia viure,
era amic de conveniències,
que tingués cotxe diari
no té de ser una estranyesa,
me n'he incautat de seguida,
hi he vingut, i a baix espera.

(*Corre ELVIRETA a la finestra. Des de la finestra i amb gran exclamació d'alegria.*)

ELVIRETA Miri, un cotxe, un cotxe, mare.

PONA *(A sa filla, tot mirant des de la finestra.)*
Vet aquí el sòmit que em deies.

FELIP *(Content.)*
¿M'ha somiat?

PONA (*Amb dificultat.*)
 Sí... dintre un cotxe
 (*Amb rialla forçada, com si volgués dir-ho amb brometa.*)
 amb... els vint duros de renda.

FELIP N'hi posa deu més.

ELVIRETA ¡Mare!

FELIP *(Festiu.)*
Ja els tindrem, diu que les nespres

maduren amb palla i temps.
Per ara el cotxe és certa.
(Se'n va a la finestra.)

Bonic tronc.
(Mirant.)

PONA *(Amb intenció, baix, a ELVIRETA.)*
(I la Francisca

que no es mou de sa finestra...
¡Calcula quina rabiola
si us vegés entrar a la iglésia!)

ELVIRETA *(Prou pensar... Estimo en Rafel*
i l'estimaré... Oh, sí... sempre...
¡Mes, enc que esperi cent anys,
estarà d'igual manera!)

(A l'últim d'aquesta escena, des de que es parla del cotxe, la senyora PONA s'ha anat arreglant de mica en mica. Ja porta el mocador gran i ara s'ha acabat de posar la mantellina. Lo que segueix, ho diu baix i ràpid a ELVIRETA.)

PONA *(Jo ja estic, ell ve, ¿què fem?)*

ELVIRETA *(Amb esforç.)*
(Me... sacrifico...)

PONA *(Contenta.)*
(¡Elvireta!)

ELVIRETA *(Abraçant-se amb sa mare i plorant.)*
(Per vostè... per vostè sol...
jo seré infeliç.)

PONA *(T'ho sembla.)*

FELIP *(Anant a elles i mirant lo rellotge.)*
Caramba, passa de l'hora.
Quan vostès vulguin.

PONA *(Decidida.)*
Anem-se'n.
(Quan van a sortir, entra ROSALIA.)

ELVIRETA ¡Rosalia!
(A FELIP.)
(Cap paraula.)

FELIP *(Sorprès.)*
(¿Com?)

ELVIRETA *(Ràpid.)*
(L'hi diré.)

PONA *(Baix, a FELIP, per enterar-lo.)*
(És batxillera.)

ESCENA 8
Mateixos, ROSALIA.

ROSALIA *(A ELVIRETA.)*
¿Que te'n vas?

ELVIRETA Surto... a comprar...

PONA (¡Un marit, un cotxe i renda!)

ROSALIA Doncs me'n torno.

ELVIRETA *(Tremolosa.)*
De seguida
vindré, no et moguis, espera'm.

PONA ¿I per què t'ha d'esperar?

FELIP *(Amb rialleta.)*
Oh, secrets d'amigues.

ELVIRETA *(Baix, a ROSALIA.)*
(Treu-me
les cartes mentres som fora.)

PONA *(A ROSALIA, anant-se'n.)*
¡Adéu!
(Mirant dret a la finestra.)

ELVIRETA (¡Ai, Rafel!)

FELIP *(Content.)*
(Ja és meva.)
(Surten tots tres. Queda ROSALIA mirant com se'n van i amb estranyesa.)

ESCENA 9
ROSALIA.

ROSALIA No puc entendre el que passa,
sortir amb don Felip, ¿per què?
Ella això no ho pot voler,
deu ser obra d'amenaça.
Tots estaven neguitosos,
amb recel, ben clar que es veia,
sa mare amb don Felip reia,
ella té los ulls plorosos...

L'han feta sortir... ha plorat.
¡Voler les coses per força...!,
és inútil, no es pot torçar
mai del cor la voluntat.
Sa mare dona importància
al diner per ser feliç,
ella no s'ho creu aixís
perquè estima i té constància.
Estimant, ¡quant se pateix!
Mes, almenos, ella alcança
felicitat, sa esperança
amb ses penes comparteix.
Mentres jo, trista de mi...

(Alegre.)

Ara l'hi vist quan venia,
m'ha causat una alegria...
més gran no la puc tenir.
Tant de temps que fora estava
que no el veia... i m'ha semblat
que, al passar pel meu costat,
fondo sospir exhalava.

(Canviant.)

Ah, l'encàrrec d'Elvireta.
(Anant a la calaixera.)

Lo segon calaix les tanca.
(Obrint-lo.)

Dessota la roba blanca.
(Buscant.)

Si les hi troben, ¡pobreta!
(Mirant lo paquet.)

N'hi ha una bona provisió.
(Mirant per l'escena.)

M'ha dit: «Te les llegiré.»
Doncs llegir-les puc ben bé
sens que siga indiscreció.
(Desfà el paquet, ne treu una i es fica les demés a la butxaca.)

«Elvireta idolatrada
angelet del paradís...»
(Entre ella.)

¡Que és divino!
(Llegint.)
«Dolç hetxís

de ma pensa enamorada...»
(Parant de llegir.)

Seria, en lo meu turment,
aquest lo bàlsam millor.

(*Llegint.*)
«T'ídolatro.»
(*Parant.*)
¡Quant d'amor!
(*Llegint.*)
«Lo teu carinyo sabent,
me calma lo que pateixo
i m'anima per lograr,
contra tot, la teva mà.»
¡Oh! Això sí que ho concibeixo.
(*Llegint.*)
«En va ta mare pretén
fer-te casar per riquesa:
serà inútil, vana empresa,
tu m'has fet un jurament
an el que no pots faltar
ni faltaràs; l'Elvireta
té constància, no és coqueta,
m'ho ha jurat, meva serà.»
(*Parant de llegir.*)
¿Qui deu ser? Encara ignoro
el nom del galant.
(*Tombant el full.*)
¡Pel cel...!,
¡ell...!, no m'enganyo, en Rafel.
(*Tornant a mirar la firma.*)
En Rafel, el que jo adoro...
¡oh!, ¿què he fet?, ¿què llegendria
contra mi, sort tan airada?
Jo n'estic enamorada
¡i una altra és la que ell estima!
(*Traient-ne cartes amb frenesí i llegint-ne una.*)
«Ets tu l'únic amor meu.»
(*Anant-ne obrint.*)
«T'ídolatro... Et vui.»
(*Parant de llegir.*)
Sí, sí,
a dretes per fer-me morir,
a cada ratlla s'hi veu.
(*Anguniosa.*)
M'ofego... el cap se me'n va...
me falta aire... no respiro...
(*Se'n va a la finestra.*)
¡Ell...! ¡Somrient quan jo deliro!
¡Oh!, que no em vegi plorar.
(*S'aparta de la finestra mes, a pesar de ser-ne lluny, mira dret a ella.*)

Perquè me n'he anat, s'inquieta...
està trist... cara plorosa...
(*Amb goig.*)
per mi tot... ¡Oh sort ditxosa!
(*Amb desfalliment.*)
No... es creu que so l'Elvireta.
Me signa... ensenya papers...
Indica que me'ls vols dar...
(*Un paquet de cartes lligat amb una pedreta cau a l'escena.*)
¿Què...? Un paquet... ¿de què serà?
(*Collint-lo.*)
¡Ah! Cartes... ¡encara més!
(*Entra ELVIRETA.*)

ESCENA IO

ROSALIA, ELVIRETA.

ELVIRETA (*Entrant.*)
¡Ja està fet el sacrifici!

ROSALIA (*Sorpresa i eixugant-se els ulls.*)
¡Tu! ¿No ve ningú més?

ELVIRETA No;
la mare i... aquell... senyor,
al primer moment propici,
amb dos amics conversant
he deixat a baix l'entrada.
(*Notant la seva torbació.*)
Mes, ¿què tens? Tu estàs torbada.

ROSALIA (*Procurant somriure.*)
No... res...

ELVIRETA Estàs tremolant.

ROSALIA No... sols que mentres ta ausència,
i quan... les cartes... tenia...
m'ha passat...

ELVIRETA ¡Verge Maria!,
Cuita, em mata la impaciència.

ROSALIA T'has callat fos la persona
en Ra...
(*Detenint-se.*)
No has dit com se deia.

ELVIRETA ¿No t'ho he dit...? Doncses m'ho creia;
mes, amb tot, ¿què se te'n dona?

ROSALIA (*Reprimint-se.*)
Res, d'això... no... mes repara
que, vivint jo sota seu,
podia ser-vos correu,
no havent de seguir, com ara,
en perill de trencadissa
les cartes aquest camí.
 (*Allargant-li lo paquet de cartes.*)

ELVIRETA (*Assustada.*)
¡Un altre!

ROSALIA (*Dant-l'hi.*)
Té.

ELVIRETA (*Retirant-li la mà.*)
¡No és per mi!

ROSALIA Sí.

ELVIRETA (*Mirant recelosa cap a la porta.*)
¡No vui!

ROSALIA ¡Espantadissa!
¿Què tens?

ELVIRETA ¡Me pot comprometre!
(¡Casada!)

ROSALIA (*Mirant per l'escena.*)
No ve ningú.

ELVIRETA (*Fent un esforç.*)
Acabem, llegeix-la tu.
Tot lo que jo em puc permetre
és escoltar-la, res més.

ROSALIA ¿Estàs amb ell ressentida?

ELVIRETA ¡No!

ROSALIA ¿Doncs?

ELVIRETA (*Amb impaciència.*)
¡Cuita, de seguida!

ROSALIA (*Mirant-la.*)
(¿Què tindrà?)
 (*Desplegant la carta.*)
Llegim-la, pues.

(Llegint.)

«Amor meu, se m'assegura
que estàs a punt de casar-te»

(Parant de llegir.)

¿Veus, per desacreditar-te,
de quin modo se murmura?

(Llegint.)

«Tal cosa mai la creuré,
Mes, si d'un altre te veia,
t'ho juro, tal com t'ho deia,
sens vacil·lar, em mataré.»

ELVIRETA ¡Déu meu!

ROSALIA Té pit, es coneix.

ELVIRETA I ho faria.

ROSALIA *(Per la carta.)*

Sens dubtar
has fet bé en desenganyar
a don Felip.

ELVIRETA (¡Oh!) Segueix.

ROSALIA *(Continuant llegint.)*

«Tu m'has fet un jurament,
l'has oblidat, te n'apartes...
té, llegeix les teves cartes
per càstig i per turment.»
L'hi fa dir lo desespero,
¡tants casos han succeït!

ELVIRETA *(Confosa i trèmula.)*

Oh, jo...

ROSALIA Calma el teu neguit,
tu això... no ets capaç de fer-ho.

(Llegint.)

«Elvira meva, a tu et toca
dir que és calúmnia... ¿vritat?
sí, sí, tinc necessitat
de sentir-ho de ta boca.»

(Natural.)

Demana poca coseta,
en concedint-li una cita...

ELVIRETA *(Horroritzada.)*

Déu me'n guard.

ROSALIA Ho necessita.

ELVIRETA ¿Falta molt?

ROSALIA Una miqueta.
 (Torna a llegir.)
«No temo el perill que arrostro,
i, com té volta el carrer,
sens ser vist, me trobaré,
saltant terrats, en el vostre.
Una corda col·locada
sobre la finestra teva
consequirà, vida meva,
al teu quarto dur-me entrada.
Aixís, doncs, d'aquí una estona...»

ELVIRETA *(Espantada.)*
¡Ah, Déu meu...! ¡S'atreviria!
 (A ROSALIA, amb febrós neguit.)
Digue-li que em perdria,
corre, ves-te-n'hi...

ROSALIA Mes, dona,
 ¿què diré?

ELVIRETA *(Espantada.)*
 ¡Silenci!

ROSALIA ¿Què és?

ELVIRETA *(Escoltant cap a la porta.)*
Calla, don Felip que ha entrat.
 (Veient-lo entrar.)

ROSALIA Lo pretendent desairat.

ELVIRETA *(Baix, a ROSALIA, senyalant-li la carta.)*
La poses amb les demés.
 (Don FELIP parla des de la porta del fons, dirigint-se a dintre.)

ESCENA II
Mateixes, FELIP.

FELIP *(Parlant dirigint-se a fora.)*
Avisi'm quan sigui aquí,
si és que no baixem abans.
 (Deixant la porta.)
No és que tinga molta gana,
mes tinc por que no fem tard.
 (A ELVIRETA.)
Un sopar que he donat ordre
que ens anessin a buscar.

Tres coberts, nosaltres dos
i la mare. En 'vent sopat,
marxarem, ¿oi?

ROSALIA *(Admirada, a ELVIRETA.)*
¿Ell i tu?

FELIP Amb el meu cotxe... ¿és estrany?
Doncs, a fe, que jo no ho trobo.
¡Cara a cara!
(Somrient.)
No, acostats...
(Besa la mà a ELVIRA.)

ROSALIA *(A ELVIRETA.)*
¡Et besa la mà!

ELVIRETA Com deies.

ROSALIA ¿Tu ho permets?

FELIP Sí, és natural,
un home a la seva esposa...

ROSALIA *(A ELVIRA, molt sorpresa.)*
¿Tu la seva...?

ELVIRETA *(Sentint-se a penes.)*
Sí.

FELIP Fa un quart.

ROSALIA ¿Doncs, al sortir?

FELIP Ho endevina.

ROSALIA *(Baix, a ELVIRETA.)*
(¿D'aqueix modo li ets constant?)

ELVIRETA *(Avergonyida.)*
(No és per mi... no... és per la mare.)

FELIP *(A ROSALIA.)*
Quedi's, pot acompanyà'ns.
És l'amiga d'Elvireta,
i amic seu me pot comptar...
Només vui lo que ella vulgui.
L'estimo tant... ella igual.
Ara, sortint de la iglésia,
m'ho ha dit i dit...
(Amb tendresa, a ELVIRETA.)
¿No és veritat?

ROSALIA (A *ELVIRETA* baix.)
(¿Dir-l'hi has pogut?)

ELVIRETA (*Confosa.*)
 (Per la mare.)

ROSALIA (¡Pobra filla!)

FELIP Per ma part,
m'ho crec bé.

ROSALIA (¡Pobre marit!)

FELIP *(Impacient, passejant-se.)*
I aquest sopar no ve mai.
(Entra un criat.)
Hola, tu, gràcies a Déu.
(S'acosta el criat.)
¿Com? ¿Encara no és a baix?
¿Doncs, a què vens?
(Lo criat li dona una carta.)
¡Una carta!
¿L'han portada cap al tard?
¡Bueno, bueno, ves i avisa!
(Les dos amigues no s'han enterat de la conversa amb lo criat perquè enraonen les dos. Don FELIP entra el sobre, se sorprèn i es dirigeix a ELVIRETA.)
És lletra seva... cabal.

ROSALIA (¿Què vol dir?)

ELVIRETA *(Mirant-la i coneixent-la.)*
(La meva carta...)

FELIP *(Content.)*
 ¿M'has escrit... i tan callat
 t'ho tenies...?

ELVIRETA *(Baix, a ROSALIA.)*
(La que diu
que no el podré estimar mai.)

FELIP Carta el dia de la boda.
És nou i d'efecte. Vaig...
(Disposant-se a obrir-la.)

ELVIRETA *(Detenint-lo.)*
Li demano que no l'obri.

FELIP ¿Per què?
 (*ELVIRETA no sap què dir. ROSALIA l'interromp.*)

ROSALIA Per... no sufocà's.

FELIP *(Content.)*
¡Ah! ¿Doncs té coses...? Millor.
(Veient ELVIRETA trèmula i suplicant.)
Calma lo teu sobresalt,
la llegiré sens mirar-te...
ni de reüll... i ben baix:
no et miraré, t'ho prometo.
(Obrint-la i anant-la a llegir.)

ROSALIA *(¡Tot perdut!)*

ELVIRETA *(¡Déu meu!)*

FELIP *(Placenter.)*
Veiam.
(Al moment que don FELIP fixa els ulls a la carta, estant aturades les dos amigues, surt la senyora PONA esparverada.)

ESCENA 12
Mateixos, PONA.

PONA De pressa, Felip, de pressa
tens de venir com el llamp,
hi ha una desgràcia.

FELIP ¿Desgràcia?

PONA Un jove d'aquí al davant
que viu...
(A ROSALIA.)
sobre el vostre pis.

ROSALIA *(Baix, a ELVIRETA.)*
(En Rafel.)

ELVIRETA ¿Com? ¿Què ha passat?

PONA Tothom crida i no s'entén,
de segur, res no se sap...
però l'han vist entrar a casa,
truquen ja fa més d'un quart
i no respon.

ELVIRETA *(¡Déu etern!)*

PONA Després, fins l'escala, a baix,
tota de fum de carbó
que no s'hi pot respirar.

FELIP *(Amb indiferència.)*
Vamos, és que s'asfixia.

ELVIRETA (¡Infeliç!)

ROSALIA *(Baix, a ELVIRA.)*
 (Li hauran contat
 que eres casada.)

PONA Ha vingut
 l'alcalde de barri, en Grau.
 Un metge corrents demana
 i s'enfila cap a dalt,
 jo que hi dit, «Vindrà el meu gendre.»

FELIP ¡Quin acudit!

PONA Molt del cas.

ELVIRETA Ben fet, mare.

ROSALIA *(A don FELIP.)*
 Té d'anar-hi,
 el dever, la humanitat...

ELVIRETA Sí, sí.

FELIP ¿Tu ho creus?

ELVIRETA De tal modo
 que si es morís, per atzar,
 faltat d'auxili... aqueix... jove...
 no et podria estimar mai...

FELIP Ja em tarda lo temps de ser-hi.
 (Besant-li la mà.)
 ¡Tens un cor angelical!

ROSALIA *(Des de la porta.)*
 ¿Ve, don Felip?

PONA *(Des de la porta.)*
 Cuita, gendre.

FELIP Allà anem, sogra, allà vaig.
 (Surt detràs d'elles dos.)

ESCENA ÚLTIMA

ELVIRETA.

ELVIRETA Que se salvi, Déu clement.
 (Pensativa.)
 Què he fet... me sento morir.
 Pobre Rafel... tot per mi.

(Horroritzada.)
Tal vegada en 'quest moment...
(Se sent a dintre el quarto una veu que canta, no molt alt.)
¿Què he sentit? En el meu quarto.
(Atinant-hi.)
¡Lo que deia...! Haurà gosat...
(Corre a la finestra.)
Sí, sí, la corda, el terrat...
(Indecisa, al peu de la finestra.)
Vui fugir i no me n'aparto...
(Canta la veu de dins del quarto.)
No tinc ni sang a les venes.
(S'obre una mica la porta. ELVIRETA se n'adona.)
¡Oh, Déu meu! S'obre la porta.
(Anant a la porta.)
No, Rafel... me quedo morta.
(Suplicant.)
¡No augmentis les meves penes!
(Amb violència, apartant la porta.)
No, li dic que no entrarà,
torni-se'n o cridaré...
(Forcejant de dintre.)
És inútil, tancaré...
(Ella posa una cadira davant de la porta.)
¡la clau!
(Amb desfalliment.)
¡Ah!, ¡no n'hi ha...!, ¡no n'hi ha...!
(Dona alguns passos, vacillant, i es deixa caure desfallida en la cadira que hi ha a prop de la tauleta; una mà surt sobre la porta i lo teló.)

ACTE 2

Personatges

DONYA ELVIRA.

DOLORETES.

DON FELIP.

RAFEL.

MARCEL·LINO.

ANTON.

L'acció passa a Barcelona.

Època, la present.

Dreta i esquerra, s'entén la de l'actor.

Saló amoblat amb més severitat que riquesa; porta al foro; dos portes laterals, a sobre la de la dreta, una finestra de llum; piano a l'esquerra; taula amb lo necessari per escriure a l'esquerra; sofà, cadires, quadros, etc., etc.

ESCENA I

FELIP, assentat en una butaca llegint lo diari: té DOLORETES i MARCEL-LINO un a cada costat seu.
ANTON, amb un plumero, està llimpiant los mobles.

FELIP Te dic que això no és possible.

MARCEL·LINO L'hi sembra.

FELIP Ho sé.

MARCEL·LINO ¡Pare...!

FELIP Noi...
lo que tens de fer, és anar-te'n
a la universitat.

MARCEL·LINO Prou...
més m'estimo tocar el piano.

FELIP Bé, quan vulguis.

MARCEL·LINO Ara.

FELIP *(Estranyant-se'n.)*
¿Com?

MARCEL·LINO Aquest dematí no hi vaig.

FELIP *(Amenaçant.)*
 ¡Ah! ¿no vols anar-hi?

MARCEL·LINO ¡No!

FELIP *(Alçant-se tranquil.)*
No hi vagis... fes lo que vulguis,
per mi, si... no estic per brocs,
això és cosa de ta mare.
¿No ha tornat, encara, Anton?
¿N'estàs segur?

[illegible]

FELIP Això...

DOLORETES És a missa.

FELIP Ella portés
convidat...

MARCEL·LINO ¿Mossèn Eloi?

FELIP Precisament.

MARCEL·LINO Vaia un gust.

ANTON ¡I que menja, aquell senyor!

FELIP Home, aquí, en tot temps de l'any,
sempre a la quaresma som
menos el dia que ell ve...

MARCEL·LINO ¿Qui és que comprendre-ho pot?
Si vida de penitència
no li agrada i no la vol,
¿té més que dir-ho a la mare?

FELIP ¿Perquè la sentin els sords?,
 ¿perquè cridi, m'alboroti
 i en aquí... s'armi un trastorn?
 Se t'aprècia... moltes gràcies,
 no en vui tenir, de soroll;
 ja saps que ella, quan s'hi posa,
 va llarga la professó.

MARCEL·LINO Dit amb bones paraules,
se l'escoltarà.

[illegible]

MARCEL·LINO No tant, no tant.

FELIP

¡Vamos, noi!,
però a mi, que la costum
ja em té perduda del tot
des de que ens vàrem casar,
fa uns quaranta anys ben a prop.
Ja veus si la festa és curta
i, si no havent-ne tan sols
aleshores començat,
no pot tenir cap record...
Jo, que amb ella vaig casar-me
amb lo propòsit per nord
de que, sent pobra com era,
manaria sens destorb,
fora l'amo... m'ha sortit...
l'he endevinada, jjo et toc!

El dia mateix de bodes
vam disputar-nos de fort,
aquesta és la meva culpa
d'allí em ve que dugui el jou.
Figureu-se... re, una carta
que me la trobo de cop
mentres que estàvem sopant,
barrejada amb papertots.
Ella me l'havia escrita
per brometa, amb bon humor...
Una prova que a mi em feia,
total un estiraboc...
Vaig cometre la tontada
de prendre-ho per mal cantó,
vaig fer el sèrio, vaig cridar...
i s'acabà amb un trastorn.
M'ho ha retret deu mil vegades,
com que vaig quedar en mal lloc,
en ridícul, té ascendència
sobre meu des de llavors.
¡Que n'és de forta, una dona,
quan té culpa el seu espòs...!

ANTON Per 'xò, el mateix que el govern,
està de crisis molts cops.

FELIP Fes la teva feina, i calla.

ANTON Ah, ¿no en té...? digui que no.

FELIP Sí...

ANTON *(Satisfet.)*
¡Ja!

FELIP Però tinc un medi
per fer-les parar de cop,
i més dic, per evitar-les.

ANTON ¿Vostè?

MARCEL·LINO ¿Un medi?

FELIP Superior
i d'excel·lents resultats.

DOLORETES Expliqui's.

MARCEL·LINO ¿Com ho fa?

FELIP

¿Com?

Quan veig una nuvolada
que acabarà en llamps i trons,
(*Com si anés a contar una bassanya.*)
enèrgic i decidit,
prenc el barret i el bastó,
baixo l'escala, i me'n vaig
a... la riba, a donar un volt.

MARCEL·LINO Veu, això és poca energia.

ANTON ¡Sí senyor, d'aquí ve tot!

MARCEL·LINO Li toca ser l'amo.

ANTON ¡Vaia!

MARCEL·LINO ¡Manar!

ANTON I absolut.

FELIP Mes, ¿com?

MARCEL·LINO ¡Molt senzill, jo l'hi diré!

ANTON ¡Apa!

FELIP ¿Una conspiració
de nosaltres tres?

ANTON No, quatre.

FELIP ¿També t'hi comptes?

ANTON I doncs.

MARCEL·LINO Amb la mare, jo a vostè
sempre el defenso.

FELIP ¡Bé, noi!

MARCEL·LINO Per més que ella en tingui ganes,
la Dolorettes no pot.

DOLORETES Oh, per mi.

FELIP Ja ho crec.

MARCEL·LINO

Doncs bueno,
si aquesta porta el nom meu,
vostè dobla els partidaris,
casi'ns, i d'un ne té dos.

FELIP ¿Es possible! ¿Us esteimeu?
 (*Sens dubtar, després de vacillar.*)
 No m'ho crec... no estic per brocs.

(Amb seguretat.)

Ja me n'havia adonat.

MARCEL-LINO Bé... siga el que vostè vol,
però m'estima i l'estimo,
i pot fer la nostra sort
si com deia...

FELIP Ja ho aprovo.
Seria el meu gust.

DOLORETES ¿Sí?

MARCEL-LINO ¿I doncs?

FELIP Els obstacles.

ANTON No en veig cap.

FELIP ¿Què has de veure?
(A DOLORETES.)
Un de gros,
no tens res.

MARCEL-LINO ¿Com, res?

FELIP Ni un cèntim,
si ho sabré, sent-li tutor.
Sa mare, la Rosalia,
me l'encomanà a sa mort
i vaig prometre emparar-la,
compadescent i amb condol
per l'abandono i pobresa
en què la deixava al món.

DOLORETES ¡És vritat!

MARCEL-LINO ¿I aquells papers
que tu guardes?

ANTON ¿Papers?

FELIP ¿Com?

DOLORETES Uns que em deixà la mare
fent-me jurar que tan sols
los donaria a la persona
que marca en un sobre clos;
a un amic que ella tenia
anomenat Rafel Font.
Jo no l'he vist en la vida.

FELIP No el conec.

ANTON Ni jo tampoc.
Deuen ser bitllets de banc.

FELIP Ximple.

ANTON Poden ser-ho.

FELIP *(Convencent-se.)* ¡Ah...!, ¡prou...!

MARCEL-LINO ¿A què ve lo discutir-ho?,
¿què ens importa tot això?
L'essencial és que nosaltres
ens estimem, i si fos
vostè un pare que volgués
fer la meua ditxa...

FELIP ¡No!...!

DOLORETES Doncs, ¿què voldrà?

FELIP Natural.

DOLORETES No en dubto del seu bon cor,
però com que no governa...
com que no es fa lo que vol...

ANTON Al revés, basta que ho vulgui...

DOLORETES *(Acariciant-lo.)*
 ¡No ens deixi!

MARCEL·LINO (Id.) ¡Pare!

ANTON *(Acostant-se.)*
¡Senyor!

FELIP

(Sèrio.)

¿És dir que, segons vos sembla,
so una espècie de ninot?
¿No se'm contesta...? ¡Calieu!

(Dirigint-se a l'un detràs de l'altre perquè li contestin. Tots callen.)

Tu... tu... tu... Ningú respon.
El silenci diu que sí.

(Decidit.)

Ja veureu com serà no.
Aixís que arribi ta mare,
sense dar-li temps, de cop,
li diré quantes fan quinze:
enèrgic, breu i resolt,
com si fos un diputat
i em trobés allà a les Corts,

li clavo un discurs terrible
que l'espanto de debò
i la deixo tan confosa
que ni gosa dir «Aquí soc».
No tindrà ganes de riure,
ho asseguro pel meu nom,
i que surti lo que vulgui;
re em fa que hi hagi un trastorn.
(Rodant lo cap perquè tots lo vegin.)
¿Ja faig la cara ben sèria?
¡Mireu-me!

ANTON *(Que s'hi acosta.)*
¡Ui...! ¡Quasi fa por!

MARCEL·LINO No es desanimi.

FELIP ¡Calla, calla!

DOLORETES Temo...

FELIP Fuig d'aquí.

ANTON Ben fort.

FELIP Tenir-la al davant voldria,
¡tot lo que ara tarda em fonc!

MARCEL·LINO *(Que ha anat a la porta.)*
¡Ella!
(Estupefacció general.)

FELIP ¿Sí?
(Espantat.)
Mudem la cara.

DOLORETES Pensi...

MARCEL·LINO Ara és l'hora.

ANTON Valor.

FELIP *(Esverat.)*
Bé... aparteu's, que re conegui.
Dissimular, sobretot.
(Entra donya ELVIRA, ben vestida però molt sèria.)

ESCENA 2

Mateixos, ELVIRA.

ELVIRA *(Entrant, a ANTON.)*

En els balcons, de seguida,
ves-te-n'hi a posar papers.

FELIP ¿Que se'n va algun estadant?

ELVIRA Nosaltres ens en anem.

ANTON ¿Aixís doncs, tinc de posar-los...?

ELVIRA En els d'aquí, home, en aquests.
(Se'n va ANTON.)

FELIP ¿I això, noia?

ELVIRA Molt senzill.
Per nosaltres, prou que es veu,
aquest pis és massa gran,
el llogó i sempre en trauré,
mirant lo que es paga avui,
cinquanta duros al mes.

FELIP ¿Anant-se'n de casa nostra?

ELVIRA ¡T'erres!

FELIP ¿Doncs on?

ELVIRA Al tercer.

FELIP ¡Tan amunt!

ELVIRA ¿Que estàs baldat?

FELIP La necessitat no hi veig
d'aquesta altra economia.

ELVIRA Doncs jo, sí.

FELIP Luego... després...

ELVIRA ¿Ja tens de fer-me la contra?
Veiam lo que hi trobes... ¿què?

FELIP Jo hi trobo... què vols que hi trobi,
que tot el pis és molt fred.

ELVIRA Taparé la xemeneia,
per ella s'hi fica el vent.

FELIP ¿I els estadants que hi tenim?

ELVIRA Punt en blanc, se'ls despedeix;
són aquells de la Comuna,
revolucionaris fermes
que volen partir i robar,
faltats de temor de Déu;
els dono lo que es mereixen;
si tots els amos amb seny,
com jo els traguessin de casa,
prou aniríem més bé.

FELIP Tu has vist a mossèn Eloi.

ELVIRA Ara el deixo.

ANTON *(Sortint pel foro amb papers i anant al seu o a un quarto.)*
 (¡Ja es coneix!)

ELVIRA De tots vosaltres n'està,
a fe molt, molt descontent.

DOLORETES ¿De mi també?

ELVIRA Sí senyora:
ahir a l'ofici, per cert,
mentres durà, vas estar-te
distreta, diu, en extrem.
 (DOLORETES baixa els ulls.)

MARCEL·LINO *(Em mirava a mi...)*

ANTON *(Anant a entrar al quarto.)*
 (¡Quin home!)

ELVIRA *(Adonant-se'n de l'ANTON, que es detura al llindar de la porta.)*
¿I tu, Anton, an a què ve
que no ingressis als paüls?
Lo bo i millor del servei
hi està apuntat.

ANTON Prefereixo,
lo que costa, més que an ells,
donar-ho a la mare...

ELVIRA Basta.
De religió, tu no en tens.
 (Ell entra al quarto. Donya ELVIRA, molt amable, saluda el seu fill.)
Marcel·lino.

(MARCEL·LINO s'alça. Donya ELVIRA diu, plasertera, a don FELIP.)
Cada dia,
no ho notes, se'm sembla més.

MARCEL·LINO La mamà sempre m'adula.

ELVIRA No, si està de manifest.
Ahir vespre, ¿on vas anar?

MARCEL·LINO Una estoneta al Liceu.

ELVIRA

(Horroritzada.)

Al lloc de la perdició,
sento que ho dius, i no ho crec.
¿No saps, infeliç, que abans
aquell siti era un convent?
No vui que et perdis, no ho vui.
Va al precipici... a l'infern.

(Resolta.)

Només sortiràs que amb mi,
aniràs on aniré,
a missa, a les quaranta hores
i a conferència després.

[illegible]

FELIP *(Baix, a DOLORETES.)*
(Per què l'hi deia, el beneit.)

ELVIRA *(Adonant-se'n.)*
¿Què?

FELIP *(Cortat i amb temor.)*
Res... demanava...

ELVIRA Digues.

FELIP ¿Si s'ha de posar cobert?,
 ¿si ve mossèn Eloi?

ELVIRA No.

FELIP Amb franquesa, em sap molt greu
que no vingui.

ELVIRA I... a propòsit,
ara hi penso, l'hi he promès.
(A ANTON.)
A l'armari del meu quarto,
en el prestatge tercer,
hi ha dos pots de confitura,
porta'ls.
(Se'n va ANTON.)

FELIP ¿Deuen ser...?

[illegible]

FELIP *(Baix, a DOLORETES i MARCEL·LINO.)*
(I nosaltres no en tastem.)

ELVIRA Felip.

FELIP ¿Què?

ELVIRA Ja cal que vagis
a dar-li les gràcies.

[illegible]

ELVIRA ¿Doncs qui? A cal rector.
Sí, per l'honor que t'ha fet.

FELIP A mi un honor... digues, digues.

ELVIRA ¿Com? ¿No te'n 'via dit res?
Ets obrer de la parròquia.

FELIP *(Fredament.)*
Ah...

ELVIR A Amb indiferència ho prens.
 ¡Obrer...! ¿No saps què és?

FELIP Sí, sí.

Un títol que et dona veu
en tot lo que és de la iglésia,
que si hi va el bisbe, tu el reps,
que et fa seure al presbiteri,
que per corpus l'honor tens
d'anar prop de la Custòdia,
que guardes lo monument
lo dia del Dijous Sant,
que, de prompte, et converteix
en un home de figura
que et dona caràcter i pes,
que et fa el que es diu respectable,
que t'honra d'un modo extrem.
¿No t'alegra?

FELIP *(Dissimulant.)*
 Sí, perdona.
(Amb alegria, violentant-se.)

Obrer... jo... ¡que estic content!,
¡quin honor...!

(Veient ANTON que entra amb los dos pots de confitura.)
¡Anton!

ANTON *(Admirat de veure'l d'aquell modo.)*
¡Senyor!

FELIP Mira'm, ¿veus?, ¡jo soc obrer!
Vui que tothom ho celebri,
començant per mi mateix.
Corre... i veies la cuinera,
que em prepari un bon bistec
sense patates.
(Tots mirant-se els pots.)

ELVIRA ¿Què dius?

FELIP *(Fent com si entengués malament.)*
¡Ah!, doncs amb patates... ves.

ELVIRA *(A ANTON, que es disposa a anar-hi.)*
¡Anton... no hi vagis!
(Esverada.)

¡Jesús!,
¡avui que és dia de peix!

FELIP Per un cop, no ve d'aquí,
ara raí, que soc obrer.

ELVIRA Precisament per això
deus mortificar-te més.

FELIP ¿Més?

ELVIRA Per donar el bon exemple.
(Mirant un pot obert.)
¿Què té aquí sobre, que és verd?

ANTON Floridura.

ELVIRA Veiam l'altre.
Bona.

*(En treu una mica amb una cullera. FELIP adelanta la mà per agafar-la i
ella li dona un copet.)*

¡Gormand...!
(De seguida d'enretirar la mà de FELIP, ella la tasta.)
¡Excel·lent!

(Apartant l'altre pot.)

Per tu, aquesta.

(Se'n va ANTON pel foro. DOLORES i MARCEL·LINO entren cadascun al seu quarto.)

ELVIRA (Ell no em podrà dir que no,
Impossible, ho tinc promès.)
(DOLORES i MARCEL·LINO han entrat al seu quarto fent signos d'intelligència a don FELIP, que s'assenta tot espantat.)

ESCENA 3

ELVIRA, FELIP.

ELVIRA *(Després d'assentar-se.)*
¿Què tens de dir-me? T'escolto.

FELIP Jo... no sé... no vui.
(Atorrollat.)
(¿Què diable!,
¿com ho faig?)
(Mirant pels seus costats.)
(M'han deixat sol.)

ELVIRA ¡Vamos!

FELIP (¡Com me'n surto!)

ELVIRA Acaba.

FELIP Ja veuràs... després de tu,
com també tens que parlar-me...

ELVIRA Estarà dit de seguida,
si bé es cosa d'importància.
Mossen Eloi, que interès
tan gran se pren per nosaltres,
per tota nostra família,
m'ha dat consells saludables.
Comencem per Marcel·lino,
aquest noi ens desbarata
los projectes que formats
hi teníem; se tractava
de dedicar-lo a la Iglésia,
de fe'l capellà, mes ara,
estant los temps dolentíssims,
l'odi en contra ells va augmentant...
se'ls ha perdut lo respecte,
no es poden moure de casa,
los insulten cada dia,
los persegueixen amb sanya,

el govern els ho pren tot,
 no els protegeix... i no els paga.
 La carrera està perduda
 per diner i per importància.
 Després, lo que en altre temps
 no hauria sigut obstacle,
 veig que no hi té vocació...
 el divertir-se li agrada,
 concorre a sitis profans
 sens temor de condemnar-se,
 fins m'he arribat a pensar
 que és lliberal... Déu no faça...
 Fora per nostra família
 una deshonra espantable,
 un terrible deshonor,
 un cop fatal, una plaga
 que eternament d'ignomínia
 la deixaria tacada.
 Si és que aixís tinga de ser
 i hem de passar tal desgràcia,
 fervorosa, a lo Senyor
 li demano, amb tota l'ànima,
 que abans que veure-ho els meus ulls
 m'hagi mort la seva gràcia.
 La Universitat, ja ho deia,
 l'ha pervertit... jera un àngel!
 Aixís, doncs, és necessari
 mirar si encara se'l salva
 valent-se d'un altre medi
 mentres l'edat no li passa
 i sols veig lo matrimoni.

FELIP (Ella el camí me prepara.)
 A ben segur ho prefereix.

ELVIRA No m'admira ni m'estranya.
 Ell que veu tot lo sant dia
 la ditxa d'aquesta casa,
 el benestar que et rodeja,
 anhela com tu trobar-se.
 No hi ha dubte, el matrimoni,
 per l'home, és salut i calma.

FELIP Puc respondre'n en quant mi...
 (*Lligat.*)
 (que s'hi passa molta gana.)

- ELVIRA Mossèn Eloi li ha trobat
un partit molt acceptable,
li he dit que sí de seguida.
La senyoreta Bastardas.
- FELIP ¿La filla del banquer?
- ELVIRA Sí.
- FELIP Tan menuda i tan gravada.
¡És molt lletja!
- ELVIRA *(Responent-li ràpid.)*
Cent mil duros...
religiosa i esperances...
Un oncle vell, solter i ric
que està aixís, a punt de caure;
escollida educació
i família respectable.
- FELIP ¡Sublime...! ¿I la Doloretas?
- ELVIRA També n'hem parlat.
- FELIP ¿Sí?
- ELVIRA Vaia
jo sé lo molt que l'estimes
i sols desitjo complaure't.
Li assegurem mentres visqui...
llibertat... repòs i calma,
mai podrà faltar-li res,
la farem entrar a Pedralbes.
- FELIP ¡Al convent!
- ELVIRA *(Resolta.)*
Mossèn Eloi
dintre poc vindrà tractar-ne.
(Amable.)
Tot salvant que hi vinguis bé,
mateix que pel que et parlava
d'en Marcel·lino... Tu ets l'amo,
tu disposes i tu manes
tant d'ella, com del teu fill,
com de mi.
- FELIP Doncs... ja que parles...
- ELVIRA *(No deixant-lo mai acabar.)*
És decidit... convingut,

¡queda resolt! Veiam ara
lo que em vols dir.

[illegible]

ELVIRA ¿Veus com sempre estem d'acord?
S'explica molt bé la causa,
és que jo busco per tu
tot lo que et pot ser agradable.
(Molt amable.)
¿I en justa correspondència,
què faràs per mi?

FELIP Demana.

ELVIRA No pots negar-m'ho en cap modo.
 La nostra parròquia es tracta
 de que es restauri del tot,
 fent les capelles que hi falten.
 Tu que ets obrer, per dar exemple,
 podries encarregar-te'n.

FELIP ¿De les obres? ¿Què hi entenc!

ELVIRA No de fer-les... de pagar-les.

FELIP Això, segons.

ELVIRA ¿Com? Explica't.

FELIP ¿Quant se calcula que valen?

ELVIRA Sobre... d'uns... quatre mil duros.

FELIP ¡Mosca!

ELVIRA No és molt, si repares
que, amb aquesta quantitat,
se redimeixen tes faltes.

FELIP ¿Les meves? Sí, ¡t'asseguro
que ressortiran ben cares!
Menos mal si les que em toquin
pogués fer pel que em demanen.

ELVIRA *(Renyant-lo.)*
 ¡Tu!

FELIP Bé... si puc... miraré...

ELVIRA ¿Eh? No hi ha mirar que valga.
 (Amb fermesa.)

Me'n refio... ¿sents? Ho vull,
¿ho has entès? Cap més paraula.

(*Amb molt de mimo.*)

¡Adéu, vida!

(*Anant-se'n.*)

FELIP Adéu, sol meu.

(Sol.)

Que em rebenti, si els agafes...

(*Surten dels seus quartos MARCEL-LINO i DOLORETES amb precaució i recel mirant si donya ELVIRA és fora.*)

ESCENA 4

DOLORETES, FELIP, MARCEL·LINO, a l'últim, ANTON.

DOLORETES ¿Que se n'ha anat?

MARCEL·LINO ¿Què tenim?

FELIP Endavant, ara aquests altres.

DOLORETES ¿Li ha parlat?

[illegible]

MARCEL·LINO ¿Va bé?

FELIP *(No sabent com sortir-ne.)*

D'aquell modo... això vol calma,
però va per bon camí,
comença a desembrollar-se.

DOLORETES (*Contenta.*)
¿Sents... has sentit, Marcel·lino?

MARCEL·LINO (*Content.*)
Tot a vostè ho devam.

FELIP ¡Calma!
(*A MARCEL·LINO.*)

Ta mare, al que toca a tu,
no està gens lluny de casar-te.

MARCEL·LINO ¡Que bé!

FELIP ¡Ja és alguna cosa...!,
tan sols que no anem compactes
en la persona elegida,
tu vols aquesta... ella una altra.

MARCEL·LINO ¿Però vostè no l'hi ha dit?

FELIP No he volgut incomodar-la.
 (A DOLORETES.)
Tant més quan porta, per tu,
unes intencions molt santes,
sols que ho mira un xic distint
de les teves esperances,
ja que es creu fer-te... ditxosa
fent-te monja de Pedralbes.

DOLORETES A mi... ¡Déu meu!

MARCEL-LINO ¡Ella monja
i casat jo amb una altra!
¿I vostè ha pogut sentir-ho?
¿S'ha callat?

FELIP ¡Oh! ¿Tal vegada
se pot fer tot en un dia?
¡Per 'vui Déu n'hi doret, vaia!
S'ha obtingut...

DOLORETES Sí, la gran cosa.

MARCEL-LINO Vostè és la nostra desgràcia,
la culpa és seva...

FELIP ¿Com meva?

DOLORETES *(Plorant.)*
És tan dèbil.

MARCEL-LINO *(Furiós.)*
Com no mana...

FELIP Amb plors, crits i somicar,
d'aquest modo a mi se'm paga.
Doncs, bé... arregleu's com pugueu,
hi acabat d'embolicar-me.
Això es treu de fer favors,
més hi perd qui més hi guanya.
 (Es passeja impacient al temps que arriba ELVIRA, sempre sèria.)

ESCENA 5

Mateixos, ELVIRA.

ELVIRA *(Sortint.)*
¿A què venen aquests crits?
¿Se pot saber què ha passat?

FELIP Poca cosa... ja contaves.

ELVIRA ¿Es cosa teva?

FELIP

Veuràs...
Deia an aquestos... allò,
lo nostre assumpto, ¿no saps?,
referia la conversa
que tu i jo... fa pocs instants
hem tingut aquí mateix...
Això és tot... t'ho dic formal.

ELVIRA ¿I tu et creus no dir gran cosa?,
 ¿que aquest procedir és del cas?
Sembla impossible que sigues
un home de tanta edat,
per no obrar amb més criteri,
guardant-ne el que has de callar.

FELIP Si també ho han de saber-ho...
fins aquí no hi veig cap mal,
és tan sols adelantar-se...

ELVIRA És perdre l'autoritat,
 has donat ales als fills,
 que en cap modo judicar
 los correspon lo que pensen
 els seus pares. I aquests mai
 no han de dar explicacions,
 puix que sempre, és natural,
 ha de ser lo que resolguin.

FELIP Ja tens guanyada la part.

ELVIRA I, ¿què hi deien...? ¿Los aproven, de segur, los nostres plans?

FELIP Són tan creients l'un i l'altra,
tan humils... tan dòcils... tant.
Los aproven... i, ¿com no?
Solament... que...

ELVIRA *(Imperiosa.)*
¿Què?

FELIP *(Atorrollat.)* Veuràs...
Los ha sorprès la notícia
i, si bé l'accepten... ¿saps?,
troben, a lo seu entendre...
que es pot fer, per nostra part,
modificar alguna cosa.
(Volent atenuar.)
No et pensis de dalt a baix...
¡ca...!, petites diferències...
que arreglades són la pau.

ELVIRA M'admira lo que he sentit.
¿Diferències?

FELIP Sí.

ELVIRA *(Resolta.)* Veiam.
Tu, Dolores.

FELIP *(¡Ai pobreta!)*

ELVIRA ¿No és del teu agrado entrar
a Pedralbes?

DOLORETES *(Confosa.)* Jo... senyora...
no tinc pares...

ELVIRA Per lo tant...

FELIP *(Volent ajudar-la.)* Ella...

ELVIRA *(Enèrgica.)* ¡Felip...!

FELIP *(Lo millor,
prenc lo sombrero i me'n vaig.)
(Va per anar-se'n, ELVIRA ho veu.)*

ELVIRA *(Amb ademan imperatiu, a FELIP.)*
No et moguis...

FELIP *(Agafant un diari de la taula i assentant-se en un silló.)*
Doncs llegiré
l'embustero.

ELVIRA *(Seguint a DOLORES.)*
Aquest pas
és lo més bon pensament.

Una noia, al teu costat,
pot donar-se per ditxosa
si troba la santa pau
en lo refugi del claustre,
apartada dels treballs,
dels perills i les sossobres
d'aquest món de desenganys.
Avui tens qui sap guardar-te,
qui t'empara amb anhel gran,
si nosaltres nos moríssim,
¿qui et guardaria demà?
¡Infeliç de tu, Dolores!,
m'èsgarrifo de pensar...

DOLORETES *(Comprimint-se el plor.)*

Jo so una pobra orfeneta,
per ma desgràcia fatal,
que he quedat sola en lo món
de la vida als primers anys.
Aquí m'obriren els braços,
amb família em vaig trobar
i des de llavors, les hores,
per mi, passen, ¡ai!, volant.
Vostè a mi m'ha fet de mare,
jo no l'hi puc pagar mai;
lo dever sella el meu llavi,
no haig de tenir voluntat.
Jo faré lo que m'ordeni.
Seré monja... puix li plau...
¡Mani'm! A lo que disposi,
a mi em toca abaixar el cap.

ELVIRA *(Abraçant DOLORES, que oculta el seu plor.)*
¡Filla meva!

FELIP *(Eixugant-se els ulls.)*
(Em traurà el cor.)

MARCEL·LINO (Jo consentir-hi... no, ¡mai!)

ELVIRA *(Contenta.)*
Aixís respon una noia
que és la virtut son esguard,
que humil escolta i segueix
los preceptes paternals...
¡Qui més ditxosa que tu!
En Pedralbes trobaràs
lo repòs més placenter,
la dolça tranquil·litat.

‘Vui me pagues amb usura
lo meu amorós afany
i ta mare, des del cel,
mos junta amb aquest abraç.

(La besa. DOLORES, desesperada, se’n va, porta esquerra, fins a on l’acompanya ELVIRA.)

ESCENA 6

Mateixos menes DOLORES.

ELVIRA *(Venint d’acompanyar DOLORES.)*

És d’envejar sa fortuna:
¡serà ditxosa!

MARCEL·LINO *(Que ha estat violentant-se durant tota l’escena passada.)*
S’ho pensa.

ELVIRA *(Sorpresa.)*
¿Com? ¿Què dius...?

MARCEL·LINO Li darà el claustre...

ELVIRA Calma apacible.

MARCEL·LINO Sols penes.

ELVIRA ¡Marcel·lino!

MARCEL·LINO Jo dec dir-l’hi,
la vritat li dec fer veure,
ja que obcecada vostè
no n’ha sapigut conèixer
que, a l’accedir a sos propòsits,
la Dolores no s’hi nega
no conforme a sa voluntat
sinó sols per obediència.

ELVIRA De sentir-te me’n faig creus:
aquest llenguatge revela
que de Déu no tens temor,
puix a mi no em tens respecte.

MARCEL·LINO *(Protestant.)*
¡Oh!, sí, mare, s’equivoca.

FELIP *(Que si bé fingeix llegir, segueix l’acció.)*
El xicot parla amb franquesa;
segons ell, tu vas errada,
aixís diu lo que li sembla.

- ELVIRA Ell no té de corregir-me
ni tu ho deuries permetre.
(FELIP, per excusar-se, arronsa les espatlles i torna a fer com si llegís. ELVIRA se dirigeix a MARCEL·LINO.)
¿I en què et fundes? ¿Com ho saps,
que professar no vol ella?
- FELIP Serà perquè...
- ELVIRA *(Imperiosa.)*
¡Deixa'l dir...!
- FELIP *(Tornant a llegir.)*
(Està perdut, si ho confessa.)
- MARCEL·LINO En que fixo l'observança
quan plorant creure li deia:
era aquell plor contingut,
del dever muda protesta;
tal volta lo tendre adeu
d'algun puríssim afecte
que, amb tanta resignació,
¡al fons del seu cor enterra!
¿Sap vostè si acàs l'obliga,
al complir lo que li ordena,
a ser perjura; a que trenqui
jurament que hagi fet ella?
¿No pot ser que, en lloc de Déu,
d'un altre siga promesa?
- ELVIRA Calla, insensat, jo t'ho mano,
no vui sentir més blasfèmies.
¿Ella atrevir-se a estimar
sense dir-m'ho...? ¡No t'ho cregues!
La justícia que es mereix,
pel seu bon cor i tendresa,
jo li sé fer. D'aqueix modo,
l'honro com a filla meva.
Entrarà avui a Pedralbes,
no resignada... contenta.
En quant tu, ja hem disposat
un enllaç de conveniència
i conforme a nostra classe,
com de comú ho exigeixen
el bon nom i la fortuna,
a qual més digne d'enveja,
de què gosem per mercè
de la ditxosa clemència.

FELIP (¡Si jo m'hi pogués ficar!)

ELVIRA La virtuosa senyoreta
que serà la teva esposa,
lo que és tu, no la mereixes.
¡Faci el cel que a bon camí
te torni la virtut d'ella!

MARCEL-LINO Això és voler ma desgràcia,
que siga infeliç per sempre.
No en dubto, de la bondat
del candor i la puresa
de la que vostè destina
que juntí ma sort amb ella,
serà un tresor, un prodigi,
un àngel aquí en la terra,
mes, ¿com jurar-li ma fe,
no mentint la boca meva?
¿Com honrat puc empenyar-li
de l'amor santa promesa
si no la vui, no l'estimo
ni m'hi lliga cap afecte?

ELVIRA Amor... estimar... paraules,
tonteries i ximpleses
que una bufada s'emporta
i a res de bo condueixen.
Avui creus que et sacrifico,
demà, fora la ceguesa,
quan tinguis, per judicar-ho,
lo degut seny i experiència,
aleshores pensaràs
molt distint del que ara penses.

MARCEL-LINO ¡Oh, no, no!

ELVIRA No vui sentir
ni una paraula siquiera;
als pares toca manar,
lo dever d'un fill és creure.

MARCEL-LINO (¿Jo casar-me? ¡No, en ma vida!
¿A Dolores tinc de perdre?
No serà; primer la mort
que faltar al jurament d'ella.)
(Entra al seu quarto.)

ESCENA 4

ELVIRA, FELIP.

FELIP (Preparem-nos, que ara em toca.)

ELVIRA (És cert lo que em presumia.
L'un i l'altra s'han venut.
Que ella se'n vagi, precisa.
Sí, creuré a mossèn Eloi,
es veu que Déu l'il·lumina.)
(A FELIP.)

¿No has sentit?

FELIP (Volent no donar-li importància.)

Bé, tu t'ho prens,

qualsevol cosa que siga,
la vritat, massa a l'encesa.

ELVIRA És que a comprendre no arribes
lo que, tras l'oposició
que ara acabes de sentir-ne,
s'hi encobreix, lo que vol dir...
És... ¿no ho saps?, és que s'estimen.

FELIP (Simulant sorpresa.)

¿Els dos?

ELVIRA Sí.

FELIP Tu ho dius...

ELVIRA És cert.

Quan ella deia submisa
«Entraré al convent, senyora»,
lo plor anant comprimint-se;
quan ell alçar-ne la veu
a davant meu s'atrevia,
proferint sense respecte
les paraules més altives,
i en sos ulls del foc intern
hi espurnaven les guspies;
jo d'un i altra, de tots dos,
al fondo del cor llegia
amb caràcters indelebles
lo sentiment que els domina.

FELIP (Ho ha conegut.)

(Amb senzillès.)

¿I enc que fos...?,

per un moment vui que siga
tal com t'ha semblat conèixer-ho...
Jo no hi veig cap mal, Elvira.

ELVIRA ¿No l'hi veus?

FELIP No: la Dolores
tu i jo l'estimem com filla.

ELVIRA ¿I què té?

FELIP Té el noi per ella...
i sobretot, si s'estimen,
la riquesa és lo de menos,
per res no la necessiten.

ELVIRA Calla, calla, de tu estranyo
que diguis tals tonteries...
Ella avui entra a Pedralbes
i l'amor aquí termina.
La boda del noi, que hem dit
serà el més prompte possible,
ja casat, no hi posis dubte,
tindrà venturosa ditxa,
puix que sempre un fill creient
la dona que hi està unida
acaba per estimar,
sobretot quan és ben rica.

FELIP *(Natural.)*
Veus, amb tu jo vaig pensar-ne
d'una manera distinta,
i no me n'arrepenteixo.

ELVIRA ¿Tu...? Lo parlar-ne m'humilla.
Se farà lo que havem dit,
no cedeixo, fora indigne.
¡Ah!, una altra cosa: te'n vas
al tercer pis i els avises
que per tot demà se'n vagin.

FELIP ¿Jo?

ELVIRA ¡Tu!

FELIP Però...

De seguida.

(Ella li dona el sombrero, l'hi pren ell malhumorat i surt ANTON. S'ha de tenir molt de cuidado amb aquest personatge perquè sempre és lo mateix geni tonto.)

ESCENA 8

Mateixos, ANTON.

ANTON Senyora...

ELVIRA ¿Qui?

ANTON Don Albert
 Bastardas...

FELIP Ell aquí. (¡Bo!)

ELVIRA Cuita, fes-lo entrar al saló.
 (Mossèn Eloi ha complert.)
 (*Se'n va ANTON.*)

ESCENA 9

ELVIRA, FELIP.

FELIP Haurà vingut...

ELVIRA La visita
 és mera etiqueta.

FELIP ¡Ja!

ELVIRA (*Anant-se'n.*)
 ¿No vens?

FELIP ¿Jo? ¿Vols dir?

ELVIRA És clar.

FELIP Ja entraré.

ELVIRA Se't necessita.
 (*Se'n va pel foro.*)

ESCENA 10

FELIP.

FELIP Espera'm... per 'nar-hi a fer
 lo que es diu paper de Toni.
 Déu me'n guard i Sant Antoni,
 en cap modo no em convé.
 Que ella ho digui; jo, apartat,
 allunyo tot compromís,
 m'escaparé fent-ho aixís
 de que el noi se'm mostri irat.
 (*Surt MARCEL·LINO del seu quarto.*)

ESCENA II

FELIP, MARCEL·LINO, a l'últim, DOLORES.

FELIP Marcel·lino...

MARCEL·LINO ¿L'ha sentida?

FELIP Sí.

MARCEL·LINO ¡Com s'hi ha convingut,
vostè! No ho hauria cregut
jo mai en la meua vida.
Advertint que no m'inquieta
la seva resolució,
amb la que no conec, jo
no em caso.

FELIP És la senyoreta
Bastardas.

MARCEL·LINO ¿És ella?

FELIP Sí.

MARCEL·LINO ¿La del banquer?

FELIP Justament.

MARCEL·LINO ¿Aquell neo intransigent?

FELIP Mira que et poden sentir.

MARCEL·LINO ¿Què em fa? És la veritat.

FELIP (*Baix i recelós.*)
Res logra
movent borgit i cridant.
(*Més baix.*)
Amb ta mare està parlant.
(*MARCEL·LINO no l'entén.*)
¡Ell!

MARCEL·LINO ¿Qui?

FELIP El que t'ha de ser sogre.

MARCEL·LINO (*Decidit.*)
Vaig a trobar-lo.

FELIP (*Detenint-lo.*)
No.

MARCEL·LINO *(Insistent.)*
Deixi,
vui que em senti.

FELIP *(Volent persuadir-lo.)*
Has de mirar...

MARCEL·LINO *(Acudint-li una idea.)*
Ja li dic que em sentirà,
potser de ràbia es fereixi.
 (Se'n va al piano.)

FELIP *(No entenent-lo.)*
¿Què intentes?

MARCEL·LINO Un Déu lo guard
que li dono de franquesa...
 (Toca La Marsellesa.)

FELIP *(Espantat.)*
¡Noi, prou!

DOLORES *(Sortint i anant al piano.)*
¡Tu!

FELIP *(Aterràt.)*
 ¡La Marsellesa!
 (Volent anar-se'n.)
Jo no m'hi quedo...
 (Veient ELVIRA que entra.)
Ja és tard.

ESCENA 12

Mateixos, ELVIRA.

ELVIRA *(Indignada, a FELIP; MARCEL·LINO ha parat de tocar, s'alça i no es mou del fònd; la DOLORES tampoc se mou d'allà on és quan surt ELVIRA.)*
¿Tu ho contemples? ¡Oh!, m'abrassa
el despit i més m'irrita.
¿Amb don Albert de visita
toca això en aquesta casa?
No fa cap mal, me diràs...
¡Infeliç, ja vindrà un dia
que ta falta d'energia
amb dolor coneixeràs!
Mes, ja que no poses fre
als escàndols com te toca,
tal com ho sents de ma boca,

jo el teu lloc ocuparé.
Marcel·lino, tu ara acabes
de ferir-me al mig del cor,
que mai més tinguis valor
de tocar lo que tocaves.
D'altra manera, per cert,
arreglava el que ha passat
si tot sol no hagués deixat
en lo saló a don Albert.

(A FELIP.)

Ves a dar la despedida
al del tercer.

(FELIP s'abotona i es posa el sombrero.)

Després vens.

(A MARCEL·LINO.)

Tu vas a classe corrents.

(MARCEL·LINO, poc a poc, se'n va al seu quarto. ELVIRA a DOLORES:)

Tu, al teu quarto, de seguida.

(DOLORES se'n va cap al seu quarto. ELVIRA, després de dar una mirada a tots, se'n va pel foro. Aixís que ella se'n va, és quan arriben MARCEL·LINO i DOLORES a la porta del seu quarto respectivament. FELIP se treu lo sombrero, s'assenta i els nois corren cap a ell.)

ESCENA 13

MARCEL·LINO, FELIP, DOLORES, ANTON, luego.

MARCEL·LINO *(A son pare, decidit.)*
No creuré.

FELIP ¿No?

DOLORES Jo tampoc.

FELIP Tampoc... entesos.
(S'aixeca fregant-se les mans.)
¡Aixís!

ANTON *(Sortint.)*
Ve un senyor per veure el pis.

FELIP *(Amoïnat.)*
Endavant, més tripijoc.
(A ANTON que l'insta pel que té de fer.)
L'Elvira, ella t'ho dirà.
(Se'n va ANTON, queda FELIP amoïnat.)
Ves-te'n a dalt a fer l'os...
entra dins... Aquestos dos.

(Veient DOLORES i MARCEL·LINO plorant un a cada extrem de l'escenari.)

¡Ui!, ¡quina gresca es va a armar!

(Se posa el sombrero i agafa el bastó, en tant que a la porta del foro apareix ANTON acompanyant RAFEL; MARCEL·LINO i DOLORES continuen un a cada cantó. FELIP pren la resolució d'anar-se'n, després d'haver-los mirat.)

ESCENA ÚLTIMA

Mateixos, ANTON, RAFEL.

FELIP Me'n vaig, pel que pugui ser,
a la riba a passejar-me.

DOLORES *(Entre ella.)*
(¡Ser monja!)

MARCEL·LINO *(Id.)*
(¡Volen casar-me!)
(Després de dir los versos últims don FELIP se topa al sortir amb ANTON, que aleshores entra, com s'ha dit, acompanyant RAFEL que no es mou del portal.)

ANTON *(A FELIP, indicant-li RAFEL.)*
És...

FELIP *(Sense escoltar-lo i saludant RAFEL al passar pel seu costat.)*
¡Servidor de vostè!
(RA FEL contesta al saludo, mirant amb estranyesa FELIP. ANTON al mig i DOLORES i MARCEL·LINO en primer terme. Tot aquest final deu portar-se rapidíssimament. Teló.)

ACTE 3

Mateixa decoració.

ESCENA I

DOLORES, MARCEL·LINO, RAFEL, ANTON.

(La col·locació d'actors és la mateixa que al caure el teló de l'acte anterior. Això és: DOLORES, a la dreta, plorant; a l'altre cantó, MARCEL·LINO, eixugant-se els ulls; ANTON, al mig; RAFEL, al llindar de la porta del foro.)

ANTON *(A RAFEL.)*
Passi avant.

RAFEL *(Entrant.)*
Molt bé.
(Disposant-se a seguir el pis.)
Seguim-lo.

ANTON ¡Oh...!, no encara.

RAFEL No es pot veure.

ANTON Esperi's, ve de seguida.

RAFEL ¿Qui, l'amo?
 (Senyal afirmativa d'ANTON.)
 Vegi, jo em creia
 que era el senyor que ha sortit
 esverat i tan de pressa.
 Semblava no hi fos a temps.

ANTON (¿Què li dic?)

RAFEL ¿Sense cotxera,
ja vol llogar-lo?

ANTON El senyor
sí... prou... però la mestressa
té que decidir-ho... i vaig
a avisar-la... Si vol seure...
(Senyalant-li una cadira, se'n va, luego.)

RAFEL

A prop d'aquests joves... bueno,
(*Sentant-se.*)
m'agrada... perquè de sempre
he estimat la joventut...
En ella es troba franquesa,
cordialitat a tothora
goig, ditxa... alegria eterna...
(*Veu DOLORES que plora.*)
¿És possible?
(*Veient MARCEL-LINO.*)
També l'altre...
(*S'aixeca i va de l'un a l'altra.*)
¿Què és? ¿Se pot saber què tenen?
(*Cap dels dos se mou.*)
Continuo... so un bon amic
que pel seu bé s'interessa.

DOLORES *(Mirant-se'l sense moure's del puesto a on és.)*
¡Vostè!

MARCEL·LINO (*Id.*)
 ¿Amic vostè?

RAFEL Ho estranyen,
jo no els conec... no em coneixen,
és vritat, però els dos ploren
i per mi deixa de ser-me
un estrany tot el que veig,

que el domina la tristesa...
Jo que el destino em portà
a les més remotes terres,
¡n'he tingut de passar tanta!

MARCEL·LINO *(Acostant-se comprensivament.)*
¿És cert...?

DOLORES Pobre senyor.

RAFEL *(Veient-se un a cada costat.)*
¿Ho veuen,
la prova del que els hi he dit...?
Ja és feta la coneixença...
No en dic mal de la desgràcia,
té una cosa bona, aquesta:
fer que els homes s'aproximin,
logrant, per últim, coneixe'ls.
La ditxa, ben al contrari,
d'egoisme els envenena...
(Pel grupo que formen.)
i pel que toca a vosaltres,
prou se veu que no som d'ella.

DOLORES No ho serem mai...

MARCEL·LINO ¿És vritat!

RAFEL Ja comprenc, és lo de sempre,
inclinació contrariada...

MARCEL·LINO ¿Sap?

DOLORES ¿Qui l'hi ha dit?

RAFEL L'experiència,
també m'ha passat a mi.

DOLORES ¿Sí?

MARCEL·LINO ¿També?

RAFEL Al peu de la lletra.
(Somrient.)
No en tenia antes d'arrugues
ni cabells blancs... i no queia
si anava sense bastó,
i caminava de pressa.
(A MARCEL·LINO, canviant.)
Com vostè lo mateix era,
decidit, prompte, impetuós,
i tenia un cor... que, sembla

estrany, ¡lo conservo avui
de la mateixa manera!
També, com vostè, estimava
un àngel hermós...
(*Senyalant a DOLORES.*)
Com ella.

DOLORES ¿Li corresponia?

RAFEL	Molt.
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

MARCEL·LINO ¿I vostè tingué firmesa,
va ser-li fiel?

RAFEL Com ningú,
de constància so l'exemple,
m'he quedat solter esperant-la.

MARCEL·LINO Noble conducta la seva.

DOLORES Aixís nosaltres farem.

MARCEL·LINO Esperar-nos fins a trenta,
a cinquanta anys.

DOLORES A xeixanta.

RAFEL L'edat més bona és aquesta
per estimar... Ningú ve
a destorbar ni a distreure.

MARCEL·LINO ¿I per què, doncs, no s'hi casa?

RAFEL ¿Amb qui?

DOLORES Amb la que estima, amb ella.

RAFEL ¡Oh..!, ¡ja és casada!

DOLORS ¡Jesús!

MARCEL·LINO ¡Quina infamia!

DOLORS ¡Que dolenta!

RAFEL No, no és culpable del tot,
a sa mare volgué creure...
Jo llavors era un artista
pobre i carregat de deutes.
Quaranta anys, dia per dia,
a New York de permanència,
per adquirir m'han valgut
una fortuna modesta
que vinc a menjar-me aquí,

a escampar-la a casa meva;
perquè pot viure perfectament,
un, viure lluny de sa terra,
mes morir és impossible,
se té de morir en ella.
I m'ha donat tant de goig
Catalunya tornar a veure...

MARCEL·LINO Deu trobar-la ben distinta.

RAFEL No. Molt poca diferència,
quasi igual que en el meu temps.
Pertot he vist gent d'empresa,
molt d'empenyo en la paraula,
caràcters que no es dobleguen,
entusiasme pel progrés,
estímul, desig d'aprendre...
honradès i dignitat...
Tot aixís d'igual manera:
¡tot és jove... menos jo!
(Tocant-se el cap.)
Aquí neu i pertot crema.
Mes, què empatollo... ¡l'edat
fa tornar-nos pitjors que enzes!
Vui saber la seva història
i els estic contant la meva.
Ara toca a vostès.

DOLORES Sí.

MARCEL·LINO La seva honrada franquesa
obliga nostra confiança...

DOLORES I fins li portem afecte.

RAFEL N'estic cert.

DOLORES ¿Oi, Marcel·lino?

MARCEL·LINO ¡Oh! molt...!

RAFEL Conti.

DOLORES Comença.

MARCEL·LINO La mare...

DOLORES ¿No la coneix?

RAFEL No sé.

DOLORES L'apellido és Mestres.

RAFEL *(Sorprès.)*
¡Mestres!

DOLORES Sí senyor.

MARCEL·LINO ¡L'admira!

RAFEL No... ¡n'hi ha tants que aqueix nom tenen!
¿La filla no serà pas
d'una que Pona li deien?

DOLORES Sí que ho és.

RAFEL ¿Elvireta?

MARCEL·LINO Just.

DOLORES Exactament la mateixa.

MARCEL·LINO És la mare.

RAFEL ¿De vostè...?
¿Serà possible...? Vui veure'l.
(Mirant-se'l amb carinyo.)
Vui mirar-me'l... guapo noi...
(Amb temor.)
Don Felip... son pare... el metge...
¿és viu?

MARCEL·LINO Sí.

RAFEL *(Després d'un sospir.)*
Tant millor...
(Dissimulant.)
Bé...

DOLORES ¡Oh!, ell arrai, que sols anhela
nostra ditxa... no s'hi oposa.
(Adonant-se de la torbació de RAFEL.)
¿Mes, què té?

RAFEL *(Reparant-se un poc.)*
Res... me pot creure,
m'impresiona fàcilment,
a mi, qualsevol sorpresa...

MARCEL·LINO Vostè tota la família
de segur deurà conèixer...

RAFEL Sí... tota... so amic de temps.
¿Han sentit mai en conversa
ocupà's d'un Rafel Font?

MARCEL·LINO ¡Vostè...!

DOLORES *(A MARCEL·LINO.)*
És ell.

MARCEL·LINO Oh, si s'hi empenya
vostè unir-nos logrà.

RAFEL Provaré. Tot seu me tenen
i m'atreveixo a respondre'ls
del bon èxit de l'empresa.
(Als dos jóvens.)
Sobretot ni una paraula
que so aquí, no ho diguin.
(Los jóvens indiquen que callaran.)
(Ella...)
(Exagerant la frase.)

la seva mare està a punt
de venir... sap que l'esperen...
(Amb alegria manifesta.)
El cor me bat com abans,
mes les cames no em sostenen.
(MARCEL·LINO, adonant-se'n de la seva emoció, li acosta una butaca.)
Oh, gràcies... deixin-me sol...

DOLORES *(Amb interès, acostant-s'hi.)*
Està trèmul...

RAFEL No han de témer...
(Tremolar... prop l'entrevista
és lògic, a l'edat meva.)

MARCEL·LINO *(A DOLORES, que s'ha retirat al fondo.)*
Té un gènit particular.

DOLORES És de bondadós aspecte
i parlarà per nosaltres.

MARCEL·LINO ¿Los papers, que no els hi entregues?

DOLORES Ara me'n vaig a buscar-los.

MARCEL·LINO Jo a fullejar les *Pandectes*.
(Entra ell al quarto de la dreta mentres que ella se'n va pel foro a l'esquerra.)

ESCENA 2

RAFEL.

RAFEL

(Assentat.)

La vaig a veure... Aquest mot
de felicitat m'omplena...
Lo mateix que m'hi trobés,
tot igual se'm representa.

(Anant-ho detallant amb ademan, com si ho veiés.)

Lo piset a dalt de tot
emblanquinat... la finestra...
lo seu quarto fondo, rosa...
amb unes cortines verdes;
la porta que, sense clau,
tenia de quedar oberta...
la tonada encisadora
sento de lo mal d'ausència.
És que estimo l'Elvireta
com l'estimava allavors.

(Pel cor.)

(Amb tota la tendresa possible.)

Oh, quins records... ¡Elvireta!

(De prompte, sentint passos.)

Algú ve.

(Donya ELVIRA, que ja s'ha sentit un vers abans parlant a dintre, apareix al foro.)

¡Bo!

(Contrariat.)

¿Qui serà?

(Mirant-la.)

¿I què voldrà, aquesta vella?

(Donya ELVIRA s'adelanta pausadament i saludant RAFEL amb molta deferència.)

ESCENA 3

ELVIRA, RAFEL.

ELVIRA

Servidora seva.

(Saluda RAFEL inclinant el cap, però contrariat.)

Ve,

m'han dit, per llogar-me el pis...

RAFEL

(Sorprès i recalcant la paraula.)

¿Per llogar-l'hi?

ELVIRA

¿No és aixís?

- RAFEL ¿Com...? La senyora... ¿És vostè...
la mestressa?
- ELVIRA Sí senyor.
- RAFEL (*Amb defalliment.*)
(¡Déu meu!
(*Mirant-se-la amb interès.*)
No obstant, l'horrorosa
encara té alguna cosa
que recorda... un temps millor.
(*Animant-se.*)
I sobretot, com el meu,
lo seu cor no haurà mudat.)
- ELVIRA (*Senyalant-li des de la porta a on haurà anat durant l'a part de RAFEL.*)
L'entrada ja haurà notat
que és de lo que ara no es veu.
(*Indicant lo pis.*)
La distribució és entera,
segueix la moderna usança.
(*Per la que estan.*)
Això és sala de confiança.
(*A la dreta.*)
Aquí un quarto a la francesa.
- RAFEL Res vui veure, ¿què en trauria?,
és inútil, me convé.
- ELVIRA Sí, mes parlava vostè
de deixar la cotxeria
i és impossible del tot.
- RAFEL Permeti.
- ELVIRA Té d'anar junt.
- RAFEL Doncs cedeixo en aquest punt,
m'ho quedo, ja que no es pot,
si bé que no ho necessito.
- ELVIRA Aixís té a la mà arreglar-ho
per no fer-ne ús... i pagar-ho.
(*Veient la mala cara que hi posa ell.*)
A aconsellar me limito.
Vostè és lo duenyo i disposa.
- RAFEL (*Amb ironia.*)
¡Gràcies...! Accepto des d'ara.
(*Volent acabar prompte.*)
¿Estem entesos?

ELVIRA *(Amb recel.)*

No encara;
llogar un pis és una cosa
compromesa en gran manera
com no es coneix a la vista.
¿En què s'ocupa?

RAFEL *(Amb interès.)*
So artista.
(Mirant-la, per jutjar de l'oferta.)
¡Veiam!

ELVIRA *(No farem carrera.)*
(Amb mala gana.)
Artista... ¿qui?

RAFEL *(Saborejant l'efecte que causarà.)*
(No ho aguanta,
serà això tocar-li el viu.)
Músic.

ELVIRA *(Horroritzada.)*
¡Vostè...! ¿Músic, diu?
(Sols de sentir-ho m'espanta.)

RAFEL *(Content.)*
(S'ha venut, està atordida,
els records...)

ELVIRA Tant de lloguer
i és ofici el de vostè
dolent per guanyà's la vida...

RAFEL *(Desillusionat.)*
(Ha adquirit molt prudència...
molt pes...
(Després d'un sospir.)
Abans no era aixís.)
(Amb avorriment.)
Pagaré sis mesos.

ELVIRA *(Contenta i admirada.)*
¿Sis...?
D'aquest modo, la carència
d'informes...

RAFEL Sí, no hi fa res.

ELVIRA *(Anant a seure a la tauleta.)*
¿Diu mig any adelantat?
(Veient-lo dret.)

No me n'havia adonat.

(Amb molts compliments.)

Segui, segui... ¿No s'ha ofès
pel que deia...? És natural...
la més bona garantia
està en sa fisonomia
d'home complert i formal.

RAFEL

(Amb compliments.)

Li sembla... (Vamos ja troba
alguna cosa oblidada:
la simpatia atrassada
va venint.)

ELVIRA

(Traient-se una capseta de rapè i obrint-l'hi.)
¿L'usa? ¿No en prova?

RAFEL

(Després de no prendre'n i amb fàstic.)
(¡Ella! Això em faltava veure.)
(Per sortir de la situació.)
¿I quant és?

ELVIRA

¿Vol dir el lloguer?
Mil rals al mes... cap diner,
molt barato, me pot creure...

RAFEL

Faci el recibo.

ELVIRA

(Alçant-se i anant-se'n a la tauleta.)
Després
lo del gas... una friolera,
un duro per la portera...

RAFEL

¿És dir que no va comprès?

ELVIRA

Té molt seny per judicar-ho.
(Amb avarícia.)
Luego hi ha el fregar l'escala.

RAFEL

Senyora...

ELVIRA

No m'ho regala,
tot això tinc de pagar-ho.
¿Voldria, a la seva edat,
pujar una escala a les fosques
amb parets brutes i tosques
i de ningú resguardat...?
Pel bé dels meus llogaters,
tota vigilància és poca,
per complir com me pertoca
no escassejo los diners.

- RAFEL *(Amb malícia.)*
Vostè... és bona... mes lo dit,
terrible el pis fa pujar.
- ELVIRA ¿I el troba car? ¡Vol callar!
Un pis que és tan favorit
de llum, de sol, de claror,
que té una vista tan bona,
de segur que en Barcelona
no se'n troba de millor.
Casa quieta... distinguida...
ho coneixerà en l'acte.
(Amb interès marcat.)
per vostè faig un contracte
i l'hi firmo de seguida
per cinc anys...
- RAFEL *(Disgustat.)*
Permeti...
- ELVIRA *(Amb fingida sorpresa, per estimular-lo, però amb molta humilitat.)*
Què...
¿no accepta sens vacil·lar
plausible oferta que fa
una senyora a vostè?
Me'l creia més rasonable.
- RAFEL Oh, l'interès la domina,
mes, fins ara s'endevina,
lo molt que ha sigut amable...
(Fa signo d'assentiment, ella tot anant a seure.)
- ELVIRA ¿Per deu, està convingut?
- RAFEL Posi deu...
- ELVIRA *(Se treu les ulleres.)*
(Quanta finura.)
- RAFEL *(Adonant-se'n de les ulleres.)*
També... ¡per més desventura!
(Convençut.)
Per 'xò no m'ha conegut.
- ELVIRA *(Amb la pluma a la mà.)*
Doncs... la gràcia de vostè.
- RAFEL (¡El nom! quan el sentirà,
efecte li causarà.)
(Molt clar.)
So... Font.

- ELVIRA *(Molt indiferent.)*
Font... ¿amb una t?
- RAFEL *(Anonadat.)*
¡Amb una t!
- ELVIRA *(Molta naturalitat.)*
Per inscriure'l,
precisa ser sapigut.
- RAFEL *(Esclatant.)*
¡Què! ¿Li és tan desconegut
el nom per no saber escriure'l...?
¿Ha borrat de sa memòria
com té borrat del seu cor,
que de son primer amor
pot contar tota la història?
Al que aspirava en 'quest front
la puresa en sa fragància,
a lo seu amic d'infància,
a lo seu...
(Detenint-se al veure l'actitud d'ella.)
¿en Rafel Font?
- ELVIRA *(Sorpresa.)*
¡En Rafel! ¿Vostè? ¿És possible?
- RAFEL *(Amb passió.)*
Sí, Elvireta, sí, so jo...
- ELVIRA *(Sèria.)*
Reporti's, puix semblant to...
- RAFEL *(Dominant-se.)*
Convé poc, és fins risible,
després tan llarg intermedí
ja ho sé bé, mes l'amistat
a lo menos no té edat,
i enc que aixís li causi tedi,
me crec, en drets, a la seva.
(Amb vehemència.)
¿És precis fer-li present
lo seu primer jurament,
que res d'ell no la relleva?
- ELVIRA *(Molt freda i altiva.)*
De poder oblidar, lo cel
la gràcia m'ha dispensat,
tot com si no hagués passat
tingui-ho ben present, Rafel.

RAFEL

¿Com pensar, amb mala sort
deixant ma pàtria adorada,
que al tornar, vostè, malvada,
me negués fins lo record...?
No pot ser... virtut fictícia
lo seu sentiment acalla,
creu complir un dever i calla...
vui fer-li aquesta justícia.
Per favor, digui, hi pensava
en vritat o bé fingint,
com en altre temps, mentint,
me deia que m'estimava.
(Surt ANTON.)

ESCENA 4
Mateixos, ANTON.

ANTON Senyora, mossèn Eloi.

ELVIRA *(Respirant satisfeta.)*
(A bon punt.)
(A ANTON.)
Ja sé lo que és,
hi vaig, ¡no es mortifiqués...!

ANTON (Per mi fos.)

ELVIRA ¿On és el noi?

ANTON *(Senyalant lo quarto dreta.)*
És aquí, dintre el seu quarto.

ELVIRA *(Anant-hi i manant a ANTON que se'n vagi.)*
Està bé.

ANTON *(Anant-se'n.)*
(I tant, iprou se veu!)
(Fora.)

ELVIRA *(Tancant lo quarto.)*
No vui que es puguin dir adeu.
(Se fica la clau a la butxaca.)
Aixís lo perill aparto.

ESCENA 5

ELVIRA, RAFEL.

ELVIRA *(Mirant a RAFEL.)*
(Aquest home.)
 (Saludant.)
 Servidora.

RAFEL *(Detenint-la.)*
Una paraula només.
 (Ella no es mou.)
Parlar en favor he promès
del seu fill que estima, adora
com vostè i jo... els dos... en altres
temps.

ELVIRA *(Amb impaciència.)*
¿Encara? ¿Sempre aixís...?

RAFEL Vulga que ell sigui feliç
si no hem sigut nosaltres.
No me'l condemni amb rigor,
casant-lo per conveniència
que, nedant amb opulència,
trist se mori sens amor.
¿Per què robar-li l'hetxís
que tant anhela gosar...?
¿Per què el pretén condemnar,
mentres visqui, a ser infeliç?
Mostri's per ell condolida,
a son anhel no s'oposi,
deixi'l ser feliç, que gosi
que visqui: ¡l'amor és vida!
Li demano pel record
de nostre...
 (Detenint-se davant la mirada d'ELVIRA.)
 nostra amistat.

ELVIRA *(Amb altivès.)*
No fa gaire li he observat
que lo que vol dir ja ha mort.
 (Molt sèria i digna.)
Pel demés, lo que em repara
a fi d'evitar el perill...
se tracta de lo meu fill
i sé complir com a mare.
Guardi per altra ocasió,
de resultats més propicis,

los seus laudables oficis
de compassiu defensor;
no vol ni ha menester d'ells
lo meu fill, que fa el que mano,
ni jo pretenc, ni demano,
ni necessito consells.

(Se'n va pel foro, queda RAFEL atordit.)

ESCENA 6

RAFEL.

RAFEL ¿Per què lo tornar-la a veure
jo que fiel, aquí guardada,
la tenia enamorada?
Lo que veig no acerto a creure.
¿I podré estar-me a prop d'ella?
Sí, aquest serà lo meu càstig.
Deixaré lo món fantàstic
quan me fixi en lo que és vella.

(Surt DOLORES plorant.)

ESCENA 7

RAFEL, DOLORES.

DOLORES Aquest trastorn tan horrible
Déu meu, jo no sobrevisc.

RAFEL ¿Què té?

DOLORES Venen a buscar-me
per dur-me en el monestir
de Pedralbes.

RAFEL Pobra noia,
estant reclosa allí dins,
me faig càrrec que el convent
li serà poc divertit.

DOLORES Fos un desert, la muntanya...
tot me seria indistint
no és això el que em desespera.

RAFEL ¿No és això? ¿Doncs?

DOLORES És que allí
estaré lluny... no el veuré,
me moriré de fàstic,
de pesar...

RAFEL *(Content.)*

 ¿Vritat? M'alegra,
m'inunda de regosig.

DOLORES *(Sorpresa.)*
 ¡Vostè... a qui creia tan bo
 amb un cor tan compassiu!

RAFEL Justament, enc que l'estranyi
 en aquí se troba el quid.
(Content i mirant-se DOLORES.)
 Una que encara amb fe estima,
 com jo, com al temps antic.
(A DOLORES.)
 ¿És dir que no vol ser monja?
 ¡No ho vol ser! I soc aquí.
(Resolt.)
 No ho serà, dongui per cert,
 en lo que em fico pel mig...

DOLORES ¿Té el medi per oposar-se
 a donya Elvira?

RAFEL No un, mil.

DOLORES *(Apartant la idea.)*
 ¿Contra ella que m'ha educat,
 que ha fet de mare per mi?
 Perquè jo, vostè ho ignora,
 soc òrfena, a ningú tinc
 fora d'ella, m'emparà
 i baix son cuidado visc.
 Era amiga de la mare,
 la Rosalia.

RAFEL ¿Què diu?
 és filla de Rosalia...
 aquella noia gentil
 que era la perla del barri,
 que vestia tan bonic
 amb son mocador de sarja?

DOLORES No ho sé.

RAFEL Vritat.

DOLORES Però sí,
 que sé que a vostè tenia
 com al seu millor amic
 i que, abans de morir, veure'l
 era tot lo seu desig.

RAFEL *(Sorprès.)*
 ¿Com?

DOLORES Per donar-li aquest plec
 que, com al sobre està escrit,

és seu, diu que li guardava
fa molt temps, d'un dia trist.

(Li dona un plec abultat, que el porta a la mà des de la seva sortida.)

RAFEL

(Prenent-lo.)

Un plec... ¿què serà? ¡No entenc!

(Va a la taula i obre el plec, que conté una infinitat de cartes plegades.)

¿Cartes...? Lletra meva... sí.

(Obrint cartes.)

També hi ha les de l'Elvireta.

Comprenc... per no descobrí'ns,

en son poder les guardava

des del dia... sí, tan trist

que, desenganyat del tot,

sortí pels Estats Units.

(Veient a l'últim del plec una carta closa.)

A més, una carta closa...

(Mirant el sobre.)

Diu Rafel lo sobreescrit...

Veiam.

(Tornant-lo a mirar.)

Desconec la lletra,

no entenc el que podrà dir.

(Llegint.)

«Rafel: les cartes d'Elvira

van incloses aquí dins,

també hi ha les que vostè,

ple d'amor, li havia escrit...

Aquestes, de tan llegir-les,

gravades al cor les tinc,

les sé totes de memòria,

per aprendre-les he patit

lo que no es creu, no s'ho pensa,

perquè ignora los motius...

És lo turment més horrible

al davant dels ulls tenir

protestes d'amor que a un altre

dirigeix el que una estim...

De mos llavis, lo secret

que tant guardava ha sortit.

¡Perdoni'm...! Si l'Elvireta

a vostè hagués fet feliç,

ofegant lo meu amor,

jo resignada, tranquil,

a Déu li donava gràcies

i el secret moria amb mi.

És sols un pressentiment,

mes la seguretat tinc
de que un dia llegirà
esta carta que li escric.
Aleshores li demano,
si la meva filla viu,
que es recordi, si en sa mà
està lo fer-la feliç,
que jo, estimant-lo a vostè,
he donat l'últim sospir.»

(Declamant.)

¿I vaig sortir per Amèrica
deixant-me pàtria i amics...
convençut de que l'amor
no havia mai existit...?
Pobra noia... m'estimava
de debò... cego de mi,
tenia la ditxa a prop
sota la mateixa humil
teulada.

(Per DOLORES i amb emoció.)

¿Qui sap si fora
filla meva...? Mes, ¿què dic?
(Després d'un sospir.)

¡Ah!, ¡que n'era de poc seny!,
d'aquí em ve lo ser infeliç...
Avui és més rasonable
la gent. Sembla, pel que he vist...

(RAFEL queda a la taula llegint cartes que obre.)

ESCENA 8

RAFEL, ANTON.

ANTON Quan tingui gust el senyor...

RAFEL ¿Jo? ¿De què?

ANTON De seguir el pis.

RAFEL ¿Què en tinc de fer, de seguir-lo?

ANTON Com la senyora m'ha dit...

RAFEL ¿A on és ara?

ANTON En el seu quarto.

RAFEL ¿Que hi ha un capellà que es diu
mossèn Eloi?

ANTON Ell mateix.
 El factòtum de la casa
 a qui ningú contradiu,
 valgament fins comulgar
 vulgui amb rodes de molí.
 És confés de la senyora
 i vamos, ja està tot dit,
 com que ell la deixa salvada,
 si vol, només fent-li aixís,
 (Fent una creu amb la mà.)
 i no fent-l'hi, me l'envia
 a l'infern o bé en els llimbs,
 té a la senyora en el puny,
 i, lo que sento per mi,
 no és que hi tingui a donya Elvira,
 és que els demés hi seguim
 i, que ho vulgues o no vulgues,
 aguanta i calla, jjo et flic!
 No es pot tocar una cadira
 que ell no donga abans el sí,
 es menja lo que ell disposa,
 es vesteix tal com ell diu
 i ni cap rei absolut
 ha manat com ell aquí.
 És l'amo amb tot i per tot.

RAFEL ¿Com, l'amo? ¿Doncs el marit?

ANTON ¿Don Felip? Si fa o no fa,
 ve a ser l'últim redolí,
 és lo que es diu un calçasses...
 Suposo que el que li dic
 és com no dir-ho a ningú...
 Oh, no es pensi, em sobra pit
 per clavar-l'hi an ell mateix,
 i em tindria de sentir...

RAFEL Pots parlar amb molta franquesa
 per mi no corres perill.
 ¿Que tenen molta família?

ANTON Un noi només, ja l'ha vist,
 va ser l'últim de la colla
 i, molt abans de tení'l,
 ja grandets, quasi com ell,
 dos més se'ls en van morir.

RAFEL Aixís, doncs, ¿aquella noia...?

- ANTON No els hi costa cap fatic,
que és tant d'ells com de vostè
com d'un altre com de mi...
Sa mare, una galant dona
amiga de molt antic
del senyor i de la senyora,
cantava els goigs de sant Prim
i, al veure's a prop la mort,
va demanar-los, humil,
que emparessin a sa filla,
i varen ser compassius.
- RAFEL ¿No és filla seva? ¡Millor!
- ANTON ¿I ara, això, per què ho ha dit?
- RAFEL Perquè aixís podrà casar-se.
- ANTON Amb el senyoret, prou sí...
Al convent la tancaran,
allí, de reixes a dins...
- RAFEL ¿Al convent? ¿Que vol ser monja?
- ANTON ¿Ella? De sant Agustí,
però per força los pengem.
Vaia, digui, ¿no és ben trist
no tenir qui la defensi,
cap parent ni cap amic?
- RAFEL No en tenia, però en té.
- ANTON ¿Doncs on és que no l'hem vist?
- RAFEL No s'ha presentat encara.
- ANTON Que es descuidi.
- RAFEL Cap perill,
no tinguis por que es descuidi
mentres que jo sigui aquí.
- ANTON On me veu, no so gens tonto,
amb lo dit, m'ha volgut dir
que el mateix, vostè en persona,
és el parent o l'amic...
- RAFEL Que privarà que la tanquin
com dius, de reixes a dins.
- ANTON Si hi gosés, li deia «toqui-la»,
primer, perquè fa feliç
an ella i al senyoret

i després, perquè tenim,
amb això, que se li clava
un pebrot dels més bonics
al senyor mossèn Eloi,
que mai que l'haguéssim vist.

RAFEL Ja l'has acabat de veure.

ANTON ¡Que n'estarem de tranquils!

RAFEL Li cantaré les quaranta
i me l'escombro d'aquí.
T'haig de fer certes preguntes
que convenen als meus fins,
entretant, tu compleix l'ordre
que tens d'ensenyar-me el pis.

ANTON Ja pot preguntar el que vulgui.

RAFEL Ves caminant, que ja vinc.

(Se'n va amb ANTON per un quarto de l'esquerra. Pausa, i luego surt FELIP molt capficat, per lo foro.)

ESCENA 9
FELIP.

FELIP Lo que és jo no em determino
de fer-ne tan mal paper.
¿I on és la cara per fer-ho?
La que tinc jo, no serveix.
Si hi pogués anar amb careta...
Puja-te'n ara al tercer
i digues: «que Déu los guard,
venia per dir a vostès
que en aquí ja hi són de massa.
Poden avisar al moment
que vingui la conductora
i se'n van avui mateix».
Anyadint, parlant-ne clar,
i per desgràcia cert sent,
«perquè així ho vol la senyora
que jo... vamos... no soc res».
¡Oh!, no, no, s'ha d'acabar,
so molt dèbil, ho conec.

ESCENA IO

FELIP i DOLORES.

DOLORES *(Sortint del seu quarto plorant.)*

¡Quina desgràcia la meva!

FELIP Tu, Dolorettes, ¿què tens?

DOLORES Que haig de deixar-los a tots,
que m'aparten de prop seu.

FELIP Doncs jo no vui que te'n vagis.

DOLORES ¿De vritat? ¿No ho vol vostè?

FELIP No, filla, no.

DOLORES ¡Quant l'estimo!

FELIP ¿I com ho fem?

DOLORES Sí, ja ho veig.

FELIP Sortirà el Sant Cristó gros.

DOLORES Hi hauran crits... no té remei.

FELIP ¿Quan han de venir a buscar-te?

DOLORES De seguida, ara mateix.

FELIP Doncs que vinguin, els espero...
més ben dit, els esperem.

ESCENA II

Dits. MARCEL·LINO (de dins), després, ANTON.

MARCEL·LINO ¿Pare? ¡Bo!, ¡jobriu de seguida!

FELIP ¡Marcel·lino!

DOLORES *(Anant-hi.)*

No hi ha clau.

MARCEL·LINO Dolores, obre...

DOLORES No puc,
això és que l'hauran tancat.

FELIP Sí, sa mare, ningú més.

DOLORES M'ho pensava, és per privà'l
de poder-nos despedir.

MARCEL·LINO ¿Despedir-nos? ¿Que te'n vas?

DOLORES De seguida se m'emporten
al convent, com tu ja saps.

MARCEL-LINO ¿I jo tindr  que sofrer-ho...?
 Que no s'ho pensin, no, mai.
 (*Surt ANTON.*)

ANTON L'he deixat que llegeix cartes,
estant llest, ja avisarà.

MARCEL·LINO Ves, digue'ls que, si ens separen,
que si et treuen, si te'n vas,
em mataré, ben segur:
ho juro, no viuré un quart.

ANTON *(Aprovant-ho.)*
Així... així...

FELIP Noi... Marcel·lino...

MARCEL·LINO ¿Vostè, pare?

DOLORES Ve a salvar-nos.

FELIP No vui càrrecs de consciència.
 ¿Us estimeu? S'ha acabat,
 jo faré que tot termini
 com deu fer-se, en santa pau.

MARCEL·LINO Mes la mare...

FELIP Per mi queda.

MARCEL·LINO Però vostè cederà.

FELIP No t'ho creguis, gens ni mica.

DOLORES ¡Tant de bo!

MARCEL·LINO ¡A veure!

ANTON Veiam.

MARCEL·LINO Vull sortir...

FELIP ¿I com vols fer-ho?

MARCEL·LINO Esperí's, no serà llarg;
Primer, ensorraré la porta
ja veurà com salta el pany.
(*Fa soroll.*)

FELIP No vas bé, noi, a la quieta;
 si mous soroll, és ben clar,
 ve ta mare i tot perdut.

MARCEL-LINO És vritat, ¿mes, com ho faig
per sortir?

ANTON Un escalament.

MARCEL-LINO ¡Magnífic!

DOLORES ¡Pot fer-se mal!

FELIP No caiguis...

MARCEL-LINO No tinga por...

ANTON Hi ha un Déu pels enamorats.
A l'escalament.

MARCEL-LINO Sí, just:
lo que és per 'quí dintre, rai,
posant la taula...

DOLORES Ten compte.

FELIP Quan hi arribis, sent a dalt...

MARCEL-LINO ¿Veu? Ja hi so...

FELIP Quatre cadires,
posem-les i pots baixar.
*(Surt donya ELVIRA sorprenent els tres amb una cadira cada un per posar-la
a la finestra de sobre la porta.)*

ESCENA 12

Dits, ELVIRA. Després RAFEL.

ELVIRA ¡Què és lo que miro!

FELIP El que veus.

ELVIRA I com goses contestar,
ni tant siquiera mirar-me,
quan, confós per lo que fas,
deuries avergonyir-te,
no gosant aixecar el cap.

FELIP De lo que ara faig te queixes,
lo que faré has de mirar.

ELVIRA Felip... Felip...

FELIP Res per força
no tens de voler-ho mai.
Les coses per 'nar a dret fil

tenen de ser de bon grat;
 aquest no vol la Bastardas,
 que no s'hi casi, és ben clar...
 aquesta no vol ser monja,
 que no professi i en paus.
 D'aquesta manera, evites
 que tots dos jurin en fals;
 aixís les coses s'arreglen
 i tots hi sortim guanyant.
 Tu ets manat fins a aquesta hora,
 per avui deixa'm manar;
 «amén» sempre jo t'he dit,
 digue'm «Jesús, tant se val»;
 tu dus faldilles, jo calces,
 i tot va com té d'anar.
 He acabat el meu discurs,
 que de mèrit no en té cap,
 a no ser lo d'expressar-me
 lo que vui, sense ser llarg.
 Falta sols que s'executi
 en totes les seves parts.
 Qui no li agradi, que ho deixi,
 he dit: és lo punt final,
 i santa bona Maria
 i tal dia farà un any.

ANTON (¡Remacatxo!)

MARCEL-LINO (¡Molt bé, pare!)

ANTON (Ara vindrà el dalta baix.)

ELVIRA I quin parlar més grosser,
 tan ordinari, tan baix...

ANTON (És clar, com que no li agrada.)
(Veient RAFEL que surt pel foro, ningú més se n'adona.)
 ¡Ah...!, ¿vostè...?)

RAFEL (Ja estàs callant.)

ELVIRA A tu prou t'agafaré
 sense córrer; això rai.
 (Ara em toca desvanèixer
 lo mal efecte causat
 per les paraules sortides
 de la boca, blasfemant.)

ANTON (¿Vostè va a favor dels nois?)

RAFEL (Sí, callem-nos.)

ANTON (Doncs ja ho faig.)

ELVIRA (*Agafant DOLORES.*)

¿Què significa, Dolores,
una conducta semblant?
¿Què feies...? Parlar amb un jove
que, si t'és quasi germà,
sos pares no t'ho permeten,
molt al contrari, ¡ja ho saps...!,
i a casa meva mateix,
i en presència d'un estrany...
¿Són aqueixos, per ventura,
los exemples que t'he dat?

(*Entra don FELIP al quarto de MARCEL·LINO.*)

RAFEL (*Llegint una carta en alta veu.*)

«Diu la mare que no et parli,
pobra dona, no en faig cas...
Jo t'estimo sobretot:
¿No parlar-te? ¡Morta abans...!»

ELVIRA (¿Què sento?)

FELIP (¿Aquest senyor qui és?)

ANTON (El llogater; és molt estrany
però també bon subjecte.)

ELVIRA (*A MARCEL·LINO.*)

¿I com goses alçar el cap
després de l'atreviment
de donar escàndol tan gran...?
T'hauràs dit, «la mare em tanca,
doncs la finestra.»

FELIP Cabal.

RAFEL (*Llegint.*)

«Aixís que la mare surti,
de seguida tu ho sabràs,
la finestra deixaré
oberta de bat a bat.
Tu comptes...»

(*Parant de repent.*)

(¡Ah! quina idea.)

(*Parla baix amb MARCEL·LINO.*)

ELVIRA (Déu meu tremolo, un afany
sento inquieta.)

RAFEL *(Baix, a MARCEL·LINO.)*
(La minyona.)
(Se'n va MARCEL·LINO pel foro.)
Si no se'n convenç... ni mai.
(Se n'haurà anat MARCEL·LINO cap al seu quarto.)

ESCENA 13

Mateixos, menos MARCEL·LINO.

FELIP *(A ELVIRA.)*
¿Què ve a ser lo que llegeix
aquest senyor?

RAFEL Un treball...
una novel·la... per cartes...
que em proposo publicar
amb los noms dels que hi intervenen.

FELIP ¿Noms i tot?

ELVIRA *(Espantada.)*
(¿Serà capaç?)

RAFEL Dependeix de circumstàncies
i d'un consentiment...

ELVIRA *(¡Ah!)*

RAFEL Que espero...

FELIP ¿El consentiment
de l'autor?

RAFEL Endevinat,
just.

FELIP ¡Oh, té de ser curios!

RAFEL Molt, l'hi asseguro.

FELIP *(Anant-li a prendre les cartes.)*
Veiam...

ELVIRA *(Apartant la mà de FELIP.)*
¡Que indiscret!

FELIP *(Excusant-se.)*
Oh, bé...

ELVIRA ¡Com goses...!

- FELIP *(A RAFEL, dissimuladament.)*
No vol que llegeixi, ¿sap...?,
perquè ha dit que era novel·la,
ella és rígida en alt grau,
amb les novel·les no hi passa...
- RAFEL *(Alçant-se de la tauleta.)*
Tal prevenció no és del cas...
Los primers capítols són
tan bonics... commouen tant...
alguna vegada els últims
són tristos... oh, els desenganys...
Mes el que vol, ne pot treure
sempre una lliçó moral.
(A ELVIRA, dant-li la carta.)
Tingui, llegeixi.
- ELVIRA *(Assustada.)*
Jo... no...
(Intentant amagar-se la carta.)
- RAFEL Ne tinc d'altres, això arrai.
- FELIP Un bon rato... jo m'hi assento.
(Repantingant-se en una butaca.)
Llegeix, Elvira.
- MARCEL·LINO *(Entrant sense ser notat. Baix i ràpid a RAFEL.)*
(Ja està.)
(Passa MARCEL·LINO al costat de sa mare.)

ESCENA 14
Tots menos ANTON.

- ELVIRA *(Llegint amb emoció.)*
«Vida meva... estimat...»
(No podent continuar.)
(¡Oh!)
- RAFEL Passi el nom per alt... no el diga.
- FELIP Sí... estimat... tres estrelletes...
(Veient que llegeix baix.)
¿Per tu sola? ¡Bé, t'expliques!
- RAFEL *(Baix a ELVIRETA.)*
*(Torni a llegir aquesta pàgina
dels albors de nostra vida.
No vulga que ell se n'enteri,*

que aquí jo tinc tot lo llibre.)
I puix sempre amb matrimoni
les novel·les finalisen...

(Senyalant MARCEL·LINO i DOLORES, que estan un a cada costat seu.)

Aquí té lo desenllaç...

ELVIRA Desenllaç que és impossible.

RAFEL ¡Que ha de ser!

ELVIRA No vull.

RAFEL Jo, sí.

ELVIRA No, no, mai, mentres jo visca.

RAFEL Ha dit mai, doncs serà sempre,
an a mi ningú em replica.
(Escolti el que vaig a dir:
si no la logro persuadir-ne,
an el seu marit, les cartes
ho logran de seguida;
de totes n'hi faig entrega.)

ELVIRA (Serà un fet dels més indignes.)

RAFEL (Prò amb bon fi, perquè desgràcies
i remordiments li eviten.)

(A don FELIP.)

Don Felip, molt senyor meu,
sens dubte lo maravilla
que, sent-li desconegut,
me trobi com de família
en sa casa i en assumptos
de vostès intervenint-ne;
vaig a dar-li explicacions
perquè sàpia a qui aténir-se.
En primer lloc, aquest pis
és meu, permeti que ho diga.
Després, motius poderosos
a que m'oposi m'obliguen
que es compleixin sos intents
d'enterrar plena de vida,
matant-ne ses il·lusions
d'amor, de ventura i ditxa,
a aquesta pobra orfeneta
que, creient-se ser consigna
de son dever el callar,
va al sacrifici submisa.

ELVIRA ¿I amb quin dret vostè intervé?

(A FELIP.)

Fes-li dir per què s'hi fica.

FELIP Quan ell ho diu...

RAFEL La senyora,
en vritat se precipita.
Al donar aquest pas, pot creure
que algun poder m'autorisa.
La mare d'aquesta noia...

ELVIRA Sí, ¿què?

FELIP ¡Tu...!

RAFEL La Rosalia.

ELVIRA Ja ho sabem.

FELIP ¿No vols callar?

RAFEL A vostès quan va morir-se
la va deixar encomanada.

ELVIRA Bueno, sí, però això no explica...

RAFEL Igual encàrrec a mi
em va fer lo mateix dia.

ELVIRA ¿A vostè, trobant-se fora?

[illegible]

Jo sempre tinc testimonis
per provar tot lo que diga.
Ara bé, mentres vostès
se la mirin com a filla,
al dret que hi tinc ja renúncio,
del contrari, so inflexible:
¿la volen sacrificar?,
me l'emporto de seguida.

ELVIRA Ho veurem; mes, ¿d'on ha tret
 el sacrifici que indica?
 Tots ho volem i la noia,
 conformada, s'hi resigna.

RAFEL Com de peus i mans lligada
s'entrega al botxí la víctima.
Anem per parts: ¿tots ho volen?,
¿vostè, don Felip, què opina?

FELIP L'estar tancat no m'agrada
per ningú, siga qui siga.

ELVIRA Respon result.

FELIP Ja veuràs...

ELVIRA ¿Què?

FELIP Si ella està decidida...

ELVIRA Pregunta-l'hi, surt de dubtes.

MARCEL·LINO *(Baix, a DOLORES.)*
 (No t'espantis.)

FELIP ¡Noia!

ELVIRA ¡Vine!

FELIP ¿Per monja tens vocació?

DOLORES ¿Jo?

ELVIRA Sí que en té.

FELIP Calla.

ELVIRA Digues.

DOLORES Jo faré el que vostès manin.

ELVIRA Ja està vist, ben clar s'explica.

RAFEL Que no ho vol ser, per lo tant,
que me l'emporti precisa.
(Disposat a endur-se-la.)

FELIP Això mai: jo no ho consento.

ELVIRA Ni jo.

DOLORES ¡Jo tampoc!

MARCEL·LINO No.

ELVIRA (*Abraçant-la.*)
¡Filla!

RAFEL
(A ELVIRA.)
 Compari la diferència,
 ella sí que es mostra digna.

L'hi ha dit filla, de veritat
 aquest nom vulga que tinga.
(A part, veient vacillant ELVIRA.)
 (S'ha de donar el cop de gràcia.)

(A MARCEL·LINO.)
(Ara és l'hora, de seguida.)
(A don FELIP.)
¿Li sembla bé el matrimoni?

FELIP Segons...

RAFEL (Insistent, perquè contesti don FELIP.)
¡Vostè!

FELIP ¡Què emboliques!,
era a mi a qui preguntaven.

RAFEL Són l'un per l'altra, s'estimen,
i, si ell és un bon hereu,
ella no és mala pubilla.
Jo la doto: ma fortuna
és seva, no tinc família...
(Intencionadament.)
Sols me queda la memòria
d'un passat... (que aquí es dissipa.)
(Baix, a ELVIRA pel paquet de cartes. En aquest moment precis, la senya que
fa en MARCEL·LINO, que s'ha assentat al piano quan en RAFEL li diu «Ara
és l'hora», toca L'enyorament acompanyat d'una veu que canta des de dins.)

VEU (dins) «Cert que és un fer turment
lo mal d'ausència,
cert que és un fer turment
l'enyorament.»

FELIP ¿Per què toques? ¿A què ve?

RAFEL L'enyorament, que bé explica,
jo que ho sé, quant se pateix.
(Pels dos joves.)
Que no s'enyorin, que visquen.

ELVIRA Bons records dels meus amors,
fuig amb ells, ¡deixa'm tranquil·la!
Mes no... jo estava obcecada,
per 'queix cant lo cel m'avisa.

ESCENA 15

Mateixos, ANTON.

ANTON *(A donya ELVIRA.)*

Mossèn Eloi diu si surt...

FELIP Digues s'espera una mica.

(A part, anant-se'n.)

(Tindria bona esperada...

per mi anés, treia la rifa...)

(Se'n va.)

ESCENA ÚLTIMA

FELIP, RAFAEL, ELVIRA, DOLORES i seguida.

FELIP Se li té de fer saber
que el pensat tot se capgira.
Res de monges ni Bastardes.

(A ELVIRA.)

Tu li daràs la notícia.

ELVIRA *(Juntant les mans dels nois.)*

Cedeixo, fer és mon dever,

bona mare, vostra ditxa.

MARCEL·LINO ¡Mare!

DOLORES ¡Mare!

MARCEL·LINO *(A DOLORES.)*

¿Meva?

DOLORES Sí.

RAFAEL *(Satisfet.)*

Aixís.

FELIP Has estat sublime.

(A part, a RAFAEL.)

(Ha vist que jo m'enfadava
i ha consentit de seguida.)

ELVIRA Sou l'un per l'altra.

FELIP ¿Vritat?

ELVIRA Ara sí, ¡com que ella és rica!

RAFAEL (Menos mal, no és tot perdut,
se veu que encara és sensible
a la música... al so harmònic
de la moneda quan trinca.)

MARCEL·LINO *(Amb reconeixement a RAFAEL.)*
¡Bon amic...!

DOLORES ¡Vostè...!

MARCEL·LINO *(Id.)*
El que eternisa
la nostra felicitat,
el que ens retorna a la vida.

DOLORES L'hi devem: l'estimaré,
per sempre, com una filla.

MARCEL·LINO Com un fill jo també sempre.

RAFAEL *(Sospirant i agafant-los les mans.)*
¡Senyor! Paraula divina
que no es compleix quasi mai,
amb tot que tant se prodiga.

MARCEL·LINO ¿Se'n dubta?
(Amb interès.)

DOLORES *(Id.)*
¿No ens creu?

RAFAEL *(Commogut.)*
Sí... sí...
(Jo era igual... sembla que em pinten.)
(Als dos joves, baixant-los de la mà al prosceni.)
Ser estimat i per sempre
de jove el somni tenia;
ja que sols ha sigut somni,
i, com a somni, mentida,
¡feu-ne que ara, en ma vellesa,
per vritat el somni tinga!
Perquè, l'experiència ho mostra,
de les coses impossibles,
és aquesta la més fàcil;
i ja que és de nostra vida
primer capítol l'amor,
per acabar-la tranquil·la,
la sort ens otorgui almenos
que l'amistat l'últim siga.

Les màquines de cosir

Arreglo al català en un acte i en vers³

Repartiment

DONYA ENRIQUETA

MARIA

INÉS

DON JAUME

BALTASAR

ROBERT

DON JOAN

UN CRIAT

Època actual.

Lloc: Barcelona.

Dreta i esquerra, actor.

³ Traducció de *Las máquinas de coser*, de Ceferí Tresserra.

ACTE ÚNIC

Una habitació pobra. Porta al fondo i dos de laterals. Un cosidor a la dreta amb una panereta de cosir al costat. Una taula amb un mirallet arrambada a un cantó. Cadires de boga, tot té de ser lo més pobrament possible. Finestra practicable a l'esquerra.

ESCENA I

MARIA, INÉS. *Sentades al costat del cosidor però sense treballar.*

MARIA ¡Pobre pare...! Inés, no ve
 i m'affigeix sa tardança.

INÉS No has de perdre l'esperança,
 ja tornarà, ¡jo tinc fe!,
 i això em calma lo neguit
 que, pel seu retard, m'abrasa,
 que el veurem entrar a casa
 més ditzós que n'ha sortit.

MARIA Amb llàgrimes...

INÉS Sí, plorava,
 mes potser torni content,
 si és que tinga fonament
 lo que aquest matí contava.

MARIA ¿Lo del somni?

INÉS ¿Per què no?
 Somnis eren de ventura.

MARIA Creure en somnis és locura.

INÉS No et vui dir que hi crega jo
 mes recordo l'alegria,
 l'emoció, el goig, la vivesa,
 que, al contar-ho com certa,
 nostre bon pare sentia...

MARIA Lo naufrag entendre vol
 sempre una veu que li crida:
 «¡Espera, espera...!».

INÉS Beneïda
 siga esta veu de consol,
 si ella amengua son patir,
 si ses penes aletarga...

MARIA No ho creguis: sa mort amarga,
 fent etern lo seu sofrir.

INÉS

A mi, doncs, al recordar
lo somni del vostre pare,
se m'ha de veure en la cara,
tota jo em sento alegrar.
¿No et sembla sentir la veu,
que el goig feia tremolosa,
explicant la visió hermosa
que veritable la creu?
Aquest quarto, repetia,
que sols lo dolor presàgia,
com si fos per art de màgia,
en un cel se convertia,
que un gènit resplandeixent
per la porta se n'entrava,
sortia i tornant deixava
d'or i perles un torrent,
que una immensa profusió
de brillantíssims cristalls,
de llums, de flors, de miralls,
inundava esta mansió
i que, entre boires esteses
d'or i plata en espirals,
mil figures celestials,
mil fantàstiques belleses,
se veien en totes parts
per los aires diamantins
entonant-ne himnes divins
a lo treball i a les arts:
i, aixís com broten ufans
de los jardins tendres flors,
diu que sortien primors
d'aquelles divines mans
i que, de nosaltres tres,
l'afany, ni el vent...

MARIA No ho presumeixis
ni en el record persisteixis,
oblida lo somni, Inés.

INÉS ¿Per què, si el somni m'agrada
i sé que no és altra cosa
que una al·legoria hermosa
de la fe recompensada?
Figura't que és veritat
que ve el pare de seguida,
que a l'entrar content nos crida:
«Fou mon somni realitat,

de di-ho lo desig m'abrasa,
la feina teniu segura»
i que entra aixís la ventura
pel portal d'aquesta casa.

MARIA Somies.

INÉS Mes m'aconhorta
i jo no em vui despertar.

MARIA Lo que ne veurem entrar
pel llindar d'aquesta porta
és...

INÉS Goses en dar-te afany.

MARIA Una il·lusió més perduda:
una altra fulla caiguda
de l'arbre del desengany.

ESCENA 2

Les mateixes, don JAUME, que està trist. Va pobre però decentment vestit.

MARIA *(Senyalant a don JAUME.)*
Mira...

INÉS ¡Pare!

JAUME ¡Filla!

INÉS ¿Què?

JAUME ¡Tot inútil ha sigut...!

MARIA Lo que jo em 'via cregut,
prou m'ho deia el cor.

JAUME ¡Ai...!, ¡re...!
De casa en casa hi he anat,
porta per porta a seguir...
per compadeixe's de mi,
ni una persona he trobat.
Com l'infeliç que recorre
des del pati a la teulada,
ruborós, la mà allargada,
buscant qui el vulga socórrer,
aixís jo, amb afany ardent,
dalt i baix, amunt i avall,
he corregut per treball
però tot inútilment.
Les causes...

MARIA ¿A què mentar-les?

JAUME Cert, massa en tenim record.

MARIA Les màquines...

INÉS ¡Mala sort
tinga aquell que va inventar-les!

JAUME ‘Vui, del treball a la mà,
lo viure’n ja no és possible.

MARIA Tal vol, amb sanya terrible,
nostre destino inhumà.

JAUME

No el temia si, tot d'una,
endolçant les nostres penes,
al tornar, feina a mans plenes
hagués portat per fortuna,
mes ja no ens queda esperança
i, en tan terrible situació,
una cruel revelació
tinc de fer-vos sens tardança,
que mai una desventura
troba sola en son camí
aquell a qui lo destí
l'escolleix per dar tortura...

INÉS ¡Oh! ¡Pare!

MARIA No t'afligeixis.

JAUME Com, ja!, no tinc d'afligir-me
si acaben de despedir-me
d'esta casa.

MARIA No segueixis...

JAUME ‘Vui ni pa pel sostén nostre,
sense llum, per fer més dol...
demà, m’encara el consol
d’aquest miserable sostre...
¡Acabarà la meua vida
la desgràcia amb lo seu pes!

MARIA ¡No, pare...!, per l'honradès,
la caritat no és mentida.
Vaig a sortir sens demora.

INÉS Também jo.

J A U M E ¿Sortir? ¿I a on?

MARIA A complir com correspon
amb el ser que l'aima adora.
¿Saps?, tinc una amiga fiel...

JAUME ¿La marquesa?

MARIA Casamada.

JAUME ¿Maria, tant l'hi cansada!

MARIA ¿An ella?

JAUME Sí.

MARIA ¿Oh!, sort cruel.

JAUME Si a aquest pas, sens sospitar-lo,
tu, jo...

MARIA ¿Pare!

JAUME Res no ens queda.

INÉS ¿Oh!, sí, el meu vestit de seda,
és tot nou, vaig a buscar-lo.

MARIA Jo també.

JAUME ¿Vostres vestits...!
És precis dir-ho... ¡mireu!
(Ensenyant-los-hi papeletes d'empenyo que elles dos examinen.)

INÉS ¿Empenyats!

JAUME ¿Tots!

MARIA ¿Déu meu!

JAUME En la misèria sumits...

INÉS No importa, calma ta pena,
vui salvar-te...
(Amb resolució.)
I et salvaré.
(Posant-se la mantellina.)

JAUME ¿Te'n vas?

INÉS ¿Oh!, no tardaré,
que sortir el dever m'ordena.
(Se'n va precipitadament.)

MARIA Per eixugar-ne ton plor,
jo, lo mateix que Inés, ara...
(Disposant-se a sortir.)

JAUME ¿També tu parteixes?

MARIA Sí, pare,
vui creure'l, m'ho diu el cor.
(Se'n va, com INÉS.)

ESCENA 3
Don JAUME.

JAUME

Si el món se veu des del cel,
on la virtut ne reposa,
d'una vida l'amarg fel
mira a través l'immens cel
tu, que en sigueres ma esposa
Mira't, amb ulls de ternura,
des de la mansió serena,
pels justos estada pura,
a tes filles que, amb tristura,
viuen morint-se de pena.
Elles, ¡ai!, en sa orfandat,
jo en viudesa aterradora.
¿Per què el cel en aquesta hora
que se m'obri no ha ordenat
una tumba salvadora?
Sol aquí, la por em domina
i sense llum, quan la nit
a pas de gegant camina.
De mi mateix m'assassina
la sombra que em té atordit.
¿Què puc fer? ¿A qui cridar?
¿Per què, filles, me deixeu?
(*Atinant-hi.*)
¡Ah!, jo també, sens tardar,
per elles a demanar
l'limosna per mor de Déu.
(*Se'n va.*)

ESCENA 4
BALTASAR, entra per la finestra, MARIA, a poc.

BALTASAR Ara l'ocasió em convida
i és menester aprofitar-la...
Ningú queda, per fortuna,
han sortit l'un detràs l'altre.
(Traient-se una carta de la butxaca.)

¿Quin serà lo millor siti
per deixar-li aquesta carta?

(Pel cosidor.)

Si la poso aquí damunt,
o bé l'Inés o el seu pare,
antes que ella, me la troben
i és perduda la jugada...
En aquesta panereta...
no hi ha roba per tapar-la...
Ja que puc, és preferible
fer-ho bé i assegurar-me'n.
Entraré a la seva alcova,
l'hi poso sobre la taula,
la veu, la pren i qui sap,
no perdo les esperances.
A mi la riquesa em sobra,
son estat és miserable.
Baltasar, no et desanimis.
Serà meva, té de caure.

(Se'n va per la porta de l'esquerra i MARIA entra per la del fondo, portant a la mà candeles sense encendre.)

MARIA Pare... pare... Oh, no hi és.
En ses penes que l'acaben,
potser delirant, lo pobre,
ha sortit tras de nosaltres.
No poden cabre, de fixo,
ni més rigors ni més sanya,
ni és possible que se mostri
contra ningú tan contrària
la fortuna, com ho fa
'vui contra el millor dels pares.
Ja que m'ha donat espelmes,
per favor, una estadanta,
desapareguin les ombres
que endolen aquesta estància.

(Encén una de les candeles i diu, després d'una pausa:)

Quant preciosa n'és la llum
en què reflecti en la imatge
del dolor i la misèria
més trista i més miserable...
Ara tu, Déu meu, valor,
guia'm en ma caminada,
fes que puga dir amb certesa
que an els desvalguts em pares.

(Va a sortir i, adonant-se de BALTASAR, se deté a l'arribar a la porta.)

ESCENA 5

BALTASAR, MARIA.

BALTASAR *(Sortint del quarto, distret.)*
S'ha acabat l'operació,
Mes, què miro... ¡llum aquí!

MARIA *(Adonant-se de BALTASAR.)*
¡Oh!

BALTASAR *(Sorprès del crit.)*
¿Què?
(Veient-la al girar-se.)
És ella...

MARIA Un home...

BALTASAR Sí...

MARIA Fora un lladre...

BALTASAR Un lladre, no.
Bé que poc s'estima, ho toco,
qui amor a sentir li obliga
a que una dona li diga
no lladre, però sí loco.

MARIA ¿Loco?

BALTASAR Sí, doncs a favor
de l'incendi que m'abrassa
he entrat en aquesta casa...

MARIA Lo mateix que un malfactor.

BALTASAR Molt més bé, deia, Maria
que he entrat, com és notori,
igual que, en propi abolori,
qualsevol altre entraria.

MARIA ¡Baltasar!

BALTASAR Vostè m'obliga:
sap qui so, lo nom que tinc,
també sap que aquí no vinc
mes que en busca...

MARIA No m'ho diga.

BALTASAR ¿Com no dir-ho, si és vritat?
Si nit i dia, amb excés,
sofreixo per veure'm pres
de tan trista realitat,

si sa imatge celestial,
a mos ulls sempre clavada,
al fondo me llença airada
d'una foguera infernal.
Com no, si tinc de morir
d'esta set insaciable
o haig de veure...

[illegible]

BALTASAR No he vingut amb intenció
de parlar-li. Trobarà,
quan al seu quarto entrarà,
una darrera condició.
Mes, en fi, per abreviar,
vui aquí, sens fer-li agravis,
que lo fallo dels seus llavis
ara surti...

MARIA ¡Baltasar!

BALTASAR

Vui que vostè, sens tardança,
decideixi de seguida
entre la mort i la vida,
son amor o una venjança.
Si lo seu amor me dona,
li daré tanta riquesa
que ofuscarà amb sa grandesa
l'espendor d'una corona.
Palàcios, cotxes, diamants,
tots quants desigs l'envaeixin,
quant los seus ulls apeteixin
o els seus somnis delirants;
tot per ser meva, Maria,
li daré com he promès
tot... i lo que no tingués
per vostè, ¡jo ho robaria!

MARIA Calli l'home miserable
que, tenint honrada esposa,
ofereix ditxa afrentosa
a la virtut intatxable.
Son dever, sa passió loca,
amb l'honra meva aparella
i, si a mi em tanca l'aurella,
a vostè tapa la boca.

BALTASAR Un mot només.

MARIA ¡Cap!

BALTASAR Despai...

Una paraula, senyora:
aquest home que l'adora,
esperar podrà...

MARIA Jamai.

BALTASAR S'ha terminat la palestra.
Demà, quan los bells albors
del sol bordin ses primors
al través d'esta finestra
i ne senti l'harmonia
de los aucells carinyosos
que amb sos gorgueigs amorosos
saludin cantant el dia,
no oblidi que en nom del rei,
i perquè me plau a mi,
vindran a treure'ls d'aquí
per decrets de mala llei.
D'aquesta casa so l'amo
i del pis lo parament,
en addició, justament
està del dret que reclamo.
I sense casa on anar,
sense pa, sense diner,
vindrà a trobar-me vostè.

MARIA *(Indignada.)*
¡Oh!

BALTASAR Mentrestant... a captar.

MARIA ¿No té que dir-me res més?
Doncs escolti el potentat
lo dret que té assegurat
en son favor l'honradès.
Quan jo, en negra nit de gel,
reposant en terra dura,
abrigant-me l'hora pura,
sent-me cobert l'ample cel,
senti de la sort airada
tota la fera inclemència
i en la més trista indigència
dèbil, freda, demacrada,
lo mestral amb son furor
sobre mi tombi la neu,
bastarà a ma pena greu
que dugui a la mà mon cor.
Ho sentiré, puix no hi cap

en mon pit lo vil turment
de tenir un remordiment,
en canvi vostè... ¿qui sap?

BALTASAR La deixo, vaig a partir.
Senyora...
(Se dirigeix a sortir per la porta del foro.)

MARIA *(Detenint-lo amb enèrgic desman.)*
Don Baltasar,
per on ha pogut entrar
és per on té de sortir.
Que hi ha aboloris, senyor,
que pot el que siga destre,
quansevol... per la finestra
treure a son posseïdor.
*(Se'n va BALTASAR per la finestra i MARIA tanca amb força els finestrans.
Després se deixa caure abatuda al costat del cosidor. Des de los primers versos
que segueixen, surt donya ENRIQUETA per la porta del fondo i no baixa al
prosceni fins que s'indica.)*

ESCENA 6

MARIA, a poc, donya ENRIQUETA.

MARIA M'he salvat dels seus ardots,
¡com insulta la riquesa
d'aquests homes envilit!
¿L'honor sant i la pobresa,
que no comprenen, units...?
(Plora.)
No puc anar-me'n de casa,
a la sort m'està rendint,
i és la febre que m'abrassa,
no acerto a dir ni una frase...
no sé lo que estic sentint.
(Apoia el cap entre ses mans, en lo cosidor.)

ENRIQUETA *(Acostant-se.)*
S'és adormit, no m'admira,
después de tant desconsol:
és que és un àngel del cel,
quan l'infeliç no s'ha mort.
(Cridant-la.)
Senyoreta... no contesta.

MARIA *(Ensopida.)*
¿Germana, pare, a on sou?

ENRIQUETA Potser desmaiada...

[illegible]

ENRIQUETA No s'assusti, perdó
de venir a molestar-la...
vui demanar-li un favor.

MARIA (En quins moments.) Jo, senyora...

ENRIQUETA De vostè ne depèn sols
que porti a cap una cosa
que jo tinc pensada.

MARIA ;Com?

ENRIQUETA Sé com treballa vostè,
n'he rebut informes bons.

MARIA S'equivocarà, sens dubte.

ENRIQUETA Estic certa de que no:
los informes que m'han dat,
que, com he dit, valen molt,
són d'unes amigues meves
que, al posar-la en tan bon lloc,
ho proven ben a les clares,
ensenyant-ne los primors
deguts a les seves mans,
amb lo que, per bona sort,
més de lo que desitjava,
per vostè surto de tot.
Aixís doncs, sens parlar més,
ni excusar-se molt ni poc
espero que me contesti

(*Desfent un mocador i ensenyant-li peces de roba.*)

el número que fer-me'n pot
per setmanes o per mesos.

MARIA *(Sorpresa.)*
 ¡Què miro! ¡No és il·lusió!

ENRIQUETA De la manera que vulgui,
com li aparegui millor,
mentre estiguin ben bordades,
lo demás m'importa poc.

MARIA Prefereixo que m'indiqui
quina classe és la que vol.

ENRIQUETA La que a vostè més agradi,
des d'ara el meu gust s'enclou
en lo seu.

MARIA Mes...

ENRIQUETA ¿Què?

MARIA Reparo
que hi ha trenzilla, entredós,
molts repunts i cadenetes,
i, a la vritat, tant de joc,
no tenint màquina...

ENRIQUETA ¡Ja!
Es necessita...

MARIA Per tot.

ENRIQUETA Això s'arregla, jo en tinc,
no s'apuri per tan poc.
(He fet bé d'adelantar-me,
infeliç, li daré un goig...)
¿Com no se'n 'via comprat?

MARIA Som pobres.

ENRIQUETA No valen molt.

MARIA Sí, per nosaltres...

ENRIQUETA Pobresa,
quan s'agermana amb l'honor,
troba sempre qui com ara...

MARIA És que també creure's pot...
que rebaixar-la es pretén
per causar-li més afront.
No s'ofengui si, ignorant,
amb a qui escoltar-me vol,
paraules ne diu ma boca
que li repugnen al cor.
Si és vritat lo que he sentit,
si vostè ve per ma sort,
que repeteixi li prego
sa noble proposició,
puix quan lo reu és en capella,
febrosenc, pel dolor boig,
minut per minut aguarda
l'hora de la seva mort
i alçada ja ne contempla
en mans d'un home feroç

la destrat que deu donar-li
lo terrible i darrer cop,
si de prompte, amb sa amargura,
de l'eco el confús remor,
fa arribar a ses orelles
la paraula del perdó...
tal felicitat el reu
no la comprèn ni el commou.
No vulgui saber, senyora,
per què pronúncio aquests mots...

ENRIQUETA De cap modo, jo respecto
los motius del desconsol
que la postren. He vingut
per encarregar-li això,
l'únic objecte és aquest,
no a augmentar los seus dolors.
Si vostè accepta...

MARIA Sí, accepto...
senyora, amb infinit goig.
(*Li besa la mà.*)

ENRIQUETA Hem terminat nostre assumpto,
ara espero que tan sols
me permeti li adelanti
enlaire el que correspon
per les sedes del bordat...
(*Posa a ses mans un portamonedes.*)

MARIA (No és un somni, tanta sort.)
Que em permeti li demano
senyora, saber son nom.

ENRIQUETA (Escrúpol digne.) Lo duenyo
d'esta casa m'és espòs.

MARIA (*Deixant caure amb defalliment lo portamonedes sobre la taula.*)
¡Ah!

ENRIQUETA (*Besant-la en lo front.*)
No plori, tranquilisi's,
té una amiga en mi per tot.
(*Se'n va.*)

MARIA És un àngel...
(*Tot d'un plegat acudint-li la idea.*)
¡Oh!, si a cas
la recompensa, aquest or,
sigués de... No dec pensar-ho,

el puc perdre, no és afront.
Infàmia tan vergonyosa
atribuir a sa intenció...
seria en mi una vilesa
que aquí dins cabre no pot.
Ne fora insensat orgull
fer despreci d'aquest or...
és vingut de mans d'un àngel,
lo treball l'escuda amb goig.
(Se'n va per la porta del fondo.)

ESCENA 7

ROBERT seguit de PERET, que du una màquina.

ROBERT Del carrer, n'estic segur,
del pis, també n'estic cert,
doncs, segons totes les senyes,
és en aquí a on busqueu.
(A PERET.)
¿Què me'n dius, no estàs amb mi?

PERET A mi em sembla lo mateix,
cridi i sortirem de dubtes.

ROBERT *(Después de picar amb les mans.)*
No responen.

PERET *(Mirant.)*
Ningú es veu.

ROBERT És casa de pocs *conquibus*,
quan tot ho deixen obert
i se'n van tan a la fresca.
Nosaltres no hem perdut res,
deixes aquí aquesta màquina
i ves per l'altra, Peret.

PERET *(Deixant la màquina al costat del cosidor.)*
Vaig i vinc en un minut.

ROBERT Que tornis m'esperaré,
per de comptat que és inútil
el que m'hi quedi un moment,
havent dit el principal
que aquí la deixi i *laus deo*.
No tinc de cobrar un cèntim,
no em tenen de firmar res,
dec callar a lo que em pregunten...

doncs me sembla que estic llest.

(Per la màquina.)

Aquí queda.

(Cridant fort.)

Estiguen bons.

(Veient lo portamonedes.)

Mes calla, què és lo que veig,
un portamonedes, sí...

(Agafant-lo.)

Està gras, pesa per deu,
com lo rector de Sant Quirze,
que diu que passa de cent.
Deurà ser ple de metralla,

(Obrint-lo.)

no, que és or... de bona llei.

(Senyalant la butxaca.)

En ficant-me'l aquí dintre,
medi fàcil en extrem,
ara treia la primera
sense prendre cap bitllet...
Mes jo soc fill del meu pare
i no es dirà d'en Robert
que toqui mig maravedís
ni res que no siga seu,
però ja se sap que al món
no tothom pensa el mateix
i, si entrava aquí algun trutxa,
bona nit a aquest diner,
allavors jo, havent-hi entrat,
sospitant de mi, ben cert,
perillo... no m'embolico...
vaig a buscar aquesta gent...
a veure si els estadants
me poden informar d'ells.

(Surt pel fondo, dirigint-se cap a la dreta.)

ESCENA 8

INÉS, don JOAN de seguida. Entren per l'esquerra del foro. INÉS porta el vel tirat.

INÉS

(Entrant apressurada.)

Ve fins aquí... ¡Pare!, ¡pare!

(Anant a tancar la porta.)

No hi so a temps. ¡Ai!, en mala hora...

JOAN

(Des de lo llindar.)

Res ha de témer, senyora,

- ¿no l'hi diu la meva cara?
(*Examinant la sala.*)
¿És la seva habitació?
INÉS La mateixa...
- JOAN (*Amb admiració.*)
Molt m'estranya
perquè o...
- INÉS (*Veient la màquina.*)
¡Déu meu!
- JOAN Se m'enganya
o bé...
- INÉS (*Per la màquina, que l'ha deixada sorpresa.*)
¡Quina torbació!
- JOAN M'ha demanat, compungida,
una llimosna i, no en va,
com s'acostuma, a la mà
no l'he donada en ma vida,
per creure-la insuficient
o per no alentar el vici.
Aixís, per formar judici,
per a fer lo bé conscient,
fins a casa l'he seguida.
La deixo, senyora, trist,
perquè, no volent-ho, he vist
comprovada una mentida.
- INÉS ¡Mentir jo!
- JOAN Salta a la cara.
- INÉS Abans senyor que tal mengua,
sent aixís, la indigna llengua
jo mateixa m'arrencara.
- JOAN ¿Com si no, puc explicar-me
lo que, en llàgrimes desfeta,
de sa desdita completa
ha tingut a bé contar-me?
O pel clar no ho he comprès
o ni llum tan sols tenia
(*Senyalant-la.*)
i aquí crema una bugia
i per cremar en queden tres.
Tot venint, deia seguint
ni una peça a casa es troba...

i miri's aquesta roba
com me l'està desmentint.
Sens treball, en part alguna,
les màquines sols dominen
i ens exploten i aniquilen...
i aquí, senyora, en veig una.
Així, a jutjar per l'istil,
m'atreveixo referent
al deshauci, puix qui ment
per u, també ho fa per mil.
En resumen...

(Disposant-se a marxar agafant lo portamonedes.)

INÉS ¡Oh! ¡Senyor...!

JOAN ¿Pot explicar-me a què ve
 d'ensarçar aquell que té
 una bossa plena d'or?

INÉS

No ho comprenc, no sé què dir,
lo que veig me deixa absorta,
però vui quedar-me morta
si a cas he pogut mentir.
Quan al carrer me'n sortia,
l'hi juro per esta creu,
res de lo que ara s'hi veu,
ni pa ni llum, no hi havia.
Si, al ser desapareguda,
algun miracle s'ha obrat,
ho ignoro, i ho he jurat
¡tenint dret a ser creguda!

JOAN *(Examinant lo portamonedes.)*
(És d'ella... lo reconeix
estrany misteri... ¡pel cel!)
Per favor, alci's el vel;
si no basta, l'hi exigeixo...

INÉS

Mentres que, pel meu afront,
de mi tinga una sospita,
sols una sombra petita,
no em veurà, li juro, el front
que, en sa virginal ternura,
mai encara s'han fixat
ulls que n'hagin sospitat,
en ella, una idea impura.

JOAN Ja que és vostè tan discreta
 i aquest secret no li subto.

Vinc de seguida. (És, no ho dubto,
de ma germana Enriqueta.)

INÉS Fins a venir el meu pare,
si és honrat, no es voldrà moure.

JOAN No tardaré.
(*Se'n va.*)

INÉS (*Alçant-se el vel.*)
Cor de roure.
¿Hi ha més desdites encara?
¿Què és lo que he fet per sofrir
del rubor lo foc que em crema?
¿Què passa que aixís extrema
l'angústia que em fa morir?
Pare, germana, ¿què feu
que en la terrible agonia
vos demana l'aima mia
i son accent no escolteu?
La meva honra immaculada
en sospita... és veritat...
¡per què, oh Déu, per pietat,
no em mates d'una vegada!
(*Se'n va per la porta de l'esquerra. Al ser ella fora, entra don. JAUME per la
porta del fondo amb una candela encesa.*)

ESCENA 9
Don JAUME.

JAUME Poc a poquet se va lluny,
ja és vritat que Déu apreta,
prò, vamos, posa remei,
no abandona amb inclemència.
Encara es troben persones
que socorren la misèria...
¿Llum aquí? ¿Qui haurà vingut?
(*Apaga el llum que du.*)
Ja ho comprenc, han tornat elles.
(*Cridant.*)
¡Inés! ¡Maria!
(*Veu la màquina.*)
¿Una màquina
de cosir a casa meva?
Potser m'hagi errat de pis,
tot distret i sense veure...
No, no... Calla, adornos, roba...

¿Què veig? Un portamonedes...

és ple d'or... ¿Què significa?

Vaig de sorpresa en sorpresa.

(*Entra ROBERT; detràs seu, PERET amb una màquina.*)

ESCENA IO

Don JAUME, ROBERT, PERET.

ROBERT Ai, gràcies a Déu que trobo,
 en esta casa, un ser viu.

JAUME ¿Què demana?

ROBERT ¿És vostè
 don Jaume Cases i Guix?

JAUME El mateix.

ROBERT Doncs bona estona
 fa que el busco, ja l'hi dic.

JAUME Se pot saber...

ROBERT Sí senyor,
 si per enterar-lo vinc.
 La màquina que vostè veu
 col·locada en aquí dins...

PERET (*Deixant la que du al costat de la primera.*)
 Deixo l'altra.

JAUME ¿Com?

ROBERT Amb ítem
 la que ara ha portat l'amic,
 per *in secula seculorum*,
 se queden les dos aquí,
 del seu absolut domini
 a son complert albedriu.
 S'ha acabat la meva feina,
 que tinga molt bona nit.

JAUME No durà senyes exactes
 o s'equivoca de pis.

ROBERT És vostè el que s'equivoca
 lo que es diu de mig a mig,
 per lo tant, l'hi repeteixo,
 estant segur del que dic,
 sense treure'n punt ni coma,
 lo que acaba de sentir.

D'aquí a un altra.
(*Anant-se'n i detenint-se.*)
Mes escolti

un consell que val per mil:
no deixi, una altra vegada,
el quarto sol com he vist,
que corren molts pillastros
i, en quant oloren pistrincs,
si es descuida una miqueta,
ja se'n pot ben despedir.

JAUME No puc admetre les màquines,
jo no les vull, l'hi previnc.

ROBERT Vostè farà lo que vulgui,
no em toca resoldre-ho a mi.

JAUME ¿Se pot saber qui l'envia?

ROBERT (*No escapo del compromís.*)
Pues... home... ¿qui té de ser?,
el principal, ben senzill.

JAUME Enterat.

ROBERT Una vegada
que ja sap...
(*Anant-se'n.*)

JAUME ¿Mes, com se diu,
respongui, el seu principal
i per què m'envia a mi
les dos màquines aquestes,
de lo que me trobo als llimbs?

ROBERT A lo darrer, no contesto,
en quant a l'altre, li dic:
carrer Ample, al vint-i-u,
Domènec Nadal Narcís.
Grandiós dipòsit de màquines
per a cosir, sedes, brils,
capa, tela, panyos, guants,
drap, vellut, piqué, xagrí,
veles de barco, xarol
de bordar, fer voravius,
mitges, vànoves, flassades,
conxes, cortines, coixins,
manguitos, puntes, serrells
i forros per a vestir,
en fi, lo que es fa a la mà

amb destresa i amb enginy,
amb agulles, amb ganxet
o qualsevol altre estil.

JAUME

Dels prodigis de les màquines,
no es cregui, notícia en tinc,
això fa les avorreixi,
maleït siga quant s'ha vist...
Elles causen la desgràcia,
les penes i los fatics
a les cosidores pobres
que, careixent del precís
per comprar-les, son auxili
los resulta negatiu.
S'ajunten amb la misèria,
fan pacte amb lo mal esprit,
són càstig de l'honradès,
de la virtut arma vil,
enemigues del treball,
encobridores del crim,
avorrible fan la vida,
per la mort donen desig
emmustiguen lo que toquen,
l'aire envenenen... En fi,
són de tots los precipicis
elles l'insondable abim;
per'xò dic altra vegada:
maleït siga quant s'han vist.

ROBERT No segueixi, l'hi demano
pel seu nom, parlant aixís,
blasfemant-ne de les màquines
d'aquest modo...

J A U M E J a e s t à d i t .

ROBERT

No senyor, rebentaria
si, tals paraules sentint,
no hi posés, al mateix acte,
lo condigne correctiu,
com se tenen merescuts.
Les màquines de cosir
són lo làbaro sagrat
que, amb son poder infinit,
de la misèria, a les dones,
i del vici les redim.
Fort resguard de les flaqueses
i frontera el seu hetxís.

Són de la virtut emparo,
de sa dignitat ampit,
de sa independència honrada
la bandera i bon abric.
Contra hospicis i hospitals,
presidis i llocs aixís
que em callo, són, amb certesa,
eficaç preservatiu.
Son inventor, Thimonnier,
se mereix no un paradís,
de los seus serveis en premi,
sinó tots, si n'hi hagués mil,
lo mateix que los demés
que, ses petjades seguint,
aquest invent han portat
d'un confí a l'altre confí.

JAUME Pel que tingui per comprar-les,
està molt bé, no l'hi dic.

ROBERT Me tindrà de dispensar,
vostè no sap lo que diu.
¿Quantes ne vol de seguida,
de quin sistema, de quin?
¿Li fa la Callada, l'Útil,
a la mà i no més d'un fil?
¿Prefereix sistema Wileox
per cadeneta? ¿S'estim
més l'Abella amb caixonet,
la Centella, la Divina,
la Silenciosa, la Gibbs,
la bonica Bordadora
per repunts dobles i fins?
¿O potser s'estimi més
l'Urtia, la Patti, la Hautin?
¿És que la vol de fer mitja,
per calçat, per voravius?
Demani: les seves ordres
aquí espero, per serví'l.
No repari en demanar,
gran dipòsit ne tenim
i, en menos temps del que gastí,
en un segon, com se diu,
de màquines de totes classes
li deixo omplert tot lo pis.

JAUME No s'escarrassi en parlar,
¿què en traiem de lo que ha dit?

- Qui, com jo, no té diners,
no en pot comprar, està vist.
- ROBERT S'enganya, com molta gent,
sí senyor, de mig a mig.
Se venen a tots los plaços
i es lloguen a preus petits
i, a pesar de tants anuncis
com per tot arreu s'han vist,
qui no sap se troba encara
que les poden obtenir
molt fàcilment, les que vulguin,
per los medis més senzills,
pagant amb lo seu producte,
sens donar un maravedís.
- JAUME Prestant bona garantia.
- ROBERT Aquest home viu als llimbs.
En la caixa de Domènec,
entengui bé el que li dic,
com l'or de més bona llei,
com moneda en curs actiu,
sempre l'honor i paraula
s'han admès amb regosig.
- JAUME Bé, bé, s'emporta aquests trastos,
s'haurà equivocat de pis.
- ROBERT Repeteixo que són seves,
ves, ¿què em contarà an a mi?
- JAUME ¿Però qui me les envia?
- ROBERT ¿No ho recorda?
- JAUME Res m'ha dit.
- ROBERT Lo principal.
- JAUME Bé, tornem-hi;
no el conec.
- ROBERT Escolti fi:
carrer Ample, vint-i-u,
Domènec Nadal Narcís
- JAUME ¿Mes an ell qui li ha dat ordre?
- ROBERT Com no tenia previst
se'm fes aquesta pregunta,
no contesto a lo que em diu,

ignoro, i vostè dispensi...
que tinga molt bona nit.

(*Anant-se'n.*)

Uf, quina boca més seca,
he parlat per vint-i-cinc.

(Se'n va.)

JAUME I se'n va sense explicar-me
què vol dir aquest embolic.

ESCENA IO

Don JAUME, MARIA. Luego, INÉS.

MARIA Jo, pare, t'ho explicaré.

JAUME Oh, sí, conta-m'ho amb pretesa,
que el meu cap, amb sa rudesia,
no es dona compte de re.
¿Què vol dir lo que aquí es troba?
¡Ignorar-ho me consum!
Dos màquines, veles, llum,
un moneder ple d'or, roba...

MARIA Ben prompte vas a saber-ho.

INÉS *(Sortint apressuradament del quarto.)*
Digues, calma ma agonia.

JAUME ¡Inés!

MARIA ¡Ah!

INÉS *(Abraçant-se.)*
Pare... Maria...
treu-me, sí, que ja pots fer-ho,
de l'estat que això em col·loca,
puix que, de congoixes plena,
si ja no m'he mort de pena,
és sols perquè so de roca.

JAUME Explica't.

MARIA Sí, per favor.

INÉS Pare, vacil·la la llengua
al referir tanta mengua,
me cregueren sens honor,
¡capaç de mentir...!

JAUME ¡Inés!

MARIA ¿Qui tan villà s'ha portat?

INÉS Qui ultratjant-me s'és pensat
no sé què d'aquests diners.

JAUME Lo seu nom.

MARIA ¡Germana!

JAUME ¿Qui?

MARIA ¡Cuita!

JAUME No, primer voldria
que m'expliquessis, Maria,
aquest or per què és aquí.

MARIA (*Agafant son pare i ses germanes de les mans.*)
No és tot infàmia i vilesa,
sers en aquest món no manquen
que dintre el seu cor ne tanquen
la virtut de sa puresa.
Són angelets dels senyors
que les més grans amargures
converteixen en ventures
amb ses mirades d'amor.
Quan jo aquí, per sort, tirava
del dolor al paroxisme,
sondejava el trist abisme,
de la meva mort cercana
i en la soledat sombria,
formes prenent-ne terribles,
de nostres penes horribles
tot lo cíclic descobria,
oí una veu... i sentí
sobre lo meu pit convuls
una mà que, al seu impuls,
me feu reviure an a mi,
veu que l'arpa de Sió
no és més tendra ni harmoniosa,
veu que encara aquí, amorosa,
ressonar la sento jo,
com, sobre d'ell, lo pit sent
aquella mà tan lleugera
que l'ala d'un àngel era
o el dolcíssim bes del vent;
veu i mà que, no és deliri,
han convertit, d'improvís,
esta casa en paradís,

sent fa poc un cementiri,
i, més que lo pur cristall,
d'aqueix ser fulgura el bé,
tant que, si aquí hi ha diner,
és perquè aquí hi ha treball,
fórmula santa en què bona
la caritat se comprèn,
puix, honrant-ne a qui la pren,
ennobleix a qui la dona.

INÉS La calma recobra el cor.

JAUME Batega el meu d'alegria.
¿Mes qui ha sigut...?

INÉS Sí, Maria,
¿qui és aquest àngel d'amor?

MARIA És la duenya d'esta casa.

JAUME ¡Ella!

MARIA Sí, donya Enriqueta.

JAUME Siga sa ditxa completa.

MARIA Inés, lo desig m'abrasa
de sentir-ne referir,
contat per la teva boca,
lo que has passat...

(Don JOAN s'adelanta, interposant-se ràpid entre les dos germanes, a fi de reprendre's el vers des de la terminació del relato de MARIA, que està en escena amb donya ENRIQUETA sense que los hagin vist.)

ESCENA II

Mateixos, ENRIQUETA, JOAN.

JOAN ¡Això em toca,
Senyora, contar-ho a mi!

INÉS *(Deixant-se caure lo vel a la cara.)*
¡Oh!

JOAN A propet de la veïna
cantonada solitària
i a la llum que, funerària,
l'estret carrer il·lumina,
distingí la sombra obscura
d'una dona caminant
que, trista, anava ofegant

los gemecs de sa amargura.
 Al veure's al meu costat,
 he vist volia parar-me,
 no ho fa, no gosa parlar-me,
 me deturo, s'ha parat.
 De sobres jo endevinava
 lo que la infeliç volia,
 si expressar-m'ho no podia,
 sa torbació ho explicava.
 De cop, no sens vacil·lar,
 en un esforç de valor
 «Una llimosna, senyor»,
 m'ha dit, allargant la mà.
 Ni un moment no n'hi dubtat,
 que sa angústia era suprema,
 mes jo tinc lo meu sistema
 respecte la caritat,
 que si bé no miro a qui,
 miro sempre lo perquè,
 puix no vull que, de fer bé,
 fer-ne mal puga sortir.
 Aquí he vingut i, en mon dany,
 formant-ne torpe judici,
 he pres la virtut per vici
 i la vritat per engany,
 i per compte, com devia,
 de combatre la pobresa,
 he combatut amb rudesia
 a lo pobre en sa agonia.

ENRIQUETA Les apariències enganyen.

JAUME Aquí han anat reunint-se
 i en tal modo contradint-se
 que, fins tocant-ho, m'estranyen.

JOAN (*A INÉS.*)
 La meva equivocació,
 de tot cor, jo la deploro:
 ne so indigne, mes imploro
 que m'otorgui son perdó.

INÉS Que el pretengui no mereixo,
 ni res del que ha dit sa boca:
 qui com vostè s'equivoca,
 no l'inculpo, el beneeixo.
 (*Descobrint-se.*)

JOAN Oh, gràcies, gràcies senyora,
 en lo llibre de ma vida,
 com l'hora més beneïda,
 serà marcada aquesta hora
 (*Allargant la mà a don JAUME.*)
 Aquí té un verdader amic
 i deu volguer que demà
 altre nom li puga dar.

JAUME (*Gojós*)
 ¡Ah! ¿Com? ¿Vostè...?

JOAN Lo que dic.
 (*Va amb donya ENRIQUETA.*)

INÉS (*A MARIA.*)
 Lo somni ha sigut vritat,
 ¿ho veus, Maria?

MARIA Sí, Inés.

ENRIQUETA (*A don JOAN.*)
 Un àngel de candidès.

JOAN (*A donya ENRIQUETA.*)
 I la mateixa bondat.

INÉS (*A MARIA, per don JOAN.*)
 Lo seu bon cor enamora.

JAUME (*Alt, a donya ENRIQUETA, agafant-li les mans.*)
 Gràcies, ¿com l'hi pagarem?
 Entera a vostè devem
 la nostra ditxa, senyora.
 (*ROBERT, que està a la porta de pocs versos abans, s'adelanta ara i diu a don*
 JAUME, ràpid, lo que segueix.)

ESCENA ÚLTIMA
Mateixos, ROBERT.

ROBERT Això és parlar per parlar,
 a qui es deu, està en presència...
 (*Senyalant les màquines.*)
 Si ho nega, fins l'evidència
 ja pot dir que negarà.
 ¿A que no gosa vostè,
 en vista de la passada,
 a dir una altra vegada
 lo de les màquines de...?

JAUME No, i ne declaro amb franquesa
que són medi a la bondat
per a fer-ne caritat
sense ofendre a la pobresa.

ROBERT Aixís m'agrada que siga
I, ja que tots s'ho mereixen,
és just que...

JOAN ¿Què?

ROBERT ¿No ho coneixen?

MARIA Expliqui's.

INÉS ¿Què és?

JOAN Cuiti.

ENRIQUETA Diga.

ROBERT Que ensalçades a desdir
siquen, entre resplendors,
entre angelets i entre flors,
les màquines de cosir.

Fi.

El cazador de águilas

Drama en cuatro actos y un prólogo. Arreglado a la escena española por Rosendo Arús y Arderiu

Para representarse expresamente la noche del... de abril en el Teatro Español a beneficio del primer actor Antonio Tutau.

Repartimiento

JUAN

DIEGO, su hijo

LABADIE

ENRIQUE, su hijo

PABLO Berthier

ANDRÉS

BLAS

PASCUAL, RAMÓN, ANTONIO, trabajadores

ELENA, hija de JUAN

CATALINA, esposa de JUAN

ISABEL

MARÍA, criada.

GUARDABOSQUE 1

GUARDABOSQUE 2

PRÓLOGO

Soto accidentado de un frondoso bosque; espeso matorral y gigantes árboles ocupan todo el escenario. Un estrecho sendero tapiado de yerbas arranca a un metro de elevación de la tercera caja, llega a la mitad de la escena y en declinar va a parar al prosenio. Junto al sendero y en el lugar más visible, se eleva una enorme roca negra.

ESCENA I

GUARDABOSQUE I, 2 y dos más.

(Salen los cuatro GUARDABOSQUES por la derecha, primer término.)

GUARDA I Nuestra pesquisa resulta inútil.

GUARDA 2 Pues cómo no, si por este lugar no pasa alma viviente... ¿Qué diablos quieres que vengan a hacer aquí...? Esperarse a que se derrumbe la roca negra y les convierta en tortilla.

GUARDA I Oh, razón de más para que escojan este sitio los que andamos buscando.

GUARDA 2 ¿Los cazadores furtivos...? Bah, casi estoy tentado a creer que ya se ha perdido la especie.

GUARDA I ¿Sí? Vete a preguntarle a Juan.

GUARDA 2 ¿A Juan...? ¿Y tú crees que es cierto?

GUARDA I Vaya si lo es, no pongas duda... Y nos va a dar quehacer, el tal hombre... Tan ladino, tan sagaz... es punto menos que imposible el sorprenderle.

GUARDA 2 Descuido no ha de faltarnos ocasión para echarle el guante encima, cualquier noche...

GUARDA I Qué feliz día será esta noche para los gansos, los corzos, las culebras y los conejos del bosque.

GUARDA 2 Precisa es una gran pasión para exponerse...

GUARDA I Sí, a que le internemos una onza de plomo en el cráneo...

GUARDA 2 O cuando menos, a hacer que arrastre el grillete.

GUARDA I Esto, saliéndole barata la cuenta...

GUARDA 2 Si tal le sucediera, yo lo sentiría. Juan es un buen sujeto.

GUARDA I Pero, maulón, no le he encontrado nunca sin que, haciéndose el inocente, no me haya preguntado cómo se maneja este mueble. *(Indicándole el fusil.)*

GUARDA 2 Y lo sabrá...

GUARDA I ¡Mejor que nosotros!

GUARDA 2 ¡Calla...!

GUARDA I Qué.

- GUARDA 2 Me parece oír ruido por allá. *(Al fondo.)*
- GUARDA 1 No. *(Después de parar atención, juntamente con los otros.)*
- GUARDA 2 No es nada. *(Convencido.)*
- GUARDA 1 ¿Temes algo?
- GUARDA 2 La noche se nos viene encima, este lugar es tan solitario...
- GUARDA 1 Acaba.
- GUARDA 2 Con franqueza, no estoy tranquilo.
- GUARDA 1 Cobarde... digo, si no estuvieses armado... y sin la ayuda de tres valientes...
- GUARDA 2 Vamos...
- GUARDA 1 Sí, sí, antes que te desmayes del susto... Ja... ja... Andando, muchachos, y ni una palabra, porque sería fácil que nos comiesen crudos.
(Se van por la izquierda, al momento que desaparecen se ve a JUAN al sendero y por el lado en que, oyendo ruidos, han fijado atención los guardas. Llega pasando a través de los matorrales, con sigilo y cautela.)

ESCENA 2

JUAN.

- JUAN Para no encontrarnos frente a frente, no hay como llegar después. *(Se dirige directamente a un montón de hojarasca que hay al pie de un árbol, tiembla y es visible su inquietud.)* No... no está... Condenación, pero no... A habérmelo encontrado, les hubiera oído celebrar su triunfo. *(El fusil está oculto un poco más hacia la izquierda y justo al sendero.)* ¡Ah...! *(Con satisfacción.)* Lo había ocultado mejor que de costumbre. *(Lo saca con precaución, lo toma en sus manos y se sienta al pie del sendero.)* Hete aquí... mi viejo amigo, mi fiel compañero, él solo que me quiere, porque tú eres el único que no me dices «Juan te va a suceder una desgracia... Juan tú juegas con la justicia... y la justicia no gusta de chanzas... A ti no te causa todo esto la menor inquietud, con tu ración de pólvora, con tu carga de plomo, bien cebado, sujeto a mi hombro con estas manos, no faltas nunca, no me engañas jamás; por esto te quiero tanto como a Catalina, mi esposa, como a mis dos hijos y Dios sabe si están ellos en mi corazón, si aquí no es su albergue. *(Por el corazón.)* Se acerca alguien... ¿Volverán los guardas...? ¡Vano terror...! *(Escuchando con atención.)* Por allí. *(Escuchando.)* Es un hombre solo... Vuelve otra vez a tu escondijo, el aire de la noche es malsano. *(Oculta la carabina y se tiende a pocos pasos de él; sale LABADIE por la derecha, primer término.)*

ESCENA 3

JUAN, LABADIE.

LABADIE Tengo que apresurar el paso, me he detenido más de lo regular y ya será muy entrada la noche cuando llegue a casa. Deben ser ahora a lo menos... (*Sacando el reloj.*) Voy a ver si distingo...

JUAN No os molestéis, son las siete, señor Labadie.

LABADIE (*Volviendo la cabeza.*) Eh... ¿quién...?

JUAN Su amigo... no temáis. (*Acercándose.*)

LABADIE Eres, tú Juan... ¿y qué he de temer?

JUAN Oh, por regla general, a esta hora, en la roca negra, no se concentran más que...

LABADIE Gentes honradas, digo, a menos que tú te tengas en mala opinión y que en tu concepto yo no lo sea.

JUAN Primero dudaría de mí que de vos, pero el bosque no es vuestro paseo favorito.

LABADIE Cierto, no me gusta como a un sujeto a quien conozco mucho que permanece en él todo el día.

JUAN ¿Es a mí a quién os referís?

LABADIE No, al emperador de la China.

JUAN Estamos los dos solos, no habláis de seguro por vos y, en consecuencia, es por mí...

LABADIE Tanto más cuanto no es la primera vez que te lo digo, pero nunca se me había proporcionado tan buena ocasión como la presente para repetírtelo... Nos hallamos en el bosque, sobre el mismo terreno... Tú te has acercado a saludarme, como si te hallaras en tus dominios, como si fuera natural el que descansaras al pie de un roble y, que yo sepa, tú no eres ni carbonero ni leñador.

JUAN Ni guarda.

LABADIE Cabal, esto faltaba y precisamente para ti sería el oficio más apropiado.

JUAN Yo guarda, ¡vaya una ocurrencia...!

LABADIE Te causa el mismo efecto que si al lobo se le confiaran las ovejas.

JUAN El mismo.

LABADIE Con franqueza, esto es una cosa que no me he podido nunca explicar.

JUAN ¿Cuál?

LABADIE Qué placer encuentras en esta vida de exposición continua.

JUAN No es placer, es dicha.

LABADIE ¿Dicha?

- JUAN Sí dicha, más aún, felicidad... ya comprenderéis que a vos únicamente hago tan francas revelaciones.
- LABADIE Puedes hacerlas, no lo ignoras. Fui amigo de tu padre, te vi nacer, asistí a tu enlace, quiero a tus hijos y tú... abusas de mi cariño.
- JUAN No, nunca... os respeto como a un padre, tengo confianza en vos y sin ambages os confío la verdad. Sí, soy un cazador furtivo... Si alguien hay en este país que lo presume, que lo crea, para convencerse, para obtener seguridad no más le falta una cosa, sorprenderme... pero esto corre de mi cuenta.
- LABADIE No es tan difícil, Juan.
- JUAN Antes no, pero ahora desafío a todo el mundo que vengan... ¿Por ventura me hizo la voluntad de Dios nacer en mitad de un bosque junto a la roca negra por un acaso? Si él no hubiere querido hacerme lo que soy, a su palabra, por la vez primera se habrían abierto mis ojos en poblado, en una ciudad... no lo hizo y vine al mundo arrullándome sueños infantiles al murmullo de los árboles y, niño aún, conocía los senderos de este animado laberinto como vos conocéis palmo a palmo vuestra habitación. ¿Por qué a mi paso saltaban las hierbas? ¿Quién me hizo concebir la idea de preparar un lazo...? Luego después... ya más grande, tuve el deseo de deslizarme por entre la maleza, vi los corzos... tan bonicos... tan ligeros... parecía que me desafiaban, entonces quise obtener una carabina, logré adquirirla... deseé convencerme de mi destreza... apuntando al ojo de un corzo a fin de no estropear su hermosa piel... no dio en el blanco mi primer tiro... se mortificó mi amor propio; al segundo disparo, acerté... pero no cual yo quería... la constancia hace milagros, a la tercera vez, canté victoria... el corzo cayó exánime, la bala le había entrado por el ojo... Después la duda se apoderó de mí... ¿Era por casualidad, por un azar, que había acertado...? Quise tener la seguridad completa, volví otra vez y me convencí de mi destreza. Ya en este camino, no es posible retroceder, hay una fuerza superior que os arrastra... que os impide... tenéis la certeza de que sale del cañón de vuestra carabina el rayo destructor que mata y matáis... Y luego, al ver pasar una de esas brillantes cacerías, con sus monteros, ojeadores, y perros, fastuosa fiesta con que los magnates nos insultan a los pobres, se goza tanto diciendo interiormente, animado el rostro por sarcástica sonrisa... «Corred, corred, gentiles caballeros y elegantes amazonas, dad la batida, soltad vuestros perros, lanzaos a través de los añosos árboles, corréis, mal que os pese, en mis dominios y si, tras mil vueltas y revueltas, conseguís acorralar a una indefensa res rendida de fatiga, de cuyo hecho toda la gloria corresponde nomás a vuestros perros, es a mí a quien lo debéis... porque yo no he querido matarle antes... El éxito de vuestra cacería está aquí... en la boca de mi carabina, y esta noche, en la orgía del festín, si cantáis los triunfos de la jornada es que Juan... Juan el cazador furtivo, el soberano de la selva, ha querido evitarnos el ridículo de una batida sin resultado para humillaros, haciendo en su pobreza una despreciativa limosna.»
- LABADIE Te domina el orgullo insensato... mas no sabes qué te espera si continúas en esta vida...
(CATALINA desciende por el sendero; ha oído las últimas palabras de LABADIE y se coloca entre él y JUAN.)

ESCENA 4

Dichos, CATALINA.

CATALINA Sí que lo sabe, señor Labadie.

JUAN ¡Catalina...! Has seguido mis pasos y, ¿con qué objeto?

CATALINA Con el de decirte lo que mejor que yo te habrá dicho el señor Labadie.

LABADIE Sí, palabras que el viento se ha llevado, Catalina, tu esposo es incorregible.

CATALINA ¡Y dice que nos ama!

JUAN ¿Llegarías a dudarlo?

CATALINA ¡Yo... sí...!

JUAN ¡Tú...!

CATALINA Sí, porque nos haces vivir en continuo sobresalto, porque, en vez de trabajar, te vienes al bosque...

LABADIE A buscar una bala perdida.

JUAN No seré yo quien la encuentre.

CATALINA ¿Y la justicia? ¿Confías también burlarla siempre...?

JUAN Oh, esto es bueno para espantar a los chiquillos. ¿Qué mal hago yo?... ¿Soy, por ventura, un ladrón si consigo apoderarme de una liebre, si la mato? ¿Soy un asesino...?

LABADIE Repite estas palabras delante del juez y verás lo que te contesta.

CATALINA No estás justo, Juan. Tú deberías decirte: bien o mal, la ley prohíbe lo que hago, debo, pues, obedecer. ¿No sabes lo que les sucede a los que se apartan de la ley...? Se condenan, van a la cárcel y si el infeliz, como tú, tiene hijos, los expone al oprobio, son señalados con el dedo, la esposa entonces debe suplir al marido, debe trabajar para proporcionarles el sustento, pero sus débiles fuerzas se lo impiden, no tiene otro recurso que mendigar de puerta en puerta y las halla todas cerradas... sufre horroroso martirio porque sus hijos desfallecen de hambre, tan terrible situación no puede prolongarse un día, ¡cuando la miseria llega a su colmo, muere ella y sus inocentes hijos quedan en el más terrible abandono...! Oh, si no has pensado nunca en esto, Juan, aunque digas que nos amas no puedo creerlo, no es verdad.

JUAN Calla, Catalina, calla, me destrozas el alma.

LABADIE Afortunadamente la cosa tiene remedio, una voluntad decidida.

JUAN Diez, cien veces la he tenido... pero hay algo superior a mi voluntad ya lo habéis notado hace poco... la pasión me enloquece...

LABADIE Te sobrepones a ella.

JUAN Imposible.

- LABADIE No, si partes.
- JUAN ¿Partir?
- LABADIE Con tu mujer y tus hijos.
- JUAN Dejar estos lugares...
- LABADIE Precisamente, cuando no los tengas ante tu vista, ha desaparecido el peligro.
- CATALINA No vaciles, Juan.
- JUAN Si así lo creéis... mas este pensamiento no se realiza con tanta facilidad, para marcharnos lejos... es indispensable... me falta.
- LABADIE Nada, puesto que a mí me sobra. Serás dichoso, Juan, la felicidad está de tu parte. La oportuna llegada de tu mujer, mi casual retardo, porque ha sido... para reunirnos a los tres, porque a vosotros falta lo que a mí me sobra, porque vuestra salvación depende de mí y yo sería un malvado si no os la diese.
- CATALINA Oh, gracias, sois el más generoso de los mortales.
- JUAN Mi agradecimiento será eterno, esta noble acción...
- LABADIE Es por demás sencilla: tu esposa ha hablado de vuestros hijos... yo también tengo uno... ya lo sabéis, mi adorado Enrique, he pensado en él... y no podía menos que hacer en vuestro bien cuanto en mis manos estuviera... Es tarde pero no importa, cuando se forma una buena resolución no hay que dejarla para mañana... quién sabe lo que puede suceder. Vamos a la aldea, veremos al alcalde, haré que arregle vuestros papeles, mañana partiréis de aquí y a la salida del primer vagón abandonaréis la Francia.
- JUAN ¿La Francia?
- CATALINA ¿Y a dónde iremos?
- LABADIE A América.
- JUAN ¿Hay bosques en América, se caza allí...?
- LABADIE Mucho, y, en vez de perseguir a los cazadores, se les recompensa.
- JUAN Éste es el país que yo soñaba. (*A CATALINA.*) Disponlo todo, Catalina, mañana partiremos...
- CATALINA En un momento, nuestro ajuar es tan pobre... (*A LABADIE.*) ¿Cómo podremos recompensar vuestros beneficios? Nada tenemos y nuestro viaje costará mucho dinero.
- LABADIE Quiá, una bicoca para mí, que, en tener algo más de lo suficiente, he aumentado mi caudal con el bonito legado de mi suegro. Treinta mil francos que el notario me acaba de pagar. Aquí está. (*Señalando el pecho.*) Ya veis si puedo permitirme tan mezquinas prodigalidades.
- JUAN Ignoro si son vuestras palabras, las de Catalina o bien el lugar, la hora o nuestro ventajoso encuentro... pero estoy conmovido.

- CATALINA Hacedle prometer, señor Labadie, que esta noche, la última que pasaremos en este país, no saldrá de noche como de costumbre para irse al bosque.
- JUAN Esta promesa no puedo hacerla aquí. Los recuerdos del pasado se alzan ante mí y me lo impiden. Cada palmo de terreno puede contar un [...]⁴ mío. Allí, detrás de aquel laurel, en donde, entre el follaje, tengo escondida mi carabina.
- LABADIE *(Dirigiéndose al sitio indicado.)* ¿Cómo, tienes allí...?
- JUAN Dejadlo, no temáis, no lo descubrirán, para encontrarle es preciso saber que está allí... *(Volviéndose bruscamente.)* ¡Eh..! *(Se agacha hacia la pendiente, escucha con atención y mira a lo lejos.)*
- LABADIE ¿Qué es?
- JUAN Un débil ruido.
- CATALINA El viento.
- JUAN No es el viento. *(Escucha.)* Nada... *(Levantándose.)* Me habré engañado... la emoción que me domina es tal vez la causa. A no ser así, fuera muy extraño, porque mi oído distingue perfectamente cuando se arrastra una sabandija... He creído oír y nada... Ah, cuánto siento perder una noche tan preciosa como ésta... Oh, sí, más tarde...
- CATALINA *(A LABADIE.)* Veis qué buen propósito de cumplir lo que acaba de prometer.
- JUAN Tienes razón, ha sido mi última debilidad. Ahora ya soy fuerte, sabré dominarme. *(A CATALINA.)* Mañana partiremos. Cuando queráis, señor Labadie.
- CATALINA ¿Queréis que me llegue hasta vuestra casa para avisarles?
- LABADIE No hay necesidad, en cinco minutos despacharemos. *(Marchándose.)*
- CATALINA Juan os acompañará a la vuelta. *(Siguiéndole.)*
- LABADIE Es preferible que se quede en casa. *(Volviéndose hacia JUAN, que permanece inmóvil.)*
- JUAN *(Mirando a su alrededor.)* Desaprovechar tan buena ocasión, podría marcharme sin despedirme, sin dejar un recuerdo...
- CATALINA ¡Juan!
- JUAN Ya os sigo... *(Decidiéndose.)* Ah... me desquitaré en América.
(Se van los tres por la derecha, primer término. Al mismo tiempo, vese asomar la cabeza de PABLO por entre el zarzal, allí donde ha fijado JUAN su atención; luego se descubre más, aparta las manos, mira con atención, salta al sendero, observa si es notado y baja al proscenio. Declama, mientras efectúa lo dicho.)

4 S'indiquen amb tres punts dintre de claudàtors els fragments il·legibles a l'original.

ESCENA 5

PABLO.

PABLO Por último se han marchado, y qué habladores estaban... Éste imbécil de Juan, gracias a su buen oído, por poco no me suelta un tiro creyéndome una liebre... no, no las tenía todas conmigo pero, en fin, vale el susto y más lo que he sabido... (*Acaba de bajar el sendero y se halla frente del sitio en el que se halla escondida la carabina de JUAN.*) Ah... aquí es en donde tiene escondida Juan su carabina... buena es la noticia... el saber siempre es bueno... Si me hace falta, me sirvo de ella... y cuando no, delato a Juan y le prenden... Son treinta mil los francos que ha cobrado el señor Labadie... bonita suma, si Andrés viene... el negocio es redondo... y vendrá... y como el señor Labadie es terco, no logrará convencerle y tras las buenas palabras... el asunto se termina... (*Se saca un puñal.*) La punta es afilada... Andrés tiene la mano débil... pero, a prevención, tengo lo que le dará fuerzas. (*Saca un frasco.*) Le conozco... el ron opera en él milagros... dos gotas no más se le suben a la cabeza y entonces nadie le resiste... La partida la ganaremos nosotros... el señor Labadie la pierde... Merecido se lo tendrá por lo tenaz. Yo lo sé por experiencia. Aquí puedo engañar a todos respecto a mi hombría de bien, a todos menos a él... Pablo Berthier es el hombre más honrado, dirían a coro todas las voces, solo una voz habría discorde en este concierto... la suya... Es justo y estoy en mi derecho buscando la manera de hacerla callar para siempre... Andrés me ayudará en la empresa... pero si ahora, si en el momento decisivo, me faltara... si no compareciese... No... me está sujeto... Oigo pasos... (*Escucha.*) Debe ser él... (*Mirando hacia lo último del sendero.*) Sí, él es. (*Aparece ANDRÉS en el sendero.*)

ESCENA 6

PABLO, ANDRÉS.

PABLO Apresúrate... Es tarde...

ANDRÉS (*Descendiendo.*) ¿Tarde? ¿Sí...? ¿Ya ha pasado?

PABLO No, por una casualidad se ha ido con Juan y pronto estará de vuelta...

ANDRÉS Fatalidad...

PABLO ¿Qué dices?

ANDRÉS Digo... digo que mi brutal encono ya ha cedido y que tú me incitas a cometer un crimen cobarde... y yo no quiero manchar mis manos...

PABLO ¿Un crimen...? ¿Lo habrás soñado...?

ANDRÉS Yo soy un perdido... un miserable... un quimerista, ¡pero no un asesino...!

PABLO ¿Asesino...? ¿Y quién diablo quiere que lo seas...?

ANDRÉS ¡Tú!

PABLO Yo... Jesús... tú me ultrajas... me injurias...

ANDRÉS ¿A qué estamos aquí... a qué hemos venido a esta hora... y a la roca negra...?

- PABLO ¿A qué? ¡Tú debes saberlo...! ¿No tienes memoria...?
- ANDRÉS Sí, por desgracia.
- PABLO Parece que no... Hay algo que habrás dado al olvido y que voy a recordarte... Un día tú necesitabas dinero... esto le pasa a cualquiera... te dirigiste a mí, esto es lo razonable, acudir a los amigos... yo no estaba en fondos... cualquiera puede verse en trance igual. No había medio de sacarte del atolladero... vencía el plazo del arriendo, ibas a quedarte sin las tierras que cultivas y sin casa... Yo lo sentía, como es de suponer... A ti se te ocurrió el proponerme la garantía de tu firma... se trataba de mil doscientos francos... tu firma en el país no vale un céntimo... naturalmente, te pedí otra de mejor.
- ANDRÉS Y esta otra... me fue negada... yo la imité... convertíme en falsificador... y como el documento que tú guardas, firmado por mí, conduce al presidio, tú quieres evitarme este oprobio haciéndome subir al cadalso...
- PABLO ¡El cadalso...! Cuánta exageración...
- ANDRÉS Luego... porque atentar contra ese hombre... ¿Qué me ha hecho? Nada.
- PABLO Nada... o casi nada... únicamente rehusó salvarte prestándote una mezquina cantidad que a él le sobraba...
- ANDRÉS ¡Cantidad que yo le robé...!
- PABLO Continúas exagerando... Y qué desembolso ha hecho...
- ANDRÉS Pero al presentarle el pagaré...
- PABLO Reconocerá su falsedad, puesto que no lo ha firmado; se acordará que por la fecha en que aparece librado tú le pediste cabalmente la misma cantidad que en él figura... entrará en sospechas y te acusará... Nadie dudará de su palabra, el señor Labadie es un sujeto de formalidad, de gran reputación y el estúpido de mi amigo Andrés irá a presidio por necios escrúpulos, por sobra de timidez.
- ANDRÉS ¿Timidez?
- PABLO Sin duda. ¿De qué se trata? De una entrevista, de una conversación amistosa con el sencillo objeto de obtener que retire el pagaré a su presentación, concediéndote un plazo para que puedas satisfacerlo... ¡esto es todo...!
- ANDRÉS ¿Y si no consiente...?
- PABLO Procuras persuadirlo... insistes.
- ANDRÉS ¿Y si son vanos esfuerzos...?
- PABLO Oh... no llegará a tal extremo... Pero si llega, te formalizas... con tesón te le impones... y después veremos... una palabra basta...
- ANDRÉS Palabra que no me atreveré a decirla...
- PABLO *(Aparte.)* Comprendo. *(Vase.)* Jem... jem... El aire de la noche molesta... *(Sacando el frasco.)* El ron neutraliza sus efectos.

- ANDRÉS Dame... esto me dará firmeza y bríos para hacerme entender del señor Labadie. *(Bebe.)* Pues en efecto, tú tienes razón, únicamente se trata de hablar con él...
- PABLO De nada más. Bebe. *(Aparte.)* Otro sorbo y está andado todo el camino.
- ANDRÉS Esto reanima... da fuerzas... Si ahora llegase, le hablaría enérgico...
- PABLO Bebe otro sorbo... En el ron hay elocuencia, pero como es tan pesada, se va al fondo y para aprovecharla hay que beber hasta la última gota.
- ANDRÉS ¡Qué bueno es! Parece que corre fuego por mis venas... me siento capaz de todo...
- PABLO *(Aparte.)* En fin. *(Alto.)* Ya verás qué palabras más elocuentes van a salir de tus labios, el señor Labadie se convencerá, correrán sus lágrimas... Yo lloraré... tú también... lloraremos todos y se arregla la cosa en paz y armonía...
- ANDRÉS *(Animándose.)* Sí... sí, un hombre que se acusa no es un criminal, no se le delata a sangre fría... por una falta...
- PABLO Leve, un sencillo rasgo de pluma...
- ANDRÉS Yo me arrojaré a las plantas del señor Labadie si es preciso... apelaré a sus hidalgos sentimientos... y él me tendrá compasión.
- PABLO Por descontado... *(Aparte.)* Confía en ello... y bebe por si acaso...
- ANDRÉS ¿No te parece oír pasos?
- PABLO Sí, por allí. *(Derecha.)*
- ANDRÉS Él será.
- PABLO No puede ser otro... pero pongámonos en acecho.
- ANDRÉS *(Escuchando.)* Es él.
- PABLO Ven... si no es él, no hay necesidad de que otro nos vea.
(Se van al fondo y se ocultan. Sale LABADIE por la derecha, primer término.)

ESCENA 7

Los mismos (ocultos), LABADIE.

- LABADIE Gaspar quería acompañarme hasta casa llevándose después su carabina. Me he opuesto, como es natural, porque no había podido resistir a su pasión exponiéndose a que quedasen vanos todos nuestros esfuerzos. No, la carabina me la llevaré yo y se la entregaré mañana cuando venga a despedirse. Debo apresurarme porque mi esposa estará con cuidado. *(En el mismo momento que LABADIE empieza a subir por el sendero, ANDRÉS se presenta, seguido de PABLO, cerrándole el paso. LABADIE retrocede, ANDRÉS y PABLO se adelantan.)* ¿Qué me queréis?
- ANDRÉS Soy yo, señor Labadie.
- LABADIE ¿Quién eres tú?

- ANDRÉS Andrés, el colono de...
- LABADIE ¡Ah!, el sujeto más malo y ruin del pueblo...
- PABLO (*Aparte.*) Esto comienza muy fuerte, para acabar tranquilamente.
- ANDRÉS No os he dado motivo, señor Labadie, para que me faltéis...
- LABADIE Ninguna consideración debo guardar frente a frente de un bribón que, cerrada la noche y en mitad de un bosque, me detiene acompañado de un hombre como Pablo Berthier, cuya insolencia e hipocresía pueden engañar a los demás pero nunca a mí.
- PABLO Me es conocida la buena opinión que de mí tenéis formada, señor Labadie... no me entrometáis, pues, en vuestros enredos, en los que no entro ni salgo ni me importan... Andrés tiene que hablaros...
- LABADIE Tengo casa, él lo sabe... que venga...
- ANDRÉS Y me haréis arrojar a la calle por vuestros criados... no... Es aquí en donde quiero hablaros... Lo que he de deciros, nadie más que vos debe escucharlo.
- LABADIE Pues a mí no me interesa y lo doy por sabido... Si no me dejáis el paso libre, yo... (*Enarbolando su bastón.*)
- PABLO (*A ANDRÉS.*) Presumo que te amenaza.
- ANDRÉS Oh, tened cuidado, señor Labadie... Vos sois fuerte, yo no lo soy menos, por lo tanto, si os atrevéis a propasaros...
- PABLO Tú te propasarás...
- ANDRÉS Cuando un hombre ha hecho lo que yo, se halla decidido a todo.
- LABADIE Es decir, a aguardar de noche a las gentes para robarlas...
- ANDRÉS No... a aguardaros a vos para pedir os un favor.
- LABADIE ¡A mí! ¿Y qué tienes que pedirme...?
- ANDRÉS La salvación de mi vida.
- LABADIE Poco crédito me inspiras, pero habla.
- ANDRÉS Os negasteis a prestarme mil doscientos francos, un día...
- LABADIE Lo recuerdo...
- ANDRÉS A toda costa debía procurármelos... Pude encontrar quien me los facilitase a condición de salirme fiador un hombre de arraigo y responsabilidad...
- LABADIE Yo, según indicación del prestamista, tu amigo, éste, (*Indicándole a PABLO.*) honor que decliné.
- ANDRÉS Os negasteis.
- LABADIE Cumplí cual debía, mi firma protege la honradez en sus infortunios pero no se presta a ser encubridora de vicios y villanías.

- PABLO *(Que se hallaba al fondo, se acerca a ANDRÉS.)* No va mal... no va mal...
- ANDRÉS *(Procurando dominarse.)* No obráis cuerdamente en hablarme de este modo... señor Labadie...
- LABADIE ¿Porque me incomodará contigo...?
- ANDRÉS Debéis evitarlo... Mi situación es terrible, vuestra piedad es mi sola esperanza y si no logro obtenerla...
- LABADIE Mi piedad...
- ANDRÉS No acertáis a comprender... esta firma que me era imprescindible... yo la imité...
- LABADIE Desvergonzado... te atreviste...
- PABLO ¡Oh...!, era tan fácil... unos palotes gruesos sin forma... letra achatada... verdaderos garabatos... sin perfiles... El chiquillo más torpe, al primer día de escribir a la escuela, ya sabría imitarla con perfección...
- LABADIE Y es a mí a quien te atreves a decirlo...
- PABLO Toma, sois el interesado.
- ANDRÉS A quién, pues, lo diré sino a vos, de quien depende mi suerte... Recoged el pagaré cuando se os presente, pagadlo y yo cuidaré de retirarlo... señor Labadie... yo os reembolsaré... os lo juro...
- LABADIE Juramentos tuyos Andrés... ¿fío yo acaso en tu palabra...?
- PABLO Me admira vuestra severidad, tanto más cuando acabáis de hacer una buena obra...
- LABADIE ¿Qué quieres decir?
- PABLO Lo de Juan, lo he oído todo, estaba allí...
- LABADIE Sí, he procurado arrancar a Juan de la fatal pasión, le protejo porque su conducta es irreprochable, porque la justa severidad de nuestras leyes, al castigarle, el castigo alcanzaría a su mujer y a sus hijos... tres inocentes... Pero tú qué has hecho para excitar mi compasión... ¿tienes una familia que me haga olvidar el desprecio que siento por ti...? Eres un falsificador... ¿Sufres la pena de tu delito...? No... quieres evitarla y, para conseguirlo, pretendes que yo sea tu cómplice. Nunca. No encontrarás en mí a uno de esos caracteres débiles que, por temor, se prestan a ser encubridores del culpable... que con semejante impunidad se lanza a cometer nuevos crímenes... Tú no cometerás ningún otro...
- (PABLO, durante esta relación, se ha ido acercando a ANDRÉS; al estar a su lado, le alarga el puñal, procurando no ser visto de LABADIE.)*
- ANDRÉS ¡Quien sabe!
- LABADIE ¿Serías capaz de asesinarme...?
- ANDRÉS Evitadlo con una palabra... decid que aceptaréis por válido el pagaré... yo os creeré...

- LABADIE No, yo no miento ni aun a costa de mi vida... Ea, paso. *(Levanta en alto un bastón con las dos manos, PABLO, por detrás, se lo arranca y marcha al sendero a ponerse de observación.)* ¡Miserable...! *(Gritando.)* ¡A mí, Juan, Juan...!
- PABLO *(Al pasar por el lado de ANDRÉS.)* Despacha.
- ANDRÉS Vos lo queréis, sea... *(Se dirige a él armado con el puñal.)*
- PABLO No es el más fuerte y yo no tengo armas... Ah, Juan, qué fortuna de haberte escuchado. *(Va al sitio en donde JUAN ha escondido su carabina y la saca, al mismo tiempo que LABADIE desarma a ANDRÉS y le sujeta.)*
- LABADIE Tu vida está en mis manos.
- PABLO Os equivocáis, la vuestra está en las mías. *(Dispara.)*
- LABADIE Dios mío... soy muerto... *(Cae.)*
- ANDRÉS ¿Qué has hecho...?
- PABLO *(Acercándose.)* ¡Salvarte...!
- LABADIE ¡Hijo mío...!
- ANDRÉS Su hijo... es verdad, pobre huérfano...
- PABLO Oportuno momento para lamentaciones. Por lo demás, tú no debes hacerte ningún cargo... él lo ha querido...
- ANDRÉS ¡Huyamos...!
- PABLO Aguarda... ¿Y los treinta mil francos? *(Registrando a LABADIE.)*
- ANDRÉS Robarle... *(Horrorizado.)*
- PABLO No... A un muerto no se le roba... Él no haría nada de este dinero, ¿a qué dejárselo...? *(Encontrando la cartera.)* Ésta es la cartera.
- ANDRÉS Se acercan... *(Despavorido.)*
- PABLO Ven, sígueme... *(Lo arrastra tras sí, se van por el fondo.)*

ESCENA 8

LABADIE, JUAN.

- LABADIE *(Con voz débil.)* ¡Socorro... me muero... ah! *(Muere.)*
- JUAN *(Saliendo por la derecha, primer término.)* No puedo engañarme... el tiro ha partido de mi carabina... ¿Quién, pues, habrá descubierto su escondijo...? El señor Labadie debía llevársela. *(Al dirigirse hacia el sitio en donde estaba escondida su carabina, tropieza con el señor LABADIE.)* ¿Qué...? ¡Un hombre...! ¡Muerto...! Es él, el señor Labadie... asesinado... qué horror... Dios mío... ¿Quién ha sido el malvado...?

(Se levanta para ver si descubre a alguien y ve su carabina.) Mi carabina... sí... *(Tómándola.)* Con ella ha disparado... Misericordia... ¿pero quién? Nadie sabía donde la ocultaba... *(Volviendo a LABADIE.)* Infeliz... qué desgraciada suerte la suya... y ni una gota de agua no tengo, nada, para socorrerle... nada... *(Desabrochándose.)* Su corazón no late... *(Procura levantar la cabeza de LABADIE; salen los cuatro GUARDABOSQUES, descienden con sigilo por el sendero.)*

ESCENA ÚLTIMA

JUAN, GUARDABOSQUES 1 y 2 y dos más.

GUARDA 1 Poco a poco y con cuidado.

GUARDA 2 Apercibo un bulto.

GUARDA 1 Será Juan, esta vez no se escapa.

JUAN Por mí, ha vuelto a pasar por este sitio... yo soy la causa de su desastre...

GUARDA 2 ¡Qué dice...!

(Llegan los GUARDAS al lado de JUAN, el 1 se coloca a su derecha, el segundo, a la izquierda; los otros dos, detrás del grupo.)

GUARDA 1 ¡Entrégate, Juan...!

JUAN Cómo... ¿No veis...? *(Señalando a LABADIE.)* Ayudadme a socorrerle...

GUARDA 2 No entiendo... ¡Un cadáver...!

GUARDA 1 ¡Tú!

JUAN ¿Qué...?

GUARDA 1 Infame... no es Juan el cazador furtivo el que entregaremos a la justicia, ¡es Juan el asesino...!

JUAN Cómo... calla... ¿yo a él, mi bienhechor?

GUARDA ¡Aseguradle!

JUAN Asesino, asesino... La justicia, el presidio... A mi esposa que muere... mis hijos mendigando... se cumplen tus vaticinios, Catalina... Dios mío, tened piedad de ellos... ¡tened piedad de mí...!

(Los GUARDAS se apoderan de JUAN.)

ACTO I

Planta baja de una casa de labor. Entrada-cocina. A la derecha, primer término, hogar, campana de chimenea, llares con caldera suspendida en uno de sus garabatos sobre el fuego. A la izquierda, mesas y bancos de madera. A la derecha, segundo término, la habitación de ANDRÉS, a la que se sube por seis gradas que dan frente al público. La puerta de entrada al fondo, alacenas a derecha y, a izquierda, atestados de vajilla sus estantes.

ESCENA I

MARÍA, PASCUAL, RAMÓN, ANTONIO y mozos de la casa. La primera sirviendo y los demás sentados a la mesa.

RAMÓN ¿Se llama Enrique?

MARÍA Sí.

ANTONIO ¿Y qué tal es?

MARÍA Oh, un guapo mozo.

ANTONIO ¿Más que yo?

MARÍA ¡Mucho más!

RAMÓN A esto se le llama hablar claro.

ANTONIO Su intención es la de hacerme rabiar.

RAMÓN Y tú, Pascual, ¿qué dices?

PASCUAL Nada... yo como...

ANTONIO Sí, en cuanto mete las narices en el plato, se acabó la conversación.

RAMÓN Como todos los frailes.

ANTONIO Lo que me han dicho a mí es que ese joven tiene mucho talento.

MARÍA Ya lo creo, es director de la fundación.

RAMÓN ¿Desde cuándo...?

MARÍA Hará unos seis meses.

RAMÓN A esto se le llama aprovechar el tiempo, pronto ha conseguido convencer a Elena...

MARÍA A Elena... ¡bah!

RAMÓN ¿Lo dudas...? Pues no tienes más que llegarte hasta la roca negra, allí les encontrarás por las tardes, al anochecer, con bastante frecuencia.

MARÍA La roca negra, bonito lugar para citas amorosas...

RAMÓN No es tan malo como presumes, allí se tiene la seguridad de que no molestarán inoportunos... y esto vale mucho... ¿verdad Pascual?

PASCUAL Ea, ¡dejadme en paz!

MARÍA Cuando su señoría come, no gusta de ser incomodado...

RAMÓN Es que Pascual no come, devora.

ANTONIO Es el primer tragón de la comarca.

RAMÓN (*A PASCUAL.*) Di... ¿qué más prefieres, tu novia María o un buen plato...?

PASCUAL Ni María... ni el buen plato... Lo que yo prefiero es comer...

TODOS (*Riendo.*) Ja ja ja...

MARÍA Se hace querer por sus galanterías.
 (*Sale ISABEL por la segunda puerta de la derecha.*)

ESCENA 2
Dichos, ISABEL.

ISABEL Sentados todavía. ¿Vais a permanecer en la mesa hasta la hora de cenar...?

PASCUAL No me disgustaría.

ISABEL Ya lo creo, se os trata como a príncipes...

PASCUAL No tanto, no tanto... En el puchero de hoy, por ejemplo, se encontraba a faltar algo que os habéis cuidado de suplir haciendo que sobrara la sal.

ISABEL Tú eres muy difícil de contentar... Vete de esta casa y verás como a veinte leguas a la redonda no hallarás una que te trate como aquí. Nuestro amo, el bueno de Andrés...

PASCUAL Sí, no hay hombre mejor... esto ya es sabido... bueno para nosotros... solamente que no es él nuestro cocinero... (*Se levanta, los demás le imitan.*)

ISABEL (*Sacando la caldera del fuego.*) No... soy yo... y hago más de lo que merecéis... Siempre prontos a quejarse y pocas ganas de trabajar... (*Prepara una sopa.*)

TODOS (*Protestando.*) ¡Ah!

RAMÓN Solo Pascual se ha quejado...

PASCUAL Yo no... responda mi plato... es más limpio que antes de comer...

ANTONIO Así pues, nadie se ha quejado...

PASCUAL En cuanto a las pocas ganas de trabajar, lo ha dicho Isabel porque sí, ella sabe que no me gusta dejar la faena para mañana.

ISABEL Pero como no se hace ella toda sola, si no ha de quedar para mañana...

PASCUAL Es preciso hacerla hoy... Entendido, marchamos. (*Se dirige al fondo, los demás trabajadores le siguen.*)

- ISABEL *(Señalando la mesa.)* Y esto no debe arreglarse... María tiene qué hacer y yo no soy vuestra criada...
- (Le detienen todos al llegar a la mesa, los mozos retiran los platos y demás servicio de la mesa, entrando al cuarto segundo de la derecha. PASCUAL, RAMÓN y ANTONIO permanecen en escena.)*
- RAMÓN Cualquiera que oyese a Isabel regañarnos a todas horas como lo hace, la creería una mujer de la piel de Satanás.
- PASCUAL Siendo así que es una malva... una verdadera malva... con ortigas... Pero está en su naturaleza.
- ISABEL *(Ya arreglada la sopa, vuelve a colgar la caldera.)* ¿Cómo no? Si al entrar en esta casa se pierde la alegría...
- RAMÓN No os comprendo...
- ISABEL En primer lugar y dejando a un lado lo poco agradable que es el tener que entenderse con gente de vuestra especie...
- PASCUAL Gracias por la indirecta...
- ISABEL No debes darlas... El mal humor de Andrés cada día va en aumento, anda solo, cabizbajo, está triste y ha llegado ya al extremo de que no se le oye decir nunca ni una sola palabra.
- PASCUAL ¿Cuándo podría? ¡Vos no dejáis meter baza a nadie...!
- ISABEL Demasiado callo, pues le doy ocasión y le queda tiempo para soltar sus necesidades...
- RAMÓN Siempre riñendo los dos. *(Se va a reunirse con los otros, quedan en primer término ISABEL y PASCUAL.)*
- PASCUAL Probemos si consigo hacerle hablar... No toméis a mal mi opinión... Un carácter sombrío no es de mi gusto... yo soy de parecer que siempre le viene la risa en los labios al que tiene limpia su conciencia... Diréis que esto da exteriormente trazas de estúpido... de bendito de Dios... es justo... pero no afecta en un ápice al interior...
- ISABEL Pretendes decir que tu amo, que Andrés, tiene algo de qué reprocharse...
- PASCUAL Dios me libre... os aseguro que le respeto... En sus buenos tiempos, dicen que comería muchas locuras... que era pendenciero y holgazán... que le gustaban mucho las chicas... y muy poco el trabajar, que no tenía sobre qué caerse muerto... pero que un día se operó en él un cambio radical... perdió su alegría... una extraña enfermedad se apoderó de él... introdujo orden en su casa... se volvió taciturno y fue perdiendo su habitual alegría mientras iba prosperando su fortuna... Esto lo cuentan los ancianos, y vos lo debéis saber... le conocéis de niño... Su mal humor actual se comprende, es rico pero el dinero no puede devolverle la salud que le ha robado su extraña dolencia... No me refería precisamente a él al hablaros sobre mis dudas por lo tocante a ser la cara el espejo de la conciencia... otros hay cuyo rostro siniestro...
- ISABEL ¿Te refieres al amigo de Andrés... al señor Pablo Berthier?

- PASCUAL No, éste es muy campechano, una excelente persona... no pensaba en él, y no es fácil, puesto que su granja está algo separada de nuestro pueblo y que pocas veces le vemos por aquí.
- ISABEL Una al año; hoy precisamente, día de san Agustín.
- PASCUAL Sí, el veintiocho de agosto...
- ISABEL Día fatal para Andrés... son horribles sus padecimientos... Podría suponerse que se los causa la presencia de su amigo.
- PASCUAL Horribles y extraños. Berthier, si en vez de su jovialidad tuviese un aspecto lúgubre como...
- ISABEL ¿Cómo quién?
- PASCUAL El otro.
- ISABEL ¿El otro...? ¿Qué otro...?
- PASCUAL ¿Hay necesidad de que os lo nombre...? Pues bien el otro es...
(*Aparece FELIPE en el umbral de la puerta del foro.*)

ESCENA 3

Dichos, FELIPE (JUAN).

- FELIPE (*Con timidez.*) ¡Buenos días...!
- ANTONIO (*Bajo, a los trabajadores.*) ¡Buenos se los daría yo...!
- PASCUAL En hablando del ruin de Roma...
- FELIPE (*Desde la puerta.*) ¿Hay trabajo para mí...?
- PASCUAL (*Bajo.*) ¡Viejo hipócrita...!
- ISABEL (*Llegándose a la puerta.*) ¡Ah, Felipe...! Creo que no se podrá complaceros...
- FELIPE Desgraciado de mí... necesito ganarme un pedazo de pan y no puedo...
- ISABEL ¡Oh, entrad...! En esta casa no se niega nunca.
- FELIPE Es que yo... no mendigo...
- ISABEL No es limosna... es adelanto...
- FELIPE Gracias por vuestra delicadeza... pero no puedo aceptar.
- ISABEL ¿Por qué...?
- FELIPE Porque no quiero nada que no sea mío, que no lo haya ganado...
- ISABEL Ya lo ganaréis después... es lo mismo... Ea, entrad, entrad. (*Le coge de la mano y le conduce hasta el escabel que hay inmediato a la lumbre. FELIPE se sienta. Al pasar por*

delante de los trabajadores, éstos se encogen de hombros y murmuran.) ¿A qué viene el murmurar? ¿Qué queréis? (Se reúne con ellos. La conversación que sigue es en voz baja.)

PASCUAL Nada... es vuestro protegido... ya lo sabemos...

ISABEL ¡Cuán lejos está el infeliz de creerse que tiene envidiosos...!

PASCUAL ¿Envidiarle qué? Es un pordiosero... un vagabundo...

ISABEL Tienes un corazón perverso... *(Va a la mesa, toma una escudilla y arregla una copa.)*

PASCUAL ¿Os parece bien que nosotros trabajemos al lado de un hombre que no se sabe de donde es, ni de donde viene...?

ISABEL El trabajo que a él se le confía no te causará a ti la menor fatiga...

PASCUAL No faltaría otra cosa...

ISABEL ¿Por qué le aborrecéis...? ¿Ha reñido alguna vez con alguno de vosotros...?

PASCUAL ¡Claro que no...! Cada uno riñe con sus iguales... y él no lo es nuestro, ¿verdad que no? *(A los trabajadores.)*

TODOS No... no...

ISABEL La vanidad os ciega. *(Después de echar el caldo, toma la escudilla y la lleva a PASCUAL.)* Felipe, el pan es duro; esto se os sentará mejor...

FELIPE *(Levantándose.)* Gracias... gracias... ya he descansado un momento... es todo lo que me hacía falta...

ISABEL Mas no decíais.

FELIPE ¿Qué tenía hambre? Es cierto pero se calma y desaparece por completo al oír ciertas palabras...

ISABEL No atino... palabras...

FELIPE Las más duras... las que no puedan contestarse. *(Se acerca a los trabajadores.)* Quedad tranquilos, buenos y honrados trabajadores... si no sabéis ni de donde soy ni de donde vengo... yo he deciros en no tardar en donde he estado... Nunca olvidaré vuestras bondades, Isabel... *(Se dirige lentamente al foro.)*

PASCUAL *(A los trabajadores.)* Nos escuchaba.

RAMÓN Buen oído tiene.

PASCUAL Lo habrá ejercitado mucho; ya es un dato.

ISABEL Dejaos de tonterías, sino me enfadaré... la sopa.

FELIPE No la quiero... no la he ganado. *(Va a salir y le detiene Blas.)*

ESCENA 4

Dichos, BLAS.

BLAS ¡Yo, sí...!

PASCUAL ¡Blas!

BLAS Sí, yo mismo, Blas en figura, digo en persona... Buenos días... creo que aún no lo había dicho... Hola, Felipe, cuánto tiempo sin veros... pero habéis venido lo más apropiado... voy a almorzar y me acompañaréis.

ISABEL No quiere porque ha notado que aquí se le mira con malos ojos...

BLAS ¡A él...!, y en esta casa... ¿Quién es el que se atreve cuando el señor Andrés por su bien se interesa? ¡Mirar de reojo a Felipe! ¿Quién es el que tiene tanta audacia...?

PASCUAL Yo... ¡yo la tengo...!

BLAS Tú... ¡debía presumirlo...!

PASCUAL Lo presumías y en paz.

BLAS Imbécil... Acercaos, Felipe... Sin excusas ni cumplidos... El señor Andrés no está en casa... pero es igual, puesto que, si se os dejaba marchar sin que os sentarais a su mesa, le daríamos un disgusto al saberlo, cosa por otra parte que yo siento por la reprimenda que daría a esos truhanes. *(Coge a FELIPE, lo conduce al escabel, le hace sentar, toma de manos de ISABEL la escudilla y la pone en las de FELIPE.)* Tomad, esta sopa es la mía... Yo os la doy... *(Dirigiéndose a los trabajadores.)* Si no está conforme alguno de vosotros, que lo diga... Le daré su parte... afortunadamente, la caldera no está vacía, hierve el caldo y yo estoy dispuesto a servir a todo el que me pida. *(Se acerca a la caldera, levanta la tapadera y, cuchara en mano, permanece en actitud.)* Nadie abre la boca... Está bien, será para otra ocasión. *(Tapa la caldera.)* Vamos, no tienen gana... no quieren saber a qué sabe el caldo.

PASCUAL A todos os hace callar un hombre solo, vergüenza me daría de ser tan cobarde...

ISABEL Ya lo veis, Felipe, no os quiere nadie sino yo.

BLAS Alto... falta este individuo a la lista.

FELIPE Oh, sí, sin vosotros dos *(Aparte.)* y sin ella *(Alto.)* no hubiera podido permanecer en este país.

BLAS *(Mirando comer a FELIPE.)* Con qué apetito la despacha... *(A PASCUAL.)* Y le dejabais partir sin probar bocado... no tenéis entrañas...

PASCUAL Esto es hacer el fanfarrón sin resultado, a mí no me intimidas.

BLAS No obstante, tienes miedo... ¿sabes de qué?

PASCUAL De nada.

BLAS Sí.

PASCUAL No.

BLAS Pues es que sí, tienes miedo. Se puede ser pelirrojo como tú eres; tener una mirada torba como la tuya... pero, al igual que el ser dotado de todas las perfecciones, tú tienes aquí adentro algo que se agita... que te habla y que ahora mismo te ha dicho: «Pascual, no obras bien».

PASCUAL ¿Crees lo que dices...? Pues estás equivocado. Yo trabajo en esta casa y la ración que me corresponde, que he ganado con mi sudor, no quiero partírmela con quien no conozco... Dale tu parte, dale lo que se te antoje, a mí no se me importa nada. En cuanto a trabajar con él... si el señor Andrés lo prefiere a mí, no tiene más que decirlo... Yo soy joven, puedo llevar alta la frente y no me ha de faltar casa en la que den ocupación a los que somos del país en vez de forasteros desconocidos y gente vagabunda... Esta es mi opinión... Y el algo que tengo aquí dentro habla y me dice que es buena... muy buena... Adiós... (*A los trabajadores.*) Andando. (*Se va con los trabajadores.*)

ESCENA 5

FELIPE, ISABEL, BLAS.

FELIPE Dios mío, Dios mío... A cuantos hacéis abandonar este mundo que no serían tan desgraciados como los que condenáis a permanecer en él... (*Apoya la cabeza en sus manos.*)

BLAS (*Bajando al proscenio.*) Este zopenco de Pascual quiere que se le rompa el alma y lo conseguirá... Venía más alegre que unas pascuas y el gozo en el pozo...

ISABEL Déjalo en paz y dime la causa de tu alegría... (*De pie, mientras le escucha, hace labor de calceta.*)

BLAS Mi alegría era natural... Vos tenéis razón, que vaya al diablo ese tunante del color de Judas y no pensemos en otra cosa que en mi vuelta feliz e inesperada...

ISABEL ¡Tu vuelta...!

BLAS Sí, tía... yo vuelvo a no tardar... Los moros no han conseguido matarme... a lo que parece...

ISABEL ¿Qué estás diciendo...?

BLAS ¿Hablo en turco...?

ISABEL Poco menos...

BLAS Uf, qué desmemoriada sois...

ISABEL Explícate...

BLAS Hay que tomarlo de muy lejos... ¿Cuántos años tengo...?

ISABEL ¿Estás en tu cabal juicio...?

- BLAS Esto no es contestar a mi pregunta...
- ISABEL Veamos, mi hermana Teresa, tu madre, se casó en... (*Calculando.*)
- BLAS Antes de nacer yo...
- ISABEL Cállate. (*Contando con los dedos.*) Tú tienes veinticuatro años.
- BLAS Cuenta cabal. Yo lo sé por referencia, aunque fui testigo presencial de mi nacimiento, no me acuerdo... Pero el registro civil habla y me cuelga los veinticuatro que habéis dicho. Esto admitido, tenemos que, hace más de tres años, cerca cuatro, que me tocó entrar en la desgracia que se llama suerte, metí la mano en el cántaro y saqué...
- ISABEL El número trece.
- BLAS Condenada bola de fuego y de nieve a la vez; me abrasó la mano y me heló la sangre en las venas... Era preciso abandonar la cuadra de mis ovejas y uno, dos, uno, dos... (*Marcando el paso.*) nada de pastor, a militar...
- ISABEL Esto debía ser...
- BLAS Y no fue porque un bravo mozo me dijo: «Blas, tú estás acostumbrado a comer solo... tú vistes a tu manera... vestir el uniforme te sería enojoso... el rancho no te gustaría... yo voy a sustituirte, yo serviré por ti... y este bravo mozo era...»
- ISABEL Diego, el hermano de Elena...
- FELIPE (*Levantando la cabeza.*) ¡Diego!
- ISABEL El pobre muchacho no podía resistir el desprecio de que era víctima...
- BLAS En verdad, pocas tenía de reírse... En fin, como íbamos diciendo, si él no hubiere ido a Argel a matar beduinos, hubiera ido yo...
- ISABEL Sin duda.
- FELIPE (*Aparte.*) ¡Hijo de mi corazón!
- BLAS Así pues, lo que él ha hecho... allá... lo hubiera hecho yo...
- ISABEL (*En señal de duda.*) Oh...
- BLAS No hay «oh» ni «ah» que valga. Él me ha suplido y yo le he suplido, esta es la verdad, pues partió a ocupar mi lugar y yo me quedé a ocupar el suyo. A haber estado yo en su puesto y a haber estado él en mi puesto, todo lo que él ha hecho en mi puesto, yo lo hubiera hecho en su puesto, digo en el mío, no el suyo, puesto que mi puesto o mi plaza, no es su plaza, ya que él me reemplaza.
- ISABEL Qué manera de embrollar...
- BLAS Yo no embrollo, hablo con toda claridad. Del mismo modo que Diego, por su parte, hubiera permanecido guardando los rebaños del señor Andrés... yo, por la mía, hubiera ido a Argel, me hubiera portado como un valiente matando moros y hoy volvería, ya que Diego vuelve...

- FELIPE *(Aparte.)* Será verdad...
- ISABEL Vuelve hoy...
- BLAS ¿Estáis sorda...? No os he dicho que yo volvía, pues es igual... él es yo...
- ISABEL ¿Con que es cierto?
- BLAS Dale... sí, viene Diego.
- FELIPE *(Aparte.)* Gracias, Dios mío, por tanta dicha...
- ISABEL ¿Quién te lo ha dicho?
- BLAS Unos camaradas suyos cumplidos como él; han dicho que le precedían de una hora escasa...
- ISABEL ¡Una hora!
- FELIPE *(Aparte y levantándose.)* Corro a su encuentro... Yo le veré, sí... aunque no pueda abrazarle... Oh sí, quiero ser el primero que le vea... *(Se va por el fondo, sin ser visto de ISABEL ni de BLAS.)*
- ISABEL El gozo me embarga... Diego... mi buen Diego. *(Dirigiéndose al sitio que ocupaba FELIPE.)* Vos no le conocéis... Felipe. *(Notando su ausencia.)* Calla, no está...
- BLAS A mí no me admira, es viejo y tiene antojos.
- ISABEL Yo creo que a menudo pierde la cabeza.
- BLAS No es poca su suerte de volverla a encontrar.
- ISABEL Algún terrible secreto hay en su vida...
- BLAS Ya hay para tiempo, si él tiene que descubrirlo... Pero, qué nos importa, Diego llega y esto es lo principal... Tan extraño se me hace que, para creerlo, tengo necesidad de repetir a cada momento y en alta voz: «¡Diego llega, Diego llega!».

ESCENA 6

Los mismos, ELENA.

- ELENA *(Sale por la segunda puerta de la izquierda.)* ¿Qué dices... mi hermano?
- ISABEL Sí, Diego.
- BLAS Le abrazaremos antes de cinco minutos...
- ELENA *(Cayendo en un banco y apoyándose en la mesa.)* ¡Dios mío!
- BLAS ¿Qué tienes...?
- ISABEL Es natural... pobre chica... se lo has anunciado sin prepararla... ¡Torpe! *(Le da un empujón.)*

BLAS ¡Yo! ¡Vos! Vos habéis sido... Yo sé decir las cosas del modo que se debe...

ISABEL ¡Elena! ¿Cómo te hallas?

ELENA No es nada... pero confiaba tan poco...

BLAS En su vuelta.

ELENA ¿Y cuándo es...?

BLAS Ya te lo he dicho, ahora mismo.

ELENA Luego...

BLAS Sí...

ELENA *(Interrumpiéndole.)* Quien sabe, puede retardar...

BLAS Por descontado, un día, dos, un año, un siglo... *(Aparte, a ISABEL.)* Veis como sé arreglarlo...

ELENA *(Distraída, no les escucha.)* ¿Qué hacer...? Es indispensable que Enrique lo sepa...

ISABEL Cuánta dicha.

ELENA Sí... sí... *(Aparte.)* ¿Cómo verle...? *(Alto.)* ¿Son las doce...?

ISABEL No...

ELENA *(Aparte.)*⁵ ha salido, llegaré antes que él a la roca negra... ¿con qué pretexto saldré...?

BLAS *(Aparte.)* Parece que la noticia no le alegra...

ISABEL Cálmate, concibo tu sorpresa, pero no debes impresionarte de esta manera.

ELENA *(Aparte.)* Nada se me ocurre... pero debo salir y saldré... *(Se dirige a la puerta, volviéndose para ver si la observan.)*

ISABEL ¿A dónde irá?
(Al salir ELENA, entra PABLO.)

ESCENA 7
Dichos, PABLO.

PABLO Dispensad hermosa niña. *(Se hace a un lado para dejarle pasar.)*

ELENA *(Aparte.)* Él... ¡oh la desgracia me persigue...!
(Se va, PABLO baja al proscenio mientras ISABEL va a la puerta para ver hacia donde se dirige ELENA.)

ISABEL Es muy singular, tan extraña salida.

⁵ Falta una línea de text.

- PABLO *(Colocando sobre la mesa su paraguas y el sombrero.)* ¿Quién es esa bella fugitiva?
- BLAS Salvando vuestra opinión, no es una fugitiva, es Elena.
- PABLO ¡Ah, Elena, la hija adoptiva de Andrés...! Debía haberla reconocido, es el verdadero retrato de su padre.
- BLAS La habéis conocido.
- PABLO Mucho... algo... un poco... sin haberla tratado... Con que es Elena... La chiquilla endeble y delgada que vi hace un año, cómo ha cambiado, ya es una mujer, y hermosa como un ángel...
- BLAS Esto no es cosa de otro mundo, es de éste... todo cambia. Los hombres han sido niños, y yo también. Yo era pequeñín, así *(Poniendo la mano a un palmo del suelo.)* y en seis meses no más crecí lo que veis, tan rápidamente que al principio tenía que agacharme para poderme mirar.
- PABLO No ha pensado Andrés en casarla...
- BLAS Ni él ni ella ni yo hemos pensado...
- ISABEL *(Acercándose.)* Todos los jóvenes de este pueblo se han apartado siempre de ella con desprecio, atormentándola cruelmente...
- PABLO Andrés se portó bien, hizo una buena obra... Adoptar a los hijos de una desgraciada mujer cuyo marido era cazador furtivo... me parece. *(Frota un fósforo en su pantalón y enciende la pipa.)*
- ISABEL Sí.
- PABLO Condenado por asesino, a lo que creo...
- ISABEL ¡Asesino!
- BLAS Esto no resultó probado, no, señor... Los jueces son hombres como los demás y muchas veces se equivocan. Dice que, no pudiendo asegurar que Juan fuere el verdadero asesino de no sé quien, le condenaron no más a quince años de presidio... esto fue causa que, mientras hubo quien le creyó criminal, no faltaron otros...
- ISABEL Que le creyeron inocente.
- BLAS Y no faltan que así lo creen. Yo, yo no le conocí... pero vamos, el que dio el ser a Diego y a Elena no puede ser un criminal. Lo que debo advertiros es que no digáis de este asunto una palabra a ninguno de los dos.
- PABLO Ah, ¿lo ignoran?
- ISABEL Andrés ha mandado guardar el secreto y, desde que acogió a los niños, les ha dado a entender que su padre murió de pesar y vergüenza a la cárcel, a donde le llevaron por cazador furtivo.
- BLAS Yo también sé la historia y más...
- PABLO Tú sabes más...

- BLAS Sí, fue mi padre quien compró la carabina de Juan cuando vendió la justicia todo lo que en su casa había.
- PABLO ¿Tu padre la compró?
- BLAS Y yo la conservo... vale poco, mas la aprecio en mucho... No la he hecho servir y no sé, tengo la convicción de que la primera vez que la dispare, el tiro será aprovechado y meritorio... Por lo demás, como os decía, dad por no sabido lo de Juan...
- PABLO Oh, la advertencia sobra... los asuntos ajenos no me interesan... Elena es pobre, según habéis indicado... pero no lo será... a mi entender... Andrés es bueno y quien ha hecho lo mucho... luego no tiene familia... dotará bien a Elena... ¿Tenéis a mano una botella...? Traed vasos. (*Va a la mesa y se sienta.*) ¿No ha hablado de esto Andrés...?, ¿del dote?
- ISABEL (*Va a la alacena, saca una botella y dos vasos y los coloca en la mesa, sin interrumpir el diálogo.*) Hasta al presente, no he oído nada... Creo que ya habrá dispuesto algo... Está tan enfermo y delicado... que el mejor día... Elena se queda sin protector... y sin recursos, ¿qué será de ella? (*Va a sentarse en el escabel.*)
- BLAS (*Sentándose en la mesa.*) Oh, en cuanto a eso... había de quedarme yo sin un men-
drugo de pan... y esto no puede ser... No es costoso mantenerla, ella come poco y yo,
para que no le faltase nada, comería no más una vez al día... luego solo una vez por
semana... y así por el estilo hasta que consiguiera vivir sin probar alimento... El comer
es un vicio y el hombre se acostumbra a todo.
- ISABEL (*Sentada en el escabel.*) Tiene un corazón de oro.
- PABLO Complace escuchar tan bellas palabras, a mí me entusiasman las que tienen generosos
sentimientos...
- BLAS Porque vos los tenéis también... Es una bestialidad el juzgar a las gentes por su figura...
Vos no sois simpático a la vista; para reír, aguardáis a que llegue vuestro turno... y
vuestro turno está siempre por llegar... vuestra mirada no es recta como la mía, como
la de los demás... engaña porque no mira en donde se fija... ¿Y esto qué...? Caprichos
de la naturaleza... Vuestros ojos son atravesados pero no vuestras intenciones, de ahí
que en el país, cuando se habla de vos, todo el mundo diga: «Oh, el señor Pablo Ber-
thier será todo lo feo que se quiera pero a bueno nadie le gana...
- PABLO Mil gracias por tus cumplidos... (*Levantándose.*)
- BLAS Yo no lisonjeo nunca... digo la verdad...
- PABLO (*Llega hasta al fondo y vuelve.*) ¿Andrés no está...?
- BLAS No le he visto...
- ISABEL Trata de comprar un campo que linda con el cultivo que adquirió y ha ido a verse con
el propietario...
- PABLO ¿Y estará de vuelta?
- BLAS Cuando llegue...

- PABLO Sí, ¿eh?
- BLAS No he acabado, decía que cuando llegue... no le sabrá mal, no haberse hallado en casa al venir vos.
- PABLO Ya le evitaré el disgusto, esperándole... He venido con el solo objeto de abrazarle... no nos vemos más que una vez al año.
- ISABEL Sí, hoy, el día de san Agustín...
- BLAS Ya es particular, escoger un día determinado.
- PABLO No, es natural... Nuestra amistad empezó en este mismo día, hace muchos años... Andrés es mi único amigo y tengo una satisfacción, y él también, en solemnizar el aniversario...
- BLAS A mí no se me alcanza lo que podía ser... Tan pronto como llegáis, el amo se encierra con vos en un cuarto y ya no se le ve hasta al día siguiente, cuando vos os marcháis... *(ISABEL saca la caldera del fuego y va a la mesa.)*
- PABLO *(Aparte.)* Cuando su delirio ha acabado... *(Se sienta en el escabel que ha abandonado ISABEL.)*
- BLAS Lo que también es de admirar es que, al salir del cuarto, está pálido como un difunto... se le ve preocupado... nervioso...
- ISABEL *(Interrumpiéndole.)* Es que es la época de renovar las contratas de arrendamiento y esto le da mucho que hacer... No hay como los perezosos y los que no tienen nada para que no se preocupen y engorden... A buen seguro que a ti los quebraderos de cabeza no te darán un mal rato ni te harán enflaquecer... [...] que hoy no es fiesta ni es domingo para que estés mano sobre mano... Si no tienes qué hacer, ya te buscaré ocupación.
- BLAS También es fuerte cosa la manía que me tiene. Es mi tirano... no puede verme parado ni un momento... y para esto le soy sobrino... vaya un cariño más rabioso... Si se atreviese, hasta me privaría de respirar...
- ISABEL Quien te privará de respirar será esta tranca *(Una que hay en la puerta.)* si no vienes conmigo... *(Da un empujón a BLAS, que perezosamente se ha ido acercando a ella.)*
- BLAS Pobre mujer... ella se figura que puede más que yo y que si llegásemos a las manos me pegaría. Ah, tía Isabel, tía Isabel, no conocéis que respeto vuestra manía y que os tengo consideraciones por el parentesco...
- ISABEL ¡Anda... parlanchín! *(Le hace dar media vuelta y le empuja; sale con él.)*

ESCENA 8

PABLO.

PABLO *(Levantándose.)* Sí, hoy es san Agustín... el aniversario del día en que el desgraciado señor Labadie fue muerto... y desde entonces, cada año a la misma hora en que murió, acometen a Andrés violentos accesos de locura... No es agradable la situación... Afortunadamente, no me olvido de comparecer con puntualidad y me encierro con él mientras dura la crisis... Así evito que delante de todo el mundo diga como fue la cosa y se delate... y me comprometa... Andrés es muy robusto... cualquiera se moriría en uno de esos ataques que le dan y él los resiste... Mejor fuera lo contrario, que muriese... yo no lo sentiría... sufre tanto... Tiene unos remordimientos tan estúpidos... *(Va a la mesa y se echa vino en un vaso. Luego después, se sienta.)* Elena es muy linda. *(Bebe.)* Preciosa... *(Acudiéndole una idea.)* Hay un medio para ponerme a cubierto de las ridiculeces de Andrés... debo pensarlo con calma... el asunto vale la pena... Así es mejor que Andrés viva... puedo conseguir que la constituya heredera, brillante perspectiva... lo mío, lo suyo y Elena... riqueza y amor... Amor tú, Pablo... a tu edad... Eh... eh... no le hace, el corazón es joven... y ella... *(Se levanta.)* Oh, su mirada encendería un volcán en la nieve... Vienen... *(Va a la puerta.)* Se acerca Andrés, veremos como tomará la cosa... *(Pasa a la derecha, primer término. Sale ANDRÉS sin decir palabra, meditabundo y triste.)*

ESCENA 9

ANDRÉS, PABLO.

PABLO *(Dirigiéndose a Andrés con expansiva cordialidad.)* Gracias a Dios que se te ve...

ANDRÉS *(Frucciendo el ceño.)* ¿Tú?

PABLO Parece que no te es agradable mi visita. No es cosa nueva, cada año me recibes de la misma manera. Desafío al más perspicaz a que vea en esta entrevista la de dos antiguos camaradas que se estrechan la mano con placer recordando sus buenos tiempos pasados... ¿No me aguardabas?

ANDRÉS Sí.

PABLO ¡Ya!

ANDRÉS Cuando tú te marchaste, hace un año, desapareció mi terrible enfermedad... De nuevo me la anuncian fatales [...], debía encontrarte aquí... los dos siempre llegáis a un tiempo...

PABLO Será verdad cuando lo dices... pero no es muy halagüeño para mí... pero en fin... bien dicho está... de algo ha de valer la franqueza entre amigos...

ANDRÉS ¿Amigos?

PABLO ¿Lo dudas? *(Intencionadamente.)* ¿Pueden existir lazos más estrechos que los que nos unen a nosotros dos...?

- ANDRÉS Ya vienes, como siempre, a recordarme... (*Va a sentarse a la izquierda de la mesa.*)
- PABLO (*Interrumpiéndole.*) Nuestra amistad... y darte, al propio tiempo, mis plácemes por tu excelente idea de amparar a... la hija de Juan. (*Se sienta delante de él.*)
- ANDRÉS (*Con viveza.*) Es lo menos que podía hacer por ella... Su padre...
- PABLO (*Se echa vino.*) A qué referir hechos pasados que sabemos de memoria... A ti te impresionan los recuerdos. (*Ofrece un vaso a ANDRÉS, que lo rebúsa.*) Como quieras... Tu protegida. (*Cambiando.*) Sí... es digno de elogio tu pensamiento... Elena es un ángel... no tiene rival en belleza... El hombre que se case con ella tendrá la mujer más hermosa de este país...
- ANDRÉS (*Levantándose.*) ¿Y quién se casará con ella...? Tú ya sabes las preocupaciones de nuestros paisanos... Tú no ignoras la reprobación injusta... doblemente injusta, que la postra y la abruma... y hablas de su enlace... Ah, si yo pudiese encontrar un joven de corazón que, haciéndose superior a la absurda prevención de que ella es víctima, la amara, sería su esposa, y puedes creerme, con dote...
- PABLO ¿La dotarías...? Por qué no lo has dicho... tu resolución no se sabe...
- ANDRÉS Oh, es que entonces vendría a pedirme el dinero y no su mano... No, no quiero que ella muera de pena y abandonada... quiero darle toda la dicha que de mí dependa... Yo la haré independiente y rica... Porque sábelo... después de mi muerte, que no tardará, así lo espero... Elena será dueña de mi fortuna...
- PABLO (*Levantándose y acercándose a PABLO.*) ¿Toda?
- ANDRÉS Sí, por entero. Me parece que así suplo una deuda sagrada. Se marchará de este lugar y allí donde vaya no le faltará encontrar alguien que la comprenda y le dé su nombre.
- PABLO Para esto no hay necesidad de que tú mueras ni de que ella se vaya. Yo, aquí mismo, le he encontrado un buen marido.
- ANDRÉS No es posible. (*Encogiéndose de hombros.*)
- PABLO ¿Por qué no?
- ANDRÉS ¿Le conozco?
- PABLO Sí.
- ANDRÉS ¿Quién es pues?
- PABLO Yo.
- ANDRÉS Habré comprendido mal. ¿Has dicho...?
- PABLO Sí, yo.
- ANDRÉS ¡Tú! (*Aterrado.*)
- PABLO ¿Qué tiene de particular?
- ANDRÉS Tú, me la pides... ¡a ella!

- PABLO Cabal, yo te la pido... Tú eres rico, yo no lo soy menos... Tengo cierta edad... es preferible... los jóvenes no son los mejores maridos... Mi conducta es irreproachable... no bebo... ningún vicio me domina... Estaba convencido que tenía algún derecho a tu herencia... esto es lo corriente entre dos amigos solteros que se aprecian y existe entre ellos, además, un secreto... Otro tanto hubiera yo hecho contigo si mi salud, no tan delicada como la tuya, no me destinase con crueldad a sobrevivirte... Es opuesto a lo justo y a lo razonable y en principio y en perjuicio mío tu pensamiento de testar a favor de ella... Pero no lo tomo a mal y contigo no puedo incomodarme... y, por otra parte, he sabido hallar el medio de repararlo todo... Acabo de ver a Elena... la he encontrado linda, agraciada, es la primera vez en mi vida que una mujer me ha causado este efecto... debo suponer, y con razón, que ha conquistado mi albedrío... que la amo... Y cuando un hombre ama a su mujer, la hace dichosa... ¿Dichosa es como quieres verla, verdad? Es tu sueño dorado... pues bien, yo lo realizo... ¿Encuentras algo a faltar...? ¿Qué más quieres...?
- ANDRÉS *(Con voz baja y acentuando la frase.)* ¿Qué más quiero...? Que no tentemos a Dios otra vez... Que el crimen que tú me hiciste cometer no vaya seguido de otro más terrible aún, más espantoso. Escúchalo bien, perverso... antes que resolverme a pensar en una infamia semejante yo... me mataría...
- PABLO Yo no... aprecio más la existencia...
- ANDRÉS Pero antes de mi muerte, no lo dudes, pondría a Elena al abrigo de tan abominable matrimonio...
- PABLO *(Tranquilamente.)* Qué le dirías...
- ANDRÉS Que tú y yo hicimos condenar a su padre...
- PABLO Nosotros, no es cierto... Le condenó la justicia...
- ANDRÉS Siendo nosotros los culpables.
- PABLO La justicia reconoció que lo era Juan... y la justicia es infalible, no se equivoca jamás...
- ANDRÉS Sí, cree no equivocarse cuando encuentra un hombre junto a un cadáver... y no ve a dos viles cobardes escondidos en la sombra que se callan y dejan que ruede la cabeza de un inocente...
- PABLO En primer lugar, no acabó tan trágicamente la escena... Luego, yo no conocía a ese desgraciado que la fatalidad encaminó hacia aquel sitio... expresamente para salvarnos. Tanto peor para él... Hubiera sido el colmo de la abnegación, no, de la imbecilidad, perderemos nosotros para hacer triunfar su inocencia... Ha estado quince años en presidio... desapareció... dijeron que había muerto... poco importa lo demás... Tú dotas a su hija... yo me caso con ella... Uno y otro rehabilitamos la memoria de Juan... qué más puede exigirnos... tú siempre has tenido la manía de exagerar, y lo echas todo a perder... Mi proyecto es sublime y tú no cumplirás con tu deber... si no lo apruebas... *(Va a la mesa y se echa vino en su vaso.)*
- ANDRÉS ¡Jamás!
- PABLO Calma, piénsalo con madurez.

ANDRÉS Nunca.

PABLO No es éste el momento, cuando llegue, hablaremos y te convenceré.
(Llega BLAS corriendo.)

ESCENA IO
Dichos, BLAS.

BLAS Ya llego, ya llego.

ANDRÉS ¿Qué dices?

BLAS Estaba en el palomar... oigo voces confusas... Veo una multitud de gente... distingo en mitad del grupo unos pantalones encarnados... Me he reconocido... era yo... que tengo... *(Va a la puerta a mirar.)*

PABLO Se ha vuelto idiota, este muchacho...

ANDRÉS A ver, explica lo que quieres decirnos... Ven aquí.

BLAS No tengo tiempo... Corro a... es inútil... ya he llegado... ya estoy aquí... ya estamos todos...

(Entra una multitud en tropel, la preceden PASCUAL, RAMÓN y ANTONIO; en medio, DIEGO dando la mano a ISABEL; los aldeanos dan gritos: «¡Vedle, vedle! Ya está aquí... Viva Diego...». Confuso entre el grupo, hay FELIPE, que se escurre y va a sentarse al escabel; PABLO y ANDRÉS están al otro extremo. Todos los aldeanos se agrupan entorno de DIEGO; éste, al entrar, se desprende de ISABEL para abrazar a BLAS.)

ESCENA II
Dichos, DIEGO, ISABEL, FELIPE, PASCUAL, RAMÓN, ANTONIO, MARÍA, aldeanos, aldeanas.

DIEGO *(Vestido de zuavo.)* ¡Blas!

FELIPE *(Aparte.)* Yo he sido el primero que le ha visto...

PABLO *(Aparte.)* Malo, éste me va a dar qué hacer.

ANDRÉS *(Aparte.)* ¡Ah!, ya no faltará quien la defienda, si yo muero...

BLAS ¡Sopla! Y que majo soy... *(Admirado.)* Me sienta bien el uniforme...

DIEGO ¿Y Elena...? ¿En dónde está mi hermana...?

PASCUAL *(Adelantándose.)* Calla, y es verdad... Irse cuando llega su hermano a quien todo el pueblo va a recibir... me parece que no debía hacerlo...

BLAS Todo lo cual a ti no se te importa nada... con que... *(Poniéndose los dedos en los labios para indicarle que calle.)*

- ISABEL Se habrá ido a la huerta... vete a buscarla, María.
 (*MARÍA se va.*)
- DIEGO Estará hecha...
- ISABEL Una guapa moza.
- BLAS Más que guapa, reguapa, puedes creerlo, yo te respondo de ello... Con un talento y una sabiduría que hace quedar con la boca abierta... Lo que es a mí... y a todos, nos da más gusto escuchar sus palabras que no los sermones del señor cura... Bien ha aprovechado la enseñanza que le ha hecho dar el señor Andrés... Pregúntaselo... ya verás...
- DIEGO (*A ANDRÉS que se adelanta.*) Ah, nuestro buen protector, no os había visto... perdonad mi distracción...
- ANDRÉS No sigas, Diego... me hago cargo de tu natural emoción...
- DIEGO ¡Ah...!, sí... es que hay tantas cosas que, al volver a estos lugares do vi la luz primera, hacen latir mi corazón... Tú te acuerdas, Isabel... todos os acordáis de mi partida... salí de aquí... al anochecer... solo... (*A BLAS.*) Tú me acompañaste...
- BLAS Llorando... hasta que fue de noche...
- DIEGO Tenía frío en el alma... Yo no sé qué despertó mis enojos... haciéndome odiar mi pueblo y los que lo habitasteis... Ya lejos de aquí, encontré a varios jóvenes que, como yo, iban a cumplir el servicio militar... El odio y el rencor han desaparecido como débil sombra y he vuelto con alguna inquietud, receloso, temiendo de vuestra parte una mala acogida... pero dispuesto a perdonaros... Perdonaros y hallo una multitud que corre a mi encuentro con gritos de júbilo, manos que a porfía se me tienden... miradas cariñosas que insistentes se fijan en mi uniforme ennegrecido en el campo de batalla para encontrar en él la señal del plomo enemigo... Ah, bendita sea la inspiración que tuve... Dejasteis partir de su pueblo natal... solo... de noche... a Diego... el hijo del cazador furtivo... Diego el zuavo retorna en pleno día... levantada la cabeza, orgulloso, altivo... como vuelven a sus lares los que visten este uniforme... y esta cruz brilla en su pecho... (*Se desabrocha y enseña la cruz.*)
- TODOS (*Admirados.*) ¡La cruz!
- BLAS ¡Tengo una cruz...! La habré ganado, luego soy un valiente...
- FELIPE (*Aparte.*) ¡Ah... este solo instante compensa todos mis sufrimientos!
- PASCUAL (*A PABLO.*) ¡Una cruz...! Será difícil poderla alcanzar...
- PABLO Con dinero es lo más fácil...
 (*PASCUAL vuelve al grupo que rodea a DIEGO.*)
- DIEGO Es glorioso distintivo, orgullo de todos los que logran merecerlo, es para mí de un valor inapreciable.
- RAMÓN Cuéntanos como fue...
- BLAS Que la gané... yo aún lo ignoro...

TODOS Sí, sí, cuenta, cuenta.

DIEGO Voy a complacerlos con mucho gusto... Una mañana, al despuntar el día, se nos dio la orden de emprender la marcha; yo estaba triste, apesadumbrado... era natural, había visto a todos mis camaradas recibir cartas de sus familias, de sus amigos... y yo nada, como siempre... Partimos a la callada, el silencio no se turbó, ni aun nosotros percibíamos el rumor de nuestros pasos... Se trataba de dar una sorpresa al enemigo... No sabéis lo que son estos momentos... Y acude a la imaginación, en un minuto, toda vuestra vida... En ese breve espacio, pude recorrer la mía, tan desventurada... Mi padre, me decía yo... cometió una falta... fue condenado... arrastró la cadena y no pudo sobrevivir a su deshonra... ¿Y si esta deshonra, Dios mío, debe pesar eternamente sobre mi cabeza, no sería preferible que me hiciérais encontrar la muerte en el campo de batalla...? Súbito se levantó una llama, un relámpago... siguió espantosa detonación... Habíamos sido descubiertos, la sorpresa proyectada era inútil y en su lugar, para no sufrir una derrota humillante, nuestro jefe ordenó el ataque... Un cambio se operó en mí, en aquel momento decisivo me pareció que debía defender mi existencia. La metralla había abierto ancha brecha en nuestras filas. Lanzéme impetuoso, avancé a la carrera sin pensar más que en mi padre... Las desigualdades del terreno, los arbustos, la maleza, las peñas, las rocas no eran para nosotros obstáculo ni ofrecían dificultad. A cada bala que rozaba la frente, la oía pasar silbando, pensaba en mi padre y con vivo reconocimiento le agradecía la visible protección con que me excusaba. Cae muerto a mis pies un oficial, nuestra bandera le sirve de mortaja, se la arranco de sus yertas manos. Las balas cruzan en derredor mío, trepo por áspera roca, me suspendo sobre profundo abismo, la locura, el vértigo, se apoderan de mí... Salvando reductos y trincheras, milagrosamente incólume, llego por fin a la cumbre del monte fortificado por el enemigo; clavo allí nuestra inmaculada bandera y atónitos, petrificados, llenos de asombro, de espanto y de terror, los argelinos, al ver mi increíble audacia, despavoridos, arrojan sus armas y a la desbandada emprenden ignominiosa fuga. Yo era presa de la embriaguez... de la locura... la agitación ofuscaba mis sentidos... no pensaba en la gloria, ni en el peligro, ¡no pensaba más que en mi padre...!

BLAS A esto se llama ser el héroe de los héroes... Bien me he portado... nunca lo hubiera dicho...

DIEGO Lo que sucedió entonces... lo ignoro... éramos vencedores... el campamento enemigo estaba en nuestro poder... Yo continuaba en mi estado de insensibilidad, nada veía ni oía... Al recobrar el sentido, me rodeaban los jefes, estrechaban mis manos, me felicitaban... Avergonzado, con timidez, bajé la cabeza... ¡y vi esta cruz sobre mi pecho...! También en ti, padre mío, pensé entonces... Oh... ¡Exclamé que tu existencia, tan infelizmente terminada, se redimía con la mía...! En este momento tan glorioso, la felicidad inunda mi alma... Que esta felicidad, llegando hasta el fondo de tu sepulcro, sea bálsamo de consuelo para calmar tu desesperación... que esta gloria mía, sea tu gloria... ¡y dame, en cambio, tu bendición...!

(PASCUAL se ha ido a colocar al lado de BLAS, el grupo que cerca a DIEGO oculta enteramente a FELIPE.)

FELIPE *(Llorando.)* Hijo mío... hijo mío... *(Cae en el banco que está a la derecha de la mesa.)* Oh, sí... sí... ¡yo te bendigo, yo te bendigo...!

BLAS *(Que se apercibe de su desesperación.)* Qué diablos le pasará a Felipe... vedle...*(Todos se fijan en él.)*

ISABEL ¿Qué tenéis...?

FELIPE *(Procurando dominarse.)* Yo... nada... nada... Este bravo joven... la relación de su heroísmo... Yo soy viejo... he visto tantas cosas... y me ha traído a la memoria...

DIEGO *(Dirigiéndose a él.)* Un hijo tal vez...

FELIPE Sí... *(Reponiéndose.)* No... no he tenido la suerte de ser padre... pero un recuerdo...

DIEGO Si es doloroso, con toda el alma siento habérselo despertado...

FELIPE Nunca, oh no... *(Reprimiéndose.)* pero no os ocupéis de mí... me da vergüenza...

DIEGO De haber llorado... compadeced al que se ría... Yo invocaba la memoria de mi padre, a vuestros ojos han asomado las lágrimas... vos, un anciano, dadme vuestra mano...

FELIPE Sí, sí. *(Se la alarga.)*

DIEGO *(Se la besa.)* ¡Gracias...! *(Vuelve al grupo.)*

FELIPE ¡Oh...! *(Alzando los ojos al cielo y fuera de sí.)* Este instante bien vale toda una eternidad de tormentos... *(Besa furtivamente su mano, en el mismo sitio besado por DIEGO.)* Aquí... aquí fue... Me ahogo, debo salir... me vendería. *(Sale por el fondo, DIEGO en medio del grupo.)*

ESCENA 12

Dichos menos FELIPE.

PABLO ¿Quién es ese hombre...?

ANDRÉS Un infeliz que anda por ahí... yo le proporciono trabajo algunas veces...

PABLO ¿Le conoces?

ANDRÉS Sí.

PABLO ¿Se llama Felipe? *(Con intención.)*

ANDRÉS Sin duda.

PABLO ¡Ah!

ANDRÉS ¿Qué?

PABLO Nada... nada, pero es particular su emoción.

ANDRÉS ¿Presumes algo de ella?

PABLO No. *(Aparte.)* No deja de ser raro.

ANDRÉS *(A los campesinos.)* Así, así me gusta, amigos míos, rodeadle, a ese Diego tan denonado... recobrad el tiempo perdido... Amadle, otorgadle toda la amistad que le habéis

negado hasta ahora y de la que ha sido siempre digno; los que saben amar, tienen buen corazón y el cielo les protege... Yo os concedo lo que resta del día en honor de la llegada de Diego y para que podáis festejarle.

TODOS ¡Viva, viva Diego!

BLAS Viva yo...

PASCUAL A ser yo el que llego, no se me hacen tantas cosas.

BLAS No, pero descuida cuando te marches, ya verás.

ANDRÉS Adiós, Diego... *(Se dirige hacia la escalera.)*

PABLO Te sigo.

DIEGO *(Alegrándose.)* No desearía otra cosa que poder estrechar vuestra mano... ved, se han apoderado de las mías... y siento no tener más que dos...

PABLO *(A ANDRÉS.)* Qué pastoral más edificante, serías un buen obispo...
(Suben la escalera y entran al cuarto.)

ESCENA 13

Dichos, menos PABLO y ANDRÉS.

ISABEL Me lo vais a ahogar.

DIEGO Déjalos, Isabel, me han tenido siempre en abandono y quieren recuperar el tiempo perdido...

ISABEL Esta no es una razón para que yo, con más derecho...

DIEGO ¿Y Elena? Su tardanza me inquieta.

PASCUAL Pocas ganas tendrá de verte...

DIEGO Pero, ¿en dónde está...? *(A ISABEL.)*

ISABEL No sé...

BLAS *(Con naturalidad.)* Pardiez, se habrá llegado hasta... *(Reprimiéndose y aparte.)* Por poco, la suelto.

PASCUAL Acaba, hasta la roca negra.

BLAS *(Con risa forzada.)* Esto, cabal. *(Aparte.)* ¡Ese bruto...! *(Alto.)* A dar un paseo, es un sitio muy agradable...

PASCUAL No es por esto, es porque se encuentra allí con el señor Enrique...

DIEGO ¿Enrique?

BLAS *(Bajo, a PASCUAL.)* ¿Quieres callarte?

ISABEL ¿Enrique?

- PASCUAL Sí, el químico de la fundición... un petimetre de ciudad...
- BLAS *(Aparte.)* No sabrá reventar. *(Alto.)* Un joven bien educado, que sabe muchas cosas y que con gusto las explica... Qué suerte hay en escucharle... Elena es de esta opinión y yo también, con oírle, ni ella ni yo haremos daño a alguien... ¿me parece...?
(DIEGO se ha retirado al fondo y queda absorto.)
- ISABEL *(Bajo, a BLAS.)* Qué idea más perversa la de Pascual, en contarle...
- BLAS Al fin y al cabo, Diego no lo ha tomado a mal...
- ISABEL Te lo parece, mírale...
- BLAS ¡Cáscaras!... qué tendrá.
(ISABEL se dirige a RAMÓN, que está entre los labriegos, y le habla en voz baja.)
- DIEGO *(Dirigiéndose a BLAS.)* ¡Blas!
- BLAS ¿Qué quieres?
- DIEGO Ven conmigo, quiero ver a Elena, tú sabes donde se halla.
- BLAS Oh, lo sé... me lo figuro... lo supongo...
- PASCUAL Yo lo sé del cierto. *(Aparte.)* Qué buen rato se me espera.
- BLAS *(Aparte.)* ¿Por qué no nació mudo, ese tunante? *(Alto.)* Puede haberse ido por otro lado... A la roca negra no va con frecuencia...
- PASCUAL Va cada día...
- BLAS Esto son ganas de hablar.
- PASCUAL Diego, lo cierto puede probarse.
- BLAS *(Aparte.)* Le doy una patada y le reviento. *(Alto.)* Por otra parte, no puedo ir contigo... he de trabajar ya comprendes...
- DIEGO Tienes la tarde libre...
- PASCUAL Si él no quiere acompañarte, te acompañaré yo...
- BLAS No, no... Ya que te empeñas... qué remedio... *(Disponiéndose a salir.)* Le haré tomar todo el mayor rodeo posible, a fin de encontrar la jaula sin los pájaros...
- DIEGO *(Despidiéndose de los aldeanos.)* Hasta la vuelta, os dejo bruscamente... pero ya os haréis cargo... tengo tantos deseos de ver a mi hermana... de abrazarla... *(Continúa en el grupo.)*
- PASCUAL *(Aparte.)* He dado en el blanco... Cuánto voy a divertirme. *(Refregándose las manos.)*
- BLAS *(Aparte y mirándole.)* Frótate las manos... yo te frotaré otra cosa...
- DIEGO ¡Blas...!

- BLAS Cuando quieras. (*Bajo a PASCUAL, al pasar por su lado.*) Qué buen restregón te voy a dar, no tendrás frío en todo el invierno.
- PASCUAL Acompáñale... acompáñale; yo os acompaño a los dos... es para conducirte a buen camino, caso de extraviarte...
- ISABEL ¡Que es lo que va a suceder!
- DIEGO El día de mi partida... no pensé más que en mí... y vacilaba... me faltó el valor... Si he de llorar a mi hermana... ¡Dios mío, me habréis castigado cruelmente y sin piedad...!
- (*Se va DIEGO con BLAS y PASCUAL; PABLO ha escuchado, temiendo entreabrir la puerta del cuarto, les observa y, cuando ya marchan, cierra la puerta y baja a la escena. ISABEL y los aldeanos le están vueltos de espaldas, mirando ausentarse a DIEGO. PABLO, despojado de su aire imponente, vuelve a tomarlo mientras desciende pausadamente las gradas.*)

ACTO 2

La misma decoración del prólogo.

ESCENA I

ENRIQUE, ELENA.

(*Están sentados en un banco rústico, ENRIQUE tiene entre sus manos las de ELENA.*)

- ENRIQUE En la actualidad... estoy seguro, tu corazón late más tranquilo.
- ELENA Sí.
- ENRIQUE Encuentras muy natural lo que pasa y no temes, muy al contrario, la [...] de tu hermano, tan terrible según tu temor te lo representaba.
- ELENA Tu acento ha bastado para hacerme recobrar la perdida calma. Me agitaban tan fuertes presentimientos...
- ENRIQUE Sin que nada los motivase.
- ELENA Oh, sí, acababa de verle.
- ENRIQUE ¿A quién?
- ELENA A él. (*Se levantan.*) Oh sin duda es temor pueril... una locura de mi parte... pero no puedo desecharla... Es un amigo de mi protector cuya presencia he considerado siempre como si fuera mi fatalidad... Cuando niña, cada vez que le encontraba tenía la seguridad de cometer alguna indiscreción, alguna falta y que por su culpa me reñirían... Verle no más me causa un aturdimiento extraño... Ahora hace poco, en el mismo momento en que se me ha comunicado de repente la próxima llegada de Diego, cuando, sobrecogida y temerosa iba a salir en tu busca a fin de participarte la noticia, encuentro a ese hombre y su mirada penetrante me ha hecho daño... ¿No tenía motivos para

creer que la vuelta de Diego nos sería fatal... y que Dios me enviaba, valiéndose del mensajero de su desgracia, un doble presentimiento...?

ENRIQUE Oh, los presentimientos... Loco de atar es el que, falto de ánimo, se rinde a esas preocupaciones... En mí tienes el ejemplo... Cuando se me ofreció el destino que desempeño, caído, por decirlo así, de las nubes, ya que mi intención era insostenible por lo apurada, se oponía mi madre con todas sus fuerzas a que lo aceptase. Volver a aquel país, decía, país que tan adverso fue para tu padre, Diego... me parece que te robará a mi cariño, que allí te perderé... la vista de aquellos lugares causará mi muerte... No, tú no vendrás la dije, iré yo solo, tú permanecerás en París, calcula y ten presente, madre mía, que la colocación que se ofrece, es nuestro pan de hoy y un brillante porvenir... Pude vencer sus escrúpulos y, lo confieso, pesaba en mí su influencia... A mi llegada, fue en la primavera, desplegaba la naturaleza todas sus galas, parecía que las flores me sonreían y que las aves a coro me daban la bienvenida... Lejos de alegrarme, estaba inquieto, es que aún conservaba un vago recuerdo de estos sitios en los que, cuando niño, me paseaba acompañado de una mujer que iba completamente enlutada, mi madre que llorando me estrechaba dolorosamente contra su corazón... Sí, Elena de mi alma, a mí también me dominaban fuertes presentimientos al llegar aquí... en donde debía verte, en donde debía amarte y ser amado de ti... Dime, pues, si hay en esto algún aviso del cielo...

ELENA ¿Quién sabe...? (*Se apoya en su brazo.*) Nos amamos... pero nuestro amor es ignorado de todo el mundo, no podemos confesarlo.

ENRIQUE Pronto terminará esta situación, he escrito a mi madre... Ves, por tu culpa he hecho traición a mi secreto. Sí, yo te preparaba una encantadora sorpresa, yo quería decirte, sin que tú supieras nada, mi madre sonriente en nuestro matrimonio... Eres única... me has quitado el placer que me esperaba...

ELENA Has escrito a tu madre, le has hablado de mí sin callarte lo más mínimo, confesándoselo todo... ¿no es verdad Enrique? Tú le has dicho: «Es preciso que Elena sea mi esposa, lo debe ser, ella es pobre... pero animosa... carece de familia, tiene no más un hermano... que se halla muy lejos, es soldado... y con su valor y temeridad la expone a quedarse eternamente sola...». Tú le has dicho también que todo el amor que me ha sido imposible dar a mi madre, a la que he conocido apenas... lo conservo puro e inmaculado... y es a ella a quien se lo daré...

ENRIQUE (*Estrechándole amorosamente sus manos.*) Ella sabe todo esto y más aún... ella sabe lo que tú te has callado, que eres hermosa y buena... hasta a convencer que todos los ángeles no están en el cielo...

PASCUAL (*Dentro, a la izquierda.*) El camino que me has hecho seguir es el más largo.

BLAS (*Dentro.*) Di el [...] y no mentirás... Déjale que refunfuñe, Diego...

ELENA ¡Diego!

ENRIQUE ¡Tu hermano!
(*Sale BLAS, corriendo.*)

ESCENA 2

Los mismos, BLAS, PASCUAL y DIEGO.

BLAS *(Baja corriendo por el sendero y se detiene al pie.)* Aún estáis aquí... Despejad corriendo... Marchaos, Enrique... vete Elena... aprisa...
(Vuelve la cabeza y ve a PASCUAL.) ¡Ya es tarde!

PASCUAL *(Desde el sendero.)* Por aquí, Diego... por aquí... míralos.

BLAS *(Aparte.)* ¡Ah, mala víbora...!

DIEGO *(Apareciendo.)* ¡Era verdad!

BLAS ¡Cataplán!
(DIEGO baja por el sendero y se dirige directamente a ELENA.)

ELENA ¡Él!
(ELENA se adelanta hacia DIEGO, éste la coge de la mano y la hace pasar a la izquierda para encontrarse frente a frente de ENRIQUE.)

DIEGO No creía encontrarte aquí, Elena, ¿a qué has venido?

ELENA Hermano mío...

DIEGO Por este nombre que me das, te ordeno que me respondas...

ENRIQUE Concededme, Diego, un momento de atención... Vine a este país poco después de vuestra partida, por lo tanto no podéis conocerme. Ni vuestra hermana ni vos no tenéis casa ni familia. El día que logré ver a Elena, la amé y veíme obligado, sentía mi deseo, toda vez que no tenía a nadie, que estaba sola, a dirigirme a ella mismo, pero podéis estar tranquilo, yo tengo la seguridad de que mi corazón late dentro un pecho honrado... Si Elena hubiere tenido, como no tiene, por desgracia, un padre, una madre, una persona allegada, después de haberla dicho a ella «Concedeme tu amor», me hubiera ido a decir a su padre, a su madre, a la persona allegada, «Concedédmela por esposa»... Hoy que, tras mil azares, afortunadamente os contemplo a su lado y que sé a quien dirigirme, hoy no tengo necesidad de preguntarle a ella si me ama, pero debo saber de vos si me consideráis digno de obtener su mano.

DIEGO *(Observa un instante en silencio a ENRIQUE y luego le tiende la mano.)* Bendito seáis, tenéis un corazón leal...

PASCUAL *(Aparte.)* ¡Toma...! ¡Y no van a palos...!

ELENA *(Arrojándose en brazos de DIEGO.)* Oh, Diego, a ti deberé mi felicidad...

DIEGO *(Abrazándola.)* ¡Hermana de mi corazón...!

BLAS *(Con sentimiento y cómicamente.)* Cuando pienso en el rodeo que le he hecho dar buscando la manera de llegar lo más tarde posible... me costaría muy poco darme un sopapo...

ENRIQUE Así pues, yo puedo también llamaros ya mi hermano.

- DIEGO Aún no, aguardad.
- ENRIQUE ¿Cómo?
- ELENA ¿Qué pretendes decir?
- PASCUAL *(Aparte.)* Hola... por último voy a reírme...
- DIEGO Lo que tengo que decirle, me lo dicta mi deber, Enrique, decidirá tu suerte. *(A ENRIQUE.)* Escuchadme, se me ha dicho vuestro nombre, se me ha hablado de vos.
- BLAS Yo no, jamás digo esta boca es mía y mucho menos hablo de la boca de los demás...
- PASCUAL He sido yo...
- BLAS Puedes vanagloriarte de ser charlatán, te hace mucho favor...
- DIEGO Elena y yo estamos solos en el mundo... pero lo que ignoráis tal vez es que en nuestra infancia no teníamos a nuestra madre para educarnos ni a nuestro padre para defendernos... nadie nos amaba... y se nos aborrecía sin saber la causa ni haber dado motivo... ¿Cuántas veces, llorando, mi hermana y yo nos contemplábamos silenciosamente, preguntándonos, en una edad en la que no se sabe lo que es la vida, si haríamos mejor en quitárnosla...? Un día yo vi prender a un hombre... quise saber lo que aquello significaba... Lo pregunté y todos lo que allí se encontraban riendo me contestaron... Tú debes saber lo que es esto, no tienes más que pensar en tu padre... ¿Mi padre...? Guardaban de él tan solo un confuso recuerdo y para ayudar a mi memoria, sin piedad, hicieron llegar a mi vida las palabras de justicia, cárcel, presidio. Corrí a casa de Andrés, el único que no nos odiaba y que más tarde nos amparó, yo le pedí la explicación de esas palabras que, sin comprenderlas, me atravesaban el corazón. Pali-deció, se puso sombrío y no quiso satisfacer mi curiosidad... Se obstinó mucho tiempo en su negativa pero al último, vencido por mis lágrimas y por mis incesantes ruegos, me contó que nuestro padre era cazador furtivo, que se le sorprendió una noche, fue condenado por este delito, marchó a suplir su condena y, no pudiendo resistir a su oprobio, murió de vergüenza en la cárcel... lejos de nosotros... Esto es lo que debía contaros para que supieseis que, sin fuerzas para soportar el desprecio de los unos y la piedad de los demás, marché a servir ocupando la plaza de este leal amigo... *(A BLAS, tendiéndole su mano.)* el único que nos ha amado y cuyo leal cariño y sincero afecto no se ha desmentido jamás... Ahora que ya sabéis quien es la mujer a la que habéis dicho «te amo» y el hombre de quien pretendéis ser hermano... Decidid, pronunciad con franqueza vuestra última palabra. Si no os atrevéis a despreciar la preocupación que nos envuelve, retirad vuestra palabra empeñada, retirad vuestra mano... Los hijos del cazador furtivo están acostumbrados desde la cuna a ver el vacío de la soledad a su alrededor... Si vos os apartáis de su lado, ellos se apoyarán el uno contra el otro para que unidos puedan resistir con más fuerza el embate de este nuevo desengaño.
- ENRIQUE Esta duda, que para mí es una ofensa, os la perdono hoy, porque es la primera vez que me habéis visto... Mañana sería una injuria... Mi palabra la tengo dada, mi mano... Diego... la de un hermano... aquí la tienes...
- DIEGO *(Impetuoso.)* Ah, bien, eres digno de ella...

- ELENA ¡Ah, gracias...! (*Se arroja en brazos de su DIEGO y tiende su mano a ENRIQUE.*)
- ENRIQUE ¡Elena!
- DIEGO Hacedla dichosa; ella, igual que yo, no está acostumbrada a serlo...
- PASCUAL (*Aparte.*) Bah, bah, para ver amoríos, no valía la pena de cansarme, me vuelvo a casa... (*Se va por el sendero.*)
- BLAS (*Viéndole partir.*) ¡Rabia, rabia...! (*ENRIQUE va a buscar un sombrero que está en el banco rústico; ELENA, al lado de DIEGO.*) Y qué bruto he sido de hacerte andar para dar tiempo de largarse a estos dos.
- ELENA Tanto como temía yo tu vuelta.
- ENRIQUE Mis deseos son los de no ausentarme de vuestro lado, pero mi obligación me reclama y...
- DIEGO Comprendo lo que calláis... debéis marcharos...
- ENRIQUE Funesta palabra, y pensar que hasta mañana...
- ELENA Mañana...
- DIEGO Esta palabra suena tan mal como la otra... ¿No sería mejor decir hasta al anochecer...?
- ELENA Oh, sí.
- ENRIQUE Sí, no obstante de que aún faltan muchas horas... Luego la distancia que separa la fundición de la granja...
- DIEGO (*Alegremente.*) Es corta cuando se sabe que a la mitad del camino debe hallarse lo que se va a encontrar...
- ENRIQUE ¿Con formalidad?
- ELENA Te lo prometo...
- DIEGO Y esta mitad se reduce a la tercera parte cuando los que la andan son tres... (*A BLAS.*)
- BLAS ¿Eh? Tú lo dices porque quieres que venga... no soy tonto, aunque lo parezca...
- ENRIQUE Diego, eres el mejor de los hermanos... Adiós, alma de mi alma. (*Estrecha las manos de DIEGO y de ELENA; ésta le acompaña hasta al sendero y no se aparta hasta que ha desaparecido.*)

ESCENA 3
DIEGO, ELENA, BLAS.

- DIEGO Sí, le creo leal y sincero... Acércate, Elena, tengo afán de contemplarte, apenas he tenido tiempo de verte... (*Se acerca ELENA.*) Ah sí, la niña que dejé al partir la encuentro a mi vuelta convertida en mujer... Oh, qué parecido tienes con nuestra madre.
- ELENA ¿Nuestra madre?

- DIEGO ¿Conservas sus facciones en tu memoria...?
- ELENA Oh sí, pero en su mísero lecho de muerte, cuando arrodillados tú y yo a su cabecera y enlazadas nuestras manos que guardaba en las tuyas cadavéricas y trémulas, no comprendíamos el valor de sus amorosas palabras y sin saber que el postrer adiós que nos daba era un adiós eterno.
- DIEGO ¡Pobre madre!
- BLAS Vamos, el aguacero se nos viene encima... Si esta es la manera que tienen de divertirse los zuavos... no habrá necesidad de regar el cuartel...
- DIEGO No comprendes que al volverse a juntar dos hermanos, después de hallarse mucho tiempo lejos el uno del otro, deben acudirles en tropel sus recuerdos... ¿Es culpa nuestra que sean dolorosos...?
- BLAS Sí, todo lo que tú quieras... pero harás perfectamente bien si los coges todos sin que se escape ninguno y los encierras en parte segura para que no salgan y no se hable de ellos nunca más... Si el pasado es negro, no volvéis la cabeza para mirarlo... marchad de frente resueltos y decididos... Esto es muy sencillo... allí (*Señalando a la derecha.*) ves algo que no te gusta mirar, pues (*Le hace volver hacia la izquierda.*) dirige la vista hacia este lado y gozarás agradablemente viendo... (*Aparece PABLO en lo último del sendero.*) Me lucí, como hay Dios, ver a ese hombre, qué vista más agradable...
- ELENA ¡Él, siempre él...! (*Con terror.*)
- DIEGO ¿Qué tienes, Elena?

ESCENA 4
Dichos, PABLO.

- PABLO Ajajá... aquí están... los dos hermanos... me es muy satisfactorio el haberlos encontrado... Buena ha sido la idea de dirigir mi paseo hacia este bosque.
- BLAS (*Aparte.*) Pues a mí no me hace gracia tu idea.
- PABLO (*A DIEGO.*) Me complace mucho el volveros a ver, los valientes me entusiasman... y bajo este uniforme... solo hay la dificultad de escoger...
 (*DIEGO saluda.*)
- BLAS Nunca le había visto tan amable, si sigue así, hasta me será simpático.
- PABLO Os ruego que me dispenséis por haber entablado conversación con una franqueza tan franca... Andrés, al que llamáis vuestro bienhechor, es mi único amigo y tengo la presunción de creer que me asiste el derecho de pedir os una pequeña parte del afecto... de la amistad que a él profesáis...
- ELENA (*Aparte.*) A este hombre nuestra amistad... a él, cuya sola presencia me anonada...
- DIEGO A mi vez, también os suplico que no toméis a mal si no contesto a vuestras cariñosas frases con la expansiva cordialidad a que son acreedoras. No estoy aún habituado a

que se me acerquen y me agasajen, esto crea una nueva situación para mí, a la que me será preciso acomodarme; en el interior agradezco como es merecido vuestra deferencia y en cuanto a la humilde amistad que yo puedo concederos y a la que pretendéis...

ELENA *(Interrumpiéndole vivamente.)* ¡Diego!

DIEGO Hermana... *(Bajo.)* ¿Por qué esa inquietud...?

PABLO *(Que ha notado el movimiento de ELENA.)* Oh... soy lo bastante razonable para no exigirla en el acto... se ha de dar tiempo al tiempo y ya vendrá un día... cuando nos conozcamos mejor... así lo espero, tanto más cuando lograré conseguir entonces que vuestra hermana deseché el temor que la inspiro... y cese de temblar a mi vista... Quiero que sepa, y lo conseguiré, lo mucho que me es simpática y cuando se tratará de su casamiento...

BLAS Dormís más de lo habitual señor Berthier, os levantáis tarde... y al que no madruga Dios no le ayuda... Esto os ha pasado en la presente ocasión, por lo tanto, si tenéis un novio para Elena, os lo guardáis... para vos o para otra...

PABLO ¿Eh...? ¿Cómo?

DIEGO No os admire el que haya hablado de nuestros asuntos como si fuese de la familia, le considero como a tal; es mi hermano, es otro yo.

BLAS Exacta es la palabra... Esto... yo... soy él... él es yo... otro yo él y otro él yo... y él y yo y yo y él... somos dos siendo uno y siendo dos.

PABLO Resulta, pues, si no he comprendido mal, que vuestra hermana...

DIEGO Está prometida... la palabra está empeñada...

PABLO ¿Ya?

DIEGO ¿Cómo ya?

BLAS Lo dicho, madrugáis poco, cuando vos vais a la feria, los otros ya vienen feriados.

PABLO Apenas acabáis de llegar.

BLAS Acabo de llegar, es cierto... pero yo soy de esta manera, cuando tengo ocasión de echar la mano a la felicidad, como que he sido militar, voy de frente y a paso redoblado.

PABLO ¡Ah...!

BLAS ¿Parece que la noticia no os causa buen efecto...?

PABLO ¡No...! Pues que se pierde ella un excelente partido... le hubiera dado un buen esposo...

ELENA Un buen esposo para mí... debido... a vos...

PABLO A mí, sí, y a nadie más... Con la completa seguridad de innegable acierto...

DIEGO Os doy gracias por el interés que revelan vuestras intenciones... mas Elena es amada, ama y su porvenir venturoso le sonríe.

- PABLO Dios lo quiera, Diego, Dios lo quiera... ¿Y no podría saber quién es el afortunado novio de la hermosa Elena...?
- DIEGO Ningún motivo hay para ocultarlo...
- BLAS No, no hay, no tenemos ningún... motivo...
- PABLO Entonces...
- DIEGO Se llama Enrique...
- PABLO (*Aparte.*) Ah, es él. (*Alto.*) ¿Enrique...?
- BLAS Sí, Enrique, el ingeniero de la fundición que está aquí a la salida del bosque... un joven guapo... de talento... vamos, el hombre con quien me hubiera casado a ser mujer... si él me hubiese querido...
- PABLO ¿Enrique...? Y qué más...
- DIEGO Es verdad, lo ignoro... (*Dirigiéndose a su hermana.*) Di, ¿cómo se llama?
- ELENA Enrique, no le he nombrado nunca de otra manera.
- DIEGO (*A BLAS.*) Y tú, ¿lo sabes?
- BLAS Sé que se llama Enrique, y esto basta... ¿Cómo se ha de llamar...? Ha de tener veinticinco nombres... Igual que yo Blas, y se acabó.
- PABLO Si él no tiene otro nombre... si no puede usar el de su padre... fuerza le será contentarse con el de Enrique solo... y habrá de bastarle... Los que a mí me tratan, pueden llamarme a más de Pablo... por Berthier, que es mi apellido... y vos mismo... vuestra hermana, igual...
- DIEGO Oh nosotros dos somos Diego y Elena, los hijos del cazador furtivo... del presidario... El nombre que nos transmitió nuestro padre es de aquéllos que se procura sea borrado por el olvido y, para lograr que así sea, no se pronuncia jamás...
(*FELIPE ha aparecido en el sendero, ha oído las últimas palabras de DIEGO se estremece, vacila y permanece apoyado en el tronco de un árbol.*)
- FELIPE (*Aparte.*) Aquí es donde les vuelvo a ver... a los dos juntos. Aquí es en donde se cometió el crimen...
- PABLO Usáis de demasiada severidad en contra de vos mismo... Diego... afortunadamente no abundan los que puedan aceptar como suya vuestra opinión y yo el primero... ¿Por ventura los hijos son responsables de la conducta que haya observado su padre?... Esto sería una manifiesta injusticia... El vuestro ha incurrido en la severidad de las leyes... no debe ni puede el mundo rechazaros por esta causa... No y mil veces no.
- DIEGO Y no obstante, es lo que hace.
- PABLO Pues comete una sinrazón. Que cada cual responda de por sí... por sus actos propios... y esto ya es más que suficiente. Yo opino de esta manera y compadezco la obcecación de los que piensan lo contrario.

BLAS No está mal dicho... con lo que probáis que bajo una mala cara se esconde un buen predicador. (*Aparte.*) Este hombre conseguirá ganarme la voluntad.

FELIPE (*Se va reanimando mientras habla BLAS, descende por el sendero y se dirige a él gritando.*) Bien, bien... Ah, sois un hombre de corazón.

ESCENA 5

Dichos, FELIPE.

PABLO (*Aparte.*) Otra vez ese misterioso Felipe. (*Alto.*) Celebro haber obtenido vuestra aprobación, buen viejo... ¿pero qué se os importa a vos que yo piense de esta manera o de la otra?

FELIPE Sin duda... a mí... a mí personalmente... se me importa muy poco... Ya sé que es atrevimiento de mi parte el interesarme yo... un desgraciado mendigo por... este... joven... ¿Qué queréis hacerle...? Le he visto... y le he oído a su llegada... y... me ha cautivado el corazón... al oírle hablar con tanta ternura, con tan filial amor de... su padre...

DIEGO ¿Le conocisteis?

FELIPE Yo...

PABLO (*Con intención.*) Dais a presumirlo...

FELIPE Y... ¿si así fuese?

ELENA (*Pasando al lado de FELIPE.*) ¿Vos habéis conocido a nuestro padre...? Vos, Felipe... He ahí porque me sentía poderosamente atraída a vos... Siempre os di muestras de mi afecto y vos, ingrato...

FELIPE Yo... ingrato...

ELENA Sí, nunca me habéis hablado de mi padre...

FELIPE Ah, no, jamás... es verdad...

PABLO (*Con intención.*) Es que poco bueno podía contaros de él...

FELIPE (*Con furor.*) Señor... Pablo... (*Reprimiéndose.*)

PABLO No os alteréis... anciano... No he proferido ninguna blasfemia, ni he exagerado, es sabido y fue visto de todo el mundo... lo que pasó... Yo estoy libre de preocupaciones, yo no hago recaer sobre los jóvenes los crímenes de los viejos, pero esto no excusa a los viejos, a los criminales...

FELIPE Ah, señor Pablo... hace poco, ahora mismo, usabais otro lenguaje menos cruel...

PABLO No, el mismo, yo soy consecuente... absuelvo a los hijos... pero esto no impide que en alta voz diga que su padre fue...

FELIPE (*Acabando la frase.*) Muy desgraciado.

PABLO ¡Desgraciado... sea!, pase por la calificación... no hemos de reñir por tan poca cosa...

- FELIPE Oh, sí, desgraciado... por su culpa... no hay otra razón... Criminal... (*Va a decir que no y se detiene.*) lo fue... pero el castigo a que le condenaron le hizo sufrir horribles tormentos... Yo sé su desesperación, yo sé que un día logró alcanzar le permitiesen ver a su esposa y cuando él le tendía anhelante sus brazos, ella se apartó con terror, retrocedió despavorida... no pudo reconocerle... Estaba pálido, demacrado, encanecidos sus cabellos, arrugada la frente, la ancianidad en el rostro, la decrepitud en todo su ser, era un cadáver viviente... ¡Ah cuánto sufrió el desventurado...! Puede nadie concebir el rudo golpe que su hado adverso le atestó al llegar a su noticia la muerte de Catalina, de su santa esposa. Las torturas de su alma al pensar en sus hijos... huérfanos, solos en el mundo sin amparo, alcanzando la subsistencia merced a la caridad y llevando un nombre estigma de reprobación, un nombre, como ha dicho Diego, que no se pronuncia jamás para que lleguen a olvidarlo eternamente... No, no hay falta, no hay crimen que no se expíe con semejante suplicio... Y no obstante, uno de mayor, de más terrible, podía aguardarle y él con espanto lo temía. Podía presentarse ante sus hijos, decirles «Yo soy vuestro padre» y ellos apartarle de sí con horror, y llenos de vergüenza, cubriéndose el rostro para no verle... Oh, hizo bien en morir... ¡este fuerte golpe hubiera acabado con él...!
- DIEGO ¿Muerto decís...?
- PABLO Vos dudáis que lo sea.
- DIEGO Sí, lo dudo.
- ELENA ¿Cómo, Diego, tú crees...?
- PABLO Pues hablemos claro, yo también.
- FELIPE (*Aterrorizado.*) ¿Y qué os hace suponer...?
- PABLO (*Aparte.*) Yo sabré si es él. (*Alto.*) No consta en ninguna parte su defunción.
- FELIPE Esto no debe sorprenderos... Un presidiario, al ser extinguida su condena... sale del presidio... y si es viejo como Juan... no tiene vida... muere en un sitio ignorado... como un perro... encontrar el cadáver... nadie sabe quién es... no se identifica su persona... lo entierran... y la tumba guarda el secreto...
- PABLO Y el deseo de ver a los seres que te eran queridos, no lo tuvo nunca.
- FELIPE Nunca... nunca...
- PABLO ¿Cómo lo sabéis?
- FELIPE ¡Me lo había dicho él tantas veces...! Sin esto, sí, tendríais razón, lo ignoraría...
- PABLO A menos que pretendieses hacérselo creer...
- DIEGO ¿Deducís algo de sus palabras...?
- FELIPE (*Aparte.*) Fuerzas necesito, el corazón me falta...
- PABLO Es singular... a mí me parece que en parecidas circunstancias yo lo arrastraría todo, yo desearía ver otra vez el lugar donde nací, aunque me descubriese... yo quisiera ver

a mis hijos, hasta sabiendo que habían de despreciarme... ¿Vos no pensáis como yo, Felipe...?

FELIPE No, no... hacer avergonzar a los hijos... ver apartarse su mirada... ¡antes la muerte...!

ELENA ¿Por qué decís esto, Felipe?... ¿Puede ser culpable nunca un padre para sus hijos? Si él fuere un empedernido criminal y estuviese aquí, yo correría a él, le estrecharía contra mi corazón, enjugaría amorosamente el sudor de su frente, yo le sostendría en sus vacilantes pasos... Oh, que Dios me lo devuelva y veréis si alta la frente le digo a todo el mundo... «¡Mi padre; es mi padre...!»

FELIPE *(Al que se ve luchar interiormente.)* Ah, vos haríais esto... vos... tan buena... con su padre... tan... malvado... pues bien... pues bien... *(PABLO que se le ha acercado examinándole con escrupulosidad, vuelve a su sitio y le mira fijamente.)* Por desgracia murió... Ah... ¡es muerto! *(Se va al fondo para ocultar su turbación.)*

PABLO Me engañaba, estoy convencido.

ENRIQUE *(De dentro.)* ¡Diego, Elena!

DIEGO Nos llaman.

ELENA *(BLAS sube por el sendero para observar hacia a la derecha, PABLO hace lo mismo pero se queda al pie.)* Es la voz de Enrique. *(Da dos pasos hacia la derecha a la mitad del escenario y se vuelve hacia la derecha.)*

ENRIQUE *(Más cerca.)* Elena, Elena.

DIEGO Sí, en efecto, es Enrique.

BLAS Aquí está, y más alegre que unas pascuas.
(ENRIQUE sale de la derecha y se dirige a ELENA, DIEGO se les une; PABLO, pasando por detrás, va a la izquierda y BLAS a la derecha.)

ESCENA 6 *Dichos y DIEGO.*

ENRIQUE *(Con una carta en la mano.)* Ah, mis buenos amigos, mi adorada Elena, traigo la carta de mi madre, mírala.

ELENA Bendita sea.

ENRIQUE Tomad, leedla vos mismo.

DIEGO Mas...

ENRIQUE Yo he querido reservaros esta alegría.

BLAS Si yo supiera, no serías tú el primero de quedar enterado.

ELENA Lee.

FELIPE *(Aparte.)* Son dichosos, ya puedo morir.

- PABLO *(Aparte.)* Ah, este es el novio, el que ella quiere... Bah, aún no se han casado.
- ENRIQUE Ya podré llamarte mía a la faz de todo el mundo.
- DIEGO *(Al fijar sus ojos en la carta.)* ¡Eran dos!
- TODOS ¿Qué?
- DIEGO Habré leído mal... es vuestra la que os escribe...
- ENRIQUE Sí... no aumentéis mi ansiedad... leed...
- DIEGO Oíd. *(Aparte.)* Dadme fuerzas Dios mío.
- FELIPE *(Aparte.)* ¡Cuánto sufro!
- DIEGO *(Leyendo.)* «Infeliz: lo que tú te atreves a pedirme es horrible... hasta tiemblo al escribirte lo que se opone a ese matrimonio».
- ELENA Cielos.
- DIEGO *(Leyendo.)* «Pero interroga a cualquiera de ese país, evoca el recuerdo de tu padre... y que éste te responda y que todos te digan si la hija de Juan el cazador furtivo puede casarse con el hijo de Labadie...».
- PABLO *(Aparte.)* ¡Labadie!
- FELIPE *(Aparte.)* ¡Su hijo!
 (Pausa.)
- ELENA ¡Estoy perdida! *(Entre sí.)*
- DIEGO No acierto a comprender...
- ENRIQUE Debe dominarlo un error fatal.
- DIEGO ¿Le asiste a vuestra madre el derecho de mostrarse tan severa y tan inflexible...? ¿Puede hacerlo...? De vos exijo la respuesta... Aquí se encubre un misterio, vos debéis conocerlo.
- PABLO *(Aparte.)* Navego viento en popa y a toda vela.
- ENRIQUE Yo lo ignoro.
- DIEGO ¿Nada sabéis...?
- ENRIQUE Os lo juro.
- DIEGO ¡Qué suplicio! ¿Y tú...? ¿Tú...? ¿Vos...? *(Dirigiéndose a ELENA, a BLAS y a PABLO.)*
¡Calláis...! Basta una palabra para que cese mi tortura y no hay quien pueda decirla.
- PABLO Tal vez...
- DIEGO ¡Oh...! ¿Qué? No os interrumpáis... aunque no sea más que por piedad.
- PABLO ¿Por piedad...? No, sería una crueldad...

- DIEGO Ah, vos sabéis...
- PABLO Algo...
- DIEGO Hablad...
- FELIPE (*Aparte.*) Oh, en mi presencia... y en este sitio... Aquí...
- PABLO ¿Qué es lo que tenéis interés en saber...?
- DIEGO Yo os lo demando en nombre del honor... Este papel me abrasa la mano, contiene un enigma que debo descifrar... ¿Quién fue nuestro padre? Decidlo...
- PABLO No... no... es imposible.
- DIEGO Yo lo quiero, os lo exijo.
- PABLO Lo exigís. (*Recalcando la frase.*)
- DIEGO Sí, decid, decid...
- PABLO (*Aparentando esfuerzo.*) ¡Sea...! Contra mi voluntad y a pesar mío conste que lo hago... mas como vos me obligáis... hablaré... Pues... no es como a cazador furtivo que la justicia condenó a vuestro padre, a Juan... ¡fue condenado por asesino...!
- ELENA Qué horror.
- DIEGO ¡Asesino!
- ENRIQUE ¿Y a quién asesinó...?
- PABLO ¡A vuestro padre, al señor Labadie...!
- TODOS ¡Ah!
- FELIPE (*Aparte.*) Solamente tú, Dios mío, sabes si son verdad sus palabras...
- DIEGO (*Apesadumbrado.*) Vuestra madre tiene razón, caballero, este enlace sería espantoso... sacrilegio... adiós... Oh, vos podéis permanecer aquí... nosotros no, partiremos a remotos países.
- ELENA ¡Dios mío!
- ENRIQUE Me parece que todo esto es un sueño, que soy víctima de una infernal pesadilla. La fatalidad nos separa... Ya no te veré más, mi Elena, pero te amo y te amaré eternamente. (*Se dirige al fondo.*)
- ELENA (*Deteniéndole.*) ¿Separarme yo de ti, Enrique...? Desvarío... (*En un arranque.*) Es imposible, tú lo sabes...
- DIEGO ¿Imposible...? (*Furioso.*)
- ELENA (*Bajando la cabeza.*) Sí.
- DIEGO Deshonrada, perdida... inicua... perversa... Maldición para ti... (*Va a precipitarse sobre ella y se interpone FELIPE.*) Dejadme: estoy en mi derecho.

FELIPE No.

DIEGO ¡Yo soy su hermano!

FELIPE *(Con fuerza.)* ¡Y yo soy su padre!

TODOs ¡Oh!

ELENA *(Abrazada a FELIPE.)* Padre mío.

DIEGO Vos.

PABLO *(Aparte.)* No me he equivocado, presumía bien.

FELIPE Callaba, sufría cuando únicamente era yo la víctima... mas por salvar a Elena, a mi hija, lo arrostro todo... sí; yo soy Juan, el cazador furtivo...
(ELENA abrazada a su padre.)

ENRIQUE *(Rápido acercándose.)* Vos, Juan, el asesino de mi padre... *(Se dirige a él amenazador.)*

DIEGO *(Deteniéndole.)* Mi padre mató al vuestro... vos habéis perdido a mi hermana... marchaos, os perdono la vida.

ACTO 3

Sala en el piso principal de la granja de ANDRÉS. Al fondo, puerta de entrada que comunica con el rellano de la escalera. A la izquierda, primer término, chimenea con un espejo sobre la repisa y en segundo, la puerta de la habitación de ANDRÉS. A la derecha, primer término, mesa escritorio; en segundo, una puerta. Sillas inmediatas a la puerta y a la chimenea.

ESCENA I

ISABEL.

ISABEL *(En el umbral de la puerta de la habitación de ANDRÉS.)* Descuidad, no os molestará nadie, ni él tampoco... Pero en vuestra mano está el evitarlo... cerrad la puerta y no la abráis por más que llamen. *(Ella cierra la puerta.)* ¿Qué motivará tan extraña resolución...? El señor Berthier es su amigo, cada año invariablemente, por esta época, ha venido a visitarle, se han encerrado los dos en este aposento y aquí solos han permanecido hora tras hora hasta que Berthier ha efectuado su partida. Llegó éste como de costumbre... hoy es la festividad de san Agustín... se va, anda por no sé dónde y Andrés no quiere verle y ordena que no se deje entrar absolutamente a nadie, y en particular a Berthier... No acierto a explicarme los motivos que le habrán inducido a obrar de esta manera, no sé qué pensar... y, por otra parte, las órdenes que me había encargado de transmitir a Blas me ponen en cuidado.
(Entra BLAS, con visibles muestras de alegría.)

ESCENA 2

ISABEL, BLAS.

BLAS ¡Albricias... albricias!

ISABEL Eh, no alborotes...

BLAS ¡Siempre me habéis de llevar la contra! Me presento con una cara placentera, risueña, os encuentro a vos y, al miraros no más, metamorfosis, de vinagre. Sucede lo imprevisto, corro a anunciarlo, dispuesto a gritar hasta hacerme oír de los sordos, y vos, misterio y con gravedad, me refunfuñáis para imponerme silencio... Esto es una tiranía insoportable de la que me emancipo, pues no quiero daros el gusto de enfadarme. Sabedlo, no conseguiréis nada... soy demasiado feliz y, cuando uno es feliz como lo soy ahora, cuando uno encuentra... ¡Ah, si supierais lo que he encontrado...! Desarrugaríais vuestro entrecejo y, recordando mejores tiempos, habíais de saltar, de bailar, de enronqueceros, de...

ISABEL Acaba de una vez.

BLAS Punto final. Ya se acabó.

ISABEL Di, ¿qué has encontrado?

BLAS ¿Me pica la curiosidad...? No quiero haceros sufrir más... ¿Qué he encontrado? Pues es un grano de anís tamañito así... (*La alzada de JUAN.*) Esta es su estatura... Preparaos a recibir el chaparrón de alegría que os voy a soltar a boca de jarro... ¡He encontrado a mi padre!

ISABEL ¿Estás loco?

BLAS No, no, estoy en mi perfecto juicio. La noticia os sorprende... también a mí me ha producido igual efecto... Vos os diréis, «Su padre murió», también me lo he dicho... pero si murió el uno, me queda el otro, está vivo y éste es el que acabo de encontrar.

ISABEL ¿El otro?

BLAS ¡Pues...! Se ha declarado y nosotros, natural, lo hemos reconocido y le hemos abrazado y se han confundido nuestras lágrimas y los tres y él...

ISABEL ¿Y él...?

BLAS Sí, cuatro.

ISABEL ¿Cuatro?

BLAS Cuenta exacta, contad con los dedos. Elena, Diego y yo y él; tres hijos y un padre.

ISABEL ¿Pero qué padre?

BLAS El mío, el nuestro. Juan.

ISABEL ¿Juan?

- BLAS ¡Ja!, ¡ja...! Vais de aturdimiento en aturdimiento y es porque ignoráis que Juan es Felipe, pues el Felipe que conocíamos es el Juan que lloramos por muerto, y como Juan está vivo y el Felipe es el Juan, el Felipe ya no es Felipe y el Juan queda Juan, pues con ser Juan y Felipe y Felipe y Juan una sola persona, Felipe, que no era tal Felipe, es Juan y no Felipe y el Juan muerto, es Juan vivo.
- ISABEL ¿Quién es capaz de entender tan enmarañada confusión?
- BLAS Vos sois la que os confundís, yo hablo muy claro. ¿De qué manera debe decirse, pues, que Diego y Juan han encontrado a su padre y que éste es el que conocíamos por Felipe...?
- ISABEL ¿Será verdad?
- BLAS No lo será, que lo es... Por esto venía yo gritando con toda la fuerza de mis pulmones, a participar tan grata nueva a nuestro amo.
- ISABEL Pobre Andrés.
- BLAS Vuelta a la mala cara, con vos no puede hacerse carrera. ¿Qué pasa?
- ISABEL ¿Qué sé yo...? Está aquí en su aposento y no quiere ver a nadie, ni aún al señor Pablo...
- BLAS Conformes, y le debo el gusto, en esto soy de su opinión.
- ISABEL Además, me había encargado que te mandare a ti en busca del escribano.
- BLAS Malo.
- ISABEL Y del cura.
- BLAS Peor, la soga tras el caldero: mortaja y enterrador.
- ISABEL Luego, mudando de intento, ha dicho: «No me hacen falta».
- BLAS Aquí ya estaba más juicioso.
- ISABEL Yo me temo un fuerte desenlace... ¿y tú?
- BLAS Alguna vez habíamos de estar de acuerdo los dos... ¡Pero es fuerte cosa que vos seáis de esta manera...! Vos sois mi ángel triste... Me había propuesto fingir una alegría que no sentía y vos dais al traste con mis propósitos... Vos, al verme llegar tan jovial, creísteis en mi gozo. Pues era ficticio, era para engañarme a mí mismo después de engañar a los demás... ¿Cómo podía estar alegre si acababa de dejar a Elena anegada en llanto...?
- ISABEL ¿Elena...? ¿En dónde está?
- BLAS En su cuarto...
- ISABEL Pobrecita, voy a verla... Ojalá pueda consolarla. *(Se va puerta de la izquierda.)*
- BLAS Si le das el mismo consuelo que a mí, hay para rato. *(Sale JUAN ensimismado.)* Calla, Juan... algo grave le preocupa, querrá estar solo... y, pues no me ha visto, lo más acertado es escurrir el bulto... *(Se va con precaución para no ser visto de JUAN.)*

ESCENA 3

JUAN.

JUAN No puedo permanecer por más tiempo aquí. He de ausentarme... debo partir lejos, muy lejos, allí donde no haya llegado el eco de ese crimen que se me imputa... Allí podré exhalar mi postrer suspiro sin que en torno de mi lecho oiga la maldición eterna que me persigue... Y ellos, mi Elena, mi Diego, sin mi presencia, libres de la fatal sombra que proyecta el presidiario, tal vez un día se llegue a olvidar que son sus hijos... Mas no verlos en mi supremo trance, cuando la muerte, apiadada de mi cruento infortunio, acuda a terminar los días de mi existencia... y en mi agonía no oír su voz murmurando una plegaria, prodigándome palabras de consuelo, no verles, no estrechar sus manos... no poder besarlos... Oh, cuán desgraciado soy... cuán desgraciado. *(Llora, se deja caer en una silla y se apoya de codos en la mesa.)*

ESCENA 4

JUAN, PABLO.

PABLO *(Entra por la segunda puerta de la izquierda.)* Allí está, éste es el momento de poner en planta mi proyecto... aprovecharlo importa. *(Dirigiéndose a JUAN.)* Y bien, Juan, ¿qué es lo que motiva el desesperaros de un modo tan poco razonable...?

JUAN Ah, sois vos, señor Berthier; lloro... sí, lloro de ira al verme rechazado, envilecido, infamado, sin merecerlo...

PABLO Rechazado... oh, no por todos, Juan, yo sé que hay quien os quiere...

JUAN Sí, por compasión a un pobre viejo...

PABLO ¿Viejo...? Es particular... Diecisiete años hará que los dos éramos casi de una misma edad... así me parece recordarlo...

JUAN Y en la actualidad vos aún sois fuerte... os erguís derecho... Ah, es que vos habéis permanecido respirando el aire que corre por los campos... han llegado a vos los rayos del sol... habéis sido libre, vos... y yo... Yo en lóbrega mazmorra... yo sin aire... sin sol... siempre en eterna noche... yo sin libertad... entre rejas... y todavía con gratitud he de bendecir el cambio tan grande, tan terrible, que en mí se ha operado... Si las torturas, el quebranto y la vergüenza no hubiesen encanecido mis cabellos, encorvado mis espaldas, extinguido mis fuerzas, arrugado mi frente... al volver a pisar la idolatrada tierra do se guarda el tesoro de mis recuerdos... me hubieran azorado hasta hacérmela abandonar cual se azora a una fiera... Se halla tan cerca de este villorrio, la choza que habité... Pero todos los que se acordaban del cazador Juan no podían reconocerle en el anciano Felipe... He estrechado alguna vez una mano que se tendía al mismo jornalero y que, violentamente y con horror, se hubiera retirado al que la justicia señaló como asesino... Y no obstante, nada más apetecía; ya era feliz... ¡podía ver a mis hijos! Llegué a creermelo que la mirada de Dios llegaba hasta mí, hasta la profunda sima de mis infortunios... Mas hoy que el secreto no existe... que se sabe mi verdadero nombre... que todos me creen criminal... pesará sobre mí el desprecio, la afrenta, el

- deshonor... ¡a su vista a la vista de mis hijos...! Oh, tal suplicio no se resiste, no puedo permanecer más aquí... partiré...
- PABLO Una vida errante, a vuestra edad...
- JUAN ¿Qué otro medio me queda?
- PABLO ¿El medio? Yo os lo traigo...
- JUAN ¿Vos?
- PABLO Yo, ¿qué hay de sorprendente?
- JUAN ¿Vos tenéis compasión de mí... vos a quien designan por rudo... por inflexible...?
- PABLO El mismo, exactamente el mismo. Esta rudeza, esta inflexibilidad que todos me reconocen, dan un cierto valor, cierta autoridad, a mis palabras... Es verdad, a nadie se le ocurre decir «El señor Pablo Berthier es magnánimo, es generoso»... ¿Y esto qué...? En cambio, cuando Pablo Berthier emite su opinión respecto a cualquier cosa, sobre cualquier persona, se puede creer en ella porque será atestada porque será justa... y todos la creen y todos la admiten como la suya... porque se me tiene en el concepto que merezco, porque soy un hombre honrado.
- JUAN Dios de bondad... Temo haberos comprendido mal... Se me figura que habéis pretendido darme a entender que vos diréis a todo el mundo: «Juan es inocente» y todo el mundo os creerá.
- PABLO Tal vez sí y tal vez no.
- JUAN ¡Ah!
- PABLO De vos depende.
- JUAN ¿De mí?
- PABLO Sí... puesto que en mí se halla vuestra salvación.
- JUAN Oh, hablad, hablad.
- PABLO Sin rodeos: yo amo a Elena.
- JUAN ¿Mi hija?
- PABLO Sí, a ella. No os fijéis en mi edad ni en mi rostro, ni en mi voz ingrata que tan torpemente expresa las frases amorosas. Yo mismo ignoro cómo esta pasión ha nacido en mí. La amo, esto es todo. Dad vuestro consentimiento y la haréis mi esposa.
- JUAN Sueño o deliro... Delante de vos confesó su falta...
- PABLO Nada me importa... Se comete con tanta facilidad una falta... y cuesta tan poco repararla.
- JUAN Consentiríais.
- PABLO En todo, ya os he dicho que la amo.

- JUAN Pero ella no os ama.
- PABLO Esto es asunto mío. A mi cuidado queda el conseguirlo.
- JUAN Oh, se trata de toda su vida.
- PABLO Que para ella no tiene ningún valor. No será la esposa de Enrique... Es imposible, no puede ser... el mundo entero los separa.
- JUAN ¡Sí!
- PABLO Por ella, por vos... el oprobio, la ignominia, la miseria perpetuamente; esto os merece el destino... Yo os ofrezco la tranquilidad, el aprecio, la consideración, el bienestar, la honra...
- JUAN Oh, vuestras palabras son tentadoras...
- PABLO ¿Aceptáis...?
- JUAN No... no tengo el derecho.
- PABLO ¿A quién lo cedéis, pues?
- JUAN A Diego.
- PABLO Sea, le hablaré. Mas, medítandolo bien, lo que os propongo no es solo vuestra felicidad, es también la de Elena... Que vacilarais tratándose únicamente de vos es digno y lo comprendo pero, tratándose de ella, no aceptar sería un crimen... ¿Qué le sucederá el día en que le sea imposible ocultar su falta...? El desprecio que arrastráis, rehusando apartarlo de vuestra cabeza... ¡caerá sobre la suya...!
- JUAN ¡Por qué, Dios mío, conserváis mi existencia...!
- PABLO (*Mirando hacia la puerta de la derecha.*) Ella viene, habladle... retardad vuestra contestación hasta saber la que ella os dirá... No me deis vuestra negativa... aguardad... (*A ELENA, que sale por la puerta dicha y que, al verle hace ademán de retirarse.*) El terror que manifestáis siempre a mi vista, nunca me ha afligido tanto como hoy Elena... Oíd a vuestro padre... él os dirá el motivo... pues... yo decíroslo... es increíble pero me parece... que no me atrevería nunca... (*Saliendo.*) Aquí falta Diego, voy a buscarle... (*Mirando a ELENA.*) He de obligarle a tener en mí su único amparo... Lo seré. (*Se va por el fondo.*)

ESCENA 5

JUAN, ELENA.

- ELENA (*Se dirige lentamente hacia su padre y va a arrodillarse a sus pies. JUAN se lo impide, la levanta y la estrecha en sus brazos sin proferir una palabra.*) ¿Me perdonáis?
- JUAN Dios quiera perdonarte como yo te perdono, pues mi falta pesa sobre mí.
- ELENA ¿Partiremos, no es verdad...?

- JUAN ¿Partir?
- ELENA ¿Queréis que se señale con el dedo... que muera de vergüenza...?
- JUAN Yo quiero... yo quiero para ti y para tu hermano toda la felicidad que os robó mi maldicho pasado... Tú aún puedes ser dichosa y yo quiero que lo seas...
- ELENA La felicidad... ¡ay! Existen en este mundo seres condenados a no saber nunca lo que esta palabra significa. Nosotros sufrimos esta condena, padre mío... Cúmplase la voluntad del Señor.
- JUAN *(Mirando al foro.)* ¿Con qué intento, pues, me ha dicho ahora que fácilmente cesarán nuestras desventuras...?
- ELENA *(Frente a frente de su padre.)* ¿Quién os lo ha dicho?
- JUAN Él.
- ELENA ¿Ese hombre que acaba de salir?
- JUAN Sí.
- ELENA ¿Nuestra dicha está en sus manos?
- JUAN Si a él te unes.
- ELENA ¡Yo su esposa...! ¡Ah, padre mío, por qué me habéis engañado!
- JUAN ¿Yo?
- ELENA ¿Me habéis dicho que me perdonabais? *(Apartándose de su padre.)*
- JUAN *(Acercándose a ella.)* ¿Tanto le odias?
- ELENA Me da horror.
- JUAN Tiene la voz áspera... la mirada severa... pero dice que te ama.
- ELENA ¿Que me ama? ¿Dais crédito a los avisos providenciales que misteriosamente nos dirige el cielo...? No culpéis a mi flaqueza de espíritu... El testimonio que yo invoco es mi madre.
- JUAN ¿Tu madre...?
- ELENA Siempre ahí... en mis sueños entre él y yo... No es solamente una noche, que yo he visto a ese hombre, a Pablo Berthier, ora suavizando su voz, extinguiendo la siniestra llama que despiden sus ojos... ora sombrío, salpicado de sangre pero siempre fuerte y terrible... Y cuando la voz se me hiela en la garganta y las fuerzas me abandonan, cuando no puedo pedir socorro y permanezco enclavada frente a frente de él, una oración sube del fondo de mi alma, mis labios la murmuran y la imagen de mi madre apareciendo se coloca entre nosotros... yo me siento devuelta a la vida, los brazos de mi madre se extienden hacia mí en señal de protegerme y entonces la aparición, ese hombre, Pablo Berthier, desaparece vomitando contra mí, amenazador, infernales imprecaciones y amenazas de muerte... Oh, este enlace sería horroroso... ¡nunca... nunca...!

- JUAN Esto no es más que un sueño, delirios de tu imaginación.
- ELENA Él sabe que mi albedrío, mi amor, es de... otro... y que, no pudiendo ser suya, no debo ser de nadie... ¡El oyó la confesión de mi falta y quiere darme un nombre...! ¿Tiene honor ese hombre...? ¿Y es él quien debe devolvernos el nuestro...?
- JUAN Elena.
- ELENA Ah, demasiado lo comprendo. Os ha dicho: «Tú único refugio está en mí» y le habéis dado crédito... Marchémonos, vámonos de aquí. Ese hombre miente... os sostendréis en mí... no desfallecerán mis fuerzas, el cielo tendrá piedad de los dos. Creedme, si toda protección se nos niega, si no encontramos asilo do cobijarnos para obtener un reparador descanso, el Señor nos seguirá en nuestra errante peregrinación y cuando el padre y la hija rendidos queden por el cansancio y la fatiga, extenuados por el hambre y sin fuerzas y sin aliento... permitirá que una puerta se entreabra lo bastante para que la mano de la caridad pueda llegar hasta ellos.
- JUAN Elena... no puedo... Me es imposible emprender tan penoso viaje... me falta el valor... Y luego, ya lo ves, desde aquí apercibo el campanario de mi aldea, llega hasta mí algunas veces el eco de la campana que anunció mi venida al mundo... y que con plañido doliente doblará a mi muerte... En todas partes hay árboles pero los que me prestaban su sombra cuando niño... aquí tan solo consigo verlos... Oh, si yo pudiese permanecer aquí hasta mi muerte... Elena... cada día, cuando nadie puede verme, voy a arrodillarme ante la cruz bajo la cual reposa tu madre... El día que mis lágrimas no nieguen su sepulcro, creará que ya no existo...
- ELENA Padre mío. (*Abrazándose a su padre.*)
- JUAN ¡Elena!
- ELENA (*Viendo a DIEGO que entra por el foro.*) Mi hermano.

ESCENA 6
Dichos, DIEGO.

- JUAN Diego...
- DIEGO ¡Ah! (*Hace ademán de retirarse.*)
- JUAN Te pesa ya el estar a mi lado... ¿Acabas de rechazar a tu padre, al que creías muerto, y te alejas y le abandonas al verle...?
- DIEGO Creía encontraros solo... Ah, mal me juzgáis... ¿Podéis presumir siquiera tanta vileza en mí...? Abandonar un hijo a un padre.
- JUAN Cuando ese padre lleva en pos de sí el desprecio y la vergüenza...
- DIEGO No prosigáis, os lo suplico... Nos habéis jurado que estabais inocente del crimen por el cual la justicia os ha hecho arrastrar quince años la infamante condena. Un padre, cuando habla a sus hijos no miente y los vuestros tienen afán, tienen necesidad de creeros... y os creen... os aman... os veneran cual merecéis...

- JUAN No hablemos de mí, Diego, tu hermana llora...
- DIEGO Y sus lágrimas no borrarán la afrentosa mancha que indeleblemente estampó en nuestra honra.
- ELENA ¡Oh, padre mío! Si supiereis cuánta ha sido mi desdicha... Las primeras palabras de ternura que escuché de sus labios se fueron... la primera mirada que descendió hasta mí dulce y afectuosa... fue la suya... Yo no acuso a Diego... mas irritado por el aislamiento a que con tenacidad se nos condenaba, solo pensó en huir de nuestros perseguidores... y se marchó sin considerar que me dejaba a mí, pobre niña inocente, sola y desamparada sin defensa contra los ultrajes... sin fuerzas contra las seducciones... Caí, padre, vuestra hija sucumbió... está perdida, no la condenéis...
- JUAN Condenarte yo... mi Elena... Yo soy el culpable... Al oírte, me parece que cada una de tus palabras me acusa... Te veo llorar y tus lágrimas, ¡ay!, cual lava ardiente, me inundan el corazón. (*A DIEGO.*) La has oído, Diego, hija de un padre sentenciado por asesino, muerta su madre, ella, huérfana recogida por caridad en esta casa sin otro amparo que el tuyo, tú la abandonaste, tú no tuviste valor para arrostrar el desprecio de que vosotros erais víctimas, solo un hombre, un hombre que hizo latir por vez primera su corazón pronunció a su oído dulces palabras para ella desconocidas, tentadoras palabras que encendieron en su pecho la voraz llama de un ardiente amor y, errante su padre, muerta su madre y abandonada por ti, por su hermano, virginal, candorosa y pura, creyó, ciega de amor, en los falaces juramentos de aquel hombre... Ella expió las culpas de mi pasado, sucumbió por tu abandono... ¿Es culpable Elena, eres tú quien debe condenarla?
- DIEGO La abandoné, es verdad, pero mientras a costa de mi sangre, exponiendo mi vida, luchaba para lavar el réprobo estigma que injusta severidad marcó en nuestra frente, ella una a una desvanecía mis encantadoras decisiones y por un mentido amor sacrificó mi gloria, su esperanza, nuestra honra... Y no poder vengarme, no poder matar a ese hombre, a Enrique. (*Arrancándose la cruz.*) Debo ocultarte, mi adorada cruz, tú eres el símbolo del honor... y ya no debes brillar sobre mi pecho...
- JUAN Oh, Diego, eres cruel.
- DIEGO No es por vos, padre mío, que arranco mi cruz y quiero ocultarla a todas las miradas... Vos no sois culpable... me lo habéis jurado... Mas, para que yo pueda reclamar a ese hombre cuentas de nuestro honor, es necesario a toda costa, pues el honor lo perdimos, reconquistarlo, que nos sea devuelto proclamando vuestra inocencia... Para que la justicia se convenza, de su error hace falta algo más que un juramento al cual no dio crédito alguno en la época del proceso. La prueba más convincente y decisiva es presentar al asesino y yo lo descubriré, yo os lo juro.
- JUAN Después de diecisiete años...
- DIEGO (*Con desaliento.*) Es verdad. (*Reanimado.*) Pero no hay justicia en el cielo.
- JUAN Sí, la hay... Diego, yo te pido perdón por haber olvidado en mala hora que era esposo y era padre... (*Arrodillándose.*)
- DIEGO Oh, alzaos.

- JUAN No, a tus plantas debo postrarme. Yo tu clemencia demando por haber olvidado que era el honor de vuestra herencia y porque di lugar con mi errante vida a que me considerasen capaz de manchar mis manos con un crimen.
- ELENA ¡Padre!
- DIEGO No prosigáis. *(Alzándose.)*
- JUAN Mi condena fue la que causó la muerte a tu santa madre... ella la que os arrojó hambrientos del hogar do nacisteis y por ella se tendió vuestra mano en súplica de una limosna que con desprecio se os arrojaba... Es ella aún la que hoy hiere cruelmente a tu infeliz hermana, mi cariñosa Elena, privada por mi falta de los únicos guardianes del honor de la familia, el padre, la madre.
- ELENA ¿Por qué atormentaros?
- JUAN Es mi justa expiación... mas yo la creía terminada y, ¡ay!, Dios mío, vos queréis que sea eterna... Diego, no tortures más mi alma... La frente de Elena te reclama un beso fraternal.
- ELENA Hermano.
- DIEGO Imposible.
- JUAN No seas inexorable, Diego. Dios perdona, ella sufre...
- DIEGO No, no puedo...
- JUAN ¡Ah!, no logran conmover tu empedernido corazón mis lamentos... brillan a tu vista, indiferentes, mis lágrimas... No puedo permanecer aquí... voy a partir.
- ELENA Yo con vos, padre mío, el deber lo manda.
- JUAN Mi Elena.
- DIEGO No teneros a mi lado... nunca.
- JUAN Sí... yo no puedo exigir tu filial cariño... soy un presidiario... mi nombre infama.
- DIEGO Padre, no pronunciéis estas palabras, me desgarran el corazón... ¿Apartarme de vos...? Jamás... Acogedme en vuestro seno... abridme vuestros paternos brazos. *(Va a arrojarle en brazos de su padre y éste le indica que abraza a su hermana.)*
- JUAN No... aquí.
- DIEGO ¡Elena!
- ELENA ¡Diego!
- JUAN ¡Hijos míos! ¡Oh, gracias, Dios todopoderoso! ¡Gracias!

ESCENA 7

Dichos, PABLO.

PABLO Dispensadme si interrumpo esta franca y conmovedora expansión.

ELENA *(Aparte.)* Siempre ese hombre.

PABLO He oído vuestras últimas palabras y me han llegado al alma... Dichoso yo si consigo obtener para vos cumplida reparación...

DIEGO ¿Vos? De qué modo...

PABLO Muy sencillamente, hace poco que lo he indicado a vuestro padre, casándome con Elena.

DIEGO ¿Vos?

PABLO Yo, sí, y en vuestro interés está el que se una conmigo. Vais a ver como os lo demuestro. ¿Quién continuará creyendo en la culpabilidad de un hombre a quien yo le haya pedido la mano de su hija...? Esto es mejor que vana palabrería... Yo no me contento con decir «A Juan le veo inocente», no me basta, yo lo pruebo. De su familia hago la mía, reparo las injusticias... devuelvo el honor perdido... y no se habla ya más del pasado... Mi posición os asegura el porvenir, mi hombría de bien os garantiza... y todos somos felices...

(Sale BLAS apresurado.)

ESCENA 8

Dichos, BLAS.

BLAS Venid Juan, venid... os persiguen.

JUAN ¿Quién?

BLAS Todos, están furiosos dicen que no quieren respirar el mismo aire que vos... Pretenden arrojaros de este lugar y hacia aquí se dirigen armados.

DIEGO Viles, yo saldré a su encuentro. *(Se va por el foro.)*

JUAN Yo no he de permitir este sacrificio, si él sucumbe, sucumbiré a su lado... *(Se va.)*

BLAS Vamos allá. *(Se va.)*

ISABEL *(Saliendo.)* ¿Donde vais? Eso es correr a la muerte.

ESCENA 9

ELENA, PABLO, ISABEL.

PABLO Sí, les matarán.

ELENA Vos podéis salvar a mi padre, se lo habéis dicho.

PABLO No ignoráis a qué precio.

ISABEL *(Desde la puerta.)* Id, corred, señor Berthier, a vos os respetan... os obedecerán...
(Voces dentro.)

ELENA Salvadles, salvadles...

PABLO ¿Seréis mi esposa?

ISABEL Oh, Jesús... apresuraos... *(Crecen las voces.)*

ELENA Sí.

PABLO *(Desde la puerta.)* Deteneos, deteneos.

ESCENA 10

ELENA, ISABEL.

ISABEL *(Desde la puerta.)* A su voz se han detenido... Está al lado de Juan y les hace frente, les llama cobardes... retroceden... Qué dice... que la familia de Juan será la suya... que su hija será su esposa... *(Adelantándose.)* Elena, Berthier ha dicho...

ELENA La verdad...

ISABEL Sí, tus lágrimas lo revelan... mas, ¿por qué?

ELENA Lo exigen la tranquilidad, el honor y la vida de mi padre.

ISABEL *(Desde la puerta.)* Todo ha terminado... se retiran los infames, dando muestras de respeto a tu padre... Bien se ha portado Berthier... Aquí viene.

ESCENA 11

ELENA, ISABEL, PABLO, luego JUAN, DIEGO y BLAS.

PABLO Tengo vuestra palabra, confío en ella.

ELENA Dudar sería hacerme una injuria.

PABLO Amadme un poco en cambio.

ELENA *(Aparte.)* Amarle, oh Enrique, Enrique...
(Entra DIEGO conteniendo a su padre y seguido de BLAS.)

DIEGO Venid conmigo, padre, necesitáis descanso, tantas emociones os habrán abatido.

ELENA ¡Salvado...! *(Abrazando a su padre.)*

JUAN A qué precio, hija mía...

DIEGO (A ELENA.) Un esfuerzo, hermana, el cumplimiento de un deber, por penoso que sea, lleva en sí el consuelo.

(JUAN, acompañado de sus hijos, se va por la puerta de la derecha, les siguen ISABEL y BLAS.)

ISABEL *(Bajo, a BLAS.)* No negarás que Berthier tiene buen fondo...

BLAS No diré que no... *(Aparte.)* y menos diré que sí... En cuanto a la boda, aún no he dado mi consentimiento, que me parece es indispensable, ¡digo si lo es...!, y si yo tengo que darlo, lo que es por ahora y por después... están verdes...

(Entra al cuarto y cierra la puerta, queda en escena PABLO, sentado, como se ha dicho, cerca de la chimenea.)

ESCENA 12

PABLO.

PABLO Bien he aprovechado el día... bien muy bien... La especie de motín que he promovido ha dado los más felices resultados. *(Se levanta.)* Y, si es verdad que una buena acción compensa y vale por cien malas que se hayan cometido... y nadie da sus culpas al pecador... puedo estar seguro por este lado... con exceso y anticipadamente he satisfecho la deuda de mi conciencia... ya estoy redimido y mi muerte será la del justo... Digno premio de mis afanes... He trabajado mucho, mas al fin consigo ver asegurada la recompensa... Bienestar en este mundo... muerte tranquila... la salvación eterna... ¿Qué más puedo desear...? A Enrique no se le ha visto más, su desaparición se explica, habrá ido a reunirse con su madre... Tanto mejor para él y para mí... así evitaré lo que hubiere sido inevitable... Con todo, Elena es un ángel y tengo confianza en ella... ¡mas el recuerdo es tan penoso...! Bah, en la actualidad solo se trata de prevenir a Andrés... está allí... *(Indicando la puerta de la izquierda.)* ¿Cómo recibirá la noticia...? Si la aprueba o se calla, bien... Si no accede... si se opone... hay que tenerlo todo; querrá hablar... y yo... yo quiero que calle y callará... para siempre. *(Mira por el ojo de la cerradura.)* ¿Qué es lo que está haciendo? Escribe... sobre la mesa hay una pistola... ¡qué manera tan particular de escribir...! Se levanta... se dirige hacia este sitio... observémosle...

(Se coloca arrimado a la pared justo a la puerta, que se abre hacia afuera, de modo que, al abrirla ANDRÉS a su salida, le oculta por completo. ANDRÉS entra con precaución, lleva una pistola y un pliego en la mano y va directamente a la mesa.)

ESCENA 13

PABLO, ANDRÉS.

ANDRÉS Enrique ama a Elena y es amado... la Providencia es justa siempre... esta es su obra, yo debo completarla... Nada me queda qué hacer. (*Abre con llave una caja de la mesa escritorio.*) Mi declaración.

PABLO (*Aparte.*) Su pliego.

ANDRÉS Aquí le encontrarán. (*Deja dentro del cajón el pliego con sobre de luto que lleva en la mano; la llave queda en la cerradura.*)

PABLO (*Dando una ojeada al cajón.*) Ah, el puñal...

ANDRÉS (*Se sienta y lee el papel.*) Está bien.

PABLO (*Aparte.*) Perfectamente bien.

ANDRÉS (*Después de leerlo, deja el papel encima la mesa.*) Junto a mí... concluyamos. (*Arma la pistola.*)

PABLO (*Cogiéndole la mano.*) Alto ahí, loco de atar.

ANDRÉS ¡Tú...!

PABLO ¿Quién había de ser sino yo? ¿Tienes algún otro amigo que se interese por ti...? ¡Buen susto me has dado...! ¿Intentabas matarte?

ANDRÉS Sí, para reparar el mal que hemos causado.

PABLO Pues con tu muerte no reparabas nada... Verás como yo lo entiendo mejor... mas antes, dime: ¿qué contiene aquel pliego...?

ANDRÉS Qué te importa...

PABLO (*Aparte.*) Ya lo sabré. (*Alto.*) Nada, nada, guarda tu secreto...

ANDRÉS (*Aparte.*) Lo haría desaparecer; es preciso engañarle. (*Alto.*) ¿A qué guardarlo? No tengo empeño, eres amigo... y como todos has de saberlo muy pronto... Antes de morir, he querido otorgar mis disposiciones... Es mi testamento... por él instituyo a Elena mi heredera universal.

PABLO (*Aparte.*) Negocio redondo. (*Alto.*) Con esto, ya reparas algo más... En cuanto a la otra idea, es una estupidez... Irse a matar estando de boda, no se le ocurre a nadie que tenga sentido común.

ANDRÉS ¿Qué pretendes decir?

PABLO No pretendo, digo que me caso...

ANDRÉS ¡Tú!

PABLO Con Elena. No te ofendas si ha prescindido de ti... Yo te pedí su mano, me la negaste y, a falta de tu consentimiento, debía buscar otro... Afortunadamente, cual si fuera llovido del cielo, Elena ha encontrado a su padre...

- ANDRÉS Ah, vive Juan.
- PABLO Sí, es Felipe, el mendigo...
- ANDRÉS ¡Él, justicia eterna de Dios!
- PABLO Hecha a Juan la demanda, ha accedido a ella... y la boda se efectúa.
- ANDRÉS Te atreviste tú...
- PABLO ¿Por qué no? ¿Acaso Juan se come a los niños crudos...?
- ANDRÉS No, no, es verdad; tú mientes... tú no has tenido tanta audacia...
- PABLO Cuando te lo digo... puedes fiar en mi palabra... Entrégame ese adminículo...
- ANDRÉS Desgraciada niña, ella, tesoro de candor y de inocencia, esposa tuya... de ti que has perdido a su padre...
- PABLO ¿Perdido su padre...? No enteramente, puesto que lo ha vuelto a encontrar... y luego, debes convenir en que si contribuí a su pérdida fue por ti, ingrato... Yo no entraba ni salía... Deja, deja, no me gusta en tus manos... *(Se apodera de la pistola y se la mete en el bolsillo. ANDRÉS pasa a la izquierda.)*
- ANDRÉS Tú no te casarás con ella.
- PABLO No digas tonterías, ¿quién me lo impedirá?
- ANDRÉS Yo he jurado proteger a Elena y este es el momento de llevar a cabo mi promesa.
- PABLO ¿De qué modo?
- ANDRÉS Cumpliendo mi amenaza.
- PABLO ¿Tú declararás...?
- ANDRÉS Todo.
- PABLO ¡Ah, miserable...! Afortunadamente, te faltará tiempo.
- ANDRÉS ¿Te propones asesinarme?
- PABLO No hay necesidad, tu muerte es inevitable y próxima.
- ANDRÉS No te comprendo.
- PABLO Sí, me comprendes.
- ANDRÉS No.
- PABLO Convéncete, pues, de la certeza de mis palabras. Aquí hay un espejo. *(Lo toma de encima la chimenea y se lo pone delante.)* Mírate... tus facciones desencajadas...
- ANDRÉS De indignación.
- PABLO Por el tormento que sufres... Los recuerdos de este día... Hoy estamos a veintiocho de agosto.

- ANDRÉS Sí.
- PABLO Empiezas ya a notar los síntomas de ese mal terrible que no puedes vencer. Si tú has olvidado sus rápidos progresos... yo les conozco perfectamente... Antes de cinco minutos, en plena demencia, gritarás, vociferarás y quién sabe si esta crisis será la última.
- ANDRÉS Ojalá... Renuncia a ese matrimonio y yo callaré.
- PABLO *(Con indiferencia.)* Callarte... ¿a quién divulgarías el secreto...?
- ANDRÉS A todos...
- PABLO No lo creas, tú ya no saldrás de aquí... El mal se avanza... está próximo... y tú lo sabes... ¡se cierran las puertas...! *(Va a cerrar la del fondo y la de la derecha.)* para que nadie pueda entrar... únicamente yo permanezco a tu lado hasta que en ti renace la calma... Tu agitación, tu rostro la revela... el delirio empieza a apoderarse de ti... ya estable... Escúchame, Andrés, no te encuentras en tu casa... estamos en la roca negra... yo a tu lado, él aquí... *(Se sienta en la mesa contemplando tranquilamente a ANDRÉS.)*
- ANDRÉS Te engañas... fuerza misteriosa contiene mi abatido espíritu y hace nacer en mí tu horrible serenidad, tu espantosa sangre fría... ¡Mírame! El terror no se halla pintado en mi rostro... No veo, como veía siempre en este día fatal... al señor Labadie expirante a mis pies... el puñal en mis manos...
- PABLO *(Aparte.)* ¡Ah...! *(Saca el puñal del cajón del escritorio.)*
- ANDRÉS No me persigue el aterrador fantasma... no se apodera de mí el fatídico espectro mandando sangre sus dedos... El delirio ha hecho plaza a la realidad, el arrepentimiento impulsa en mi conciencia... Soy valeroso... soy fuerte... Con voz entera, ante todos, proclamaré la inocencia de Juan confesando nuestro crimen... Sí, voy a delatarte. *(ANDRÉS se dirige hacia la puerta del foro. PABLO se le adelanta.)*
- PABLO No pasarás.
- ANDRÉS A mí, ¡Juan, Diego...!, ¡acudid todos...!
- PABLO ¡Oh, calla, calla...!
- ANDRÉS Ah, por la puerta de mi habitación. *(Se dirige hacia la puerta de la izquierda.)* No se hará esperar tú justo castigo... *(Al ir a pasar ANDRÉS la puerta, PABLO le hiere.)*
- PABLO ¡Ea! ¡concluyamos!
- ANDRÉS ¡Ah! *(Cayendo.)* ¡Asesino...!
- PABLO Corre, corre a delatarme, tus declaraciones ya no las temo... Respiro...
- DIEGO *(Dentro.)* Abrid, abrid.
(Voces a la puerta.)
- PABLO Ah, cubramos las apariencias. *(Gritando.)* Detente, Andrés, detente... No... no... *(Mirando el papel que está sobre la mesa.)* Este papel me salva. *(Gritando.)* Oh... Andrés... ¡Socorro...! Socorro... *(Dominándose.)* ¡Eh, calma...! *(Mirando si tiene manchas de sangre.)* Nada... ni una gota... Ahora que entran... ya puedo abrir... *(Va a la puerta del fondo y la abre. Entran DIEGO, BLAS, ISABEL y aldeanos.)*

ESCENA ÚLTIMA

PABLO, DIEGO, BLAS, ISABEL, aldeanos.

- PABLO Entrad, amigos míos, entrad y presenciareis una terrible desgracia... (*Señalando a Andrés.*)
- TODOS ¡Oh!
- DIEGO ¿Muerto?
- PABLO No he podido arrancar de sus manos el arma fatal.
- BLAS Vos le habéis asesinado.
- PABLO Yo... Dios de bondad... ¿No me oisteis pedir socorro...? Blas, ¿estás en tu juicio?...
- DIEGO Él nos llamó...
- PABLO Era yo... yo que llegaba por esa puerta (*La de la derecha.*) y al entrar he visto a Andrés con un arma en la mano, he conocido su intención... corro a él... todo inútil.
- ISABEL ¿Él mismo?
- PABLO Sí... sí. (*Se ha llegado hasta la mesa.*) ¿Qué es esto...? Un papel... A ver, leedlo. (*Se lo entrega a DIEGO.*)
- DIEGO (*Leyendo.*) «No se acuse a nadie de mi muerte... estoy cansado de vivir. Andrés».
- PABLO Dios es justo, siempre hace brillar su rayo de luz para esclarecer la verdad.
- DIEGO ¿Un suicidio...? ¿Por qué causa?
- PABLO (*Aparte.*) Ah, olvidaba el pliego... (*Alto.*) Lo explicará en una carta con sobre de luto que ha metido aquí dentro... (*Abre el cajón y saca el pliego.*) Ésta es...
- DIEGO Perdonad, dejadla en el mismo sitio en que se hallaba. (*La deja PABLO.*) De ella y de todo lo demás que aquí se encuentra debe hacerse cargo la justicia. (*Cierra el cajón.*)
- TODOS La justicia.
- PABLO (*Aparte.*) Nada he de temer, es el testamento.

ACTO 4

Interior de la granja de PABLO. Al fondo, la puerta de entrada y ventana a la derecha; a la izquierda y en primer término, puerta que conduce al interior. A la pared y frente al público, un puñal y junto a él, una corona de siemprevivas.

ESCENA I

PABLO.

PABLO *(Al fondo y cepillándose.)* La maldita ocurrencia que tuvo Blas de entregarme este puñal, el mismo con que se suicidó Andrés y tinto aún de su sangre... ¿fue con segunda intención...? ¿Lo hizo maliciosamente para darme a entender que no desistía de su acusación lanzada en los primeros momentos de la catástrofe...? No, no llega a tanto... pero bueno es estar sobre aviso para que no me pillen descuidado... Lo recibí tranquilo, sin desconcertarme, di muestras de agradecer el obsequio y lo coloqué aquí *(Señalándolo.)* rodeado con esta corona de siemprevivas... Mucho aplomo se necesita para esto... mucha audacia, por fortuna estoy dotado de ambas prendas... Si, lo que no creo y no es presumible atendiendo a la buena fama de que gozo... se llegó a sospechar de mí, ya nada hay que temer, mi tacto y mi experiencia me han salvado y la sospecha ha desaparecido... La muerte de Andrés, soy el primero en deplorarla... mas se atrevió a amenazarme y, entre matar o que me maten, la elección no es difícil... Luego, él mismo quería matarse... y le hice favor... le ahorré trabajo. Hoy cumple el mes de su desgraciada muerte y ya van transcurridas treinta noches que me es imposible conciliar el sueño, no me creía tan débil de espíritu... yo dominado por el terror estúpido de ver levantarse ante mí el espectro de Andrés a cuyo cadáver vi dar sepultura... Hasta llegó a darme inquietud el saber que el pliego que Andrés me dijo encerraba un testamento iba dirigido a Enrique... y la explicación es sencilla... Andrés creyó que Enrique se casaría con Elena y ¿a quién mejor que a él podía comunicar que nombraba a ella su heredera universal? Lo que es ahora, no me preocupa esto en lo más mínimo y, aunque Enrique ha desaparecido y el pliego continúa depositado en casa el juez municipal, lo mismo fuera que obrase en su poder... Desechando lúgubres temores, hoy que la felicidad me sonríe... Dentro de poco, Elena será mi esposa... Qué tendré que temer cuando la rehabilitación del padre será el escudo del marido... Ah, he querido engañarme, ocultándome a mí mismo el miedo, el terror, que me domina... Ea, un esfuerzo no más... pocos minutos faltan... véame yo esposo de Elena y al salir del templo recobraré el perdido valor, ya no temblaré más... *(Gritos dentro.)* Vienen ya a buscarme... desechemos la inquietud... serenidad. *(Se dirige a recibir a la comitiva de frente y dando la espalda al público; entran los campesinos rústicos y guardabosques y se colocan a la derecha; PASCUAL, RAMÓN y ANTONIO son los primeros, todos alegres, bien compuestos y ataviados; BLAS es el último, triste y macilento. Después entra JUAN dando el brazo a ELENA y DIEGO lo da a ISABEL, colocándose los cuatro a la izquierda; BLAS permanece en medio y cerca de la puerta.)*

ESCENA 2

PABLO, JUAN, ELENA, DIEGO, ISABEL, BLAS, PASCUAL, RAMÓN, ANTONIO, aldeanos y aldeanas.

ALDEANOS ¡La boda... la boda...!

PASCUAL (*Adelantándose y con gravedad.*) Señor Pablo... yo espero, y lo esperan los demás, que vuestro matrimonio será uno de los que... (*Hasta aquí lo ha dicho de tirón, luego se atasca y acaba tartamudeando.*) uno de los que... uno...

BLAS ¡Ya van tres...!

PASCUAL En fin, ¡uno de los matrimonios más felices...! Y éste... el vuestro... como digo... que sea feliz... y... y... no se haga esperar... un Pablito... o dos... porque mujer joven y marido viejo... ya me entendéis... y no hay necesidad... de que me explique más.

BLAS Habló el buey y dijo «¡mú!».

PABLO Bien, Pascual, bravo, bravo... (*A los aldeanos.*) Gracias amigos míos, gracias... Esta es mi esposa, yo creo que desde ahora ya puedo llamarla así.

PASCUAL Juraría que le he visto sonreír... Él un hombre de tanta seriedad... Crees tú que el amor puede obrar tales milagros.

BLAS (*Que ha oído las palabras de Pascual.*) ¿Tú, no amas?

PASCUAL ¡Yo... no!

BLAS Sí, es verdad, para ti, sobra eso...

PABLO (*A ELENA.*) El vestido de luto os sienta de un modo admirable, estáis encantadora; nunca os había visto tan linda como en la actualidad. Ah, Elena, vais a hacer de mí el mortal más afortunado...

ELENA Al pedirlos que retardarais nuestro enlace, pudisteis llegar a imaginaros que yo retrocedía en mi palabra empeñada. No era tal mi intención, como veis, pero la muerte de mi bienhechor...

PABLO Comprendí la causa... vuestra delicadeza... y me callé... Si he insistido en apremiaros, por vuestra parte habréis apreciado en su justo valor lo que motivaba mi exigencia... El amor es tan impaciente...

PASCUAL Una pregunta, señor Pablo... no falta por aquí quien pregunte si es antes o después de la ceremonia que se come y que... por supuesto, se bebe...

PABLO Después, hombre, después...

PASCUAL (*Volviéndose al grupo.*) Yo hubiese preferido antes y después. (*PABLO se reúne con ellos.*)

JUAN ¿Estás pálida, Elena...?

ELENA (*Bajo, a su padre.*) Es que me da vergüenza la mentira que empeñé en aras de vuestro reposo... Bendecidme, padre mío, para que pueda tener ese engaño sin que las fuerzas me abandonen. (*Inclina la cabeza.*)

- JUAN Dios mío, si no tengo de resistir nuevas pruebas, si es que el sufrimiento me ha redimido, si mi falta alcanzó ya vuestra infinita misericordia, concededle la dicha que se merece por sus virtudes, por su filial sacrificio y colmándola de vuestras bendiciones, si no consideraréis a mis manos indignas de hacerlas descender sobre su cabeza.
- DIEGO ¿Por qué lloráis, Isabel?
- ISABEL Porque estoy furiosa al ver lo que pasa y no reventar y he de contentarme tan solo con llorar.
- DIEGO Mirad a Elena, cuán animosa se presenta...
- ISABEL Sí, más que yo... tanto, que ella va a casarse y yo, con estar la iglesia al lado, no me veo capaz de poder llegar... No, no llegaría y Jesús si yo la viese al pie del altar... Dios me libre... esto no lo resistiría.
- PABLO *(Separándose de los aldeanos.)* Vamos, es la hora señalada.
- BLAS En lugar de boda, esto parece un entierro.
- PASCUAL *(A los aldeanos.)* Yo creía al señor Pablo con más talento... casarse... que torpeza... hombre casado, hombre perdido.
- ELENA *(Aparte.)* Enrique, Enrique, en este instante solemne es cuando del fondo de mi alma te dirijo un adiós eterno.
- (PABLO ofrece su mano a ELENA, y se va con ella, seguido de JUAN y DIEGO; luego los aldeanos con PASCUAL, RAMÓN y ANTONIO; después los músicos y finalmente los guardas. Quedan en escena, únicamente, ISABEL y BLAS.)*

ESCENA 3
ISABEL, BLAS.

- ISABEL ¿Quién había de decirme a mí que el día en que se casase Elena... yo no estaría a su lado... que no la oiría pronunciar el sí... que permanecería en casa llorando?
- BLAS Pero... pero... vos sois de mi parecer... opináis lo mismo que yo... Este matrimonio os aturde, no lo encontráis natural y por lo tanto preferís no presenciarlo...
- ISABEL Cómo te lo explicas... qué dices...
- BLAS Yo digo... digo... que vos pensáis lo que yo pienso, lo que también piensan otros...
- ISABEL ¿Qué pienso, pues...?
- BLAS No se necesita ser muy suspicaz para adivinarlo... ¿Era éste el marido que todos deseábamos para Elena...? ¿El que había de labrar su felicidad?
- ISABEL No... pero como era imposible unirse con el otro, las circunstancias han exigido...
- BLAS Imposible unirse con Enrique, sí... Qué maldición tan terrible debe pesar sobre Juan... la fatalidad le hizo su presa y no le ha abandonado nunca y, ya en el borde de la tumba, le hace presenciar el sacrificio de su hija... *(Imitando el sonido que se oye, de las*

campanas.) Ninc... nanc... ninc... nanc... Oís el alegre repiqueteo de las campanas... qué estúpidas son, ellas se creen que anuncian una fiesta... ¡Ah, torpes!... anda, anda, seguid, seguid... Yo que me he creído siempre que no se efectuaría esta boda tan...

ISABEL Dentro de poco, ya no podrá volverse atrás, quedará terminado y habrá que resignarse... Por otra parte, quien sabe, tal vez nuestros temores sean infundados... tal vez Elena olvidará a Enrique, su marido tal vez la hará dichosa...

BLAS ¿Dichosa...? Dejaos de tonterías... Vos decís lo que tenéis más lejos del pensamiento... Nuestro buen amo era también de mi opinión y de la vuestra... Si él hubiese vivido, no se hubiera casado nunca Elena con ese hombre...

ISABEL Con este intento escribiría la carta que dejó para Enrique...

BLAS Ah, sí, la de las rayas negras, la que el truhán de su amigo, el señor Berthier, pretendía quedarse con ella.

ISABEL Pero que se lo impidió Diego, y el juez municipal, al hacer el inventario, dijo que se encargaba de hacerla llegar a su destino...

BLAS Cosa difícil, puesto que Enrique se marchó y nadie sabe en donde para.

ISABEL Ya lo sabrá el juez, pues que crees, ¿que va a quedarse toda la vida con la carta...?

BLAS *(Desde el sitio en que se habla apercibe por la ventana a ENRIQUE.)* Ah, gran Dios.

ISABEL ¿Qué es...?

BLAS Que he visto dirigirse aquí a... *(Va a la ventana.)* Es él.

ISABEL *(Se acerca a la ventana.)* ¿Quién?

BLAS ¿Quién ha de ser? Él... No lo oís, ¡él!... ¿Puede ser nadie más? Ah, tarde llega... Enrique, la fatalidad se me oprime el corazón... ¿Qué va a suceder, Dios de bondad...?
(Aparece ENRIQUE en el fondo.)

ESCENA 4 *Dichos, ENRIQUE.*

ENRIQUE Por fin llego a encontraros, amigos míos... ¿Qué indican vuestros semblantes...? Elena, respóndeme, Elena...

ISABEL *(Aparte.)* A mí me falta valor para mirarle.

BLAS *(Aparte.)* Su nombre ha sido la primera palabra.

ENRIQUE La granja de Andrés está cerrada... en el pueblo se han excusado de responderme al preguntarles por Elena. ¿Vosotros sabéis en dónde se halla...? Decídmelo...

BLAS *(Haciendo un esfuerzo.)* Se halla aquí...

- ENRIQUE ¡Aquí...! Ah, si es que ella ignora aún... El fatal secreto nadie lo sabe sino yo, a mí me ha sido revelado... Juzgad de mi alegría al poder decirle... «Elena eres mía, tu padre será mi padre... Mi familia la tuya»...
- BLAS Que lo acaban de pronunciar vuestros labios...
- ENRIQUE Es lo que vengo a decirle... no debes extrañar, pues, mi impaciente afán.
- BLAS Oh... ¿Por qué no llegasteis una hora antes...?
- ENRIQUE No comprendo... ¿qué pretendes decir?
- BLAS Yo... nada...
- ENRIQUE ¿En dónde está...? Yo no puedo permanecer en esta incertidumbre que me mata... Si no respondes tú... si no me respondéis vos, Isabel, iré yo mismo.
- ISABEL *(Aparte.)* ¡Infeliz!
- BLAS *(Deteniéndole.)* No, no... Marchaos, yo os lo ruego... y no piséis jamás estos lugares.
- ENRIQUE Tú, tú te atreves a aconsejarme...
- BLAS Por vuestro bien, lo exige vuestra tranquilidad.
- ENRIQUE Nunca he de verla...
- BLAS Oh, no, yo quisiera que atendierais a mis ruegos, que no me preguntaseis nada porque no tendría la inhumana resolución de confesaros...
- ENRIQUE *(Después de un momento.)* ¿Muerta?
- BLAS No...
- ENRIQUE En nombre del cielo... *(Dirigiéndose a ISABEL, después de BLAS.)*
- ISABEL Casada...
- ENRIQUE Ella... ¡imposible!
- BLAS Es la verdad, en este mismo momento...
- ENRIQUE ¿En este momento...? Y tú, cruel, me detienes, cuando yo puedo con una sola palabra... Ah, corramos. *(Corre hacia la puerta, oyense las campanas y ENRIQUE deja caerse en la silla que hay inmediata a la puerta.)* ¡Ah...!, ¡ya es tarde, ya es tarde!
- BLAS *(A ISABEL.)* Van a llegar... si aquí le encuentran...
- ENRIQUE *(Se levanta y se dirige a BLAS.)* ¿Quién es él? Di, ¿quién es?
- BLAS Un hombre bondadoso... que ha querido salvarla... sabía la falta que cometió...
- ENRIQUE Y a ese hombre que me roba la felicidad yo no puedo maldecirle, porque su abnegación por Elena le hace sagrado para mí... ¡Condenación...! ¿Por qué ha llegado a mis manos esta carta que, al entreabrirme al paraíso, me arroja en el infierno...?

- BLAS Ahora que sabéis por qué os inducía a alejaros de estos sitios, creo que no opondréis ningún reparo en seguirme, yo os acompañaré...
- ENRIQUE Sí, tienes razón... voy a partir... no quiero verla.
- BLAS Estáis en lo justo, esto es lo razonable, idos y cuando antes mejor pues, si viene el señor Berthier...
- ENRIQUE *(Ya cerca de la puerta y deteniéndose.)* ¿Qué has dicho? ¿Qué nombre has pronunciado?
- BLAS El suyo: Berthier.
- ENRIQUE ¿Berthier?
- BLAS Eso mismo.
- ENRIQUE ¿Pablo Berthier?
- BLAS Su marido.
- ENRIQUE *(Aterrado.)* ¡El marido... de... Ele... na...!
- ISABEL Sí... ¿A qué viene este arrebató...?
- ENRIQUE Venganza del cielo...
(Rumores detrás.)
- ISABEL Veo que se acercan...
- BLAS Oh, partid.
- ENRIQUE ¿Partir yo...? Aquí le aguardaré.
- BLAS En cambio repentino...
- ISABEL ¿Cuáles serán sus propósitos?
- ENRIQUE ¡Berthier...! Él... esto es desafiar la cólera de Dios... ¡la justicia eterna...!
(Gritos de: «Vivan los novios», disparos de fusil, ENRIQUE se coloca en el fondo a la izquierda; ISABEL y BLAS, a la derecha de la puerta para ver llegar a la comitiva que entra en el mismo orden de la salida. PABLO da el brazo izquierdo a ELENA.)

ESCENA 5

Dichos, PABLO, JUAN, DIEGO, ELENA, PASCUAL, RAMÓN, ANTONIO, aldeanos.

- ALDEANOS ¡Vivan los novios... vivan los novios!
(Mientras entra la comitiva, ENRIQUE, sin ser visto permanece en el fondo.)
- PABLO *(Aparte.)* Ya estoy salvado, nada he de temer. *(Alto.)* Por fin, Elena, he conseguido lo único que anhelaba poseer, ya eres mía... *(ELENA inclina su cabeza en el pecho de JUAN.)*

- ELENA *(Entre sí.)* ¡Suya...! Sí. *(Bajo, a su padre.)* Por vos, padre mío, acepto resignada tan cruento sacrificio.
- JUAN *(Aparte.)* Desventurada. *(Alto.)* ¡Elena! Hija mía.
- PABLO *(Entre los aldeanos.)* Pascual, Ramón, Antonio, todos estáis en vuestra casa, se os concede completa libertad. Gritad, bebed, comed, saqueadme; hasta mañana, sois los amos... *(Vuelve al lado de ELENA.)*
- TODOS ¡Bien, bien, viva, viva...!
- PASCUAL *(A los compañeros.)* Ya lo oís, compañeros, nadie nos impedirá de bajar a la bodega... El señor Pablo nos quiere ver alegres, a alegrarnos, pues... Somos los amos y debemos tratarnos como a tales... Cuando se ofrece de buena voluntad, se da un desaire no aceptando... aceptemos que a la ocasión le pintan color... A beber, a beber; nada hay como el vino para templar la garganta y robustecer los pulmones. Vamos allá, y retumbe la casa con el grito de «vivan los no...» *(Ve a ENRIQUE y la sorpresa le impide terminar la frase.)* Es él... maldito sea... adiós, la fiesta aguada.
- PABLO ¿No acabas de pronunciar el «viva»? ¿qué es esto...? Se ha agotado ya el buen humor... *(Se lo mira.)* Y qué mala cara pones... Hoy es día de broma, de júbilo y no me place ver rostros compungidos...
- PASCUAL *(Rápido, bajo y cogiéndole del brazo.)* Mirad.
- PABLO ¿Qué?
- PASCUAL Allí.
- PABLO ¡Él! *(Muy rápido.)*
- ELENA ¡Enrique! *(PABLO la hace apartar al otro extremo. ISABEL pasa a su lado.)*
- DIEGO Caro pagará su atrevimiento. *(En actitud amenazadora.)*
- JUAN *(Deteniéndole.)* ¡Diego!
- PABLO Vuestra audacia es inconcebible... ¿A qué obedece vuestra visita, caballero...?
- ENRIQUE *(A DIEGO, con dulzura.)* Diego, yo os pedí la mano de Elena, me la concedisteis y vengo a reclamar vuestra palabra.
- DIEGO ¡La desesperación habrá perturbado tal vez vuestro entendimiento...! A no ser un rapto de locura, vuestra presencia aquí en este instante sería su insulto imperdonable.
- ENRIQUE Os ofuscáis, Diego...
- DIEGO ¿Persistís en vuestra osadía...? Sea, yo os arrancaré la máscara. Respondedme pues... ¿Podrías vos segar el abismo que os separaba de mi hermana?
- ENRIQUE ¡Sí!
- DIEGO ¿Tenáis vos el poder de anular, como ese hombre lo ha hecho, la inocua sentencia que, colocando a mi padre entre los criminales, le separaba de los hombres honrados...?

ENRIQUE ¡Sí!

DIEGO ¡Está loco!

TODOS Qué dice.

JUAN Dios clemente.

PABLO (*Aparte.*) Me dan miedo sus palabras.

ENRIQUE (*Mirándose a DIEGO.*) Sí, yo podía estrechar vuestras manos, yo podía imprimir en vuestra frente un ósculo fraternal y daros a mi vez el dulce nombre con que me honrasteis, el nombre de hermano. (*A JUAN.*) Sí, yo podía deciros a vos, «Juan los hombres os condenaban por haber asesinado a mi padre y yo su hijo, yo uno mi voz a la vuestra... para gritarles... Esta sentencia es injusta... mentís no fue él, ¡Juan es inocente!».

TODOS ¡Inocente!

PABLO (*Aparte.*) Maldición.

JUAN Gracias, gracias, Dios de bondad.

DIEGO ¡Enrique!

ENRIQUE ¡Hermano!

DIEGO ¿Y el culpable...?

ENRIQUE Sé quien es.

TODOS ¡Ah!

PABLO (*Aparte.*) ¡Oh, Andrés, Andrés...!

JUAN ¿Sabéis quién es...?

ENRIQUE Sí.

DIEGO ¿Y aún no le habéis nombrado...?

ENRIQUE No... no puedo.

DIEGO Qué escucho.

ENRIQUE Ya es tarde.

JUAN Es tarde...

PABLO (*Aparte.*) Respiro. Por ella se callará.

JUAN Enrique, medita lo que hacéis... Está en vuestras manos el probar mi inocencia, divulgando el nombre del vil infame que, al verter la sangre de vuestro padre, quedó impune su crimen haciéndome sufrir a mí la más infamante de las condenas, deshonorando mi nombre que es el de la mujer que rindió su corazón, el tesoro de su amor y su albedrío a vuestra voluntad... ¿y os calláis?

- ENRIQUE Juan... ¡Sí...!
- DIEGO Vuestro proceder es villano.
- ENRIQUE Lo sé.
- ELENA (*Entre su padre y ENRIQUE.*) Enrique, en nombre del amor que me jurasteis, nombrad al asesino de mi padre, nombradle...
- ENRIQUE Imposible, Elena, imposible...
- JUAN Me abismo en confusiones. (*Entre sí.*)
- ELENA Ah, vos no me habéis amado nunca...
- ENRIQUE Yo, a ti, a ti, Elena...
- ELENA Maldita la hora.
- ENRIQUE Calla, calla... lo diré, sí... (*Mira a PABLO, que resiste la mirada.*)
- PABLO (*Entre sí muy bajo.*) No me faltes, corazón.
- ENRIQUE Ah, no puedo... no puedo...
- PABLO (*Aparte. Respirando.*) ¡Ah!
- JUAN (*Que ha observado la mirada de ENRIQUE y se ha fijado en PABLO.*) Oh, que rayo de luz. En vuestro silencio se encubre algo misterioso que yo lo descubriré, mal que os pese... (*ENRIQUE mueve tristemente la cabeza mostrando incredulidad. PABLO le observa.*)
- PABLO (*Aparte.*) No me descubrirá.
- DIEGO ¿Qué os impide pronunciar ese nombre que a todos ha de devolvernos el honor...? Contestad, yo os lo exijo... estoy en mi derecho... ¿Por qué no le nombráis...?
- JUAN Yo lo diré.
- TODOS ¿Vos?
- JUAN Sí.
- TODOS ¡Ah!
- JUAN Enrique, la desgracia tiene sus límites... (*Bajo y rápido.*) ¿Creéis salvar a Elena y con vuestro silencio la sacrificáis...? (*Mirándole fijamente.*) ¡Ah, no me engañaba!...
- PABLO (*Aparte.*) Qué dirá...
- JUAN ¿Sabes por qué se resiste a delatar al asesino...? Porque su nombre es el del infame que acaba de entrar en nuestra familia.
- PABLO (*Apartado al extremo izquierdo; está solo.*) ¡Yo!
- TODOS Él...

- JUAN Sí.
- BLAS Nadie más podría ser.
- TODOS ¡Berthier!
- PABLO (*Aparte.*) Audacia.
- JUAN ¿Berthier...? Berthier... el hombre honrado.
- PABLO (*Con osadía.*) Juan, ¿os habéis vuelto loco...?
- JUAN No te atreverás a decir que miento... Ah, tú interiormente te has dicho «Enrique ama con tanta vehemencia, con tan sublime amor a Elena que ahora que lleva mi nombre, que me tiene en fe jurada, él se callará... pues al denunciarme la deshonra»... Sí, y él se callaba, el secreto hubiera permanecido eternamente sepultado en su coraza, mas Dios ilumina con un destello de su poderosa luz la inteligencia de los débiles, de los pobres de espíritu... Yo he descubierto el impenetrable arcano, yo sé la verdad y con firmeza yo la revelo...
- DIEGO ¡Padre mío!
- ELENA (*Al lado de JUAN.*) Padre de mi corazón.
- JUAN (*A PABLO.*) Sois ahora vos quien se calla, no protestáis de vuestra inocencia.
- PABLO No callo, sí que prometo con toda la fuerza que me presta la indignación que arde en mi pecho... indignación que procuro dominar por el respeto que me merece el padre de mi esposa... (*Un momento de pausa.*) Porque me he callado ante esa estúpida acusación hay que deducir y convenir en que es cierto que, humilde y resignado, me confiese criminal... ¿Cuántas voces acusadoras se levantan en contra mío...? ¡Dos...! La de un rival desairado y la de un pobre viejo que con afán busca y quiere a toda costa apoderarse de un culpable, no importa donde y sea quien sea a fin de probar con él su inocencia... ¡Dos elocuentes y desinteresadas voces...! ¿Hay una tercera...? Si conseguís encontrarla, si la halláis, yo inclinaré mi cabeza... mudos permanecerán mis labios... que hable y yo me callaré...
- DIEGO Callad pues, malvado. (*Mostrando el pliego de ANDRÉS.*) Ante esta voz, que sale de la tumba para aniquilar vuestra impávida osadía... Está pronta a hablar... Tomad, Juan, a vos os toca y corresponde arrancar la máscara de avilantez con que se encubre ese infame, vos debéis leer esta declaración que a él le condena y os absuelve a vos.
- PABLO ¿He de consentir tan indigno ultraje...?
- BLAS Sí, no tenéis otro remedio...
- JUAN (*Leyendo.*) «Demasiado cobarde para sufrir el severo castigo que merecidamente me impondría la ley, no quiero que después de mi muerte continúe esa infamia siendo el patrimonio de la virtud... A vos, Enrique Labadie, confío la verdad, puesto que a vos la Providencia os ha designado para efectuar la reparación... Mi fortuna, lo que yo poseo, fue robado a vuestro padre... He nombrado a Elena mi heredera porque sé que os casaréis con ella, nada os lo impide; vuestro deber está en que así sea. Su padre, Juan, no mató al vuestro. Pablo Berthier le asesinó, yo fui su cómplice».

- TODOS Oh... *(Se apartan de PABLO, que queda enteramente solo y en primer término.)*
- JUAN *(Leyendo.)* «Esta es la verdad, yo os lo juro. En el instante en que se va a comparecer ante Dios, no se miente... No me atrevo a rogaros que me perdonéis pero os suplico que no me maldigáis. Andrés».
- TODOS ¡Andrés!
- PASCUAL *(A los aldeanos.)* ¿Quién había de creer que el señor Berthier...?
- BLAS Yo, yo lo creía.
- DIEGO Ah, padre mío, ha llegado el día de la rehabilitación...
- PABLO Oh, aún no... Diego... os precipitáis... En primer lugar, hay prescripción... las leyes la señalan... los jueces fallaron y la justicia es infalible, no se equivoca nunca... Además, yo no he confesado y me parece que en este asunto mi confesión importa algo...
- ALDEANOS Que muera... *(En actitud amenazadora.)*
- PABLO Matadme, si queréis... yo no he de resistirme...
- JUAN No manchéis vuestras manos con su sangre... Retiraos... dejadme a solas un momento con este hombre... tenemos que hablar los dos...
- DIEGO A solas con él...
- JUAN Sí, nada temas... Vete, marchaos.
- DIEGO Respetemos su voluntad. *(Marchándose, todos le siguen.)*
- BLAS Respetémosla, pero que cada uno obre por su cuenta... *(Aparte, mirando a PABLO.)* Me voy... y vuelvo... Aquí no sobraré... y cuanto más cerca mejor... son dos... seremos tres...
- (Se van todos, quedan PABLO y JUAN; éste cierra la puerta, coge el puñal de ANDRÉS y se dirige a PABLO dándole un golpecito en la espalda.)*

ESCENA 6
PABLO, JUAN.

- PABLO ¿Qué me quieres?
- JUAN Ofrecerte el medio de salir de tu angustiosa situación.
- PABLO Y este medio.
- JUAN *(Presentándole el puñal.)* Hele aquí.
- PABLO La muerte.
- JUAN ¿Sabes otro...?
- PABLO No me he parado en reflexionarlo.

- JUAN ¿Puedes evitar la infamante pena que te aguarda...? Toma esta arma, con ella Andrés se hizo justicia...
- PABLO *(Aparte.)* Andrés... ah, sí, esta arma es mi salvación... *(Alto.)* Dámela.
- JUAN Es preciso en primer lugar...
- PABLO Di... ¿qué debo hacer?
- JUAN ¿Estás dispuesto...?
- PABLO A todo, si me evitas la afrenta de comparecer ante el tribunal.
- JUAN Escribe.
- PABLO *(Se sienta y escribe; sobre la mesa hay plumas y papel.)* Dicta.
- JUAN *(Dictando.)* «La declaración de Andrés es cierta, yo la acepto y la confirmo.
- PABLO ¿Está?
- JUAN No. *(Dictando.)* «Lo mismo que él, yo en la muerte busco un refugio contra la justicia de los hombres.»
- PABLO ¿Nada más?
- JUAN «Mi única esperanza está en la infinita misericordia del Señor.»
- PABLO Música celestial.
- JUAN Firma.
- PABLO Ya está, cambiemos.
- JUAN Dame.
- PABLO El papel.
- JUAN El puñal.
- PABLO Por fin. *(Al tocar el puñal.)*
- JUAN Que Dios te perdone. *(Después de dar una ojeada al papel.)*
- PABLO Esto es cuenta suya.
- JUAN *(Haciendo ademán de retirarse.)* Y ahora...
- PABLO Y ahora tú me facilitarás el modo de evadirme... Ah, mentecato... te creíste neciamente que tendría yo la obligación de sacrificar mi vida en aras de vuestro reposo, que me mataría para daros esa felicidad, tras la cual en vano corres desde que viniste al mundo... Imbécil... Lo que yo te exijo y lograré es que tú protejas mi fuga...
- JUAN ¿Y proteger tu desaparición...? Esto daría lugar a que se sospechara de mi... a que se pusiera en duda mi inocencia, esto implicaría mi complicidad en el crimen cometido por tú y Andrés... ¿Y cuando...? Después de veinte años de incesantes tormentos, de insufribles martirios, después de haber perdido una a una todas mis ilusiones... ¿Y en

qué momentos...? ¿Cercana la justiciera reparación, próxima a sonar la hora en que recobraré el honor perdido, en que me será devuelta mi honra torpemente infamada, al llegar el anhelado instante de mi completa rehabilitación...? Vencida ya la furiosa tormenta, en calma las agitadas olas, a la vista del puerto salvador, tranquilo el mar, transparente el cielo, brillante el sol, vida en redor todo luz, toda armonía, todo felicidad... ha de zozobrar voluntariosamente, ¡he de hundirme por mi mar y para siempre en los insondables abismos do reinan eternamente la obscuridad, el silencio y la muerte...! ¿Tan necio me creíste, insensato?

PABLO Sí, lo harás.

JUAN Nunca...

PABLO Ahora mismo...

JUAN No.

PABLO Basta de razones, despacha... van a llegar los tuyos...

JUAN Y si no quiero acceder...

PABLO Te arrepentirás.

JUAN ¿Me matarías...?

PABLO Si no hay otro medio...

JUAN *(Con mucha calma.)* Mátame, pues, jeso es lo que yo esperaba...! Eso es lo que te convierte en mi esclavo y me hace tu dueño y señor... Para salvar la honra de mis hijos, estoy dispuesto a todo... aunque sea a morir. Mátame y obstínate en negar sin temor tu primer crimen, nadie lo vio, ha ya prescrito, pero el segundo te acusará... Niega con avilantez y resueltamente... Se te calumnia, dices que tú no cometiste hace diecisiete años el asesinato de que se te acusa, sea... ¿pero, como negarás éste el de que me amenazas, cuando mi cadáver estará a tus pies y humeante de mi sangre el puñal homicida en tus manos...? Así debes hacerlo, Pablo Berthier, prueba que no eres un asesino, pruébalo asesinándome. Mátame, pues, sálvate del presidio para subir al cadalso. ¿Qué aguardas, no te atreves...? Ya lo ves, eres un cobarde, te falta valor, tienes miedo, tienes miedo...

PABLO No me precipites por la pendiente del crimen... ¿qué te importa mi muerte...? Mi confesión te rehabilita, yo la he firmado y está en tu poder.

JUAN ¿Y Elena?

PABLO *(Murmullos a la puerta.)* Ya están aquí... Déjame salir.

JUAN No.

PABLO Tu última palabra.

JUAN Por su honra, la muerte.

PABLO ¡Juan!

JUAN La tuya o la mía. (*Presentándole el pecho.*)
PABLO La tuya pues, muere. (*Se dirige hacia él con el puñal levantado y, al ir a herir, sale BLAS por la puerta de la izquierda apuntándole con una carabina.*)

ESCENA 7
Dichos, BLAS.

BLAS ¡Alto...! ¡Quieto, perro!
PABLO ¡Condenación!
JUAN ¡Blas!
BLAS El mismo en persona y acompañado de un buen amigo, éste. (*Deja de apuntar para mostrar el fusil, PABLO aprovecha este momento y huye por la ventana.*)
PABLO (*Aparte.*) Ah... su distracción me salva... (*Va a la ventana.*) Tiembla, Juan, temblad todos, mi venganza será terrible. (*Huye.*)
BLAS Si te dejaran ahora suelto, no diré que no pero lo que es tu venganza, me hace temblar muy poco...
JUAN Libre... el infierno le protege... (*A BLAS.*) ¿Qué has hecho...? Y permaneces en calma cuando su desaparición es mi muerte... (*A la ventana.*) ¡A él... a él...! (*Gritando.*)
BLAS (*Tapándole la boca.*) No gritéis; dejadle... a correr no me gana... ya lo veréis... (*Desde la ventana.*) Hablo con vos y le observo, voy siguiendo sus pasos... ¿Os ha firmado una declaración en la que dice que se mata para evitar la vergüenza de presentarse ante los jueces...?
JUAN Sí.
BLAS Dádmela.
JUAN ¿Qué intentas...?
BLAS Poco ha de vivir quien no lo vea... Miradle allí, hasta luego. (*Se va por la ventana.*)

ESCENA 8
JUAN, luego ELENA, ENRIQUE, DIEGO, ISABEL, PASCUAL, RAMÓN, ANTONIO, trabajadores.

JUAN Oh, qué angustiosos momentos...
DIEGO (*Fuera.*) Abrid padre.
VOCES (*Fuera.*) Juan, abrid.
JUAN Ellos, ¡y ya les olvidaba...! (*Abre la puerta.*) Entrad, entrad...
ELENA (*Arrojándose en sus brazos.*) ¡Padre!

JUAN Nada temo.

ENRIQUE ¿Y él?

DIEGO ¿En dónde está?

JUAN Ha huido.

TODOS Huido...

JUAN ¡Por aquí...! (*Indicando la ventana.*)

DIEGO ¿Por qué no nos llamasteis...?

ENRIQUE ¿Cómo fue?

JUAN Ha querido asesinarme, pero, apareciendo de improviso por aquella puerta ha apelado a la fuga... Blas va en su seguimiento...

DIEGO ¿Y si logra escapársele...?

ENRIQUE No se le escapará. (*Disparo, dentro.*)

DIEGO ¡Un disparo!

TODOS ¡Ah!

JUAN (*Corriendo a la ventana.*) Nada veo... oh, quiero salir de esta incertidumbre.

DIEGO Este infame podía estar armado, tal vez Blas ha sido víctima de su furor... Corramos, corramos.

TODOS Sí, sí. (*Vanse en dirección al fondo; al llegar a la puerta, entra BLAS con el fusil en la mano.*)

ESCENA ÚLTIMA

Dichos, BLAS.

BLAS ¿Dónde vais...?

DIEGO ¿Y él...?

BLAS ¿Pablo Berthier el hombre honrado...? Acaba de matarse él mismo como Andrés... se ha suicidado... con esta carabina, disparándose un tiro por la espalda... la bala le ha entrado por aquí... (*Marcándolo con la mano.*) por el pescuezo... Ha sido honrado hasta su último momento... Para que no se acuse a nadie de su muerte, ha firmado este papel. (*Lo entrega a DIEGO, éste lo lee en voz baja, todos le rodean, JUAN queda solo en primer término; BLAS se le acerca y le habla bajo.*) He sido yo, con esta carabina... es la vuestra... Tomadla, ella os hizo condenar, ella os absuelve y os venga.

JUAN Oh, gracias, gracias...

BLAS Así os he ahorrado compromisos y un repugnante espectáculo... (*DIEGO ha acabado de leer el papel de PABLO.*) Berthier ha muerto como debía, ya se sabe: quien a carabi-

na mata, a carabina muere... (*A ELENA.*) A tu boda con él, no di mi consentimiento, (*Coge la mano de ENRIQUE y la une con la de ELENA.*) para ésta sí, y lo mantengo y será porque lo dijo Blas... y punto redondo... Los que hemos servido, los militares somos así... ¿verdad Diego...?

DIEGO ¡Aprieta, hermano mío! (*Abrazándose.*)

ELENA Sí, nuestro hermano. (*ELENA, dándole la mano.*)

BLAS Sea, ya que lo queréis.

JUAN Sí, Blas deja que te llame mi hijo... Acercaos, rodeadme... Así, así, todos junto a mí... abrazado a mis hijos, tendiéndome con respeto todas sus manos... honrado, puro y sin mancha mi nombre infamado, este instante de suprema dicha vale por toda una eternidad de sufrimientos... Bien haya mi cruel martirio, pues a él le debo tan feliz momento... Víctima de la justicia de los hombres, ha resplandecido como siempre la verdad, brilla mi inocencia, veo entorno rostros amigos y el bálsamo del consuelo cicatriza mis abiertas heridas... Ah, sí, es verdad, benditos los que padecen hambre y sed de justicia porque ellos serán consolados.

Fin del drama.

Mister Hume

Extravagància en un acte i en vers per Rossendo Arús i Arderiu

1880

Repartiment

DONYA CLOTILDE	69 anys
CLOTILDE, sa neta	28 anys
SENYOR PANCRAÇ	70 anys
JORDI	30 anys
PERET	38 anys

ACTE ÚNIC

Sala en una casa de pagès. Mobles bons però antics. Porta al foro, dos de laterals, una finestra a la dreta.

ESCENA I

JORDI.

JORDI *(Està mig ajagut sobre un gran canapè i s'ha de conèixer que medita molt capficat..)*

Los ulls hi veuen com sempre...
no somio, estic despert,
no tinc febre... el cap tranquil,
conservo tot lo cervell,
prova això que so com antes.
Vamos, que soc el mateix.
¿I si no ho fos? Necessito
assegurar-me'n, pel cert.
¿Com? ¡Un mirall...! Veus bé, sòcio.
Me fas un favor immens.

(Mirant-se.)

Ara sí que no tinc dubte:
el nas, los ulls, els cabells,
aquesta cara és la meva.
So en Jordi... ¡prou que em conec!
¿Prò per què lo que a mi em passa
no ha de passar a ningú més?
¡Tan estranya és l'aventura
que em confonc i perdo el seny!
És precis posar en ordre
les idees i... pensen.
Ahir me'n vaig al casino,
jugo al tresillo un ratet,
vaig perdre lo que portava,

(Girant-se les butxaques.)

és provat, no hi queda res.
Quan eren per allà les dotze,
un senyor moreno, sec,
que anava vestit tot negre
de des del cap fins als peus,
me dona un cop a l'espatlla
i em fa entrega d'un bitllet.

(Se'l treu de la butxaca.)

Aquí el tinc, és positiu:
veiam si diu lo mateix.

(Llegint.)

«Jordi, segueix la persona
que et donarà aquest paper

i ella et portarà al costat
de qui aguarda lo moment
d'estrènye't en los seus braços
per no separar-te'n més.»

(Declamat.)

¡Una abraçada per sempre,
ves si tinc feina per temps!
Sense firma, bona olor
de pitxolí i de clavell...
al menos serà marquesa:
m'haurà vist, jo no so lleig...
Això passa cada dia,
però no del modo aquest:
¿una aventura semblant,
veiam qui la resisteix?
¡Oh! Ningú... jo, sobretot,
que em moro pel novel·lesc...
Així és que, de seguida,
alçant-me sens dir-li «anem»,
ell se posa a caminar,
jo camino al detràs d'ell.
Al ser a baix, hi havia un cotxe,
cap a dintre i, com el vent,
nos porta an aquesta casa
que té trajos de castell;
l'home em senyala aquest quarto,
trobo un llit ni fet exprés,
m'hi fico i als cinc minuts
roncava com un beneit.
Què ha passat mentre dormia
és difícil de saber.
No he vist rastre de persona,
això no és casa, és desert.
I lo pitjor de l'assumpto
és que tinc gana per deu
i no em porten ni un vas d'aigua.
Lo que és jo, no espero més,
vaig a descobrir terreno:
mentre que tinga l'encert
de trobar la cuina.

(A l'arribar a la porta.)

¡Bo!

Tancada i ara mateix
era oberta... ¡que és estrany!
Per cosa d'encantament,
sols hi falta una princesa,

sentir crits, sentir gemecs,
i una manarra disforme
que em vagi servint un tec...
La paciència se m'acaba.

(Forcejant la porta.)

És inútil, no cedeix.
¿Doncs, com surto? Una finestra:
és molt alta, però anem.
Val més morir de caiguda
que no pas de fam i set.

(Puja sobre d'una cadira per tirar-se daltabaix quan surt PANCRAÇ del primer quarto de l'esquerra.)

ESCENA 2

JORDI, PANCRAÇ.

PANCRAÇ Detingui's, jove, detingui's..

JORDI ¡Una persona!

PANCRAÇ ¡Ja ho veu!

JORDI ¿Vostè és un home?

PANCRAÇ M'ho sembla.

JORDI ¿L'hi sembla?

PANCRAÇ Bé... n'estic cert.

JORDI *(Agafant-lo pel braç.)*
No el deixo anar que no em digui
aquest misteri a què ve.

PANCRAÇ Amb molt de gust.

JORDI Doncs, expliqui'm:
¿qui del casino m'ha tret,
qui és que desitja abraçar-me,
qui aquí em tanca presoner?

PANCRAÇ Vagi per peces menudes
o si no no ens entendrem.

JORDI ¿Aquesta carta sens firma,
el que l'ha escrita és vostè?

PANCRAÇ No senyor, jo no tinc ganes
d'abraçar-lo, ja coneix...

JORDI Ho celebro... Bé, l'autor
m'haurà vist en lo passeig.

PANCRAÇ S'equivoca, mai l'ha vist.

JORDI És un...

PANCRAÇ Una.

JORDI ¿Rica?

PANCRAÇ Ja ho crec.

JORDI ¿Maca?

PANCRAÇ Més que un àngel.

JORDI ¿Jove?

PANCRAÇ Miri'm a mi.

JORDI Bé, ja el veig.

PANCRAÇ Ella té la meva edat.

JORDI ¿La seva?

PANCRAÇ Tinc un any més.

JORDI ¡*Vade retro!* ¡Una vellota!
Déu me'n guard. ¡Mare de Déu!
Quan los companys ho sabrien,
quines bromes, ¡ja estic fresc!
Faci'm lo favor d'obrir,
que an aquí ja hi so de més.

PANCRAÇ ¡I quina sang més ardenta!
Com la seva... lo mateix.

JORDI No m'enfadi, si no m'obre...

PANCRAÇ Calma, calma, jovenet.
Encara tinc més que dir-li:
lo principal.

JORDI Acabem.

PANCRAÇ ¿A Mèxic no hi té una tia?

JORDI Si no és morta, bé m'ho crec.
Fins ara farà dos anys,
m'escrivia cada mes,
però va parar de cop
i no sé lo que s'ha fet.

PANCRAÇ Gosa de bona salut.

JORDI Me n'alegro. ¿La coneix?

PANCRAÇ ¡I tant!

JORDI Contava la mare
que era hermosa.

PANCRAÇ Sí, un portent.

JORDI Que era amiga d'exhibir-se,
lo que se'n diu un cap verd.

PANCRAÇ Com ara.

JORDI Bé, aquesta tia...

PANCRAÇ No obstant de l'edat que té,
ha deixat sa nova pàtria
per venir aquí amb l'anhel
d'abraçar el seu nebot.

JORDI ¿D'abraçar-me? ¡Com! L'autora
de la carta...

PANCRAÇ És ella.

JORDI Bé.
¿Per què valdre's d'aquests medis?
Tant misteri... tant secret...

PANCRAÇ Era precis, li escrivia
i vostè li feia el suec.

JORDI ¡Vaia un gènit!

PANCRAÇ És aixís.

JORDI ¡Quins acudits!

PANCRAÇ Són els seus.

JORDI Li darà tantes memòries,
ja vindré quan tingui temps.

PANCRAÇ ¡Ingrat! Ni voler-la veure
quan ella ve expressament
de Mèxic per abraçar-lo,
per fer feliç a vostè.

JORDI ¿Com?

PANCRAÇ ¿No endevina què intenta?

JORDI Pagar-me tot lo que dec.

PANCRAÇ De seguida, luego...

JORDI Luego,
quan se mori, fer-me hereu.

PANCRAÇ Endevinat, ¿i què més?

JORDI ¡Oh!

PANCRAÇ Busqui.

JORDI No atino.

PANCRAÇ Pensi.

JORDI No hi caic.

PANCRAÇ Casar-lo.

JORDI ¿Com? Que...
Ella és bona, no l'hi nego,
té feliços pensaments,
però aquest per mi no fa.
No serveixo, m'ho conec.

PANCRAÇ ¿S'oposa al matrimoni,
que torna la terra en cel?

JORDI Lo que vulgui. Sí, senyor.
Tothom no pensa el mateix,
i després, per què ocultar-ho,
a parlar-li francament...
Vostè és amic de la tia,
de la família potser...

PANCRAÇ Ho he provat mils de vegades
perdent-ne paciència i temps
sense mai poguer alcançar-ho,
quaranta anys de fer el mateix.

JORDI ¿Deu haver estimat, de jove?

PANCRAÇ Amb deliri, jove i vell.

JORDI Aleshores m'entendrà:
jo amb deliri, com vostè,
també estimo...

PANCRAÇ Tot perdut.

JORDI Un conjunt de perfeccions:
gràcia, bellesa... talent:
bastarà que li anomeni
la Presti.

PANCRAÇ No la conec.

JORDI ¿No coneix la gran artista
 que ha arribat en el Liceu?

PANCRAÇ Cantant...

JORDI Rival de la Patti,
 temut amb ella... ja veu...

PANCRAÇ ¿Però lo seu porvenir?

JORDI M'acontento amb lo present.

PANCRAÇ ¿I la fortuna?

JORDI Tontada,
 mentre fiïn, no serveix.

PANCRAÇ ¿I com paga?

JORDI Quedo a deure.
 És modern.

PANCRAÇ (No té remei:
 hi agotat tots els recursos,
 d'eloqüència no en tinc més.)
 Tal volta la seva tia...

JORDI Pobra tia, perdrà el temps.
 La respecto, la venero,
 però no l'escoltaré.

PANCRAÇ La va a veure de seguida,
 quan d'esmorzar estigui llest.

JORDI ¿Esmorzar? ¡Santa paraula!
 ¿I em parla de casament
 i tontades, quan de dèbil,
 quasi no m'aguanto dret?

PANCRAÇ (*Traient-se una clau de la butxaca.*)
 A l'últim del corredor...

JORDI (*Anant-se'n corrents.*)
 ¿És la taula? Ja m'hi veig.

ESCENA 3

PANCRAÇ.

PANCRAÇ Estem molt adelantats,
 com si diguéssim, perdut.
 ¿Què dirà Donya Clotilde?

Jo pagaré el seu disgust,
és del modo que ho arregla
des de sempre, per costum.
Maleït siga la cantant
que és causa d'aquest embull.
Vaig a dir a donya Clotilde...
ella ve i sento que tus.

(Surt donya CLOTILDE. PANCRAÇ va cap a ella, li dona el braç i l'acompanya al silló)

ESCENA 4

Donya CLOTILDE, PANCRAÇ.

D. CLOTILDE Cuiti: acosti'm al silló.

(Assentant-se.)

Tenia ganes de seure.

PANCRAÇ No em fa cas... ¡Camina massa!
Se creu jove...

D. CLOTILDE Dec ser vella.

PANCRAÇ Seixanta-nou anys complerts.

D. CLOTILDE Pitjor vostè, poca-pena,
que en té setanta, setanta.
Sempre torna amb la mateixa,
no me'ls té que recordar,
prou que els sé i prou que em pesen.

PANCRAÇ *(Vamos, ja hi som.)* No s'enfadi,
dongui'm una miradeta,
jo soc vell, vostè no encara.

D. CLOTILDE I el que trigaré, a ser vella.

PANCRAÇ ¿I si jo pogués lograr
treure-me'n de sobre trenta?

D. CLOTILDE ¡Ai, tant de bo!

PANCRAÇ Me'ls quedava
tan sols per fer-la contenta.
Fem les paus, dongui'm la mà.

D. CLOTILDE Avui no, per penitència.

PANCRAÇ ¿Tendrà valor per negar-me,
quan sap que aixís m'aconcenta?
Fa vint anys que cada dia

al matí, quan la puc veure,
li beso...

D. CLOTILDE Per'xò mateix.
Té de convenir que pesa,
una cosa sempre igual.

PANCRAÇ ¿Què hi volgut, jo? Diferències,
més vostè, molt al contrari,
avorrint-me per sistema,
gosant-se en fer-me sofrir
i divertint-se amb mes penes.
Jo he sigut lo seu regatxo,
m'ha fet anar com un enze
i al pensar en lo meu gènit,
que un no res me logra encendre,
m'admiro que hagi tingut
lo que es diu tanta paciència
per suportar de vostè
els capritxos i estranyeses.
(*Allargant la mà.*)

D. CLOTILDE ¡Hola! ¿Ja rondina el raro?

PANCRAÇ ¿Per què no voler ser meva?

D. CLOTILDE Prou voldria, però no puc.
Vostè és un amic de veres,
també li soc bona amiga,
mes casà'ns, de cap manera.
Fa vint anys que viu a casa,
a sol ni a sombra no em deixa,
d'aquí ve el no convenir-hi,
com que el tinc de veure sempre...

PANCRAÇ Tindria de ser al revés.
El tracte carinyo engendra.

D. CLOTILDE Siga dit entre nosaltres,
des del dia que va néixer,
vostè no ha estat guapo, gens,
i ara que els anys ja li pesen,
se va enlletgint cada dia,
de modo que no el puc veure.
Jo, al contrari, ¿no és vritat
que si algú me digués vella
fora per dir-me bonica?
¿Oi que ho soc? Digui...

PANCRAÇ ¡Coqueta!

D. CLOTILDE I n'hi sigut.

PANCRAÇ A qui ho conta.
De l'hermosura suprema
n'és còpia exacta el retrato,
quan tenia...

D. CLOTILDE ¿A què retreure?

PANCRAÇ Divuit anys... des d'allavors
que an aquí lo guardo sempre.
(Va per treure'l.)

D. CLOTILDE No el toqui, no me l'ensenyi.
¡Ai!

PANCRAÇ ¿Què?

D. CLOTILDE Mudem de conversa.
¿El meu nebot, què s'ha fet?

PANCRAÇ Esmorza.

D. CLOTILDE Bé, ¿què li sembla?

PANCRAÇ Un jove...

D. CLOTILDE ¿Guapo?

PANCRAÇ Bastant.

D. CLOTILDE ¿Eixerit?

PANCRAÇ Molta vivesa.

D. CLOTILDE ¿Que té els ulls blaus?

PANCRAÇ Crec que sí.
A menos que els tingui negres.

D. CLOTILDE Durà bigoti.

PANCRAÇ Acertat.

D. CLOTILDE Té bon gust, això ho revela.
Una cara tota llisa
no va bé, me fa l'efecte
de capellà o de torero.
¿Vostè, per què no se'l deixa?

PANCRAÇ Senyora...

D. CLOTILDE ¿Té bon caràcter?

PANCRAÇ Fa cara de calavera.

D. CLOTILDE Tant millor, no puc sofrir
un home de poca empresa.
Jo li daré bons consells,
com si fos la mare seva,
ademés, lo matrimoni
corregeix tots los defectes.

PANCRAÇ Si aquest és l'únic remei,
no podrà fer-hi carrera.

D. CLOTILDE ¿Què vol dir?

PANCRAÇ Que ha refusat.

D. CLOTILDE ¿El casament?

PANCRAÇ No l'accepta.

D. CLOTILDE ¡Ah, Déu meu! ¿Amb quin motiu?

PANCRAÇ D'estimar té la flaquesa...
Indigni's, senyora.

D. CLOTILDE ¡Cuiti!

PANCRAÇ ¡Una cantant!

D. CLOTILDE ¡Mala estrella!
Són gent que la saben llarga.
Avesats a fer comèdia...
¡I que me n'ha de fet de mal!
¿Se recorda de l'Herèdia?
¡L'estimava, de quin modo...!
I quan casada m'hi veia,
fugí amb una bailarina
una tarda.

PANCRAÇ No, era un vespre.

D. CLOTILDE Cabal, sí: bona memòria.

PANCRAÇ Per tot lo seu, excel·lenta.

D. CLOTILDE Mes, ¿per què an al meu nebot
no ha procurat fer-li entendre...?

PANCRAÇ Deu escoltar-se a ningú,
li pot anar amb paraules.

D. CLOTILDE Això serà que vostè,
posant-li la cara fiera,
l'ha espantant... ¡Si no té tino!
Ja li tinc dit que és un enze.

PANCRAÇ Endavant.

D. CLOTILDE ¿No vol casar-se...?
Tots los meus plans i projectes
desbaratats... és terrible...
abominable... molt crespa...
¿Veritat? Digui que sí,
dongui'm, quan menos, el pesa'm,
aconsoli'm... ¡No, no, calli,
que tota la culpa és seva
i per vostè s'ha perdut ,
per ser tonto, per ser inepte!
¡Ai, Pancraç, si no fos dona,
l'atiparia de llenya!

PANCRAÇ Ves, ¿quan deia que, per últim,
jo pagaria la festa?

D. CLOTILDE (*Enfadada.*)
Ara ho vull i aixís serà.
Si a les bones no em vol creure,
a la força el casaré.

PANCRAÇ Molt ben fet.

D. CLOTILDE I si no ho logro,
 (*A PANCRAÇ.*)
me'n recordaré per sempre:
no l'hi perdono en ma vida.

PANCRAÇ L'ase dels cops aquí el tenen.

D. CLOTILDE Vaig a trobar-lo.
 (*PANCRAÇ li ofereix el braç.*)
 ¿Què vol?

PANCRAÇ El meu braç...

D. CLOTILDE ¿El braç? Se'l queda.
Dec ser alguna paralítica.
 (*Dona alguna passos vacil·lant.*)

PANCRAÇ Vagi, vagi...

D. CLOTILDE (*Suplicant que hi vagi.*)
 ¡Pancraç...!

PANCRAÇ (*Somrient.*)
 ¿Què?

D. CLOTILDE No se'n rigui, poca-pena.
Dongui'm la mà.

PANCRAÇ ¿Què en farà?

D. CLOTILDE Les botines que m'apreten.

PANCRAÇ ¿Ho veu, com me necessita?

D. CLOTILDE ¡Oh!, no perquè sigui vella.

PANCRAÇ *(Deturant-la.)*
(¡Calli! Ja el tenim aquí.)

D. CLOTILDE *(Li donaré una sorpresa.)*
(Apartant-se a un cantó. Entra JORDI tot alegre.)

ESCENA 5
Dits, JORDI.

JORDI Se'l felicita, senyor...

PANCRAÇ Pancraç. ¿Per què?

JORDI Per la taula.

PANCRAÇ Ara... estic per escoltar-lo.
Ja... ¿l'estómac...?

JORDI Satisfet.

PANCRAÇ ¿I el seu cor no diu res?

JORDI *Calla:*
el tinc molt ben educat,
no vull que siga xerraire.

PANCRAÇ Però, vamos, fins un cego
veuria...
(Senyalant-li a donya CLOTILDE.)

JORDI ¿Què?
(Adonant-se'n.)
So un pavana.
Una senyora, la tia;
sí, la tia idolatrada.
Dispensi'm l'atordiment,
a l'entrar... jo no esperava...

D. CLOTILDE ¿Excuses... entre família
compliments... mentre t'aguarden

els braços, no d'una tia
sinó, per tu, d'una mare?

JORDI Oh, senyora...

D. CLOTILDE Mal nebot,
no fer-ne cas de les cartes
que la tia li escrivia...

JORDI Era un ingrát, mes des d'ara...

D. CLOTILDE ¿No vol venir...? Me vaig dir,
doncs vindrà... i ja et tinc a casa.
(A PANCRAÇ.)
Miri-se'l ben bé, ¿no troba
que és pastat a ma germana?

PANCRAÇ No diré, fora el bigoti...

JORDI Haver atravessat la mar
sols per veure'm...

D. CLOTILDE I abraçar-te.

PANCRAÇ (No valia pas la pena.)

JORDI El seu carinyo m'encanta,
me commou, i quasi sento
l'amor que es té per la mare.

D. CLOTILDE Això vull, que jo, al complir
amb empresa tan sagrada,
li vaig prometre el seu lloc
ocupar... ¡Quant t'estimava!

JORDI I ella a vostè.

D. CLOTILDE Ben segur.

JORDI Jo per ella sé que és franca,
que és alegre i que l'humor
mai del seu costat s'aparta.

D. CLOTILDE Sí, sí, una bala de vidre.

JORDI Hermosa, sol·licitada,
pretendents...

D. CLOTILDE A decidir.
(A PANCRAÇ.)
(Conta-li.)

JORDI (Ja sé la flaca.)

D. CLOTILDE ¡Oh!, de tots, menos alguns,
amb mèrits per agradar-me
conseguien que el meu cor
s'interessés per ells... D'altres
sols me feien riure.
(*Per PANCRAÇ.*)
El senyor ho sap: ¿per què ho calla?
Al meu temps, igual que avui,
hi havia homes molt amables,
guapos, bons mossos, complets,
despresos, amb gust, amb gràcia...
(*A PANCRAÇ.*)
Ho parlava per vostè.

PANCRAÇ Per supuesto, me'n faig càrrec.

D. CLOTILDE Aquestes dolces memòries
lo record les torna amargues.
JORDI No per vostè, que lo temps,
és a la vista, no passen.

D. CLOTILDE Aprengui, senyor Pancraç.

PANCRAÇ (A dir mentides... ¡Ah! ¡Tana!)

D. CLOTILDE Deixem-nos de tonteries.
(*A PANCRAÇ.*)
Vaig a parlar-li molt grave.
(*A JORDI.*)
Fora jo, ningú no et queda,
Així, em toca interessar-me
pel teu bé, com ho faria,
si visqués, la teva mare;
jo et tinc de donar consells
i la dona si et fa falta.

JORDI Els consells ja els hi perdono,
lo que necessito, és l'altre.

D. CLOTILDE ¿Sents, Pancraç?

PANCRAÇ Sí, parla clar.

D. CLOTILDE ¡I quins acudits! ¡M'encanta!
Conta'm algo de ta vida,
del teu gènit, del caràcter.

PANCRAÇ ¿Jugues?

JORDI Poquet, entre amics,
allò per passar la tarda,

mes si perdo, hi passo el vespre:
no vull que es burlin les cartes.

D. CLOTILDE Com jo, té la meva sang,
no desmereix de sa raça,
no vulguis mai que t'humillin
quan perdis, la tia paga.

PANCRAÇ Res millor per corregir-lo
que dar-li forces eixamples.

JORDI És molt bona.

D. CLOTILDE ¿Doncs què et creies?
De segur que tu et pensaves
trobar en mi una vellota
macilenta, lletja, rara,
amb el nas ple de tabaco,
amb ulleres, còfia estranya,
vestida com una mòmia
i un bastó per apoïar-se..

PANCRAÇ (De tabaco, vostè en pren.)

D. CLOTILDE (Un insult cada paraula.)

JORDI És vritat, aquest retrato
me'l via fet d'avançada,
però ¡quina diferència!
Vostè és indulgent, amable,
alegre, de bon humor,
vesteix amb molta elegància...
¡Oh, m'enamora!

PANCRAÇ (Veïam
sí, a l'últim, se li declara.)

D. CLOTILDE Jo vull ser la teva amiga.

JORDI Sempre, senyora, des d'ara.

D. CLOTILDE Ta confidenta.

JORDI Cabal.

D. CLOTILDE Me contaràs tes hassanyes.
No, vull dir, tes aventures.

PANCRAÇ ¿Voldrà sentir...?

D. CLOTILDE Sí, m'agrada.
El jovent deu divertir-se,
s'ha d'aprofitar, quan passa.

Tothom ha tingut la seva
menor part.

PANCRAÇ Moltes gràcies.

D. CLOTILDE Però no, això són locures,
¿ser-te amiga? Extravagàncies.
Tu t'oposes al que vull,
mos projectes desbarates.

JORDI ¿Jo, tia, quan per vostè,
 si la vida em demanava...?

D. CLOTILDE No pretenc cap sacrifici,
de fer-te feliç se tracta,
vull casar-te i me refuses
la que esculleixo.

PANCRAÇ ¡Un àngel!

JORDI ¡Com desfer-li la mania!

D. CLOTILDE Ben segur que t'agradava,
n'estic certa, sols veient-la.

JORDI Excusi'm, fora un ultratge
negar-m'hi, quan l'hagués vista...
Si sapigués com provar-ne
l'afecte que li professo,
quedava vist a les clares.
Mes el casament... no sé...
és... no fa pel meu caràcter.
¿Vostè no voldrà que siga
un infeliç per complaure-li
un desig?

D. CLOTILDE ¿Infeliç, tu?
Al pensar-hi, ja m'espanta.
Ves, ves-te'n amb la que estimes,
si la ditxa té de dar-te:
l'avorreixo, la detesto.
Mes no, que aquestes paraules,
ho conec en ton semblant,
pena profunda te causen
fins lograrà que l'estimi
com filla, si no t'enganya...

JORDI ¡Oh, tia!

D. CLOTILDE No et detinc més,
de ser amb ella te tarda.

Ves i torna, ja ho voldrà,
no es té celos d'una mare.
(A part, a PANCRAÇ, mentre l'acompanya, ràpid.)
(Vostè en té tota la culpa.
Salta avui d'aquesta casa,
si no el convenç.)

PANCRAÇ (¿Com ho faig?)

D. CLOTILDE (Arregla-ho, so inexorable.)

PANCRAÇ (¿I si ho puc lograr?)

D. CLOTILDE (Demani.)

PANCRAÇ (¿El que vulgui?)

D. CLOTILDE (En té paraula.)
(Se'n va donya CLOTILDE. PANCRAÇ baixa fins a posar-se al costat de JORDI.)

ESCENA 6

JORDI, PANCRAÇ.

PANCRAÇ (Barrina, Pancraç, i és teva...)
JORDI *(Fixo, per on ha sortit la seva tia.)*

És una dona sublime,
fins crec que m'ha fet plorar.

PANCRAÇ ¿No és veritat que és una tia...?

JORDI Com no se'n troba cap més.
Adorable, distingida...
¡Envejo la sort de l'oncle!

PANCRAÇ Té en ses mans lo aconseguir-la,
si accepta lo casament.

JORDI ¡Quin disbarat! ¿Jo amb la tia?

PANCRAÇ ¿Com?

JORDI És massa diferència.

PANCRAÇ Comprenc.
(Fregant-se les mans de content.)
(Tot va per la pinta.)

JORDI Mes, amb tot, parlo formal,
si mudés de pensar un dia,
si mai pensava casar-me...
buscaria, per unir-me,
a una dona que tingués

ses maneres distinguides,
son caràcter, lo seu gènit,
tot lo que en ella cautiva.

PANCRAÇ Doncs, si la trobés igual...

JORDI Ja coneix que és impossible.

PANCRAÇ Què ha de ser. Casi's amb ella.

JORDI És una tontada insigne.
Si es pogués treure de sobre
vint o trenta anys...

PANCRAÇ ¿La voldria?

JORDI Com un loco.

PANCRAÇ (Bé.) ¿I el casori?

JORDI A l'acte.

PANCRAÇ ¿SÍ?

JORDI De seguida.

PANCRAÇ (La inspiració que he tingut és la clau que obre ma ditxa.)
(*A JORDI, sèrio.*)
Avui, aquest vespre, el caso.

JORDI ¿Vostè? ¿I amb a qui?

PANCRAÇ Amb sa tia.

JORDI ¿Amb ella?

PANCRAÇ Amb ella. ¿La troba
de massa edat? No priva.
¿Demana vint anys de menos?
Poca cosa és en justícia.
Doncs jo n'hi trauré cinquanta.

JORDI Vostè pot...

PANCRAÇ Paraula obliga.

JORDI (Anem-li seguint la pista.)
 (Haurà volgut divertir-se
 i em prendrà per un tanoca...
 vegi que no m'intimida.)
 L'agafo pel mot. ¿Vostè
 promet tornar-me la tia
 (Apoiant-se sobre l'espatlla de PANCRAC.)

convertida en un pimpollo,
fresca, tendra, ben bonica?

PANCRAÇ A divuit anys.

JORDI ¿Cabells blancs?

PANCRAÇ Ni sombra.

JORDI ¿Arrugues?

PANCRAÇ Ni mitja.

JORDI ¿Les dents?

PANCRAÇ Totes.

JORDI ¿Blanques?

PANCRAÇ Fines.

JORDI Tracte acabat, senyor màgic.

PANCRAÇ Sí que ho soc, mes per xaripa.
Li conto...

JORDI Soc tot aures: m'ha tocat el meu registre.
Té lo que és meravellós,
una cosa que em fascina.

PANCRAÇ (¿Ah, sí? Doncs veuràs, espera't, comença a escoltar mentides.)

JORDI (Aquest vell és divertit, veiam com logra sortir-se'n.)

PANCRAÇ Un dia... ja fa molts anys,
sent a Mèxic, a on vivíem,
va trucar a casa nostra
un pobre mort de fatiga.
No pot figurar-se el temps,
una tempestat terrible,
l'aiga queia amb més de força
que el diluvi de la Bíblia.
Compadescut del pobret,
la porta vaig manar obrir-ne,
vaig donar-li roba neta,
dinà amb mi com de família
i al llit millor de la casa
hi descansà com un príncep.
L'endemà, quan se n'anava,
me va dir al despedir-se:

«Com a paga del favor
de vostra franca acollida,
aquí vos entrego un líquid
de virtut rara i sublime,
rebaixa los anys que es vulgui
an al vell que amor inspira.»

JORDI Ja és molt que vostè...

PANCRAÇ Es comprèn.
Ni jove he tingut la ditxa
de que ningú m'estimés

JORDI ¿Vostè, creient-se pamplines
 les paraules d'aquell pobre,
 natural, se'n degué riure?

PANCRAÇ Sí, tal feia de primer,
mes no després, quan va dir-me
com se deia.

JORDI ¿Satanàs?

PANCRAÇ Míster Hume.

JORDI Ja és sortida.
 ¡Ha, ha!

PANCRAC

Rigui... rigui... bé,
no riurà quan, a sa vista,
vegi la transformació.
A la seva tia estima,
els vint anys o per aquí...
és la cosa més senzilla,
beu del líquid i ja està.
Calla, bona prova: tinga.
(Traient-se de la butxaca un retrato i donant-l'hi.)
Fixi's amb aquest retrato.

JORDI Hermosa peregrina
 ¿Es...?

PANCRAÇ D'ella.

JORDI ¿Sí?

PANCRAÇ A divuit anys.

JORDI Angelical.

PANCRAÇ *(Sospirant còmicament.)*
¡Ai!, bonica.
Aquí té lo que ha sigut,

lo que serà de seguida.
Guardi-se'l per comparar.

JORDI Sí, me'l quedo. No es detinga,
deixeble de Míster Hume,
a l'obra, que veure-ho em triga.

PANCRAÇ ¡Vatua! ¡Me'n descuidava!
Que li adverteixi precisa,
de memòria, al fugir els anys,
no n'hi quedarà ni pisca.

JORDI ¿Què vol dir?

PANCRAÇ Que no se sorprengui
que no recordi sa vida,
que no conegui a vostè.

JORDI No ve d'aquí, ¡que prim mira!

PANCRAÇ Jo aviso...

JORDI Escolti: ¿un nebot
pot casar-se amb una tia?

PANCRAÇ Això arrai, ho arregla el Papa.
Bé, amb diners, ella ja és rica.

JORDI *(Apressant-lo.)*
El miracle... m'ha promès...

PANCRAÇ Mai no falto... so molt digne.
 (Se'n va.)

ESCENA 7

JORDI.

JORDI ¡Redimontri de vellet!
La seva audàcia em confon,
fora tonto si me'l creia.
No el crec i, a pesar de tot,
com si m'hi haguessin clavat,
no em puc moure d'aquest lloc,
i, si quan torni m'hi troba,
se'n riurà... deixem-lo sol.

(A l'anar a sortir entra PERET, amb un diari a la mà.)

ESCENA 8

JORDI, PERET.

PERET ¿Don Jordi?
JORDI Digui.
PERET ¿És vostè?
JORDI Des de que vaig venir al món.
PERET La senyora i don Pancraç
 li recomanen tots dos
 llegeixi d'aquest diari
 lo que és marcat al cantó.
 (Saluda i se'n va.)

ESCENA 9

JORDI.

JORDI Més misteri, ¿què serà?
 Si això dura, em tornen boig.
 (Desplegant el diari.)
 ¿Per què voldran que llegeixi?
 An aquí veig la senyal.
 (Llegint.)
 «Hoy,
 Presti, la sublime artista,
 se casa con el tenor...»
 Coqueta, falsa, perjura...
 M'ha enganyat. Mil llamps i trons,
 me'n corro cap a desfer-ho:
 si es casa, que perdi el nom.
 *(De dins, CLOTILDE canta a gust de l'actriu. JORDI, que, corrents, ja quasi a
 la porta arribava, se detura.)*
 ¿Què és lo que sento? ¡Déu meu!
 Estic embruixat del tot.
 Sí, sí, és la veu de la tia,
 mes no com era fa poc,
 sinó fresca, tendra, jove,
 com un àngel que ve al món.
 Deliro, no sé què em passa:
 bull la sang, crema el meu front,
 m'ofego, em falta aire... obriu...
 Ho demano per favor.
 *(Ha anat a la porta a on pica amb frenesí i es queda sorprès, espantat, al veure
 a CLOTILDE amb un vestit igual que el de donya CLOTILDE, acompanyada
 de PANCRAÇ. Procurin que la noia faci l'efecte a l'espectador de que veu la
 vella quan era jove. JORDI, espantat, ha reculat fins al prosceni. PERET és qui
 obre la porta, que té de ser de dos fulles i obrir-se cap a dintre. PERET no es mou
 de la porta durant tota l'escena.)*

ESCENA 10

JORDI, CLOTILDE, PANCRAÇ, PERET.

JORDI ¡És ella!

CLOTILDE ¿A on me porta? ¡Un jove!

PANCRAÇ És el seu futur espòs.

JORDI (*Mirant-se-la.*)
Sa figura...

CLOTILDE (*Baix, a PANCRAÇ.*)
(No li agrado...
fins sembla li faci por.)

PANCRAÇ (És que el xicot no esperava...)
(*Alt.*)
Senyor Jordi...

JORDI (*Mirant-se-la.*)
L'aire i tot.

PANCRAÇ Tinc el gust de presentar-li
la senyoreta...

JORDI ¿Què? ¿Com?

PANCRAÇ (*Seguint.*)
La senyoreta Clotilde...
sa futura...

JORDI (Me confonc.)
Senyoreta... no... senyora.
(Si és la tia.) Tinc l'honor...

CLOTILDE (*Després d'inclinar-se.*)
(Trobo que no és de bon ésser.)

PANCRAÇ (*Baix, acostant-se a JORDI.*)
(¿He complert?)

JORDI (Com un bruixot.)

PANCRAÇ (*Humil.*)
(Deixeble de Mister Hume.)

JORDI (Va a l'infern.)

PANCRAÇ (M'importa poc.)

CLOTILDE (*A PANCRAÇ, baix.*)
(¿Què li deia?)

PANCRAÇ (Que jo sobro.
Se vol quedar amb tu sol.)

CLOTILDE (¿A soles?)

PANCRAÇ (Vigilaré.)
(A JORDI.)
Ànimo, Jordi, valor,
a conquistar la tia
i, si troba n'he fet poc,
si més jove la volgués...
(Mostrant-li el frasquet.)
Encara en queda, per sort.
(Al passar per davant de PERET, li diu.)
Vine, faràs de notari.

PERET (Baix, anant-se'n amb ell.)
(¿Aixís mateix?)

PANCRAÇ (De senyor,
de trona, levita llarga...)

PERET (Al menos, que faci goig.)
(Se'n van PANCRAÇ i PERET i queda en primer terme JORDI. CLOTILDE, al mig.)

ESCENA II
JORDI, CLOTILDE.

JORDI (Míster Hume és un gran home
i jo soc lo més taujà.)

CLOTILDE (És que no es mourà d'allà,
fora pesada la broma.)

JORDI (Tornar venerable tia
a l'edat de la innocència...
¡Fer-me paga d'una herència!)

CLOTILDE (Per estar aixís, no valia
la pena de quedar sols.

JORDI (Tinc de parlar... ¿què diré?)
(Acostant-se.)

CLOTILDE (Ai, gràcies a Déu que ve.)

JORDI (¿Com començo...? Té bemols...)
Un gran favor li deuria
si sigués prou indulgent

dispensant l'atreuiment...
Vostè pot comprendre, tia...

CLOTILDE *(Mirant-lo, sorpresa.)*
(Ha dit tia...)
 (Mirant si hi ha algú més.)
 ¿Parla amb mi?

JORDI Doncs, no ho és...

CLOTILDE ¿Quina cabòria!

JORDI *(Dant-se un cop al front.)*
(¿Lo que ha dit! No té memòria:
fa un moment que surt d'aquí,
i ni menos me coneix.)

CLOTILDE (Deu ser boig, mira d'un modo...)

JORDI Si a cas li causo incomodo...

CLOTILDE ¿Oh! (Jo gosés...)

JORDI M'adverteix.
 (Anant-li a dir alguna cosa.)
Senyoreta...

CLOTILDE *(Amb moneria.)*
 (Seré sorda...)
Deixi a part galanteria,
sols Clotilde.

JORDI (¿Com la tia!
Que és estrany, lo nom recorda.)
 (Amb marcat estupor.)
¿Clotilde!

CLOTILDE ¿No li agrada?

JORDI Sí... (Tinc rodaments de cap.)

CLOTILDE No l'entenc...

JORDI Perquè no sap
la causa.

CLOTILDE ¿Causa?

JORDI Fundada.

CLOTILDE ¿Puc saber-la?

JORDI Sí, és vostè.

CLOTILDE ¿Ha dit jo? Quedo atordida.

- JORDI Una història...
 (CLOTILDE fa ademan d'interrompre'l i ell no li dona temps.)
 de sa vida.
- CLOTILDE Expliqui's...
- JORDI L'hi contaré.
 (Amb calma, anant-li a contar.)
Figuri's...
 (Interrompent-se de prompte.)
 ¿Està segura
de sols tenir divuit anys?
- CLOTILDE ¿Voldrà dir, donant-me afanys,
so més vella, per ventura?
- JORDI ¿I sempre jove ha sigut?
- CLOTILDE Penso que es vol divertir.
- JORDI Clotilde... Deu trobar en mi
lo ser més inconegut,
sense nord i sense estrella,
mescla de boig i de savi,
¿mes, si li jura el meu llavi
que en aquí l'he vista vella
ara mateix, què diria?
 (CLOTILDE se tapa la cara amb les mans.)
Cabells blancs.
- CLOTILDE ¡Oh!
- JORDI Sense dents.
- CLOTILDE Les tinc totes...
- JORDI *(Mirant-les-hi.)*
 Excel·lents.
Per últim, que m'era tia.
- CLOTILDE Aquest pensar l'ensinestra,
jo crido, és boig rematat.
- JORDI No ho faci o tiro el criat
que vingui per la finestra.
Si és que em vulga per amic,
si no pretén, amb sang freda,
que perdi lo seny que em queda,
convingui amb lo que li dic.
- CLOTILDE Tot lo que vulgui seré,
la seva àvia si tant vol,
però es quedarà tot sol.

(Saludant i volguent-se'n anar.)

Amb lo permís de vostè.

JORDI

(Detenint-la.)

No ho pensis, no, no te'n vas,
sigues àngel o dimoni,
filla de Déu...

CLOTILDE

¡Sant Antoni!

JORDI

O bé l'obra d'en Pancraç,
amb tu em caso avui mateix.

CLOTILDE

No vull marit que em creu vella.

JORDI

Ho has estat, per mala estrella,
mes ara no se't coneix.

CLOTILDE

¿Que m'ha vist, en un curt plaço,
jove i vella, m'ho ha dit?

JORDI

¿Qui el contrari m'assegura?

CLOTILDE

¡Que m'enfadi lograrà!

(Com si busqués un medi pel convencé'l.)

¿Té arrugues aquesta mà?

JORDI

(Besant-la.)

Oh, no, Clotilde, és locura.

(Entra PANCRAÇ amb PERET, vestit de notari amb un plec de papers sota l'aixella.)

ESCENA 12

Dits, PANCRAÇ, PERET.

PANCRAÇ

(Cop segur.) ¡Bravo!

JORDI

¡Vostè!

CLOTILDE

(A PANCRAÇ, anant a ell.)

No m'hi caso, és trastocat.

PANCRAÇ

(A part, a ella.)

(No tingues por, deixa'm fer.)

(A JORDI.)

Ja haurà llegit: la cantant...

JORDI

No vull bromes, l'estrangulo
si no em casa.

PANCRAÇ

An això vaig.

Ja veu, fins porto el notari.

(Senyalant-lo.)

- PERET (¡Aquest barret me ve gran!)
- JORDI (*Mirant-se'l.*)
¿El notari? ¿D'on l'ha tret?
¿També els sap fabricar?
- PANCRAÇ D'ells i dels procuradors,
té el motllo Satanàs.
El contracte ja està en regla,
sa firma i queda acabat.
- JORDI A veure si la tia...
- PANCRAÇ (*A PERET.*)
(És un altre, per mal art.)
Quan vostè vulgui, llegeixi.
- PERET (*Fent com si arreglés papers i parlant baix amb PANCRAÇ.*)
(Les ulleres me fan mal.)
- PANCRAÇ (*Baix.*)
(Llegeix per sota.)
- CLOTILDE (*Adonant-se'n.*)
(Ah, Peret.)
(*A PERET.*)
(De la ploma has prosperat.)
- PERET (Ja ho veu.)
- CLOTILDE (*A PANCRAÇ.*)
¿Per què?
- PANCRAÇ ¿Pot?
- JORDI (*A PANCRAÇ, emportant-se'l.*)
Escolti:
(¿Clotilde és jove?)
- PANCRAÇ Formal.
- JORDI (Mes si després, casada,
li veig sols un cabell blanc...)
- PANCRAÇ (Ja la pot prendre amb confiança,
n'hi responc amb lo meu cap.
Vamos, que el notari espera.)
- JORDI (*Mirant-se'l.*)
(També a mi em fa efecte estrany.)
- PERET (Com me mira.)

CLOTILDE *(Baix.)*
(¿Ho sabré...?)

PANCRAÇ (Tot, al ser a l'hora, ho sabràs.)

PERET *(Llegint.)*
«Ante mi comparecieron...»

JORDI És inútil.

PANCRAÇ Tiri avall.

PERET «Don Jorge Mir, de treinta años, soltero.»

JORDI Vagi passant.

PERET «I la senyoreta...»

PANCRAÇ *(Impacient.)*
Bueno.

PERET «Clotilde Roca de edad...»

JORDI Escoltem bé.

PERET «Dieciocho años.»

JORDI ¿N'està segur, divuit anys?

PERET *(Sorprès.)*
¿Eh?
(Després de mirar a PANCRAÇ, que li signa que digui que sí.)
¡Ben cert!

PANCRAÇ Té la partida.
El dot.

JORDI Fora.

PANCRAÇ Doncs firmar.

JORDI ¿Nosaltres dos...?

PERET I també...

JORDI No, no hi vui la d'en Pancraç.

PERET No, la de donya Clotilde.

JORDI *(Sorprès.)*
¿Com?

CLOTILDE La de l'àvia.

JORDI *(Aterrà.)*
La... la...

MISTER HUME

PANCRAÇ Sí... do...

JORDI (*A CLOTILDE.*)
 ¿Té àvia?

CLOTILDE ¡Vaja!

JORDI (*A PANCRAÇ.*) Miri'm
 sense riure gens... veiam...
 No pot ser.
 (*A CLOTILDE.*)
 Doncs no m'és tia.

CLOTILDE ¿Ser-li tia? Déu me'n guard.

PANCRAÇ Cosineta, sí.

JORDI Oh, ventura
 hermosa...

CLOTILDE No...

JORDI ¡Divuit anys!
 Mes, amb tot, perquè se'm fugí
 aquesta idea del cap,
 haig de veure a les dos
 totes juntes de costat.

ESCENA 13
Dits, CRIAT.

CRIAT (*Anunciant.*)
 ¡Donya Clotilde!

PANCRAÇ Pintada:
 ara se'n convencerà.
 (*Surt donya CLOTILDE, a la que van a rebre tots.*)

ESCENA ÚLTIMA
Tots.

D. CLOTILDE ¡Fills meus!

PANCRAÇ (*Dant-li el braç.*)
 ¡Senyora!

D. CLOTILDE ¡Àvia!

JORDI ¡Tia!

D. CLOTILDE ¡Així, units!

MISTER HUME

PANCRAÇ ¿Què tal?

D. CLOTILDE En sap.

PANCRAÇ Tot ha sortit d'aquest cap.

CLOTILDE (*A DONYA CLOTILDE.*)
¡Quant sabràs...!

JORDI Sí, la mania.
(JORDI i CLOTILDE, parlant baix. PANCRAÇ s'acosta a DONYA CLOTILDE, radiant.)

PANCRAÇ Per fi el nostre casament...

D. CLOTILDE Hi poso una condició.
(Ell, mig contrariat, l'interromp amb la vista i ella contesta senyalant el públic.)
Que alçanci l'aprovació...

PANCRAÇ (*Content.*)
Això arrai, incontinent.
(Resolt, al públic, amb la botelleta a la mà.)
Fe'ls aplaudir no m'abruma:
si no són propòsits seris,
(Fent ademàn de vessar el líquid cap al públic.)
els ruixo de cap a peus
amb l'aigua de Mister Hume.

Fi de la comèdia.

En remull

Entreteniment en una estona, en vers, per Rossendo Arús i Arderiu

Any 1880

Repartiment

SENYOR FORNELLS

JAUME (criat)

QUICO (ataconador)

DONYA TANA

ESPERANCETA

HOME 1

HOME 2

HOME 3

ACTE ÚNIC

Quarto ben arreglat, porta d'entrada al fondo, sent al mig de dos arques en les que hi ha cortinetes i una cadira a cada costat d'arcova. Taula, butaques, quadros, alfombra.

ESCENA I

QUICO.

QUICO *(Entra amb un diari a la mà i a l'altra la gorra: va amb mànigues de camisa i porta davantal.)*

Soc jo... en Quico, porto el *Brusi*...

Lo deixo aquí... ja el veurà....

Si no mana res en contra,
amb lo seu permís, me'n vaig...

Calla, no em torna resposta...
deu dormir o se n'és anat...

(Mirant al quarto.)

¡Tira peixet! ¡Quina vida!

¡Jo pogués dar-me-la igual...!

(Se posa la gorra.)

Si torno a néixer i tinc fills,
res de fer-los militars
ni mestres ni d'audiència
ni enginyers ni capellans...
Res d'aquestes carrerotes
que tots s'hi moren de fam.

Propietaris, sí senyor,
és carrera que s'ho val...
que ho diga el senyor Fornells...

(Atinant-hi.)

Oh, i mai penso preguntar
si és parent...

(Se senta en una butaca.)

¡Que bé que estic!

Jo la pogués tenir a baix...

El tamboret és tan dur

i això és tan tou...

JAUME

(De dintre.)

Bueno.

QUICO

(Estirant-se.)

¡Aaai...!

(Surt JAUME. Va amb librea.)

ESCENA 2

QUICO, JAUME.

JAUME ¡Una visita!

(Saludant.)

Senyor...

QUICO *(Fent broma.)*

De pega.

JAUME *(Sorprès.)*

¡En Quico!

QUICO *(Rient.)*

¡Ha, ha!

JAUME ¡Quin atreviment, el vostre!

QUICO No he vist ningú quan he entrat...

JAUME És que no devíeu fer-ho,
entrant aquí ja feu mal.
Sou porter, des de la porta...

QUICO ¡Ui, que crides!

JAUME Puc cridar.

QUICO Bé, com que vas tan bonic...

(Posant-se la mà al front.)

Dispensi'm, *mi general*.

JAUME No tinc orgull, ja ho sabeu,
prò cadascú pel seu braç...

QUICO Calla, que em trauré la gorra.

JAUME Fareu bé.

QUICO Sí que ets babau.

JAUME I no em tracteu més de tu.

QUICO No en passi cap mal de cap:
el tractaré fins de bisbe
si hi té empenyo...

JAUME No, no tant,
mes teniu de fer-vos càrrec
que mereixo tracte igual
que l'amo, quan ell és fora.

QUICO És dir, no sent-hi...

JAUME Jo en faig.

QUICO Amb permís d'ell.

JAUME Per supuesto.

QUICO ¿Donques ja deu ser passat
per les *dripoteques*?

JAUME No.
No és necessari.

QUICO Qui sap:
Aixís, si vol, l'amo el pot traure.

JAUME ¡Ca!

QUICO ¡Sí! ¡Ell faci com abans!
Mudava cada vuit dies
per no ser prou lletjos mai
fins que et va trobar...
(*Esmenant la frase.*)
A vostè...

JAUME Ja fa a la vora d'un any.
Ell està content de mi,
jo n'estic d'ell...

QUICO Doncs en paus.

JAUME Bona taula, bona roba,
se m'emporta a passejar...

QUICO Bé, per fer-lo ressortir.

JAUME A mi em fa sortir tabal.

QUICO Perquè ressurtí.

JAUME Bé, bueno,
fem-hi punt i s'ha acabat.
Això és de vida privada.
(*S'assenta a la butaca dant-se to.*)
Expliqueu-se, que es fa tard.
¿A què heu vingut?

QUICO A dur el *Brusi*.

JAUME (*Amb importància, agafant-lo.*)
El llegirem.

QUICO (*A part.*)
Sí no en sap.

JAUME ¿Res més?

QUICO No.

JAUME *(Signant-li que se'n vagi.)*
 ¿Doncs...?

QUICO Ara surto.
 (Al ser a la vora de la porta, recula.)
L'Esperança, la de dalt,
no n'està poc, de cremada.

JAUME ¿Perquè se la treu?

QUICO És clar.

JAUME Que s'enfadi, ella mateixa.
Aixís tindrà dos treballs...
El senyor Fornells...

QUICO Escolti:
mai pensava a preguntar...
L'amo, ¿que fora parent...?
 (Se senten crits.)

JAUME ¡Quina gresca!

QUICO És la de dalt.

JAUME ¡Ja em sentirà!

QUICO *(Assentant-se.)*
 Hi prenc cadira.

JAUME *(Amb to imperatiu.)*
¡Vos teniu la feina a baix!

QUICO *(A part i anant-se'n.)*
¡Ah!, quan vinga la Comuna,
si t'arreglo...
 (Al veure que JAUME se'l mira impacient.)
 Me'n vaig.

JAUME *(Preparant-se.)*
Poso cara de Neron
perquè s'espanti a l'entrar.
 (Entra ESPERANCETA molt desembolta.)

ESCENA 3

ESPERANÇETA i JAUME.

ESPERANÇA ¿A on és el ninot de l'amo?

(*S'assenta.*)

Li diu que estic esperant...

JAUME Senyora Esperança...

ESPERANÇA (*Cridant.*)

¿Què?

JAUME No té de cridar tan alt.

Pensi que és al primer pis.

ESPERANÇA No parlaria més baix
ni que al soterrani fos...
amb raó, no callo mai.
¿No es pot veure al propietari?

JAUME ¡Impossible! En aquest instant,
s'arregla per fer-se guapo.

ESPERANÇA Allavors sí que va llarg.
¡Jo no me'n puc avenir,
dar-me el despido pagant!
¡Que jugui, el senyor Grifells!

JAUME Vol dir Fornells.

ESPERANÇA És igual.
¿Per què em vol treure? ¿Què diu?
M'estic sola, no em moc mai,
només rebo un cosinet...
que m'hi caso per Nadal...

JAUME ¡Que siga l'enhorabona!

ESPERANÇA No faig soroll, no vinc tard...
i el primer de mes, sens falta,
cauen els vuitanta rals...
Llogaters com jo no en corren.
¿Per què em despedeix? ¡Veiam!

JAUME ¿Per què...?

(*A part.*)

El fet és que no ho sé.

(*Alt.*)

Enlaire he sentir contar...
segons les queixes que han dut...
perquè fuma...

ESPERANÇA ¿Jo?

JAUME Sí... ¿sap?
La xemeneia del pis.

ESPERANÇA Que la facin adobar.

JAUME Després, crec que té goteres.

ESPERANÇA ¿Què?

JAUME Com no escombra el terrat.

ESPERANÇA Vostès diran quant me donen
perquè els faci d'escarràs.

JAUME Luego espolsa les catifes.

ESPERANÇA Si no en tinc...

JAUME (*A part.*)
¡He fet un nyap!

ESPERANÇA Confessi que no sap res.
Ja l'hi contaré, això arrai,
al senyor Ventrells...

JAUME Fornells.

ESPERANÇA També l'hi diré al davant.

JAUME Prou.

ESPERANÇA És un titi.

JAUME ¿Un confit?

ESPERANÇA Un mico filós i estrany.
Ell creu que un amo de casa
és com un senyor d'abans,
que feien lo que volien.
I quan té algun pis llogat
amb una noia com jo...

JAUME No s'ho pensi, el jutja mal.

ESPERANÇA Quan jo parlo, sé el que em dic.
L'altre dia va pujar,
no em recorda amb quina excusa,
se propassà, el prenc del braç,
i, en menos temps del que ho conto,
rodava escales avall.

JAUME Ja em recorda, fa tres dies.

ESPERANÇA Just.

JAUME La tarda del dimarts.
Va venir brut de merengues.

ESPERANÇA Me les portava, el babau.

JAUME I van ser per mi, eren bones.

ESPERANÇA Encara ric de pensà-hi.
(Riu movent borgit i surt del senyor FORNELLS ben vestit i empolainat.)

ESCENA 4

Los mateixos, senyor FORNELLS.

FORNELLS ¿Riure d'aquesta manera
al meu saló, qui es permet?

ESPERANÇA Per fi el veig, no és poca sort.
Déu lo guard, senyor Balcells.

FORNELLS *(Amb desdeny.)*
¡Ah! ¿És vostè?

JAUME La del quart pis
que ha vingut ara mateix
per saber, perquè li digui...

ESPERANÇA Tinc llengua, gràcies a Déu,
no em fa falta apuntador.

FORNELLS Endemés, ja ho sap: la trec.
¿És cap cosa d'estranyesa...?
Soc amo, estic al meu dret...

ESPERANÇA Mes no es fa sense motius
quan se paga bé i corrent...
Vinc a saber-los.

FORNELLS ¡Senyora!
Més de mil ne tinc, a fe,
però el principal de tots,
que m'incomoda de ferm,
és que em mulli tant l'escala...
Vostè és causa que es taqués
un vestit de faill riquíssim,
donya Tana de Puigverd,
la que s'està al segon pis.

JAUME Galant senyora... ja ho crec.

- ESPERANÇA La delicada d'en Tendre.
- FORNELLS Parli amb més miraments,
miri com la tracta, és noble.
- ESPERANÇA Ai, fugiu, no la toquem.
- JAUME ¡Una senyora que mai
no es lleva abans de les tres
i molts cops ni en tot lo dia...!
- ESPERANÇA ¡Que en deu fer de feina!
- JAUME ¡Gens!
- FORNELLS Té qui l'hi fa.
- ESPERANÇA Que s'arregli.
¿De què sap, senyor Pastells,
que jo li mulli l'escala?
Digui, ¿quines proves té?
- FORNELLS Dissabte hi havia un mar
enfrente del pis aquet,
lo mateix en tots los altres
i s'acabaven al seu.
- JAUME Lo que feia...
(*Comptant amb els dits.*)
quatre mars.
- ESPERANÇA Era dissabte, comprenc,
vaig prendre un bany i aquells homes
van llençar-ne, ¿què hi puc fer?
- FORNELLS ¿Pren banys a casa?
- ESPERANÇA ¿I què hi ha?
- FORNELLS ¿Per gust?
- ESPERANÇA Per gust i recreo.
¿No n'ha pres mai, vostè?
- FORNELLS ¿Jo?
So a casa meva.
- ESPERANÇA El mateix:
pago... s'ha fet la sentència.
- FORNELLS Bueno, senyora, acabem,
m'esperen, haig de sortir.

- ESPERANÇA De seguida estarà llest.
Aquí li duc la llibreta
i els quartos, firma i corrents.
No és que m'enamori el pis
ni que s'ho valgui, per cert:
m'agrada perquè puc veure,
del balcó, al meu cosinet.
Ens fem senyes treballant
i distreta passo el temps.
- FORNELLS És inútil tot quant digui:
quan he fet un pensament,
no retrocedeixo mai;
se n'anirà avui mateix.
- ESPERANÇA No s'ho pensi.
- FORNELLS Com l'hi dic.
- ESPERANÇA No en faig cas.
- FORNELLS La citaré.
- ESPERANÇA ¡Tots morts!
- FORNELLS ¿On s'és vist?
- JAUME ¡I tal!
- ESPERANÇA Passi-ho bé, senyor Garbells...
aquesta no l'hi perdono,
li asseguro que ens veurem.
- FORNELLS ¿M'amenança?
- JAUME Bé m'ho sembla.
- ESPERANÇA Vostè diu que no cedeix,
jo tampoc i li prometo
que ens veurem, senyor Garrells.
- FORNELLS ¡Fornells!
- JAUME Sempre s'equivoca.
- FORNELLS ¡Oh! ¡Senyora!
- ESPERANÇA ¡Mico lleig!
- JAUME *(Anant a ella.)*
¿És de serio o de broma?

ESPERANÇA *(Dant-li una empenta.)*
Aparta't, carnestoltes de pallar.
 (Se'n va clavant una empenta a JAUME, que gira voltant i va a caure al silló de la dreta. El senyor FORNELLS s'ha deixat caure al de l'esquerra.)

ESCENA 5
FORNELLS i JAUME.

FORNELLS *(Després d'una pausa.)*
 ¡És horrible! ¡Quin escàndol!
 ¡M'ha passat i no m'ho crec!

JAUME Com si fos una baldufa
 m'ha fet voltar i a vostè
 l'ha tractat de putxinel·li.

FORNELLS Calla, no se'n parli més.
 Aviso al procurador
 que la tregui incontinent.
 ¿No has sentit? ¡Si no es vol moure,
 és per veure el cosinet!
 ¡Quina conducta!

JAUME ¡Pitjor
 lo que em deia ara mateix...!
 Diu que vostè va pujar-hi...

FORNELLS ¿S'ha atrevit...? És un cap verd...
 ¿Me n'aniria al quart pis
 tenint al segon un cel
 d'hermosura, una senyora,
 que té gràcia i que té el «de»,
 que sap cantar...?

JAUME Oï, ben vritat,
 com les bufes del Liceu,
 i refila tan bonic
 que el seu lloro, ja el té après.

FORNELLS ¡Jaume!

JAUME ¡Senyor!

FORNELLS Vaig a dir-te,
 perquè veig que em portes llei,
 una cosa que no et penses.

JAUME Que em pujarà, ja ho conec.

FORNELLS

De misèries, jo no en tracto:
et descobriré un secret
que fa temps dins de mi guardo.
Donya Tana de Puigverd
ha lograt enamorar-me
tant i tant que és un extrem.
He procurat dominar
l'amor que anava creixent,
tot inútil, ¿veus? Admira't...
(Acluca els ulls.)
Aclucat, ara la veig.

JAUME No m'estranya.

FORNELLS ¿Què vols dir?

JAUME A mi em passava el mateix.

FORNELLS *(Sorprès.)*
¿Tu has estimat?

JAUME Com un ximble.
Va ser quan era al servei.
Una dida de València
que al menos ne feia tres.
Al seu darrere a tothora,
n'hi vaig anar-hi més temps...

FORNELLS ¿I ella?

JAUME Al davant.

FORNELLS ¿I què et deia?

JAUME ¡Txe! ¡No importunis! ¡Res més!

FORNELL'S ¡Uf! Com se comprèn que pugui
 (Entre ell.)
estimar un home tan lleig.
 (Tocant-li l'espatlla.)
Cada dia més m'agrades,
de tu, n'estic satisfet.

JAUME També jo de vostè...

FORNELL'S

Bueno:
te'n 'niràs ara mateix
a casa del cotillaire,
en sortint, al perruquer...

JAUME Per les trampes...
 (*Donant-li la mà.*)

FORNELLS ¡Pst! No cridis.
¡Quina perruca! ¿No veus?

JAUME Li fa fer un cap d'eriçó....

FORNELLS Perquè té massa cabell.
 (Mirant-se al mirall.)

No guarda cap harmonia,
amb la cara no té seny,
li diràs te'n dongui una altra,
me la dus, i els coixinets.

JAUME ¡Ah! ¡Las pantorrillas! Home,
trobo estrany que, sent vostè
bastant gros i tenint panxa,
se trobi que no té gens...
(Tocant-se les pantorrilles.)

FORNELL'S És un descuit, una falta
que jo corregir-la dec.
Me'n podria ben passar
perquè so lo més ben fet,
mes, aixís que un s'hi acostuma,
¿com prescindir-ne?

JAUME Ademés,
vostè és ric i amb los seus quartos
compra el que ha de menester.
Jo, si en fos, me compraria
panxa grossa, bon clatell,
pantorrilles que em voltessin
per detràs i per ‘quí al dret...
(Senyalant el de la cama.)

FORNELL'S Si avui no fóssim a l'u,
l'anava a veure, ¿m'entens?
Mes no vull que es pugui creure
que l'intent era el lloguer.

JAUME No faltarà ella a venir.

FORNELLS ¿Com ho saps?

J A U M E És costum seu.

FORNELLS És vritat.

JAUME *(Anant a la porta.)*
Parlant del llop...

FORNELLS ¿Què dius?

JAUME Ara ha entrat.

FORNELLS ¿Sí? Ves.
És ella, deixa-m'hi a soles.

JAUME ¿Que aniré pels enfarfecs?
Per 'llò...

FORNELLS Espera't que se'n vagi.

JAUME (*A part, a l'anar-se'n.*)
¡Enamorat i tan lleig!
(*Se'n va per la porta de l'esquerra.*)

ESCENA 6

FORNELLS, luego, TANA.

[illegible]

TANA (Entrant. Vesteix d'estar per casa.)
¡Bon dia!

FORNELLS ¡Déu la guard!

TANA Quina sort trobar-lo a casa.

FORNELLS És per mi la sort, senyora.
Vostè es digna retornar-me
la visita que vaig fer-li,
prova això lo que és amable...
Dispensi'm la *negligé*
amb què tinc de presentar-me.

TANA No el molestaré: ha vençut
el lloguer avui i portava...
(Allargant-li un paper embolicat.)

FORNELLS ¿Com? ¿I per 'questa misèria...?
No me'n parli, donya Tana,
per favor...

TANA *(A part i ficant-se el paquet a la butxaca.)*
 Millor per mi.
 (Alt.)
 Mes vostè bé ha de cobrar-ne...

FORNELLS No em parli del vil metall...
me sembla que així es profana
aqueixa boca divina
que és la boqueta d'un àngel.

TANA (*Amb postura.*)
¿Vol parlar-me...?

FORNELLS Sí, d'amor:
jo no sé cap més llenguatge
a propòsit per vostè...

TANA Sé que és un senyor molt digne
i de prendes envejables:
no sent d'aquest modo, cregui-ho,
no escoltava cap paraula.
Jo... viuda d'un general...

FORNELLS ¿Una excel·lència? ¡Caramba!

TANA Amb vuit creus.

FORNELLS Més que botons.
 (*Tocant-se el pit.*)
Ni un través de dit en vaga.

TANA Lo quedar sola tan jove
va ser per mi una desgràcia:
tinc hisendes que no es cuiden,
molts de masovers no em paguen,
los boscos estan perduts...

FORNELLS (*A part.*)
No me la creia hisendada.
 (*Alt.*)
Vostè necessita un home
que amb interès i constància...
cuidi del seu patrimoni...

TANA Aixís no dec escoltar-me
més que propòsits formals.

FORNELLS ¿Me'n suposaria d'altres?

TANA ¡Oh!, vostè, de papallona,
s'ha conquistat una fama...

FORNELLS ¿Això es diu? Sí, n'hi sigut.
Mes, ¡vida nova, des d'ara!
Tant m'entrego que vostè
podrà tallar-me les ales.

TANA ¿Qui m'assegura...?

FORNELLS Em pot creure.
(*Toquen hores en un rellotge.*)

TANA ¡Ai! ¡Déu meu!

FORNELLS ¿Què és? ¿Què li passa?

TANA Toquen hores.

FORNELLS Sí: les dotze.

TANA Dispensi'm, tinc d'anar a Gràcia
per un assumpto d'un plet
que no n'entenc cap paraula
i em maregen i m'exploten.
Com que estic abandonada,
d'una senyora, se'n burlen.

FORNELLS Ja han acabat de burlar-se'n.
L'acompanyo, també vinc,
ja veurà com no els hi passa.

TANA ¿Anar-hi amb vostè?

FORNELLS No temi.
Prometo i juro portar-me
com dec.

TANA (*A part.*)
Se creu perillós...
¡Pobre home! ¡No se m'escapa!

FORNELLS (*A part.*)
Es consulta... ¡ja és ben meva!
(*Alt.*)
Pel camí... podem parlar-ne
dels projectes... ¿consenteix?

TANA Com vostè té aquesta fama...

FORNELLS Li provaré lo contrari.

TANA ¿M'ho promet?

FORNELLS Té ma paraula.

TANA (*A part.*)
No es resisteix.

FORNELLS (*A part.*)
Se m'entrega.

(Donya TANA va cap a la porta.)
¿Que em deixa?

TANA Vaig a mudar-me.
Un quart només necessito.
(Anant-se'n.)

FORNELLS *(Acompanyant-la.)*
Dintre d'un quart, pujo a buscar-la.
(Se'n va ella. FORNELLS l'acompanya fins a la porta.)

ESCENA 7

FORNELLS, luego JAUME.

FORNELLS So lo més feliç dels homes:
ningú em guanya amb diplomàcia.
Soc un Cèsar... he arribat,
he vist i he vençut... exacte...
i això anant de *négligé*...
Si em mudo, cau desmaiada
i ha de córrer l'aiguanaf
i l'èter...

JAUME *(Sortint.)*
¿Senyor?

FORNELL'S ¿Ets tu, Jaume?

JAUME Vinc perquè he vist que sortia...

FORNELLS Ja tens mestressa.

JAUME No encara.

FORNELLS Prou és segur: m'ha acceptat
el que l'acompanyi a Gràcia.
Quan una senyora accepta...
està vist ben a les clares.

JAUME Sí, que pren... alguna cosa...

FORNELLS Pots comptar quina assentada
tindrem els dos: la convenço,
l'enamoro, ja n'és hora.
(Mirant-se el rellotge.)
M'és precis que vagi a buscar
lo llegat que va deixar-me
lo senyor oncle.

JAUME ¿El canonge?

FORNELLS Ell mateix... ui, el temps passa,
no tinc un moment per mi,
l'un assumpto detràs de l'altre...
se't mor l'oncle, ves i cobra...

JAUME Queixi's: fa bé de queixar-se...
No entenc què ho fa: se m'han mort
oncles, ties, germans, pares
i tota la parentela
sense deixar-me una malla.
Tant valia néixer bord,
per no tenir cap ganància.

FORNELL'S El pardessú.
 (*JAUME l'hi dona.*)
 De seguida,
 ves a casa el cotillaire...
 pensa en la perruca.

JAUME Sí.

FORNELLS Que m'ho trobi a la tornada.

JAUME Al damunt del tocador
 L'hi posaré.

FORNELLS

El barret.
(*Id.*)

Ara,
si no tingués tanta pressa,
prendria un bany aquí casa.
Fa despuntar la rojor
tenyint de carmí les galtes,
però és tard.

JAUME Quan vostè el prengui,
un a mi té de pagar-me'n.
L'altre dia ho va prometre.

FORNELLS *(Després d'haver-se mirat.)*
Treu-me les arrugues, Jaume...
(JAUME li estira el sobretodo.)
A tornar no tardaré...
(Anant-se'n.)
Si per cas algú demana...

JAUME *(Anant a la porta.)*
Diré que és a buscar els quartos
de l'oncle que en pau descansa.
(Se'n va FORNELLS. Queda JAUME sol.)

ESCENA 8

JAUME.

JAUME ¡Que content i satisfet!
 ¡Sembla un ministre d'Espanya...!
 ¡No pensa més que amb faldilles
 i amb aquesta donya Tana...!
 ¡Que és ditxós l'home com ell
 que té diners i té cases,
 cor què vols, cor què desitges!
 La moneda tot ho alcança.
 Bé és lleig que no es pot mirar,
 bé té més anys que el seu pare...
 no hi fa res, troba senyores
 joves, tendres i remaques
 que l'estimen... o l'hi diuen:
 és lo mateix, ja li basta.
 Mentrestant, jo ni una sola
 que m'escolti puc trobar-ne.
 Està clar, no tinc un cèntim
 i em veuen totes les faltes:
 el diner és un tapabruts,
 ve a ser el mateix que una capsa.
 (Surt QUICO.)

ESCENA 9

JAUME, QUICO, HOMES.

QUICO *(Familiar.)*
 ¡Jaume...!
 (Traient-se la gorra i amb modos.)
 ¡Vatua...! ¡Dispensi!
 Era oblit... Senyor don Jaume,
 ¿on se té de posar el bany?

JAUME ¿Què dieu?

QUICO Han portat ara
 un bany pel senyor Fornells.
 (Apareixen a la porta dos homes amb una banyera.)

JAUME ¿Ah, sí? ¡No ha sabut estar-se'n!
 (Senyalant les vidrieres de l'esquerra.)
 Aquí els acostuma a prendre.
 Al seu quarto.

- QUICO *(Als homes, obrint la vidriera.)*
¡Doncs, apa!
(Els homes que entren la banyera entren detràs de les cortines. Després de col·locada sens ser vista, els homes se'n van i tanquen les vidrieres.)
- JAUME M'agradaria banyar-me.
Un sol cop vaig anar al mar
i era massa freda.
- QUICO L'aigua
ja la dono an el que vulgui,
ni amb les copes no m'agrada.
- JAUME *(Als homes de la banyera que entren.)*
Feu-li tebi, aixís el vol.
(Se sent com aboquen l'aigua. Després surten i se'n van tancant les vidrieres.)
- QUICO ¿Que també hi tira mostassa?
- JAUME ¡Ximple! ¡Si es trobés malalt!
Ell si el pren és...
- QUICO ¡Per mullar-se!
- JAUME *(A QUICO, que se'n va amb los homes de la banyera.)*
'Neu amb ells i, sobretot,
que no es conegui a l'escala.
(Se'n va QUICO amb los homes.)

ESCENA 10

JAUME.

- JAUME No fos cas que lo vestit
se mullés de donya Tana...
Té de ser una delícia
això de ficar-se a l'aiga,
ni gens freda, ni calenta...
lo que es diu tèbia... altra ganga
dels quartos. Si mai so ric,
ompliré de banys la casa:
banyeres al menjador,
a la cuina, a dins la sala,
pertot, fins dalt del terrat,
no en té de faltar en cap banda...
(Atinant-hi de cop.)
¡Jesús, que poca memòria!
Me distreia dels encàrrecs.
(Buscant.)

¡A on tinc el casquet! ¡Ah, aquí!

(*Trobant-lo. Se'l posa i es mira al mirall.*)

Ni fet exprés per la cara.

Quansevol porti sombrero,

m'està bé i el porto amb gràcia.

(Se'n va i, al sortir, es topa amb QUICO, que precedeix a uns homes que porten una altra banyera.)

ESCENA II

JAUME, QUICO, homes.

JAUME ¿Vós aquí? ¿I a què veniu?

QUICO Acompanyar aquests.
 (*Entren els homes.*)

JAUME ¿Una altra?

QUICO Sembla que al senyor Fornells
 li ha dat per passar bugada.

JAUME ¿No s'equivoquen pas?

Quico ¡Ca!
Ja els han informat exacte,
el número, aquest carrer,
un senyor gros, que té panxa.

JAUME Ja sé lo que és, un obsequi
que em fa l'amo, d'això es tracta,
m'ho té promès i, al sortir,
li he recordat la paraula...

QUICO Per 'llò de «a sants i a minyons...»
¿On se posa?

JAUME *(Pensant.)*
No hi pot cabre.
Al meu quartet. ¿I com s'omple?
(Girant-se i indicant les vidrieres de la dreta.)
Just aquí i si ell me demana,
me té a punt.

QUICO *(Als homes, senyalant-los-hi la vidriera.)*
Entreu-lo aquí.
(Els homes entren la banyera i se'n van.)

JAUME Ja m'hi veig mateix que els ànecs
del Jardí del General.

- QUICO O les oques que hi ha al parque.
(Entren els homes amb l'aigua.)
¿Tebi?
- JAUME No, calent: que bulli.
Un bany vaig prendre glaçat,
aquet és per desquitar-me'n.
- QUICO Vamos, pel mateix istil
que sento a dir que és a Caldes,
posant-los a sota el raig
diu que fins ploma els pollastres.
(Los homes, después d'haver abocat l'aigua, surten tancant la vidriera.)
¿Ja estem llestos? Doncs anem.
- JAUME *(Detenint a QUICO.)*
Vós, no.
- QUICO ¿Per què?
- JAUME Hem de parlar-ne.
(QUICO fa senyes als homes, que se'n van.)
Jo tenia de sortir,
mes ara no em moc de casa,
perquè havent de prendre el bany...
- QUICO No es fa tot a la vegada.
- JAUME Justament, i us necessito
perquè em feu vós los encàrrecs.
- QUICO No hi compti segons què sigui:
fer paperots no m'agrada.
- JAUME És per l'amo.
- QUICO Escolti.
- JAUME ¿Què?
- QUICO Jo li diré...
- JAUME D'ell se tracta.
L'home és lleig...
- QUICO Sí.
(A part.)
Tant com tu.
- JAUME És vell, mes, sent ric, les faltes,
tant com pot, les encobreix,
se pinta, gasta pomades,
du cotilla, dents postisses,
coixinets aquí a les cames,
perruca...

QUICO No digui més.
Tot ell, un vagó de trampes.

JAUME Vos donaré les adreces,
anireu dels punts que marquen,
recollireu lo que us donguin
i dret aquí.

QUICO A pas de carga.

JAUME *(Donant-li unes targetes que ha pres de sobre el tocador.)*
Sobretot, Quico, moixoní...

QUICO ¿Que es pensa tractar amb quixalla?
Un secret meu ni a la dona,
la tinc molt ben ensenyada,
ni em pregunta l'hora que és
per la por d'una...

JAUME Sí, vaja...

QUICO Miri's un cop...
(Assentant-se.)

JAUME *(Fent-lo alçar.)*
Se fa tard
i l'amo pot arribar-ne...
(L'acompanya cap a la porta.)

QUICO Digui. ¿Que fora parent...?
(Veient la impaciència de JAUME.)
Bé, m'ho dirà estant de calma.
(Se'n va.)

ESCENA 12

JAUME.

JAUME ¡Que és cansat!
(Mirant per la vidriera.)
¡Ah! ¡La delícia!
Prendre un bany, prendre'l a casa...
Diu que els moros sempre en prenen,
i els moros la saben llarga...
Despulleu-se: deixaré
la roba aquí...
(Senyalant la cadira del costat de la vidriera de la dreta.)
per trobar-la
aixís que en surti...
(Comença a despullar-se tot cantant.)

L'armilla...
els elàstics...
(*Canta.*)
Bé, les calces...
Si algú vingués... entro a dins
a acabar de despullar-me...
(*Entra al quarto.*)
La decència sobretot...
(*Allarga el braç per entre les vidrieres i posa els pantalons sobre l'altra roba.*)
la camisa... això s'acaba...
si no em trec la samarreta...
és difícil no mullar-la...
Ja està... ¡caratsos! ¡Ai, ai!
Segur que la pell me salta.
Tinc por de quedar bullit,
a punt de servir-me a taula...
Aguantem i... pit i fora!
Sento que pugen l'escala,
és l'amo... ¡que res entengui!
¡Quina sorpresa li aguarda!
(*Surt senyor FORNELLS.*)

ESCENA 13

JAUME, dins del quarto, FORNELLS.

FORNELLS ¡Ja estic llest, gràcies a Déu!
 ¡Ara l'amor me reclama!
 ¿On dimontri deu ser en Quico?
 ¡Abandonar-me l'entrada...!
 El despatxo... no em convé,
 no vull semblant home a casa.
 (*Va a ficar el sombrero al quarto de l'esquerra i, a l'obrir la vidriera, se detura,*
 sorprès.)
 ¿Què és això? Sí, una banyera.
 I plena... ¿Qui l'ha portada...?
 ¿Amb quina ordre? ¡Està bonic!
 Ja espero que torni en Jaume.

JAUME (*De dins.*)
 ¡Fet!

FORNELLS ¿Qui s'atreveix?

JAUME ¡Cucut!

FORNELLS ¡És ell!

JAUME ¡Senyor!

FORNELL'S ¿A on t'amagues?

(Anant a la vidriera.)

Dins d'un bany i més vermell
que un bitxo...

JAUME Sí, crema, l'aigua.

Ja m'hi vaig acostumant.

FORNELLS ¡Quin escàndol! ¡Tu et propasses!

Fer venir dos banys...

JAUME Ni mig.

Els han dut i jo, pensant-me
que l'un d'ells era per mi,
cap a dintre falta en Jaume.

FORNELLS Té de ser algun malentès...

L'ordre jo no l'he donada...

Mes, ja que està a punt, m'hi fico.

JAUME ¡Sí, fiqui-s'hi, pit a l'aigua!

Aixís me farà costat.

FORNELLS Entro i surto.

(Despullant-se i posant la roba a la cadira del costat de la vidriera.)

JAUME Mentres ara

no compareguin visites...

FORNELLS Crida el mal temps, tarambana.

JAUME ¿Ja hi és?

FORNELLS Home, prou que hi fora,

no tenint de despullar-me.

S'ha acabat

(Impressió de fred.)

¡Uf...! Eh... eh... eh...

JAUME ¿Oí que és bullent? Un s'hi escalfa...

FORNELLS ¿Bullent dius? Si sembla un glaç.

¿M'encostiparé?

J A U M E ¿S'espanta?

Això és al primer moment,
després un va acostumant-se...

FORNELLS Ja tinc la pell de gallina

(*Tremolant.*)

¿Qui ho resisteix? Porta'm aigua
ca... len... ta...

[illegible]

FORNELLS Te vesteixes i s'acaba...

JAUME M'hi fico ara tot just i...
algú ve...

FORNELLS Si és donya Tana,
no em comprometis... ¡quietud!

JAUME ¿Per qui m'ha pres? Soc en Jaume.

ESCENA I4

Els mateixos, ESPERANCETA.

ESPERANÇA *(Entrant pel foro.)*
A ningú es veu.
(Mirant a les vidrieres.)
¡Allà són!
(Rient.)
Han caigut a la ratiera.
(Alt.)
Sembla el carrer, aquesta casa,
si per cas un lladre hi entra,
s'emporta fins les rajoles
i només les parets deixa...
(Cridant.)
¡Senyor Gibrells! ¡Senyor Jaume!

JAUME *(De dins.)*
No hi ha ningú.

[illegible]

ESPERANÇA Vamós, estan de brometa
mes jugar a fet, com els nens,
és impropí a l'edat seva.

FORNELLS No estic visible, senyora:
cap visita no puc rebre.

JAUME Si sortíem se'ns veuria
un xic massa.

ESPERANÇA (*Sentant-se.*)
 No tinc pressa.
 faci, faci: esperaré.

- FORNELLS Serà precis fer-li entendre:
prenc un bany.
- JAUME I jo: tots dos
estem en remull.
- ESPERANÇA ¿De veres?
¡Ha, ha, ha!
- FORNELLS Se riu de mi.
- JAUME I de mi.
- FORNELLS ¿Se'n burla?
- JAUME Ho sembla.
- ESPERANÇA ¿Què tinc de fer, sinó riure?
- FORNELLS Senyora, so a casa meva:
si prenc banys, és que m'agrada,
no li demano llicència...
- ESPERANÇA Ninot de ventall, no cridi.
- JAUME Li tira unes parauletes...
- ESPERANÇA Si he baixat, senyor Tortells...
- JAUME ¡Fornells, dona! ¡Mai no hi pensa!
- ESPERANÇA ¡Doncs, si he vingut, és per dir-li
que del pis voler-me'n treure
deixi-ho córrer! Aquí li porto
un paper en el que s'expressa.
Puc estar-m'hi tant com vulga.
Sols falta la firma seva.
- FORNELLS ¿Això es creu? No se'n refiï...
primer mort...
- JAUME Primer ens enterren.
- ESPERANÇA ¡Quin orgull! Ja el perderà
molt més prompte del que es pensa.
(Anant a les cadires i traient la roba.)
Ara em vol fora i aviat
li sabrà greu de no veure'm.
(Amb la roba a les mans al mig de les dos vidrieres.)
Torno a baixar de seguida:
veurà com firma de pressa.
(Se'n va amb la roba.)

ESCENA 15

JAUME, FORNELLS.

FORNELL'S Se n'ha anat: si tarda més,
fins salto de la banyera
i s'arma tal saragata...

JAUME No hauria estat mal sainete.

FORNELLS Vesteix-te, perfuma'm draps,
i me'ls portes, cuita, ves-te'n.

JAUME Ni estaré...
 (Allarga el braç per fora les vidrieres.)
 Senyor... senyor...
 la roba... no la sé veure...
 ¿Com ho faig? No puc sortir.

FORNELLS Surt de quansevol manera.

JAUME ¿Com vol dir? Expliqui's.

FORNELLS Encara,

amb les ximpleries teves,
tindré d'arreglar-ho jo.
(Id.)
No hi és, no... jo me l'hi treta

JAUME Jo també... és que corren bruixes.

FORNELLS Ja ho comprenc. L'Esperanceta
 ens la té.

JAUME ¿Ves què en farà?

FORNELLÉS És per perdre la paciència.
(*Surten dos homes amb una banyera.*)

ESCENA 16

Els mateixos, HOMES.

(Amb banderes, aixís que s'indiqui.)

HOME I ¿El senyor Fornells?

FORNELLS ¿Què vol?

HOME I Portem un bany.

J A U M E ¡Alça, apreta!
¿I que no en té prou encara?

FORNELLS No l'hi demanat.

HOME I

¿Què es pensa
que hem de jugar? ¡S'equivoca!
¡Jo, omplint-lo, acabo la feina!
(*Al seu company.*)
Entreu-l'hi aquí i s'ha acabat.

(Si es pot disposar de tres banyeres, se collocaran i les dos que venen al mig de l'escenari; si no, s'entraran les dos primeres als quartos laterals i l'última a l'escena. Entren i surten los homes amb aigua.)

Si per cas no el vol, el deixa.

JAUME Sempre és un consol.

FORNELLS ¡Infames!

HOME 2 *(Sortint amb altres portant una banyera.)*
Portava aquesta banyera.

JAUME Ens hauran pres per granotes.

FORNELLS ¡Pocs modos, quina indecència!

HOME 3 *(Sortint amb els altres dos.)*
Duc el bany encomanat.

JAUME Això és la mar i de veres.

FORNELLS Jo em feriré, qui ho aguanta.

TANA *(Dins.)*
¡Oh, Jesús! ¡Ni fet a dretes!

FORNELLS ¡Donya Tana! ¡Quins apuros!

JAUME ¡Només hi faltava que ella!
 (Entra TANA.)

ESCENA 17

JAUME, FORNELLS, TANA.

TANA

(Entra.)

¡Tota l'escala va d'aigua!
Se pot pujar-hi en barqueta.
¿Què passa? ¿No hi ha ningú?
És un cúmul d'estranyeses,
m'ha dit «pujaré a buscar-la»,
jo l'esperava, creient-me'l...

Fornells Sosseguí's.

TANA ¿Qui m'ha parlat?

JAUME Nosaltres, les dos banyeres.

FORNELLS ¿Vols callar?

TANA ¿Per què no surt?

JAUME Si ho sapigués, no us ho deia..

FORNELLS Dispensi'm, és impossible
en 'quest moment comparèixer.

JAUME ¡Paraula d'honor!

TANA ¡Prou, basta!
Ja sap que a Gràcia m'esperen,
agafi el bastó, si en porta,
pregui el sombrero i anem-se'n.

JAUME ¡Quina fila que hi faria!
¡Fora anar molt a la fresca!

FORNELLS És difícil accedir-hi.

TANA Parli clar, no el puc entendre.

FORNELLS Li diré, surto del bany.

TANA ¡Ah! Comprenc...

FORNELLS ¿Vostè em dispensa?

TANA Sí, senyor.

FORNELLS És molt amable.

TANA ¿Vol callar? ¿Per què no ho deia?

FORNELLS Llegia...

TANA Sí, és natural.
Llegiré mentres s'arregla.
(Agafa un llibre, s'assenta i llegeix.)

JAUME Doncs ja llegiràs estona.

ESPERANÇA *(Entrant.)*
¡Ja so aquí!

JAUME ¡L'Esperanceta!

ESCENA 18

Dits, ESPERANÇETA.

ESPERANÇA *(Baix al fondo, al veure a TANA.)*

Me'n torno, tenen visites.

FORNELLS *(Suplicant.)*

No se'n vagi.

ESPERANÇA ¿Veu? Ja prega.

FORNELLS Torní'm la roba i li firmo
per deu anys, per vint, per trenta,
per un sigle.

ESPERANÇA *(Anant a buscar una ploma.)*

Ja ho sabia
que a la fi havíem d'entendre'ns.
(La passa per entre les vidrieres a FORNELLS.)

JAUME És dona que hi veu de lluny.

FORNELLS Aquí ho té firmat, dolenta.
La roba...

ESPERANÇA *(Tirant-li la d'en JAUME.)*
¡Tingui!

JAUME ¿I jo?

ESPERANÇA Té.
(Tirant-li la d'en FORNELLS.)

TANA ¿Encara no està? ¿Què espera?

ESPERANÇA *(A part, per TANA.)*
Deu ser la del segon pis,
la delicada d'en Tendre.

FORNELLS Més del doble m'hi engreixit.
Ho deu fer-ho l'aiga freda.

ESPERANÇA *(Mirant a TANA.)*
Diria que la conec,
més la miro, més m'ho sembla.

JAUME Puc ballar a dins en la roba:
Amagreix, l'aigua calenta.

TANA *(Mirant-se ESPERANÇA de regull.)*
Se permet examinar-me...
(A ESPERANÇA, amb altivés.)
Vostè...

ESPERANÇA ¿Què?

TANA (*Reconeixent-la.*)
És l'Esperanceta.

¡Oh! Me'n vaig.
(*Se'n va i la deté FORNELLS, que surt del quarto. Porta el vestit de JAUME.*)

FORNELLS Ja estic a punt.

TANA ¿És per burla, la disfressa?

ESPERANÇA (*Per la roba.*)
M'he equivocat, bé, millor...

FORNELLS (*Notant la sorpresa de TANA.*)
¿Què he fet?

JAUME (*Sortint del quarto, que veu que se'n riu ESPERANCETA.*)
¿Què hem fet?

FORNELLS ¡Que insolència!
(*Mirant a JAUME.*)

JAUME (*Id. a FORNELLS.*)
Vostè s'ha posat la meva.

FORNELLS (*Mirant-se.*)
M'avergonyeixo al mirar-me.

JAUME (*Id.*)
Dec semblar un senyor de veres.

FORNELLS (*Respectuós, volent-se excusar.*)
Donya Tana de Puigverd...

ESPERANÇA ¿Donya Tana? Si es diu Tecla.
(*A TANA.*)
¿Tens el «de»? L'enhorabona.

TANA (*Baix i ràpid, a ESPERANÇA.*)
¡Calla!

FORNELLS (*A ESPERANÇA, volent-la fer explicar.*)
Conti, amb recompensa...
(*Entra QUICO carregat de paquets, està lo que es diu alegre. ESPERANÇA i TANA parlen baix sens per això lo que diu QUICO.*)

ESCENA 19

Dits, QUICO.

QUICO ¡Eh! ¡Ja so aquí de tornada!
Sols m'he aturat una mica
per refrescar-me la boca...

JAUME No cal dir-ho, és a la vista.

FORNELLS Aquí no hi té de fer res,
a la porta de seguida.
(Dant-li empentes.)

QUICO ¡Quin orgull gastes, manoi!
¿Et penses que so un gallina?
¿Que m'espantaràs a crits?
He servit a la milícia.
De les bales me'n burlava
i les bombes m'han fet riure.

FORNELLS Se li mana que se'n vagi.

QUICO *(Prenent an en FORNELLS per en JAUME i no veient a ningú més durant tota l'escena.)*

Ja me'n vaig, mes tu t'oblides
que tinc de donar-te allò:
les trapes i embusteries
de què l'amo va farcit
per fer-se guapo, el benigne.

FORNELLS *(Exasperat.)*
¡Callaràs!

QUICO ¡No pas per ara,
si callo, com se t'explica...!
De res no m'hi descuidat...
veuràs... ves seguint la llista...
(Anant donant papers, paquets i capsos que FORNELLS llença amb ràbia.)

Els coixinets per les cames...
perruca... les dents postisses...
el color vermell pels llavis...
el blanquet i la cotilla...

(Agafant-lo pel braç.)
¡Ja veus com sé fer les coses!
(Amb misteri.)

De tu a mi, ningú en sospita:
ja sé guardar-ne un secret...

FORNELLS ¡Basta, fora!

QUICO *(Anant-se'n.)*
 ¡Si que crides!

TANA *(Baix, a ESPERANCETA.)*
 M'hi caso.

ESPERANÇA *(Que ha collit la perruca i la cotilla, ensenyant-ho tot al descobert.)*
 ¡Veient això!

TANA És tan ric...

QUICO *(Que ja era al portal a on l'havia deixat en FORNELLS i en JAUME, retrocedeix i s'encara amb lo primer.)*

Tu, Jaume, digues,
 ara que em ve a la memòria,
 el senyor Fornells seria...
 parent d'aquell que amb lletreros
 tots els cantons empastifa
 posant-hi Virgen Llerona...

(Al veure que FORNELLS se gira cap a TANA i l'ESPERANCETA, s'adona d'elles i, amb modos exagerats, se treu la gorra i, fent cortesies, se'n va.)

No ho 'via vist, tens visites...

vamos, alante... passar-ho
 bé, Jaume amb la companyia.

(Recula fent cortesies, en JAUME lo treu a empentes.)

FORNELLS *(A JAUME, fora de si.)*
 ¡Treu-lo, treu-lo!
(JAUME treu a QUICO.)

ESPERANÇA *(Baix, a TANA.)*
 Compta amb mi.

TANA ¡Oh! Gràcies, ets bona amiga.

ESCENA ÚLTIMA
Dits, menos QUICO.

FORNELLS De lo que ha dit aquest home,
(A TANA, excusant-se.)
 crec que vostè no en fa cas.

ESPERANÇA *(Adelantant-se.)*
 ¡Sí, és un beneit del cabàs!
 ¡Tot lo dit ho pren a broma!
 Lo mateix que vostè, igual,
 si lo contrari ha cregut,
 té d'estar-ne convençut
 que és viuda d'un general.

FORNELLS ¿Amb vint creus?

TANA Vint.

ESPERANÇA Sí, senyor.

(Refermant-bo.)

Sense compter les petites.

JAUME *(Admirat.)*

Posaria les levites
com un garbell.

ESPERANÇA *(Exagerant-bo.)*

Té raó.

TANA I quan fàcilment s'enganya
qui es fia de l'apariència.

ESPERANÇA *Se vende* molta freqüência.

FORNELL'S Mes no sura la patranya.
 (Senyalant els paquets de terra.)

Bé acaba de dir el porter
que portava això per mi.

(*A elles.*)

Vostès ho han pogut sentir...

TANA Ho hem sentit.

ESPERANÇA I jo també.

FORNELLS Donques bé, la falsedat
tot de seguida se troba,
sobre meu està la prova.
(Tocant-se el cap, el cos i les cames, obrint a boca.)

No duc res falsificat

(Anant mostrant-ho.)

De des del cap fins als peus,
tot és propi...

JAUME *(A part.)*

Això és mentida.

TANA No n'he dubtat en ma vida.

JAUME *(A part.)*

S'ho ha cregut, jo me'n faig creus.

ESPERANÇA Vostès ho demostren tot,
l'un per l'altre han nascut.

FORNELLS Sí.

ESPERANÇA Com jo per lo meu cosí...

TANA *(Apretant-li la mà i baix.)*
¡Gràcies, noia!
(Alt.)
Et faré un dot...

FORNELLS El pis de franc.

ESPERANÇA Acceptat.
(FORNELLS a TANA, allargant-li la mà.)

FORNELLS Si em vol, no se'n parli més.

TANA *(Fent l'escrupolosa mes prenent-li la mà.)*
Jo... per mi...

FORNELLS *(Besant-li la mà.)*
Ja so promès.

ESPERANÇA *(Posant-se al mig dels dos i agafant-los de les mans.)*
El casament arreglat:
falta la presentació
(Adelantant-se amb ells dos i presentant-los al públic.)
La viuda d'un general...
un jovenet que s'ho val...

JAUME *(Adelantant-se.)*
I en Jaume, el seu servidor.
(Després de fer una cortesia, ridícul.)
I per mostrar-nos com fins
si algú té gust de banyar-se,
les ganes pot fer passar-se,
tres banyeres
(Senyalant els quartos.)
hi ha allí dins.

Fi de la comèdia.

La huella del crimen

Drama en 5 actos y en prosa arreglado a la escena española

Reparto

GENERAL FERRIERE

EUGENIO

LEANDRO LEGRANGE

JULIO

LUISA

COSME

DENIS

DAMIANA

ROBERTO PASCAL

PABLO

Un ALDEANO

JOSÉ

Señor LAFRANDE (juez)

Un burgués

Oficial de gendarmes

Dos gendarmes

Profesor

Maestro de armas.

ACTO I

Jardín. A la izquierda, la entrada de la casa, a la que se sube por una ancha escalinata; a la derecha, un pabellón con puerta y ventana practicables. Verja al fondo. Árboles, arbustos, flores, ☼☼ y bancos rústicos.

ESCENA I

JULIO, un MAESTRO de armas. Al levantarse el telón, esgriman armados de florete JULIO y el MAESTRO de armas.

MAESTRO Así, así... duro. *(Defendiéndose.)*

JULIO Una... dos... preparaos. *(Atacando.)*

MAESTRO Si avisáis...

JULIO Para que no os coja descuidado... Aquí de vuestra habilidad.

MAESTRO Bien dirigida, perfectamente... Válgame el aviso, casi me vais persuadiendo que he venido no a dar lecciones sino a recibirlas.

JULIO Me lisonjeáis demasiado, maestro, pero la maestría que os caracteriza no os obligará a que me rehuséis este reloj *(Dándole un reloj.)* en prueba de mi agradecimiento.

MAESTRO ¿De agradecimiento? ¡Sea! Como a paga no lo admitiría, porque no lo he ganado. *(Toma el reloj.)* Vuestros rápidos progresos me honran, y esto me basta.

JULIO Según vos, pues, tengo ya la mano bastante fuerte y el ojo certero...

MAESTRO Para mandar al quinto infierno al gigante Goliat, señor, a todos los filisteos y a cuantos se os pongan delante, si tal es vuestro gusto.

JULIO *(Aparte.)* Oh, que venga, pues, ahora...

MAESTRO ¿Continuamos?

JULIO No, basta ya por hoy.

MAESTRO ¿Entro los floretes al pabellón?

JULIO Ya cuidaré de recogerlos.

MAESTRO Pues ahí se quedan. Hasta mañana, señor Julio. Vuestro primer duelo ha de hacer furor. Gracias a Dios, mi nombre correrá de boca en boca y mi academia será la más famosa del Universo. *(Se va por el fondo.)*

ESCENA 2

JULIO.

Cree el buen profesor que a sus lecciones se deben mis adelantos en esgrima y es porque ignora que ando en deseos de vengarme desde que llegó a mis manos esta fatal carta (*Saca una carta del bolsillo.*) que leo y vuelvo a leer a cada instante, esta inicua carta a cuya sola vista fulgura el rayo en mis pupilas y la sed de sangre me ahoga. (*Después de asegurarse que está solo, se sienta en uno de los bancos del jardín y lee:*) «Van ya cumplidos cinco años que nada sabes de mí, querido Julio... Me habrás creído muerto, sin duda, y voy a tranquilizarte, mi buen amigo. Mucho he tardado en reclamar tu solemne promesa, pero no hay plazo que no se cumpla y, como conservo en mi poder varios papeles que me aseguran perfectamente contra tu ingratitude o el olvido, nada temo ni doy por perdido el tiempo. Trato es trato, los documentos a que me refiero te los entregaré el día en que logre la dicha de ser tu hermano político. Tu antiguo camarada y confidente último Roberto Pascal. Prepara, como es debido, a tu padre a fin de que me reciba conforme; interesa a tu hermana en mi favor». Mi hermana, oh, no la verán sus ojos... Si él llega a rehusar todo cuanto yo poseo en cambio de unos funestos papeles... le mataré como a un perro antes que su planta haya traspasado el umbral de la casa de mi padre... Sí, le mataré, porque ahora mi mano es tan fuerte como la suya, porque ahora yo, lo mismo que él, puedo de antemano designar por donde en el cuerpo de mi enemigo introduciré la muerte con mi espada... Mas no creo que persista en su insolente empeño, forzoso le será renunciar a él, mal que le pese... Cuando venga, si mis esperanzas no se defraudan, mi hermana habrá ya dado a otro esa mano a la que él se atreve pretender.

(*Sale EUGENIO por el fondo.*)

ESCENA 3

JULIO, EUGENIO.

EUGENIO En fin...

JULIO ¿Eres tú?

EUGENIO Yo, sí, que deseaba verte a mi llegada a vuestra puerta porque a ti es a quien debo hacer partícipe de mi ventura. Animado por ti, que adivinaste el secreto de mi corazón, por ti que ya me has dado el dulce nombre de hermano, he confesado a mi padre el amor que tengo a Luisa, le he dicho que en ese amor se encontraba mi existencia y ha consentido en venir esta tarde misma a pedir a tu padre la mano de Luisa.

JULIO Esa misma tarde.

EUGENIO Sí, Julio, y quiera Dios que don Leandro no destruya con una negativa todas mis bellas ilusiones.

- JULIO Qué idea, como si este enlace no fuera la cosa más sencilla y la más natural del mundo. ¿Tu padre no es el amigo mejor y más antiguo del mío?
- EUGENIO Precisamente contra esta santa y vieja amistad se estrellaban todos mis deseos.
- JULIO No te comprendo.
- EUGENIO A su salida del colegio, tu padre abrazó la carrera del foro, el mío la de las armas. Ambos, con honor y con talento, supieron abrirse paso y prosperaron. Don Leandro se conquistó un nombre célebre y una fortuna, pero, con un elevado grado de general de división, mi padre no ha conseguido...
- JULIO Más que gloria y laureles... Ya lo sé, pero jamás he presumido que esa desigualdad de fortuna pueda influir en la resolución de mi padre.
- EUGENIO No... pero debía hacer vacilar al mío. Seguro de obtener cuanto pudiera, no quería pedir nada... He tenido que librar un rudo combate para vencer su tenaz y delicada resistencia.
- JULIO Este proceder retrata al bravo y poderoso general... Mírale, mi padre y Luisa le acompañan. ¿Qué habrán decidido? Tengo miedo.

ESCENA 4

Los mismos. LEANDRO, LUISA, GENERAL.

- LEANDRO *(Al GENERAL.)* Dices que Eugenio no tardará en venir...
- JULIO Ya ha venido.
- LUISA Sí, aquí está.
- LEANDRO *(Acercándose a él y tendiéndole la mano.)* Hijo mío.
- EUGENIO Mi señor. *(Besándole su mano.)*
- JULIO *(A EUGENIO.)* ¡Eh! ¿Qué te parece? ¿Soy o no soy un buen profeta?
- GENERAL Si titubeaba tanto en pedirte la mano de Luisa, era porque te había visto rehusar para ella los más venturosos partidos...
- LEANDRO Y no llegaste a comprender que si la negaba a todos era porque la guardaba para ti. Fue el más feliz de mi vida el día en que me convencí que ambos hijos se amaban. La cantidad con que doto a Luisa asegura un bienestar exento de sinsabores ni cuidados. Puede vivir en la opulencia, si quiere. ¿A qué anhelar más riqueza? Por eso no la he buscado, ni pretendido yo querer tan solo que el nombre de su marido fuera tan honrado como el de su padre, y me parece haberlo conseguido, pues el nombre que va a tomar vale tanto a lo menos como el que perderá... Ya ves, pues, como soy yo quien debe estarte agradecido; a ti debo el realizar mis propósitos a medida de mis deseos.
- GENERAL Bravo, has hablado como lo hubiera hecho yo en tu lugar; tu resolución es la misma que hubiera yo seguido. No me es posible probártelo y lo siento. Ah, si no hubiera sido víctima de un canalla... Eugenio aportaría en dote a su esposa cincuenta mil

- francos a lo menos, capital que habría conseguido reunir gracias a mis economías de treinta años...
- JULIO ¿Le engañaron?
- GENERAL Me robaron.
- JULIO ¿Y no hay modo de recobrar algo?
- GENERAL Ninguno, el tunante era diestro y supo traspasar preventivamente a otro individuo de su calaña los valores que había logrado realizar a expensas de sus imponentes, a los que había prometido el oro y el moro.
- LEANDRO Debías cuando menos hacerle perseguir.
- GENERAL ¿Con qué fin? Algunos acreedores despojados como yo denunciaron la estafa, fue preso el malvado, se le procesó, la causa siguió su curso, fallaron los jueces y, cuando haya cumplido los cinco años a que se le condenó, saldrá de la cárcel y se burlará impunemente de sus perseguidores. La pérdida de aquel dinero, una fortuna para mí, me anonadó entonces, pero cuando lo siento es ahora.
- LUISA No se apure usted, ni Eugenio ni yo le damos ninguna importancia.
- EUGENIO Hoy, es verdad, no tengo nada, pero cobraré una posición, trabajaré.
- LUISA Tú, oh, no.
- GENERAL Sí, Luisa, trabajando se hará digno de ti. Ya sabemos que tienes talento, que eres un médico a quien se distingue y considera.
- EUGENIO No es verdad.
- GENERAL Sí que lo es. Acaba de ser graduado y ya cuenta con una bonita clientela.
- JULIO Lo que urge, padre mío, es acelerar el casamiento, es ser dos veces feliz, serlo pronto.
- LEANDRO Opino como tú y, decidido a hablar si mi amigo Ferriere se hubiese obstinado en guardar silencio, tenía tomadas mis medidas para este caso. El notario ha recibido ya mis instrucciones y he invitado al propio tiempo a un amigo de infancia a que venga a pasar una temporada, uno de los dos testigos que deben firmar el contrato. Aceptó y hoy precisamente debe llegar. Tú le conoces. (*Al GENERAL.*)
- GENERAL ¿Al testigo?
- LEANDRO Sí, se llama Denis.
- GENERAL ¿Denis?
- LEANDRO Sí, un discípulo nuestro.
- GENERAL Es verdad, ya recuerdo... Cosme Denis, el más feo del colegio.
- LEANDRO Cabal.
- GENERAL Un buen muchacho, pero un perfecto egoísta. Apostaría que se ha quedado soltero.

- LEANDRO Lo acertáis. Habrá temido amar demasiado a su esposa.
- GENERAL Él se conoce bien y sabe que está exento de ese temor. Lo que ha temido es que una mujer no come ni se viste sin dinero. Así, lo mejor, como sistema económico, es vivir solo.
- LEANDRO No, vive con su hermana. Se ve viejo y, temeroso de que, si sus achaques le postran en el lecho, no tenga quien le asista ni le cuide, la ha llevado a su lado. Es una señora de un carácter, según él me escribe, demostrablemente opuesto al suyo. Él se va de París para romper con todas sus relaciones, ella viene a Amiens con el propósito de aumentarlas.
- PABLO *(Anunciando.)* El señor Cosme Denis y su señora hermana.
- LUISA *(A LEANDRO.)* Recíbalos usted aquí, mientras yo mando disponer sus habitaciones.
- LEANDRO Adelante, a recibirlos, Julio. *(Se va JULIO.)*
- LUISA Adiós Eugenio. General, hasta muy pronto.
- GENERAL Mi niña. *(Abrazándola.)*
- LUISA Venga usted conmigo, Pablo.
(Se va ella con PABLO; mientras, sale JULIO dando el brazo a DAMIANA, COSME les sigue con la maleta en la mano.)

ESCENA 5

JULIO, DAMIANA, COSME, LEANDRO, GENERAL y EUGENIO.

- LEANDRO Anda un poco más vivo que estoy deseando abrazarte. *(Abrazándole.)* Casualmente ahora hablábamos de ti y anunciaba yo a mi familia tu próxima llegada.
- COSME Leandro... mi buen amigo... no sé cómo expresarte... la satisfacción... yo... te presento a mi hermana.
- LEANDRO Señora.
- DAMIANA Caballero... Con mucha frecuencia, Cosme me ha hablado de usted encomiando en tanta manera sus bellísimas prendas que ardía en deseo de conocerle... La vida, por otra parte, es tan triste, tan monótona, que estamos en la imprescindible necesidad de aumentar cada día el número de nuestros amigos a fin de gozar con ellos sus dichas, sus felicidades y de ayudarles a sobrellevar sus aflicciones y sus penas.
- COSME *(Aparte.)* Como si cada cual no tuviese bastante con las suyas.
- LEANDRO *(A COSME.)* ¿No has visto quién hay aquí?
- DAMIANA Oh, este tiene ojos y no ve.
- LEANDRO Un compañero de colegio.
- COSME ¿Un colegial? *(Dirigiéndose a EUGENIO.)* ¿Será el señor?

- GENERAL Hombre, qué manera de distinguir las edades.
- DAMIANA Por lo que toca a esta materia, es infalible, siempre le verán pasar por carta de menos. Si aquí hubiere habido un chiquillo, a él se dirige en vez del señor.
- GENERAL Pues no es él, mi hijo, sino yo, su padre. Ferriere, el más malo de todos los estudiantes y el más revoltoso de todas las clases.
- COSME Ferriere...
- DAMIANA ¡Cómo! ¿No le recuerdas en el acto...? ¡Un amigo de tu niñez...! Yo me trato íntimamente con todas mis condiscípulas... no he olvidado a ninguna y, si no fuera molestar a ustedes, se las iría nombrando una por una, con su posición, la carrera que han hecho, los nombres de sus maridos, los hijos que tienen, lo que hacen, lo que piensan, cómo viven...
- COSME Ferriere... ¡ah, sí, ya recuerdo...!
- DAMIANA ¡Ya recuerdo...!, y te quedas inmóvil como un poste... Las impresiones de los primeros años, de tu edad juvenil, no hablan a tu corazón.
- COSME Sí... (*A FERRIERE.*) Dispénsame usted... tengo el honor...
- DAMIANA ¡Jesús, qué hombre...! Fuera cumplidos y un abrazo, y, en vez del ceremonioso «usted», franqueza y cordialidad.
- LEANDRO Perfectamente.
- GENERAL Así. (*Abrazándole.*)
- COSME ¿Cómo me encuentra usted...?
- DAMIANA ¡Otro...! ¡Tú...!
- COSME ¡Tú! ¡Sea! ¿Estoy cambiado?
- GENERAL Un poco... no obstante, no es común hallarse tan fresco y ágil a tu edad.
- COSME Mi edad...
- GENERAL Pardiez, un condiscípulo mío no puede ser un joven de veinte, ni treinta, ni cuarenta años...
- COSME Te haré observar que Leandro, lo mismo que tú, erais ya unos mocetones en tanto que yo era no más que un niño de teta...
- LEANDRO Será así puesto que tú lo dices.
- GENERAL Está visto, no quiere ser viejo.
- DAMIANA De ninguna manera, no quiere... es su manía, tiene a lo menos veinte años más que yo y capaz es de sostener que nació primero que él.
- COSME Y nuestro irreparable Antonio Dessant sigue en Amiens... ¿qué se ha hecho?
- LEANDRO No existe.

- COSME ¿Murió? ¿De qué?
- LEANDRO Devorado por la pena y los remordimientos.
- GENERAL Acusado de haber cometido un asesinato, tuvo que comparecer ante el tribunal.
- DAMIANA Aterroriza el pensarlo, sin embargo, yo soy muy aficionada a la lectura de causas célebres y asisto a todas las vistas públicas.
- LEANDRO No pudo justificarse su crimen y se le absolvió...
- DAMIANA Quedó libre, ¿qué más podía desear?
- GENERAL Pues, con toda su libertad, su existencia fue un continuado tormento. Yo en su lugar, me voy al extranjero, me expatrío o, esto es lo más seguro, me mato.
- COSME Si hablásemos de otra cosa más agradable.
- DAMIANA A Cosme, sin ser mujer, estas conversaciones le atacan los nervios. A mí, hablese de lo que se quiera, me distrae todo...
- COSME Damiana.
- DAMIANA No temas, se acabó. Mudemos de rumbo, a mí no me faltan, ni en la situación más apurada, asuntos para sostener la conversación; al presente, aún nos cumple manifestar nuestro agradecimiento a tu buen amigo el señor Legrange por su exquisita galantería de ofrecernos su casa.
- LEANDRO Señora, soy yo quien debe agradecer a Cosme el haberse querido honrar no desairando mi súplica. Este criado llevará el equipaje de ustedes al aposento que mi hija les está preparando.
- DAMIANA Un millón de gracias... Tú ya has entregado los billetes al conductor sin cuidarte de fijo en revisar si todo estaba conforme. Yo tengo cinco baúles... nueve cajas de cartón y trece envoltorios sin contar las sombrillas, los paraguas...
- COSME Yo no me he cuidado más que de mi maleta.
- GENERAL (*A EUGENIO.*) Es el mismo hombre de siempre.
- DAMIANA Tu calma me subleva... su extravío es tan fácil y todo lo que llevo me es tan necesario.
- JULIO No tema usted, señora, queda a mi cargo.
- DAMIANA Sí, hágame usted este favor... con él no hay que contar para nada, yo ya me resigno a prescindir de él en absoluto...
- COSME (*A LEANDRO.*) ¿He de entregar la maleta al criado?
- LEANDRO No, a ti te alojaré, si así te place, en este pabellón. El ruido de la casa no llegará hasta ti, no te incomodará nadie y podrás entrar y salir libremente cuando quieras. A más de esta puerta de entrada, tiene otra que da al bosque. Creo que estarás como en tu casa.
- COSME Así me gusta, viviré aquí como un anacoreta.

- LEANDRO Alguna vez, no obstante, dejarás tu solitario retiro... Esta noche, por ejemplo, reúno en mi casa de Amiens a mis parientes y amigos íntimos para anunciarles el casamiento de mi hija con el señor (*Señalando a EUGENIO, que saluda.*) y espero que te hallarás presente, dado el carácter de que te he investido, contando con tu benevolencia...
- DAMIANA ¡Pues no ha de venir! Bonito papel representaría dejando ir sola a su hermana, porque yo, aunque él no viniese, no había de quedarme aquí, aburriéndome y desaprovechando la favorable ocasión de entablar un sinfín de relaciones.
- COSME No deseo otra cosa que complacerte, Leandro, no faltaré. (*Aparte.*) Aunque lo siento.
- DAMIANA Se me había olvidado. A propósito de esa boda, he de contarles algo de especial y muy extraño.
- TODOS (*Sorprendidos.*) ¿Cómo?
- COSME ¡No es nada!
- DAMIANA Que no es nada... Juzguen ustedes.
- COSME (*Aparte, a DAMIANA.*) Cállate, mujer.
- DAMIANA Que me calle... pues no señor, debe decirse.
- LEANDRO Sí, sí.
- GENERAL Hable usted, señora.
- COSME Voy a tomar posesión de mi cuarto...
- DAMIANA No te vayas, ayudarás mi memoria si me es infiel. Ayer noche partimos de París. La berlina de la diligencia la ocupábamos nosotros dos y un joven que no ha abierto la boca en todo el camino. Reducida a hablar con mi hermano, próximo el término del viaje, he pronunciado el nombre de usted, señor Legrange. Al oírlo, a nuestro callado vecino se le ha escapado un movimiento de sorpresa. «¿Van ustedes a Amiens?», me ha dicho, «Sí», le contesté, «Yo también», repuso él, añadiendo «¿Tienen casa?» «Sí, la del señor Legrange» «A la misma voy yo». Le he creído uno de sus amigos y en este concepto, a mi vez, le he preguntado si venía para asistir a la boda de la señorita Luisa. Ha hecho entonces un movimiento mucho más pronunciado que el primero y me ha dicho: «Sepa usted, señora, que este enlace no se llevará a cabo, yo lo impediré».
- (*Sorpresa general.*)
- COSME (*Aparte.*) No olvida el menor detalle...
- DAMIANA Luego, a partir de este momento, ha vuelto a su primitivo silencio, resultando infructuosas mis continuadas tentativas para obligarle a pronunciar una palabra.
- JULIO (*Aparte.*) ¡Cielo santo!
- GENERAL Qué misterio.
- EUGENIO ¿Qué significa?

- LEANDRO Este hombre será un loco o un atolondrado que habrá querido poner a prueba la credulidad de ustedes.
- GENERAL Esto será.
- COSME Esto es, mi hermana abulta lo que no tiene trascendencia... yo opino que es una broma.
- DAMIANA (*A COSME.*) No señor. (*A todos.*) No señores. No se trata de una broma, muy al contrario... El sujeto de que hablamos es muy grave y muy formal y cuanto ha dicho era en tono tan grave y tan formal como su aspecto. Ha pedido a mi hermano...
- COSME (*Aparte.*) Ya me metió en la danza.
- DAMIANA Y esto se me olvidaba consignarlo, algunas noticias acerca de usted, (*A LEANDRO.*) estando, según demuestra, más que enterado de su posición y de su fortuna. (*A COSME.*) No estés tan callado, hombre, di...
- COSME Es cierto. (*Aparte.*) Yo estaría mejor en el pabellón, y mejor que en el pabellón, en París.
- LEANDRO Lo extraño es que, debiendo venir ese desconocido a mi casa, no haya acompañado a ustedes...
- DAMIANA Se halla en la fonda de Italia, en donde se detendrá, según parece, algunos momentos a fin de arreglarse y poderse presentar más convenientemente, pero al separarnos ha entregado a Cosme su tarjeta rogándole que anunciaran a usted su visita para esta noche.
- LEANDRO ¿Y esa tarjeta? A ver...
- COSME (*Buscándola.*) No sé en dónde la habré metido.
- DAMIANA Aquí, aquí. (*Yendo a él y señalándole el bolsillo interior de la levita.*) Qué poca memoria tienes...
- EUGENIO Ah, por favor, caballero, entréguela usted.
- COSME (*Obligado por DAMIANA.*) No hay remedio. (*Sacándola.*) Aquí está.
- LEANDRO Roberto Pascal. (*Leyendo.*)
- JULIO (*Aparte.*) Es él.
- LEANDRO Me es un nombre desconocido.
- GENERAL ¿Roberto Pascal, has dicho? Deja. (*Leyendo la tarjeta.*) No hay duda. Éste es justamente el nombre del perillán que, con sus picardías, me despojó de mis cincuenta mil francos.
- DAMIANA ¿Él? ¿Quién lo diría! Cuan cierto es que no hay que fiar en las apariencias... Con todo, y como rara vez me equivoco en el concepto que me merece una persona, si, como presume el general, es ese joven el bribón que le quitó los cincuenta mil francos, bien podría ser que ahora viniese únicamente con el propósito de devolverlos...

- COSME No es fácil. (*Aparte.*) Gracias a Dios que ha abierto la boca sin causar daño a nadie.
- EUGENIO Y ese joven le ha dicho a usted, señora, que mi unión con Luisa no se efectuaría.
- DAMIANA Sí señor, en alta voz y fuerte y muy formal.
- JULIO (*Aparte.*) Fonda de Italia.
- EUGENIO Esto exige una explicación que no tardaré en ir a buscar.
- GENERAL Eugenio... te lo prohíbo.
- EUGENIO Mas... ¡yo debo...!
- LEANDRO Obedece a tu padre, éste es tu deber. ¿A qué la explicación que pretendes? ¿He de repetirte otra vez que el nombre de ese sujeto me es desconocido por completo? ¿Qué influencia, pues, ha de ejercer en mí? Sus antecedentes no le recomiendan y no le hacen digno ni de tu desprecio. Lo que me admira y no acierto a comprender es sobre qué base pretende apoyar su extraña exigencia y, a salvo y respetando la opinión de la señora, no puedo creer que tenga la osadía de presentarse en mi casa, mas si viene esta noche como ha ofrecido y yo dudo, hallará franca la puerta y le recibiré cual me corresponde. De todos modos, soy yo y nadie más quien debe entenderse con él.
- DAMIANA (*Bajo, a COSME.*) El novio está que trina, creo que aquí va a haber una de gorda.
- COSME Lo que yo temía y era de temer... Por eso te decía que callases.
- LEANDRO Pablo, Pablo. (*Sale PABLO.*) ¿El coche...? (*Se va PABLO.*) Señora, voy, con su permiso, a presentarle a mi hijo. Después le pediré, lo mismo que a ti, (*A COSME.*) se sirvan dispensarme si les dejamos. Tenemos qué hacer en Amiens. El coche no tiene cabida para todos. Nos iremos en él Luisa, el general y yo. Julio y Ernesto nos escoltarán a caballo. Luego mandaré el carruaje para ustedes dos.
- JULIO (*Aparte.*) Nadie se apercibirá de mi ausencia, antes de cinco minutos estaré en Amiens, veré a Roberto y no se verá con mi padre. (*Se va.*)
- GENERAL Eugenio... tú vendrás con nosotros.
- EUGENIO Sí... sí...
- LEANDRO (*Dando el brazo a DAMIANA.*) Señora... ni una palabra de este incidente a mi hija... yo se lo ruego.
- DAMIANA Descuide usted, don Leandro, no soy amiga de dar malos ratos por solo el gusto de hablar, cuando conviene, sé callarme y sé convertirme en sorda y en muda, al igual que Cosme, mi hermano, que no lo es y lo parece...
- COSME (*Saliendo con los demás.*) Todo lo que está pasando lo veo muy turbio y veo también que hubiere obrado más cuerdamente no moviéndome de París.
(*Entran todos a la casa excepto EUGENIO, que retrocede.*)

ESCENA 6

EUGENIO.

EUGENIO Sí... yo haré lo que quiere mi padre... es lo que la razón aconseja. Aguardaré el resultado de la entrevista de ese desconocido con don Leandro. Desechemos las inquietudes y los temores... ¿No poseo el amor de Luisa? ¿No tengo la palabra de su padre? Pero, ¿qué ha podido motivar la inconcebible pretensión de Pascal...? «El enlace no se verificará», ha dicho. ¿Con qué medios cuenta? ¿Qué obstáculos opondrá...? Ninguno... Sí, yo también participo de la creencia de que ese hombre ha querido divertirse a expensas de la hermana de don Cosme... que no vendrá esta noche a casa de Leandro y que no ha tenido ni siquiera la intención de venir...

ESCENA 7

EUGENIO, *un ALDEANO*.

ALDEANO Buenas tardes. ¿Está en casa don Leandro, señor Legrange?

EUGENIO ¿Qué le quieres?

ALDEANO Yo, nada, pero hay un caballero que desea verle.

EUGENIO ¿Un caballero?

ALDEANO Por su traje, lo parece. Le acompaño y le sirvo de guía desde Amiens; al llegar aquí le he indicado que esta es la casa a la que se dirige i me ha dicho que me informare si estaba don Leandro. Ahí tiene usted porque he entrado. A la avenida de los olmos, aquí a cincuenta pasos, ¿sabéis?, espera mi respuesta.

EUGENIO (*Aparte.*) Si será... (*Alto.*) ¿Quién es?

ALDEANO No le conozco ni se lo he preguntado, nada me importa.

EUGENIO ¿Es forastero?

ALDEANO Toma, así lo creo, está en la fonda... a lo menos salía de ella cuando yo pasaba por delante. Entonces ha sido cuando me ha dicho si quería acompañarle hasta aquí... pagando, por supuesto...

EUGENIO ¿De qué fonda salía?

ALDEANO De la de Italia, la que está en la calle Mayor, cerca del mercado, ¿sabéis?, una casa grande pintada de amarillo a excepción de las puertas y ventanas, que son verdes...

EUGENIO (*Aparte.*) Es él... es Pascal... Puesto que, como había ofrecido... cumple su palabra y se presenta aquí, de positivo tendrá derechos que hacer valer... Esto no tiene duda.

ALDEANO ¿Qué voy a contestarle...? ¿Está don Leandro o no está?

EUGENIO (*Aparte.*) Ahora mi inquietud es natural y fundada... ¿Puedo ver con impasibilidad a ese hombre que viene a interponerse entre Luisa y yo? Fiel a mi palabra, no hubiera ido a su encuentro... pero ya que él viene... ya que está allí... no con don Leandro, conmigo, se verá... conmigo y le obligaré a dar cuentas de su...

- ALDEANO El caballero que no sé quién es me aguarda y tengo que ir a decirle...
- EUGENIO Es inútil que tú vuelvas a verlo.
- ALDEANO Para vos lo será, para mí, no. Aún no me ha pagado y yo no acostumbro a trabajar de balde.
- EUGENIO Toma, es lo que se te debe.
- ALDEANO Cien sueldos, cinco francos... gracias, señor. Siempre que tengáis necesidad de un hombre que os acompañe por este precio, contad conmigo.
- EUGENIO Conviene que nadie le vea... Ah, la puertecita del pabellón. (*Al ALDEANO.*) Te irás por el bosque... Aguarda. (*Entra en el pabellón.*)
- ALDEANO Por el bosque... ¿por qué? Es el camino más largo y yo no soy aficionado a andar... Diréis que me habéis pagado, pero también es capricho el hacerme dar este rodeo que a nada conduce... digo, a mí me lo parece...
- EUGENIO (*Saliendo.*) Acabo de abrir la puerta que da al bosque; anda.
- ALDEANO Ya lo sabéis, cuando os haga falta un hombre para acompañaros, mandadme a buscar... yo, por cinco francos, os acompañaré a donde os convenga o a donde queráis con mucho gusto (*EUGENIO le empuja para que salga.*), pero, ¿puede saberse por qué no puedo ir por donde he venido?
- EUGENIO Vete...
- ALDEANO Ah, no hagáis impacientar al forastero... se conocía que llevaba mucha prisa, yo os lo aviso.
- EUGENIO Acabarás.
- ALDEANO Pues a vos tampoco os gusta hacer las cosas con calma... (*Se va.*)
- EUGENIO Oh sí, es él... a una me lo anuncian los violentos latidos de mi corazón... el fuego que arde por mi frente... Es preciso que me dé satisfactorias explicaciones, es preciso que mi suerte se decida hoy mismo, en este instante, y se decidirá. (*Entra en el pabellón.*)
- LEANDRO (*Dentro.*) ¡Pablo!
- PABLO (*Dentro.*) ¡Señor!
- EUGENIO (*Sale del pabellón con los floretes.*) Vienen... Es Luisa; don Leandro y mi padre la acompañan. Debo apresurarme.
(*Se va precipitadamente, fondo derecha. Salen de la casa LUISA, el GENERAL, LEANDRO y PABLO.*)

ESCENA 8

LUISA, GENERAL, LEANDRO, PABLO.

LEANDRO ¿El coche?

PABLO Espera sus órdenes.

LUISA No es muy cortés ni galante, padre mío, marcharnos nosotros, dejando solos y abandonados a nuestros huéspedes...

LEANDRO Son amigos, y además ya me he disculpado antes. Saben que no podemos llevarlos con nosotros y que me urge el llegar a Amiens. Vamos...

LUISA Falta Eugenio y también mi hermano.

GENERAL No se les ve.

LEANDRO *(A PABLO.)* ¿En dónde están los señoritos?

PABLO El señorito Julio acaba de marcharse en este momento.

GENERAL ¿Y mi hijo?

PABLO Le hallará en el jardín, no puede haber salido todavía, ya que su caballo está en el patio.

GENERAL Lo sabes con seguridad.

PABLO Se convencerá usted al subir al coche.

GENERAL Dile que le aguardo en casa y que contaré los minutos que tarda.

LUISA No me lo explico, padre mío, pero decididamente ha acontecido algo misterioso y extraordinario. De repente, se han vuelto ustedes dos taciturnos, no tienen ni el uno ni el otro la alegría que se reflejaba hace poco en su semblante.

LEANDRO Es presunción tuya. Cálmate y no te dé ningún cuidado... Vámonos.

(A PABLO.) Cuando el coche esté de vuelta, avisarás a don Cosme.

PABLO Está bien.

GENERAL *(Bajo, a PABLO.)* Busca a Eugenio y dile que, si tarda a reunirse con nosotros, me hará morir de inquietud.

PABLO Así se lo diré.

(Se van LUISA, LEANDRO y el GENERAL, último bastidor de la izquierda.)

ESCENA 9

PABLO solo.

PABLO Qué cara más descompuesta tiene el general, me parece que la fiesta de esta noche será una fiesta que no pecará de alegre. (*Campanilla dentro la casa.*) Anda, ya tenemos a la hermana del nuevo huésped tirando del cordón... Es muy aficionada a este ejercicio, le gustará oír el sonido de la campanilla... aunque lo más acertado es suponer que le gusta incomodar al prójimo.

(Campanillazo, PABLO se va corriendo y aparecen en la verja EUGENIO, herido en un brazo y sostenido por ROBERTO.)

ESCENA 10

EUGENIO, ROBERTO.

ROBERTO Apóyese usted...

EUGENIO Vencido... vencido... oh, morir era mejor, me...

ROBERTO ¿Sufre usted mucho?

EUGENIO La herida es lo de menos.

ROBERTO Perdone usted, es lo de más... El florete es un arma detestable... Le he desgarrado el brazo lo mismo que hubiera podido hacerlo con una bala...

(Tira los floretes que tenía en la mano.)

EUGENIO Caballero, evítame usted el que haya de deberle sus cuidados... Piense que, tan pronto como me halle restablecido, le pediré el desquite.

ROBERTO Siendo muy fácil que yo se lo niegue.

EUGENIO Qué escucho...

ROBERTO No ha de sorprenderle mi contestación. Hace un instante que a mí se ha presentado usted furioso preguntándome con voz alterada si yo era el señor Pascal y si pretendía a la mano de la señorita Legrange. Había apenas respondido afirmativamente a ambas preguntas cuando me ha sido forzoso tomar una de las espadas que, con convulsa mano, agitaba usted a mi vista. Dudaba aún, mas el insulto mediando y la provocación me ha obligado a ponerme en guardia, aunque con la sola intención de desarmarle a usted... Mas como entonces, ciego de ira, se ha precipitado usted sobre la punta de mi florete, se ha herido usted mismo, ha [...] su sangre, se han extinguido sus fuerzas y la lucha ha terminado... Después de lo sucedido, en todo lo que no se me puede achacar la culpa, ¿qué quiere o qué pretende usted exigir de mí? La casualidad, el azar, me ha hecho su rival, mi llegada desbarata o contraría sus planes, ¿cree usted que yo he de cejar por inconveniente de tan poca monta y porque a usted no le place mi modo de obrar he de estar a su disposición batiéndome cuando a usted le acomode? Muchas gracias, no quiero sufrir tanta molestia ni quiero tener el disgusto de matarle.

EUGENIO Ya sé que su mano es más fuerte y más hábil que la mía pero no importa, volveremos a batirnos, sí, nos batiremos una sola vez, será un duelo a muerte. Acaba usted de de-

cirme que persiste en obtener la mano de Luisa y esta declaración abre entre nosotros dos un abismo, nos pone frente a frente, nos hace enemigos irreconciliables.

ROBERTO Esta será su opinión, no la mía; yo no le considero a usted mi enemigo. Cada cual en este mundo busca aquello que le conviene, da la casualidad que usted pretende lo mismo que yo... ¿le he de odiar por esto? De ninguna manera, casi equivaldría a confesar que me hace usted sombra, que temo su rivalidad y, francamente, no entra en mis propósitos hacer ni en apariencia semejante confesión. Además, el éxito, el triunfo, es seguro para mí y el vencedor debe ser generoso... Déjese de tonterías, lo que a usted le conviene ahora es descanso y tranquilidad... Voy a llamar.

EUGENIO No, caballero, el lance que ha mediado entre nosotros dos no debe ser sabido de nadie. Mi padre me aguarda y he de reunirme con él, no es tanta mi debilidad, así lo creo, que me impida montar a caballo.

ROBERTO Si no lo toma a mal, pasaré por su casa para enterarme del estado de su herida.

EUGENIO Se lo agradezco, pero no olvide que, tan pronto como me halle restablecido, seguirá nuestra contienda.

ROBERTO De este modo, pues, he de tener doble interés en seguir la marcha de su curación.

EUGENIO Hasta mañana.

ROBERTO Un momento... he sido insultado... nos hemos batido, le he estropeado un brazo y con la viveza de su carácter ha usted precipitado toda esa serie de acontecimientos de tal modo que ni siquiera he tenido tiempo para pedirle su nombre.

EUGENIO Mi nombre... lo conoce usted de sobras... porque parece haber nacido usted para causar la ruina y la desgracia de mi familia... Mi nombre... helo aquí... *(Le da su tarjeta y sale.)*

ESCENA II

ROBERTO.

ROBERTO Arrogante está el mancebo y enigmático al mismo tiempo... Con que yo soy una especie de monstruo para su familia... le causo la ruina, la desgracia y me quedo con la novia del hijo... qué familia será esa... veamos. *(Lee la tarjeta.)* «Eugenio Ferriere». Ferriere... ese nombre... ¡ah, sí!, el general Ferriere... de Amiens, justo... una de mis víctimas, uno de mis acreedores... El general, su padre sin duda, me confió cincuenta mil francos que yo me incauté y puse a buen recaudo para que él no los viese más... ¡Qué tuno es el general! Ahora casaba al hijo con la señorita Legrange para atrapar su dote y recuperar con creces lo que yo le hice perder... Está de Dios que yo no le deje prosperar... ésta es la segunda vez que le quito su fortuna y, aunque lo siento, tendré también que dejarle sin hijo... Pero todo contribuiría a hacerme odioso con la familia Legrange... Oh, bella y oportunísima idea... me acude un medio merced al cual este incidente puede convertirse a mi favor... me costaría algunos billetes de mil francos, pero esta acción verdaderamente ejemplar circularía con admiración por el país, me granjearía el aprecio de los agentes, disiparía las prevenciones que pueda tener don

Leandro y desarmaría en fin con nobleza a mi rival, al que quitaba de en medio sin necesidad de matarle... Sí... sí... acertado es el pensamiento. Escribamos a ese joven y sacrifiquemos los cincuenta mil francos... Esto es lo más sensible, pero, qué diablo, tirar uno para coger cien es un negocio redondo. *(Se sienta en un sillón rústico, saca una cartera y escribe con lápiz.)* «Caballero, si usted me hubiese hecho saber su nombre al mismo tiempo que nuestra rivalidad, el duelo en el que por mi desgracia y la suya he herido a usted no hubiera tenido efecto... No me habría batido con usted sin cumplir como debía, satisfaciéndole antes una deuda sagrada, y como dentro de una hora, dentro pocos minutos tal vez, voy a encontrarme en presencia de un enemigo mucho más temible que usted... Yo...» *(Continuando escribiendo.)* Qué acogida va a dispensarme mi consocio de otros tiempos... *(Poniendo el sobre.)* «Al señor don Eugenio Ferriere.»

(Aparece por el fondo JULIO, pálido, agitado y con muestras de cansancio.)

ESCENA 12

ROBERTO, sentado; JULIO, apoyado en la verja.

JULIO No estaba... no estaba...

ROBERTO Se concluyó.

JULIO *(Viéndole.)* Ah... aquí está... *(Con alegría.)* Aquí está.

ROBERTO *(Volviéndose.)* Me ha parecido oír... ¡Julio! *(Se guarda la cartera.)*

JULIO ¿Solo?

ROBERTO Solo.

JULIO ¿No hará mucho que has entrado aquí?

ROBERTO Ahora mismo.

JULIO ¿A quién has visto?

ROBERTO A nadie.

JULIO *(Aparte.)* Ah, respiro. *(Alto.)* Yo he ido a la fonda de Italia.

ROBERTO ¿Has ido?

JULIO Vengo de allí.

ROBERTO ¿Estabas impaciente por verme? Es natural... después de una separación de cinco años... Esta cariñosa prueba de tu buen afecto me enternece y te abre mis brazos. *(Se dispone a abrazarle; JULIO está impasible.)* ¿No...? Lo dejaremos para mejor ocasión... *(Un momento de silencio.)* ¡Ingrato...! *(Mudando de tono.)* ¿Has recibido mi carta?

JULIO Sí.

ROBERTO ¿Y cuándo me presentas a tu padre?

JULIO Nunca.

- ROBERTO Largo es el plazo.
- JULIO Evítame la vergüenza de que tu voz me recuerde el pasado. Ni mi crimen ni el juramento que te presté se han borrado de mi memoria... mi crimen, lo he redimido... mi juramento...
- ROBERTO No lo redimirás.
- JULIO Óyeme, Roberto, y no me precipites.
- ROBERTO Te escucho, pero precipítate, si tal es tu voluntad.
- JULIO Lo que me resta de la herencia de mi madre, cuanto haya de poner y me corresponda de la fortuna de mi padre, te lo ofrezco todo... todo será tuyo... todo...
- ROBERTO Olvidas, Julio, que soy rico y que el oro no me seduce...
- JULIO ¿A qué, pues, el empeño de unirme con mi hermana?
- ROBERTO ¿A qué? Somos amigos y no debe haber secretos entre los dos. Te hablaré con franqueza y con toda claridad. Acabo de salir de la cárcel, la justicia, al quitarme la libertad, no me quitó el dinero que supe adquirir, ¿no te gusta la palabra?, pues estafar, esta será más propicia. Soy rico, pero mi nombre está deshonorado; la única manera de rehabilitarme es uniéndome con tu hermana. Tu padre goza de una fama merecida por su proverbial honradez, si me caso con su hija, su manto tutelar me protege, la murmuración calla y nadie se atreve ni a señalarme con el dedo. Además, ya sabes la impresión que me causó tu hermana cuando la vi, era entonces muy niña y no se ha apartado de mi mente su bellísima imagen. Sé que hoy no tiene rival su hermosura, ni su virtud, es una buena hija y será una buena esposa...
- JULIO Y sabes también que lleva en dote una fortuna.
- ROBERTO Sí, lo sé... y, la verdad, esto también influye en mi determinación. Aunque sea rico, no soy tan loco que desprecie el dinero.
- JULIO Basta ya.
- ROBERTO No basta, es necesario que continuemos. Hace algún tiempo, entonces, ya sabes, tú me dijiste: «Cállate y, en pago de tu silencio, yo te prometo acceder a todo cuanto me pidas», y lo juraste... Han transcurrido cinco años, yo he guardado religiosamente tu secreto, he cumplido mi palabra... y tú cumplirás la tuya... (*Mirándole de hito en hito.*)
- JULIO Y si me negara a cumplirla...
- ROBERTO Nada se me importaría, me es igual, obtendría por mi parte idénticos resultados; vas a verlo. Si llegara el caso que tú has indicado... o supuesto, entonces me dirigiría directamente a don Leandro y le diría: «Depositario leal del honor de su familia, yo he conservado intacto este depósito... Al llegar aquí, le daría la cartera... el servicio imponderable que le he prestado debe obtener una recompensa igual; el que ha salvado el honor de su hijo, su propio honor, es digno y merecedor de que le conceda, y debe usted hacerlo, la mano de su hija.»

- JULIO Oh, pero esta espantosa revelación tú no la harás, Roberto... demasiado sabes lo que me empujó hacia el abismo del deshonor, lo que me hizo tu cómplice. Ávido de placeres y lejos de la vigilancia paternal, sembré el oro a mi alrededor. Falto de atrevimiento para dirigirme a mi padre, cuya severidad me amedrentaba, recurrí a los préstamos... después al juego... pérdidas considerables vinieron a agravar mi apurada situación. Perseguido y decretada mi captura, la víspera del día de mi arresto, antes que sufrir tal afrenta —oh, la cárcel me horrorizaba—, decidí matarme. Ya iba a poner en obra mi fatal designio cuando tú, mi ángel malo, viniste para hacerme escuchar tus funestas palabras, para convencerme de que pusiera en obra tus consejos... Yo estaba delirante, loco... me entregué a ti... y mi mano vacilante y trémula... sostenida y guiada por la tuya... firmó letras de cambio con un nombre que no era el mío... Cuando recobré mi calma, cuando estuve en perfecto juicio, al día siguiente, tú sabes cuál fue mi desesperación, tú sabes que, a costa de toda mi sangre, yo hubiera extinguido la señal de la infamia que en la víspera grabé indeleble... Mi madre, mi pobre madre, me salvó de la deshonra. Antes del vencimiento de los valores puestos por nosotros en circulación, antes de que pudiera saberse que eran falsos, recibí una carta de mi padre en la que me participaba que su venturosa y santa compañera, la bendita mujer que me llevó en su seno, acababa de lanzar en sus brazos su postrimer suspiro. La mitad de la herencia de mi madre era mía y casi entera la invertí para borrar las huellas de nuestro crimen, tú fuiste recogiendo todas las letras falsas por orden mía y, en vez de entregármelas, permanecen en tu poder. Has guardado el secreto y te estoy reconocido, si no te basta, si recordando mi juramento persistes en obtener una mayor recompensa, habla, pide, yo te pagaré con mi fortuna de hoy, con la de mañana, con mi sangre, con mi vida, no tengo nada más para ofrecerte... pero pagártelo con la felicidad de Luisa, con el honor de mi padre, ¡oh, no!, es imposible y tú no exigirás de mí lo que no puedo darte... Roberto, muévate a compasión mi ruego... tú tendrás piedad de mí, no seas inflexible, mírame, estoy a tus pies, te ruego... y lloro... ¿no ves mis lágrimas...? Oh, tú te callarás Roberto, tú te callarás.
- ROBERTO Hablaré. (*Con frialdad.*)
- JULIO (*Levantándose y con energía.*) No hablarás.
- ROBERTO Exactamente y al pie de la letra como yo lo había previsto. La súplica primero, después la amenaza y por último la provocación. Muy cómodo y fácil te sería, si yo accediera a tus pretensiones, el satisfacer tu deuda de honor y compromiso formalmente contraído con un sablazo o un simple rasguño en la piel.
- JULIO Y mal que te pese, te batirás conmigo.
- ROBERTO Sea, pero, como agraviado, he de escoger sitio y armas... Por lo que refiere a estas últimas, las tengo aquí, dentro de mi cartera, que no me abandonan nunca; estas armas no matan, Julio, pero deshonran.
- JULIO ¡Infame!
- ROBERTO Dura es la palabra. Te dejo, me voy.
- JULIO ¿Dónde vas?

ROBERTO No tengo porqué ocultártelo, a Amiens.

JULIO Miserable, ¿quieres causar la muerte de mi padre?

ROBERTO ¿Crees justo que yo, un extraño, tenga por él la compasión que no le tuviste tú, su hijo...?

JULIO Roberto, tú hiciste de mí un criminal. ¿Quieres hoy convertirme en asesino?

ROBERTO Julio, hace cinco años que, a bajo precio, vendiste tu honra; si quieres adquirirla hoy de nuevo, debes comprarla muy cara. He dicho que aceptaba el duelo, te he indicado cuales serían mis armas, fáltame señalar el sitio del combate... Helo aquí, a la casa de tu padre. *(Se va; anochece rápidamente.)*

ESCENA 13

JULIO.

JULIO Se va... oh debo impedir que se vea con mi padre... Y ni un arma... *(Apercibiendo los floretes en el suelo.)* ¿Qué veo? Me he salvado. Aquí está su sentencia de muerte o la mía. Le obligaré a batirse, ¡oh, sí, se batirá! *(Se va corriendo.)*

ESCENA 14

COSME, DAMIANA. Luego, PABLO y criados.

DAMIANA Date prisa, el coche ya está de vuelta y nos aguarda.

COSME Si quisieres ir sola, me harías mucho favor... yo prefiero quedarme aquí.

DAMIANA ¿No asistir tú a esa reunión de familia? Qué inconveniencia tan grosera.

COSME Me disculpas diciendo que me hallo indispuesto.

DAMIANA No lo esperes; bonita soy yo para andarme con rodeos... Si te quedas, te ha de pesar lo que diré de ti a Leandro, a Luisa, al general, a Julio, a Eugenio y a todos los invitados.

COSME Es que ir al campo y, sin reponerme de las fatigas del viaje, asistir a un baile, me parece de mal agüero...

DAMIANA Qué torpe estás... Si se tratase de un funeral, tu prevención, aunque ridícula siempre, fuera a lo menos atendible... Pero un baile lleva siempre en pos de sí la dicha, la felicidad...

COSME En fin, puesto que no hay remedio, voy a sacar de la maleta el frac y el pantalón... Gracias a que sé a donde la he colocado, pues va anocheciendo.

DAMIANA ¿Por qué no pides luz?

COSME Para no molestar...

DAMIANA Qué timidez, señor...

(En el momento en que COSME va a entrar en el pabellón, suena un tiro.)

COSME ¿Qué es esto?

DAMIANA Ha sido un disparo.

COSME Se oyen gritos.
 (Rumor de voces dentro.)

DAMIANA *(Gritando.)* ¡Socorro! ¡socorro!
 (PABLO y criados saliendo apresurados. El tiro ha sonado cerca.)

DAMIANA Aquí mismo. Será alguna desgracia, corramos, corramos todos... Ven hombre, no te quedes. *(Se van los CRIADOS con ella.)*

COSME No me quedo, porque tendría que quedarme solo. *(Se va y en el mismo momento aparece JULIO en la puerta del pabellón, agitado, su traje en desorden y apenas puede sostenerse.)*

ESCENA 15
JULIO.

JULIO Nadie me ha visto... la puerta del bosque, abierta por casualidad, ha facilitado mi fuga... Rehusaba batirse, con su cinismo enardecía mi cólera... se burlaba de mí... y yo, en mi furor... en mi justa ira, le he traspasado el corazón... ¡Vienen...! *(Llevándose las manos al pecho.)* ¡Cuánto sufro...! *(Llegándose con dificultad hasta la verja.)* Le conducen aquí... huyamos. *(Entra en el pabellón y cierra la puerta. Salen COSME, DAMIANA y PABLO; los criados conducen a ROBERTO.)*

ESCENA ÚLTIMA
DAMIANA, COSME, PABLO, ROBERTO, JULIO, criados.

DAMIANA Respira aún.

JULIO Gran Dios, no está muerto.

DAMIANA Es preciso socorrerle.

JULIO Mi retirada es segura, escuchemos...

DAMIANA Abre los ojos... va a hablar.

JULIO Estoy perdido.

DAMIANA *(Al ver que ROBERTO lleva su mano al bolsillo de la levita.)* ¿Qué busca usted?

ROBERTO Mi cartera... mi cartera...

DAMIANA Para robársela le habrá asesinado...

ROBERTO Sí, asesinado... pero yo he herido al asesino.

JULIO ¡Aquí... aquí...! *(Al pecho.)*

DAMIANA Su nombre, el nombre del malvado...

ROBERTO ¡Su nombre...!

JULIO ¡Qué suplicio...!

ROBERTO Se llama, se llama... *(Muere.)*

DAMIANA Ha muerto. *(A COSME.)*

COSME Urge comunicar a Leandro esta desgracia... *(Se dirige al pabellón.)*

DAMIANA Sí. *(Mirando a ROBERTO.)* ¡Desventurado joven!
(Al llegar COSME al pabellón, abre la puerta y retrocede con pavor.)

COSME ¡Ah!
(DAMIANA, PABLO y los criados que rodean a ROBERTO vuelven con sorpresa, pero sin moverse del lugar en que están colocados.)

ACTO 2

Saloncito lujosamente adornado, puertas laterales y una al fondo de dos hojas que comunica con el salón.

ESCENA I

(Al levantarse el telón, todas las puertas de la sala están cerradas, la oscuridad es completa. La primera puerta de la derecha se abre precipitadamente. Aparece JULIO, la alteración de su semblante es manifiesta y se halla trémulo y desfallecido, da al entrar una rápida y escudriñada ojeada por la escena.)

JULIO ¡Nadie! *(Da algunos pasos y se apoya en un sillón.)* Me hace falta descansar algunos instantes... *(Señalando la puerta de la izquierda.)* Por allí, por aquel corredor, me iré a mi habitación cuando me haya repuesto del cansancio... Estoy desfallecido... La escalera ha agotado el resto de mis fuerzas, creí no poder subirla... Los criados, ocupados en iluminar el salón, no me han visto. Todo me favorece, una vez en mi cuarto, nada tengo que temer, ¿quién puede saber cuando he llegado? *(Déjase caer en un sillón.)* No puedo sostenerme. *(Llévase la mano al pecho y la retira ensangrentada.)* Continúa brotando la sangre de mi profunda herida... es en vano que procure restañarla. Las violentas sacudidas del caballo en su rápida carrera me han causado una horrorosa tortura... Y debo sufrirla en silencio y, aunque redoble su intensidad este insufrible tormento, he de callarme, he de ahogar en mi seno los gritos de angustia y de dolor que me arranque... Próximo a exhalar su último aliento ha declarado Roberto que había en su defensa herido al asesino. Estas palabras me condenan a sufrir y morir antes que revelar la sangrienta huella de mi crimen, y si el golpe asestado por mi víctima me es mortal, conmigo en la tumba se encerrará mi secreto. Al abandonar el pabellón, un hombre me ha sorprendido. Ni su temor ni la oscuridad que reinaba le habrán impedido reconocerme... Mas, aún que así no sea, aunque vacile i dude, su confusión cesará en breve. En venir no ha de tardar, invitado por mi padre, asistirá a la reunión de esta noche, a la que, si no por mi pie, arrastrándome, es forzoso que me presente... Y al encontrarse conmigo, al mirarme cara a cara, al ver mi turbación y palidez, se animaran sus recuerdos, cesará la ofuscación de su mente y con energía gritará ante

todos: «Vedle, es él, este es el asesino!». Asesino sí, lo soy, pero ¿debía no serlo? ¿Podía arrojar a mi hermana inocente y pura en los brazos de un infame? ¿Podía condenar a la vergüenza a su digno y noble padre, que habría muerto maldiciéndome?... Oh no, no, era imposible, no hay virtud capaz de resistirlo. Esta amenaza terrible que Roberto suspendía sobre de mi cabeza y que era su valerosa arma... esa cartera en la que se encerraba mi deshonor y el de toda mi familia, yo se la he arrancado a costa de su vida. En vano ha pretendido defenderla, ha hecho fuego contra mí inútilmente, la bala de su pistola me ha destrozado el pecho... yo no veía sino la cartera en mis manos... Esta cartera la tengo aquí, sobre mi herida... en mi sangre... Maldición eterna... ¡No está...! La he perdido. ¿Resultará inútil mi crimen...? Tantos afanes para redimir mi pasado y otra vez la fatalidad, cual tétrico fantasma surge, y se me interpone en el camino de mi salvación. Cuando ha caído Roberto exánime y, turbado y con pavor por las voces de los que se acercaban he apelado a la fuga, entonces, sin darme cuenta, se me deslizaría de las manos la cartera... sí allí estará. No es difícil recobrarla, el lugar es solitario... la distancia es corta... corramos... (*Intenta levantarse y cae desfallecido.*) Infeliz de mí... El resto de fuerza que me sostenía ha desaparecido y el dolor es ahora más fuerte que yo. Cuánto sufro. (*Voces en el salón.*) Oigo hablar en el salón, las puertas van a abrirse. (*Hace esfuerzos para levantarse.*) Estoy perdido, si permanezco aquí. (*Óyese la voz de LEANDRO.*) La voz de mi padre. ¡Oh! He de levantarme aunque se oponga el infierno. (*Hace un violento esfuerzo y se levanta.*) Por fin... pero es imposible que salga... ni puedo dejar de presentarme en los salones... me ofusco, no acierto a discurrir. Se acercan, mi padre, sin duda... No me faltes, corazón. (*Consigue llegar hasta la puerta de la izquierda y desaparece en el mismo momento que se abren de par en par las dos hojas de la puerta del fondo, dejando ver un salón espléndidamente iluminado. Salen LEANDRO, LUISA y criados.*)

ESCENA 2

LEANDRO, LUISA, criados (JOSÉ).

LEANDRO (*A los criados.*) Colocad en el salón las flores que acaban de traer.

LUISA Perdone usted padre mío pero, ya que soy yo quien le prepara una sorpresa, me parece que no es a usted a quien toca ordenar. Le prohíbo pues, que se ocupe de nada excepción hecha de arreglar con el general su asunto particular.

LEANDRO Te obedezco. José, ¿no ha venido aún ningún invitado?

JOSÉ Señor, ninguno.

LUISA No es de extrañar, son las nueve no más.

LEANDRO ¡Te parece poco! ¿No es de admirar que Cosme y su hermana todavía no hayan llegado, tiempo sobrado tenían para venir...? Con tal que no hayan tenido ningún contratiempo... Ah, José, un joven debe presentarse esta noche.

LUISA Un joven.

LEANDRO Si se le nombra y dice llamarse don Roberto Pascal, introdúcele a mi gabinete y me avisarás en el acto.

JOSÉ Está bien, señor.

LUISA Roberto Pascal, es la primera vez que oigo pronunciar este nombre... ¿Es la visita de este desconocido la que ha puesto a usted de mal humor? Oh, con seguridad, porque vuelve a estar grave e inquieto como lo estaba en el coche... Y tanto como me había prometido que ni una sombra de tristeza velaría su rostro. *(Ruido de un coche.)* ¡Calle! Es nuestro carruaje... han llegado don Cosme y su hermana... Ah, Dios mío, ellos también, la zozobra en su semblante... ¿qué tienen?

(Salen COSME y DAMIANA; él, azorado, ella, inquieta.)

ESCENA 3

Dichos, COSME, DAMIANA.

DAMIANA Ah, por fin hemos llegado... ya estamos aquí... Ay, don Leandro con cuánto afán deseaba encontrarle. Pero, ¿qué veo? Se están ocupando en los preparativos del baile... sí, para fiestas estamos... No saben pues lo que pasa... Déjense de diversiones, despidan a los músicos, hagan apagar las luces y manden avisar al juez...

LUISA ¿El juez?

DAMIANA Y el escribano, el fiscal, los alguaciles y los gendarmes.

LEANDRO *(A COSME.)* ¿Qué significa...?

COSME Que... hace poco... en tu casa... allí... una desgracia...

DAMIANA Pues señor, qué manera de contar las cosas... van a quedar enterados.

COSME Se me atraganta la lengua y no puedo... Mi hermana te lo explicará al pie de la letra... Yo me encuentro muy mal... *(Toma un frasco de encima una consola y echa todo el líquido en su pañuelo.)*

LEANDRO En fin, ¿qué ha pasado?

DAMIANA Un hecho inaudito... horroroso... un suceso terrible... un crimen, una muerte, un asesinato...

LUISA ¡Virgen Santa!

LEANDRO ¿Un asesinato?

DAMIANA Cometido en la persona del joven de la diligencia, aquel de quien he hablado a nuestra llegada y cuya tarjeta le ha entregado Cosme, en fin, de don Roberto Pascal, este era su nombre.

LUISA Roberto Pascal.

LEANDRO Él... asesinado, no, es imposible señora.

DAMIANA Lo mismo se me ocurrió en un principio, presumí, dados los antecedentes, que había sucumbido en un duelo, pero la víctima, en sus últimos momentos ha declarado lo contrario, afortunadamente, según la confesión, y hay que darle crédito, porque no

- miente un moribundo, el culpable está herido, circunstancia que sin remedio le hará caer en manos de la justicia. Pero don Leandro, ¿es posible que usted permanezca inactivo cuando toda urgencia es poca...? Mande usted, mande usted por el juez, es lo que la ley previene, y además yo tengo que hacerle importantes revelaciones.
- COSME *(Bajo, al CRIADO.)* Hazme el favor, escucha... Te vas a la administración de los coches y encargas que en la primera diligencia que salga para París se me reserve un asiento.
- JOSÉ ¿Qué clase prefiere usted?
- COSME La que haya, cualquiera, berlina, interior, cupé imperial, en la baca, entre los equipajes, que se me facture como un bulto, del modo que quieran, lo que me importa es marchar y cuanto antes mejor.
- DAMIANA *(A JOSÉ.)* Espere usted. *(A COSME; don LEANDRO, en tanto, habla con JOSÉ.)* ¡Qué órdenes estabas dando al criado...!
- COSME ¿Yo...? Yo...
- DAMIANA ¡Tú! Di.
- COSME La de que se informase si la diligencia que va a salir para París, tenía despachados todos los asientos.
- DAMIANA A mí no se me escapa lo más mínimo... ¿Tendrías pues la intención de marcharte...?
- COSME Sí, el campo no me gusta... prefiero la ciudad.
- DAMIANA ¡Marcharte...! Desecha tal idea, cuando el criminal no ha sido descubierto aún, cuando la sospecha se cierne sobre todas las cabezas, ¿quieres con tu proceder atraerla sobre la tuya...?
- COSME Eh... ¿cómo? *(Aparte.)* Y lo peor es que tiene razón... Maldito viaje... *(Alto.)* José, José, no vayas... ya no marchó... me quedo... *(Aparte.)* muy a pesar mío.
- LEANDRO Si no está en su casa el señor Lafrande, procura encontrarle, ya te he dicho que con urgencia necesito verle...
(Se va JOSÉ.)
- DAMIANA El señor Lafrande será el juez, ¿no es verdad? Ya me lo he figurado enseguida... Esta es mi especialidad, adivinarlo todo. *(A COSME.)* Cosme, el juez está pronto a llegar, tu conciencia te ordena declares todo lo que sabes sin olvidarte de mencionar lo más mínimo. Si yo me encontrare en tu situación, si como a ti me cupiese la dicha de haber visto al asesino... Ah, señores, se me había pasado por alto y quiero que lo sepan ustedes, Cosme, mi hermano, éste, ha visto al asesino...
- LEANDRO Tú...
- COSME Le he visto... tanto como verle, precisamente, no.
- DAMIANA Tú me lo has dicho y lo repetirás ante el juez y ante los magistrados...
- LUISA ¿Y con qué objeto venía a casa ese joven, padre mío?

- DAMIANA ¿A qué venía...? A cumplir su palabra... pues... Ah, no es de extrañar la pregunta de usted, señorita, no se hallaba usted presente cuando yo conté la enigmática conversación que tuve con el misterioso joven, voy a satisfacer su curiosidad. Parece que...
- LEANDRO Señora, le suplico que no prosiga, esos datos o explicaciones solamente interesan en la actualidad a la justicia.
- DAMIANA Advertencia oportuna, ya me callo y aguardaré para hablar a que me interroge el juez.
- COSME El juez, el juez, parece que no tienes bastante boca para pronunciarlo.
- DAMIANA Es porque conozco mis deberes mejor que tú.
- LEANDRO Este desagradable suceso exige nuevas órdenes. ¿Me permite usted, señora, que la acompañe a las habitaciones de Luisa...?
- DAMIANA Con mucho gusto. Quédate aquí, Cosme, te dejamos solo, enteramente solo, a fin de que puedas reflexionar acerca de la importancia de tu declaración. Medítala con tiento y pesa cada una de las palabras que te propongas decir.
- COSME Quieres dejarme en paz, Damiana...
- DAMIANA Ah, si yo supiere lo que tú, qué brillante declaración la mía... (*Viendo que le aguarda don LEANDRO.*) Ah, mil perdones...
- LEANDRO Vamos, señora... y permítame usted creer que Pascal ha sucumbido a la destreza de un noble adversario y no bajo el puñal de un asesino.
- LUISA Qué día de esponsales tan aciago, esto no parece ser augurio de felicidad para nuestra misión. (*Se va con su padre.*)
- DAMIANA (*Aparte, marchándose.*) Pobre niña. Valga aún que no ha oído lo que se murmura y que no sabe lo que se sospecha... y sospecho también yo... que nunca me equivoco.
(*Se va, las puertas del salón vuelven a quedar cerradas, COSME está solo.*)

ESCENA 4
COSME.

- COSME El juez... (*Se sienta.*) Yo voy a encontrarme frente a frente de un juez... ¿Yo, Cosme Denis, excajero de la casa comercial Savigní y compañía, yo, inofensivo ciudadano que en mi vida he podido ver sin emoción, sin espanto y sin que me dieran calambres, el bastón con borlas de un comisario de policía...? Enredado yo en una causa criminal, dispuesto siempre y sin excusa a comparecer cuando se me llame, obligado a prestar declaración tras declaración... y para todo esto salí de París y he recorrido treinta y pico de leguas... (*Se levanta.*) Mi hermana tiene razón, yo no puedo partir... vendrían en mi persecución... se me prendería... esto, tratándose de mí, no es difícil, y, atado codo con codo y de pareja en pareja, los gendarmes me conducirían aquí... Así pues, es trabajo perdido el marcharme... El mejor medio para salir bien librado y abandonar Amiens es decir al juez lo que he visto, haciéndole entrega de lo que tengo... (*Mirán-*

dose en un espejo.) Oh, estoy lívido como un cadáver, me hago horror a mí mismo... esta palidez puede comprometerme, he de hacerla desaparecer.

(Se echa el líquido del pomo en la mano y se frota el rostro. En este momento, la puerta de la izquierda por la cual se ha ido JULIO se abre lentamente. Sale JULIO, mas, al ver a COSME, que no puede verle por estar vuelto de espaldas, retrocede precipitadamente.)

JULIO Es él. *(Vuelve a cerrar la puerta.)*

COSME ¿Quién...? ¿Qué es esto...? *(Mira por la sala.)* Me parece siempre que hablan a mi detrás... y que andan y siguen mis pasos... He ahí la vida que me espera... Se me acabó la tranquilidad... no debo hacerme ilusiones... si el delincuente a quien he sorprendido se imagina que yo puedo perderle... yo también estoy perdido. Para librarse de una acusación abrumadora... el medio que hallará más expedito es librarse del acusador... Esto se ha visto... y no me sería agradable que se repitiera... El asesino habitará tal vez en la ciudad... quién sabe si en este mismo barrio... puede que esté en acecho aguardando a que yo salga... ya tiene para rato... no pongo los pies fuera de esta casa ínterin se halle libre... Esta resolución me salva... Aquí estoy a cubierto de toda tentativa y en perfecta seguridad. *(Óyense tres golpecillos dados en la puerta que ha cerrado JULIO.)* Han llamado. *(Asustado.)* Pero, ¿por qué...? Nada le imposibilita de entrar en esta sala... Casi llegaré a dudar de si estoy en el uso cabal de mis facultades... En lo sucesivo, haré que me acompañen... no quiero estar solo... *(Otro golpe en la puerta.)* Vuelta a llamar. *(Introducen una carta por debajo de la puerta.)* Una carta... ¿qué misterio es éste...? *(Coge la carta.)* No está cerrada... tiene sobreescrito... «Para usted»... Estoy solo, no hay otro usted que escoger... luego es para mí... lo cual no me tranquiliza... *(Abre la carta.)* Está escrita con lápiz y evidentemente con la mano izquierda... no hay buena intención... Leamos. «Si me ha conocido usted...» *(Tiembla al hablar.)* Ah, ah, es de él... ¡No andaba yo lejos de la verdad al suponer que vivía en el barrio...!, mas no le imaginaba tan próximo, si debe sernos vecino. *(Sigue leyendo.)* «Guarde el secreto y no me descubra, mi mirada le seguirá por doquier, yo escucharé todas sus palabras, acecharé el rumor de sus gestos... y, si se atreviere a delatarme, vida le faltará para pronunciar mi nombre... Eche al fuego este papel...». Oh, no hay más, estoy resuelto quiero vivir... mi hermana dirá lo que ella quiera, el juez hará perseguirme si tal es su voluntad... yo me voy en coche, a caballo, a pie y hasta en un globo si no hay otro medio. ¿Y qué hago con esta carta? Me dice que la arroje al fuego, aquí no hay... Esta bugía será lo mismo... *(Hace arder la carta.)* Debo agradecerle por el aviso... yo no hubiere atinado... Ya se consumió, él y yo, los dos, nos hemos salvado del compromiso. Ahora, a salvarme yo solo. Huyamos.

(Al momento que va a salir se abren las puertas del salón y entra DAMIANA.)

ESCENA 5

COSME, DAMIANA.

DAMIANA *(Cogiéndole de la mano.)* Cosme, Cosme, ya está aquí el juez.

COSME Agradable noticia. *(Soltándose.)* Déjame.

DAMIANA Es un caballero muy amable y muy fino. Me ha interrogado.

COSME Buen provecho te haga...

DAMIANA Ahora te toca a ti.

COSME Yo nada tengo que decir.

DAMIANA ¿Cómo?

COSME Ni nada que hacer aquí, y me marchó.

DAMIANA ¿A dónde?

COSME No lo sé aún, a la China, al Japón, al Indostán, al Ecuador... a cualquier parte con tal que me halle a diez mil leguas de distancia de estos sitios.

DAMIANA Pero tú estás loco.

COSME Todo se andará si me quedo... y me propongo evitarlo.

DAMIANA Yo no lo consentiré.

COSME No intentes detenerme... a fin de conseguir escapar, me vería capaz de todo.

DAMIANA Queda tranquilo, no seré yo quien te detenga, otros hay que evitaban te comprometas con tus imprudencias.

COSME ¿Otros, quiénes son?

DAMIANA El juez este que ha prohibido terminalmente el que salga nadie, quien fuera, de esta casa.

COSME Un acto tan arbitrario y despótico... no lo creo.

DAMIANA Aquí le tienes, míralo... puedes preguntárselo, nunca mejor ocasión.

COSME Misericordia... No me escapo, estoy preso entre dos fuegos.
 (Sale don LEANDRO acompañando al JUEZ.)

ESCENA 6

Dichos, LEANDRO, LAFRANDE.

LAFRANDE *(A LEANDRO.)* Antes que me hiciera usted llamar, estaba ya enterado por el rumor público del triste accidente, yo me había trasladado ya cerca de la víctima y ya tenía recogidos numerosos e importantes datos.

- DAMIANA Acércate, Cosme... (*Al JUEZ.*) Le presento a mi hermano Cosme Denis, cajero que ha sido de la casa Savigní y compañía de París, el cual está pronto a declarar cuanto sabe, que es mucho y cuanto ha visto, que no es poco.
- COSME (*A su hermana.*) Quieres perderme, mujer.
- DAMIANA Déjame a mí, ya verás. Le imploro, señor juez toda su indulgencia para mi hermano. Además de ser tímido y apocado, se halla aún bajo la impresión de la funesta desgracia de que hemos sido testigos. Cobra ánimo, tranquilízate, Cosme, vamos, fuerza la memoria, no olvides nada y habla.
- COSME (*Aparte.*) Hablar... ¡ya me guardaré yo...!
- LAFRANDE ¿A qué titubear...? ¿Por qué vacila usted...?
- LEANDRO Tú has dicho, y tu señora hermana ha repetido más de una vez, que al entrar en el pabellón del jardín habías visto...
- DAMIANA Al asesino.
- COSME (*A DAMIANA.*) ¡Chut! ¡Mira que te comprometes...!
- LAFRANDE Le escucho a usted.
- COSME (*Aparte.*) Oh, tengo la seguridad que el otro también me escucha, aunque no me lo diga.
- LAFRANDE ¿Qué aguarda?
- COSME (*Aparte.*) A que me dejes en paz... (*Alto.*) Le suplico que se digne excusarme... (*Aparte.*) Estoy viendo abrirse aquella puerta... salir él... y dejarme con la palabra en los labios... Señor gendarme...
- LAFRANDE ¡Caballero!
- DAMIANA Está aturdido y tiene un carácter tan diferente del mío... Somos, sin exageración los dos polos.
- COSME No, señor comisario... tampoco, señor presidente.
- DAMIANA Qué dices... estás hablando con el señor juez...
- COSME ¡Ah, sí...! mil perdones... Ya sé de qué se trata y, puesto que me escucha, oiga usted, señor alcalde... En primer lugar, cuando he entrado en el pabellón, porque efectivamente he entrado en él... era ya de noche... Señor gobernador, es una gran flaqueza en un hombre de mis años, pero, en fin, la noche... me da miedo y ya sabe usted, señor comisario... señor presidente... que el miedo hace ver cosas...
- LAFRANDE ¿Qué es lo que ha visto...?
- COSME ¿Visto...? ¡Qué es lo que he visto...! Nada... señor alcalde... absolutamente nada... a no ser una sombra que al parecer, con toda probabilidad, verosímilmente, sería la mía... He tenido un susto más que regular... he tropezado con un mueble... el espanto me ha hecho dar un grito... no sé cómo me he caído... acudieron a mis voces mi hermana

- y los criados de la quinta... y al llegar me encontraron solo, enteramente solo... Es que el asesino se había ya escapado.
- LEANDRO Señor no prodigue usted tanto esa palabra, me hace mal efecto.
- LAFRANDE Prosiga usted.
- COSME Voy a hacerlo... aunque poco me resta que decir, excelentísimo señor. Después de lo referido a usía hace poco, reflexionando con calma y serenidad sobre la declaración que debía prestar, ilustrísimo señor, me he convencido y demostrado perfectamente que me había asustado como un niño y que ... yo no sabía nada... yo no había visto nada y, en consecuencia, que no tenía que decir nada. Esta es mi declaración, que estoy pronto y dispuesto a firmar.
- DAMIANA (*A COSME.*) Declaración que no tiene ni sentido común y que ninguna luz da a la justicia.
- COSME (*Aparte.*) Cabalmente es lo que yo quiero.
- LAFRANDE No dudo, caballero, que serán más francas y más espontáneas sus respuestas al ser interrogado por el tribunal.
- COSME (*Aparte.*) Poca diferencia habrá.
- LAFRANDE Puede usted retirarse, mas debo advertirle que no le está permitido salir de la ciudad.
- COSME (*Aparte.*) Maldita la hora que se me ocurrió abandonar París para venir a gozar de la paz y tranquilidad del campo.
- LEANDRO (*Al criado.*) José, acompaña al señor a su cuarto.
- DAMIANA (*A COSME.*) El juez no está contento de ti, lo conozco... Si sigues de esta manera, no sabes a lo que te expones.
- COSME (*Aparte.*) Al contrario... Ah, Damiana, tú sí que no sabes a lo que me expongo si hablo. (*Saluda y se va con JOSÉ.*)
- LAFRANDE Por fortuna, la información arrojó bastante luz para creer que, a no tardar el delincuente estará bajo la acción de la justicia.
- LEANDRO ¿Y qué se sospecha...?
- DAMIANA Sí, qué se sospecha, veamos.
- LAFRANDE Siento un vivo pesar al decírselo, don Leandro, pero todo induciría creer que el matador no le sea a usted extraño.
- LEANDRO ¡Qué oigo!
 (*Salen el GENERAL y LUISA; el salón, al abrirse sus puertas, se ve lleno de personas invitadas.*)

ESCENA 7

LEANDRO, LAFRANDE, DAMIANA, LUISA, GENERAL.

GENERAL (A LUISA.) Muerto Pascal, qué nueva tan desagradable.

LEANDRO (Dirigiéndose al GENERAL.) Ferriere amigo mío, ¿no te acompaña Eugenio? Debía reunirse contigo...

GENERAL No le he visto... y, no pudiendo soportar mi inquietud, he venido aquí creyendo encontrarle.

LUISA Dios mío, ¿hay que temer algo por Eugenio?

LEFRANDE De lo que dicen ustedes se deduce que el hijo del general Ferriere no ha vuelto a aparecer desde que salieron ustedes de la quinta.

GENERAL Así es, en efecto, y al participarme hace un instante Luisa que acaba de encontrarse próximo a una casa de campo el cadáver de ese caballero nombrado Roberto Pascal, el que habrá sucumbido sin duda a manos de un adversario, me ha asaltado una fuerte idea que me inunda de temor... al recordar que entre ese hombre y mi hijo existía un profundo odio... nacido de celos y rivalidades...

LAFRANDE (Aparte.) Perfectamente.

DAMIANA (Aparte.) Este lo sabe y se hace el tonto, lo que es a mí, no me engaña.

LEANDRO (Bajo, a LAFRANDE.) ¿Ha oído usted? Puedo asegurarle, según todas las apariencias, que ha habido un duelo, siempre sensible y yo el primero en reprobarlo... pero que ahuyenta la posibilidad de que se haya perpetrado un crimen.

LAFRANDE (Después de un prolongado silencio y de pasear su mirada por el salón, se dirige con gravedad a LEANDRO y al GENERAL.) Faltan aquí dos personas cuya ausencia, no encontrando natural ni explicándomela, da motivo a que me sorprenda. General Ferriere, aquí no está su hijo; tampoco está el suyo, don Leandro.

LEANDRO (Con temor.) La verdad... no sé...

LUISA Desde que hemos llegado, no se le ha visto.

LEANDRO ¡Cielos!

DAMIANA Comprometidos los dos, pero el culpable es uno no más y mis sospechas... ¡ah, si yo fuera el juez...!

LEANDRO Debe estar en su habitación, voy a mandar en su busca y podrá usted convencerse... ¡José!, avisa al señorito.

JOSÉ Aquí está, señor.

(Movimiento general de curiosidad, todos los ojos se fijan en JULIO. Éste ha cambiado de traje, viste de etiqueta. Ha desaparecido su turbación, está pálido y muy débil pero su semblante es tranquilo y vaga una sonrisa por sus labios.)

LEANDRO (Con alegría.) Ah, no ha habido necesidad de que le avisasen.

DAMIANA (*Aparte.*) Inspeccionemos su cara, yo soy muy fisonomista y con una sola mirada tengo lo suficiente.
 (*JULIO saluda a todos.*)

ESCENA 8
Dichos, JULIO.

JULIO Perdóneme usted mi tardanza, padre mío, pero, sabedor por uno de nuestros criados del lamentable accidente ocurrido a las puertas de nuestra quinta, presumía que la reunión de esta noche ordenaría usted suspenderla... José me ha asegurado que no había contraorden, que recibíamos esta noche y que varios invitados deseaban de entrar en el salón, entonces me he vestido a toda prisa sintiendo solo mi descortés demora.

LAFRANDE (*Aparte.*) No es él.

GENERAL (*A LEANDRO.*) Oh, cuán dichoso eres... tú nada tienes que temer por tu hijo, mientras que yo...

DAMIANA (*Aparte.*) Éste no es, luego claro está que es el otro, el que yo sospecho, y sospechando yo, ya no hay que dudar.

JULIO ¿Solo, general?, ¿y Eugenio?

LAFRANDE No puede ni sabe contestar a su pregunta el general, pero antes de una hora yo habré encontrado a ese joven que parece intenta sustraerse a todas las miradas.

GENERAL Señor juez, si olvidando el ilustre nombre que lleva mi hijo y su vida entera ha podido usted concebir horribles sospechas... acuérdeme a lo menos no expedir ninguna orden que las divulgue y acredite, aguarde para sentar su opinión o concepto a que haya usted visto y oído a Eugenio. En cuanto al interés que demuestra usted por encontrarle, no tiene que molestarle, si me lo concede, yo solo me encargaré de esta misión... por muy diestra que sea la policía, por mucha que sea su vigilancia, mi amor de padre, yo se lo fío, será aún más activo y más inteligente... Ese pretendido culpable, que según usted quiere sustraerse a todas miradas, yo seré, yo mismo, quien le conducirá a la presencia de usted.

 (*Al momento en que el general va a salir, entra PABLO precipitadamente.*)

ESCENA 9
Dichos, PABLO.

PABLO Ah, general, ya decía yo que le encontraríamos aquí y que no habría necesidad de transportarle tan lejos.

GENERAL ¿Transportar a quién?

PABLO No se asuste usted, general, solamente está desvanecido.

GENERAL Ah, me hablas de mi hijo...

TODOS ¡Eugenio!

- GENERAL ¿En dónde se halla?
- PABLO Aquí.
 (EUGENIO, desmayado en brazos de dos criados, es conducido al gran salón. Todos se acercan a él.)
- GENERAL Hijo mío, hijo de mi alma, un médico.
- LEANDRO Pronto, corred...
- LUISA ¡Eugenio!
- LAFRANDE *(Detiene a PABLO, que va con los demás, a prestar auxilio a EUGENIO.)* ¿Cómo ha sido? ¿Qué ha pasado...?
- DAMIANA Sí, qué ha pasado, a ver, a ver si podemos sacar algo en claro... no te sofoques ni precipites y habla sin temor y con claridad.
- PABLO Se lo explicaré a usted. Salía de la casa de campo en donde acababan de llegar el escribano y aguaciles para hacerse cargo del cadáver del señor forastero y seguía el camino hablando del suceso con varios aldeanos de aquellos alrededores cuando vi y reconocí perfectamente el caballo que montaba el señorito Eugenio correr por el bosque suelto y en completa libertad. Esto, después de admirarnos a todos, nos asustó por una razón muy sencilla: el caballo es muy brioso, muy vivo de genio, rebelde y difícil de gobernar, se ha desbocado y habrá arrojado de la silla al jinete, tal dijimos todos... En aquél entonces Gaspar, el colono de la señora marquesa de Bedrie, cuya heredad linda con la de don Leandro, nos llama a grandes voces, acudimos corriendo y al llegar nos mostró a un pobre joven tendido en el suelo y desmayado. A toda prisa le levantamos y, como a pesar de nuestros esfuerzos no conseguimos hacerle recobrar el sentido, nos pareció que debíamos llevarle a su casa. Así se ha decidido y lo hemos puesto en obra al instante, mas al pasar por esta calle, presumiendo que el general se encontraría aquí, a fin de ahorrarnos el trabajo de llegar hasta su casa, que está al extremo de la ciudad, pudiendo de este modo prestar más pronto los auxilios que reclama el estado del señorito Eugenio, mudando de parecer aquí le hemos subido.
- LAFRANDE Está bien.
- DAMIANA *(Aparte.)* Está bien, dice, este juez no es muy diestro, le falta perspicacia. Lo que ha contado ese hombre es un cuento que se lo han hecho aprender de memoria.
- LUISA Ah, tranquilícese usted, general. He notado un ligero estremecimiento en su mano.
- PABLO Abre los ojos.
- GENERAL Hijo mío... ¡Eugenio!
- DAMIANA Ahora es cuando conviene hacerle aspirar fuerte. Hay que frotarle las sienes... Yo soy muy entendida en estas cosas...
- JULIO Vuelve en sí... va recobrando el conocimiento.
- GENERAL Su mirada inquieta no acierta a fijarse... Hijo de mi alma.

- LUISA ¡Eugenio!
- JULIO Hermano mío.
- LEANDRO Quiere hablar.
- DAMIANA Por fin veremos lo que dirá.
- LAFRANDE Señores, recomiendo a todos el más absoluto silencio.
- DAMIANA Sí, que nadie diga nada.
- EUGENIO (*Volviendo en sí.*) ¡Padre...! Luisa... ¿en dónde me hallo? Ah, ya recuerdo... Desobedecí sus órdenes... padre mío...
- GENERAL ¿Qué te ha sucedido? Habla...
- EUGENIO Nada... casi nada... el caballo se asustó... no he podido contenerle... y me he tirado de la silla. (*Levantándose.*) Cuánto siento el mal rato que por mi culpa habrán pasado... Qué numerosa concurrencia... (*Con sorpresa, al verle.*) El señor de Lafrande.
- DAMIANA El señor juez. (*Aparte.*) No esperaba este encuentro.
- LEANDRO (*Bajo, al JUEZ.*) Ya le ha oído usted, su ausencia, ahora, sin dificultad se explica.
- LAFRANDE (*A LEANDRO, indicándole el brazo de EUGENIO.*) Y esa herida, esa herida, don Leandro, ¿cómo la explicará usted?
- LEANDRO ¡Desgraciado!
- LAFRANDE (*A EUGENIO.*) Caballero, afortunadamente se encuentra usted en estado de responder a las preguntas que voy a dirigirle...
- EUGENIO ¿A mí...? ¿Usted?
- LAFRANDE Cumpla un deber penoso para mí.
- EUGENIO Como... (*Comprendiendo la situación.*) Ah... estoy pronto, caballero... (*Aparte, al GENERAL.*) ¿Qué significa esto, padre mío?
- DAMIANA (*Aparte.*) Entramos en lo interesante.
- JULIO (*Aparte.*) Sospecharán de él... oh sería terrible.
- LAFRANDE ¿Ha visto usted hace poco al señor Roberto Pascal?
- EUGENIO Sí.
- LAFRANDE ¿Qué ha sucedido entre los dos?
- EUGENIO Yo había prometido a mi padre que evitaría el encontrarme con Roberto... Mi intención era la de ocultarle la verdad, mas, puesto que las circunstancias lo exigen, debo confesarla. No satisfaciéndome las explicaciones de Roberto, le he provocado y nos hemos batido.
- TODOS ¡Batido...!

- DAMIANA *(Aparte.)* Ya va confesando.
- LAFRANDE ¿Quién ha presenciado el desafío?
- EUGENIO Nadie.
- LAFRANDE ¿No había testigos?
- EUGENIO No señor...
- LAFRANDE ¿Y cuál ha sido el resultado del duelo?
- EUGENIO Para mí, esta herida en el brazo.
- LAFRANDE ¿Y para su adversario, la muerte?
- EUGENIO La muerte... ¡oh no...! A su pecho no ha llegado la punta de mi espada... Roberto...
- LAFRANDE No existe, ya, caballero.
- EUGENIO ¡No existe!
- LAFRANDE *(Siguiendo.)* Declarando al expirar que moría asesinado.
- EUGENIO ¿Asesinado?
- LAFRANDE Y que había herido a su matador. Roberto Pascal solamente ha visto a usted, con nadie más ha hablado... confiesa usted el lance entre los dos... y se halla usted herido...
- JULIO *(Aparte.)* ¡Fatalidad, fatalidad!
- EUGENIO ¡Oh, se sospecha de mí, se me cree asesino!
- JULIO *(Aparte.)* No puedo consentir... *(Se fija en su padre y se calla.)* ¡Ah!, mi padre.
- LAFRANDE Estos hechos, a pesar de lo abrumadores que son por las circunstancias que en ellos concurren, pueden ser explicados. Mas, hasta que así sea, establecen una prevención grave en tal alto grado que me obligan forzosamente a privarle a usted de su libertad.
- GENERAL ¡Qué escucho!
- EUGENIO ¡Preso!
- LAFRANDE Cuando usted quiera, caballero, le aguardo.
- GENERAL No te abandonaré hijo mío.
- JULIO *(Aparte.)* Soy un vil, yo debo... *(Se dirige al JUEZ, LEANDRO se le acerca.)*
- LEANDRO Pobre Ferriere si Eugenio es culpable.
- JULIO *(Aparte.)* Esto más, qué dudo. *(Hace ademán otra vez de dirigirse al JUEZ.)*
- LEANDRO Le conozco, es como yo. ¡Si yo me hallaba en su caso y la deshonra no me mataba, me mataría yo!
- JULIO *(Dejándose caer en un sillón.)* ¡Desdichado de mí!

(Cuadro. LAFRANDE en ademán de marcharse y aguardando a EUGENIO; éste, abrazado con su padre y besando la mano a LUISA; LEANDRO, con ellos; DAMIANA, cerca; los invitados, agrupados en orden.)

ACTO 3

Antesala del tribunal. Puerta al fondo y una a cada lado. Chimenea a la derecha, una mesa y sillas.

ESCENA 1

COSME, PORTERO.

PORTERO *(Entrando por el foro.)* Aquí es dónde debe usted aguardarse.

COSME ¿Qué es esta sala...? ¿Desde aquí se va a la cárcel?

PORTERO No señor, esta es la sala de los testigos.

COSME No veo al señor Lafrande.

PORTERO No tardará en pasar. Falta un cuarto de hora para la sesión.

COSME ¿Y cómo acabará esto?

PORTERO ¿Cómo quiere usted que sepa...? Hay más, aunque lo supiera...

COSME ¿No lo diría?

PORTERO Claro que no...

COSME *(Aparte.)* Este me enseña a ser reservado, callaré; quien no dice palabra, no se compromete por hablar.

PORTERO El señor juez.

(Entra LAFRANDE; se va el PORTERO.)

ESCENA 2

COSME, LAFRANDE.

COSME Una vez más, señor, me ha dispensado la honra de...

LAFRANDE Le he mandado llamar a fin de interrogarle antes de que se reúna el jurado. ¿Persiste usted en ratificarse de sus precedentes revelaciones...?

COSME Yo nada he revelado, porque nada he visto ni oído antes, después y nunca.

LAFRANDE No obre usted a la ligera, proceda con tiento, porque es fácil y podría resultar que la confesión del acusado le confundiese a usted y entonces le obligarían a saber con cuánta severidad castiga la ley a los testigos falsos.

COSME Pero señor, si yo soy un testigo de la más buena fe, incapaz de...

LAFRANDE Piénselo con calma, aún hay tiempo de repararlo todo; dentro de una hora, será ya tarde... *(Se va.)*

ESCENA 3

COSME (*solo.*)

Dentro de una hora será ya tarde... Estas gentes van a volverme loco, si es que aún conservo sano el juicio. Mi hermana, con su charla sempiterna, me ha dado en este maldito proceso una importancia que no merezco de ningún modo y una celebridad a la que renuncio generosamente. Ojalá que se hubiese quedado muda y sorda y ciega y faltada de los otros sentidos restantes por añadidura a nuestra salida de París... Bastantes disgustos nos hubiéramos ahorrado y valga que si se queda ahí la cosa, que no quede rabo por desollar... Lo más fastidioso es que nadie conoce mi exacta situación ni acierta con ella... nadie ni aún el culpable, que me cree mucho más peligroso de lo que soy en realidad. Si yo le hubiera podido decir o hacer decir, que es lo mismo y yo lo prefiero... «Todo lo que he visto es nada... y nada más», hubiera pasado él las noches con bienaventurado sosiego y tranquilo reposo, de seguro; y yo ídem... esto también es positivo... Luego si el hijo de Ferriere es realmente el asesino, lo que acabaré por creer como todo el mundo, se ha de convenir en que representa su papel a la perfección y de una manera acabada. Con qué vehemencia en la última sesión me instaba a declarar todo lo que supiere, ¡con qué aplomo me interrogaba...! El que nos hubiere mirado atentamente a los dos, sin vacilar nos toma a él por el testigo y a mí por el acusado... Pero yo comprendí la intención y me callé, no dije ni una palabra de lo que vi ni nada de lo que encontré... Es de presumir que el culpable, sea quien fuere, no me sabe poseedor de esta cartera del diablo que me pesa aquí, como debe pesar una mala acción... pues que, de no ignorarlo, me hubiera exigido la devolución. Esta cartera pertenecía, con seguridad al infeliz Roberto Pascal... Vi furtivamente las dos iniciales que tiene. (*Después de mirar por la escena, saca la cartera del bolsillo.*) Sí, R P... ¿Roberto Pascal? no me he atrevido a abrirla y convendría... Estoy libre de Damiana, si viene, ya se anuncia ella misma, por lo menos, con una hora de anticipación... estoy a salvo de que me sorprenda... veamos... (*Abre la cartera.*) Es una indiscreción... pero excusable y casi diré que estoy obligado a cometerla. Encontraré tal vez aquí dentro la prueba de que Eugenio es realmente el... (*Entra JULIO sin que aperciba a COSME.*)

ESCENA 4

COSME, JULIO.

- JULIO Por aquí debe pasar Eugenio al dirigirse a la sala del tribunal... Aquí le aguardaré... Pobre amigo... no llevará por mucho tiempo en su frente el estigma del criminal... Su suerte y la mía van a decidirse en breve... Si un cadalso se levanta para él, yo seré quien subirá sus gradas.
- COSME (*Sin ver a JULIO e inspeccionando la cartera.*) Efectos comerciales... letras de cambio...
- JULIO Denis en este sitio, ¿a qué vendrá?
- COSME Lo que es por ahora, quedo enterado como antes... Ah, un papel escrito con lápiz.
- JULIO ¿Qué es lo que mira con tanta detención...? (*Se acerca con cuidado.*)
- COSME Es una carta... de la misma clase que la que recibí por bajo conducto.

- JULIO *(Se acerca hasta casi tocar a COSME.)* Una cartera... Es la de Roberto... no me engaño, sí, es la suya, ¡ah...! *(Hace un violento ademán para apoderarse de la cartera, COSME se vuelve rápidamente.)*
- COSME ¿Quién está aquí...? ¿Quién es...? ¿Qué quiere...? *(Oculta la cartera.)* Ah, es usted... que susto he tenido...
- JULIO *(Aparte.)* Imprudente iba a venderme yo mismo.
- COSME Me habrá usted podido dar una sorpresa... Bravo, bravo, celebro su venida... Ya me extrañaba no verle, porque tiene usted la galantería, desde que estoy en su casa, de acompañarme siempre, de no dejarme solo ni un momento. Sale usted conmigo, paseamos juntos y volvemos los dos a casa... Nos van a llamar los dos inseparables... no se puede ser más amable con su huésped y yo le estoy muy agradecido, mucho, infinitamente más de lo que pueda usted imaginarse. *(Aparte.)* Como que es mi salvaguardia, sin saberlo, me pone a cubierto de cualquier tentativa del otro.
- JULIO *(Aparte.)* Este hombre es poseedor de todos mis secretos... Habrá venido con la intención de entregar al juez la cartera... Debo impedirselo... apoderándome de ella.
- COSME ¿Qué tiene usted, Julio? Noto que está preocupado. *(Aparte.)* Me mira mucho... sospechará de mí... ¿creyendo que soy yo el que asesinó a Pascal...?
- JULIO *(Aparte.)* ¿Pero cómo es posible arrancársela sin comprometerme? *(Alto.)* Será algún motivo poderoso el que le ha conducido aquí...
- COSME No... para dar un paseo...
- JULIO Al entrar yo, me pareció verle ocupado...
- COSME No... no... en nada... no hacía nada... tal como se lo digo...
- JULIO Creí verle absorto examinando con detención.
- COSME ¿Qué?
- JULIO No se haga usted el ignorante, los documentos que contiene esa cartera...
- COSME Pues le ha parecido a usted bien y mal a la vez... El examen lo he practicado, pero sin sacar nada en limpio ya que, por falta de tiempo, no he podido leer los papeles.
- JULIO *(Con alegría.)* ¡Ah, no los ha leído usted...! *(Reprimiéndose.)* Así pues, la cartera no le pertenece...
- COSME Según... es decir... *(Abrochándose.)*
- JULIO ¿Por qué la oculta con tanta precaución...?
- COSME Hay circunstancias y hay situaciones... Va usted tal vez a creer cosas... mas las apariencias engañan... y uno muchas veces se cree ver lo que no ve y otras se cree de los demás que han visto lo que no han visto. *(Aparte.)* Como me sucede a mí. *(Alto.)* Por otra parte, yo no me he obligado a retenerla en mi poder... Y como ya se ha visto, por imprevisión mía que la tengo, suceda lo que suceda no quiero dar lugar a que se me crea

- un ladrón y hoy mismo, en cuanto se constituya el jurado, me desembarazo de ella y la entrego al juez.
- JULIO *(Con espanto.)* Al juez... ¿esa cartera...? *(Reprimiéndose.)* ¿En dónde la encontró usted?
- COSME Jamás me atreveré a decírselo.
- JULIO ¿Qué puede temer...?
- COSME Oh, de usted, nada... mas...
- JULIO Está usted indeciso, inquieto; su irresolución salta a la vista, ¿no puedo yo darle un buen consejo...?
- COSME Es lo que me hace falta. *(Aparte.)* Pierdo la cabeza, todo da vueltas en rededor de mí.
- JULIO No tema, confíeme su secreto.
- COSME A usted solo y en voz baja. *(Mirando por la escena.)*
- JULIO ¡Nadie...! Esa cartera...
- COSME Es, según yo creo, de la víctima, de Roberto...
- JULIO La encontró usted...
- COSME Por casualidad, la recogí por instinto...
- JULIO ¿Y la guardó...?
- COSME Por miedo.
- JULIO ¿Y ahora, qué?
- COSME Estos son mis apuros... aconséjeme usted: ¿debo guardarla o he de ponerla en manos del juez? Decida usted y haré lo que me indique.
- JULIO ¡Yo! *(Reprimiéndose.)* Calma... que no comprenda...
- COSME Veamos.
- JULIO Si continúa guardándola, puede descubrirse y...
- COSME Me comprometo, es lo que yo pensaba... no hablemos más, estoy decidido, corro...
- JULIO *(Deteniéndole.)* ¿A entregarla? Recuerde que la víctima la pidió en sus últimos momentos, que cuantos le rodeaban creyeron que ella había sido el móvil del crimen... ¿qué se dirá de usted al encontrarla en sus manos...?
- COSME No prosiga... eso también se me había ocurrido... Qué hacer pues de... *(La saca un poco de la faltriquera.)*
- JULIO Lo mejor es... es hacerla desaparecer.
- COSME ¿Cómo? A pedacitos...

- JULIO No, allí hay fuego. *(La chimenea.)*
- COSME Reducirla a cenizas... en eso sí que no había atinado.
- JULIO Pero pronto... enseguida...
- COSME ¿Tanta prisa corre...?
(JULIO mientras habla va empujando a COSME hacia la chimenea.)
- JULIO Pueden dar la orden de registrarle...
- COSME Y me la encuentran, sin duda... mientras allí...
- JULIO *(Empujándole.)* Borrada la sospecha...
- COSME Alejado el peligro... *(Avanzando.)*
- JULIO Sin temor alguno. *(Mismo juego.)*
- COSME No he visto nada.
- JULIO No ha encontrado nada... *(Apremiándole.)*
- COSME Sin vacilar. *(Saca la cartera.)* Estoy decidido... *(Va a arrojarla pero se detiene al oír voces dentro.)*
- JULIO ¡Qué aguarda...!
- COSME Se oyen voces...
- JULIO *(Queriendo tomársela.)* ¿Qué importa...? Arrójela usted...
- COSME Ya me guardaré yo bien... ¡No ardería con bastante rapidez y quedaría de manifiesto y acusándome el cuerpo del delito!
- JULIO *(Aparte.)* ¡Maldición!
(Entran LEANDRO, LUISA y DAMIANA.)

ESCENA 5

Dichos, LEANDRO, LUISA, DAMIANA.

- LEANDRO Tú, Julio, has sido el primero en llegar... me complace tu conducta, hijo mío. El deber aquí nos llama y has obrado como debías acudiendo. Por nada más hubiera permitido que salieras de casa porque sufres y tu estado me tiene en zozobra e inquieto.
- JULIO Se engaña usted, padre mío.
- LUISA Tú quieres engañarnos, Julio, te hallas enfermo, eso no me lo negarás, y aunque me lo niegues, no te creeré. Si vieses en este momento cuán pálido estás... cuán demacrado... Se ve en tu rostro lo que padeces... Pero yo tampoco te reprocharé el haber venido porque, si nosotros abandonamos a Eugenio, ¿quien ha de consolarle en su aflictiva situación...?
- DAMIANA *(A COSME.)* ¿Qué haces ahí tan callado...?

- COSME Seguir en mi estado natural, que es el de callar siempre, así como el tuyo es el de no callar nunca.
- DAMIANA ¿Pero qué haces? ¿Qué aguardas?
- COSME Aguardo... a que me llamen... es fácil que sufra un nuevo interrogatorio.
- DAMIANA No te preocupe... porque no habrá necesidad, el asunto toca a su término, el fiscal va a dar sus conclusiones, el defensor contestará y antes de una hora será pronunciada la sentencia.
- JULIO *(Aparte.)* ¡Tan pronto!
- DAMIANA Lo sé de buena fuente: he hablado con tres jueces, con diez jurados y con cinco porteros. Al relator no he podido verle, ni al fiscal tampoco... Ah, viene Eugenio, le acompaña su padre.
- LEANDRO *(Aparte.)* Su padre, a él sobre todo es a quien compadezco.
- LUISA ¿Nos permitirán hablar con él?
- DAMIANA Ahora sí, al principio es cuando hay incomunicación... Si me he enterado yo de todo y sé los trámites y el curso que debe seguir una causa.
(Salen EUGENIO y el GENERAL, les acompañan dos gendarmes y un oficial; éste se retira, los gendarmes se colocan a la puerta del foro.)

ESCENA 6

Dichos, EUGENIO, GENERAL, gendarmes, PORTERO, al final.

- LEANDRO ¡Ferriere!
- LUISA Eugenio.
- JULIO ¡Hermano mío!
- LEANDRO Valor... serenidad. Nosotros tres hemos querido venir para ser los primeros en abrazarnos a ti, mi buen amigo, y a ti, Eugenio, cuando tu inocencia será públicamente reconocida y proclamada.
- EUGENIO ¿Y si no lo fuese?
- JULIO *(Con impetuosidad.)* Es imposible.
- GENERAL Julio tiene razón... es imposible. Tú no has mentido a tus jueces, Eugenio... pues que a tu padre, que te interrogaba con la voz del corazón, le has hablado lo mismo que a ellos. A ser culpable, tú se lo habrías confesado todo, tú hubieras aceptado el arma que puso en tus manos para ahorrarse al menos la ignominia del patíbulo. Inocente, arrojaste lejos de ti el límpido acero, viniste a refugiarte en mis brazos, te escuché en ellos y me dijiste: «padre mío, yo no quiero darme muerte porque puedo vivir con honra, porque soy digno de usted, porque soy digno de Luisa». Desde aquel instante, como de la luz del día, me convencí de su inocencia y dudar hoy de su absolución, de que el fallo nos lo devolviera libre, puro y sin mancha sería dudar de la justicia de Dios.

- EUGENIO No tengáis tanta confianza, la justicia de los hombres está sujeta al error. Todas las pruebas que el azar y la fatalidad han juntado contra mí son demasiado fuertes y poderosas para llevar la convicción en el ánimo de los jurados.
- JULIO ¿En duda están estas pretendidas pruebas? Existen presunciones no más, que no bastan para formular una acusación tan grave.
- DAMIANA La opinión del auditorio es que no cabe sentencia, que Eugenio debe ser absuelto. Yo hablé con mucha gente y todo el mundo opinaba como yo.
- EUGENIO Te asiste la razón, Julio, pero tú no has leído en los ojos de los jurados... yo sí leí, yo interrogué uno a uno sus miradas... en todos ellos vi la convicción de mi culpabilidad o cuando menos la duda... Ayer, durante la lectura del proceso, que agotaba por instantes todas mis fuerzas y toda mi energía, no oí, no se escapó ni una sola exclamación para infundirme ánimo, ni una mirada compasiva se me dirigió desde el sitio que ocupaban los jurados. En las severas frentes de mis jueces, en sus graves rostros, no había ni emoción, ni piedad... Toda esperanza entonces se me desvaneció, ya nada esperé que mi destino se cumpla... yo no me defenderé.
- LUISA ¡Qué palabras osas proferir... no te compadeces de mí, de tu padre a quien destrozas el alma...! Mírale... mírale, se aparta de nuestro lado para no oírte y para ocultar las lágrimas que surcan su rostro... Mírale a él, mírame a mí, Eugenio, y no digas, no te atrevas a repetir, que renuncias a tu defensa.
- GENERAL Desecha tan fatal idea, hijo mío, el momento ha llegado de unir todas las fuerzas, de hacer penetrar hasta el fondo del corazón de tus jueces tus últimas palabras, de decirles con voz entera, una vez más: «yo soy inocente». El lenguaje de la verdad es persuasivo, convence, y ellos se convencerán de tu inocencia. Recobra el perdido valor como yo lo he recobrado... Ves, ya estoy tranquilo ya aguardo sin temor su fallo... pues tengo la íntima y profunda confianza que ellos me devolverán mi honra... y mi hijo.
- COSME Con toda certeza. (*Aparte.*) A ser yo juez, le absuelvo, el criminal no es él.
- EUGENIO (*Mirando intencionadamente a COSME.*) El peligro que me amenaza sería menos inminente si todos hubiesen cumplido con su deber, si cada testigo hubiese declarado la verdad exacta de cuánto sabe y ha visto.
- DAMIANA (*A COSME.*) ¿No le entiendes...? A ti te lo dicen, Cosme, entiéndelo tú, mi hermano.
- PORTERO Va a empezar la reunión del jurado.
(*El OFICIAL de gendarmes aparece a la puerta.*)
- EUGENIO (*Al OFICIAL.*) Estoy a sus órdenes... Adiós, Luisa, adiós, amigos... No tema usted, padre mío, yo le prometo cumplir cuánto me ha dicho.
- GENERAL ¡Bendito seas!
- LUISA Gracias, Eugenio.
- JULIO No te abandonaré.

- DAMIANA *(A LUISA.)* Me voy con ellos y saldré para darles cuenta de todo lo que pase... no tienen ustedes de moverse ni molestarse, recibirán las noticias e impresiones de primera mano y a gran velocidad.
- EUGENIO *(Al llegar a la puerta, retrocede.)* Otro abrazo, padre mío... él animará mi abatido espíritu... *(Se arroja en los brazos de su padre.)*
- DAMIANA Todo está en nuestro favor, jueces, jurado y público, éste es de mi opinión. *(A COSME.)* ¿Y tú?
- COSME ¿Qué?
- DAMIANA ¿Cómo opinas, lo mismo que yo?
- COSME ¿Como opinas tú?
- DAMIANA Lo justo, lo que ha de ser, que absolvieran a Eugenio.
- COSME Así sea *(Aparte.)* y que esto se acabe.
(Se va DAMIANA.)
- JULIO *(Aparte.)* Es mi sentencia la que van a pronunciar... No es a Eugenio Ferriere, es a Julio Legrange a quien condenarán. Yo me delataré... *(Señalando a COSME.)* y ese hombre lo testificará. *(A COSME.)* Acompañeme usted.
- COSME ¿Cómo?
- JULIO Que venga conmigo.
- COSME ¿Allá dentro... al tribunal... junto a los jueces...?
- EUGENIO Oh, ahora nada temo.
- GENERAL Entereza, hijo mío, alta la frente.
- EUGENIO *(Al oficial.)* Cuando usted quiera, vamos. *(Se va con el oficial le siguen los gendarmes.)*
- JULIO *(Empujando a COSME.)* Sígame usted... es preciso.
(Se van JULIO y COSME.)

ESCENA 7

GENERAL, LEANDRO, LUISA.

- GENERAL *(No pudiendo contener ya más dolor.)* Ya no está a mi lado... ya no puede oírme... ya no puede verme... ¡Ah...! *(Déjase caer sollozando en un sillón.)*
- LEANDRO *(Acercándose a él.)* No así te entregues al dolor.
- GENERAL Cuando vuelva a verle, ya estará mi nombre manchado por el oprobio, ¡pobre padre, qué suerte tan infeliz la tuya!
- LUISA ¡Qué está usted diciendo!

- GENERAL La verdad, Luisa, creer lo contrario sería engañarme a mí mismo. Al salir Eugenio, al desprenderse de mis brazos, he mentido para infundirle valor, con frágil firmeza mi débil acento procuraba hacer penetrar un rayo de esperanza en su corazón y ahogaba mi llanto y temía por su suerte.
- LEANDRO ¿Temes acaso que le condenen?
- LUISA ¡Oh, no!
- GENERAL Sí, por desgracia, mientras que estaba aquí, a mi lado tenía fuerza sobrada para sostenerle, para decidirle a defenderse... y al fijar mi mirada en la suya, espléndida, veía en su rostro toda la nobleza, toda la virginidad de su alma... y me decía: «No, no se atreverán, no pueden atreverse a condenarle...» Loco insensato, no llegaba a comprender que miraba a Eugenio como mira un padre a un hijo, mientras que los jueces, fríos e insensibles como sus leyes, no mirarán más que los hechos, no se fijarán más que en sus pruebas, con indiferencia se consultarán entre ellos y cuando hayan pronunciado la terrible, la infamante sentencia, la pena no embargará su ánimo, no tendrán el menor remordimiento... porque con tranquila calma se dirán: «Hemos cumplido nuestro deber...». Su deber, y habrán robado un hijo a su padre, habrán cubierto de oprobio su nombre glorioso y habrán condenado a la vida de mi vida, a Eugenio, que es inocente y puro como los ángeles.
- LUISA (*Arrojándose en sus brazos.*) Oh, tenga usted piedad de mi padre, de mí y de usted mismo.
- GENERAL ¡De mí...! A qué tenerla ni qué me importa. ¿Qué soy yo? Nada, un pobre anciano cuya última hora está cercana. Ah, si pudiesen aceptar mi vida en cambio de la suya, con cuánto placer la daría... pero morir él en la edad de las ilusiones, cuando el porvenir le sonríe...
(*Suena una campanilla.*)
- LUISA ¿Qué es esto?
(*Sale DAMIANA.*)

ESCENA 8
Dichos, DAMIANA.

- DAMIANA Acaba de terminar la defensa. He felicitado al defensor, ¡cuánta elocuencia!, los jurados entran ahora en una salita que hay a la izquierda del estrado a deliberar. Todo lo que pase lo sabrán ustedes. Voy y vuelvo. (*Se va.*)
- LEANDRO ¡Todo está terminado ya...!
- GENERAL (*Levantándose.*) Terminado dices, oh no... quiero ver a los jurados, yo haré que me oigan. (*Se detiene.*) Ya es tarde... Soy lo más desdichado. No he tenido confianza en mí... me faltaba valor... he permanecido aquí... cuando debía hallarme a su lado... junto a él, frente a frente de los magistrados... para animarle a él, para inspirar a su defensor... No, ése debía ser yo... a mí me tocaba defenderle, yo hubiera dicho a los jurados, a los jueces... «Ese joven a quien se acusa de cometer un asesinato, ese joven es mi hijo, y

hace un instante, ahora mismo, no más, que yo le estrechaba en mis brazos, mis lágrimas en tropel bañaban su rostro, habría hecho yo todo lo que os digo si él hubiese sido culpable... Oh, no, lo juro, por mi vida, más que por mi vida, por mi honor, hubiéramos muerto los dos porque la vergüenza, la infamia, la deshonra, a los dos nos alcanzaba. Si mi acento no os conmueve ni persuade, miradle a él... escuchadle y, si aún vaciláis, si no disipa por entero la duda que vuestra mente ofusca, prestadme atención, oídmeme bien: «Sesenta años de una vida irreprochable, treinta campañas, esta cruz que el emperador, el mismo emperador sobre el campo de batalla, colgó en mi pecho ensangrentado... ¡yo os lo fío todo tomándolo en empeño de mi palabra, obligado quedará en prenda, garantía de la inocencia de mi hijo...! Oh, entre esos jueces los hay que son padres... estos me habrían comprendido, estos no hubieran vacilado, estos me devuelven a mi hijo libre y con su honra inmaculada...

(Sale DAMIANA.)

ESCENA 9

Dichos, DAMIANA.

- DAMIANA Salgo a verles un momento, me escaparé enseguida, no quiero perder el más pequeño incidente.
- GENERAL ¿Está ya...?
- LUISA ¿Qué ocurre...?
- LEANDRO Diga usted, señora.
- DAMIANA Los jurados deliberan.
- LUISA ¿No han decidido aún...?
- DAMIANA Oh, la cuestión no es sencilla... estarán en desacuerdo... unos dirán que sí... otros que no... alguno ni que sí ni que no...
- GENERAL ¿Y él?
- DAMIANA Sin perder la serenidad, como si nada le sucediera... ha estado siempre digno y aún continúa excitando la admiración general. Qué maravilloso dominio ejerce su voluntad... Es admirable su fortaleza... su presencia de espíritu, su sangre fría... No es en ninguna manera como Julio, (A LEANDRO.) el hijo de usted, pobre joven, cómo temblaba por su amigo, parecía un azogado.
- LUISA Mi buen hermano.
- DAMIANA Cómo devoraba con sus ojos al defensor... cómo le iba siguiendo en su peroración, animándose con él a cada uno de sus rasgos felices durante todo el discurso... respiraba con dificultad, era violenta la agitación de su pecho... centelleaban sus ojos, tenía crispadas sus manos y, sin que se diese cuenta, ininteligibles palabras salían de sus labios. Cualquiera, a primera vista y a dejarse llevar por la impresión dice: «Éste es el culpable...» Por supuesto que esto no reza conmigo, que sé y me consta y tengo formada mi opinión y no me equivoco nunca, en fin, vamos, que Julio es inocente...

vaya si lo es, y no cabe duda... Luego después palidecía por momentos y en llanto se anegaban sus ojos...

GENERAL ¿Qué decía el público...? ¿Cree culpable a Eugenio?

DAMIANA Según... esto va a pareceres, es una cosa tan heterogénea... los criterios son tan distintos... las opiniones tan diversas, tan varios los pareceres...

LUISA Señora por favor, hable usted.

DAMIANA El fiscal posee una magnífica voz y una palabra muy fácil... ha tenido buenos arranques... no le falta inspiración... ha estado sublime.

LUISA Cruel.

LEANDRO ¿Y los jueces...?

DAMIANA Inmóviles como estatuas, fríos como el mármol, se necesita una gran dosis de penetración como la que yo tengo para escudriñar el pensamiento que se esconde tras su adusta frente.

GENERAL Y los jurados...

DAMIANA Los jurados son doce... he visto por mis propios ojos llorar a dos como si fueran niños de teta.

LUISA ¿Sí? (*Con alegría.*)

DAMIANA Pero quedan diez, y éstos no lloraban...

GENERAL ¡Ah...! (*Campanilla dentro.*)

LUISA ¿Han oído? ¿Qué significa?

DAMIANA Es que los jurados ya se han puesto de acuerdo y va a producirse el fallo...

GENERAL Ya... ¡Qué ansiedad!

DAMIANA Me vuelvo a mi sitio. (*Aparte, al marcharse.*) Es particular, no obstante, mi costumbre de acertarlo todo. Vacilo y no me atrevo a aventurar ningún juicio... Eugenio es inocente... eso es tan positivo como la verdad misma... tan claro como el sol que nos ilumina... pero yo me guardaré bien de asegurar el resultado de la causa, pues, aunque yo jamás me equivoco... pueden los jueces equivocarse...
(*Rumores dentro.*)

LEANDRO Se ha pronunciado ya el veredicto.

DAMIANA Se me escapó lo más interesante... A ver si consigo averiguar... Ah, mi hermano... Cosme, apresúrate... Jesús, qué calma... no ves nuestra ansiedad... anda más deprisa... no parece sino que vas en busca de la muerte.
(*Sale COSME. Todos se dirigen a él.*)

ESCENA IO

Dichos, COSME.

- LEANDRO ¿Qué...?
- GENERAL Di, buen amigo.
- LUISA Hable usted.
- DAMIANA Oh, no se ganó Zamora en una hora ni éste habla en diez.
- COSME (*Turbado.*) ¿Cómo...? ¿Qué...? ¿Aún no saben nada...?
- LEANDRO No, Cosme, nada, absolutamente nada.
- DAMIANA Sí conoceré yo a mi gente, ya verán lo que tarda en decidirse...
- COSME (*En voz baja.*) Por siete votos contra cinco, Eugenio ha sido...
- GENERAL ¿Condenado...?
- COSME Sí.
- LEANDRO ¿Siete votos por cinco...? No hay que desesperar. A tu hijo aún le resta una esperanza de salvación; el tribunal de derecho.
- GENERAL ¿Qué dices?
- LUISA ¿Cómo?
- DAMIANA Esto yo no lo sabía, y es raro.
- LEANDRO Según previene la ley, siete votos no bastan para que sea pronunciada una sentencia de muerte, y los jueces que aún han de emitir su voto, pueden, al hacerlo, juntándose con la minoría, absolver al acusado.
- GENERAL ¿Así puedo aún confiar...? ¡No pretendas engañarme...!
- LEANDRO No, Ferriere y te diré más, tengo la íntima convicción de que Eugenio ha de salir en bien de esta última y decisiva prueba... Los jueces son amigos tuyos... míos... Todos conocen y saben el pasado de tu hijo... su ejemplar conducta... y no pueden, en conciencia, condenarle.
- DAMIANA Aquí está Julio... (*Sale JULIO.*) ¿Sabe usted algo de nuevo...?

ESCENA II

Los mismos, JULIO.

- JULIO Padre mío, padre mío. (*Arrojándose en los brazos de su padre.*)
- DAMIANA (*A COSME.*) Ya verás como éste no se hace de rogar como tú para decir lo que sabe.
- JULIO Nada temáis por Eugenio... No es culpable, no, no lo es.
- TODOS ¡Salvado!

- DAMIANA Tal cómo yo presumía. Si basta con que yo indique nomás una cosa para que se realice...
- JULIO Absuelto, absuelto. Oh, si supiereis, si llegareis a comprender la dolorosa y prolongada fortuna que he sufrido mientras deliberaban los jueces... cortos momentos que han tenido para mí la duración de una eternidad... Pero felizmente todo ha terminado... Eugenio se halla fuera de peligro... nada debemos temer... Sin límites he sufrido... mas en la actualidad, exento de cuidados y temores... soy dichoso... Oh, muy dichoso, ni la más ligera nube empaña mi felicidad, abrázame usted, padre mío, abrázame usted.
- GENERAL Y yo también quiero abrazarte...
- LUISA Hermano mío.
- DAMIANA (*Aparte.*) Excelente corazón. (*A COSME.*) ¡Abrazale tú también...! (*Viendo que no le hace caso.*) ¡Estafermo! Si yo no fuera una señora...
- LEANDRO Tan violentas emociones han acabado de agotar sus fuerzas... Vete a descansar, Julio... (*A COSME.*) Tú le acompañarás hasta al coche.
- COSME Con mucho placer. (*Aparte.*) Para salir de aquí y...
- DAMIANA (*A COSME, oyendo lo que dice.*) Volver enseguida a buscarme.
- GENERAL ¿Y Eugenio... en dónde está...?
- JULIO Ahora viene, aquí se dirige, id, id a su encuentro... adiós, padre mío, adiós general, adiós Luisa, de él solo debéis ocuparos. (*Aparte.*) Yo me marchó, temo venderme, mi agitación podría dar lugar a que sospecharan de mí... Vamos. (*A COSME.*)
- COSME Sí, vamos.
- DAMIANA Que te aguardo, ¿oyes? Te aguardo.
- COSME Yo, que no me he casado para no sufrir las impertinencias de una mujer... me he lucido que es un primor.
(*Se va JULIO apoyándose en el brazo de COSME. LEANDRO, el GENERAL y LUISA se han dirigido al encuentro de EUGENIO, que, al salir, es abrazado por todos.*)

ESCENA 12

EUGENIO, GENERAL, LEANDRO, LUISA, DAMIANA.

- EUGENIO (*Abrazado al GENERAL.*) Padre de mi alma... Luisa...
- DAMIANA (*Aparte.*) Aquí estoy de más, estos se lo hablarán todo y a mí no me dejarán pronunciar ni una sílaba... Vuelvo a la sala, alguien había aún y sabré el juicio que ha merecido el fallo. (*Se va.*)
- GENERAL (*Aparte.*) ¿Lo ves, hijo mío...? ¿Ves como se ha hecho justicia?

- EUGENIO *(Con tristeza.)* No... me han perdonado... Al hacerme gracia de la vida... con ella me han dejado el oprobio y la vergüenza... El jurado es el pueblo... es la opinión pública y el jurado ha dicho que yo era culpable...
- GENERAL Sí, pero los jueces, el tribunal de derecho, el tribunal competente, ha sido de distinto parecer... los jueces...
- EUGENIO Se han compadecido de mí... El presidente lo ha dicho ante todo el mundo.
- GENERAL Sea gracia, sea justicia, nada me importa. Estaba amenazada tu vida, yo te creía perdido para siempre y logro verte, te tengo aquí estrechado contra mi corazón y nadie puede arrancarte de mis brazos...
- EUGENIO De sus brazos... de su corazón... Éste, sí, de hoy, mas es mi único refugio... ya no tengo ni un solo amigo... Ahora claramente comprendo todo el horror de mi desgracia... Cuando, pronunciada ya la sentencia, me dirigía yo buscando con anhelantes ojos a todos los que me habían animado como usted a que me defendiera... ni una sola mano se extendió para estrechar la mía... ni una mirada no respondió a mi angustiada y callada súplica... Ah, es que, desde aquel momento fatídico, se alzaba la inseparable barrera que la preocupación levanta entre yo y el mundo... es que, desde aquel momento, lo perdí todo y solo me queda mi padre y mi Luisa.
- LUISA Oh sí, siempre.
- GENERAL ¿Y qué...? ¿Debes amilanarte, debes sucumbir, cobarde y débil, ante esta contrariedad...? Si este mundo cruel con injusticia te desconoce, nosotros huiremos de él... Dejamos Amiens, nuestra ciudad natal, dejamos nuestro país, la Francia, si es preciso... una vez efectuado tu enlace con Luisa...
- LEANDRO ¿Su enlace...?
- EUGENIO ¿Por qué se ha estremecido usted...? ¿Por qué aparta sus ojos de los míos...? ¿Teme usted acaso que pueda yo leer la duda en ellos...? Oh, si usted, si usted también llegara a creerme criminal... no hay esperanza para mí, ¡solo me resta morir...!
- LEANDRO No, Eugenio, jamás mi corazón ha albergado la menor sospecha de ti, yo, ahora como antes y como siempre, te he creído y te creo digno del nombre que llevas, digno de Luisa... no obstante... el matrimonio proyectado...
- EUGENIO Acabe usted, por favor.
- LUISA Padre mío...
- GENERAL *(Enérgico.)* Leandro, yo tengo tu palabra.
- LEANDRO Mi palabra sí... yo te la di... es verdad... pero tú, el hombre más perfecto, más íntegro y más honrado que he conocido en el mundo, tú, en este mismo instante, tú vas a devolvérmela. Atiende a mis razones y hazte cargo de lo que el deber me exige... soy padre... Si el matrimonio de nuestros hijos pudiese permanecer secreto, si nuestra vida entera debiere deslizarse en ignorado asilo, yo, como antes del proceso, diría a Eugenio: «Luisa es tuya puesto que en conciencia, en mi alma y en mi paternal amor, tú la mereces como la has merecido siempre». Mas ese enlace anunciado públicamente,

públicamente debe celebrarse y dime tú que eres sincero, franco y leal... ¿es esto posible a lo menos en la actualidad...? Ciertamente, a la verdad, la fatal preocupación que anonada a Eugenio es fatal, es impuesta... pero por desgracia existe... Ella anonadará a mi hija... La gente se apartará con repulsivo pavor de su lado... y le será preciso, para huir de tal sonrojoso desprecio, que trémula y fugitiva abandone el lugar que la vio nacer... que renuncie a su familia y a sus amigos... le será preciso que cuidadosa oculte ese nombre que con tanto orgullo debía ostentar al lado del mío, del de su padre, y deberá evitar, por fin, mientras viva, el presentarse públicamente con su esposo para no oír murmurar a su oído esas aterradoras palabras que la sobrecogerían de espanto, de vergüenza y de horror... Veis, esa mujer es Luisa, sin rubor se apoya en el brazo de un asesino.

GENERAL Calla.

LUISA ¡Oh!

LEANDRO Acuérdate de Antonio Dessart, nuestro condiscípulo, nuestro amigo. Acusado como tu hijo, si bien dio veredicto de culpabilidad el jurado, fue absuelto por idénticas circunstancias que lo ha sido Eugenio. Dessart debía casarse con tu hermana y tú, arrasados en lágrimas tus ojos, corriste a arrojarte a sus plantas, diciéndole las palabras que te repito y que nunca más no he olvidado...«Dessart estoy convencido de tu inocencia... yo me batiría con cualquiera que se atreviese ni por asomo a dudar de ella... pero vengo a suplicarte, a pedirte en nombre de nuestra santa y pura amistad, que renuncies a mi hermana, a la que, a tu lealtad lo fío, no puedes querer asociar no a la vergüenza, no a tu deshonor, pero sí a tu desgracia...» Tú le dijiste lo que acabas de oír y yo... tu buen amigo, yo vengo a mi vez y a ti, a quien considero como a un hermano, acudo arrasando en lágrimas mis ojos, con la desesperación en el alma, para suplicarte que me devuelvas mi palabra y pidiéndote a ti, tan noble y generoso, ¡que tengas piedad de mi hija...!

GENERAL ¡Ah Leandro, Leandro...!

LUISA ¡Qué suplicio!

EUGENIO (*Con dignidad.*) En nombre de mi padre, don Leandro, yo le devuelvo... yo mismo, esa palabra que recibí con tanto reconocimiento y que tan feliz me hacía... usted, al herir de muerte mi corazón, ha cumplido con su deber... sí, yo lo confieso, usted no podía, usted no debía, sin faltar a su conciencia, dar la mano de su hija a un infamado como yo sin honra y sin honor.

GENERAL ¿Qué dices?

EUGENIO Sí, padre mío, deshonorado... es la verdad... La indeleble mancha, el estigma de la infamia, se ha impreso hoy en mi frente, la sospecha se ha introducido en todos los corazones... nadie hay que no me crea criminal y seguirán en esta fatal creencia hasta el momento en que, logrando lo que no ha conseguido lograr la justicia, yo sabré descubrir al verdadero culpable. Llegaré al fin que me propongo, al término de mis deseos desde ahora, esta será mi única aspiración, el solo pensamiento de toda mi vida. A ese hombre, al asesino, yo le buscaré sin tregua ni descanso, yo seré por él lo que él ha sido por mí... inexorable, terrible, cruel, yo le perseguiré hasta que un día pueda

venir a usted y decirle: «Levante usted la cabeza, padre mío, pues el verdadero criminal acaba de lavar con su sangre la inicua mancha con que se me deshonró, ofuscando nuestro esclarecido nombre, y nadie, nadie, de su hijo podrá decir nunca jamás: ese es un asesino».

GENERAL Bien, Eugenio.

LEANDRO Noble conducta.

EUGENIO *(A LUISA.)* Debemos separarnos, vida de mi vida.

LUISA Bienhaya la separación si tu honor recobras.

EUGENIO Oh sí... existe un hombre que nada ignora... y hablará.

GENERAL Y ese hombre...

EUGENIO Es...

(Sale DAMIANA, puerta de la derecha.)

DAMIANA ¡Cosme!

EUGENIO *(Al oírle nombrar.)* ¡Ese! *(Al ver salir a COSME por el foro.)* ¡Vedle!
(LEANDRO y LUISA, en primer término, GENERAL y EUGENIO en mitad de la escena, DAMIANA, dintel puerta se queda, COSME, foro.)

ACTO 4

Una sala. Puertas laterales, al fondo, altas ventanas que dan al jardín.

ESCENA I

DAMIANA.

DAMIANA *(Colocando un sombrero en una caja de cartón.)* Cuántas emociones en un día... en pocas horas... Desgraciadamente, cuando el asunto se complica, cuando se embrolla por grados, cuando se va haciendo a cada paso más interesante, tengo que marcharme, quedando en Babia sin saber en qué parará... Qué lástima no poder ver el desenlace de este drama... Mi hermano, mi señor hermano, con el apocamiento que le es peculiar, no sé darme otra solución, sin duda para evitar las explicaciones que vendrá a pedirle Eugenio, ha decidido marchar secretamente esta noche mismo a las diez. Estaba tan azorado al participarme su resolución de partir a la callada y sin que llegare en absoluto a conocimiento de persona alguna, que, a pesar de mis vivos deseos para presenciar las últimas peripecias del misterioso crimen de que fue víctima mi compañero de viaje, no me he atrevido a contradecirle y, por la primera vez en mi vida, sin hacerle oposición ni siquiera abrir la boca, he obedecido una orden suya. Todo lo tengo listo y arreglado y al volver Cosme, que ha salido sin decirme con qué objeto, no me faltará sino subir al coche.

(Sale COSME muy agitado.)

ESCENA 2

DAMIANA, COSME.

COSME ¡Damiana! ¡Damiana! ¿Qué estás haciendo...?

DAMIANA El último preparativo.

COSME Preparativo... ¿de qué?

DAMIANA De marcha...

COSME ¿Para qué?

DAMIANA Para marchar.

COSME Es inútil, ya no marcharemos.

DAMIANA ¿Cómo? Si ahora hace poco... tú, eras tú quien me ha dicho...

COSME Es fácil que así sea... que yo... ahora hace poco... pero después de ahora hace poco me han obligado a cambiar... no, me he obligado a cambiar de idea...

DAMIANA A lo que se ve, tú eres un muñeco, un títere.

COSME Damiana, yo soy...

DAMIANA Lo que te he dicho y me he quedado corta, mas no creas que haya de pasar la tuya, no... Si tú eres un hombre con faldas, yo soy una mujer con pantalones, entre nosotros dos ha habido una equivocación de sexo.

COSME No estás desacertada.

DAMIANA Ya lo sabía... que estoy disgustada, disgustadísima, que obedeciendo tus órdenes he arreglado mi voluminoso equipaje, tengo ya listos y a punto de cargar mis cinco baúles, las nueve cajas de cartón y los trece envoltorios, sin entrar en la cuenta las sombrillas y paraguas; esto se me ha llevado una porción de tiempo y no quiero perderlo inútilmente; así pues, escucha y que te conste: ahora, mal que te pese, evitaré que, pusilánime y débil, retrocedas en tu determinación, yo te obligaré a marchar.

COSME ¡Marchar! (*Aparte.*) Desgraciadamente, no sabe que en ello me va la vida. (*Alto.*) Yo a mi vez quiero que te conste y te repito... (*Gritando.*) que me quedo... que no marchó.

DAMIANA No grites, que no soy sorda; te van a oír de la calle.

COSME Precisamente es mi deseo, es lo que me salva. Es preciso gritar recio, bien fuerte, para que todo el mundo me oiga y sepa mi nueva determinación. (*Gritando.*) ¡No me marchó...! Me quedo.

DAMIANA No quiero entrar en discusiones.

COSME Aprobado.

DAMIANA ¿Supongo que me explicarás a qué se debe la contraorden?

COSME Supones mal.

- DAMIANA ¿Qué?
- COSME Sí, ya que existen, para que no me ponga en camino, poderosísimas razones que a ti te serán tan difíciles de apreciar y comprender como a mí me es enteramente imposible el explicártelas...
- DAMIANA Luego de haberme indicado tu propósito, ¿a qué has venido?
- COSME Salí con la intención de ajustar una silla de posta.
- DAMIANA ¿La tienes ya?
- COSME No, no he llegado a la administración.
- DAMIANA ¿Por qué?
- COSME Porque... ¡porque no!
- DAMIANA Habrás encontrado a alguien.
- COSME Nada de eso, yo no he encontrado a nadie.
- DAMIANA ¿Te han encontrado a ti?
- COSME Tampoco.
- DAMIANA Has recibido... pues, una carta.
- COSME Una carta...
- DAMIANA No, no puede ser, dices que no has encontrado a nadie y una carta no es natural que comparezca por ella misma...
- COSME (*Aparte.*) Tiene razón... natural no lo es... pero, ¿hay nada de natural en todo lo que me está pasando?
- DAMIANA ¿Te callas? ¿No me contestas? Contigo es difícil entenderse. En todo esto, en tu nuevo propósito, no veo más que un capricho debido a las cavilaciones de tu débil imaginación, y como tengo entereza de carácter y no quiero servirte de [...], te prevengo para que te conste y lo digo en alta voz al igual que tú para que todo el mundo lo oiga, que, conforme tú has ordenado, esta noche mismo saldremos para París.
- COSME Misericordia... Cállate...
- DAMIANA No lo esperes.
- COSME Y yo que no me casé para no sufrir las impertinencias de la mujer... Me lucí... ay, mas cierto es que a quien él no se da esposa, el diablo le da una hermana...
- DAMIANA Sí, sí, desahógate insultándome pero rabia. Voy a participar a cuántos encuentre nuestra salida... Ah, perfectamente. (*Viendo a EUGENIO que sale.*) No lo sabe usted, Eugenio, esta noche misma sin falta, y por orden de mi hermano, marchamos a París.

ESCENA 3

Dichos, EUGENIO.

COSME *(Aparte.)* Trabucazo a boca de jarro; si de esta me escapo y no muero...

EUGENIO ¡Qué escucho! Parte usted esta noche señor Denis. *(Intencionadamente.)* ¿Está usted decidido... completamente decidido...?

COSME *(Aparte.)* Uf, cómo carga el cuento... no es poca la intención con qué lo dice. *(Acercándose a él.)* No señor... no señor... nada de eso... muy al contrario. Mi hermana tiene la costumbre de hablar sin saber lo que dice y precisamente ahora lo estaba probando... A mí, ni por las mientes me ha pasado la idea de irme a París... aquí estoy perfectamente... *(Alto.)* Amiens es una bella ciudad...

DAMIANA Hola, con que sabemos disimular. *(A COSME.)* Le has hablado de mí, ¿qué le decías...?

EUGENIO Mil perdones señora... Un asunto grave me conduce aquí, tengo que celebrar una conferencia con su señor hermano... se trata de un secreto que no me pertenece... yo siento infinito...

DAMIANA Sobran las excusas, ya basta, he comprendido a usted perfectamente... no les incomodaré y de este modo el grave secreto por mi parte estará bien guardado.

EUGENIO Señora...

DAMIANA Ni una palabra más. *(A COSME.)* Consientes en que se me eche de aquí, tú te lo pagarás, pues te privo de mis consejos...

COSME *(Aparte.)* Es él quien me ha escrito, no habrá querido aguardar a la hora convenida...

DAMIANA ¿Es que murmuras o rezas?

EUGENIO Antes de salir, señora, ¿quiere usted decirme algo de...?

DAMIANA ¿De Luisa? Verdad... Media palabra no más me es suficiente *(Después de vacilar.)* para comprender...

EUGENIO No... de su hermano.

DAMIANA Desde que hemos vuelto del tribunal, le he visto solamente una vez y de paso al dirigirme a mi habitación y me ha parecido observar, yo soy muy observadora, que estaba más pálido y más abatido.

EUGENIO Haré por verle luego.

DAMIANA *(Aparte.)* Como mira a Cosme. *(A COSME.)* Si vieses como te mira... ¡Cosme, mucho cuidado! No te comprometas, piensa que estás solo. Si te hallas en un aprieto del que no sepas salir, llámame, yo vendré en tu ayuda, a salvarte. *(Se va.)*

ESCENA 4

COSME, EUGENIO.

EUGENIO Por fin nos hallamos solos.

COSME (*Aparte.*) La noticia me es desagradable, yo preferiría que nos hallásemos acompañados.

EUGENIO (*Adelantando su sillón.*) Hágame el obsequio de sentarse, suplicándole al propio tiempo se digne prestarme toda su atención.

COSME (*Aparte.*) Esto es el exordio; ahora va a pedirme la cartera.

EUGENIO Yo, más que los jueces que han interrogado a usted, tengo la íntima y profunda convicción de que no ha usted declarado todo lo que sabía. Creyendo sin duda, como es de creer, que evidente se notaría mi inocencia sin necesidad de su confesión, usted había hecho el propósito de no hablar sino en el caso de que resultara yo condenado. (*COSME está perplejo y sorprendido y mira fijamente a EUGENIO.*) Oh, para no perder usted el buen concepto en que le tengo, he de creer que tal era su idea. Hoy, aunque absuelto, acudo a usted reclamándole en el acto, instantáneamente, esa confesión que no ha querido deponer ante los magistrados...

COSME (*Aparte.*) ¿Qué es lo que dice? Ni le entiendo ni me entiendo.

EUGENIO Si aún existo, si no he puesto ya fin a mis días, es porque su recuerdo me ha detenido, es porque he creído que podía esperar en usted.

COSME ¿En mí? Lo que es ahora renuncio a comprenderle.

EUGENIO Caballero, atiéndame usted yo se lo imploro en nombre de la santa y antigua amistad que le une con mi padre.

COSME (*Aparte.*) Como si me hablara en griego.

EUGENIO Inocente e injustamente acusado, yo le suplico, apelando a la rectitud de su corazón, que me nombre al verdadero culpable.

COSME (*Después de haber mirado recelosamente por la escena.*) Ah... ya... así pues, decididamente... indubitavelmente, no es usted.

EUGENIO (*Levantándose.*) ¡Yo! ¡Caballero!

COSME Ya se me alcanza que en el tribunal, por la cuenta que le tenía, se haya callado usted, pero aquí entre nosotros dos... yo soy muy reservado...

EUGENIO ¿Persiste usted pues en seguir desempeñando su papel? ¿Quiere usted mentirme, como ha mentido a mis jueces? Con una palabra, con una sola, puede usted más que devolverme la vida, puede usted devolverme limpio y puro mi honor ultrajado... y esa palabra yo no puedo arrancársela de su corazón ni de sus labios... Ah, para ser tan cruel, tan inhumano conmigo, ¿qué le he hecho, qué agravio ha recibido de mí?

COSME (*Aparte, con emoción.*) Oh, no es él.

- EUGENIO Pero no se crea usted que yo tan fácilmente renuncie por completo a esa postrer esperanza que aún me quedaba. En confesión que suplicando le he pedido, usted me la dará, yo se lo juro.
- COSME *(Levantándose.)* Recurre usted a las amenazas... *(Aparte.)* Voy a pedir socorro.
- EUGENIO No, perdone usted la altivez de mi lenguaje... es ruego, una súplica...
- COSME Me conmueve y me interesa usted. No me cabe duda, y lo juraría, que es usted un joven digno y honrado... Yo bien quisiera entenderle... *(Mirando receloso.)* mas... *(Aparte.)* El otro me estará escuchando.
- EUGENIO Si usted se calla, no sobrevivo a mi deshonra.
- COSME *(Acercándose a él, cogiéndole de la mano y hablando en voz baja.)* Y... desgraciado de mí, si hablo, me matan.
- EUGENIO Ah, por fin comprendo el motivo de este irrespirable silencio. El miedo le obliga a enmudecer.
- COSME *(Bajo.)* ¡Chut! *(Alto.)* Yo no he dicho tal cosa, esta es una presunción de usted. *(Bajo.)* ¡Chut!
- EUGENIO Todo lo comprendo, el asesino le ha amenazado con su venganza; no debe usted temerla...
- COSME *(Aparte.)* Decirlo cuesta poco; si yo me hallase en su lugar, también lo diría.
- EUGENIO Y nada ha de temer usted porque las amenazas de ese malvado, yo se lo fío, serán vanas... ¿No estoy pronto para defender a usted...? Oh, el nombre, el nombre del infame y nada, nunca más ha de temer de él... Su nombre y desde el momento en que me sea conocido yo seré quien a él le hará temblar de espanto, lleno de pavor huirá de mí y, aunque se oculte en las entrañas de la tierra, allí iré a encontrarle.
- COSME Si yo estuviere seguro de salir ileso, y en bien, vamos, sin ser yo la víctima... de una desgracia...
- EUGENIO Fíe usted en mí, yo no he de apartarme de su lado... de su pecho será escudo el mío... Oh, pronuncie usted el nombre del asesino y yo le juro que tiempo no le ha de quedar para vengarse de usted.
- COSME *(Aparte.)* Él lo dice tal como lo cree... ¿y por qué no ha de ser así...? De todos modos, yo, sin perder nada, gano un protector... ¡ea, pecho al agua! *(A EUGENIO, en voz baja.)* ¿Estamos solos? ¿Enteramente solos? ¿No puede oírnos nadie?
- EUGENIO No, imposible.
- COSME Un exceso de precaución nunca está de más, hablaré en voz baja...
- EUGENIO Bien, diga...
- COSME ¿Qué armas lleva usted?... Las blancas no sirven, han de ser de fuego porque, al mismo tiempo que matan, la detonación da la señal de alarma.

- EUGENIO *(Impacientándose.)* ¡Oh, hable usted, hable usted!
- COSME A eso voy.
- EUGENIO ¿Vio usted al asesino?
- COSME ¡Chut!, no tan alto... ¡Sí!
- EUGENIO ¿Le conoce usted?
- COSME ¡Chut!, más bajito... ¡No!
- EUGENIO Ah, se complace usted en divertirse conmigo.
- COSME No, joven, no, y, a fin de que cesen sus dudas, voy a decirle cuánto hay respeto al particular. Le doy anticipadamente mi palabra de honor de que es todo lo que sé, ni más ni menos. Si le basta, bueno; si no le basta, malo; pero no le queda otro recurso que encogerse de hombros y tomar paciencia. Lo que yo sé, lo que yo vi y la verdad del hecho es la siguiente. Cuando entraba yo en el pabellón, aún estaba allí el asesino. No le pude ver el rostro porque huía a todo correr dándome la espalda por completo en dirección a la puertecita que sale al bosque, además reinaba oscuridad y, por último, no es mi fuerte el valor, tuve miedo y cerré los ojos.
- EUGENIO ¿Y después?
- COSME Después no le he vuelto a ver ni de espaldas ni de frente.
- EUGENIO ¿Ni un indicio...?
- COSME ¡Chut...! No nos vemos, pero... nos hablamos.
- EUGENIO ¿Los dos?
- COSME Me he explicado mal, yo no abro la boca, él es quien habla.
- EUGENIO ¿Cómo?
- COSME Sin hablar... escribiéndome...
- EUGENIO ¡Ah!
- COSME Sí, el se cree, como usted, como los jueces, como los jurados, como todo el mundo, que yo le vi lo suficiente para que en cualquier ocasión le reconozca. Conceptúo, y no voy desacertado, que el maldito está en connivencia con algún criado de esta casa; esto daba pie a que creyese que usted... Oh, pero ya no lo creo y me extraña el que lo haya creído... Figúrese usted que la primera carta, reducida a cenizas por mi mano, la recibí sin que nadie me la entregase, la vi llegar sola solita por debajo de una puerta, y que la segunda me la he encontrado hace poco envuelta en el pañuelo que tenía en la faltriquera de mi levita.
- EUGENIO ¿Y esta segunda, la ha hecho usted también desaparecer?
- COSME Me ha faltado tiempo. Ahora, con su permiso voy a...
- EUGENIO No, nunca, démela usted...

- COSME Tome, pero una vez leída, al fuego. Verá usted como me prohíbe bajo pena de la vida de que salga de Amiens, ordenándome que esta noche me encuentre...
- EUGENIO (*Leyendo.*) «En la plaza de los tilos, en el ángulo que forma la iglesia de santa Elena...» Esta letra...
- COSME Está desfigurada, contrahecha, como la de la primera carta que recibí.
- EUGENIO ¿Qué objeto puede tener esta nueva entrevista?
- COSME (*Aparte.*) El desposesionarme de la cartera.
- EUGENIO La hora señalada es a las nueve. Previene que él acudirá enmascarado. A la cita no irá usted solo, yo seguiré sus pasos y a lo que usted no es capaz de atreverse, me atreveré yo. En vano ese miserable encubrirá su rostro tras su máscara, yo se la arrancaré y aún a costa de mi vida no escaparé a mi furor. Ah, mi Luisa, padre mío, hoy, esta noche misma, es cuando obtendré la absolución que deseo, la única verdaderamente eficaz, completa y justa.
- COSME Una idea que acaba de ocurrírseme: ¿no podría, prescindiendo de mí, acudir usted solo o acompañado de quien quisiera excepto de mí a la cita?
- EUGENIO No, es indispensable que él le vea a usted.
- COSME ¡Como ha de ser! Iremos los dos.
- EUGENIO No, usted solo.
- COSME Canario, ¿quiere usted que vaya solo...?
- EUGENIO Así debe ser para evitar que presintiera, yo estaré a poca distancia...
- COSME A muy poca, la menos posible, a dos pasos.
- EUGENIO Dejaré que se crucen apenas las palabras más precisas...
- COSME Ajajá... eso, eso... no nos deje usted entrar en conversación, no hay ninguna necesidad, nada tengo yo que decirle y soy poco amigo de hablar sin ton ni son... Por el amor de Dios, evite usted de que hablemos, a la primera palabra que él pronuncie, usted sale como un rayo, se presenta, yo me escabullo y a cargo de usted queda todo lo demás.
- EUGENIO Descuide y no tema. Como usted es forastero, desconoce la ciudad, no es práctico en ella, falta aún media hora para la entrevista; el lugar señalado no está lejos; así pues, voy a indicarle las calles que deberá seguir, escogiendo desde ahora sitio más a propósito y favorable a nuestro intento desde el cual pueda yo, sin ser visto, seguir todos sus movimientos.
- COSME Cabal, mucho ojo y que no se le escape ninguno.
- EUGENIO Oh, debe usted haber recobrado ya la perdida tranquilidad.
- COSME No señor, aún no, y a fe que lo deseo.
- EUGENIO La dicha da la calma y usted es dichoso porque acaba de hacer, salvándome a mí, una buena y digna acción.

COSME Dios quiera que no me cueste cara, como acostumbra a suceder. El último mono es el que se ahoga y aquí no hay más mono ni más último que yo.

EUGENIO Salgamos pronto.

COSME Que las once mil vírgenes sean en nuestra ayuda.

EUGENIO Don Cosme...

COSME Amén.

(Acabándose de resignar. EUGENIO se lo lleva consigo. Salen LEANDRO y LUISA.)

ESCENA 5

LEANDRO, LUISA.

LEANDRO Te lo repito, Luisa, mi resolución es irrevocable. José acaba de llevar a mi notario varias instrucciones que precisaba darle y a nuestros amigos mis cartas de despedida.

LUISA Oh, padre mío. *(Llorando.)*

LEANDRO Mañana saldremos para París, allí no faltarán agradables distracciones para ti, Luisa, y hábiles doctores para tu hermano, cuyo estado de salud me tiene inquieto.

LUISA Partir, tan pronto... ¿Ha pensado usted padre mío...?

LEANDRO En todo, a la felicidad inmensa de una reconciliación y olvido de lo pasado, si Eugenio consigue vencer en su empeñada lucha; a las injurias, necesidad de una reparación eterna, si, por desgracia, sus esfuerzos resultaran inútiles.

LUISA ¡Pobre Eugenio!
(Sale DAMIANA.)

ESCENA 6

Dichos, DAMIANA.

DAMIANA Don Leandro, no sé lo que pasará, pero le aseguro que acontece alguna cosa fuera del orden natural. El salón está atestado de gente, todos los amigos de la casa se encuentran en él como si hubiesen sido previamente invitados. Piden verle con urgencia y se hallan fuertemente agitados. Hablan todos a la vez y, aunque es difícil lograr entenderlos por el murmullo que levantan, yo, sin embargo, que no pierdo ripio cuando se trata de averiguar lo que se dice en pro o en contra de una persona que merezca y sea digna de mi afecto, acercándome al señor Gilet, joven estimable bajo todos los conceptos por su elegancia, firmeza y amabilidad, ya le conocerán ustedes, es hijo de un señor jurado, el que ocupaba el último, no, el antepenúltimo asiento... un caballero muy grave, *(Viendo señales de impaciencia en don LEANDRO.)* pues, al acercarme al grupo en que se hallaba el simpático joven señor Gilet, éste decía: «No debe marchar, no podemos consentirlo y no marchará».

LEANDRO Ya lo comprendo, su amistad quiere retenerme, pero será inútil y vano su intento, no me es posible acceder; las circunstancias me obligan a ausentarme y he de hacerlo cuando menos por algún tiempo.

DAMIANA Aguarde usted que aún no se lo he dicho todo, falta algo que no deja de ser importante, según mi pobre opinión. Sé más todavía, sé que el señor Gilet, el seductor joven de quien hablaba y que es hijo de un miembro del jurado, como he dicho, ha escrito a nuestro desgraciado amigo Eugenio una carta cuyo contenido poco más o menos decía que, toda vez que era inevitable abandonase para siempre la ciudad, una de las dos familias, la de Legrange o la de Ferriere, a la pura y honrada, en derecho, le tocaba permanecer, siendo en lógica consecuencia la otra la que forzosamente debía abandonar el campo.

LUISA ¡Infames!

LEANDRO ¿Y se ha escrito esa carta...?

DAMIANA Sí señor.

LEANDRO ¿Y se ha enviado?

DAMIANA Creo que sí, para eso la han escrito.

LEANDRO ¿Pero, y su padre...? ¿Han olvidado que no podrá resistir tan villano golpe...? Oh, corro a su encuentro... para evitar que ese fatal escrito llegue a sus manos... Dios mío, Dios mío, vos no lo habréis permitido.

(En el momento que va a salir don LEANDRO, sale el GENERAL muy pálido y con viva emoción.)

LUISA ¡El general!

ESCENA 7

Dichos, GENERAL.

GENERAL ¡Leandro...! ¿A dónde está Leandro? *(Al verle se detiene.)*

LEANDRO *(Corriendo a él.)* Amigo mío... Ahora salía en tu busca, iba a tu casa.

GENERAL *(Tomándole la mano y bajándole al proscenio.)* Y yo... yo vengo a la tuya, vengo a encontrarte para saber si debo odiar a todos los hombres y maldecir a Dios... Leandro, por tu honor, por tu conciencia, dime, ¿has leído esta carta?

LEANDRO La has recibido, ¡ah!.

DAMIANA *(Aparte.)* A mí no me sorprende, una vez escrita y enviada, forzoso era que la recibiese.

GENERAL Sabes el contenido de esta carta... y sabiéndolo has podido decir como los demás, «Enviádsela».

LEANDRO Hace un instante que ha llegado a mi noticia el imprudente paso que sin vacilación y con toda crueldad se ha dado. Al saberlo, era cuando tú has llegado corría a tu casa

con el objeto de arrancarte de tus manos ese insultante papel para hacerlo pedazos... Esto, Ferriere, yo te lo juro por mi conciencia, bajo mi palabra de honor.

GENERAL Ah, bendito seas, Leandro, pues así me evitas una nueva decepción, la más cruel de todas.

LEANDRO ¿Y tú has podido creer?

GENERAL Compadéceme y perdóname; soy tan desgraciado. Esta carta, esta abominable carta, dirigida a Eugenio, he sido yo quien la ha recibido, yo mismo quien la ha abierto... y, gracias de todo corazón doy al cielo por haber permitido que me interpusiera entre mi Eugenio y la muerte, entre la infamia y mi hijo. Se me arroja de la ciudad en donde nació... A Eugenio y a mí, se nos obliga a partir. Toma esa carta, lee... la firman todos mis amigos... mira sus nombres. *(Déjase caer llorando en un sillón.)*

LEANDRO *(A DAMIANA.)* Señora, quiere usted hacerme el obsequio de decir a las personas que me aguardan en el salón que imperiosos motivos exigían mi partida pero que el rudo golpe que acaba de sufrir el general no me permite, por ningún concepto, abandonarle. En consecuencia, pues, dígales que permaneceré en Amiens para no faltar a esa santa y noble amistad que él me profesa desde la niñez y con la cual me honro y me honraré siempre.

DAMIANA Entendido, entendido, no les gustará mucho lo que les diré, van a quedarse como quien ve visiones, por supuesto, son todas las buenas formas posibles... Vaya, insultar tan descortesmente a ese buen general, ¡ya se guardaran otra vez de hacerlo...! *(Se va DAMIANA.)*

ESCENA 8

LUISA, LEANDRO, GENERAL.

LUISA Gracias, padre mío, por tu digno proceder; sí, no le abandonaremos nunca, ¿verdad?

GENERAL ¡Luisa! Te agradezco, Leandro, la compasión que me has tenido.

LEANDRO ¿Crees poderme hablar de este modo?

GENERAL *(Levantándose.)* ¿No es cierto? ¿No es por compasión que tú renuncias a salir de Amiens?

LEANDRO ¡Ferriere!

GENERAL Sin esa fatal carta, tú no me hubieras vuelto a ver, Leandro... Oh, desiste del empeño de retenerme... cuando toda esperanza quedará desvanecida, cuando a Eugenio le sea forzoso renunciar a la misión que se ha impuesto... nos veremos una sola vez, una sola, la posterior yo vendré aquí para darte mi eterna despedida.
(Sale EUGENIO.)

ESCENA 9

Los mismos, EUGENIO.

EUGENIO *(Que ha oído las últimas palabras del GENERAL.)* No padre mío, no. Deseche la inquietud que le abrume. Ya no debe usted separarse de su amigo don Leandro...

GENERAL ¿Cómo?

EUGENIO Digo que ya no se verá al ilustre general Ferriere abandonar furtiva y vergonzosamente su ciudad natal dejando la infamia en pos de él, he querido decir que mañana podrá usted presentarse con altivez y alta la frente y estrechar si quiere la mano de sus amigos, que, avergonzados y solícitos, se la tenderán en busca y demanda del noble olvido y generoso perdón, porque mañana, padre mío el verdadero culpable será de todos conocido.

(Visibles muestras de sorpresa.)

GENERAL No me engañes, Eugenio... ¿Hablas con sinceridad? Sí, el júbilo resplandece en su semblante, no me es posible dudar... ¡Oh, ya no podrán arrojarnos de aquí...!

EUGENIO Arrojarlos de aquí... ¿Quién? ¿Qué ha pretendido usted decir...?

GENERAL *(Ocultando la carta.)* Yo... no... nada... Sigue, sigue hablando... Tus pesquisas no han sido vanas... ¡Has descubierto al infame...! ¿Quién es? ¿Dónde se oculta...? ¿Cómo se llama?

EUGENIO Lo sabré dentro muy poco y mañana nadie ha de ignorarlo, la vindicación será completa.

GENERAL Oh, sí, esto debía ser, tras la justicia humana, la justicia divina... Ya lo has oído, Leandro, mañana... oh cuánto tiempo falta aún.

LEANDRO Cualquier sacrificio que de mí dependiera haría gustoso para que el éxito coronara tus dignos esfuerzos.

EUGENIO Gracias, Leandro... ¿y Julio, en dónde está...? A él sobre todo, por el interés que me ha demostrado, quería anunciarle tan feliz noticia.

LEANDRO Siempre en su habitación... sin salir de ella jamás, siempre sufriendo... Al cuidado que me inspira, se debía principalmente mi resolución de salir de Amiens. Se opone con tenacidad a que cualquier facultativo le vea. El célebre doctor parisense Clersí, que, como sabéis, se halla actualmente en Amiens y con el cual me unen lazos de íntima amistad, ha venido hoy a vernos y Julio, al saberlo, se ha encerrado en su cuarto haciéndome decir, por conducto de José, que le dispensara pero que estaba resuelto a no salir de él. Ya lo ves, Ferriere, no eres tú solo desgraciado; yo también lo soy.

LUISA Por qué no hemos de probar si recibiría a Eugenio... Yo estoy en la persuasión de que no ha de negarse... Tú eres médico y él te quiere como a un hermano... ¿Cómo ha de negarse a aceptar tus ofrecimientos?

LEANDRO Es verdad, mas...

GENERAL ¿Qué dificultades encuentras? Esto es lo razonable.

- EUGENIO Aceptado, por mi parte, ¿qué no haría yo por él?
- LUISA Consientes, ¿verdad...?
- EUGENIO Como no, si es hermano tuyo.
- LEANDRO Le mandaré recado para que venga a esta sala, os quedaréis los dos solos... aguárdale.
- EUGENIO Sí... le aguardaré... pero (*Mirando el reloj.*) que no tarde... pues no tengo tiempo disponible...
(*Sale PABLO.*)
- LEANDRO Pablo, di al señorito que aquí le aguardan. Vamos, Luisa. (*Al GENERAL.*) ¿Vienes?
- GENERAL Yo me marchó a casa. He recibido del ministro de la guerra una orden para revista mañana, en ausencia del capitán general del distrito, a las tropas de la guarnición. Eugenio, ¿podré cumplir mañana el servicio que se me ordena? ¿Podré presentarme sin rubor ante mis antiguos camaradas...?
- EUGENIO Sí, padre mío, y mañana iré yo con usted a la plaza de armas.
- GENERAL ¡Bendito seas!
- LEANDRO Adiós, pues, Ferrirere, hasta mañana.
- GENERAL Sí, hasta mañana, Leandro.
- LUISA (*A EUGENIO.*) Hasta mañana.
- GENERAL ¡Eugenio...!
- EUGENIO Quede tranquilo. Hasta mañana.
(*Se van todos excepto EUGENIO.*)

ESCENA IO

EUGENIO. JULIO, luego.

- EUGENIO Cuánto tarda. (*Mirando el reloj.*) Las ocho y media ya... No me será posible aguardarle... tengo no más cinco minutos... Con cuánta impaciencia anhelo llegar al descubrimiento de la verdad, pronto veré al infame que me ha cubierto de oprobio, ni súplicas ni amenazas conseguirán amedrentarme, le he de ver suplicante a mis pies.
(*Sale JULIO.*)
- JULIO ¿Quién es que desea verme? ¡Eugenio! ¿Eres tú...?
- EUGENIO Sí, yo soy, amigo mío, yo que quería... (*Aparte.*) Da miedo su palidez...
- JULIO Me disponía a salir cuando José ha venido a anunciarme...
- EUGENIO (*Mirándole fijamente.*) Salir tú... ¿A esta hora...? Apenas puedes sostenerte... y la noche es fría y húmeda... Atiéndeme, Julio, tu padre me ha indicado que necesitabas de mí y pronto, a la voz del deber, a un tiempo acuden a ti el médico y el amigo...

- JULIO *(Vivamente.)* Oh, el cariño que me tiene, le hace ver lo que no existe... y yo...
- EUGENIO *(Interrumpiéndole.)* No infundadamente y sin razón se alarma tu padre... Tú lo sabes y no creo que a mí también pretendas engañarme.
- JULIO Eugenio, no persistas como los demás en...
- EUGENIO ¿A qué negar, Julio? Sé franco... tú sufres... y el sufrimiento arranca de ahí tal vez.
(Va a llevar su mano al pecho de JULIO, éste se retira.)
- JULIO Pues bien, sí, te lo confieso, las emociones, las inquietudes, los temores y recelos... que estamos continuamente y sin interrupción experimentando desde hace un mes... han podido agravar alguna funesta y antigua afección... pero al presente...
- EUGENIO Al presente tú necesitas someterte pronto y sin vacilación a tu tratamiento... a un régimen facultativo que ataje los progresos de esa dolencia que te aflige. Demasiados, por desgracia, son ya los sinsabores que yo he causado, no aumentes tú los pesares y desventuras de nuestras dos familias con tu pertinaz negativa, que puede tener un desenlace fatal... Vamos, ten confianza en mí... ¿No soy yo tu amigo? ¿No seré, a no tardar, tu hermano? Si ya lo he sido siempre... si para ti no he dejado de serlo nunca, porque tú, haciéndome justicia, me has creído y me crees digno de poderte dar tan cariñoso nombre.
- JULIO Oh sí, sí... ¡siempre!
- EUGENIO Antes de poco, así lo espero, podrás dármele sin rubor, a la faz de todo el mundo. Yo no te había visto desde esta mañana, tú ignoras a que nuevas pruebas se me ha sometido... tú no sabes la crueldad y el odio con que se me insulta... No me basta, no, la absolución del tribunal, es preciso, para probar manifiesta y palpablemente a todas luces mi inocencia, que yo descubra al verdadero asesino.
- JULIO ¿Qué dices?
- EUGENIO Yo seguiré sus pasos.
- JULIO ¡Tú!
- EUGENIO Oh, y sabré encontrarle... tal vez hoy mismo.
- JULIO ¿Hoy?
- EUGENIO Esta noche.
- JULIO ¿Ésta?
- EUGENIO Sí, dejemos esto aparte; de ti es de quien urge ocuparnos...
- JULIO Has dicho que le encontrarías esta noche, lo has asegurado con certeza... ¿En qué fundas tu esperanza...? Dímelo... por favor... di...
(Dan las nueve.)
- EUGENIO ¡Ah!
- JULIO ¡Ah!

- EUGENIO ¡Las nueve!
- JULIO ¡Las nueve!
 (Los dos se dirigen precipitadamente a buscar sus sombreros, después, los dos se encuentran a la puerta dispuestos a salir.)
- JULIO ¿Dónde vas?
- EUGENIO ¿Y tú?
- JULIO Debo salir.
- EUGENIO Debes salir, ¿a esta hora...?, ¿a qué?
- JULIO Qué te importa... debo salir y saldré...
- EUGENIO Yo no lo quiero... *(Le coge la mano.)* Estás ardiendo, la fiebre te devora...
- JULIO Déjame, aparta... Se me espera...
- EUGENIO ¿A las nueve...?
- JULIO *(Retrocediendo y apoyándose en un mueble.)* ¡A las nueve...!
- EUGENIO *(Siguiéndole.)* ¿Vas a la plaza de los Tilos...?
- JULIO *(Mismo juego.)* A la plaza de los Tilos...
- EUGENIO ¿En el ángulo que forma la iglesia de santa Elena...?
- JULIO *(Retrocediendo.)* En el ángulo... *(Vacilando.)*
- EUGENIO Tiemblas... vacilas...
- JULIO Estoy perdido... aire... aire...
- EUGENIO Está próximo a desvanecerse... No puede respirar... Ah, esa levita le ahoga...
- JULIO No... *(Quiere oponerse.)*
- EUGENIO ¡Deja...! *(Le desabrocha.)*
- JULIO ¡Ah! *(Dejándose caer en un sillón.)*
- EUGENIO ¿Qué veo...? ¡Una herida...! ¡Una herida...! Y tú quieres salir a las nueve... y Roberto Pascal hirió a su asesino y a éste le aguardarán a las nueve en la plaza de los Tilos... ¡Desventurado...!
- JULIO El miserable a quien perseguías soy yo... el malvado a a cuya frente debes marcar el estigma de la infamia, soy yo... el criminal que con su sangre ha de lavar tu inmaculada honra soy yo...
- EUGENIO Oh, Luisa, Luisa, perdida para siempre... Oigo pasos.
- JULIO ¡Oh! Si es mi padre, Eugenio, si es mi padre, cuéntaselo todo, pero que yo no oiga... habla pero antes márame. *(Se desmaya.)*

EUGENIO ¡Ah, Julio, hermano mío...!
 (*Salen LEANDRO y LUISA.*)

ESCENA ÚLTIMA
Dichos, LEANDRO, LUISA.

LEANDRO ¿Y Julio? (*Al verle.*) ¡Ah!

LUISA ¡Hermano mío!

EUGENIO *(Abrochando rápidamente la levita de JULIO y colocándose delante de él.)* No se acerquen, no hay necesidad, eso no es nada y se le pasará pronto... mis cuidados le volverán a la vida y yo no le dejaré en toda la noche...

LEANDRO Ha sido explícito contigo... ¿sabes?

EUGENIO Sé que el aire que respira aquí... le es mortal y es preciso, inevitable... que mañana parta de Amiens.

LUISA Eugenio, tú nos has prometido...

EUGENIO Salvar a tu... a mi hermano, Luisa... Yo os lo juro y cumpliré mi juramento. Vuelve en sí... retiraos... (*Abrochando con más cuidado la levita de JULIO.*) Yo le salvaré... oh, sí, yo le salvaré...

ΑΚΤΟ 5

La misma decoración del acto anterior.

ESCENA I
JULIO, EUGENIO.

EUGENIO Pocas horas más en conocer yo tu secreto y mis cuidados hubieran sido inútiles. ¡Cuánta fuerza de voluntad, cuánta energía has necesitado para ocultar a las miradas de todos esa horrible herida...!

JULIO Ahora que ya te lo he revelado todo, que tú conoces la causa de mi crimen, solo te resta denunciarme.

EUGENIO ¿Denunciarte?

JULIO ¿Me crees capaz a mí de exigirte el sacrificio de tu honor?

EUGENIO ¿Me crees capaz a mí de exigirte el sacrificio de tu vida?

JULIO Guardando silencio se eterniza tu deshonra.

EUGENIO Hablando, se levanta para ti el patíbulo... Si el tribunal me hubiese condenado, tú mismo te hubieras ido a entregar a la justicia, tú hubieras aceptado mi lugar, yo lo sé... pero me han absuelto, soy libre y tu sacrificio sería estéril.

- JULIO ¿Y esa duda que se encarna en tu ser, esa sospecha que te seguirá por donde vayas, no he de ser yo quien la borre para que no deje señal de su infamante huella...?
- EUGENIO No, porque esa sospecha es injusta, yo tengo sobradas fuerzas para desafiarla altivo escudado en la tranquilidad de mi pura conciencia... Además, ¿ese crimen no lo cometiste tú en aras de mi felicidad...? Con tu asentimiento, con una sola palabra lo rescatabas todo, en cambio de la mano de Luisa, te devolvía Pascal estos maldecidos documentos y tú no cediste, tú sabías que amaba ardientemente a tu hermana, que era el ángel de mis ensueños, y lo antepusiste todo a ese amor que es mi dicha. Esta es la verdad, Julio, a mí me corresponde la mayor parte en el castigo, déjame sufrirla, la merezco y me pertenece, porque, si Luisa hubiese llevado otro nombre que no fuera el mío, si hubiese pertenecido a Pascal... la cólera, los celos, arrebatándome, habrían extraviado mi razón y el crimen del cual te acusas, yo lo hubiera cometido.
- JULIO Disculpas en mi favor que no admito.
- EUGENIO Ni yo tampoco quiero rehuir mi culpabilidad en el delito. Vamos a lo importante... En manos del señor Denis hay la cartera de Pascal, es forzoso hacerla desaparecer cuanto antes, hoy, en este mismo instante... Una vez lograda su desaparición, nada existe que pueda hacer patente, ni descubrir...
- JULIO Debo dejarte por precisión, Eugenio... me retiro a mi aposento... voy a escribir...
- EUGENIO ¿A quién?
- JULIO Ya lo sabrás.
- EUGENIO Déjate de vanas quimeras. Julio, sosiego y calma necesitas... ¿Me prometes obedecerme en todo...?
- JULIO Vienen, es mi hermana, te dejo con ella. (*Aparte.*) Pobre Eugenio, sería yo un cobarde si aceptara su generoso sacrificio. (*Se va, a poco, sale LUISA.*)

ESCENA 2

EUGENIO, luego LUISA.

- EUGENIO Luisa... en qué situación tan triste he de verle. ¿Qué le diré?
- LUISA He venido, Eugenio, para que me informes acerca del estado de mi hermano, qué tiene...
- EUGENIO Luisa... (*Perplejo.*)
- LUISA (*Interrumpiéndole.*) Ya me lo dirás... después quería saber también el resultado de tus investigaciones para descubrir... (*Momento de silencio.*) ¿Callas? Tú esperabas que hoy...
- EUGENIO Ya no tengo ninguna esperanza.
- LUISA Ah, Dios mío... ¿No has conseguido descubrir al autor del asesinato...?

EUGENIO Y aunque le hubiese encontrado, aunque supiese quien es... ¿me has creído capaz de denunciarle...?

LUISA ¿Yo...? Pero si eres tú quien ayer decía...

EUGENIO ¡Me has creído tan miserable...! No comprendes que al entregarle obligaría a los jueces a que le condenaran.

LUISA Y nuestra felicidad...

EUGENIO Perdida... ya no existe... Sí, Luisa, para llegar juntos nosotros dos hasta al altar, tendríamos que apoyar nuestros pies sobre un cadáver, tu blanco velo de desposada debería estar manchado con su sangre. (*Aparte.*) ¡Y qué sangre, Dios poderoso! Oh, sí, antes que tan horrible matrimonio, vale más guardar silencio, es mejor que la calumnia me persiga, es preferible mil veces renunciar a nuestra dicha. Oh, sí, debo callarme, la fatalidad lo quiere... Me callaré, ¿no es verdad Luisa?

LUISA ¡Infeliz de mí!

ESCENA 3

Dichos, DAMIANA, COSME.

EUGENIO Alguien se acerca... Luisa, ya lo sabes... por favor yo nada sé, nada he logrado descubrir.

DAMIANA Señor Eugenio, el general pedía por usted ahora mismo.

EUGENIO ¡Mi padre!

DAMIANA Va a subir, le he visto en la calle, conversaba con varios jefes... Le he saludado desde la ventana... y ha correspondido con mucha atención a mi saludo... Viste de gala... le sienta bien el uniforme... A pesar de sus años, tiene gallardía... oh, cuando joven, debía estar soberbio... Estaba disponiéndose para marchar... se va a la revista...

EUGENIO La revista... la revista... ah... ¡se me había olvidado...!

LUISA (*Aparte.*) El general ha dicho... corro a su encuentro... él conseguirá obtener tal vez esa confesión que a mí rehúsa hacerme... (*Se va LUISA.*)

ESCENA 4

EUGENIO, DAMIANA, COSME.

EUGENIO Mi padre... ¿qué le diré?

COSME (*A EUGENIO.*) Caballero... tengo que comunicarle alguna cosa de sumo interés... (*A su hermana.*) ¡Damiana, Damiana!

DAMIANA No soy sorda.

COSME Yo... yo... (*Indicándole que se vaya.*)

- DAMIANA Ya van dos...
- COSME Yo tengo...
- DAMIANA Muy poco caletre.
- COSME Bueno, pero... *(Insistiendo en que se vaya.)*
- EUGENIO *(Impaciente.)* Acabará usted de una vez.
- COSME *(A su hermana.)* He de hablar...
- DAMIANA Habla, ya te escucho... digo, ya te escuchamos...
- COSME Ya te escucho... ya te escuchamos... Cabalmente, lo que no quiero es que me escuches...
- DAMIANA Hola, hola... el mudo se ha vuelto cotorrita y muy inconvenientemente...
- EUGENIO ¿Tiene usted que hablarme o no...?
- COSME Sí... sí señor *(Bajo, a EUGENIO.)* pero ya lo ve usted ella me saca de quicio, me fastidia, me aburre... me incomoda... *(A su hermana.)* Dispensa... *(Se lleva aparte a EUGENIO.)*
- DAMIANA *(Aparte.)* Apuesto que le hablará mal de mí.
- COSME *(Bajo, a EUGENIO.)* He acudido al lugar de la cita exacto en la hora, como un inglés... y me he encontrado solo, enteramente solo sin ver sombra ni luz de usted ni luz ni sombra de él... Como aquella plaza es tan desierta, he pasado un mal rato...
- DAMIANA Qué diantre les ocupará... Por más que paro atención y aguzo el oído, no he logrado entender una palabra...
- COSME Al dar las nueve, a la primera campanada, me encontraba yo en la plaza de los Tilos en el ángulo que forma la iglesia de santa Elena... Me he aguardado mucho tiempo, mucho... y cuando he visto que él... el otro, el individuo, no comparecía ni usted tampoco... después de un maduro examen, he decidido marcharme y lo he efectuado a las nueve y cinco minutos.
- DAMIANA La conferencia no es corta... y es Cosme el que habla. ¡Jesús, qué prodigio...!
- COSME Quería verle para consultarle qué es lo que debo hacer de un objeto... muy engorroso de conservar.
- DAMIANA Por más que me devane los sesos, de qué tratan no puedo atinar.
- COSME Un objeto que reteniéndole estoy en peligro permanente...
- EUGENIO *(Aparte.)* La cartera... ¿Cómo haré para conseguir que la entregue...?
- COSME Yo no deseo otra cosa que quitármela de encima.
- DAMIANA Cuánta grosería... yo no aguanto más y estallo...
- EUGENIO Se refiere usted...

- COSME *(Muy bajo.)* A la cartera...
- DAMIANA Caballeros, es muy fino y muy cortés su proceder... dejar a una señora...
- COSME ¿No eres hermana mía? Pues eres de mi familia y todo se queda en casa...
- DAMIANA Da gracias a que se acerca el general y con su presencia pondrá fin a tan grosero conciliábulo, pues, a no ser así, yo...
- EUGENIO Mi padre... Déjeme usted solo con él, llévese a su hermana, entre en su cuarto y no hable con nadie hasta que vuelva a verme.
- COSME ¿Nada más? Lo cumpliré al pie de la letra... me voy a mi cuarto, me encierro y no salgo sin que se me avise... *(Aparte.)* Esto me conviene, estaré con más seguridad. *(Alto.)* Vamos Damiana, vamos. *(Se acerca a EUGENIO.)* Son mis últimas palabras hasta nueva orden... hágase usted cargo que soy mudo... *(Hace seña a DAMIANA para que vaya con él.)*
- DAMIANA Se acabó el cabildeo... pues ahora empiezo yo... ¿De qué hablabais...? ¿A qué tanto cuchicheo...? Habla, di... ¿es decir, que tienes secretos para tu hermana y los comunicas a un extraño...? Cosme, Cosme, no vas por buen camino y no he de consentir yo que...
- EUGENIO Don Cosme...
(COSME indica por gestos que es DAMIANA la que no quiere salir.)
- DAMIANA ¿Te has vuelto mudo...? Poca desgracia será para ti, ya casi lo eras, con dificultad decías una palabra... ¡y sigue tan impasible...! Jesús, qué hombre... por sus venas, en vez de sangre, debe correr horchata... *(COSME hace ademán de que se vaya.)* Que te siga... que venga contigo... Sí... no voy... no me gusta servir nunca de estorbo... ni quiero saber lo que se pretende ocultarme... Yo no soy bachillera, ya lo sabes... No temas, no te preguntaré nada... pero dime, ¿de qué hablabais...?, ¿qué te pasa?, ¿qué ha sucedido...?, ¿qué te preocupa?, ¿sabes algo? Tienes algún secreto. *(Corriendo detrás de COSME.)* ¿Qué es?, ¿cómo?, ¿cuándo?, ¿qué?, ¿por qué?, ¿quién?, ¿en dónde?, ¿de qué modo?, ¿de qué manera? *(Se va siguiendo a COSME. Sale el GENERAL.)*

ESCENA 5

EUGENIO, GENERAL.

- EUGENIO *(Aparte.)* Terrible será la prueba.
- GENERAL Sé y apruebo la causa poderosa que te ha retenido al lado de Julio, pero la amistad no te habrá hecho olvidar lo que el deber te obligaba a cumplir... El plazo que tú mismo te concediste ha expirado ya... «Mañana», recuérdalo bien, son tus propias palabras, «mañana, padre mío», dijiste, «podrá usted presentarse si rubor y alta la frente... podrá usted estrechar la mano de sus antiguos compañeros de armas...», así hablaste... y yo, seguro en tu promesa, seguro de tu inocencia, en la cual tanta fe tenía... he aguardado resignadamente hasta el último instante... no has venido tú a mi encuentro y he venido yo al tuyo... La escolta me aguarda... voy a reunirme con ella... mas antes he de saber el nombre del infame.

- EUGENIO ¡Su nombre!
- GENERAL Sí, su nombre, porque él debe precederme a mí porque todos mis camaradas ya deben saberlo al presentarme yo entre ellos... habla, pronuncia ese nombre...
- EUGENIO ¿Y si mi hado adverso hubiese defraudado mis esperanzas... sí, a pesar de mis investigaciones, continuase siendo un secreto para mí...?
- GENERAL ¡Oh, ella, pobre niña, no me había engañado y yo, a pesar de sus lágrimas, de su desesperación, aún dudaba...!
- EUGENIO ¡Luisa!
- GENERAL Oh, no pretendas abusar de mi credulidad, tú conoces al asesino y tú me dirás quién es.
- EUGENIO ¡Denunciarle...! Entregar su cabeza al verdugo... ¡qué horror! ¡Oh, no, no, es imposible...!
- GENERAL ¡Imposible...! ¿Imposible has dicho? ¡Lo escucho aún y no acierto que haya salido esta palabra de tus labios...! Perseguir el crimen, descubrir el culpable y entregarlo a la justicia... ¡es imposible! Pero hacer que la vergüenza me obligue a humillar mi frente... empañar en un día sesenta años de honor y de gloria... torturar el corazón de un padre... condenarle a su oprobio eterno... a la muerte, eso, ¡eso para ti no es imposible...!
- EUGENIO Por favor, por piedad, padre mío... no me pida usted lo que no puedo... lo que no debo decirle...
- GENERAL Basta, basta ya... Mal hijo...
- EUGENIO Padre.
- GENERAL Sí, el hijo que engaña a su padre es un malvado y ayer tú me engañaste... Oh, pero yo no engañaré a nadie... yo no sé mentir... yo no encubriré bajo el manto de una falsa tranquilidad la desesperación que tú me has causado... yo no ocultaré bajo este glorioso uniforme la deshonra a que me entregas... yo no aguardaré a que una severa orden me expulse del ejército... Desde este momento, yo ya no soy digno de pertenecer a él... desde este momento, renuncio a mi grado, a mis honores, a mi título... a mi nombre... yo mismo y por mi mano quiero exonerarme... (*Arranca sus charreteras y las arroja al suelo.*)
- EUGENIO ¡Padre, padre mío, qué hace usted...!
- JULIO ¡General!

ESCENA 6

Dichos, JULIO.

EUGENIO ¡Julio!

JULIO General, acabo de oírlo todo y [...]⁶

EUGENIO ¿Tú?

JULIO Yo lo mismo que usted, general, que creo que, al honor y a la vida de su padre, debe sin pena ni remordimiento inmolarse la vida y el honor de un culpable... y lo que él se obstina en no hacer... yo no rehúso en hacerlo... lo haré yo...

GENERAL ¡Tú!

EUGENIO ¡Julio...!

JULIO Pero ese insensato que usted entregará en desagravio de la vindicta pública, ese hombre cuya sentencia no tardará en pronunciarse, también, como su hijo de usted tiene un padre... un padre que adora en él... un padre a quien usted conoce y con el que le unen los más entrañables lazos de puro afecto... General, que no sepa por el rumor público su espantosa desgracia, corra usted a su encuentro, confunda usted sus lágrimas con las suyas y dígame que el culpable se ha acercado a usted. *(Se acerca al GENERAL.)*

EUGENIO ¡Julio, Julio...!

JULIO Dígame usted que estas insignias que ha usted arrancado de su honroso uniforme *(Las recoge.)* es él, él quien se las ha recogido y entregado besándole la mano. *(Le besa la mano.)*

GENERAL Desdichado... ¡Ah, eras tú...! Era él... ¡Leandro, mi pobre amigo...! Oh, la infamia le matará... yo sé cuánto se sufre.

EUGENIO ¿Qué has hecho, Julio, qué has hecho?

JULIO Mi deber.
(Timbre. Sale PABLO.)

PABLO Señor.

JULIO Don Cosme...

EUGENIO Está en su cuarto...

JULIO Avísale que le aguardamos. *(Se va PABLO.)*

GENERAL ¿Por qué le mandas llamar?

JULIO Porque el azar le hizo depositario de un secreto...

EUGENIO Que debe ser ignorado de todo el mundo.

GENERAL Él. *(A COSME, que entra.)* Cosme.

⁶ Il·legible.

ESCENA 7

Dichos, COSME.

COSME (*A EUGENIO.*) Supongo que ya puedo hablar... No he dicho ni una palabra desde que he salido de aquí y virtud se necesita para resistir a la porfiada tenacidad de mi hermana... Me ha dirigido un millón de preguntas y, al ver lo estéril de sus esfuerzos, se ha marchado echando pestes...

GENERAL No seas pesado.

COSME Descuida, Ferriere, punto en boca, cabalmente, el callar es mi especialidad.

JULIO Acérquese usted, caballero, y sírvase entregarme la cartera que ayer vi yo en sus manos y que pertenecía, según me dijo usted, al difunto Roberto Pascal...

COSME Pero esa cartera... verdad Ferriere... yo no puedo darla, no es mía... (*Aparte.*) ¿Cómo me las compondría, si el otro viniese a reclamármela? (*Alto.*) Lo siento... hay esta dificultad... estoy en un verdadero compromiso. (*Aparte.*) Mayor de lo que pueden presumir.

EUGENIO No insistimos, guárdela, y ya que así lo prefiere, según se deduce de su negativa, en virtud de la declaración que presentaremos tendrá usted que entregarla al juez.

COSME No... no, es inútil y ociosa su declaración... (*Aparte.*) Diantre, eso de haberme de entender con el juez no me tiene cuenta... (*Alto.*) Entre ustedes y el juez, opto por ustedes... porque nos entenderemos sin dificultad... ¿Quieren ustedes la cartera...? Pues aquí va... (*Se la da a EUGENIO.*) Es chiquitita, como ven, y ligera como una pluma, pero lo que pesa... La llevaba aquí y me oprimía el pecho, me la he quitado de encima y ya respiro a mis anchas...

EUGENIO (*Bajo, a JULIO, al tomar la cartera.*) Me quedo con ella, Julio, para hacer desaparecer los documentos que tantas lágrimas nos han costado.

GENERAL Ni una palabra de este asunto a nadie en toda tu vida, Cosme.

COSME Ya me guardaré yo bien.

GENERAL A tu hermana principalmente...

COSME Pues claro está, ¿soy yo tonto...? Decirlo a ella equivaldría a publicarlo en la gaceta.

EUGENIO Y vea usted en qué podemos serle útiles.

COSME En que pueda dejar Amiens.

JULIO Puede hacerlo cuando le plazca, si tal es su deseo.

COSME El único que tengo. Esa cartera entregada, ya nada me detiene... y parto... Entendámonos, si no corro peligro...

JULIO Ninguno...

COSME Es que el juez...

GENERAL Yo me encargaré de él.

COSME Pero ¿y...?

GENERAL ¿Qué?

COSME Nada... nada. (*Aparte.*) ¿Qué iba a decir?

EUGENIO (*Bajo.*) ¿Del otro?

COSME (*Bajo.*) Sí del asesi...

EUGENIO Chut... De ese me encargo yo...

COSME Puesto que tú te encargas del juez y usted se encarga del... ya me entiende... (*A JULIO.*) Encárguese usted de disculparme con su padre y yo me encargaré de realizar inmediatamente mi deseo... Estoy decidido, me marchó. (*Aparte.*) Y Damiana que se ha ido a la revista... no quiero aguardarla, que se quede, así me desembarazo de ella y gozo por algún tiempo de dulce y apacible tranquilidad. (*Alto.*) Adiós Ferriere, señores, hasta que tenga el gusto de volverles a ver. (*Aparte.*) Ya será cosa de perder la paciencia aguardándome, si he de volver yo a ese maldito Amiens que Dios confunda y al que maldigo por todos siglos de los siglos, amén. (*Se va.*)

ESCENA 8

GENERAL, JULIO, EUGENIO.

EUGENIO Ningún cuidado debe darte ese hombre, puedo asegurarte de positivo que nada sabe.

GENERAL Pronto va usted a verse con [...].

JULIO Ferriere, no ignora usted que él no puede presumir siquiera el rudo y funesto golpe que le amenaza y que ha de anonadarle... Ferriere, mi padre es su amigo, es su hermano... Sea usted inexorable para mí... nada de compasión... pero téngala para él... muévanle a piedad sus canas ultrajadas y su inmenso infortunio... ¡Oh, Ferriere, toda mi vida para ahorrarle una lágrima...! (*Se va EUGENIO.*)

ESCENA 9

GENERAL.

GENERAL Pobre Leandro... yo he consentido en descubrirle la verdad de ese secreto que es su deshonor... porque yo solo puedo llevarle al mismo tiempo el eficaz consuelo de la reparación... Yo no quiero rescatar mi honor a costa del suyo... no... El honor de Leandro es el mío, más que su amigo, soy su hermano... El enlace de Eugenio con Luisa sería para Amiens entero la más sólida garantía de la inocencia de mi hijo... La mano de Luisa para Eugenio, he aquí la única reparación que exigiré a Leandro... El fatal secreto no debe ser de nadie conocido y no lo será, con nosotros bajará al sepulcro... Él se acerca, ¡inspiradme, Dios de bondad, haced que mis palabras, al causar su desesperación, lleven en pos de sí el bálsamo del consuelo...!

(*Sale LEANDRO.*)

ESCENA IO

GENERAL, LEANDRO.

LEANDRO Ferriere, acabo de ver a mi hija; su afflictivo dolor me ha hecho de sobras comprender y adivinar cuál debía ser el tuyo... ¿Renuncia pues, Eugenio, a la noble tarea que se había dispuesto...? ¿Desiste ya de buscar al verdadero criminal?

GENERAL Eugenio es muy desgraciado.

LEANDRO Oh, tú eres, tú, sobre todo, el que mueves a compasión... Pero, qué causa, qué motivo poderoso, qué consideraciones pueden detener a tu hijo...

GENERAL La piedad.

LEANDRO La piedad... piedad para un asesino. Pero el miserable, sea quien sea, ¿la ha tenido acaso para Eugenio...? No le ha dejado, impasible, sentarse en el ignominioso banco de los acusados, no le habría dejado subir las gradas del patíbulo... Piedad para un ser tan desgraciado... ¡es imposible! (*Momento de silencio.*) Ferriere, no le digas a nadie que la conmiseración detiene a Eugenio... no lo digas a nadie porque tal vez a los que te oyesen les acudiría el mismo pensamiento que a mí me ha acudido y al que vanamente resisto y procuro desechar...

GENERAL ¿Y cuál es ese pensamiento?

LEANDRO Ferriere, cualquiera que no sea yo, todos los que te oigan a ti o a él, pueden creer y decir y asegurar que Eugenio ha prometido lo que ya sabía que no podía obtener y que hoy encubre su impotencia bajo el engañoso exterior de una loca generosidad.

GENERAL ¡Qué oigo! ¿Leandro, crees tú culpable a Eugenio?

LEANDRO Si él fuese inocente, si hubiese descubierto al asesino, nada habría en el mundo que le hiciera callar... (*Con vigor.*) Hubiera nombrado al asesino.

GENERAL Lo ha nombrado ya.

LEANDRO ¿A ti?

GENERAL A mí.

LEANDRO ¿A ti? ¿Y tú, su padre, sigues callado? ¿Tú no has dicho a nadie el nombre del asesino, tú acaso no has ido por la ciudad de puerta en puerta publicándolo en alta voz? ¿Qué respetos o consideraciones te obligan a faltar al cumplimiento de tus deberes...?

GENERAL Lo mismo que a Eugenio, la piedad.

LEANDRO (*Mirándole fijamente.*) No te comprendo, Ferriere.

GENERAL Si el culpable lo fuese por un extravío de su razón y obligado por circunstancias especiales, ¿sin faltar a mi conciencia debería entregarlo al verdugo...?

LEANDRO ¿Y debes, sin faltar a tu conciencia, sacrificarle el porvenir de tu hijo?

GENERAL Y si ese desventurado fuese la esperanza, el amor de su familia, si tuviese un padre que en él cifrase todo su [...] dichas, todas sus ilusiones, todas sus alegrías...

- LEANDRO ¿Un padre?
- GENERAL ¿No sería el colmo de la ferocidad, no sería tener un corazón de hierro, irle a decir: «Para recobrar el perdido honor de mi hijo, me es indispensable la sangre del tuyo... ¡dámela...!»?
- LEANDRO Ferriere... yo no me creo ser un malvado, yo no me creo tener perversos instintos, ya sabes tú si yo jamás voluntariamente he hecho derramar una sola lágrima... y sin embargo, ese horrible valor que tú no tienes, yo lo tendría...
- GENERAL ¡Tú!
- LEANDRO El amor paternal me prestaría las fuerzas necesarias si mi ánimo desfalleciera... Yo iría, sí, yo iría a encontrar a ese padre de que tú me hablas y, si fuese un noble y digno anciano como tú, como yo... doblaría ante él mis rodillas y puesto de hinojos le diría: «Perdonadme el mal que vengo a causaros, pero yo, ante todo, debo dar cuenta a Dios del honor de mi hijo.» *(Durante estas últimas palabras, FERRIERE se ha dejado caer en silencio y llorando a los pies de LEANDRO, éste se apercibe.)* ¿Qué haces, Ferriere...?
- GENERAL He doblado ante ti mis rodillas y puesto de hinojos te digo... «¡Perdóname el mal que vengo a causarte... pero yo, ante todo, debo dar cuenta a Dios del honor de mi hijo...!»
(Ábrese una puerta de la izquierda y aparece JULIO apoyándose en EUGENIO.)
- LEANDRO ¿Qué escucho...? Oh... es una horrible pesadilla. Eres tú, eres tú, Ferriere, el que está arrodillado a mis plantas... Sí... sí... entonces, el asesino... Di, acaba... es...
- JULIO *(Arrodillándose al otro lado de su padre.)* Soy yo, padre mío.
- LEANDRO ¡Tú! Tú... *(Pausa.)* ¡Desdichado! Todo lo comprendo ahora, el silencio de Ferriere... la sublime abnegación de Eugenio... No revelándose ese espantoso secreto, querían... querían que descendiese a la tumba sin conocer mi deshonra.
- JULIO Padre de mi alma.
- GENERAL ¡Leandro!
- EUGENIO ¡Señor!
- LEANDRO Ferriere, la desgracia que me abruma no logrará hacerme transigir con mi deber... Eugenio debe quedar justificado... y lo será.
- GENERAL No, Leandro, no quiero tan atroz sacrificio... Tú no me has comprendido, para probar la inocencia de Eugenio, yo no quiero ni he de permitir que Julio...
- LEANDRO *(Mirando a JULIO, que permanece aún de rodillas.)* Julio... dejadme, amigos míos... dejadme con él... Nadie debe haber entre nosotros dos... Déjanos, Ferriere, déjanos Eugenio... *(Déjase caer, llorando, en un sillón.)*
- GENERAL *(Bajo.)* Vámonos, Eugenio...
- EUGENIO *(Bajo.)* Pero no debemos alejarnos.
(Se van FERRIERE y EUGENIO.)

ESCENA II

LEANDRO, JULIO.

JULIO Padre mío... si respiro aún... si me he atrevido a postrarme a sus pies... es que, culpable ante los hombres, yo no puedo serlo ante usted.

LEANDRO *(Sollozando.)* ¡Asesino, él, Dios poderoso, asesino!

JULIO He debido serlo, padre mío, yo me arrojé a los pies de ese hombre, como ahora estoy a los suyos, le pedí compasión, permaneció mudo e implacable [...] para un duelo... y, cobarde, se negó a aceptar [...] desesperación, [...], ciego de ira [...] *([...] de LEANDRO.)* Quería envilecer [...] mío, *(Con fuerza.)* quería deshonrarle a usted.

LEANDRO Pero tú, tú qué sabías la inocencia de Eugenio, ¿por qué no te delataste...?

JULIO Ah, si me callé, si no he descubierto mi crimen, es porque confiaba que la inocencia de Eugenio, resistiendo a la más escrupulosa e investigadora mirada, se manifestaría clara y evidente, sin que empañara su límpida pureza ni una leve sombra de sospecha. La fatalidad no ha querido que así fuera, el crimen no debe quedar impune ni para el criminal debe haber reparo... Cúmplase mi destino y sálvese Eugenio... He guardado silencio hasta ahora confiando en la rectitud de los jueces... Vana ilusión... Injustos e inhumanos, al perdonarle la vida, le condenan a su oprobio eterno; no faltaré a mis deberes... Infamia y baldón enloda por mi causa el nombre inmaculado de Eugenio, yo me entregaré hoy para lavar con mi sangre su afrenta y su deshonor. Mas, antes de la expiación, he querido [...] el más bondadoso [...] este papel que acabo de [...] a sus manos sino después [...] un rayo de esperanza [...] la soledad de mi triste [...] aliento infundiéndome la [...] usted con el deseo de lograr [...] de sus labios una palabra de consuelo, grato y último adiós de mi vida al descender a la tumba». Y esa palabra de consuelo no se le niegue usted a su hijo, por la santa memoria de mi madre. Sabe usted, y es por entero la verdad de mi secreto... Conozco la entereza de su carácter, sé la virtud de su proceder... Usted me dirá, porque el deber se lo exige, «Julio, tú no puedes vivir...», mas la bondad de su corazón, la pureza de sus sentimientos y el fervoroso cariño que me tiene le harán añadir a tan cruentas palabras esas otras de paz y de olvido... «Yo te perdono, hijo mío, porque tú has sido más desgraciado que no culpable...».

LEANDRO *(Después de una pausa.)* Dame.

JULIO *(Aparte.)* Réstame solo ocuparme de Eugenio. *(Se va a la mesa, se sienta y escribe.)*

LEANDRO *(Lee ávidamente el papel que le ha dado JULIO y solo pronuncia frases entrecortadas.)*
«En Viena conocí yo a Pascal...!»

JULIO Pobre Eugenio, cuánto ha sufrido por mi culpa...

LEANDRO *(Leyendo.)* «Fue mi cómplice en una deshonrosa falta cuya confesión espero no me exigirá usted, padre mío, mas confesele, yo se lo juro, que conseguí repararla...»

JULIO Sí reparada... reparada fue por completo.

LEANDRO Y como, en paga de su discreción, Pascal, que era el que me había seducido y arrastrado por la senda de la perversidad, Pascal, vil y miserable, se atrevía a pretender...». ¡Oh, infame!

JULIO Sí, padre mío, sí, muy infame... (*Se levanta.*) Después del crimen, la pena; esto es lo justo... Estas líneas que acabo de trazar son para el juez, en ellas me declaro y confieso ser yo solo el asesino de Pascal... La prueba convincente de mi declaración es esta herida que he ocultado a todas las miradas, herida mortal cuya lentitud en acabar mi vida maldecía y que ahora bendigo porque me permite ver la rehabilitación de Eugenio y, antes de cerrar mis ojos para siempre, me abre los brazos de mi padre. (*Aparte.*) ¡Cuánto sufro! (*Alto.*) Esta declaración mándela usted enseguida al juez...

LEANDRO Sí, en el acto.

JULIO (*Aparte.*) Temo que sea tarde [...] viva voz...
(*Salen GENERAL y EUGENIO.*)

ESCENA ÚLTIMA

Dichos, GENERAL, EUGENIO.

GENERAL (*Alborozado y con una carta en la mano.*) Albricias, amigos míos, albricias... Leandro, Julio no desesperéis de la Providencia, ella ha dirigido sobre nosotros una mirada de piedad, ella no ha querido para vuestra familia ni para la mía la vergüenza y el oprobio.

JULIO ¿Cómo?

LEANDRO ¿Qué dices, Ferriere...?

GENERAL Hace un momento apenas y en una cartera que pertenecía a Pascal y fue hallada por Denis, Eugenio ha encontrado esta carta escrita en lápiz por Pascal y dirigida a mi hijo, esta carta que absuelve a Eugenio y que no compromete a nadie, esta carta que Dios, en su infinita misericordia, parece haberla inspirado para salvarnos a todos... Escuchadla, escuchadla. (*Leyendo la carta que tiene entre manos.*) «Al señor don Eugenio Ferriere... Caballero: si usted me hubiese hecho saber su nombre al mismo tiempo que nuestra rivalidad [...] desgracia y la suya [...] Hubiera tenido [...]... No me habría batido con usted sin cumplir, como debía, satisfaciéndole antes una deuda sagrada y como dentro de una hora, dentro de pocos minutos tal vez, voy a encontrarme en presencia de un enemigo mucho más terrible que usted, tengo el honor de adjuntarle un vale o resguardo de cincuenta mil francos cuya efectividad realizará usted en el caso probable que yo sucumba en el segundo duelo al que voy a ser provocado y al que no me será posible negarme a aceptar. De usted con toda consideración. Roberto Pascal.»

LEANDRO (*Con alegría y corriendo a él.*) Ah, Ferriere, tienes razón... Julio, ya puedes vivir porque ante Dios y ante tu padre tú has sido más desgraciado que no culpable.

JULIO ¡Sí...! (*Bajo, a EUGENIO.*) ¿La cartera?

EUGENIO Aquí está.

- JULIO ¿Contiene aún?
- EUGENIO Nada... ¡Mira! (*Arroja un paquete de cartas al fuego.*)
- JULIO Gracias Eugenio... (*Aparte.*) Espesa nube vela mis ojos [...] al juez por Cosme que es [...] de la carta [...] quedará justificado [...] Julio. Desde ahora tu hijo nada [...] de la justicia y queda él [...] libre de [...] sospechas...
- LEANDRO Se han salvado nuestros hijos...
- GENERAL Salvados, salvados los dos.
- JULIO (*Vacilante se ha dejado caer en su sillón.*) No... los dos, no... Yo cometí un crimen y he de sufrir el castigo... Quería ocultároslo para no turbar vuestra alegría... pero es imposible... me siento morir... pocos instantes me quedan ya...
- LEANDRO Hijo mío...
- EUGENIO Julio, tú...
- JULIO No, no hay esperanza ninguna... Bendigo mi suerte por haber prolongado mi existencia hasta este instante en que la deshonra no hará humillar tu frente ni la de mi padre...
- LEANDRO ¡Julio...!
- JULIO No llore usted, padre mío... pierde usted un hijo que ha deshonrado sus canas y otro, virtuoso y digno, Eugenio, viene a llenar el vacío en su contristado corazón... Mi muerte es justa y con ansia la aguardo... pero no me condene usted, padre mío... déjeme morir oyendo de sus labios la más dulce de las palabras para un moribundo... Padre mío, al pie del cadalso hay quien sostiene al reo, quien le llama su hijo y le abraza... padre mío, yo cometí un crimen, mi conciencia me condena, la muerte se cierne sobre mí... perdón, padre mío... ¡perdón...!
- LEANDRO (*Arrojándose sobre JULIO, abrazándole y besándole.*) Sí, Julio de mi vida, yo te perdono y te bendigo...
- JULIO Ya puedo morir. (*Hace un supremo esfuerzo, se levanta y besa la mano de su padre.*) ¡Bendito sea! Padre, padre... ¡Ah!
 (*Cae muerto en el sillón. Todos le rodean...*)

Telón rápido.

La patum... pim, pam, pum

Desgavell en tres actes i en vers original de Rossendo Arús i Arderiu

Persones

PEPET/PEP

BARTOMEU

DON AGUSTÍ

MERCÈ

LLUC

ROC

ENRIC

NOFRE

QUICO

ANTON

ALEIX

AGUTZIL

SENYOR MESTRE

BEP

Diputat

Ramon

VENEDORS 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 7

UN CEGO

MALAGUENYO

Regidors, civils, un home, una dona, sis homes, gent del poble, forasters, mainada, dames, guerreros.

ACTE I

Plaça d'un poblet. A la dreta, la casa de la vila; a l'esquerra, la de l'alcalde. Un tablado petit prop del portal de la primera. Totes les cases tenen, com la de l'alcalde, les portes i finestres practicables. Al foro, un tros de paret sense obertures.

ESCENA I

BARTOMEU i PEPET.

PEPET Detrà d'aquest mort de gana
que ve aquí amb intenció doble,
si hi fa un trist paper lo poble,
vós l'hi feu de tarambana.
Serà un fracàs i jo ho sento.

BARTOMEU Jo també, gràcies a Déu,
no so sord.

PEPET No m'enteneu,
he volgut dir que ho lamento.

BARTOMEU Tu mateix t'has descobert.
¡Dius mentides!

PEPET ¿Jo?

BARTOMEU Tu: sí.
Has dit: «Jo mento...»

PEPET Vull dir...

BARTOMEU No emboliquis... ah, cap verd.
Creure's casar-se amb ma filla
un home que no té renda...
no és per ella, és per la hisenda,
que et sap greu, ¡com que és pubilla!

PEPET Si, tal com heu parlat ara,
hagués sortit d'altres llavis...

BARTOMEU ¡Ui! ¡Tots morts!

PEPET Mes per agravis
no ho puc prendre, sou el pare
de la que ha de ser ma esposa
i això...

BARTOMEU ¡Un rave fregit!

PEPET Hi vau convenir.

BARTOMEU Del dit,
me'n desdic com si tal cosa.

Qui no li agradi, que ho deixi...
¿Que hi ha escriptura, tabal?

PEPET ¡Oh!, la paraula formal...

BARTOMEU No tingues por que jo em queixi.
Si vols, te les pots quedar;
jo amb la noia em quedaré
i en paus tots; la casaré
i a Madrid se n'anirà.

PEPET ¿Qui és el nuvi? Que ho demani,
no estranyeu.

BARTOMEU Un gran senyor.

PEPET Ella vos dirà que no.

BARTOMEU Farà lo que jo li mani.

PEPET Ho veurem.

BARTOMEU Si no som cegos...
Noi, ten compte que s'escalda
qui juga amb mi; no so arcalde
d'aquells que els diuen borregos.
(Pel fondo surt DON AGUSTÍ.)

ESCENA 2

Dits, DON AGUSTÍ.

D. AGUSTÍ En dia de tanta festa,
de tant d'honor per vostè,
enfadar-se no convé.
¿Què era la disputa aquesta?
(Per PEPET.)
¡Ah!, ja veig el pretendent...

PEPET So el mateix, no s'equivoca.
Si sentir-ho de ma boca
li faltava, doncs ja ho sent.
I li diré més, sí senyor:
vostè, buscant la perduda,
aquí ha vingut i, amb l'ajuda
del secretari traïdor,
fe'ns passar, per poder viure,
volen, com moneda bona,
les festes de Barcelona
que a tothom varen fer riure,

però si an en Bartomeu,
per càndid, se l'entabana,
(*Senyalant lo clatell.*)
en aquí jo no hi tinc llana
i faig més de lo que es creu
per desfer la influència seva...
¿Que les festes van molt mal?
Ja tinc un digne final.
¿S'oposa a que siga meva
la Mercè? No ho lograrà
i, si no marxa del poble
a corre-cuita i pas doble,
casada amb mi la veurà,
no a temps venir: molt prest...
(*A BARTOMEU.*)
Preneu-ne acta, del que he dit.

D. AGUSTÍ ¡Insolent!

BARTOMEU ¡Desvergonyit!

PEPET (*Anant-se'n.*)
¡Has vert...!

D. AGUSTÍ ¡Jo!

PEPET ¡Ja està ben llest!
(*Se'n va.*)

ESCENA 3

Dits menos PEPET.

D. AGUSTÍ No, jo no puc tolerar,
en cap modo, aquest insult;
a vostè el nombro padrí,
l'altre serà el senyor Lluc.
Se'n van a trobar en Pepet
i li diuen lo que vull...

BARTOMEU Si no s'explica més clar...
no els entenc, aquests embulls.
¿Padrins jo, el secretari?
¿Per què dos? N'hi ha prou amb un.
¿I a qui es té de batejar?
¿Que és potser el noi de can Reig?

D. AGUSTÍ No li parlo de bateig.

- BARTOMEU Ah, ¿de confirmar? Sí, just,
 que el bisbe que ara tenim,
 per córrer sempre està a punt.
- D. AGUSTÍ Res, res d'això, Bartomeu:
 reclamo el vostre consens
 per padrins del desafi
 que tindrè amb aquell perdut.
- BARTOMEU ¿Amb en Pepet?
- D. AGUSTÍ ¡Sí senyor!
- BARTOMEU ¡No hi pensi, ca!
- D. AGUSTÍ ¡Prou!
- BARTOMEU ¡No ho vull!
 Estaríem ben gornits
 i ben frescos, ¡jo et refum!
 Si per cas ell lo matava,
 ¿de les festes com se'n surt?
 ¿Qui les duria endavant?
 ¿Com les fèiem? ¡Quin disgust!
 El casament, sobretot,
 fora un negoci perdut.
- D. AGUSTÍ Me'n faig càrrec, del que diu,
 ¡mes en peu queda l'insult!
- BARTOMEU ¡Deixi's de peus i de caps!
 ¿Veu? Jo que soc, en conjunt,
 tot un home i un arcalde,
 l'insultar-me és doble abús,
 perquè m'insulten per dos,
 mes no hi rebo cap disgust
 ni em tiro cap pedra al fetge,
 sé de viure com ningú.
- D. AGUSTÍ Mes la meva posició
 violenta...
- BARTOMEU ¿Per què és tan curt?
 Miri-la, posi's com vulga,
 dret, sentat o bé ajagut,
 no té de fer compliments.
- D. AGUSTÍ Me referia a l'insult.
- BARTOMEU Tornem-hi.

D. AGUSTÍ No, ja veurà:
aquest xicot, amb embulls,
ne contarà mil patranyes,
a la mida del seu gust,
sobre mi i sobre les festes,
i el poble, fent-ne rum-rum,
dubtarà de ma honradès
i permetre-ho jo no puc.
Que me'n vagi és lo millor,
tot ho salva aquest recurs.

BARTOMEU No em farà perdre l'oremus
que tant necessito avui.
Vostè es queda i s'ha acabat,
Fa, com havem convingut,
les festes, i que murmurin;
deixi's de comes i punts.
¡Es pensi, les que jo em sento!
Si en trec tant de los consums...
si cobro dels jugadors...
si, fent que pagui el comú,
faig l'home donant tiberis...
i de les quintes... ui... ui...
Jo tranquil, no me'ls escolto,
¡com si em parlessin en turc!
Doncs faci com jo, segueixi
un ditxo que hi ve molt just,
i que el sé d'un allotjat,
un trompet, que era andalús:
*«Por más que los perros lládrigan
la luna sigue su curso...».*
(Portant-lo a un cantó.)
Jo he deixat que es fes els seus,
passant captes al seu gust,
cobrant no sé què als firaires
i amb algun altre recurs,
tot lo que puja una pila
que ni una malla n'hi vui.
Mes, en canvi, sent vostè
del diputat conegut...
(Parla més baix.)
farà que es casi amb ma filla.

D. AGUSTÍ Dant-me si ho logro...

BARTOMEU És molt just.
Vint-i-cinc dobles de quatre.

D. AGUSTÍ Quatre-cents duros.

BARTOMEU Al punt.

D. AGUSTÍ Entesos.

BARTOMEU No en parlem més.

D. AGUSTÍ La seva noia, que surt.
(Veient-la sortir de sa casa amb un vestit de vellut amb antiqüeles.)

ESCENA 4
Dits i MERCÈ.

MERCÈ ¿Això voleu que jo em posi?
 ¿Aixís me tinc de vestir?

BARTOMEU D'aquest modo, sí senyora,
 ¿que no ho trobes prou bonic?
 ¡A fe que, d'or i de plata,
 n'hi ha un quilòmetro!, ¿oi que sí?

MERCÈ No som pas a Carnestoltes,
 per disfressar-me.

BARTOMEU ¿Què dius?

MERCÈ No vui fer riure la gent.

BARTOMEU Riure... ¡se'n faran un tip!
 Plorar, d'enveja, segur;
 quan portis aquest vestit,
 que et farà semblar una reina
 d'aquelles del temps antic,
 com Caterina Covard,
 de Londres o de París,
 la de la història dels quadros
 que a dalt la sala tenim.

MERCÈ No vui fer d'Amàlia boja
 i no en faré, ja us ho dic.

BARTOMEU Tu no saps lo que et convé,
 no hi toques, noia, ni els mils.
 Si vull que el manat compleixis,
 és per secundar els meus fins;
 creu-me que els plans de ton pare
 te duran a ser feliç.

MERCÈ ¡A Sant Boi, me portaran!

- BARTOMEU Basta ja de contradí'm,
no sigues tonta, per Déu,
i a fer, al punt, lo que se't diu.
Tu ja saps que les grans festes
se comencen tot seguit,
que vindran molts forasters
i el diputat, que és molt ric
i tot ho mana i desmana
i fa el que vol per Madrid,
i tu ets soltera, ¿m'entens?;
riu una miqueta, riu.
- MERCÈ ¿Que rigui? ¿Per què haig de riure?
- D. AGUSTÍ Perquè, en la cara, un somrís
se troba a faltar, no sent-hi.
S'hi escau...
- BARTOMEU Com l'anell al dit.
- MERCÈ Això a la seva senyora
té de dir-ho, no an a mi.
- D. AGUSTÍ Dispensi, Mercè, d'ofendre-la,
cap propòsit jo no tinc.
- MERCÈ No es fiqués a on no el demanen.
- BARTOMEU (*A DON AGUSTÍ.*)
No en faci cas, del que diu.
Mercè, Mercè, ten-ne compte
en parlar a don Agustí.
És un subjecte a qui aprècio
i has de tractà'l com a amic,
puix, sense tu ser-ne digne,
ell no para, dia i nit,
per fer que vagis en cotxe
sempre que vulgues sortir
i parlis com els ministres
i els governadors civils.
Bé, sigues bona minyona
i ves-te a posar el vestit,
puix, si et 'guessin d'esperar,
no seria gens bonic.
Jo m'he mudat al llevar-me,
¿què hem de fer, don Agustí?
- D. AGUSTÍ Lo que vulgui; per ma part,
jo tot arreglat ja ho tinc,
mentre el senyor Lluç estiga...

BARTOMEU 'Nem a veure-ho tot seguit,
que és un ganso de primera
i no ens convé estar dormint.
(Entren los dos a casa de la vila.)

ESCENA 5
MERCÈ.

MERCÈ ¿Quins plans seran els del pare?
¿Què pretén? ¿De mi, què vol?
M'han causat, a fe, estranyesa
les paraules que, resolt,
m'ha dirigit i no atino,
ans al contrari, em confonc,
si en vull entendre el sentit,
de l'amagada intenció
que, sense mena de dubte,
encobreixen en son fons.

ESCENA 6
MERCÈ i PEPET.

PEPET ¿Com no vas a disfressar-te?
MERCÈ ¿Com, tu saps?
PEPET Sí, dona, tot.
MERCÈ I que vens bé.
PEPET Sempre hi vinc.
MERCÈ Sí, Pepet.
PEPET ¡Doncs no, que no!
MERCÈ Així em diràs tu...
PEPET El que vulgues.
MERCÈ Jo et pregunto...
PEPET I jo et responc.
MERCÈ ¿A tot?
PEPET Veuràs.
MERCÈ Veiam.

PEPET Digues.

MERCÈ El pare...

PEPET Té bona sort.

MERCÈ ¿De què?

PEPET De ser-te'n a tu.

MERCÈ ¿Contra d'ell?

PEPET Si no te'n fos.

MERCÈ ¿Gosaries?

PEPET Sens mirar-m'hi.

MERCÈ Mes ara...

PEPET No tingues por.

MERCÈ Vol que em posi...

PEPET Una disfressa.

MERCÈ Que m'arregli...

PEPET I facis goig.

MERCÈ Per ser reina.

PEPET D'hermosura.

MERCÈ D'una festa...

PEPET De soroll.

MERCÈ De cavallers...

PEPET I cavalls...

MERCÈ Per l'istil...

PEPET Sí, dels tres tombs.

MERCÈ Que abans feien...

PEPET Els guerreros.

MERCÈ Fent-hi l'home...

PEPET De debò.

MERCÈ Amb esplendor...

PEPET I riquesa.

MERCÈ Gastant-s'hi diner...

PEPET A trompons.

MERCÈ I aquí es fa avui la paròdia,
a l'era...

PEPET De can Pau Roig.

MERCÈ Vestint...

PEPET Draps i ferro vell.

MERCÈ Jo an el pare...

PEPET Has dit que no.

MERCÈ Per fer el ximple...

PEPET Ets massa gran.

MERCÈ No el dec fer...

PEPET Ni ho vull tampoc.

MERCÈ Després m'ha vingut...

PEPET Amb qüentos.

MERCÈ Amb romances...

PEPET I cançons.

MERCÈ De Madrid...

PEPET Del diputat...

MERCÈ Del porvenir...

PEPET De la cort.

MERCÈ De ser rica...

PEPET D'anar en cotxe.

MERCÈ De parlar...

PEPET Com els burots.

MERCÈ Res de setze.

PEPET Deu i sis.

MERCÈ Moltes ces.

PEPET A istil de noi.

MERCÈ Vet aquí...

PEPET Lo que et perturba.

MERCÈ Lo que no entenc.

PEPET Ara hi som.

MERCÈ Tu en pots treure...

PEPET L'aigua clara.

MERCÈ ¿De vritat?

PEPET ¡Segur!

MERCÈ ¿Què és, doncs?

PEPET ¡Que et casaràs!

MERCÈ ¡Cosa nova!

PEPET A no tardar.

MERCÈ ¡Bé ho sé prou!

PEPET ¿Amb mi, et penses?

MERCÈ ¿Doncs amb qui?

PEPET ¿Amb qui? ¡Amb un senyor!

MERCÈ ¿Un senyor?

PEPET De Madrid.

MERCÈ Veig que somies.

PEPET No, que estic despert.

MERCÈ Ca, noi.

PEPET A mi en Bartomeu...

MERCÈ El pare.

PEPET M'ho ha dit ell mateix.

MERCÈ Mes, ¿com?

PEPET ¡Ai, ai!, parlant.

MERCÈ ¡Oh!, bé, en broma.

PEPET Ja avisaran.

MERCÈ ¿Sèrio?

PEPET ¡I molt!

 L'hi he dit: no serà.

MERCÈ Impossible.

PEPET Nos estimem.

MERCÈ ¡De tot cor!

PEPET ¡Vos hi veníeu bé!

MERCÈ ¡I tant!

PEPET Som promesos.

MERCÈ Sí que en som.

PEPET Tinc paraula.

MERCÈ ¿Què ha dit ell?

PEPET Que en res estava.

MERCÈ ¿Això ha respost?

PEPET L'ensibornen.

MERCÈ També ho penso.

PEPET Aquell murri.

MERCÈ Aquell mussol.

PEPET Don Agustí.

MERCÈ Aquest mateix.

PEPET ¡Ai, pobre!

MERCÈ Parlant del llop...
(*Mirant cap a casa de la vila.*)

PEPET ¡Res no temis!

MERCÈ ¡Què haig de témer!

PEPET No l'escoltis...

MERCÈ A tu, sols.

PEPET Lo que has de fer...

MERCÈ Ja em diràs.

PEPET Sí.

MERCÈ ¡El pare!

PEPET ¡Endavant!

MERCÈ ¡Ja hi som!
(*Surten de ca la vila BARTOMEU, DON AGUSTÍ i LLUC, aquest amb un pa-
per a la mà.*)

ESCENA 7

Dits, BARTOMEU, DON AGUSTÍ i senyor LLUC.

BARTOMEU *(Sortint.)*

M'agrada no perdre el temps.

LLUC *Ni a vuestra filla tampoc.*

D. AGUSTÍ Està vist que la família
en ve de mena, ja és sort.

BARTOMEU No els entenc, a fe.

LLUC *(Ensenyant-li los dos joves.)*
¿Sois llusco?

BARTOMEU ¡Jo et refum! ¡Endavant, nois!
¡Sembla que això siga a Andorra!
¡Eh!, ¡quí mana a can Ribot!

PEPET Vós maneü.

BARTOMEU Sí, mal que et pesi,
i mano més que tothom,
puix que mano com a pare
i com a arcalde d'un cop.

PEPET I amb tot lo vostre manar,
lo que és a nosaltres dos,
no ens fareu creure.

BARTOMEU ¿Ho dius?
¡Veuràs!
(Cridant.)
¡Agustí!

D. AGUSTÍ ¿Què vol?

LLUC *No está.*

BARTOMEU Doncs, com secretari,
l'agafeu i a la presó.

MERCÈ *(Assustada.)*
¡Pepet!

PEPET *(A MERCÈ.)*
¡Deixa'l!
(A LLUC.)
¿Que no anem?
(A BARTOMEU.)
En sortint, hi anireu vós,
per fer aquesta atzagallada.

BARTOMEU (A LLUC.)

¡Bé!

MERCÈ ¡Pare!

BARTOMEU ¡Lluc!

(*Volent dir que compleixi.*)

LLUC ¡Hi ha un destorb!

BARTOMEU ¿Quin?

LLUC Que en lo vostre discursó
feu constar, alabant-ho molt,
que, *siendo de bé els del poble,*
no hi ha nadie a la presó.

BARTOMEU És vritat.

(A PEPET.)

Això et salva,
ja pots dir que has tingut sort,
ves i que per 'quí no et vegi.

MERCÈ Els carrers són de tothom.

BARTOMEU ¡Moixoní!

PEPET Vindré quan vulga
per veure lo meu amor.

BARTOMEU Si no tens altra candela
per 'nar al llit...

PEPET ¿Candela? ¡Prou!
Això arrai, si vos en falta...

BARTOMEU Tu, a vestir-te...

MERCÈ Pare, no...

BARTOMEU ¡I què, tanta de musica!
¡A dalt! ¡Acabem d'un cop!
(*Anant dret a ella.*)

MERCÈ Pensa en mi, Pepet.

PEPET Jo, sempre.

BARTOMEU (*La fa ficar a casa seva amb una empenta i tanca la porta.*)

¡Aixís!

(A PEPET.)

¿Ho veus?

PEPET

¡Quin home! ¡Sou
pitjor que Carlos d'Espanya!
Ja ho he dit. Sou un Neron.
Mes, si per treure-us, mateix
que a Cèsar l'Emperador,
en aquí fa falta un Bruto,
lo trobaré o podré poc.
(*Se'n va.*)

ESCENA 8

Mateixos menos MERCÈ i PEPET.

BARTOMEU ¡Ei, el Bruto seràs tu!
M'ha posat com un drapot.

D. AGUSTÍ Si no arribeu a ser alcalde...

LLUC Hasta us deia el nom del porc.

BARTOMEU Sí, s'ho ha callat per prudència.
 ¡Quin enteniment tan foll
 de que en lo discurs digués
 que està buida la presó!

D. AGUSTÍ Deixem-nos d'aquests romanços
i a lo que importa anem, sols...

BARTOMEU Digui lo que es té de fer.

D. AGUSTÍ Ara, cridar als regidors.

BARTOMEU *(Cridant.)*
Nunci... nunci...

LLUC Vet aquí
un cas que no passa enlloc,
haurem de fer cridar el nunci,
no se ve en paja ni pòls.

BARTOMEU Agafeu vós la trompeta
i sortim-ne prompte.

LLUC

¿Jo?

*Que tinc la plaça ganada
amb molt de saber i d'honor,
que tinc cent i seis ferides
de des dels peus hasta al front
i tantas cruces que, al pit,
no hi dejan un pam de lloc,
que he sido carabiner,*

*guardalmacenes del port,
cabo de municipales,
portero primer i major
del cementerio y, tan pronto
como los meus subirán...
seré vista del Masnou.*

BARTOMEU Vista... ¿i quasi no s'hi veu?

LLUC Justament és por això
que me nombraran a mi.

BARTOMEU Doncs que els hi mudi el nom.
Per compte de di'ls-hi vistes,
que els hi digui cegos, ¿oi?

LLUC *Esto a Madrid, ¿què me conta?*

D. AGUSTÍ Ja tenim aquí an en Roc.

ESCENA 9

Mateixos, Roc.

BARTOMEU Fa una hora que se t'espera.
¿Se pot sapiguer d'on vens?

ROC No n'he fet poca ni gaire,
de feina, ¡mà, la que he fet!
He vestit la gegantessa,
li he pentinat els cabells,
l'he arreglada de la cara
amb polvos, color i colcrem,
tal com ho fan les senyores;
an el gegant, estant llest,
en 'cabat, arreglo els nanos,
les bèsties grosses, després,
al ser aquí, ves-te'n allà,
viceversa i lo mateix,
volta, gira, cuita, roda...
salta, brinca, corre, ves...
porta color... du pastetes...
fes de manyà i de fuster,
carrega't l'escala al coll,
estranyina les parets,
adoba els sots de la plaça,
muda l'aigua del safreig,
pinta els pals de les banderes,
don-hi una faixa de verd...

enseja el ball de bastons,
 les danses, per lo mateix,
 de la d'en Serrallonga,
 estudia'n lo francès,
 munta el drac i la patum,
 proveeix-los de coets,
 volta la campana grossa,
 repica l'altra de ferm
 i, mentrestant, crida nunci
 que s'ha perdut un porcell,
 crida carn, crida ous a vendre
 i crida tot lo que es perd
 i trompetada que va
 i esbufega de valent
 i quan l'ànima, de dèbil,
 ja em la sento caure als peus
 i ni fava no puc dir
 ni casi dar un esbufec,
 l'arcalde, que està tranquil,
 ben reposat i ben fresc,
 sense consciència, em demana
 «¿D'on vens, nunci?». Ja ho sabeu.

- BARTOMEU Parles més que cap cotorra.
- LLUC *El hablar és lo que el perd.*
- ROC ¿Què diu que es perd l'hablar? Senyes,
 això arrai... lo cridaré.
- LLUC ¡Imbècil!
- ROC ¿Què diu?
- LLUC ¡Ah!, ¡torpe!
- ROC ¡Castellano!
- BARTOMEU ¡Que calleu!
- LLUC *(Amenaçant-lo.)*
 Si...
- ROC Tregui'm...
- BARTOMEU ¿Dus la trompeta?
- ROC Mai no la deixo... ¿veieu?
- BARTOMEU Apa, doncs, a fer una crida.
- ROC ¿Què ha de dir?

LLUC *(Donant a BARTOMEU lo paper que du a les mans.)*
¡Tingui!

BARTOMEU *(Donant-lo a ROC.)*
¡Llegeix!

D. AGUSTÍ De passada... si a cas trobes...

ROC Fora estrany... mai trobo res.

D. AGUSTÍ A l'agutzil... li diràs...

BARTOMEU Que en aquí vingui corrents.

ROC Corrents tot, com lo carril.

BARTOMEU I de pressa.

LLUC Cançoner.
(Se'n va ROC al foro i es para.)

BARTOMEU ¿Què fas?

D. AGUSTÍ ¿Què esperes?

LLUC ¿No crides?

ROC ¡Que ni puc respirar gens!
(Respirant amb força.)
Surt la trompetada aixís
amb més força.
(Toca la trompeta.)
¿Què tal, eh?
(Llegeix, fent la crida.)
«Per ordre del senyor arcalde,
se fa als regidors saber
que es tindrà sessió pública
a la plaça, ara mateix,
sent multats els que s'abstinguen
de comparèixe-hi corrents.
S'encarrega que es presentin
ben mudats de cap a peus,
amb la roba de les festes
i de mans i cara nets.»

LLUC Esto yo no lo ponía...

BARTOMEU Tampoc jo pongo, cap verd.
No soc gallina, per ara.

D. AGUSTÍ Això ve a dir-los: «renteu's»...

LLUC Y les dice «sois uns brutos»...

- BARTOMEU No els avisi, jo els conec.
 ¿A què va que, amb tot i di'ls-ho,
 la gran majoria d'ells
 se creurà que porten guants
 i ni saben com són fets?
- D. AGUSTÍ ¿Aquell minyó ja vigila?
 Si es descuida, ens diverteix.
- BARTOMEU Li'n responc, és eixerit.
- LLUC *Muy mucho lo es en Manuel.*
- BARTOMEU L'he fet posar a la vinyeta,
 al sortir de casa en Reig,
 des d'allí es veu la jugada
 tenint tres hores de temps.
 Vaig a veure... sí... allí està
 com un sentinella, ferm.
 (Se'n va al fondo mirant en direcció a l'esquerra.)
- LLUC *(Baix, a DON AGUSTÍ.)*
 ¿Quan partim?
- D. AGUSTÍ Aixís que es puga.
 ¿Ha recollit molt, vostè?
- LLUC Poca cosa.
- D. AGUSTÍ És molt magre.
- LLUC Però com tot...
- BARTOMEU *(Cridant.)*
 ¡Manelet!
- D. AGUSTÍ Dels fraires, la meitat.
- LLUC I la meitat que els tenders
 li donguin perquè no parin.
- BARTOMEU *(Cridant.)*
 Manelet, vigila, ¿sents?
- LLUC Si m'enganya, armo un escàndol
 que va a presidi.
- D. AGUSTÍ Cal·leu.
- BARTOMEU Podem estar descansats
 amb la vigilància d'ell,
 no ens atraparà adormits,
 lo diputat que esperem.
 Ja van venint regidors.

LLUC Bon dia, Enric. ¡Hola, Pep!

(Entren en escena ENRIC, PEP i altres regidors. A poc, NOFRE, dant la mà a QUICO, el seu noi. Després, ANTON, gent del poble i mainada.)

ESCENA IO

Mateixos, ENRIC, PEP, poble. Després, NOFRE i QUICO i, a l'últim, ANTON i ALEIX.

BARTOMEU *(Enraonant amb DON AGUSTÍ.)*

Començo...

D. AGUSTÍ Després m'explico.

BARTOMEU El programa...

D. AGUSTÍ I queda llest.

BARTOMEU *(Veient entrar NOFRE i QUICO.)*

Endavant sempre amb el noi.

NOFRE No faig cap mal.

BARTOMEU Ni cap bé.

LLUC *Això és un asunto serio
propio d'homes...*

BARTOMEU És ben cert.

NOFRE És que el meu noi és un home
 i té criteri i talent.

BARTOMEU A taula, quan és migdia.

NOFRE I sempre vós, Bartomeu,
un bon xic podríeu dar
de saber lo que sap ell.
¿Oi, Quico?

QUICO Sí, sí senyor.

NOFRE Hi poso un quintar de greix.
 Del senyor mai se'n descuida.
 ¿Eh?

QUICO Sí.

NOFRE ¿Com?

QUICO Sí, senyor.

NOFRE Bé.

ANTON *(Entrant.)*
Bon dia i salut tothom.

BARTOMEU Prou, basta de compliments.
(Entra el poble, un nunci seguit de l'agutzil i en PEPET ha entrat sol.)

ESCENA II

Mateixos, NUNCI, AGUTZIL i PEPET.

ROC *(Entrant.)*
Ja he cridat per tot el poble.

BARTOMEU ¿L'agutzil?

AGUTZIL *(Entrant.)*
¿Què s'ofereix?

LLUC ¿La campana?

ROC Fins dissabte.

LLUC *¡Avestruz!*

ROC ¡Si jo la venc!

LLUC No et parlava del diari.

ROC ¡Ah!, la de l'ajuntament.

BARTOMEU ¿I doncs? ¿La del campanar?
La taula, els bancs, el timbre...
(Entren a buscar-ho l'AGUTZIL i el NUNCI.)

¿Tu per 'quí?
(Adonant-se de PEPET.)
¿Que ets regidor?
¿Què vens a fer-hi, Pepet?

PEPET A fer-m'hi un panxó de riure.

BARTOMEU Te'l faràs si no te'n trec.

PEPET ¡Oh!, ¡ca! La sessió és pública,
per lo tant, vós no podeu...

D. AGUSTÍ Deixeu-lo estar.

LLUC No en feu cas.

BARTOMEU ¿Què haig de fer? ¿Per qui m'ha pres?
(Al secretari.)
¿Ja té amanida la ploma?

- LLUC I sucada.
(ROC i l'AGUTZIL han tret lo banc i la taula, col·locant-ho tot al mig de l'escena. S'assenten los regidors i en BARTOMEU ho fa després de tocar l'esquella.)
- BARTOMEU Comencem.
(Cop d'esquella.)
Arribant aquesta tarda
don Piñones Fuentefiel,
que és lo nostre diputat
i un carril fer ens ha promès
des d'aquí fins a Mallorca,
acordàrem, com sabeu,
fer-li festes de primera
per deixar-lo satisfet,
mes, no sabent con sortir-ne,
d'un embull tan manifest,
a treure'ns del compromís
va oferir-se un senyor, aquest.
(Senyalant a DON AGUSTÍ.)
- LLUC *Don Agustí, conocido
de por todo el univers.*
- ROC Hi vaig dinar una vegada
- NOFRE ¡Tu també!
(A QUICO.)
- QUICO ¡Vui pa!
- BARTOMEU ¡Callem!
(Cop d'esquella.)
- D. AGUSTÍ Lo que el senyor arcalde ha dit,
efectivament, és cert;
jo, que he tingut al meu càrrec
les festes de la Mercè
que pel setembre passat
a Barcelona s'han fet,
admirat quedant tothom
de la seva esplendidès,
vaig comprometre'm, formal,
en aquí fer lo mateix,
sens deixar-me lo més mínim
de festes tan sorprenents.
Com que jo sempre compleixo,
tal com vaig dir, ho tinc fet,
i, sense que tardem gaire,
per les proves ho veureu.

LLUC *Vais tots a quedar asombrados
si no lo destorba el cel.*

BARTOMEU Ningú no us hi demanava,
fiqueu's la llengua... al clatell.

ROC ¡Quin pebrot!

LLUC *Que tingueu compte,
jo no so en Roc, Bartomeu.*

ROC Ni jo en Lluç... estem en paus.
(Rialles i crits entre el poble.)

BARTOMEU ¡Agutzil!

AGUTZIL *¿Què tinc de fer?*

BARTOMEU Cop de vara a qui destorbi,
vui que tothom vagi dret.

ROC ¡Ja el planyo, pobre xicot!
S'haurà de pegar ell mateix.
(Rialles.)

BARTOMEU Qui rigui, queda multat.

ROC ¿I si algú plora?

BARTOMEU *També.*
Segueixi la discussió.

PEPET Me sembla que s'ha sofert
un descuit que és important.
Se va dir que los festeigs
que pel diputat se fessin
re ens costarien.

ANTON *Ben cert.*

PEPET I com s'ha passat per alt,
convindria que constés.

ANTON ¿Just?

NOFRE *¿Vritat noi?*

QUICO *Sí.*

PEPET *Ben dit.*

BARTOMEU *(A PEPET.)*
Tu en aquí no tens cap dret
per parlar.

PEPET Jo so del poble.

BARTOMEU No ets regidor.

PEPET És lo mateix.

REGIDORS Sí, sí.

POBLE

PEPET ¿Ho sentiu?

BARTOMEU ¡Agutzil!

ANTON So delicat en extrem,
quan se tracta dels pinyons.

QUICO Jo en vui, de pinyons.

AGUTZIL Noi, reps.

NOFRE Només prova de tocar-lo.

AGUTZIL Si m'ho manen...

Nofre Pega als teus.

D. AGUSTÍ Si no es 'gués adelantat...

BARTOMEU Sense tocar-li en Pepet...

D. AGUSTÍ Jo hauria acabat de dir
l'observació que ha fet ell.

PEPET Però com se la callava...

LLUC Això mai estarà llest.

Roc Com a les corts de Madrid,
 que hablan molt i no fan res.

QUICO Vui pa...

NoFRE ¡Pst!

QUICO *(Repensant-se.)*
¡Ai, vui pinyons!

BARTOMEU Si torno a sentir-lo, el trec.

NOFRE Allà on va el pare, va el fill.

Roc I tots dos fan nosa.

LLUC *Bien.*

BARTOMEU Tornant, doncs, a lo que dèiem,
del que costin els festeigs

no és cosa nostra, ni un quarto
pagarà l'Ajuntament.
Me'n rento les mans.

Tots ¡Tots, tots!

Roc ¿Que vaig a buscar un gibrell?
Per rentar-se tantes mans,
bé s'haurà de menester.

PEPET Doncs, ¿qui paga?

ANTON Sí.

BARTOMEU El senyor.

D. AGUSTÍ Un servidor de vostès.

PEPET No hi sé veure les ganàncies.

BARTOMEU ¡Que n'ets de tonto i cap verd!
En canvi de fer les festes,
que cobri se li permet
lo que paguin los fraires,
lo dat voluntàriament
pels del poble i els arbitris
que ha especulat ell mateix.

D. AGUSTÍ I tant si faig molt com poc,
jo pago.

PEPET ¿Quan, l'any que ve?

D. AGUSTÍ ¿Què vol dir? Vostè m'insulta;
pagaré.

PEPET Bé, això ho veurem.

BARTOMEU Deixi'l dir, per lo que sap,
no el lligo i no el poso pres.

LLUC *Ya debatidos los punts,
el programa resta hacer.*

D. AGUSTÍ ¿Los que vaig portar?

LLUC *A la casa*
de la vila están los seis.

BARTOMEU Agutzil, ves a buscar-los.
 (*Se n'entra l'AGUTZIL a la casa de la vila.*)

Roc *(Cridant des de la porta.)*
Que no t'equivoquis, ¿sents?

- NOFRE Sap una dècima en Quico
pel diputat, ja ho veureu.
- QUICO No vui dir-ho: vui pinyons.
ROC Doneu-li pinyons, pobret.
- AGUTZIL *(Sortint amb un plec de programes.)*
Teniu.
- BARTOMEU Bé.
(LLUC lo desplega.)
- ROC ¡Ma!, al seu costat
els meus llençols són bolquers.
- D. AGUSTÍ Van sobrar de Barcelona
i, com que es fa lo mateix,
esmenant lo lloc i els dies,
estan llestos i els plantem.
- LLUC *Pues vamos a hacer la feina.*
- AGUTZIL Sí.
- LLUC *(Llegint.)*
«Fiestas de la Merced.»
(Agafant la pluma.)
Pondremos...
- BARTOMEU Deixi-ho estar.
La noia, per un incert,
se diu Mercè; són les festes
de la noia, si ve al pel...
(Baix, a DON AGUSTÍ.)
I per lo del diputat,
ens surt que ni fet exprés.
- LLUC *(Llegint.)*
«De Barcelona.»
- BARTOMEU Això sí.
¿No vos sembla? Ho mudarem.
- LLUC *Claro está.*
- ROC Sent aquest poble
la Bordeta del Montseny,
com que es posa en castellà,
que es diga al començament
*«el pueblo de la hija incógnita
del monte Sanderio»*, és llei.
- BARTOMEU Per poc te tiro l'esquella.

LLUC ¡Qui en fa cas! ¡És un beneit!
 (Llegint.)
 «*Gran repique de campanas.*»

BARTOMEU Això arrai, no costa res.

LLUC «*Salida de bastoneros.*»

BARTOMEU ¿Què vol dir? Jo no ho entenc.

NOFRE Tampoc jo.

D. AGUSTÍ El ball de bastons.

BARTOMEU Així és més clar.

ROC *(Fent lo ball de bastons.)*
 ¡Xec!, ¡xec!, ¡xec!

BARTOMEU No sé per què, d'aquest modo,
 s'ha de dir tot disfressat.

ROC Això ho fan a Barcelona,
 és la moda, què hi fareu;
 de les lliures, diuen quilos
 i santíssims són diners.

LLUC «*Saldrán las...*»

D. AGUSTÍ Bèsties estranyes.

ROC Aleshores, tu amb el gep.
 (A l'AGUTZIL.)

LLUC *(Llegint.)*
 «*Salida de la patum...*
 Salida de...»

ROC Lo que veig
 que van a dar les salides...
 ¡Ni a la porta del Liceu!

D. AGUSTÍ Me sembla no és necessari
 lo programa llegir més.
 Se farà al peu de la lletra
 tot lo que marcat va en ell.

PEPET Ja hi faltará alguna cosa.
 ¿La festival, com la fem?

BARTOMEU Fent-la.

LLUC ¡Ahá!, ¡ha!

PEPET ¿I lo del mar?
No en tenim.

Roc Prò hi ha safreig

PEPET ¿La professó...?

BARTOMEU Si no surt...

Roc Anirà per dins.

LLUC Molt bé.

PEPET ¿I els toros?

LLUC Prous en corren
sovint pels nostres carrers.

PEPET ¿I l'il·luminar la Rambla?

Roc Aquí a la plaça ho farem.

PEPET ¿I els arcs, la font lluminosa,
 los certàmens i concerts?

Roc ¡Ui!, el que mira tan prim,
a mitja edat no s'hi veu.

BARTOMEU Lo que no es fa, es queda a deure,
això és a istil de govern,
lo prometre no fa pobre
i el complir ja és diferent.

PEPET

Se'n diu, del que feu vosaltres,
un engany dels més complerts.
Jo en protesto en nom del poble
i comptes vos exigesc
de tot lo que sobrevinga,
pels escàndols que veurem,
la responsabilitat
és ben vostra i per enter.

(Després de dir aquestes paraules, PEPET se'n va i s'arma un tumulto. Crits del poble, els regidors s'aixequen.)

ENRIC Jo me'n vaig...

PEP No m'embolico.

ANTON No vui respondre de res.

NOFRE Per compromisos, no estic.
No, me'l...

QUICO Jo en vui, de mel.
Jo vui pinyons... jo vui pa...
(Crits i esvalot.)

Roc ¡La comèdia de Falset
 i lo mercat de Calaf!
 (*Cridant fort.*)
¡Que lo mate Peroy!
 (*Picant de mans.*)

BARTOMEU *(Cridant.)*
 ¡Bien!
 ¡Se m'ha perdut el respecte!

Roc *(Després de tocar la trompeta i fent crida.)*
«S'ha perdut...».
 (A BARTOMEU.)
 ¡Aneu-m'ho dient!
 (Grans rialles i crits.)

BARTOMEU Ordre, regidors, molt d'ordre
 (*Cops d'esquella.*)
 o a tothom lo poso pres.
 (*Al senyor LLUC.*)
 És vostra tota la culpa,
 per 'ver sigut tan beneit
 de fer-me dir en lo discurs
 que la presó... ja ho sabeu.
 (*Als regidors.*)
 A seure i que ningú parli
 fins que jo n'estiga llest.
 (*Seuen.*)

Roc *(A part.)*
¡Jo ho mano! ¡Com la comèdia
del zapatero y el rey!

BARTOMEU Les festes que hi ha pensades
les hem de fer i les farem,
perquè, honrant el diputat,
l'home, per quedar complert,
d'empenyar-se pel carril,
no li queda altre remei.
¿No és aquest el desig vostre?

TOTS Sí, sí.

BARTOMEU ¡És clar! ¿Quin ha de ser?
Puix, qui lo contrari pensi,
porta un designe pervers,

- el de lograr que el carril
nosaltres no veiem fet.
Respecte a lo del programa,
jo en responc, no us espanteu.
- ROC Si, en posant-hi al capdavall,
«No es fa res d'això», està llest.
- ANTON Has parlat, noi, com un llibre.
- ROC Si els llibres no diuen res...
- LLUC *Y ya que de esto se parla,
como que en este cartell,
marcados día por día,
ocho duran los festeigs
que aquí haremos en uno,
¿com s'arregla este belén?*
- ROC *Sois un pedasso de quòniàm,
sin ingenio para res...
Se pone al final de todo,
escrigui... jo dictaré:
«Con el superior permiso
y si el día lo permet,
los ocho días de fiesta
que disa en este cartell,
quedan resueltos en uno,
que es hoy, el día en que estem».*
- D. AGUSTÍ Basta sols una noteta.
- LLUC Ja està, miri.
- D. AGUSTÍ *(Després de llegir-la.)*
¡Exactament!
¡Doncs plantar-lo!
- BARTOMEU De seguida.
Agutzil, ves. Roc, cuiteu.
- ROC *(A l'AGUTZIL.)*
Tu l'escala i les pastetes,
jo carrego amb los papers.
(Se'n van a plantar-ho a la paret d'enfrente.)
- D. AGUSTÍ Ben amunt, que no hi arribin
els xicots.
- BARTOMEU ¡Són tan dolents!
- NOFRE ¡No pas en Quico!

Se'n van tristos i apurats
i de butxaca escurats.
Tot marxant, els forasters
diuen: "Aquesta i cap més".»

ANTON Sabeu que, en lo meu concepte,
això no està gens decent,
és insultar els que ens honren
venint als nostres festeigs.

LLUC *A Barcelona lo han hecho
siempre que fiestas han fet.*

ANTON Res prova.

ROC Prova que aquí
a Barcelona imitem.

LLUC *(A DON AGUSTÍ, a part.)
Ja ha sigut un bon àrbitro,
es cosa suya, ho conec.
Parte hi vui.*

BARTOMEU *(Prement a part a DON AGUSTÍ.)
Don Agustí,
¿a vostè li apareix
que, en lloc de dur barretina,
millor fora dur barret?
So l'arcalde...*

D. AGUSTÍ *(No sabent què dir-li.)
Pel seu càrrec,
ja li toca...*

BARTOMEU Pel mateix...
No en tinc, però l'altre dia
vaig veure a mossèn Albert
que, anant de senyor, en portava.

LLUC *(A ROC i l'AGUTZIL.)
Planteu los otros cartells.*

ROC *¿Por en dónde?*

LLUC *En las esquinas.*

ROC ¿És... quines?

LLUC Les dels carrers.

BARTOMEU De pas, ves a cal vicari,
digues que et deixi el barret.

ROC ¿El barret?

BARTOMEU Fes lo que et mano.

ROC *(A l'AGUTZIL.)*
Porta l'escala i segueix.
(Se'n van.)

BARTOMEU *(Atinant-hi.)*
¡Quin oblit!
(Als regidors.)
Que cadascú
s'assenti en lo puesto seu.
(Toca l'esquella.)
«*Se levanta la sesión*».
Gran...
(Al SECRETARI.)
Vegi l'hora que és.
Jo vui que es facin les coses
amb tots los seus uts i ets.
Ara, aquell que vulga anar-se'n,
no hi tinc cap impediment,
si, tan bon punt se l'avisava,
de pressa aquí compareix.

ESCENA ÚLTIMA

Tots.

SR. MESTRE *(Amb crit de mando.)*
¡Alto la primera fila!
(Los nois s'aturen.)

TOTS ¿Què?

ANTON ¡El mestre!

LLUC ¡El senyor francès!

BARTOMEU ¿Què ve a fer?

SR. MESTRE Jo tinc entès
que el diputat les enfila,
al present, pel caminet,
que és aquí abans de mitja hora.

BARTOMEU L'han ensibornat i fora.
Vigilant en Manelet,
estic ben segur i tranquil...
(Veient a la MERCÈ a la finestra, que enraona amb PEPET.)
¿Què fas, tu, aquí dalt?

PEPET *(Que parla amb ella des de baix.)*
S'aireja.

BARTOMEU *(Al sentir-ho, s'adona de PEPET.)*
¿I tu, aquí baix?

MERCÈ *(Des de dalt.)*
¡Es passeja!

BARTOMEU ¿Brometes a mi? ¡Agutzil!
(Surt esbufegant.)

AGUTZIL ¡Bartomeu!

BARTOMEU ¡Què!

AGUTZIL ¡Quin cas!

BARTOMEU ¡Cuita!

AGUTZIL Aquell no se n'ha adonat
i ja és aquí el diputat.

LLUC *¡Hemos hecho buena truita!*
(Gran moviment i bullici.)

BARTOMEU *¡Qué truitas ni huevos ferrados!*
Com si aixequéssim el coure,
tots corrents.
(Parant la mà.)
Comença a ploure.

ALEIX *(Obrint un paraigües.)*
Sí.
(Els de l'escena van obrint-ne.)

BARTOMEU *(A l'AGUTZIL.)*
¡Un paraiga!
(L'AGUTZIL cuita a buscar-lo a casa l'ARCALDE. Aquest s'arremanga els pantalons. Tots l'imiten.)
¡Així!
(Surt ROC amb un barret de capellà i, mentres BARTOMEU està ajupit, l'hi posa.)

ROC El barret.

BARTOMEU *(Llençant-lo.)*
¡Ruc!

ROC *(Pel barret, veient-lo caure.)*
¡Bòlit!

PEPET Seran mullades,
les festes.
(Llampega i trona.)

ROC I ben tronades.
 (L'AGUTZIL ha donat un paraigües vermell i de família an en BARTOMEU, que l'obre i el mostra satisfet.)
¡Aquí sota en caben set!
 (L'AGUTZIL, en ROC i en NOFRE, amb en QUICO i LLUC, se fiquen sota el paraigües de l'arcalde. Les dones també estan amb los paraigües oberts. Tots se'n van.)

ACTE 2

La mateixa decoració del primer. Hi ha antenes amb gallardets i escuts; en últim terme, un pal de cucanya i, al mig, un arc tapat amb una tela. Cadenes de paper, llargandaixos, bombes i salomons tal com guarneixen el carrer los xicots per a la sortija. A l'aixecar-se el teló, en ROC estarà en lo balcó de casa la vila i l'AGUTZIL a la finestra de casa l'arcalde col·locant un salomon.

ESCENA I ROC, AGUTZIL.

AGUTZIL Afluixa...

ROC *(Fent ballar el salomó.)*
 Mira't com balla.

AGUTZIL Ja em carregues.

ROC Doncs tira.

AGUTZIL Do'm el fil.

ROC Que en fa, de temps,
 que ni sé lo que és tenir-ne...

AGUTZIL Tira fort...

ROC Després, arronsa.
 Vet aquí, en això s'estriba
 la feina de los que manen
 per engallinar els ximpls.
 Arronsa quan tenen por,
 quan estan forts, alça, tira,
 i garrotada de cego
 i per tots cantons, pallissa.
 Rep qui rep i qui gemega,
 ja ha rebut.

AGUTZIL Sí que t'expliques.

ROC ¿Què et creies? Aquest balcó,
 si me n'ha ensenyat de viure.

AGUTZIL ¿El balcó?

Roc Tal com t'ho dic.

AGUTZIL Ho comprenc.

Roc ¡Tu no capisses!

A fe que les conseqüències
que n'he tret, treure'n podries
si et 'guessis dat a pensar
només parant-hi una mica.
Des d'aquí, jo he sentit homes
fent discursos de calibre,
amb cada crit que eixordava,
atacant amb veu terrible
an en Pere per ser en Pere,
an en Pau per ídem ídem,
i diguent «Fora els consums»
i cridant «A baix les quintes»,
l'endemà no recordant-se
de lo dit a la vigília.
Cop de defensar an en Pere
i contra en Pau, per indigne,
al cap de poc temps, tornem-hi,
girada tota la mitja,
i pestes contra d'en Pere
i elogis en sense mida
per en Pau, que és molt honrat
i ve de bona família,
i no en parlem dels consums,
no en diguem res, de les quintes,
pagaves dos, paga quatre;
deu minyons d'aquí sortien
per 'nar a carregar amb el xopo,
doncs ara, que en surtin quinze,
¡i per això, tan tranquils...!
Com qui es muda de camisa
i que es diu amb molta barra,
des d'aquest balcó prediquen,
sense la cara tapà's,
amb una cara postissa,
los que he dit que predicaven
movent soroll i borina,
amb la sola diferència
—que per ells deu ser petita—
de que tot lo que, alabant-ho,
mils i mils els aplaudien,
ahir, amb ràbia, deien «Mori»,

avui, amb goig, diuen «Viva».
Després, jo, observant el canvi,
per les proves que tinc vistes,
que és tan sols, n'he tret en net,
joc de barres, la política,
no barres de cal manyà,
(*Senyalant la boca.*)
d'aquestes de les que trinxen
perquè la panxa se't dobli
i endavant, arrodonint-se,
en un altre transformant-se,
tot un home de pes sigues.
És a dir, que des d'aquí,
amb un xiquet de palica
i un tros de poca vergonya,
només gastant-hi saliva,
tot parlant-ne de la pàtria,
d'en Lanuza i d'en Padilla,
més d'un, perdut i afamat,
hi ha trobat segura vinya
i *abundanta de turrón*,
com los madrilenys diuen,
o l'arròs, segons nosaltres,
el menjar que més atipa.
A aquest balcó... el que t'he dit,
hi he après més que no en cap llibre,
si me n'ha dat, d'experiència...
si me n'ha ensenyat, de viure.

AGUTZIL Que et digui tonto, la gent.

ROC Que m'ho diguen, mes jo, mira't,
tan i tan reconvençut
estic d'aquestes trafiques
que, si per compte de noia,
fos un noi la meva Quima,
res de fer-me'l anar a aprendre
per advocat ni per bisbe;
li donava, enc que em tingués
d'empenyar fins la camisa,
de polític la carrera,
la carrera de ministre.

AGUTZIL Amb tots aquestos romanços,
descuidem lo que ens implica.
(*Mirant lo salomó.*)

Ara em sembla que és al mig.
¿Què hi dius?

ROC *(Indiferent i jugant.)*
Sí... fes com jo, lliga.

AGUTZIL ¡Vatua!

ROC ¿Què?

AGUTZIL ¿No ho veus?

ROC ¿Què?

AGUTZIL *(Pel salomó.)*
Que, en manyoc, tot s'embolica.

ROC Ja és empipador.

AGUTZIL Baixem-lo,
ja sabem on és la mida,
después d'arreglar-ho, amunt.

ROC Amolla de mica en mica.
(Afluixen lo fil fins a deixar lo salomó casi tocant a terra.)

AGUTZIL ¡Prou! ¡Ja casi toca a terra!

ROC Doncs prou.

AGUTZIL Ara, a baix.

ROC Sortim-ne.
(Lliguen cadascú el cordill al seu balcó respectiu i es fiquen a dins. Surt QUICO pel fondo.)

ESCENA 2 QUICO.

QUICO Estic cansat i tinc gana
i no et moguis... ¡què m'expliquen!
(Adonant-se'n.)
¡Ma, renoi!, ¡quin salomó!,
¡que baix està!, ¡qui me'n priva,
d'emportar-me-l'en a casa!
(Mirant.)
No em veu ningú i si pogués...
(Provant de desfer-lo.)
Té un nus que amb no re es deslliga.
(Sentint los passos de ROC i l'AGUTZIL.)
Soroll... ¡macatxo!, ¡ja és meu...!

(L'ha lograt desfer.)
Vindrà bé per fer sortija.
(Surt corrents, emportant-se'n lo salomó, sense que se n'adonin ni en Roc ni l'AGUTZIL, que surten tots dos alhora i van al mig, allà a on era penjat lo salomó. Se topen tots dos al mig.)

ESCENA 3
ROC, AGUTZIL.

(A l'arribar al mig, sens mirar i com per escena, allarga la mà per despenjar lo salomó i agafa la gorra de l'AGUTZIL, el que, per sa part, també fa lo mateix agafant la gorra d'en Roc.)

ROC Agutzil, la gorra és meva.

AGUTZIL ¿Que et penses que som a missa...?

ROC Vol li faci barretada...

AGUTZIL Saludem-lo, al senyor usia.

ROC Jo m'he cregut...

AGUTZIL Jo, per compte...

ROC *(Per les gorres.)*
Toquem.

AGUTZIL I toquem.

ROC Do'm.

AGUTZIL Vinga.
(Se donen les gorres.)

ROC *(Al no veure lo salomó.)*
¡Ai!, ¡ai!

AGUTZIL *(Admirat, com en Roc.)*
¡Ai!, ¡ai!

ROC Cebes, cebes.

AGUTZIL ¿Que no ho veus?

ROC Això em captiva.
Al no veure lo que he vist
amb la meva pròpia vista.
I tu amb la teva...

AGUTZIL Amb aquestos.
(Senyalant los seus ulls.)

Roc Aquí penjat...
 (Senyalant lo balcó.)
 des d'arriba,
com diria el secretari.

AGUTZIL *(Indicant la finestra de can BARTOMEU.)*
Des d'allí dalt, fa una mica.

Roc ¿Una mica? Ara mateix.

AGUTZIL Ara mateix... no és mentida.

Roc Que ha de ser, si em sembla un somni.

AGUTZIL *(Buscant.)*
Veiam... potser...

Roc Busca, busca.
Qui sap on para, benigne.

AGUTZIL Té de ser en un puesto o altre.

Roc Justa, no s'ha fos, no.

AGUTZIL Crida'l.

Roc Quan se'n va tan a la fresca,
sens dir abur ni despedir-se,
si el cridés, faria el sord;
va d'incògnit, com un príncep,
no deu portar els papers nets.

AGUTZIL ¡I encara et tracten de ximple,
si dius que no creus en bruixes!

Roc A tu sí que tots t'ho diuen,
tant si hi creus com si no hi creus.
La gent, per 'llà on les enfila.
(Surt en NOFRE corrents.)

ESCENA 4
Mateixos, NOFRE.

Nofre ¿Que heu vist el noi? M'ha fugit.

Agutzil No.

Nofre ¡Pobret!

Roc ¡Reina santíssima!,
ja esteu fresc... ¡sou de ben plànyer!
Potser ja n'han fet sixines.

Els nois guapos com el vostre,
un senyor lleig i amb patilles...
els enganya, se'ls endú...
Per aufegar-los, si criden,
los fica a dintre d'un sac,
amb veneno els emmetzina
i, un cop són morts, los fa a trossos
com a carn de llangonissa;
a poc a poc i xup-xup,
fa donà'ls-hi una bullida,
van fonent-se i queda un greix
que, a setze duros la lliura,
els inglesos d'Inglaterra
l'hi compren per dur a la Xina,
servint per untar les rodes
dels carrils i dels tramvies.

NOFRE Ja és cosa de gastar xanxes.

ROC No de Xanxes, de Rodríguez.

NOFRE Qui, com jo, estima el seu fill,
això no s'ho pren per riure.
L'he perdut.

ROC No us apureu.
(*Toca la trompeta i crida, fent cantarella.*)
«S'ha perdut el noi d'en Nofre,
un xicot de bona fila,
que té el nas sota del front
i amb dugues cames camina.
Se corda amb botons les calces,
du el gec a sota l'armilla,
és molt savi, bon minyó
i Quico de nom li diuen.
Quansevol i quansevulga
que en pogués donar notícia,
que s'arribi en quatre salts
a la casa de la vila,
on, a demés de les senyes,
se li darà una propina».
(*A NOFRE.*)
Si us està bé d'aquest modo,
me'n vaig a fer-vos la crida...
Ja me'ls dareu, els dos rals.

NOFRE Ah, pocapena, venir-se
a burlar de qui, entristit
com jo, està que desatina.

¿On ets, Quico?, ¿on ets, fill meu?
Quin pas, quin pas més terrible.
(*Se'n va.*)

ESCENA 5

ROC, AGUTZIL.

ROC (*Cridant, mentres en NOFRE se'n va.*)

Poseu-li caminadors,
gorra de cop, preneu dida.
(*Baixant al prosceni.*)

A tu i an ell, si pogués,
ja tots dos, hi engegaria!

AGUTZIL ¿Ja penses amb la cucanya?
Hi han de penjar les gallines.

ROC Me n'havia ben distret.
¿Qui les té?

AGUTZIL (*A casa la vila.*)
Són aquí dintre.

ROC Doncs anem-les a buscar.

AGUTZIL Les lliguem i tu t'hi enfiles.

ROC Amb l'escala, que la mare,
entenent-ho com sabia,
no em va fer mico ni mona,
sinó un Roc que l'acredita.
(*Entren tots dos a casa de la vila.*)

ESCENA 6

ENRIC, una DONA, BEP i PEPET, a poc.

ENRIC (*A la DONA que passa.*)
¿Vós, que heu vist per 'quí an en Nofre?

DONA No.
(*Passa.*)

ENRIC Aneu a saber on se fica.
(*Se'n va.*)

PEPET (*Sortint.*)
Bé tarda prou a venir,
aquest diputat insigne.

Tot lo bo se fa esperar,
menos mal, mentre aixís siga.

BEP *(Sortint, a PEPET.)*
¿Ha passat per 'quí l'Enric?

PEPET No l'he vist.

BEP ¡Ai, bona nina!
a veure si el trobaré.
(Se'n va.)

PEPET Just, aneu-se'n; i si arriba,
mentrestant, lo diputat,
¿l'ajuntament, com hi brilla?
(Posant-se davant del programa.)
Aquí tenim el programa,
l'ensarronada del sigle,
lo llegiré per saber
a lo que tinc d'atenir-me.
(Se posa a llegir-lo, mentrestant, surten de casa de la vila en Roc, amb dos gallines a la mà, i l'AGUTZIL, amb una escala al coll.)

ESCENA 7

ROC, AGUTZIL i PEPET a l'últim terme.

AGUTZIL Sempre carrego amb l'escala.

ROC Jo carrego amb les gallines.
Pel diputat, ja es pot fer.

AGUTZIL La vritat, si vols que et diga,
m'enfada i no puc sofrir
que hi haja tant servilisme.
Ell podrà ser de Madrid,
dir-se de tu amb los ministres,
tenir diners i noblesa
pels seus avis adquirida,
prò és un home com els altres,
com tu i jo; com, si bé es mira,
tots los homes som iguals.
Això és vritat.

ROC És mentida.
Ni tu m'ets igual a mi
ni tampoc m'ho és mossèn Quirze.
Ell té el gep aquí al davant,
tu al detràs dus la motxilla

i jo de panxa no en reso
i l'esquena la tinc llisa.

AGUTZIL Ja fora molt no sortís
nostre pa de cada dia...

ROC *(Tot d'un plegat.)*
¡Calla, noi! ¡Quin bon negoci!
Estem sols, ¿ningú ens vigila?

PEPET *(Ha acabat de llegir, los ha sentit i s'amaga.)*
¿Què serà?

AGUTZIL *(Després de mirar per l'escena, lo mateix que Roc.)*
¡Ben sols estem!

ROC ¡Ah!, ¡quina arrossada!

AGUTZIL Explica't.

ROC Tot mirant aquest cordill,
m'ha atinat.
(Per les gallines.)
Són nostres.

AGUTZIL Digues.

ROC *(Senyalant lo cordill.)*
¿Què hi havia?

AGUTZIL Un salomó.

ROC ¿On és ara?

AGUTZIL No ho sé, crida'l.

ROC Perfectament, no se sap.
(Senyalant lo pal de la cucanya.)
¿Què hi té d'haver?

AGUTZIL ¿Eh?

ROC Les gallines.
(Se les amaga sota el gec.)
¿On són ara?

AGUTZIL Tu les tens.

ROC Jo, sí; ho dius perquè a la vista
me les he amagades.

AGUTZIL Sí.

ROC Figura't que, per tenir-ne
(Per les gallines.)

- dugues en lloc d'una, callo
i, sent tu fora, s'eclipsen.
- AGUTZIL Ja ho entenc. ¿I què direm?
- ROC ¿A nosaltres què ens expliquen?
- AGUTZIL No havent-hi sigut penjades,
és molt fàcil descobrir-se.
- ROC Dius molt bé, mes tinc un medi
senzill, que tot ho concilia.
Do'm l'escala, vine amb mi;
per pujar-hi, aquí s'arrima.
(L'acosta al pal de la cucanya.)
Aguanta fort, que, si queia,
podria rompre'm la crisma.
Hi pujo...
(Puja a l'escala.)
Jo soc a dalt,
compleixo l'ordre... se lliguen,
(Lliga les gallines al cim del pal.)
ja ho són... Ara ja estic llest,
cap avall amb les gallines.
(Torna a baixar amb les gallines.)
(Ja a baix.)
No ens poden dir re... Han sigut
penjades... jo les he vistes.
¿On són? ¿Qui les té? Oh, algú
que de pujar en sap la prima.
I ara allò de repartir,
tots iguals, el comunisme.
¿Veus? Té, tu.
(Dant una gallina a l'AGUTZIL.)
Té, tu.
(Dant-se-la an ell mateix.)
I en paus.
- PEPET *(Sortint i posant-se al mig, detràs dels dos.)*
¡Ah!, ¡pillats! Tu, Roc, t'expliques.
- AGUTZIL *(Amagant-se la gallina sota el gec.)*
¡En Pepet!
- ROC ¿Què vol dir?
(També s'ha amagat la gallina sota el gec.)
- PEPET ¡Vaia!
Deixeu a part les pamplines,
no amagueu lo que jo he vist.

ROC ¿Però no diràs?

PEPET Ni pisca,
ja que l'acudit celebros,
puix d'unes festes tan dignes
ve a formar lo complement,
mes sí que, en canvi, voldria,
si em fan falta, que vosaltres
m'enteréssiu de notícies.

ROC ¡Oh! ¿Només?

AGUTZIL Mana.

ROC I disposa
en tot quant puguem servir-te.

MERCÈ *(Dins.)*
¡Pepet!

PEPET ¡Mercè!

MERCÈ Baixo, espera'm.

ROC És ben teva, la pubilla.

PEPET Ara en Bartomeu s'hi oposa.

ROC Que no ho vulga, res implica.
Todo lo vence el amor,
o sea, en Pablo y Virginia.

*(Surt MERCÈ de casa seva i es queda a prop de la porta enraonant amb PE-
PET. ROC i l'AGUTZIL, a l'altre cantó.)*

ESCENA 8

Mateixos, MERCÈ.

MERCÈ T'esperava amb no poca ànsia.

PEPET ¿Amb ànsia estaves?

MERCÈ Amb molta.
Digue'm tu el que tinc de fer,
ja saps que el pare és un home...

ROC *(A l'AGUTZIL.)*
¡Sabatasses!

AGUTZIL Mourà un vol,
si és que el salomó no es troba.

MERCÈ L'haig de creure enc que no vulga,
si no de bon grat, per força...

PEPET ¡Oh!, noia, per força...

ROC Els pengem
a l'altar major, a la volta,
són de vidrets cantelluts
i brillen, si el sol hi toca.

AGUTZIL ¡Ah!, sí, sí.

PEPET Ja m'has entès.

MERCÈ ¡No s'armarà poca broma!
Mes, quan se n'adoni el pare,
¿què dic?

ROC Dius: «Faig lo que vull,
lo que a vostè no li importa.»

PEPET No et dongui això cap cuidado,
de per 'quí no m'haig de moure.
Veig que s'engresca l'assumpto,
que pren calor...

MERCÈ Tu aleshores...

ROC Te treus la vara i, ben tiesso,
a davant dels ulls l'hi poses.

AGUTZIL ¡Tan amunt!

MERCÈ Li vindrà curta
i estreta tota la roba.

AGUTZIL ¿I el rector?

MERCÈ Ensenyarà cama.

PEPET ¡Que l'ensenyi!

ROC No és pas cosa
de l'altre món.

MERCÈ ¿Ja voldrà?

PEPET Jo l'obligaré.

ROC Per força.

MERCÈ No està bé.

AGUTZIL És un atropell.

PEPET Que cedeixi.

Roc ¡Què empatolles!
L'autoritat és justícia...
i autoritat... basta i sobra.
I no hi ha rector que hi valga,
ni escolà ni majordoma.
La llei és...

PEPET Qüestió de quartos...
si així fan i tant s'hi oposa.

Roc No sent-hi el rei, ho és l'arcalde,
 tu ets l'arcalde, sent ell fora,
 doncs ara ets arcalde i rei.

PEPET Total, res: a fer la prova.

Roc *(A l'AGUTZIL.)*
Cap allí i canta-les clares,
tu no ets dret, mes tens la força.

PEPET ;Roc!

Roc ¿Què vols?

MERCÈ T'hem de parlar.

AGUTZIL Vaig...

Roc Ja hauries de ser fora.

PEPET An aquesta...
 (*Parlant amb en ROC; mentres, l'AGUTZIL se n'ha anat.*)

MERCÈ A mi...

Roc Espereu-se...
 (Cridant a l'AGUTZIL que se n'anava i s'atura i torna a baixar fins al prosceni.)
 ¡Tu!

AGUTZIL ¿Què vols?

Roc Vine.

AGUTZIL ¿Què?

Roc ¡Acosta't!

AGUTZIL ¡I digues...!

Roc ¡Ah! Cridaré,
si coneixes, ¡poca-solta!
Com, per ‘nar a la rectoria,

tens de passar-ne per força
per casa teva i per casa,
hi deixes això, que és nostre.
(Les gallines.)

AGUTZIL ¿I si em veuen?

Roc ¡Oh!, t'ho amagues.

AGUTZIL ¿Com?

Roc *(Posant-li les gallines sota el gec una a cada part.)*

Aixís, ¿veus com no es nota?

(Mentres se'n va l'AGUTZIL.)

Que no t'equivoquis, ¿sents?

Ep, la meva és la més grossa.

Jo he triat i, per supuesto,

m'he quedat amb la que em toca,

que, aquell que tria i s'enganya,

li treuen els ulls per trompa.

(Al ser en l'últim terme l'AGUTZIL, surt per lo cantó oposat ANTON, que el detura.)

ESCENA 9

Mateixos, ANTON.

ANTON *(A l'AGUTZIL.)*

¿En Pep ha passat per 'quí?

AGUTZIL Vaig de pressa.

ANTON *(Anant-li a tocar el pit.)*

¿Aquí, què hi portes?

Roc No l'hi pregunteu.

(Al'AGUTZIL.)

Ves, ves,

¡ja és ben bé de plànyer el pobre!

ANTON ¿Què li passa?

Roc Que tot d'una,

sense com va ni com costa,

li comença a créixer el pit

i l'infeliç ara es troba

que per 'quí...

(L'un cantó de pit.)

per 'quí...

(L'altre.)

i per 'quí...

(L'esquena.)

carrega amb lo mort a sobre
i és panxut per tres cantons,
no tenint tripa ni moca.

ANTON *(Burlant-se'n.)*

¡Ai, pobret!

ROC Vós ho tingússeu.

ANTON ¿Has vist an en Pep?

ROC Ni sombra.

ANTON Si vingúés, digues que el busco.
(Se'n va.)

ROC ¿I quant donareu de trobar...?

ESCENA IO

ROC, PEPET, MERCÈ, BARTOMEU, a poc.

ROC *(A PEPET.)*

Explica't.

PEP Vaig a fer-ho,
perquè per fi estem a soles.
Un favor...

MERCÈ Se't necessita.

PEP Compto amb tu...

ROC Bé.

BARTOMEU *(Sortint.)*

¡Noia! ¡noia!

ROC El gueto.

MERCÈ És ell.

PEP Dissimula.

ROC ¡Ja sabràs! ¡Tu arrai, que ets dona...!

BARTOMEU Tinc una gana que m'alça.
Fes-me una fulla de sopa.
Plantat allí com un enze,
a peu dret i tanta estona,
esperant el que no ve
i després, per fer la broma,

la pluja en sense parar
i millora't...

ROC

(Tocant-lo.)

Se us pot escórrer.

¿I, xop en tanta manera,
encara penseu en sopes?
Bé prou que en teniu damunt,
jamb vós i la vostra roba,
s'hi atipen vint segadors
sense escurar la cassola!

MERCÈ

Vaig a fe'us una truiteta.

BARTOMEU

Amb lo que t'hi dit, ja em sobra.

MERCÈ

Estarà, doncs, de seguida,
mentrestant, jo, en el lloc vostre,
em mudaria, ¿què us sembla?

BARTOMEU

No puc, és la roba nova.

MERCÈ

Poseu's la vella, ¿què hi fa?

BARTOMEU

Quin poc seny, Mercè, ¿estàs boja?
¿Sense mudar-me presentar-me
al davant de don Piñones?

MERCÈ

Ja us curarà, aquest senyor,
si us encostipeu.

BARTOMEU

Prou bona

voluntat ne té per fer-ho,
mes jo represento el poble,
el govern i a tota Espanya.
ROC ¡Oh! També a tota l'Europa.
Per 'xò ha de fer sacrificis,
baldament, en lloc de ploure
caiguessin llamps; li demanen
l'honor, la pàtria i la glòria.

ROC

BARTOMEU

Ben xafat.

MERCÈ

Jo sols ho deia,
com a filla, pel bé vostre.

BARTOMEU

Sí, ja ho conec, mes d'això
només n'entenem els homes.

ROC

I tu ets dona.

BARTOMEU

(Cridant, a l'anar-se'n.)
¡Mercè!

MERCÈ (Detenint-se.)

¡Pare!

BARTOMEU És dir que les meves ordres
són un pegat amb un banc...
¿per res te serveixen, noia?

MERCÈ ¿Què voleu dir?

BARTOMEU No vull dir-ho,
t'ho dic...

MERCÈ A veure.

BARTOMEU ¿Aquí fora,
per què hi has sortit? ¿Què hi feies?

MERCÈ Tinc de sentir-me renys vostres
tot justament quan, per fer
exacte i coma per coma
lo que m'heu manat, renyia
amb en Pepet i per sempre.

ROC (A part.)
Fiqueu-li els dits a la boca.

BARTOMEU ¿Això has fet?

MERCÈ Que ho diga en Roc.

ROC Sí, sí, no ens enganya, és cert.

(A part.)

Fem que creixi la butllofa.

(Alt.)

Quan heu sortit... al sortir,
vos surten... i aleshores...
«¡renyits!», ella deia an ell,
i ell an ella, per resposta,
«¡ben renyits!», i ella, «si em mires
mai més a la cara... ju...», ¡ai, pobre!,
i ell, «ju... si em mires l'esquena»,
i ella, «el mateix, si la boca»,
i ell, «igual, si lo seu nas»,
i ella, «ídem per altres coses»,
i ell, «també per no sé què...»,
i ella i ell, «fins per la sombra»,
vamos... no es poden mirar,
ni volent-ho fer per broma.

(Senyalant a MERCÈ i PEPET, que estan girats d'esquena.)

Teniu, mireu, ja comença.

BARTOMEU Bé, Mercè, bona minyona,
demana tot lo que vulguis,
per mesura, tens la boca.

ROC *(A PEPET.)*
M'explico, jo, quan convé,
¿no és treure això faves d'olla?

PEPET No creia, a fe, que tinguessis
tanta palica.

ROC Me'n sobra;
i encara so previsor,
perquè em sé guardar una poma.
¿Si fora bo per ministre:
cada ensarronada!

BARTOMEU *(A sa filla.)*
¿Bona!

MERCÈ ¿És dir, que és ben acabat?
Per sempre, n'estic resolta.
Em casaré amb qui vulgueu.
¿Qui com vós, en fe'm ditxosa,
tant interès pot tenir?

BARTOMEU Ningú, jo te'n puc respondre.

MERCÈ Ja ho sé, pare, i, per estar
a punt quan ne siga l'hora,
vaig a vestir-me de reina.

BARTOMEU ¿Quina alegria que em dones!
Et vui donar una abraçada,
i dugues i tres...

ROC I dotze.
Aixís farà la dotzena.
Si us canseu, aquí hi ha un home.

BARTOMEU Ves-te'n, ves-te'n a vestir
i, per celebrar la nova,
fes-me la truita que em deies.
(Mentres se'n va la MERCÈ.)
La vull després de la sopa.

ROC *(A la MERCÈ.)*
I un cabrit i un bou a l'ast.
(A BARTOMEU.)
Bé teniu de menjar postres.

MERCÈ *(Ficant-se a dins de casa seva.)*
¡A set anys cada mentida,
de purgatori, me'n toca...!

ESCENA II
Mateixos, menos MERCÈ.

BARTOMEU ¡Me'n puc dar per satisfet!
Tot me marxa vent en popa.
(A PEPET.)
Ja has sentit a la pubilla:
me creurà com li pertoca,
per lo tant, lo que és de tu,
ni del teu nom se recorda.
Ella fa el que li convé,
aixís podrà ser senyora,
se n'anirà a viure a Madrid
i vinguen vestits de moda
i tenir el «de» de noblesa...

ROC Més val el «diu» de la moma.

BARTOMEU També el tindrà, ¿què et pensaves?
Amb això, Pepet, al poble,
pel teu braç, de bé i boniques,
ja n'hi trobaràs, de noies,
però el que és amb la Mercè,
no hi pensis i deixa-ho córrer.

ROC D'això se'n diu, en política,
que es dona les dimissòries.
(A BARTOMEU.)
Digueu almenys «Jo ho sento,
no t'hi capfiquis, conforma't»,
fa senyor que té principis,
veureu jo, si en tinc, de solta...
(A PEPET.)
T'acompanyo amb sentiment,
aquest món és món de mones,
la que passa ha de passar...
això, fill, Déu ho disposa.

PEPET Ni em ve de nou la notícia
ni la sento el que es diu gota.
De noies com la Mercè,
puc trobar-ne a cada posta.

BARTOMEU Doncs te les quedés, i en paus.

PEPET El consell que heu dat, hi sobra.

ROC ¡Sí que els pebrots van barato!
Aquí es poden collir a coves.

PEPET Abans que casar-me amb ella,
més valdria anar a la forca,
per estalviar-me el disgust
d'havé'us de tenir per sogre.

ROC Us du un carinyo molt ferm.

BARTOMEU D'ell sí que tant me'n dona.
(*Surt DON AGUSTÍ.*)

ESCENA 12

Mateixos, DON AGUSTÍ.

D. AGUSTÍ Vos podeu estar aquí,
ja el tenim molt a la vora
i no es veu cap regidor...
vos dic que és tot un desordre.

BARTOMEU No hi fa res, no s'hi encaparrí,
tot anirà a punt de solfa.
Perquè no es passi el mateix,
de que un ximple ens faci caure,
tal com ha fet l'agutzil,
a dalt del turó hi ha un home
que té un coro i que vigila
i, aixís que veurà que volta
pel camí de les tres creus
lo diputat don Piñones,
tocarà fent la senyal
i corrents fugir aleshores.

PEPET (*Ha estat enraonant amb en ROC des de la sortida de DON AGUSTÍ.*)
¿T'agrada?

ROC Sí que riurem.

PEPET ¿I el convenceràs? ¿Tu ho comptes?

ROC ¡Ben segur, jo te'n responc!
¡Quin acudit més de broma!

BARTOMEU (*A ROC, que s'acosta a ells. PEPET se'n va.*)
Ves a dalt...

ROC Per la manduca.

BARTOMEU Veies si ho té fet, la noia.

ROC *(Entrant a casa l'arcalde.)*
 ¡Serà ni un pas de comèdia!
 Deixarà amb un pam de boca.

ESCENA 13

BARTOMEU, DON AGUSTÍ. A poc, ANTON, després, BEP i a l'últim, ENRIC.

BARTOMEU Endemés, jo estic tranquil,
 no sento el corn, no em vui moure.
 ¡Quan tocarà...!
 (Surt ANTON.)

ANTON Bartomeu,
 ve el diputat.

BARTOMEU Ni sombra.

ANTON M'ho ha dit en...

BARTOMEU Siga qui vulga.
 (Surt BEP.)

BEP Ja el tenim aquí a la vora.
 (Surt ENRIC.)

ENRIC Apa, cuitem.

D. AGUSTÍ ¡Quina calma!

ANTON ¡Bartomeu, no vols fer tropa!

BARTOMEU ¡So paisà!

ANTON ¡Vull dir fer goig!
 Un arcalde d'aquest poble...

BARTOMEU ¡No t'entenc!

ANTON ¡Amb espardenyas!

BARTOMEU ¡Calla!
 (Cridant al portal de sa casa.)
 ¡Roc!, ¡baixa'm les botes!
 (Surt per l'esquerra el senyor LLUC seguit d'ALEIX i per la dreta l'AGUTZIL
 amb una aranya de cristall. Lo primer i l'últim se topen.)

ESCENA 14

Mateixos, LLUC, ALEIX, AGUTZIL. Luego, NOFRE. A poc, QUICO i a l'últim lo, MESTRE i un home.

LLUC ¡Bartomeu!

BARTOMEU ¿Qué?

AGUTZIL ¡Bartomeu!

LLUC ¿On és?

AGUTZIL ¿On és?

LLUC *(Apartant-lo.)*
 ¡Aparta!

AGUTZIL *(Reculant.)*
 ¡Hombra!

LLUC ¿En Bartomeu?
 (Preguntant-ho an en BARTOMEU.)

AGUTZIL ¿Que l'heu vist?
 (Preguntant-ho an en BARTOMEU.)

BARTOMEU ¡Vaia un parell de tanoques!
 ¿Per mi, no em pregunteu, ara,
 a mi mateix? ¡Sí que és broma!

ALEIX Sí, sí...

LLUC És que entre...

AGUTZIL *Atribulado*
 como yo...

ALEIX Sí, sí...

LLUC *I, de prompte,*
 no he sabido distinguirs.
 El diputat...

AGUTZIL Aquí es troba.

LLUC *Ya ha llegado...*

AGUTZIL Ja és aquí.

BARTOMEU *(Per l'aranya, a l'AGUTZIL.)*
 ¿D'on has tret...?

AGUTZIL De la parròquia.
 Han pres el que aquí hi havia
 quasibé a les barbes nostres,
 la d'en Roc, vull dir, i la meva.

ANTON Ha sigut el noi d'en Nofre.

NOFRE *(Sortint.)*
El meu noi és incapaç...

ANTON Amb ell l'he vist a tot córrer.

NOFRE Doncs no l'ha pres, se l'ha endut
per tornar-lo, com lo torna.
(Surt en QUICO ronsejant, amb lo salomó a la mà i somicant.)

QUICO Jo me'l vull quedar...

LLUC *¡Chitón!*

NOFRE Ja el sé renyar jo...

ROC ¡La sopa!
(Sortint amb dos plats i unes botes.)
La truita i xacolateres.

D. AGUSTÍ *(Impacient.)*
¿Què feu?

LLUC Apa.

ROC *(Dant-li les botes.)*
Mengeu.

BARTOMEU *(Prenent-les.)*
Dona.

ROC *(Veient que s'enfada.)*
¡Ai!

BARTOMEU ¡Grandíssim!
(En Roc li dona un plat i, al començar a menjar, surt lo MESTRE seguit d'un home que va amb un corn.)

SR. MESTRE ¡Senyor arcalde!
¡I quin paper més innoble!
¡No trobo frase prou dura!
Haver arribat don Piñones
i vós aquí amb tota calma...

ROC ¡Clavant-se la sopa boba!

BARTOMEU ¡No el crec pas!

SR. MESTRE ¡Sí, jo l'he vist!

BARTOMEU Per vigilar tinc un home.

SR. MESTRE Mireu-se'l, amb mi ha vingut...

BARTOMEU Ell ja sap les meves ordres
i, no tocant, no em moc.

SR. MESTRE Mes...

BARTOMEU Menos.

SR. MESTRE ¿Què hi fa?

BARTOMEU ¡Prou!

SR. MESTRE ¡Noi, toca!

(A l'home.)

(L'home toca el corn, gran moviment.)

BARTOMEU Ara sí, tots cap allà;
ni puc mudar-me les botes...
De pressa.

(A l'AGUTZIL, dant-li el plat.)

¡Acaba't la truita!

(Al secretari.)

Que estiguen a punt els homes
dels coloms.

(A Roc.)

Tu, fes la crida.

*(Se'n va seguit dels regidors, lo mestre, DON AGUSTÍ, gent del poble i forasters
que han arribat i d'altres que atravessen pel foro. Mentrestant, en Roc fa la
crida.)*

ROC «Tothom que tinga forat
a casa seva, amb la forma
de finestres o balcons,
se li mana que a defora
tregui i posi cobrellit,
que d'aquest modo s'adorna,
i el que no en tinga, pot fer-ho
amb flassades o bé amb conxes.»

NOFRE *(A l'AGUTZIL)*

Pren lo salomó.

AGUTZIL Sí, ¿com?

(Per l'embrassat que està.)

NOFRE ¡Deixa el plat!

*(L'AGUTZIL li dona el plat i ell li posa a la mà el salomó i en QUICO pren la
truita i fuig corrents.)*

QUICO ¡Sí que és bona!

NOFRE *(Corrent detràs del seu noi.)*

¡Noi, noi, que has de dir la dècima!

ROC

(Que anava a sortir, se repensa i va dret a l'AGUTZIL.)

¿On anava, jo, amb les botes?

(Les posa a l'espatlla de l'AGUTZIL i se'n va. A dins, se senten crits, vives, música i algun tiro. Queda l'AGUTZIL sol en escena.)

ESCENA 15

AGUTZIL, després, sis homes.

AGUTZIL

Endavant... ¡m'han ben guarnit!

Sempre carrego amb el mort,

ves què faig... ¡ai, bona nina!

Ja se sent clar l'esvalot

i tenir-ne d'estar aquí,

¡de no ser-hi, a fe, m'hi fonc!

¡Sí que criden! ¡Quin bullici!,

i a mi ser-hi em correspon...

So l'agutzil, mes, ¿com fer-ho?

¿Qui em desembrassa d'això?

(Surten los sis homes.)

¿Sou els homes dels coloms?

(Fan una senyal afirmativa.)

Doncs fiqueu-vos allí dintre.

(Per l'arc.)

Dos al mig, quatre als cantons,

ben a punt i, quan ell passi,

tela avall i amunt el vol.

(Ells van a ficar-s'hi.)

Espereu's, primer aguanteu-me

tots aquests estirabocs.

Apa.

(Dona l'aranya, el salomó i les dos botes entre els quatre.)

A peça per cap, toca.

(Als dos que sobren.)

Hi falteu vosaltres dos,

un plat per cadascú.

(Els hi dona.)

Aixís.

Jo vos deixo, ho sento molt,

però tinc d'anar a fer l'home

i, ¿sentiu?, ja són a prop.

(Se'n va corrents mes, al sortir, ja es topa amb la quitxalla que va davant de l'acompanyament. Obren la marxa dos civils, detràs, en ROC, luego, en BARTOMEU amb lo diputat, tenint lo paraigua obert, segueix l'ajuntament amb en LLUC, en NOFRE dona la mà an en QUICO, ve el MESTRE amb los nois d'estudi i música al detràs i pagesos amb escopetes, molt de poble. Los sis homes

de l'escena, afilerats, cadascú amb un objecte a la mà, com s'ha dit. Detrás del diputat, en RAMON. Entre la comitiva, DON AGUSTÍ i PEPET, barrejats amb los del poble. Crits de «Viva el diputat», bullici i molta animació.)

ESCENA 16

DIPUTAT, RAMON, ROC, BARTOMEU, LLUC, NOFRE, QUICO, ANTON, ENRIC, BEP, ALEIX, DON AGUSTÍ, PEPET, músics, civils i gent del poble.

BARTOMEU ¡Viva don Piñones!

POBLE ¡Viva!

BARTOMEU *(Senyalant els homes de l'escena.)*
¡Aquells homes no han respost!

D. AGUSTÍ ¿I poder? Estan embrassats...
són els homes dels coloms.

BARTOMEU Civiles... pres l'agutzil
i a la cárcel... No... no es pot,
malvinatge de discurs...
Digue'ls-hi què han de fer, Roc,
mentrestant, jo entretindré
el diputat... Ja ho saps...

Roc Prou.
(Tiren tiros i figura que han tocat amb un taco al DIPUTAT.)

D. AGUSTÍ ¡Podrien tirar amb cuidado!

BARTOMEU ¡L'han tocat! ¡Mireu que és molt!

Roc *(Ha anat als sis homes que han ficat lo que duien a dins de la casa de la vila i entra amb ells a l'arc.)*

El tracten a tall de bisbe,
també el van tocar del front,
tot triant per fer-li obsequi,
a l'entrar a Montmeló.

(Al DIPUTAT.)

BARTOMEU *Aquí que al presente estamos,
se dice Plaza Mayor
es la grande y es la chica
y también mitjana i tot.*

ALEIX Sí, sí.

BARTOMEU *Por irse a la iglesia,
se coge por el cantón
y arriba siempre hasta allá,
s'ha de caminar muy poc.*

ALEIX Sí, sí.

BARTOMEU *No se piense, es grande,
no es de las pequeñas, ¿oi?*

ALEIX No, no.

BARTOMEU Y bonita.

ALEIX Sí, sí.

BARTOMEU *¿Ve usted este regidor?
Nomás dice que sí y no,
sería un buen diputado.
Nadie le saca del coll,
¡ca!, ni con un buscapozos,
media palabra tan sols.
Su nombre es Aleixo Pino
mas, por motivo, els xicots
le dicen ¿Cómo diría?
¡Batllori!*

ALEIX Sí, sí.

S. MESTRE No son
los que asisten a la escuela,
sé educarlos con primor...

BARTOMEU *Tant los unos com los otros,
no sueñe truites, mussol,
por motivos me le dicen
todos Batllori.*

PEPET *(Que és amb los nois de l'estudi des de que es parla d'ALEIX)*
 ¡Apa, nois!
 (Tots los xicots de l'estudi salten com s'acostuma, dient, cantant:)

NOIS ¡Batllori pica foc!
 ¡Batllori pica foc!

S. MESTRE ¡Niños!

BARTOMEU *Ya puede silbar,
si el asno beber no vol.*

ROC *(Sortint de l'arc i acostant-se a BARTOMEU.)*
Ja està.

BARTOMEU *Vamos caminando
(A tots.)
por este lado, com jo.
(A ROC.)
Fes que es preparin els músics.*

ROC Ja ho estan.

BARTOMEU Ara.

(Al ser a prop de l'arc, se descorre la tela que el tapa i es presenta aquell a la vista tot amb plats, cassoles, olles, cànirs i demás terrissa, espardenyes, senalles, sacs, etc. etc. Tot lo que es veu en una tenda de torn. Al dir «ara» en BARTOMEU, en ROC dona dos cops amb les mans com a senyal a la copla, que es para de seguida.)

¡Prou!

*Es un puente que es muy cayo,
¡y de mirarlo da goig!
Esta moda, en Barcelona,
por septiembre se inventó
a las fiestas de aquel tiempo;
uno de más inferior
había por este estilo.*

ROC *Tan solo que allí lo hizo
un señor que es barretero
y aquí lo ha hecho un tal Coll,
el de la tienda, es el amo...
con la terrissa y con tot
lo que vende a la pequeña
y lo que vende a l'engròs.*

BARTOMEU *(Al DIPUTAT.)
Usted lo debe estrenar,
pase primero, tot sol,
le seguiremos nosotros
y por último, tothom.
(Lo DIPUTAT no es mou.)*

AGUTZIL No us entén.
 *(A BARTOMEU.)
(Al DIPUTAT.)
Vol dir que ho faci
aixís...
(Passa l'AGUTZIL.)*

ROC ¿Veu? No tinga por.
 (També hi passa.)

BARTOMEU ¡Murrís! ¡Brètols! Si pogués,
ja em pagaríeu l'afront.

ROC Per ensenyar-li el camí...

BARTOMEU *(Al DIPUTAT.)
¡Passem-lo juntos los dos!*

(Passen per sota l'arc en BARTOMEU i el DIPUTAT; los sis homes que hi ha fan molt soroll i grans accionats i xiulen a no poder més.)

¿Què és això? Civils, apunteu.

ROC ¿Que no entenen l'esvalot?
*No es que hagan mofas ni burlas
a don Piñones.*

BARTOMEU ¿I doncs?

ROC *Es que engeguen los colomos
i, para que alcen el vol,
les gritan; mas a la cuenta
ellos les hacen el sord.*

BARTOMEU Que els deixin estar i que callin.
Que surti ara tot allò.

ROC *Valia més dir: «Que siga
su curso la procesión».*

BARTOMEU *(Al diputat.)
De subir en el tablado
hágame usted el favor.
(Pugen al tablado, no hi ha cap cadira.)
No haga ningún cumplimiento.
Asiéntase usted.*

PEPET Sí, ¿a on?

AGUTZIL *(A ROC, que se'n va a la casa de la vila.)
Ves a buscar una cadira.*

BARTOMEU Dugues.

LLUC Tres.

ANTON Quatre.

AGUTZIL *(A la porta de la casa de la vila.)
Cinc, Roc.*

ROC *(Seguit dels sis homes que porten una cadira cada u.)
Llevo la media docena.*

AGUTZIL *Es decir, la llevan.*

LLUC *Hoy
las costumbres catalanas
verá en todo su esplendor.*

PEPET Cosa de gust i poc gasto.

BARTOMEU ¡Que ja us hem esperat prou!

(Les sis cadires s'han col·locat dalt del tablado. Hi seuen lo DIPUTAT, BARTOMEU, l'ANTON i DON AGUSTÍ. Ne queda una de buida, l'AGUTZIL, en LLUC i en ROC estan drets. Los regidors, al peu del tablado; los nois d'estudi, amb lo MESTRE, també. Van sortint per l'ordre que indica les comparses i demés. Comencen los gegants.)

GEGANT Volta-la, noi, la pubilla.

(Demanant quartos a la gent.)

Ep, ep...

BARTOMEU *Los gigantes nous,
van vestidos como ve...*

ROC *De xinos de carrerón.
(Surten els nanos.)*

BARTOMEU *Los nanos, hombres pequeños.*

PEPET ¿I les trapes, que s'han fos?

ROC ¡Que s'han de fondre, barret!
No hi surten, a la claror,
són a dintre de la casa
de la vila, al quarto fosc.
Ves que ho diga en Bartomeu.

BARTOMEU No contestis.

LLUC Tabalot.
(Surten homes amb banderes.)

BARTOMEU *Las banderas de los gremios.*

ROC *Que sirven para els tres tombs.
(Surt la comparsa d'en Serrallonga.)*

BARTOMEU La dansa d'en Serrallonga.

ROC *Es el de enmedio de tots,
un ladrón hombre de bien
como corren pocos hoy.
(Surt el ball de bastons. Bailarines.)*

BARTOMEU *El baile de los bastones.*

BEP ¡Que baile!
(Lo poble també crida.)

BARTOMEU *Que baile, doncs.*

Roc Fem coro i toqui la copla,
el compàs lo porto jo.
*(Ballen les bailarines que fan lo ball de bastons. Mentre toquen la música,
canta tothom la popular cançó que es nota.)*

TOTS *(Cantant i en Roc dirigint.)*
 Qui juga a dar pinyols,
 qui juga a dar pinyols,
 tres, sis, nou... etc.

BARTOMEU *(Va per alçar-se el diputat, en BARTOMEU lo deté.)*
Falta ahora el la... del modo
que se dice no sé...
(Pensant.)
 ¿Com...?
(Desistint.)
Vamos, el drac...

Roc *Home, el drago.*
(*Surt el drac.*)

BARTOMEU Aquí està.

Roc ¡Ma, quina por!
Deu ser parent del dimoni,
per escopina, treu foc.
(Surt la patum.)

BARTOMEU *A su detrás, la patum.*

Roc *Esto sí que es bien herμός.*
 (Tothom riu i li tira tronxos.)
Y que gusta a todo el mundo.

BARTOMEU (*A Roc.*)
¿Per què t'has assentat, Roc?

Roc Per no estar dret.

BARTOMEU *¿S'ha acabado?*
Discursos, ara, a baix tots.

LLUC ¿Tots?

BARTOMEU Sí.

LLUC Menos don Piñones.

BARTOMEU Home, està clar que ell no es mou.
 *(Baixen del tablado tots menys lo DIPUTAT i RAMON, que queda dret al de-
 tràs de la seva cadira. Les comparses, gegants i demés que han sortit s'han
 quedat en escena. En BARTOMEU se dirigeix al diputat, dient lo que li dicta
 en LLUC, que ho llegeix en un paper que té a la mà.)*

ROC ¡Ves...!

AGUTZIL ¿Mes ell?

ROC No ho pot saber.

AGUTZIL Si ho saps tu...

ROC ¡Sí, que som nois!
(Entra l'AGUTZIL a la casa d'en BARTOMEU.)

ESCENA 17

Mateixos, menos l'AGUTZIL.

BARTOMEU (Després d'adobar-se faixa, armilla, gec i barretina, estossega i comença a parlar dirigint-se al DIPUTAT.)

*Calleu, silencio, señores,
y las mujeres también.*

(Al secretari.)

Parli clar, que no s'entén.

LLUC (Baix.)

No és la veu, són los rumores.

BARTOMEU «Senyor... senyor diputado,
como alcalde y como amigo,
al llegar...»

(A LLUC.)

Ja ho sé, això.

(Discurs.)

«Os digo

que sigáis bien arribado.

De este pueblo...»

(A LLUC, no entenent-lo.)

¿Què?

LLUC (Esforçant la veu.)

La grey.

BARTOMEU «La grey...»

(Entre ell.)

No sé què vol dir.

(Pensant.)

«que os diga, me encarga a mí,
que fie en vos».

(A LLUC.)

¿Com?

(Pensant.)

La llei...

(A LLUC.)
¿Què heu dit?
(Cridant.)
Silencio, señores.
(Fent lo discurs.)
«*Sois vos la nuestra esperanza*
por... por...»
(A LLUC.)
Quina veu més gansa.
(Al DIPUTAT.)
«*por disipar los temores.*
Es este pueblo, señor,»
(A LLUC.)
De pressa...
(No sabent què dir.)
«*¡Señor!*»
(A LLUC.)
¡Crideu!

PEPET (Cridant.)
¡Quina mala lletra feu!

BARTOMEU (A Roc.)
¡Ves qui ha estat!
(Al DIPUTAT.)
«*Tan superior*
y bondadoso en exceso...»
Silencio, señores...
(Reprenent lo discurs.)
«Que...»

ROC Ara ningú deia re.

BARTOMEU (Seguint.)
«*Que en la cárcel no hay un preso.*»
(Amb ràbia, a LLUC.)
¿Està content? Ja ho he dit.
(Enfadat per no entendre a LLUC.)
I prou fer el paper de Toni.
Calleu i aneu al dimoni.
(Traient-se'l del detràs i continua fent lo discurs sense que apunti en LLUC.)
«*Señor, a los de Madrid,*
als que suban y als que baixin,
los grandes, cuando els escriga,
ponga usted y los hi diga
que el catastro nos rebaixin.»
(A Roc.)
Alerta, Roc, i si em tombo...

- ROC *(A BARTOMEU.)*
Deixeu fer.
(Se'n va a parlar amb los músics.)
- BARTOMEU *«Se sienten humos
que ens cargaran los consumos.»*
(Perdent-se.)
Ya... pues... el... la...»
- ROC *(Fent la senyal.)*
¡Cop de bombo!
(Toca la copla, ofegant la veu de BARTOMEU.)
- BARTOMEU ¡Bé!
(Perorant.)
*«En no querer pagar, fijos
estamos, por más que ladre
el gobierno, nuestro padre,
usted salvará a sus hijos.
Lo dicho no quede en banda,
ni que haya moral, virtud,
trabajo, cuartos, salud,
hora...»*
- ROC I formatge d'Holanda.
- BARTOMEU *«Después, que pronto el carril
que de este pueblo saldrá
a Mallorca llegue ya.*
(Perdent-se.)
Can... si...»
(A Roc.)
He perdut bé el fil.
- ROC *(Avisant el bombo.)*
¡Bom!
(Copla.)
- BARTOMEU *(A Roc.)*
¡Com me'n surto!
- ROC Crideu
¡viva!, ¡així es fa!
(Per la copla.)
- BARTOMEU *«Esto desitjo,
bastante discurso. He dicho».*
(Murmulls, gresca i xivarri.)
- ROC ¡Hòstia!

PEP ¡Bravo! ¡Bartomeu!
 (Picant de mans.)

BARTOMEU *(Al poble.)*
Encara no he acabat.
 (Cridant.)
Viva nuestro diputado
y viva este pueblo honrado
y viva la llibertat.

ROC *(Cridant.)*
¡Y don Bernardo Xinxola!

BARTOMEU *(Satisfet.)*
¿Eh?

ROC ¡Jujui!

PEPET ¡Cansalader!

NOFRE *(A QUICO, fent-lo adelantar.)*
Apa, noi.

LLUC *(Adelantant-se.)*
Els grans, primer.

NOFRE *(Pel seu noi.)*
¡Ell!

LLUC ¡Jo!

NOFRE *(Al noi.)*
¡Tu!

BARTOMEU No arreu tabola.

SR. MESTRE *(Adelantant-se.)*
Que comenci és necessari.

ROC *(Traient a NOFRE i a QUICO.)*
¡Aparteu's!
 (Lo MESTRE, sense que se n'adoni en LLUC, va a començar al mateix temps
 que ho fa l'últim.)

SR. MESTRE } Señor... señor...
LLUC }

ROC Ambo.

SR. MESTRE *(Retirant-se.)*
Declino l'honor...

BARTOMEU *(No entenent-ho.)*
¿Què diu?

- SR. MESTRE Parli el secretari.
- BARTOMEU *(Veient que cap dels dos diu res.)*
Ho arreglaré a cops de puny.
- LLUC *(Amb molt d'èmfasi.)*
Señor, con saber profundo,
Dios de la nada hizo el mundo.
- BARTOMEU Si que ho agafa de ben lluny.
- LLUC *(Contrariat.)*
¡Home!
(Seguint.)
Con golpe siniestro...
- ROC Massa fort.
- LLUC *(Cremat.)*
Voy a concloure.
- BARTOMEU Cuiti, que és tard i vol ploure.
- LLUC *(Enfadat i retirant-se.)*
Ja he cuitat.
- BARTOMEU *Sí, doncs el maestro.*
- SR. MESTRE *(Amb gravetat.)*
Señor, con débil acento,
escuchad triste lamento,
grabando en vuestra memoria
una pavorosa historia
que se cuenta como cuento.
(Amb més gravetat.)
Cuentan de un sabio que un día
tan pobre y mísero estaba
que solo se sustentaba
de unas yerbas que comía
¿Habrà otro, entre sí decía,
más pobre y triste yo?
Y, cuando el rostro volvió,
halló la respuesta viendo
que otro sabio iba cogiendo
las yerbas que el arrojó
(Canviant de to però sempre grave.)
En *La vida es sueño* puso
estos versos Calderón,
por ellos yo, con razón,

de poco veraz le acuso.
Se le celebran por uso,
mas conste se le olvidó
lo que hacer constar debió
y es que el sabio dos seguía
y que nadie no cogía
otro sabio, un otro yo.

(Una mica de pausa.)

De época muy por allá,
la clase en que yo milito,
igual que al pobre negrito,
trabaja y no gana na.
Si el hambre que tiene, ya
vos quitarais y su llanto,
se os quisiera tanto y tanto
que sin consultar, no es broma
ni al Padre Santo ni a Roma,
en vida os nombraba santo.

NOFRE ¿Ja esteu llest?

Sr. Mestre ¿Per què?

NOFRE M'hi fico

per saber si pot parlar
el noi...

(A Quico.)

¿Ja et recordarà?

QUICO No ho vui...

Nofre ¡Vaja!

Roc Parli en Quico.

QUICO Sin propina, no es engaño,
aunque al hacerlo humilio,
cada día a domicilio
os traigo el pan todo el año.
Hoy, pues, no os será gran daño
darme alguna cantidad
y haré votos de verdad
porque paséis con capones,
nieblas, licor y turrones
las Pascuas de Navidad.

(Gran riallada de per tot arreu i aplausos de broma. En NOFRE està satisfet i acaricia el noi.)

NOFRE ¡Quina memòria, senyor!

BARTOMEU És un trumfo...

ROC ¡Sabe muy!

NOFRE *(Al DIPUTAT.)*
No la ha aprendido d'avui,
en solo un mes la supió.
Esta décima...

ROC ¡Tan caia!

NOFRE *Se la dio el xic de la Pona,*
que es hornero en Barcelona.

BARTOMEU Bravos, Llopis.
(Donant clatellades al noi.)

ROC *(Id.)*
¡Vaia! ¡Vaia!
(Surten alguns guerreros mal engiponats i amb tota la mala sombra possible.)

BARTOMEU S'han disfressat, segons veig.
(Adonant-se'n i enfadat, a ROC.)
Agafa aquests bullangueros.

ROC ¡Home, si són els guerreros!

BARTOMEU *(No entenent-lo.)*
Els...

D. AGUSTÍ *(Acostant-se.)*
Els que han de fer el torneig.

BARTOMEU ¿És ara?

D. AGUSTÍ *(Senyalant uns homes que surten vestits d'escuders i portant un palanquí sobre del que hi ha una cadira amb coixins tapats amb cobrellits de llustrina.)*
Sí, ja són aquí
els que han de portar la Reina.

BARTOMEU *(A ROC.)*
Crida aquella.
(Se'n va ROC a casa l'arcalde.)
Anem per feina.

D. AGUSTÍ *(Senyalant lo DIPUTAT.)*
Feu que baixi.

BARTOMEU *(A ROC, que surt.)*
¿Ja està?

ROC

Sí.

(Van sortint més guerreros; de casa l'arcalde, surten dones del poble vestides de dames i es queden prop de la porta. L'escena, animant-se per moments fins a l'acabament de l'acte.)

ESCENA ÚLTIMA

Mateixos, AGUTZIL, dames, guerreros i poble.

D. AGUSTÍ

(A BARTOMEU, referint-se a la seva filla.)

Presenteu-li.

(Explicant-li com ho ha de fer.)

BARTOMEU

(Deixant-lo estar.)

Ja sabré.

(Se dirigeix al DIPUTAT, que baixa del tablado seguit de PEPET.)

D. AGUSTÍ

(A ROC.)

A punt la copla.

(ROC avisa els músics.)

BARTOMEU

(Al DIPUTAT, que està en primer terme, sempre seguit de PEPET.)

Señor,

le presento, con honor,

a mi niña, la Mercè.

TOTS

(Sorpresos.)

¡L'agutzil!

LLUC

(Irat.)

¡No tiene nombre!

BARTOMEU

¡Brètol!

ROC

(Baix.)

¡Calleu!

LLUC

(Amb ràbia.)

¡Que le riña!

BARTOMEU

(Al DIPUTAT.)

Esta mujer no es mi niña.

Esta mujer es un hombre.

ROC

¡Per màrfegues!

(Baix i a part, a BARTOMEU.)

BARTOMEU

(No entenent-ho.)

¿Què?

[illegible]

BARTOMEU *(Surprès.)*
¡Sord!

Roc *(Exagerat.)* ¡Una caldera!

BARTOMEU ¡Quin diputat, per en Cánovas!

(L'AGUTZIL puja al palanquí, se'l carreguen los homes i se l'enduen, escoltant-lo els guerreros i seguint-lo la banda, que toca un pasdoble. Vives, cants i bullici. Gran animació. L'última escena deu portar-se tot lo ràpid que siga possible.)

АСТЕ 3

Mateixa decoració dels altres actes.

ESCENA I

BARTOMEU, regidors, DON AGUSTÍ, ROC, LLUC, DIPUTAT, RAMON, QUICO, AGUTZIL, PEPET, guerreros i poble.

(Surten per la part esquerra amb lo mateix ordre que se n'han anat a l'acabar l'acte. L'AGUTZIL, a dalt del palanquí.)

BARTOMEU *(Sortint amb l'AGUTZIL.)*
Ni mort ni viu no et perdono;
de ser agutzil, despedeix-te'n.

AGUTZIL És que jo...

Roc (*Baix.*)
Arriba a parlar
i te'n faràs la corpenta.

BARTOMEU ¡Gran murri!

Roc *(Amb to dramàtic.)*
«Mirad, señor,
que es una dama y que os ruega...»
(A l'AGUTZIL, que baixa del palanquí.)
Endavant, ensenya més,
arremanga't, si coneixes.
Te'n vas a treure't la roba
i quan se'n vagi...

(Per BARTOMEU.)

Et presentes.

(L'AGUTZIL entra a casa d'en BARTOMEU. Tot l'acompanyament ja és en escena. Satisfet i fregant-se les mans.)

Ja havem sortit d'una cosa.

(Al DIPUTAT.)

Ha estado bien, ¿no lo encuentra?

(Lo DIPUTAT fa una senyal afirmativa. Cada vegada que s'ocorre, fa lo mateix, indicant-li en RAMON lo signo que ha de fer estirant-li la levita, no dissimuladament sinó a la vista de tothom.)

PEPET La gent opina el contrari,
n'ha sortit molt descontenta.

BARTOMEU Doncs a mi m'ha agradat molt.

PEPET Costa ben poc de comprendre.
No heu tingut de pagar entrada
i a lo dat, no hi ha exigència.

BARTOMEU No és això, és que ha estat bonic,
que hem fet un torneig dels cèlebres,
amb totes les cerimònies
com els guerreros els feien.

NOFRE Va llegir un romanço en Quico
d'un que en van fer i, a la cuenta,
troba que el d'aquí ha sigut
igual, al peu de la lletra.

BARTOMEU *(Al DIPUTAT.)*
A mí me hubiera gustado
ser un guerrero de veras.
Me barajaba con todos
que al frente se me pusieran.

ROC Ja hauríeu fet tronar i ploure

BARTOMEU ¡I tant!

ROC D'aquesta manera,
no hi ha hagut tantes desgràcies,
ha estat un bé per lo tema.

LLUC ¿Què fem?

BARTOMEU ¡Oh! ¡Don Agustí!
Ell sap de què se les pesca.

D. AGUSTÍ Lo programa ho diu ben clar:
la corrida...

BARTOMEU Doncs a fer-la.
(Se'n van tots los que han sortit. BARTOMEU, al veure que també ROC segueix, el detura.)

ESCENA 2
BARTOMEU, ROC.

BARTOMEU ¿On vas, tu?

ROC Faig com aquell:
voy a donde va la gente.

BARTOMEU Deixa estar els altres, no et mous,
 en allí no hi tens la feina.

ROC Aquí, tampoc.

BARTOMEU T'equivoques.

ROC ¿Que crido?

BARTOMEU Res de trompetes.

ROC ¿Les lluminàries?

BARTOMEU I encendre.

ROC Parlem clars, del meu ofici
 n'heu fet mudes, segons sembla,
 vinc ara a ser embalador,
 mestre de coros, d'orquestra,
 de danses i de ballades,
 municipal, gos de presa,
 suplent de tot lo que falti...
 geganter, correu i... etcètera,
 que prous n'he dit, i no hi poso
 aquest últim, el d'encendre
 les llums i les lluminàries,
 els gresols i atxes de cera,
 i a tot això, ni pintats,
 lo que és de rals, no se'n veuen.
 Un home de molts oficis,
 ja diu vritat la sentència,
 pobre segur.

BARTOMEU ¿Vols jugar
 que et trec de nunci? ¿Ho vols veure?

ROC No hi posaré impediment.
 Aquí teniu la trompeta.

(Surten DON AGUSTÍ, ANTON, ENRIC, NOFRE, QUICO, LLUC, l'un detrás de l'altre, sense moure's del fondo.)

ESCENA 3

Mateixos, DON AGUSTÍ, ANTON, ENRIC, NOFRE, QUICO i LLUC.

D. AGUSTÍ ¡Bartomeu!

ANTON ¡Home!

ENRIC ¡Vós!

NOFRE ¡Tu!

LLUC S'ha notat la vostra ausència.

BARTOMEU M'ha entretingut aquest ximple.

LLUC *No se hace caso de bestias.*

ROC Per 'xò mai n'he fet de vós.

LLUC *Yo te escurçaré la lengua.*

ROC *Ets pequeño.*

BARTOMEU *(A ROC.)*
 Tu, lo dit.
 (Se'n van tots menos ROC.)

ROC *Vaya cuan Dios su excelencia
y la noble compañía
que le sigue a su darrere.*

ESCENA 4

ROC i AGUTZIL, luego.

ROC Aquest senyor secretari
té moltes ganes de rebre
i, si em busca gaire el cos,
em trobarà la mà dreta.

AGUTZIL *(Des de la porta de casa en BARTOMEU.)*
 ¡Pst!

ROC No tingues por, ja és fora.

AGUTZIL *(Sortint.)*
 Del que ha passat, ¿què te'n sembla?

ROC No t'encaparris.

AGUTZIL Sí, justa,
¿què faré, si em desempleia?

ROC Passejar-te cada dia
i anar ben bé per les teves
sense que ningú no et mani.

AGUTZIL Ja ho dius, tu, ¿i com menjo?

ROC ¡Ximple!
Del modo que tothom menja,
fent que treballin les barres
i amb les dents...
(*Fent com si mengés exageradament.*)
Aixís...
(*Parant.*)
Mastegues.
¡Tothom pogués fer com tu,
quan n'hi passa una de crespà!

AGUTZIL Per...

ROC Perquè tens bon coixí,
t'ho tires tot a l'esquena...
¡i que en vinguen, de tropells!,
sense puesto, no t'hi quedes.

AGUTZIL ¡Tu tot t'ho prens a la broma!

ROC ¡No, que m'ho prendré a la sèria!
És cosa d'en Bartomeu,
que ni sap lo que s'empesca.

AGUTZIL Pitjor, ja que, per desgràcia,
ell remena les cireres.

ROC Que remeni lo que vulgui;
a mi també, per més senyes,
aquí mateix, no fa gaire,
per l'istil de la gaceta
m'ha dit: «Quedes cessat, nunci»,
i amb tranquil·litat, com sempre,
jo li responc: «Està bé,
aquí teniu la trompeta.»
¿L'has presa tu? Ell tampoc,
se n'ha anat i ja no hi pensa.
Amb tu, serà lo mateix:
ve a renyar-te, li contestes,
arma un vol, tu n'armes dos,
te deixa cessant, li entregues
la trompeta...

ESCENA 5

Mateixos, NOFRE, guerrero.

NOFRE *(Cridant.)*

¡Quico! ¡Quiquet!

ROC ¡Hola, Nofre!

NOFRE ¿Qui em crida?

ROC El núncio de pega,
no el que va venir de Roma
rumbejant l'or i la seda.

NOFRE ¿Heu vist...?

ROC ¿En Quico?

NOFRE ¿Com saps?

ROC Costa ben poc de saber-se,
com sempre l'esteu buscant,
és natural que es deu perdre.

NOFRE ¡És l'únic disgust que em dona!
¡Un xicot de tantes prendes!

ROC Amb tantes, si l'empenyeu,
ni mig duro, no us en deixen.

NOFRE No em vull enfadar... busqueu-lo.

AGUTZIL ¿Qui és aquest que us ve al darrere?

ROC L'haurà pres per secretari.

NOFRE Sense voler, me'n distreia.
Com són del vestit que porta
de ferro totes les peces
i ha plogut, s'ha rovellat
i ara, per més que batzega,
les tanques i les frontisses
en cap modo no cedeixen
i es troba ficat a dins
i el vestit no se'l pot treure.

AGUTZIL És un cas com un cabàs.

NOFRE I el pitjor de la comèdia:
que té d'anar encarcarat,
lo mateix que fos un enze,
no pot doblegar les cames,
ha de portar els braços rectes,

no pot moure el coll ni el cap,
les barres les té subjectes...

ROC Ves, si ha de fer un estornut
o bé un badall, com s'arregla.
(*Borgit, a dintre.*)

NOFRE Tu, deuen tornar del cos.

AGUTZIL Just.

ROC Sí que l'han fet de pressa.
(*NOFRE se'n va al fondo, mirant dret allà a on se sent lo soroll, l'AGUTZIL s'acosta a ROC i li parla baix i espantat.*)

AGUTZIL Roc, tinc por d'en Bartomeu.

ROC ¡Oh!
(*Burlant-se'n.*)

AGUTZIL ¿Fem una cosa?

ROC Fem-la.

AGUTZIL ¿Tu no el tems? Fes d'agutzil.

ROC Bé.

AGUTZIL Jo, de nunci... vesteix-te
amb la meva roba... té...
(*Traient-se el gec i donant-l'hi.*)
Aquí tens el gec... ¿què esperes?
(*Veient que no el pren.*)

ROC No en faig res, del gec tot sol...
m'has de dar també la gepa.

NOFRE Ja veig el noi... ¡Quico... Quico!
(*Cridant-lo.*)

ROC Deixa-ho per mi, no has de témer.
(*Surten tots los que se n'han anat amb lo DIPUTAT a veure el cos.*)

ESCENA 6

Mateixos, BARTOMEU, DIPUTAT, RAMON, regidors.

NOFRE (*A QUICO.*)
Veuràs si tornes a fugir.

ROC Sí que ha estat aviat llesta
la corrida.

- BARTOMEU No s'ha fet
per falta de comparèixer
els burros... no n'han vingut.
- ROC Això sí que res hi feia,
podríeu córrer vosaltres,
tot l'Ajuntament.
- BARTOMEU ¿Que et penses
que hauria estat el darrer?
- ROC No, vós al davant, com sempre.
- BARTOMEU *(Pels guerreros.)*
¿Qui és aquest? ¿Què fa en aquí?
- ROC *Es un guerrero por fuerza.*
- BARTOMEU ¿Què?
- NOFRE *No puede bellugarse
porque el vestido que lleva,
la lluvia...*
- ROC *Lo ha rovellado
de los pies a la cabeza
y tiene que andar así,
tal como se halla y se encuentra.*
- BARTOMEU Que el portin a cal ferrer,
és l'únic que l'hi pot treure.
- AGUTZIL ¿I si li fan mal?
- BARTOMEU Que aguantí.
- ROC Si diu «ai», tu respons «cebes»,
sempre és un consol.
- AGUTZIL De tripes.
(Se'n va l'AGUTZIL amb lo guerrero.)
- ANTON *(A BARTOMEU, baix.)*
¿Que encara no està, la teca?
- ROC ¡Ui, no en fa poca d'estona!
- ANTON Doncs no causem més molèstia
al diputat.
- BARTOMEU ¡Per tu mires!
- ROC Per 'xò és en panxacontenta.

- ANTON Siga el que vulga.
 (Alt.)
 Señores,
 la comida se refrieda.
- BARTOMEU *(Al DIPUTAT.)*
 Nomás piensa que en comer.
- ANTON *Si un servidor así piensa,*
 no hace a nadie ningún daño,
 pero nunca se presenta
 llevando los pantalones
 al final con una vuelta.
 (A part, rient i satisfet.)
 Ara ja l'he clavada.
- BARTOMEU Es un descuido.
- ROC *Esto prueba*
 que diferente de vos
 como se ve, no los lleva,
 esquifidos de larguria,
 cortos hasta media pierna.
- ANTON Quin castellà més dolent.
- ROC Vós sí que hi feu bona lletra.
- BARTOMEU *Ni el uno ni el otro, valga*
 que yo sé en grande manera.
- D. AGUSTÍ Esto a nada no conduce.
- ANTON *Es claro.*
- D. AGUSTÍ *Lo que interesa...*
- ANTON *Es el tiberio...*
- ALEIX Sí, sí...
- D. AGUSTÍ *(A BARTOMEU.)*
 De seguida té que fer-se
 o no queda temps per res.
- LLUC *Y se tiene que cuitar...*
- ANTON Just, i el menjar se t'assenta
 malament.

BARTOMEU *(Al DIPUTAT.)*
 Este es un harto;
 don Piñones, a la mesa.
 (Van entrant tots a casa la ciutat, mes, al fer-ho en BARTOMEU, surt l'AGUT-
 ZIL i el deté, quedant l'escena amb ells dos, en ROC, DON AGUSTÍ, en LLUC
 i en NOFRE.)

ESCENA 7
NOFRE, BARTOMEU, AGUTZIL, DON AGUSTÍ, ROC, LLUC.

NOFRE Ja he tornat a perdre el noi.
 (Se'n va.)

ROC No voldria cap més renda
 que cridar-lo quan se perd.

AGUTZIL Al treiato s'impacienten:
 és tot ple, ja ha tocat l'hora
 i crits perquè no es comença.

BARTOMEU ¿Què els hi falta?

AGUTZIL Que algú vagi
 a presidir la comèdia.

BARTOMEU Que s'esperin, jo no puc,
 els arcaldes també mengen;
 estant llestos hi anirem.

LLUC *De este modo no s'arregla.*

BARTOMEU Aneu-hi vós.

LLUC *No me toca.*

D. AGUSTÍ S'hi té d'anar.

LLUC ¿Però qui?
 (Surt en NOFRE amb en QUICO.)

NOFRE *(Al seu QUICO.)*
 ¡Ah, tonto!

D. AGUSTÍ *(Per Nofre.)*
 ¡Aquest!

ROC Veus bé, mestre.

NOFRE Anar-se'n tot justament
 a l'hora de la minestra.

BARTOMEU ¡Nofre!

NOFRE ¿Què?

BARTOMEU Te'n tens d'anar
a presidir la comèdia.

NOFRE En 'vent dinat.

BARTOMEU De seguida.

QUICO Sí, pare.

NOFRE ¡Noi!

QUICO ¡La vui veure!

NOFRE ¿Vols dir? Bé, però la rata
sento que em corre pel ventre.

LLUC Feu-li baixar alguna cosa.

NOFRE Jo mateix m'ho vaig a prendre.
(Entra amb QUICO a dins de casa la vila.)

D. AGUSTÍ *(A ROC i l'AGUTZIL.)*
Se'n 'neu los dos i amb vosaltres
feu venir el coro i l'orquestra.

ROC Està bé.

D. AGUSTÍ I mentres dinem,
la serenata té efecte.
(Se'n van ROC i l'AGUTZIL.)

LLUC Després ve l'exposició,
la tómbola, llum elèctrica,
la marxa de les antorxes
i els grans focs...

BARTOMEU Final de festa.

D. AGUSTÍ *(A BARTOMEU.)*
No, el final per la Mercè;
per vostra filla es reserva,
hi consent el diputat,
ja l'hi he dit amb indirectes
i la cosa és ja segura.
¿Vós sosteniu la promesa?

BARTOMEU Mai no falto a la paraula.

LLUC *(A part.)*
Este se va por las sevas...
(Surt NOFRE amb un pollastre a cada mà. Lo segueix en QUICO.)

NOFRE No tindrè aixís mal de cor.

BARTOMEU Ja et dic...

NOFRE ¿Què?

BARTOMEU Que et saps entendre.

NOFRE ¿I quina comèdia fan?

BARTOMEU *La carcajada.*

NOFRE A la cuenta
i pel nom, deu ser de riure.

BARTOMEU Ara no et facis conèixer
per alguna atzagallada...

LLUC *(Baix, a DON AGUSTÍ.)*
Vull saber lo que li deia.
(Entren a dins de la casa de la vila BARTOMEU, LLUC i DON AGUSTÍ.)

NOFRE No tinguis por, perquè el noi
ja sap on té la mà dreta
i et dirà, fins de memòria,
quasi totes les comèdies.
(Al noi.)
¿Veus? Tot mirant la funció,
hi farem beguda, anem-se'n.
(Al moment que se'n van, surt ROC, amb lo coro.)

ESCENA 8

NOFRE, QUICO, ROC, amb lo coro, i després, AGUTZIL, amb la copla.

ROC ¡Alça, amigo!

NOFRE ¿Què vols dir?

ROC Surt a pollastre per cap,
¡i d'arròs!

NOFRE ¡Que no, amb arròs!
Mira, rostits.

ROC Prò de franc.

NOFRE Això sí.

ROC És la bona menja:
la que no es té de pagar,
ve molt de gust.

Nofre ¡Oi! ¿Què porten?
 (Surten dos homes portant gelats amb un baiard.)

Roc ¿Que no ho coneixes? Gelats,
 són pel tiberi.

QUICO ¡Jo en vui!

NOFRE *(Als dos homes del baiard.)*
Espereu-se un xic, veiam.
Dos per nosaltres ens toquen.

Roc I un per mi.
 (Prenent-ne un. Surt l'AGUTZIL amb la copla.)

AGUTZIL ¿I per mi?

Roc *(Donant-n'hi un.)*
Té, el quart.

NOFRE Si els portés aixís, amb les copes,
tindria d'anar embrassat,
me'ls ficaré a la butxaca.
(*Se'ls hi fica.*)

Roc Ara ja hi sou.
 (*Donant-n'hi dos més.*)

[illegible]

Roc Per dos més, no ve d'aquí.

NOFRE Anem, noi.

Roc Vaja, mandar.
 (Se'n van NOFRE i QUICO, cadascú prenent lo seu gelat.)

ESCENA 9

ROC, AGUTZIL, coro, copla i, luego, PEPET.

Roc És molt bo.

AGUTZIL	Massa fred.

Roc Bufo.

AGUTZIL Prou que ho faig, però no hi val.
No hi estic pels gelats freds.
Ben calents i cuits...

Roc ¿A l'ast?

AGUTZIL O a la brasa, així els voldria.

ROC *(Als del baiard.)*
Aneu, que no féssiu tard.

PEPET *(Sortint.)*
Espereu-me.
 (A Roc.)
 ¿Tu no penses
que n'han de tastar els companys?
 (Repartint tots els gelats entre el coro i la copla.)

ROC Apa, minyons, que això ho donen.
Sens escrúpol, cap avall,
com que paga la pubilla,
és ben nostre, ja se sap;
hi tenim, tots los del poble,
cadascú la seva part.
 (Als del baiard.)
Per vosaltres, és millor
no tenir d'amoïnà-us
en servir ni pujar escales
i en un dir Jesús, ja està.

BARTOMEU *(A Roc, sortint del balcó de casa la vila.)*
¿Que no comença, aquest coro?
 (Sorpresa general.)

AGUTZIL *(A part.)*
No vui rebre, a dalt me'n vaig.

ROC Han pres alguna coseta
per no tenir cap desmai.
Aixís, revinguts i amb força,
amb més delit cantaran.
Ja els sentireu.

BARTOMEU Bé, que cuitin.

LLUC *(Sortint del balcó.)*
¿Que no lleven els gelats?

ROC D'anar al llit gairebé és hora
i vol que es llevin, babau.

BARTOMEU Dona pressa perquè els pugin.

ROC ¿Només que pressa? Això arrai.

BARTOMEU I la serenata, prompte.

ROC El temps d'un llampec.

BARTOMEU Veiam.
(*Se fiquen dins.*)

PEPET (*Al coro.*)
Sobretot.

ROC Anirà al pel,
del modo que s'ha ensajat.
(*Al coro.*)
A punt per la gran cantada.
¿Esteu? Siguem-hi... allà va...
(*Canta el coro un aplec de cançons de carrer, acompanyat per l'orquestra. Ri-
alles i esvalots de la gent que s'agrupa al voltant. BARTOMEU surt al balcó
tenint al seu detràs DON AGUSTÍ.*)

BARTOMEU ¿Què és? ¿A què ve aquest escàndol?

ROC Es veu que no agrada el cant.

PEPET ¡I a fe que és cosa de gust!

BARTOMEU (*A DON AGUSTÍ.*)
¿Què li sembla? Això va mal.

D. AGUSTÍ ¡No sé què diu! Se compleix
exacte i de cap a cap
lo programa, res puc fer-hi
si algú es val de males arts
perquè quedem malament;
la culpa no és nostra.

BARTOMEU ¡Mai!

D. AGUSTÍ Vam prometre que daríem
un concert o festival
per lo coro d'aquest poble,
tot de cançons populars,
i ves si al peu de la lletra
no s'ha fet. ¿A on és, l'engany?

PEPET Lo cantat, no pot negar-se,
té molta popularitat.

BARTOMEU Qui no li agradi, que ho deixi.

ROC Avui dia no se sap
com acontentar la gent.
Jo ja em penso què serà,
deuen trobar les cançons
de l'antiga, de massa anys;
Bartomeu, res d'espantar-se,
en Roc defensa la part.

BARTOMEU ¿Què vols fer?

Roc Seguir la moda.

PEPET (Baix.)

¿Què intentes?

Roc *(Baix.)*

Un daltabaix.

(Alt.)

Una guitarra... feu rotllo.

(*A BARTOMEU.*)

¡Ah! ¡Quins picaments de mans!

(Acompanyant-se ell mateix amb la guitarra. Canta, tan malament com sap, una petenera.)

«Señor alcalde mayor... etc.»

(Escàndol i rialles, a l'acabar-se.)

També es veu que això no agrada.

D. AGUSTÍ És fet per desacredità'm.

BARTOMEU Pocs modos...

Roc Feu plers a bèsties...

Un home fa lo que sap.

BARTOMEU *(Amenaçant.)*

¡Ah, si baixo!

(Surt NOFRE amb en QUICO.)

NOFRE I de seguida,

Bartomeu, tens de baixar.

QUICO Jo vui tornar a comèdia...

Jo ho vui...

NOFRE ¡Calla!

QUICO ¡Me n'hi vaig!

(*Surten de casa la vila BARTOMEU, LLUC i DON AGUSTÍ.*)

ESCENA IO

Mateixos, BARTOMEU, LLUC i DON AGUSTÍ..

NOFRE *(Aguantant al seu noi, que se'n vol anar.)*

¡Aquí!

BARTOMEU *(Sortint.)*

¡Deixa't de nois!

D. AGUSTÍ ¿Qui és?

LLUC *Será algún otro entrebanc.*

NOFRE

(*Tot mímica.*)

Aixís que arribo al teatro,
me trec lo mocador i ¡paf!,
lo teló va cap amunt
i els còmics representant.
A la cuenta, los que feien
és la història, o diguem cas,
que es troba als llibres, ¿oi Quico?,
d'un minyó de bé i formal
que té la mare malalta
i, no arribant-li los guanys
pels metges i pels remeis,
amb propòsit de tornà'ls,
a l'amo no sé quants duros
li roba amb bitllets de banc.

LLUC *Resultado de esta enderga,
expliqueu-se com un llamp.*

D. AGUSTÍ Sí.

NOFRE *No vaya tan aprisa...*

BARTOMEU Res veig de particular...
 és bonica la comèdia...

NOFRE Oh, sí, bé, bonica arrai,
però el públic, amb justícia,
crida que l'han enganyat.

LLUC ¿No lo hacen bien?

NOFRE Bien y muy.

LLUC ¿Entonces?

BARTOMEU ¿On és l'engany?

NOFRE En 'ver posat pels cantons,
 en papers, aixís de llarg,
 que feien *La carcajada*,
 i és el lloro lo que fan.
 (*Riu tothom.*)

Roc ¿Que ho ha cridat ningú «Dame
la pata, que et daré un ral»?

NOFRE El lloro, sí, poden riure
 si no hi eren... cara avall

de tothom anava el plor,
fins de mi també... ¿vritat?

(A Quico.)

La gent ha armat un escàndol.

Jo, per restablir la pau,
al cap de colla dels còmics
crido i li dic: «Faci un ball,
un sainete, una tragèdia,
lo que li passi pel cap
con tal que s'hi rigui força
i que diverteixi en gran».
Ell, crec que serà una excusa,
«No pot ser», ha contestat,
per no sé què de les obres,
dels papers i dels ensaigs.

BARTOMEU Excuses per fer el gandul...
no els agrada el treballar...

D. AGUSTÍ No hi tenen obligació.

LLUC Ells han complert per sa part.

BARTOMEU Parlar-los de *carcajada*
i fer-los plorar... ¡caram!
Justament avui que el poble,
menjant més del regular,
en motiu de les grans festes,
li convé molt esplaia's
i no veure's coses tristes
ni embolics ni trencacaps.
Res de plors, que riguin tots
i el dinar no els farà mal.

D. AGUSTÍ *(Baix, a LLUC.)*
No els contradim.

LLUC Fora inútil.

BARTOMEU Tu, Nofre, te'n vas allà,
crides el còmic primer
i li dius faci a l'instant
 (Després de pensar-hi.)
El barbero de Sevilla
o bé l'*Urganda*...

Nofre Més val.

Roc Més bonica és *L'africana*.

BARTOMEU No ho sé... no l'he vista mai.

Roc ¿Sabeu què podem fer?
allò que ara fa un any
vàrem veure a Barcelona.
El hombre es débil.

BARTOMEU Ja està.

(A ROC.)

Ves amb ell i lo que passi,
punt per punt, m'ho contaràs.
(Se'n van NOFRE, QUICO i, detràs, ROC.)

ESCENA II

BARTOMEU, DON AGUSTÍ, LLUC, PEPET i poble.

BARTOMEU *(A la gent.)*
¿Que esteu esperant la sopa?
¡Que encantats i que babaus!

PEPET Esperem l'exposició.

BARTOMEU ¿Ja és hora?

PEPET Fins amb retard,
però *cosas de palàcio*
van despàcio, ja se sap.

D. AGUSTÍ No ens entretinguem i anem-hi.

LLUC (Cridant.)
¡Agutzil!

AGUTZIL *(Al balcó.)*
¿Què?

LLUC El diputat.

BARTOMEU ¡Agutzil!

AGUTZIL ¿Què?

BARTOMEU ¡Es diu «què mana»!
Tu detrà d'ell, cap avall.
(Surt ROC, corrents, amb un músic.)

ESCENA 12

Mateixos, ROC, després, MESTRE.

ROC ¡Ara en passa una de crespa!
D'allò que havíem quedat,
no en tenen la solfa, els músics.

BARTOMEU I bé, que surtin del pas
agafant-ne quansevol;
tot són solfes, això rai.

ROC Diu que no pot ser en cap modo.
 (Senyalant el que va amb ell.)
Aquest toca el contrabaix,
jo he fet que vingués amb mi
amb l'objectiu d'enterà-us.
No es pot tocar *L'hombre es débíl*.

SR. MESTRE *(Que havia sortit dos versos abans, se col·loca al mig i diu amb gravetat:)*
Qui diu semblants disbarats
davant meu, davant d'un mestre
que, com tots, se mor de fam.
Si soc home, és a la vista;
que estic débíl, tothom sap;
doncs, si no es vol insultar-me,
no es diga, amb malvat engany,
no es pot tocar *L'hombre es débíl*,
puix, tocant-me a mi, ja està.

BARTOMEU Sempre veniu amb romanços.

ROC *Romances y poco pan.*

SR. MESTRE Paraules dignes de Sèneca.

BARTOMEU ¡Algun ximple!

D. AGUSTÍ ¡El diputat!
 (Surt lo DIPUTAT acompanyat de RAMON i seguit de l'AGUTZIL.)

ESCENA 13

Mateixos, DIPUTAT, RAMON i AGUTZIL.

BARTOMEU ¿I els regidors?

AGUTZIL Són...
 (Fent signos.)

BARTOMEU ¡Bé!

AGUTZIL Són...

BARTOMEU Digues...

AGUTZIL És que...

BARTOMEU Cuita, acaba...

AGUTZIL *(Baix.)*
Doncs veureu...

BARTOMEU No vui misteris,
crida fort i amb veu ben clara.

AGUTZIL S'han quedat per poguer endur-se'n
tot lo que queda a la taula.
Van a l'estiracabells.

ROC Ni deixen les estovalles.

SR. MESTRE *(Al DIPUTAT.)*
Ve usted lo que son las cosas...
A mí no me han dicho nada
del banquete, no señor,
ni siquiera una palabra.
No ignorando que no como,
porque nadie no me paga,
y, ellos hartos ya de sí,
pues de comer no les falta,
se convidan a ellos mismos,
hasta que revientan tragan
y al bolsillo lo que sobra,
como en el presente pasa.

ROC *El señor maestro de estudio,
como siempre, tiene gana
ya se ve, sueña tortillas.*

BARTOMEU Prous músiques.

SR. MESTRE Ca, no basta...
Antes he de protestar,
solemne y con todo el alma,
del desaire que me ha dado
el Ayuntamiento en masa,
pues a todo el magisterio
desprestigia y rebaja.
Cuando sepan que al igual
de un cualquiera se me trata,
¿qué respeto han de tenerme
mis discípulos, mañana?

(A l'acabar de dir això, una porció de xicots fent ganyotes i voltant-lo, criden: «¡Mestretites, etc.!»)

ROC No mañana, ya es hoy.

SR. MESTRE ¿Ponía el dedo en la llaga?

BARTOMEU Posi'l allà on vulga, el dit,
i en pau deixi'ns a nosaltres.
¡És pitjor que en Jeremies!
(A l'AGUTZIL, pels regidors.)
Ves si baixen o no baixen.
Ja són aquí.

(Surten de casa la vila ANTON, ALEIX, ENRIC, BEP i altres regidors, tots amb lo seu farcellet a la mà.)

¡Alça, palili!
¡Quin modo d'aprofitar-se!

ANTON La dona, que és llaminera.

BEP Ho duc pels xicots de casa.

ALEIX *(Amb la boca plena i no podent parlar.)*
És... és...

BARTOMEU Bé, sí, en estant llest,
fes el favor d'avisar-me.

D. AGUSTÍ *(Des del fondo, on hi ha una cortina de part a part de l'escenari.)*
¡L'exposició!

BARTOMEU ¿Ja està?

D. AGUSTÍ Sí.

BARTOMEU Doncs anem a inaugurar-la.
(Se dirigeixen al fondo, s'obre la cortina a una senyal d'en BARTOMEU i queden al descobert unes quantes taules d'encant amb los seus respectius firaires.)

ESCENA 14

Mateixos, firaires, gent del poble.

BARTOMEU *(Amb solemnitat.)*
Jo, alcalde, sèrio i formal,
declaro, davant la gent,
oberta solemnement
l'exposició industrial.

(Gran barullo i saragata. Crits dels venedors pregonant el seu gènere. S'atura gent davant de les parades. Los xicots toquen timbals, trompetes i xiulets de fira.)

VENEDOR *(Pregonant.)*
A ral i mig la peça, a ral i
mig la peça... vagin triant.

VENEDOR 2 ¡Tot per les dones, tot per les
dones! A la gran peça
de debò.

VENEDOR 3 ¡A ral, rets!

VENEDOR 4 Un busca-raons, sis quartos.

VENEDOR 5 Triïn a la bona pastilla de sabó.

VENEDOR 6 Mistos per pujar l'escala.

VENEDOR 7 A tres, dos, els baguls.

UN CEGO Mil cuatrocientas mujeres doy
por dos cuartos.
Las Marías son muy frías,
las Dolores, de rigores,
las Pascualas, animalas,
las Benitas, pequeñitas,
las Ramonas, barrigonas,
las Rosendas, gran fachendas,
las Tulas, gandulas,
las Antonias, unas dimonias,
las Clementas, diligentas,
las Tomasas, zapatasas,
las Armengolas, tabolas.
Quién pide otro, señores; la papelita nueva, mil cuatrocientas mujeres por
dos cuartos. *(Si pot sortir un cotxet ple de peces de roba, sortirà, i si no, basta amb una
parada de sastre. Lo firaire, en aquest cas, parlarà des de dalt d'una cadira.)*

MALAGUENYO Señores, ya ha llegado el día
de ir de franco en el tranvía
y, sin pagar ni un real,
se puede entrar en el Principal
con gusto y con alegría.
Yo vendo las ropas hechas
de primera calidad
de Sabadell y Tarrasa,
pero nada de fía,
que no confunde mi casa
con la del lado cabal,
mi tienda tiene dos puertas
con dos banderas colgá.
Sin tener dueña ni dueño
y amparado por la suerte

e invencible hasta la muerte,
soy yo, el feo malagueño.
(En un extrem, hi ha una taula que rifen joguines de criatura.)

UN IO *(Amb un bombo a la mà, com se feia abans.)*
Vagin posant, cavallers... un i tiro,
un i tiro... Qui no posa, no treu...
mano limpia... és el dotze.

BARTOMEU *(A l'AGUTZIL.)*
Ves a agafar aquells que rifen.

LLUC ¿No veieu que és al programa?

BARTOMEU ¡Ah! ¡Deu ser allò de la tómbola!

ROC De tabola sí que n'armen.

LLUC Segueix el castell de focs.

BARTOMEU ¿Quan lo tenen d'engegar?

D. AGUSTÍ Ara.

BARTOMEU *(Al DIPUTAT.)*
Vamos y, todo pasando,
verá el buevo como baila.

ROC *Tenga en cuenta que al pescuezo*
no se lo escondan.

BARTOMEU ¡Xerraire!

LLUC *La marcha de las antorchas,*
cuando estemos de tornada.

BARTOMEU *(A l'AGUTZIL.)*
A encendre llums i fanals.
(A ROC.)
Junt amb ell...
(Per l'AGUTZIL.)
Tot ho prepares.
(Van anant-se'n tots los que hi ha en escena com sempre que van en corporació.
Se senten los flabiols i tamborinos del drac i de la patum.)

ROC ¡Endavant, ni veuré els focs!,
pel que toca a mi, de massa
han sigut totes les festes,
¡mireu's que és tot una gaita!
(Al moment que, junt amb los altres, va per anar-se'n en BARTOMEU, lo deté
DON AGUSTÍ. LLUC, al fondo.)

ESCENA 15

DON AGUSTÍ, BARTOMEU, LLUC, al fondo, ROC, encenent llums, ajudant-lo altres homes.)

D. AGUSTÍ Bartomeu, aquell negoci
està a punt de terminar-se.
He parlat al diputat,
valent-me d'astúcia i manya,
i és ben meu: abans d'un mes
amb la vostra filla es casa.

BARTOMEU ¿Serà cert?

D. AGUSTÍ Tal com vos ho dic,
s'ha enamorat en el acte.

BARTOMEU ¿De la Mercè?

D. AGUSTÍ Lo té loco.

BARTOMEU Mes si no l'ha vista, encara.

D. AGUSTÍ Us ho creieu.

Roc *(A part.)*
T'han fet sòcio.

D. AGUSTÍ Sols desitja declarar-se.
Fent-lo quedar a casa vostra,
ve bé, justament sou batlle...

BARTOMEU Home, és clar, ¡que estic content!

D. AGUSTÍ La part meva, la del tracte,
ja és complerta, falteu vos...

BARTOMEU Mai no manco a la paraula,
li daré els quatre-cents duros,
són seus... no li faran falta.

D. AGUSTÍ ¿Voleu callar? És fer'm agravi
sols presumir si en dubtava,
mes... dispenseu la franquesa,
acabat lo castell, marxa
el pirotècnic, se'n va...
i com deure no m'agrada
i ell ho té de menester...
Són gent que, pobrets, treballen
amb poc capital... voldria,
si molèstia no vos causa...

BARTOMEU *(Interrompint-lo.)*
Que li donga els quatre-cents
jo a vostè.

D. AGUSTÍ *(Fent-se lo delicat.)*
Sí.

ROC *(A part.)*
D'això es tracta.

BARTOMEU Vaig a buscar-los, esperi's.

D. AGUSTÍ El motiu...

BARTOMEU Ja l'ha dit.
(Anant-se'n.)

D. AGUSTÍ Gràcies.
(BARTOMEU entra a casa seva. DON AGUSTÍ se passeja fregant-se les mans de content.)
No pot pas anar millor,
és home de bona pasta,
de tractar-lo dona gust.
No s'hi perd l'estona... paga.
(Borgit a dintre.)
¡Quin escàndol!
(Recelós i mirant.)
És pels focs,
la gent veu l'ensarronada...
perillo, estant-me per 'quí...
aixís que els toqui...
(Senyal de diners.)
la marxa.

ROC *(A part i mirant-se a DON AGUSTÍ.)*
Tu treus càlculs... jo també,
ja veurem qui té més llana.

BARTOMEU *(Sortint de casa seva amb un paper embolicat.)*
Tingui.

D. AGUSTÍ *(Prenent-ho.)*
Bueno.

BARTOMEU Tot amb unces,
de qui sap quan les guardava.

D. AGUSTÍ *(Volent-se'n anar.)*
Amb vostre permís.

BARTOMEU Escolti,
endavant la propaganda
amb lo senyor diputat...

D. AGUSTÍ Per supuesto, i ésaltar-me
 creure's que la deixi córrer
 perquè he cobrat.

MERCÈ *(Sortint de casa seva.)*
 ¿Què heu dit, pare?

D. AGUSTÍ Torno.

BARTOMEU Vagi en nom de Déu.

D. AGUSTÍ *(A l'anar-se'n, a part.)*
 Ja farà prou, si m'atrapen;
 amb mi mateix, no hi parteixo,
 compte rodó, tot ganància.
 (Al ser quasi al foro, se li junta en LLUC que, de part detràs, lo toca per l'es-
 patlla.)

LLUC Ep, som dos.

ROC *(Vigilant-los.)*
 Amb mi no hi compten:
 dos i un, tres.
 (Senyalant-se a ell mateix.)
 ¡Aquest hi falta!
 (Se'n va detràs de DON AGUSTÍ i de LLUC.)

ESCENA 16

BARTOMEU, MERCÈ i, luego, ANTON, ENRIC, ALEIX i demás regidors. A l'últim, l'AGUTZIL.

BARTOMEU Endemés, ja és dat el cop:
 sens misteris puc parlar-ne...
 ¿No em coneixes algun canvi?,
 ¿no m'ho notes en la cara?

MERCÈ Us veig la cara de sempre...
 tot igual, el nas, les galtes...

BARTOMEU Vaig a dir-t'ho... no hi barrinis:
 tu l'has treta... ¡quina ganga!
 Ja no ets la Mercè com érets,
 ets... ets... una diputada.

MERCÈ ¿Jo? ¿I tindré d'anar a les Corts
 a fer la contra als que manen,
 a seure i a perdre el temps
 per arreglar-ne l'Espanya?

BARTOMEU D'això ens en cuidem els homes.

MERCÈ Si ens cuidéssim nosaltres,
 prou aniríem més bé...

BARTOMEU Pot ser, el que et deia és que et cases.

MERCÈ (*A part.*)
 Anem-li seguint la veta.
 (*Alt.*)
 ¿De debò?

BARTOMEU Ben cert; no falla,
 per tu el diputat sent...
 (*Surten los regidors.*)

ENRIC ¿Ell?

ANTON Si és sord com una tàpia.

BARTOMEU ¡Quina notícia més fresca!
 (*A MERCÈ.*)
 Ha trobat que érets molt guapa,
 que érets airosa i bonica:
 ha dit...

ENRIC ¿Ell?

BARTOMEU Sí.

ANTON Si no parla,
 és mut.

BARTOMEU Sord i mut.
 Quin diputat, pels que manen.
 (*Entre ell.*)
 Vet aquí perquè el bon home
 mai diu res i sempre calla.
 (*A MERCÈ.*)
 Per tu, Mercè, ¡quin marit!
 No té preu, és una ganga,
 ja pots dir-li lo que vulgues,
 ell no té de contestar-te,
 cap disputa mai tindreu.

MERCÈ Seré ditxosa.

BARTOMEU (*Als regidors.*)
 ¿On és ara?

ANTON Això et veníem a dir:
 en Bep se l'ha endut a casa.

BARTOMEU El murri, perquè li arregli
 lo del blat de moro...

ANTON ¡I vaja!

BARTOMEU L'en treuré i me'l porto aquí,
a mi em toca.

AGUTZIL *(Sortint amb un plec a la mà.)*
Han dut un parte.

BARTOMEU *(Prenent-li.)*
Per ell, de Madrid.
(L'obre i el dona a la MERCÈ.)
Llegeix-lo.

MERCÈ *(Llegint-lo.)*
¡Hi ha crisis!

ANTON *(No entenent-ho.)*
¿Crisis?
(Tots los regidors amb un pam de boca.)

BARTOMEU *(Volent donar el significat.)*
Bullanga,
vol dir, tontos.

ANTON ¿Ja hi tornem?

BARTOMEU *(Entre ell.)*
Del que hi ha, tinc d'enterar-me.
(Alt i pel plec.)
Jo mateix l'hi vull portar.
(A MERCÈ.)
Arregla el quarto i la sala.

MERCÈ Tot lo pis faré que brilli
com una tassa de plata.

BARTOMEU Muda't, ves, posa't lo bo
i les joies de la mare.

MERCÈ Me posaré tan bonica
que a tothom semblaré una altra.
(BARTOMEU se'n va pel foro. MERCÈ entra dins de casa seva.)

ESCENA I7

ANTON, ENRIC, ALEIX, regidors. Després, NOFRE i QUICO.

ANTON ¡Potser es creu que en lo clatell
 ens l'hi plantarà, la bleda!
 Lo diputat vol a casa
 per mirar-ne si s'arregla
 allò dels consums...

ENRIC ¿I doncs?

ALEIX Sí... sí...

ENRIC I que va ser molt crespa.

ANTON Tal, que el claven a presidi,
si la justícia va recta.
(Surt NOFRE amb en QUICO.)

ENRIC ¿D'on vens, tu?

Nofre ¿Jo? Del treiato
he fet parar la comèdia
perquè lo castell de focs
la gent poguéis anar a veure.

AGUTZIL ¡Si ja està llest!

QUICO ¡Vui que hi tornin!

NOFRE ¿Han sigut...?

ANTON Cosa excel·lenta,
per l'istil de los demés,
res del que es fa s'ensopega.
Veurem la marxa dels llums.

NOFRE ¿Quan és?

AGUTZIL D'aquí a una estoneta;
a les nou, diu el programa.
Mes, per saber l'hora certa,
¿com ho farem?

ANTON ¡Ai, gran ximple!
Prou bon rellotge me sembla
que tenim.
(Senyalant lo rellotge de sol de la casa de la vila.)

AGUTZIL ¿Aquest?

ANTON Aquest.

AGUTZIL Si és de sol, ¡com se pot veure
l'hora que és, sent a les fosques!

NOFRE Hi encens una atxa de cera.

AGUTZIL No n'hi haurà prou, amb una atxa.

ANTON N'encens dugues.

ENRIC ¡Si que ets enze!
(Entra l'AGUTZIL a casa la vila i surt BARTOMEU pel foro.)

ESCENA 18

NOFRE, QUICO, ANTON, ENRIC, ALEIX, BARTOMEU, regidors.

BARTOMEU M'he repensat pel camí,
giro cua i torno enrere,
no està bé que tot un batlle
vagi a passar papeletes.
El que importància no es dona,
ja se sap, ningú el respecta.

(A part.)

Don Agustí que se'n cuidi,
ell veurà com se maneja,
per 'xò ha cobrat...

(Alt.)

No em rebaixo
ocupant-me en semblant feina.
¿On és l'agutzil?

AGUTZIL *(Encenent les atxes del balcó.)*
¡Cucut!

BARTOMEU ¿Què fas, aquí dalt?

AGUTZIL Encendre
aquests llums perquè a les fosques
i de nit, l'hora no es veia.

BARTOMEU Ben pensat, i a fe, m'estranya
que hagi tingut tanta idea.

ANTON *(Per ell i NOFRE.)*
¿D'ell? ¡Sí! De nosaltres dos.

NOFRE És cosa d'aquest i meva.

BARTOMEU A cada u el que siga seu.

ANTON I roba el que es puga prendre.
 (Surt lo secretari.)

ESCENA 19

Mateixos, LLUC.

LLUC ¡Bartomeu! ¡Bartomeu!

BARTOMEU ¡Parla!

LLUC ¡Gran notícia! ¡Forta i crespa!
El ministeri, el govern,
tal vez vaya de costellas,

segons parts de Madrid
de què la gent està plena.
Hay cri...

BARTOMEU ¡Crisis, ja ho sabem!

LLUC ¿Que lo saben i s'ho prenen
con tanta tranquilidad?

BARTOMEU Plorarem, si vos ho sembla.

LLUC *Llorar no, pero obrar sí,
con medidas muy enérgicas.
(Baix.)
Se hacen méritos, d'aquest modo,
i el govern los recompensa.*

BARTOMEU *(A part.)*
¡És veritat!

LLUC En primer lloc,
s'han de suspendre les festes.
Basta...

ANTON ¡Ca!
(Mostres de desaprovació entre tots els regidors.)

BARTOMEU ¡No m'hi conformo!
Tot justament, de no fer-les,
vindríem a demostrar
que té importància la gresca
que a Madrid s'ha promogut
i, ben lluny, res ha de témer,
el govern que està molt fort
i compta amb gent que el defensa
amb provat desinterès,
com nosaltres, per exemple.

LLUC *Esto lo encuentro muy justo.*

BARTOMEU *Ja que en Lluç así lo encuentra
i com jo tots opineu,
vagin endavant les festes,
mes, perquè l'activitat
i el bon zel lo govern veja,
aixís com en dur-li llei
de ningú anem al darrere,
en estat de siti el poble
posaré, feu-ne la prèdica.*

LLUC *¿Un sermón?*

BARTOMEU Sí.

ANTON Vol dir el bando.

BARTOMEU És igual.

(*ALLUC.*)

Ben poques lletres:
que vingui a dir que, al govern,
tothom té el dever de creure,
vagi dret o vagi tort,
i si algú contra ell li aixeca
alguna veu o algun crit,
garrotada i força llenya.
Aixís és com hem d'obrar.

ANTON ¡Ens toca!

NOFRE ¡De quina manera!

ALEIX Sí, sí.

ENTIC ¡Vaia!

BARTOMEU A fer l'escrit
i a buscar els civils aneu-se'n
perquè vinguin de seguida
a posar l'estat de guerra.
Aquest govern és el nostre,
al seu costat jo estic sempre.

ANTON Jo també.

ENRIC També.

NoFRE També.

BARTOMEU I, si per desgràcia queia,
ja en poden buscar, no en troben
cap més amb tanta decència.

ANTON ¡Oh!, si cau, me'n vaig a casa.

BARTOMEU Tots faríem la mateixa.

(Assentiment de tots los regidors. Surt ROC amb un plec a la mà.)

ESCENA 20

Mateixos i Roc.

ROC Un telégrafo que al sobre
 diu «*al alcalde y urgente*».

BARTOMEU (*A LLUC.*)
 Veiam què és.

ROC Pel diputat,
 n'han dut un d'igual manera.

LLUC Lo ministeri ha caigut.

BARTOMEU Voleu dir que...

LLUC Ja és a terra.

ROC ¿No diu si algú hi ha pres mal?

BARTOMEU No m'estranya, prou que es veia.
 ¡Un govern tan desastrós!

ANTON ¡Tan dolent!

NOFRE ¡Tan pocapena!

ENRIC Que sols pensava en cobrar.

BARTOMEU I res de fer carreteres.

LLUC Ni carrils.

ANTON Cop de torró,
 i per Espanya, misèria.

NOFRE ¡No sé com ha durat tant!

BARTOMEU Temps ha que el 'vien de treure.

LLUC (*Pel parte.*)
 Ademés, porta el despatxo
 que el nou govern se presenta
 com verdader liberal.

BARTOMEU D'això res tenim que fer-ne,
 no pot ser un ajuntament
 cos polític de cap mena.
 Som d'en Pau quan mana en Pau,
 puja en Pere, som d'en Pere.
 ¿No trobeu?

ANTON ¡És clar!

ALEIX Sí... sí...

BARTOMEU (A LLUC.)

Feu un bando ben de pressa
en què es diga an els del poble
que, si el canvi no els alegra
i crits de «*Viva el gobierno*»
per tots cantons no se senten,
rebi qui rebi, ha de córrer
en abundància la llenya.

ROC Garrotada, que el govern
amb sang entra, com la lletra.

BARTOMEU Vindran bé les lluminàries,
res costa de donar a entendre
que les fem perquè...

ROC Ha caigut
en Pau...

BARTOMEU I ha pujat en Pere.
(A ROC.)
Cuita a repartir els llums
per fer la professó aquella.

ROC La marxa de les antorxes.

BARTOMEU Tot farà més bona encesa.
(Surt BEP. ROC i altres homes van repartint ciris, atxes, bombes de paper,
fanals, cerilles, etc., etc.)

ESCENA 21

Mateixos i BEP.

BEP Estem perduts.

BARTOMEU ¿Per què?

ANTON ¿Com?

BEP El govern ens clava fora,
ens treu de l'ajuntament
punt en blanc i un altre en nombra.

BARTOMEU No pot fer-ho.

BEP Doncs ho fa.

ANTON ¿I la llei?

BEP La deixa córrer.

NOFRE Jo no em mouré.

ANTON Jo tampoc.

BARTOMEU Només per punt, no em vui moure.

ENRIC ¡Sí que estaria bonic!

BARTOMEU A mi m'ha nombrat el poble,
doncs el poble m'ha de treure.

LLUC *Sí senyor, esto pertoca.*
 (A part.)
 (¡Alto! Es preciso nadar
 i saber guardar la roba.)
 (Surt Roc seguit d'una porció de gent que porten al mig la patum.)

ESCENA 22

Mateixos, Roc.

BARTOMEU ¿Què hi ha, Roc?

ROC Una bullanga.

BARTOMEU Perquè ens treuen deurà ser.

ROC No, és perquè, tenint motius,
està indignada la gent,
puix s'ha explotat a tothom
amb les festes que s'han fet.
Tant, que aquesta ensarronada,
com és vist i manifest,
sols ha servit perquè algú
hi hagi aprofitat el temps,
pagant-li l'estona i ganes
los altres de bona fe.
I, cansat tothom de veure
per les places i carrers,
a tothora amunt i avall,
per tots los cantons i indrets,
aqueix dimoni de bèstia,
miloca de nou invent,
que ve a ser-ne un megateri
amb més coll i el doble lleig,
la patum, de la que es burlen
homes, dones, xics i vells,
a no ser jo, la cremaven
per no veure-la mai més...

L'he feta portar aquí,
què n'hem de fer, vós direu.

BARTOMEU No estic per 'xò; el que voldria
saber, si de cas és cert
que m'han de prendre la vara
i a qui la dona el govern.

(Surt PEPET, que ha sentit los dos últims versos.)

ESCENA 23

Mateixos, PEPET i luego MERCÈ.

PEPET A mi.

BARTOMEU ¿A tu? No em facis riure.

PEPET Aviseu-me en estant llest
i, en 'cabat, deu-me la vara.

BARTOMEU No pot durar, aquest govern,
¡i que malament comença!
Me'n vaig a veure corrents
el diputat, que ho desfaci.
Com que es casa amb la Mercè...

PEPET No hi penseu.

BARTOMEU ¡Tu ho privaràs!

PEPET Quansevol, fins ell mateix...
¡Com que l'home ja és casat!

LLUC *(A part.)*
¡Oh!

BARTOMEU ¡Casat! ¡Reina del cel!
(Cridant.)
¡Don Agustí!

ROC ¿Faig la crida?
Ha fugit, no el trobareu.

BARTOMEU M'ha enganyat.

ROC No ha sigut sol.

LLUC *(A part.)*
¡I em mira! Escapar convé...
(Desapareix dissimuladament, anant-se a amagar sota la patum.)

PEPET Ja us ho deia, és un pillastre.

ROC ¡Com en Lluc!

PEPET Vaia un parell.

BARTOMEU ¿On és?

NOFRE ¡Ai! ¡Ai!

ANTON Era aquí...

ROC S'ha perdut.
 (A part.)
 Dissimulem.
 (Surt MERCÈ de casa seva.)

MERCÈ Ja estic mudada.

BARTOMEU Desmuda't.

MERCÈ ¡Sí que és bonic!

BARTOMEU ¡No, que és lleig!

PEPET Digueu-li que no es desmudi.
 (A tots los regidors.)
Feu-ho tots, perquè us convé.
Si m'hi caso, punt en boca,
callaré i res no temeu;
del contrari, lletra a lletra,
de seguida, ara mateix,
conto lo del blat de moro,
lo dels consums, lo del tec,
lo de fer passar el carril
atravessant el passeig,
lo de vendre's tota l'aigua
de mina que el poble rep,
lo de pagar-ne los comptes
de fer uns pous a doble preu,
lo que hi ha del cementiri
i un grapat de coses més,
entre altres, que no s'arregla
sens conveni un expedient
i que ningú cobra un cèntim
si no dona l'establert.
 (Anant senyalant regidors.)
I de vós, de vós, de vós,
de tots plegats, acabem.
Sí, de tots contaré històries
que us faran fondre molt greix,
detallant d'on han sortit
los quartos que han de valer

los terrenos que heu comprat,
les cases que vos heu fet.

NOFRE Que es casi.

BEP ¡Què se us en dona!

NOFRE ¡És un bon minyó, en Pepet!

ALEIX Sí, sí.

BARTOMEU Jo no tinc cap ceba
que em faci coure els ulls, mes...
ja que tots vos empenyeu
i com que sempre soltera
no ha de ser-ne la Mercè
i de petita, es pot dir,
porta llei an en Pepet
i jo vui fer-la ditxosa,
li dono el consentiment.

ROC Aixís, home.

PEPET Bé.

MERCÈ La terra
me l'haveu tornada en cel.

NOFRE *(A QUICO.)*
Digues: «D'avui en molts anys...»

QUICO Jo, no.

NOFRE Cuita.

ROC És molt creient.
Feu-li tornar a dir la dècima.

(PEPET, enraonant amb MERCÈ; los regidors, amb en BARTOMEU al mig i, a l'altre cantó, NOFRE, QUICO i ROC.)

ANTON *(Volent indicar que en PEPET calli.)*
Ep...

ENRIC *(Volent indicar que en PEPET calli.)*
D'allò...

BARTOMEU *(Indicant-ho a PEPET.)*
Tu...

PEPET *(Entenent-ho.)*
¿Que són meus?
(Surt l'AGUTZIL amb dos guàrdies civils.)

ESCENA 24

Mateixos, AGUTZIL, civils, després, homes.

AGUTZIL Aquí estan los dos civils,
per posar l'estat de guerra.

ROC No pas en aquesta terra.

AGUTZIL ¿Ja no es posa?

ROC ¡Ca! Ni els mils.

AGUTZIL ¿Contraordre?

ROC Coses d'Espanya.

AGUTZIL *(Als civils.)*
Pues se pueden envolver.

ROC *(Als civils.)*
¡Firmes! No s'han de mover.

PEPET ¿Per què?

ROC *(A PEPET.)*
 ¡Veuràs si tinc manya!
 (Alt.)
Si ens desfem de la patum,
recobrem tots el sossego,
fusellem-la, jo dic: «Fuego».
i aquests contesten: «¡Pum pum!».

ALEIX }
POBLE } Sí, sí.

PEPET Però...

ROC *(A PEPET.)*
 És necessari.
 (Als civils.)
Apunteu, fue...
 (La patum se mou agitadíssimament.)

BARTOMEU ¡Sant Antoni!
 (Senyant-se.)

AGUTZIL ¡És viva!

ANTON ¡Es mou!

NOFRE ¡El dimoni!

ENRIC ¡Bruixeria!
 (A l'últim, cau la patum de tan moure's i queda LLUC en descobert.)

TOTS ¡El secretari!

ROC ¡Con que lo habemos cogido!

BARTOMEU ¡Estrafolari!

LLUC ¡Perdó!

ROC Aquest cop no es dirà allò
de «No pudo ser habido».

*(Surt una porció de gent, tots amb comptes a la mà. L'AGUTZIL ha parlat amb
ells i els presenta. Amb lo barullo que mouen, tothom se gira.)*

PEPET ¿Què tenim?

AGUTZIL Que aquests bons jans
han treballat per les festes
i se troben, un cop llestes,
amb los comptes a les mans...
ningú els paga...

BARTOMEU ¿Què es pot fer?

PEPET No em vau creure, us avisava...

BARTOMEU Si aquell ens entabanava...

PEPET *(Als dels comptes.)*
D'arreglar-ho miraré.

ROC Jo ho pago tot.
(Sorpresa general.)

BARTOMEU ¿Tu?

PEPET ¡Roc!

ROC ¡Jo!
¡No tingués altres apuros!

BARTOMEU *(Baix, a ROC.)*
¿Fins els meus quatre-cents duros?

ROC *(Traient-se diners de la butxaca.)*
Tres...
(A LLUC.)
I cent...
(LLUC els dona an en BARTOMEU.)
Compte rodó.
Al marxar don Agustí,
després de pactar amb aquest,
l'agafo i dic: «¡Juguem net!,
¡tot lo que porta és per mi!»

M'ho dona, ja estem entesos,
trist i capmoix se n'ha anat.
Tu paga an els seus inglesos.

REGIDORS I }
ACREEDORS } ¡Viva en Roc!

BARTOMEU ¡Bona lliçó!

PEPET Sí, diu: no s'ha de prometre
tot un poble comprometre
servint-ne d'explotació
i pel regosig mostrar
són de més rància costum
les patumes i patums,
han fugit per no tornar,
que, en festes, lo bon sentit
en avenç 'vui les inspira
i, del nostre sigle, mira
que ne reflectiu l'esperit.
S'ha comès molt desacert,
los medis que tinc són pocs,
preparar un castell de focs
sols he pogut i un concert.

Roc (*A ALEIX, per LLUC.*)
¿Què en farem?

LLUC *No m'embolico
nunca més.*

BARTOMEU Ja és necessari.

PEPET (*A LLUC.*)
Aneu-se'n.
(*Se'n va LLUC.*)

NOFRE (*A PEPET.*)
De secretari
podries fer-ne an en Quico.

AGUTZIL Ve don Piñones aquí.

PEPET Que es quedi li he demanat.

AGUTZIL (*A Roc.*)
M'agrada aquest diputat
perquè el que vols li pots dir.

Roc (*Fent el tonto.*)
¿Tot?

AGUTZIL Tot, fins paraulades.

ROC ¿Veiam?

AGUTZIL Té.

(Surt el diputat seguit de RAMON. L'AGUTZIL li diu cridant:)

Ets un indecent.

(Lo diputat li clava empenta i en RAMON, puntapeu. Sorpresa de l'AGUTZIL.)

¿Has vist, Roc? ¡Un sord que hi sent!

ROC *(Rient.)*

¡I que pega clatellades!

ESCENA ÚLTIMA

Mateixos, DIPUTAT, RAMON, POBLE.

(Tots los regidors s'acosten al diputat, fent compliments. En PEPET li presenta la MERCÈ.)

PEPET ¡La Mercè!

MERCÈ Molt servidora.

AGUTZIL *(Veient el diputat, que parla amb MERCÈ.)*

Un mut que parla... ¡Jesús!

BARTOMEU *(Sorprès, a PEPET.)*

¡Ens ha enganyat! ¡Quin abús!

PEPET Fer-ho ha volgut a l'hora
per no havè's de comprometre
i conèixe-us a vosaltres.

BARTOMEU Això és jugar amb nosaltres.

ANTON Sí que és viu.

AGUTZIL Té molta lletra
menuda.

NOFRE *(Que no s'ha acostat a ROC.)*

Vaig a trobà'l,
a demanar-li un empleo
per 'quest.

ROC ¿De guardapasseio?

NOFRE De...

(Preguntant-ho a QUICO.)

¿Què vols ser?

QUICO General.

ROC Poca feina i ben pagada.
(L'AGUTZIL, a una indicació de PEPET, ha tret cadires i són per l'escena. Los regidors s'hi assenten i el poble s'apodera de les altres al començar el foc.)

ANTON }
POBLE } ¡Els focs!

NOFRE *(Per un coet.)*
¡Ma! ¡Que amunt!
(Crits d'admiració entre el poble.)

QUICO ¡Ui!

ROC ¡Ai!

BARTOMEU ¡Com va baixant!

AGUTZIL Un desmai.
(Foc de bengala vermell.)
Toda la tierra encarnada.
(No ho veu bé perquè al davant hi ha gent dreta.)
Enfilado se ve bien.
(Ho diu al diputat després d'haver-se enfilat a una cadira. Tots els regidors l'imiten i no queda ningú sense ser a dalt de la seva cadira respectiva.)

PEPET *(Atinant-hi.)*
Deixar-los aquí és atràs,
¿què diran?

BARTOMEU ¿Qui?

PEPET *(Senyalant el públic.)*
Aquells senyors.

AGUTZIL Si...

ROC S'arregla...

BARTOMEU *(Dirigint-se al públic des de dalt de la cadira, com tots els demés.)*
Bona gent...

MERCÈ Dispensin vostès...

PEPET Humil.

NOFRE *(A QUICO, aixecant-lo a pes de braços.)*
Digues tu.

QUICO No vui.

ANTON No en balde...
(Ràpid.)

PEPET *(Per fer cessar el desconcert.)*
¡Prou!

BARTOMEU En nom de l'exarcalde,
parli per tots l'agutzil.

Roc L'han posat al mig del fang.

AGUTZIL *(No sabent què dir.)*
Per veure els focs...

Roc *(Interrompint-lo.)*
Ho capgires.

AGUTZIL S'hi poden llogar cadires...

Roc *(Al públic.)*
Mes, per vostès, són de franc.

PEPET Parli en Roc.

Roc

Parlaré.
(Al públic.)

No ho prenguin per exigència,
si pretenc que, sens clemència,
vagin fent lo que els diré.

¿Estan? Doncs com la patum.
(Amb veu de mando.)

Prepareu... apunteu... *fuego...*
(Esverat i tapant-se les orelles.)

per compte de tirar, els prego
que amb les mans facin pum, pum.

S'ha acabat.

Les tres germanes

Quènto fantàstic en tres actes dividits en vuit quadros, per Rossendo Arús i Arderiu

Repartiment

FILOMENA

ELVIRA

CLARA

ANGÚSTIES

LO DUC DE LES SURERES

AMBRÒS (un majordom)

LO MARQUÈS DE VISTALEGRE

LO MARQUÈS DE CASTELLTORT

LO MARQUÈS DE PUIGVEDELL

ERICA (lo gènit del bosc)

DEGOTALL (lo gènit de la font)

OLIVER (patge)

HOMES 1, 2 i 3

Guerreros, homes i dones del poble, patges, genis, bailarines, etc.

ACTE I

QUADRE I

Siti pintoresc. A la dreta, lo castell senyorial del DUC amb les seves torretes, muralles, fosses i pont llevadís. A l'esquerra en primer terme, una fonteta mig destruïda, raja l'aigua contínuament per una canaleta. Al fondo i al mig, un roure gros i corput.

ESCENA I

HOMES 1 i 2, poble. A poc, AMBRÒS en una finestra del castell llegint un paper. Dos patges amb atxes enceses fent-li llum. Los primers estan reunits sota lo castell i mirant fixo dret a les finestres.

HOME 1 Aixís se diu.

HOME 2 Massa ho crec.

HOME 1 Per això ens han cridat ara.

HOME 2 Mira, s'obre una finestra.

HOME 1 A veure...

HOME 2 Que Déu ho faça.
(Tot lo borgit que hi havia para de prompte a l'aparèixer AMBRÒS en una finestra llegint un paper i fent-li llum dos patges.)

AMBRÒS *(Al poble.)*

¡Silenci!

(A un patge.)

Tu, que no em cremis.

Som-hi.

(Llegint lo paper.)

«Vassalls i vassalles,
lo gran duc de les Sureres
nostre bon amo i senyor...»

(A l'altre patge.)

Aparta una mica l'atxa.

(Tornant a llegir.)

«vos fa saber per ma boca
que la nova que us alarma
i tan moixos vos fa estar
no pot ser-ne més exacta.
No ens feu més de mal de cap,
torneu-se'n a vostres cases,
i al tercer toc de corneta
tots aquí una altra vegada.
Vaja, aneu en nom de Déu,
Aneu, vassalls i vassalles.»

(AMBRÒS i los patges se fiquen dins, se tanca la finestra i tot lo poble va retirant-se trist.)

HOME 1 Tenir d'anar a la guerra...

HOME 2 A morir sense cap ganes.

HOME 1 Ves ¿què hi anem a buscar?

HOME 2 Que ens treguin un braç o cama.

HOME 1 El ser vassall és un gust...

HOME 2 No me'n parlis...

HOME 1 Rep...

HOME 2 ¡I calla!

(Se'n van. Surten del castell lo DUC de les Sureres i AMBRÒS.)

ESCENA 2

DUK i AMBRÒS.

DUK Se va acostant per moments.
¡Ah! ¿Què me'n dius, de la marxa?

AMBRÒS Que ni menos vos conec:
¿vós anar a la batalla...?

DUK Doncs si fossis al meu puesto...

AMBRÒS Tranquil·let m'estava a casa:
la forquilla, la cullera,
veus aquí les meves armes;
es maten pel món, que es matin,
jo, procurant engreixar-me:
a la guerra s'hi pren mal
i no se n'hi pren a la taula.

DUK Està clar, tu ets diferent,
a mi la glòria em reclama,
i no et pensis és un dir, no,
hi vaig de molt mala gana.
Això de que et facin coix...

AMBRÒS O borni.

DUK No hi trobo gràcia.
Mes so duc i tinc d'anar-hi
per lo bon nom de la casa,
ja per covard la noblesa
amb el dit tota em senyala
i ningú queda per 'nar-hi,
calcula quin retallar-me

si fes l'orni... de segur
que mes filles no es casaven.

AMBRÒS ¿I per què?

DUC ¿Qui les voldria
si amb aquesta infamant taca
s'entelaria l'escut?
Com tu no en tens...

AMBRÒS (¿Jo? Ni ganes.)

DUC Cinc sureres en camp d'or
i catorze aglans de plata.
El que té un escut aixís
deu conservar-lo sens tatxa
i té de fer-ne el valent
i té d'anar a la batalla.
Sí, sí, sí; quant més hi penso,
més veig que és una tontada,
però ja que tots hi van
fora mengua aquí quedar-me.
¿La Palestina, a propòsit,
deu ser molt lluny?

AMBRÒS Una ganga.
Em contava l'altre dia
el Serafí de cal sastre
que s'hi està prop de dos mesos.

DUC ¡No et dic res de la distància!

AMBRÒS I vós que a dalt de cavall...

DUC Un segon m'és hora llarga,
tot me fa mal de seguida,
el cos, l'esquena, les cames...

AMBRÒS Ja us divertireu un xic.

DUC El meu escut ho demana
i paciència... el que m'inquieta
són mes filles, sense mare,
ni ningú que les vigili...
jo tant temps fora de casa...

AMBRÒS ¿I jo?

DUC Bé...

AMBRÒS Luego l'Angústies...

Duc Tu no ets gaire espavilat
i l'Angústies és molt tana,
per quadrar a les tres noies,
molta vivesa fa falta.

AMBRÒS No m'ho crec aixís, ¡pobretes!

Duc Jo tampoc a ser com antes,
però a sa edat, cada dia
més a la malícia avancen;
mira't diumenge al matí
què em va preguntar la Clara:
«¿per què els coloms fan gu... gu...?»

AMBRÒS ¿I com us en vau sortir?

Duc Amb resposta delicada
molt a temps, que em va costar
més d'una hora de trobar-la,
«per què els coloms fan gu... gu...»
li vaig dir, «pel mateix, Clara,
que fan co... coc les gallines»,
d'aquest modo se la tanca.
Però això res no hi faria
si no hagués vist l'altra tarda
dos o tres joves per 'quí
a les finestres mirant-ne.
Per mi no crec que rondessin.

AMBRÒS No, ni per mi tampoc.

Duc Àngela.

AMBRÒS ¿Donques com s'arregla?

Duc Aguarda:
t'ho diré amb peces menudes
punt per punt randa per randa;
ja veuràs, mentres hi penso,
no vos deixo ni una malla,
tens de mirar la manera
de fer ingressos d'importància,
això es pot allargar molt
i si a cas a mi em faltaven...

AMBRÒS Això arrai, daré les ordres
per fer al bosc una tallada.

Duc ¡Déu te'n guard! ¿No saps que el geni
que en allí hi té la morada
des de los sigles més remots

és el protector de casa?
Quedaríem ben guarnits,
no en vulguis més de desgràcies.
Lo que sí vui, i t'ho mano
que se'm compleixi sens falta,
és treure'm aquesta font:
em repugna de mirar-la,
de tot el mal que em pervé
n'estic cert que ella és la causa.
Mans a l'obra de seguida,
que no hi siga a ma tornada.
(La font gira el raig cap al DUC i el mulla.)
¿Qui és que rega i no mira
cap a on ne fa anar l'aigua?

AMBRÒS Això és regar fora el test.
¿Ho enteneu? La font s'enfada,
haurà sentit la vostra ordre
i dirà «doncs me la pagues».
Jo la deixaria estar,
que si el seu geni hi pren cartes...

DUC Bah, bah, bah, si ens escoltéssim
als genis mai s'acabava;
et dic a terra, i a terra,
an a mi amb l'Erica em basta.
Ves a buscar-me les noies,
totes tres aquí an el acte.
*(Surt del castell corrents ELVIRA seguida de CLARA; després FILOMENA, que
s'apoya amb donya ANGÚSTIES.)*

ESCENA 3
Els mateixos, ELVIRA i CLARA.

ELVIRA Ja hi som.

DUC I ben a propòsit.

AMBRÒS *(Mirant.)*
No la veig.

ELVIRA Si com nosaltres
no se'n troba qui les busqui.
¿Diu que esteu a punt de marxa?
És clar, deveu despedir-vos
de les filles com bon pare,
elles totes se les pensen

i us venen sense buscar-les.
Anar a la guerra fa tonto,
a donar un passeig encara,
això vol inclinacions,
no heu nascut per les batalles,
ni podreu dormir al migdia
ni podreu anar de caça,
i ara ves d'aquí i d'allà
i ara fuig que si no et maten;
vamos no té de ser viure,
si torneu, vindreu més magre.
¿D'allà on teniu d'anar
no se'n diu la Terra Santa?
Santa i moren com a mosques,
si és dimoni...

Duc

Calla, calla,
si no fossis una noia
et diria que ets xerraire
ja de sempre n'has tingut
el vici de parlar massa.
(*A CLARA.*)
¿Què en penses de ma sortida?
(*Vcient que va a parlar ELVIRA.*)
A tu t'ho pregunto, Clara.

CLARA Jo penso que feu molt bé de sortir, ja que us agrada.

DUC Agradar-me, no del tot.

CLARA Allavors feu mal d'anar-se'n.

Duc Si és impossible que em quedi.

CLARA Sent aixís, poseu's en marxa.

Duc *(A AMBRÒS.)*
Té viva, és oportuna,
i unes respostes que et tanquen.
¿La Filomena?

CLARA Ja ve.

ELVIRA Com que de seguida es cansa,
deu reposar, dona un pas...
alto.

DUC No camina gaire.

ELVIRA És un medi que l'evita
de donar males girades.

DUC Té unes sortides... Un dia...
(Ve FILOMENA agafada en lo braç d'ANGÚSTIES.)

ELVIRA Mireu-la.

ELVIRA Cuita, catxassa.
(Anant a ella.)
A veïam qui primer arriba
a tocar la mà del pare.

ESCENA 4
Mateixos, FILOMENA, ANGÚSTIES.

FILOMENA *(No movent-se del seu pas.)*
Vaia unes ganes de córrer...

DUC *(Acostant-s'hi.)*
¿No et trobes bé? ¿Estàs malalta?

FILOMENA No tinc res, fora d'estar
una miqueta cansada.

DUC ¡Cansar-se una noia jove!

ELVIRA ¿Què faràs quan siguis àvia?
Des del llit a la cadira.

ANGÚSTIES Apoieu-se amb mi.

FILOMENA No, gràcies.

AMBRÒS *(Baix, a ANGÚSTIES.)*
(Si voleu que jo m'hi apoïï...)

ANGÚSTIES *(Baix, a AMBRÒS.)*
(¡Imprudent! Si el duc repara...)

DUC Filomena, has de mudar,
no t'esforces, et planys massa.
¡És meva tota la culpa,
de petites no us renyava!
Per compte de castigar-vos,
sempre petons i abraçades...

CLARA Si sou tan bo...

FILOMENA Tan...

- ELVIRA Tan maco.
(*Totes l'acaricien.*)
- DUC Postures... aixís m'enganyen.
- AMBRÒS (*Baix, a ANGÚSTIES.*)
(Feu-me'n a mi, de postures.)
- ANGÚSTIES (*Baix, a AMBRÒS.*)
(¡Comprometedor, canalla!)
- DUC Soc el pare més feliç
quan me trobo entre vosaltres,
i, sense que me n'adoni,
els ulls se m'omplen de llàgrimes.
(*A AMBRÒS, que parla amb ANGÚSTIES sense que ella li faci cas.*)
¿Què fas aquí?
- AMBRÒS (*Dissimulant traient-se lo mocador i eixugant-se els ulls.*)
M'enterneixo.
- DUC M'està bé, prò més encara
que te'n vagis de seguida.
(*A ANGÚSTIES.*)
I vós també.
- AMBRÒS (*A ANGÚSTIES.*)
(Això m'agrada.)
- DUC Vui quedar sol amb mes filles,
amb això, sobreu vosaltres.
- AMBRÒS (*A ANGÚSTIES.*)
(Ara podrem...)
- ANGÚSTIES (*Baix, a AMBRÒS.*)
(Temerari.)
- DUC (*A AMBRÒS.*)
D'aquí un quart emprenc la marxa,
fes que tot estigui a punt
per no tenir d'aguardar-me;
els guerreros, els vassalls,
del pendó treu-ne les arnes,
al meu Moro, sobretot,
no li deu gens de civada,
ordi, segó ni garrofes,
herba seca i força palla;
potser aixís, debilitant-lo,
de saltar no tindrà ganes.
- AMBRÒS Vaig a fer-ho.

DUC Per 'xò cobres.

AMBRÒS *(Baix, a ANGÚSTIES.)*
(¡Ai, Angústies!)

ANGÚSTIES *(Baix, a AMBRÒS.)*
(Calla, calla.)
(AMBRÒS va a entrar al castell quan el DUC li diu los dos versos que segueixen.)

DUC Fes que es dongui la senyal
terreteri tres vegades.
(Se'n van AMBRÒS i ANGÚSTIES.)

ESCENA 5

DUC, CLARA, FILOMENA i ELVIRA.

DUC Ara, lluny de testimonis,
filles meves, escolteu.

ELVIRA A escoltar-vos estem promptes;
parleu, pare, i respondrem.

DUC Elvira...

ELVIRA ¿Què?

DUC Molta aurella
i poca boca.

ELVIRA Comprenc.

DUC Començo.

ELVIRA Ni dic paraula.

DUC Aquesta hi ha estat de més.
Me'n vaig a la Palestina,
ma tornada sols sap Déu.

ELVIRA ¿Com se fa per preguntar-li...?

DUC Fins potser no tornaré.

CLARA Pare...

FILOMENA Pare...

ELVIRA ¡Quina estada!

DUC És un dir, no us alarmeu.
Mes d'aquí a allà, de tots modos,
ne passarà molt de temps
i amb neguit sempre estaria,

perquè us estimo amb excés,
 si descuidava de prendre
 les precaucions que exigeix
 lo trist estat d'abandó
 que jo anant-me'n quedareu.
 Com més se guarda una noia
 més segura se la té.
 Aixís lo primer serà
 tancà-us-e hermèticament
 a vosaltres i a l'Angústies
 dintre d'aquí, del castell.
(Senyalant-lo.)

FILOMENA Tancades...

ELVIRA Com a cotorres...

CLARA Totes soles...

ELVIRA No tindrem
 a ningú amb qui parlar...

CLARA ¡Oi tal!

FILOMENA Sí...

ELVIRA M'enyoraré...

FILOMENA ¿I pel menjar com s'arregla?

DUC Cessi l'alarma en què us veig.
 No s'arriba als cinquanta anys,
 com tinc ara, sens saber
 que és impossible la vida
 si es descuida l'aliment.
 Amb aquest únic objecte,
 posant a prova lo seny,
 he buscat i rebuscat
 i ha sigut l'èxit complert.
 Penjo allí una corriola,
 a la finestra, ¿veieu?,
(Ensenyant-se-la, elles la miren.)
 ja té la corda passada,
 a l'últim hi ha un cistell...

ELVIRA Bé, sí, amb tot això no es dina.

CLARA ¿Què s'hi posa?

DUC El que vulgueu,
 lo que vos vingui de gust.
 Ho escriviu en un paper,

l'Ambròs està a punt i el rep,
va a buscar lo que us fa falta,
vos ho porta i al cistell.
Per 'quest medi m'estalvio
de carregar amb més servei
que, fora els quartos que costen,
als galans fan de correu.
No obstant estes precaucions,
me n'aniria amb recel
si a lo bon gènit Erica
vostra guarda no deixés.

CLARA ¿El gènit Erica?

FILOMENA ¿El gènit?

ELVIRA Mentres ell hi vinga bé.

DUC ¡Batxillera! Quan jo parlo...
Ha sigut des d'antic temps
el protector de l'escut,
la família i el castell.
No me'n dubto ni que surti
de seguida, ara mateix
demanant-li per favor...

ELVIRA Feu-ho pare; que el venerem.

DUC Gènit dels boscos, Erica,
no sigues sord al meu prec:
vine aquí per a salvar-ne
d'un pare lo viu recel.
Si guardar una filla costa,
recorda't que jo en tinc tres.

*(Les branques del roure que està al fondo com s'ha dit s'aparten i deixen veure
entre el fullatge al gènit ERICA.)*

ESCENA 6

Los mateixos, ERICA.

ERICA Aquí em tens ¿què és lo que vols?

DUC És ell, sí, Erica; el conec.

ERICA ¿Com pot ser, si mai m'has vist?

DUC T'he conegut, no hi fa res.
Aquest aire de bondat,
la manera com se't veu,

i el principal, sobretot,
al sortir has dit: «Aquí em tens».

ERICA ¿No t'encarregà, al morir,
 el teu avi don Josep
 de que el bosc mai no toquessis
 per no donar-me turment?

Duc Exacte, al peu de la lletra
 tu diràs si ho he complet.

ERICA Per 'xò vinc perquè em reclames,
digues de mi què pretens.

DUC Bon gènit, lo que volia...

ERICA És deixar-ne sens recel
a tes filles que se queden
totes soles al castell,
i ademés que a la tornada
tu poguessis sapiguer
si durant la teva ausència
la conducta ha estat...

Duc Això és,
no hi falta ni punt ni coma,
m'acertes el pensament,
ja que saps tot lo que vull,
et faig gràcia del demés.

ERICA Complaure't és mon desig.
Vui que quedis satisfet.

(Estén la seva vareta i, per puestos distints però a la vegada molt acostats, surten tres grans manasses que aguanten cada una d'elles una filosa de cristall.)

¿No veus aquestes filoses?
Són per tes filles.

DUC *(Mirant-se-les.)*
Just, tres.

CLARA ¿Per nosaltres?

FILOMENA ¡Que boniques!

DUC Semblen de cristall...

ELVIRA Ben cert.
(A ses germanes.)
 Jo me'n ric, d'aquesta guàrdia,
 no parla, ni veu, ni sent.

DUC Tindran alguna virtut,
perquè fins ara no veig...

ERICA Miraculosa, impensada...

ELVIRA ¿Quina?

DUC ¡Calla!

ERICA Figureu's
que, quan siguen repartides,
aixís que falti al dever
una de les filles vostres,
ne veurà a l'instant mateix
com la seva se li trenca
en mil petits bocinets.

DUC *(Per ell.)*
La cosa ja me l'explico,
obrant bé, bueno; mal... ¡crec!
(A ses filles.)
Ja haveu sentit de què es tracta.

ELVIRA *(Senzillament.)*
De filar.

DUC *(Mirant-se-la primer de tot per a renyar-la, però repensant-se luego.)*
Sí, filar dret.
Pobra de la que, quan torni,
ple de glòria en lo castell
no me'n presenti la seva
tan sencera com les veig.
Si a cas una de vosaltres
amb son procedir entelés
mes sureres en camp d'or
amb los catorze aglanets
i «mata-la» me cridessin,
jo, ofegant l'amor patern,
la matava allí mateix.

ERICA Calmeu-se, duc.

DUC Soc aixís,
fort de sangs, no hi puc fer més.

ERICA *(A les filles del DUC.)*
Veus, més bona salvaguarda
no m'està en lo meu poder,
prò advertiu, nobles senyores,
no oblidant-ho ni un moment,

que lo millor talisman
és la virtut. Acosteu's.

(S'acosten les tres filles del DUC una a una i, al passar per davant d'ERICA, s'inclinen. Les mans de gegants allarguen les filoses al gènit, que les pren i les entrega a les filles del DUC. Les mans, a l'entregar la filosa, han desaparegut.)

DUC *(Per si mateix.)*
Unes filoses de vidre...
el vidre no costa gens
de rompre's... Per acudits,
els gèmits, ningú com ells.
Tot això deu ser al·legòric,
dirà lo que jo no entenc;
i com que no ho trobaria,
no vui rompre-m'hi el cervell.

ERICA Ja pots anar-te'n tranquil,
ton honor queda a cobert
amb la bona vigilància
que t'he dat a los teus precés;
com fins ara el bosc respecta
i em tens sempre a ton servei.
Emparar-te i protegir-te
de la guerra vulgui Déu.
(Desapareix.)

DUC Volguésseu recomanar-m'hi...
quatre lletres... no el conec.
(No veient-lo.)
Fora... bé, per lluny que sigui,
ells hi senten lo mateix.
(Cridant.)
Vetlleu sobre ma família,
les terres i lo castell,
i juro que dels meus boscos
cap arbre ni cap arbret
ni una branca, ni una fulla,
ningú tocarà per res
mentres visqui el duc que parla,
net de l'avi d'en Josep.
(Se senten tres tocs de corneta.)
Un...

ELVIRA *(Amb alegria.)*
¡La corneta!

DUC Dos... ¡Noia...!
no em destorbis.

ELVIRA ¿De què?

Duc Tres.

Comptava i tu...

ELVIRA ¡Per comptar...!

DUC És la senyal, ¿no ho entens?

(S'omple l'escena de poble: disset guerreros, un d'ells porta una bandera de color de xocolata; s'arreglaren al fondo. La trompeta segueix tocant, vives entre el poble. Dos patges porten la corassa, la llança i l'escut del DUC.)

ESCENA 7

Los mateixos; ANGÚSTIES, guerreros, patges, poble i AMBRÒS, a poc.

PATGE Senyor, els vostres homes d'armes
ja estan formats tots disset.

Duc Bueno.

ELVIRA (*A ses germanes.*)
 (Dos rals de guerreros.)

Duc *(Als guerreros.)*
Ja vinc de seguida, al temps
de posar-me la corassa.
(Els patges li posen la corassa.)
Amb cuidado, no estreneu.

AMBRÒS *(Sortint amb el casco a la mà.)*
¡El casco!

Duc Vinga.

AMBRÒS *(Posant-l'hi.)*
Ja està.

ELVIRA ¿El de l'avi?

AMBRÒS El mateix.

Duc *(Als patges.)*
¿No s'acaba, encara, això?
(¡Que pateixo!)

AMBRÒS Ja està llest.

Duc *(Volent fer un discours.)*
L'ardor... estic commogut.
(Em farà patir d'aufec.
Per gratar-me la pitrera,

no sé com ho tinc de fer,
traginant-lo tot lo dia.)
(Es posa la mà al cap i troba el casco.)
¡Ui, el cap! Ja em ve el mareig.
(Los patges li presenten l'escut i la llança.)
¿Encara hi falten més coses?
Està vist, no acabarem.
(Agafant l'escut.)
Sospesa...

AMBRÒS Si que és feixuc,
ja és carregar de valent.

DUC *(Agafa la llança.)*
I la llança, t'asseguro
ni un camàlic du tant pes.
(Confidencialment, a AMBRÒS.)
(Si me'n passava ¿no et sembla?
jo no ho faré servir gens.)

AMBRÒS ¿Un guerrero sense llança?

DUC És ridícul, ja ho conec,
però em miro molt possible
que em faci mal jo mateix.

AMBRÒS ¡I ca...! Luego matar moros
desarmat no us ho penseu.

DUC Si han de viure fins que els mati,
tots se moriran de vells
i anant embrassat aixís,
¿el cavall com menaré?

AMBRÒS Allà el teniu a propòsit
no n'està poc, d'impacient.

DUC Noble animal, fa com jo:
maco...
(Acariciant-lo i, si no surt, dirà dirigint-se a dintre: «¡Quirze!»)

AMBRÒS *(A un patge.)*
Arregla l'estrep.

DUC (Ja tinc formigor a l'esquena
només que de pensar amb ell.
Estic massa adelantat
per recular... jo pogués.)
(Amb veu tan forta com pugui.)
Braus guerreros, vostre duc
bull de valor i ardiment

per portar-vos a la guerra
a on la glòria trobareu.

(Als VASSALLS.)

Vosaltres teixiu corones
pel dia que tornarem.

VASSALLS ¡Viva! ¡viva!

DUC El vostre afecte
m'ha eternit. Jo so complert,
per això us rebaixaria
des d'ara els impostos...

VASSALLS ¡Bé!

DUC Si aquest gasto de la guerra
a doblà'ls no m'obligués.

VASSALLS ¡Ah!

AMBRÒS ¡Crideu «viva»!

DUC *(Aprovant-ho.)*
Sí.

VASSALLS ¡Viva!

DUC Gràcies, gràcies, vassalls meus,
sigueu sempre bons minyons,
pagueu els delmes, el cens,
afanyeu-se a treballar
perquè em llueixi la pell,
que jo, en canvi, les molèsties
de manà-us ja passaré.

(A les noies.)

Despediu's del vostre pare...
Donya Angústies, al castell,
que s'alci el pont llevadís,

(A AMBRÒS.)

si es baixava, ja està fosc.
Les meves ordres supremes
ben enteses ja les tens,
cobra de tot lo que puguis,
no toquis el bosc per res,
tira a terra aquesta font
i vigila l'honor meu.
Ara plora una miqueta
que s'hi vegi sentiment
perquè marxa el teu senyor,
besa'm la mà i prega a Déu

perquè torni com me'n vagi
i carrega't de llaurer.

CLARA ¡Pare!

FILOMENA ¡Pare!

ELVIRA ¡Torneu prompte!

DUC Si no fos noble i valent,
me costaria el deixar-vos...
prò ara... que us guardi el cel.

(ANGÚSTIES, AMBRÒS i les noies se'n van cap al castell. El DUC se les mira, prova treure's lo mocador per eixugar-se una llàgrima.)

No em puc treure el mocador.

Doncs no ploro.

(Als guerreros.)

¡Vaja, anem!

(Munta a cavall, los guerreros, al compàs d'una música guerrera, segueixen al seu darrere, lo poble també, agitant los mocadors; les noies des de la porta de lo castell se giren per despedir-se altre cop de son pare quan aquest ja marxa, elles entren en lo castell alçant-se lo pont llevadís de seguida que han entrat. Silenci i quietud, a la música guerrera succeeix una altra misteriosa. S'obre la fonteta i d'ella surt DEGOTALL.)

ESCENA 8

DEGOTALL.

DEGOTALL ¡Ah!, dius que caigui
la vella font,
la casa meva
abatre vols,
ja no et recordes
que, amb tendre amor,
mil de vegades
rajant a doll,
ta set ardenta
he apagat jo.
Ja que n'oblides
els meus favors
i ingrati me llences
fins lo record,
a la venjança
m'entrego amb goig
i puix concentres
l'afecte tot
en les tres filles

del teu amor,
des d'ara els medis
ne poso en joc
per fer que es rompin,
tornant-les pols,
les tres filoses,
pedres de toc
per descobrir-ne
taques d'afront.
Per 'quí ne roden
quan ja n'és fosc,
des d'algun dia,
tres aimadors,
de mos propòsits
l'ajuda són...
Sento que venen,
deixem-los sols.
¡Ah!, duc, volies
treure la font,
cara la pagues,
t'ho juro jo:
sense que em vengi,
no acaba el jorn.

(Los tres marquesos entren cada un d'ells per puesto distint, sense veure's l'un de l'altre, misteriosament de puntetes i cada un d'ells amb un instrument diferent. El de VISTALEGRE, amb una guitarra; el del CASTELLTORT, amb un violí; el de PUIGVEDELL, amb una flauta. És negra nit.)

ESCENA 9

Lo marquès de VISTALEGRE, lo marquès de CASTELLTORT i lo marquès de PUIGVEDELL.

VISTALEGRE ¡Per fi puc cantar victòria!
¡La fonteta...!, no m'he errat.

PUIGVEDELL Que soc d'ella a quatre passes
el cor diu fent-me trip... trap...

CASTELLTORT Aquesta és l'hora propícia
per l'amor i refredats.
(Arreglant-se la roba.)

VISTALEGRE ¡He dat una ensopegada...!
(Mirant-se els peus.)

CASTELLTORT M'he ficat al mig del fang.
(Ídem.)

PUIGVEDELL *(Preparant la flauta.)*

Fem-li entendre que so aquí.

Aquest medi és molt galant.

(Toca. Els altres dos queden sorpresos i VISTALEGRE passa al puesto que ocupava en PUIGVEDELL quan aquest passa al mig i lo mateix que deixa VISTALEGRE és ocupat per CASTELLTORT. Aquestos tres canvis deuen fer-se amb la major rapides possible, i los tres marquesos queden escoltant amb tota atenció.)

VISTALEGRE *(Passant.)*

¡Quin soroll!

PUIGVEDELL *(Anant al mig.)*

¡Caminant!

CASTELLTORT *(Dirigint-se al puesto de VISTALEGRE.)*

¡Passos...!

VISTALEGRE No sento res.

PUIGVEDELL Era engany...

CASTELLTORT Devia ser una granota.

VISTALEGRE El preludi, que es fa tard.

(Toca la guitarra. PUIGVEDELL, que ja anava a tocar la flauta, se para tot d'un plegat i diu:)

PUIGVEDELL ¡És la lira de ma bella!

CASTELLTORT *(Igual que l'anterior.)*

¡La seva arpa celestial!

PUIGVEDELL *(Tocant.)*

Doncs tornem-hi.

CASTELLTORT *(Tocant.)*

¡Li contesto!

PUIGVEDELL *(Tapant-se les orelles.)*

¡Quin borgit!

CASTELLTORT ¡Quin daltabaix!

VISTALEGRE Sembla toqui a tota orquesta.

(Desembeinant l'espasa.)

CASTELLTORT No soc sol...

(Traient-se la seva.)

PUIGVEDELL Si per atzar...

(Ídem.)

VISTALEGRE ¡Lladregots en aquesta hora!

CASTELLTORT No porto menuts, germà.

PUIGVEDELL Venir amb broma cap al vespre...

CASTELLTORT *(Clavant estocades a tort i a dret.)*
¡Fora!

VISTALEGRE ¡Endarrere!
(També donant estocades.)

PUIGVEDELL ¡Endetràs!
(Tots tres estan girats d'esquena tirant estocades en l'aire.)

VISTALEGRE Si us atrapo...

PUIGVEDELL Apa...

CASTELLTORT Cuidado,
senyors, podem prendre mal.

VISTALEGRE ¿Qui sou vós?

CASTELLTORT ¿I vós?

PUIGVEDELL ¿I vós?

CASTELLTORT Devem ser un centenar.

VISTALEGRE Digui el seu nom cadascú.

CASTELLTORT ¡Bona idea!

PUIGVEDELL Ben pensat.

VISTALEGRE Digueu...

CASTELLTORT Digueu...

PUIGVEDELL Digueu...

VISTALEGRE ¿Sí?

Tants compliments jo no faig.
So el marquès de Vistalegre,
tinc dos rius, tres-cents vassalls,
dotze guerreros que em passen
a lo menos quatre pams
i, per armes, dos ulls negres
que giravolten un vals.

CASTELLTORT Ara em deurà tocar a mi,
escolteu-me que allí vaig.
So el marquès de Castelltort,
el meu avi va ser un brau,
de pergamins no me'n falten
ni d'escut, que és un senglar.

PUIGVEDELL So el marquès de Puigvedell,
 tinc d'edat vint-i-cinc anys,
 de noblesa, quatre mil,
 bones cases, millors camps,
 una foguera per cor
 i per armes un volcan.

VISTALEGRE Toca a l'altre: ¿què s'espera?

PUIGVEDELL ¡Ningú!

CASTELLTORT No, s'han acabat.

VISTALEGRE Ara que ja ens coneixem,
 expliqueu-se.

CASTELLTORT (*Girant-se a PUIGVEDELL.*)
 Vós...

PUIGVEDELL ¿Per què?

VISTALEGRE No podrem entendre'ns mai.

CASTELLTORT Amb tanda, com a la font.

VISTALEGRE M'hi conformo.

PUIGVEDELL També.

CASTELLTORT Avant.

VISTALEGRE He vingut en aquest siti
 perquè estic fet un babau
 per una filla del duc.

PUIGVEDELL Com jo.

CASTELLTORT Exactament igual.

VISTALEGRE (*A PUIGVEDELL.*)
 ¿Mes a quina estimeu vós?

PUIGVEDELL A la més maca.

VISTALEGRE Que és estrany,
 és la meva.

CASTELLTORT La que estimo.

PUIGVEDELL (*Posant-se en guàrdia.*)
 Això s'arregla matant.

CASTELLTORT (Si ho sé no vinc.)

VISTALEGRE Comenceu.
 Jo em preparo, mentrestant,

el que quedi vencedor,
disposat me trobarà.
(Un raig de lluna illumina l'escena.)
Deu tenir ganes la lluna
de veure-us córrer la sang.

CASTELLTORT Vaia uns gustos.

PUIGVEDELL Ja que envia
fins nosaltres lo seu raig,
vui mirar un altre cop
de ma bella lo semblant.
(Se treu un retrato de la butxaca i se'l mira, besant-lo amb viu transport.)

VISTALEGRE Feu el favor, estant llest.

PUIGVEDELL Amb molt gust.
(Allargant-lo a VISTALEGRE. CASTELLTORT hi dona una mirada i diu a VISTALEGRE:)
Hi poso embarc.

CASTELLTORT Espere-us.
(Mira lo retrato i diu a PUIGVEDELL:)
¡Què miro! ¿L'Elvira?
¿És ella la que estimàveu?

PUIGVEDELL Sí.

CASTELLTORT ¡Oh!
(Arronsant les espatlles per voler dir que tant li fa.)

PUIGVEDELL ¡Què!

CASTELLTORT Jo, a Filomena.

VISTALEGRE Cavallers, anem a pams.
¡La Filomena! ¡L'Elvira!
Queda la Clara ¿vritat?
Doncs aquesta és la que estimo...
Diguem tots a coro...

LOS TRES ¡Ah!
(Sorpresa entre los tres.)

CASTELLTORT Ni que sigués fet d'encàrrec.

PUIGVEDELL Es veu que no som rivals.

VISTALEGRE Al contrari: bons amics
que s'estimen com germans,
i, ja que el duc a ses filles
ens tanca amb perversitat,
jurem tots tres protegir-nos
per poguer al castell entrar.

PUIGVEDELL Juro...

CASTELLTORT Juro...
(*Estenent les mans.*)

VISTALEGRE Càstig caiga
sobre el perjur.

CASTELLTORT Sobre el fals.

VISTALEGRE Ara que suficientment
havem fet l'home, jurant,
em sembla que convindria
a l'obra poséssim mà.

PUIGVEDELL No soc amic de pamplines,
lo millor és donar l'assalt.

CASTELLTORT No en sortiríem, marquès,
les muralles es veu clar
són de ciment del millor,
diu que les van fer els romans.

PUIGVEDELL ¡Les muralles, bona excusa!
¿És que teniu por? ¡Covard!

VISTALEGRE El mateix que nois d'estudi;
barallant-se a cada pas.
Anar-hi, l'assumpto importa.
¿De què es tracta? De trobà'ns
tots tres dintre del castell.
Res més fàcil.

CASTELLTORT ¿Sí?

PUIGVEDELL ¿Formal?

VISTALEGRE De primer se baixa al fosso.

PUIGVEDELL És ple d'aigua.

CASTELLTORT I de gripaus...

VISTALEGRE ¿No nedeu?

PUIGVEDELL No.

CASTELLTORT Jo tampoc.

VISTALEGRE Les carbasses, això arrai.
Bé, ja com a l'altra banda,
una escala i cap a dalt.

PUIGVEDELL Just.

CASTELLTORT Bona.

VISTALEGRE Donques a fer-ho.

CASTELLTORT ¿I l'escala?

VISTALEGRE No en tinc cap;
això és cosa de vosaltres,
havem format societat,
som sòcios, poso l'idea,
vosaltres el capital,
que en aquí ve a ser l'escala.

PUIGVEDELL No en tenim.

CASTELLTORT Doncs hem quebrat.

VISTALEGRE Tan segur com jo m'ho veia,
m'ho miro pel pedregal.

CASTELLTORT Desistir.

PUIGVEDELL És impossible.

VISTALEGRE ¿Qui ens en traurà, d'aquest fang?

DEGOTALL *(Des de la font.)*
Jo.

CASTELLTORT Dient «jo», deurà ser algú.
(Mirant per veure d'on ha sortit la veu.)

VISTALEGRE No veig...

DEGOTALL *(Sortint de la font.)*
¿I ara?

CASTELLTORT *(Saludant-lo.)*
Déu vos guard.

ESCENA IO

Mateixos, DEGOTALL.

PUIGVEDELL ¿An a qui tenim l'honor?

DEGOTALL M'anomenen Degotall.

CASTELLTORT Ja li he notat la veu fresca.

DEGOTALL He sentit els vostres planys
i a protegir-vos en tot
aquí em teniu disposat.

CASTELLTORT Una sopa amb sense pa,
tota d'aigua clara, j'etxem!,
ja estornudo de pensà-hi.

DEGOTALL Si refuseu aquest medi,
al castell no entrareu pas
i an elles teniu perdudes
per sempre.

VISTALEGRE Doncs mori abans.

PUIGVEDELL Per veure la meva Elvira,
bé es pot fer de prendre un bany.

CASTELLTORT No és prendre'l, sinó tornar-se'n,
és fer-ne, si no us sap mal.

DEGOTALL Accepteu i sou a dintre
de seguida, abans d'un quart.

VISTALEGRE M'hi conformo.

PUIGVEDELL Convingut.

CASTELLTORT M'hi penso... (Estic a l'aguait.)

DEGOTALL Sento passos.
(*Mirant.*)
És l'Ambròs,
ve a buscar-vos i no ho sap.
Responc de tot; per aquí.
(*Estén la vareta i s'obre la font.*)

VISTALEGRE Jo m'hi arrisco. Anem, companys.
(*Entrant.*)

PUIGVEDELL (*A CASTELLTORT, que no es mou.*)
¿Vós...?

CASTELLTORT He menjat no fa gaire,
temo no se'm posi mal.

DEGOTALL Entreu...

CASTELLTORT (*Entrant.*)
Si se m'indisposa,
a vós responsable en faig.
(*Aixís que han entrat, DEGOTALL ho fa també i se tanca l'obertura. De seguida surt AMBRÓS de lo castell seguit de quatre criats que porten tres una gerra cada un i l'altre un gros cistell.*)

ESCENA II

AMBRÒS i 4 criats. Després, DEGOTALL i los tres marquesos.

AMBRÒS Vamos, una mica d'ansia,
no aneu a buscar la mort,
ompliu les gerres i amunt,
és cosa de mig segon.
Han de sopar les senyores
i, per fer-ho, els falta tot.
 (Repasant.)
L'aigua, llenya, re em descuido
 (Pel cistell.)
aquí tinc les provisions.
Ja està arreglat l'aliment
per l'estómac, el del cos.
Ara...
 (Mirant que els criats no el vegin.)
 fiquem en el cove
el de l'ànima, el del cor.
 (Los criats ja han omplert una gerra de la que ne surt un moment lo cap del
 marquès de CASTELLTORT i són a portar-la, les altres dos, també plenes, ja
 són al costat de la font i se veuen sortir de l'una el cap del marquès de VISTA-
 LEGRE i de l'altra lo del marquès de PUIGVEDELL.)

VISTALEGRE ¿Com pinta?

PUIGVEDELL Bé.

VISTALEGRE ¿Veieu?

PUIGVEDELL ¿Què?

VISTALEGRE Ja va anant, en Castelltort.

AMBRÒS *(Després de ficada la carta en lo cistell.)*
Cadascú una, aixís té el seu.

PUIGVEDELL *(Rient.)*
¡I que és Toni aquest Ambròs!

DEGOTALL *(Estenent la vareta.)*
¡Silenci!
 (Los caps dels dos marquesos desapareixen. Surten altra vegada los criats.)

AMBRÒS ¡Què tants camins!
Totes dugues amb un cop.
 (Se n'emporten los criats les dos gerres, l'un d'ells no porta res.)
¿On vas? ¿I el cistell, mussol?
 (Lo criat se l'endú, quan ja quasi són a fora, els hi crida lo que segueix:)

Aquí us espero estant llestos,
aneu a buscar els picots.

(Aixís que els criats han desaparegut, AMBRÒS va a sentar-se en una pedra de la font. DEGOTALL, quan s'indica, estén sobre d'ell la mà i s'adorm.)

ESCENA 12

AMBRÒS, DEGOTALL.

AMBRÒS Ves també el duc quin capritxo,
no voler aquesta font,
és una idea molt bèstia
tenir l'aigua tan a prop
i ara ves-la a buscar lluny
perquè així ho mana el senyor.
Si ell fos qui tingués d'anar-hi...
no ho entenc... m'agafa... son...
(Ara DEGOTALL estén la mà.)

Com que avui he traguejat
i m'he llevat tan dejorn...

(A una senyal de DEGOTALL, se transforma la decoració en una caverna fosca.)

QUADRE 2

Negra caverna, tot de roques molt baixes, la pedra a on està assentat AMBRÒS també se torna una roca com les altres, plena de molsa. Se veu al mig, travessant l'escenari, un reguerot que és lo que alimenta la font en l'altre quadre, i la cova aquesta figura lo punt a on neix l'aigua.

ESCENA 13

DEGOTALL, AMBRÒS.

DEGOTALL *(Tocant a AMBRÒS.)*
Desperta't.

AMBRÓS *(Badallant i estirant-se.)*
Ah... ah... estirem-s'hi,
¡Verge Maria, que és fosc!
Estic despert o somio...

DEGOTALL Despert.

AMBRÒS ¿Qui em contesta?

DEGOTALL Jo.

AMBRÒS Quedo lo mateix que abans.

DEGOTALL ¿Que t'importa, majordom?

AMBRÒS	¿Sabeu que ho so...?
DEGOTALL	Sí, del duc.
AMBRÒS	¿I em coneixeu?
DEGOTALL	Ets l'Ambròs.
AMBRÒS	Per servir-vos.
DEGOTALL	Ja ho veurem.
AMBRÒS	Abans digueu-me...
DEGOTALL	¿Què vols?
AMBRÒS	Una pregunta.
DEGOTALL	Pots fer-la.
AMBRÒS	No goso...
DEGOTALL	Digues...
AMBRÒS	¿A on soc?
DEGOTALL	És una grandiosa gruta que no en surts ni viu ni mort.
AMBRÒS	Amb tanta aigua que hi degota, més que fresc, estaré moll, com els musclos ple de molsa.
DEGOTALL	No interrompeixis.
AMBRÒS	¡Ah!, prou.
DEGOTALL	Per tota una eternitat aquí t'hi quedes, Ambròs, sí, compliment lo que el duc mana, tires a terra la font.
AMBRÒS	¿I què li diré, quan torni?
DEGOTALL	Dubtes...
AMBRÒS	So manat, senyor.
DEGOTALL	Doncs espera que ell te tregui, mentrestant, d'aquí no et mous.
AMBRÒS	(Qui dia passa, any empeny.) Tan sagrada com lo bosc la fonteta me serà, juro a fe de majordom.
DEGOTALL	Si manques a ta paraula...

AMBRÒS Primer faltarà lo sol;
i a propòsit, ¿no podríeu
fer venir un xic de claror?
¿Sabeu que té de ser trist
passar lo dia com vós,
a les fosques com les òlibes
i avorrit com un mussol?

DEGOTALL T'enganyes; pel meu palau,
l'astre rei és astre fosc,
i, com bona recompensa
de que conservis la font...

AMBRÒS *(Saludant.)*
Maneu, home.

DEGOTALL Vui que el vegis.
Mira'l doncs i queda absort.

(Estén la vareta i se transforma la gruta en lo palau de DEGOTALL. AMBRÒS queda sorprès. Lo palau és ple de salamandres, sangoneres, reinetes i anguiles. Cada bailarina és una gota d'aigua.)

QUADRE 3

Lo palau de DEGOTALL. Jocs d'aigua capritxosos per tot arreu, estalactites, gotes d'aigua que van degotant pertot, gran cascada al mig sobre la que hi ha un trono de petxinetes, verda molsa, atzavares, reguerots i molta lluna. Com a cosa purament d'imaginació, se deixa al gust del pintor.

ESCENA ÚLTIMA

Los mateixos, bailarines i comparseria.

AMBRÒS Si això és pau mai vinga guerra.
¡Jo m'hi fonc! ¡Quin bé de Déu!
¡Amb lo d'aquí, sent tot meu,
donava de franc la terra!

(Gran ball final que deu terminar posant-se les bailarines prop del trono de DEGOTALL figurant gotes d'aigua que es desprenen.)

ACTE 2

QUADRE 4

Sala gòtica. Tres balcons al fondo que donen en un terradet a peu pla, el que no té barana. En primer terme, tres sillons gòtics, al costat del de l'esquerra, una tauleta petita sobre la que hi haurà un candelabro. Quatre portes laterals.

ESCENA I

ANGÚSTIES, ELVIRA, CLARA i FILOMENA.

*(Les tres germanes sentades en los sillons, filant amb les tres filoses de cristall.
ANGÚSTIES sortint del terrat i tancant el balcó.)*

ANGÚSTIES No la toco del terrat;
 a la fresca estarà bé.

ELVIRA Jo me n'hi surto una mica.
 ¿Veniu?

CLARA Sí.

ELVIRA Respirarem.
 (Les tres deixen les filoses i se'n van al terrat.)

ANGÚSTIES *(Aprofitaré l'estona.)*

ELVIRA *(Obrint lo balcó del mig i desapareixent.)*
 ¡Quina nit!

ANGÚSTIES *(Traient-se una carta de la butxaca.)*
 ¡Gràcies a Déu!

 ¡Llegim-la!
 (S'acosta al candelabro i llegeix.)

 «¡Ai, Angústies meva!»
 (Sospirant.)

 Posa «meva», lo pillet.
 (Tornant a llegir.)

 «Ratolí, carinyo, prenda,
 jo t'estimo fins al cel.»
 (Sospirant.)

 ¡Ai!, si comença d'aquest modo,
 ¿com serà l'acabament?
 (Tornant a llegir.)

 «Avui, después de vint anys
 de sospirar i de gemecs,
 no hi haurà ningú que ens mani,
 fora el duc de lo castell.
 Avui sense testimonis

quedarem los dos solets
i jo, que ja tinc la clau
de la torre de Ponent,
me'n pujo amb quatre gambades
i, quan siga al costat teu,
et diré, si a cas m'escoltes,
lo que estimant se pateix.»

(Sospirant.)

¡Que m'ho conti a mi!

(Llegint.)

«Per senya

mostra'm lo mocadoret
i em tindràs a la saleta
aixís que toquin les deu.»

(Declamat.)

En aquesta... ¡Que atrevit!
¡Ai amor, i quin mareig!
De cap modo haig de permetre
quedar-me a soles amb ell.

(Senyant-se.)

¡Jesús...!

(Canviant de to.)

Però bé, amb precaucions,
tant de perill no n'hi veig.

(Traient-se el mocador.)

Sí, sí, li faré la senya,
si es propassa... renyirem.

(Anant a la finestra.)

¡Ah...! Les noies, no hi pensava:
que compreguin no convé...
¡Senyores...! Ja en tenen prou.

ELVIRA *(Des del balcó.)*

Encara no...

CLARA Un xiquet més.

ANGÚSTIES Encarregà vostre pare
que em siguéssiu obedients.
Entreu, tancau-me els balcons,
l'aire que corre és molt fresc.

ELVIRA *(Tancant el balcó que ha sortit.)*
Tant que m'agradava estar-m'hi.

FILOMENA *(Tancant l'altre.)*
Resigneu's...

CLARA No té remei.
(*ANGÚSTIES ha fet veure que tancava el seu balcó i l'ha deixat obert.*)

ANGÚSTIES Jo no vui ser una tirana,
 no us mano que al llit aneu,
 us deixo parlar una estona,
 entreteniu-se, corrent,
 mes vui que, al ser-ne les nou,
 vegi silenci al castell.
 Me'n vaig a passar al meu quarto
 dos parts de rosari o tres.
 (Tornaré a llegir la carta,
 faig la senyal... i a les deu...)
 (*Amb respecte.*)
 ¡Bona nit!

ELVIRA Fins a demà.

ANGÚSTIES (*A part, anant-se'n.*)
(Un mocador és tan xiquet.)

ESCENA 2

FILOMENA, CLARA, ELVIRA, després ANGÚSTIES, quan s'indiqui.

CLARA Nosaltres prou escoltàvem,
 però per no sentir res.

ELVIRA Per l'Ambròs hauran fugit,
 el tanasi amb el cistell...

CLARA És probable, perquè tot
 ha cessat en 'quell moment.
 Tant que ens 'guérem divertit,
 ens donaven un concert.

ELVIRA Fins d'aquesta diversió
 ens en priva aquell pervers.

CLARA Sense malícia...

ELVIRA Sí, bueno;
 prò no li costava res
 de dir-los: «Senyors, no fugiu
 no porto cap mal intent,
 sé que a les noies agrada.»

FILOMENA No hi posis a totes tres
 que jo no ho trobo conforme.

ELVIRA Ja fora molt, ¡la set lleis...!

CLARA No movent-nos d'aquí dalt
i ells a baix, no sé què hi veus.

FILOMENA Que no està bé.

ELVIRA Com un llibre
has parlat.

CLARA ¿Què dius?

ELVIRA Ben cert,
no està bé, perquè millor
fora poguer parlar amb ells.

CLARA Tant com això, noia...

FILOMENA ¡Elvira!

ELVIRA Apa, vinga un sermonet.
¿Quin perill...? Només es diu
lo que es vol dir.

FILOMENA Pel mateix,
no s'escolta el que no agrada.

ELVIRA Se't declaren, bé ho admets.

CLARA Sentir que et diuen tendreses.

ELVIRA Que ets bonica...

CLARA Que n'ets jove...

ELVIRA Que t'estimen...

CLARA Que t'adoren...

ELVIRA ¡Que hermosos...!

CLARA ¡Oh!

ELVIRA ¡Com està el cel!

(Ara surt ANGÚSTIES del seu quarto amb un llençol, lo qual estén perquè es vegi. Va de puntetes i amb precaució perquè no se n'adonin les tres germanes i entra al terradet per lo balcó que no ha tancat.)

ANGÚSTIES És el més gran que he trobat.

FILOMENA Que us agradi no comprenc,
puix res com lo declarar-se
tan fastigós no conec,
sempre, amb poca diferència,
tenim de sentir el mateix,
com una cançó enfadosa
paraules i juraments,

tan pesat que mai s'acaba
i la son te va vencent...
(*Dient-ho amb fàstic i adormiscant-se a l'últim.*)

ANGÚSTIES (*Sortint amb les mateixes precaucions i de puntetes entornant-se'n al seu quarto.*)

D'aquest modo estic segura
que d'una hora lluny el veu.

ELVIRA Dorm noia, dorm.

FILOMENA No t'ho creguis.

ELVIRA La que l'amor no l'anima
no sé en el món què hi ve a fer.
Fa dormir lo declarar-se,
al contrari està despert,
es pregunta, se contesta,
la conversa munta, creix,
i, a l'últim, cada paraula
crema més que no l'infern.
Ja estic esperant el dia
que el pare, tot satisfet,
me digui «Ja ets una dona.
¿Vols un espòs? Aquí el tens.»
(*A CLARA.*)
¿No hi penses?

CLARA Fins hi somio,
i encara més te diré:
ja en tinc formada una idea
de com serà, ja me'l veig.

ELVIRA ¿Un de sol? Doncs, perquè ho sàpigues,
jo, una dotzena.

CLARA (*Alçant-se i anant cap al balcó del mig, del que obre un porticó.*)
¡Quin feix!

ELVIRA Entretant, mentres que venen,
tancades aquí al castell
presoneres, totes soles.

FILOMENA ¡Ai!, qui sap per quant de temps.

CLARA (*Deixant el balcó esglaiada i tornant amb ELVIRA, mirant les dos pels vidres.*)
¡Ai germanes!

ELVIRA Tu, ¿què et passa?

CLARA N'estic certa.

FILOMENA *(Alçant-se i anant-hi.)*
Bé, ¿què tens?

CLARA A la claror de la lluna,
he vist feien moviment
les gerres que han portat l'aigua,
s'han acostat totes tres...

FILOMENA ¡Ah, tonta!

ELVIRA ¡Quines ximpleries!

CLARA I fins una, la del mig,
s'ha inclinat al meu indret.

FILOMENA ¡Estàs loca!

ELVIRA ¿Vols armar-nos?
No t'ho pensis, no et creurem.

CLARA ¡No és cosa de riure!

ELVIRA *(Mirant pels vidres.)*
Mira't,
al mateix puesto les veig
que hi eren quan hem sortit.

CLARA *(Mirant-ho.)*
Ara sí... hi hauran tornat,
però les he vistes, cert...

ELVIRA ¿Hi tornes?

FILOMENA ¡Quina mania!

CLARA ¿Què voleu? No hi puc fer més.
De des del punt que m'he vist
el gènit al costat meu,
tot és sortir-me fantasmes,
res natural me pareix,
començant per no atrevir-me
a tocar lo seu present,
tremolo al pensar que basta
per fer miques un coet.

ELVIRA Ja és precis tenir cuidado.

FILOMENA *(Agafant lo candelerero.)*
És molt tard; no estic per renys.

ELVIRA *(Prenent la filosa.)*
Jo me l'emporto.

CLARA *(Prenent la seva.)*
¡Sí...!

FILOMENA *(Igual que ses germanes.)*
¡Vaia...!

ELVIRA Sou inútils per demés.
¿Què temeu? Totes soles,
reixes per tot lo castell,
no pot entrar-hi ningú.
(Les finestres s'obren ràpid de bat a bat, les tres germanes espavorides fugen corrents, ficant-se totes tres en un quarto.)

CLARA Les finestres s'han obert.
(FILOMENA s'emporta el llum. L'escena queda a les fosques i sense ningú.)

ESCENA 3
CASTELLTORT, VISTALEGRE, PUIGVEDELL invisibles.

VISTALEGRE *(Figurant que és a l'ampit de la primera finestra.)*
Bueno.

PUIGVEDELL *(Figurant que és a la segona.)*
Amunt.

CASTELLTORT *(A la tercera.)*
¿On sou? No us veig.

PUIGVEDELL Natural, sent invisibles.

CASTELLTORT No hi pensava.

VISTALEGRE En Degotall
s'ha portat com no s'explica.

PUIGVEDELL Li quedaré del favor
reconegut mentres visca.

CASTELLTORT Si entràvem, senyors, ¿no us sembla?
Un refredat luego es pilla,
i aquí estem entre dos aires.

VISTALEGRE No hi trobo res que dir.

PUIGVEDELL Siga.
(Se senten tres cops, l'un darrere l'altre, com si efectivament los tres d'un plegat saltessin a dintre la sala. Després les finestres se tanquen a la vegada totes soles.)
Ja som al temple.
(Cau una cadira.)

CASTELLTORT *(Gemegant.)*
¡Ui el peu!

VISTALEGRE ¿Què ha caigut?

Una cadira.
(Ara cau la tauleta.)

CASTELLTORT ¡Sota!

PUIGVEDELL Home, tingueu compte.

CASTELLTORT ¡No m'hi veig! No sé què hi diga
i el que no s'hi veu, és cego.

VISTALEGRE Aquest adagi és mentida:
ara vós, tot no veient-hi,
sou un cego que té vista.

PUIGVEDELL Tornem a posar los mobles
com estaven.

CASTELLTORT De seguida.
(*La tauleta i la cadira tornen a estar dretes com abans, lo mateix que algú les alcés.*)

VISTALEGRE Això de que amb un no el vegin
sent present és una ditxa.

CASTELLTORT Sobretot pel que té inglesos.

VISTALEGRE Lo que em sembla que és possible
que sorprenguem nostres dames
a la lleugera vestides;
és l'hora d'anar a dormir.

PUIGVEDELL ¡Tunanto...!

VISTALEGRE M'agradaria.

CASTELLTORT ¡Etxem!

VISTALEGRE ¡Jesús!

PUIGVEDELL ¡Sant Pau!

CASTELLTORT Gràcies,
 m'he encostipat com un ximple,
 tanta estona estar en remull,
 la fresca se fica dintre...
 ¿On sou ara?

VISTALEGRE

Puigvedell A prop vostre.

CASTELLTORT ;Allargueu la mà!

PUIGVEDELL ¡Prou!

CASTELLTORT ¡Vinga!
(Se sent donar una bufetada.)
M'heu fet veure les estrelles,
marquès...

PUIGVEDELL ¡Perdoneu!

CASTELLTORT

PUIGVEDELL No vos creia tan palpable.

VISTALEGRE ¿Venen?

CASTELLTORT Sí.

VISTALEGRE Prudència...

PUIGVEDELL Dignes.

ESCENA 4

Los tres marquesos (invisibles), ELVIRA, CLARA i FILOMENA.

(ELVIRA surt sola amb lo llum a la mà i mirant des de la porta, preparada per anar-se'n al llit; ses germanes, lo mateix.)

ELVIRA Ningú, ja podeu sortir.

CLARA *(Surt recelosa.)*
¡Estic tota esporuguida!

ELVIRA Ser tan gran i tenir por,
 ¿no te'n dones pena?

FILOMENA Vine,
t'acompanyarem al quarto.

CLARA No vui.

ELVIRA Sí; per adormir-te,
et contaré una rondalla
ben alegre i ben bonica;
no; serà millor que et parli
del cavaller que t'estima.

VISTALEGRE *(Content.)*
¡Oh, felicitat!

ELVIRA *(Creient-se respondre a FILOMENA.)*
¿T'agrada?

CLARA No he dit... si bé... Com tu, digues,
si jo et parlava del teu,
del que es gronxa quan camina.

CASTELLTORT *(Satisfet.)*

M'ha notat.

FILOMENA *(Creient respondre a CLARA.)*

Sí, l'he notat.

CLARA Sense dir-m'ho ja ho sabia.

ELVIRA Venen tres, doncs aixís l'altre
si me'l quedo...

PUIGVEDELL *(Alegre.)*

¡Ella ho desitja!

FILOMENA *(Creient respondre a ELVIRA.)*

Per supuesto, quan ve aquí
és per no comptar formigues.

CLARA Que contents, els cavallers,
si sentissin una mica
de la conversa, un bocí.

CASTELLTORT *(Molt clar.)*

Sí.

FILOMENA Si no que és impossible,
deia que una veu humana
ha respost així.

VISTALEGRE *(Amb veu diferenta.)*

¡Sí!

CLARA *(Espantada.)*

Priva'm

la por de que parli clar,
mes, amb una veu distinta,
altre cop han dit sí.

PUIGVEDELL *(Alta veu.)*

Sí.

CLARA *(Abraçant-se amb ses germanes i tremolant de por.)*

¿Ho sents, Filomena, Elvira?
Parlau més baix, no és en va.

CASTELLTORT ¡Bah!

CLARA *(Espantada.)*

Repeteix...

FILOMENA *(Igual que CLARA.)*

Torna...

ELVIRA *(Tranquilla.)* ¡Ximples!

(Mofant-se.)
Unes filles d'un guerrero
que un eco les intimida.
Si ens serà una diversió,
ja veurem com s'aprofita.
(Sola dirigint-se a l'eco que ella es creu. Ses germanes, abraçades i tremolant.)
¡Eco!

(Fent signos a ses germanes que callin.)
¡Pst!

VISTALEGRE *(Fent la veu que simuli un eco.)*
¡Eco!

ELVIRA ¡Ma veu...!

VISTALEGRE ¡Ta veu...!

ELVIRA Et crida.

VISTALEGRE Em crida.

ELVIRA *(Satisfeta.)*
¡Bé!

VISTALEGRE ¡Bé!

ELVIRA ¡M'agrada!

PUIGVEDELL ¡M'agrada!

ELVIRA *(Baix, a ses germanes.)*
Que em diu maca vui sentir-me.

PUIGVEDELL *(Alt, a l'eco.)*
¿N'és l'Elvira?

ELVIRA *(Amb coqueteria.)*
N'és l'Elvira.

PUIGVEDELL *(Amb foc.)*
¡Bufoneta!

ELVIRA ¡Bufoneta!

PUIGVEDELL ¡Molt bonica!

ELVIRA ¡Pues bonica!

PUIGVEDELL Un cavaller...

ELVIRA ¡Un cavaller...!
(Tapant-se la cara amb coqueteria com si s'avergonyís de lo que va a dir.)
¡Oh!

PUIGVEDELL ¡Jo!

ELVIRA ¿L'estima?

PUIGVEDELL L'estima.

ELVIRA ¿No és en sèrio?

PUIGVEDELL N'és ben sèrio.

ELVIRA Cop de riure...

CASTELLTORT Cop de riure...

ELVIRA Amb vosaltres...

CASTELLTORT Amb vosaltres...

ELVIRA De seguida...

CASTELLTORT De seguida...

(Comença ELVIRA a riure, l'imita PUIGVEDELL. Segueix FILOMENA, a la que contesta CASTELLTORT. Després CLARA responent VISTALEGRE i per últim totes plegades, imitant-les los tres marquesos de manera que al final riuen tots sis.)

ELVIRA Hem fet bon descobriment,
tenim un eco sublime;
almenos, si de parlar
amb ningú el pare nos priva,
podré fer-hi la cotorra.

CASTELLTORT ¡Cotorra!

ELVIRA ¿Saps que t'expliques
i que no ets massa galan?

CLARA Això us mireu tranquil·les
i jo no sé lo que hi trobo.
Aquest matí no existia
tal eco.

PUIGVEDELL Vritat.

CLARA *(Esporuguida.)*
Han dit...

FILOMENA *(També tremolant.)*
¡Vritat!

CASTELLTORT *(Estornudant.)*
¡Etxem!

CLARA *(Espantada del tot.)*
No crec, digues,
que un eco també estornuda.
(Los mocadorets que porten al coll les tres germanes, a la vegada i de repente, desapareixen.)

FILOMENA ¡Som perdudes!

ELVIRA ¡No!

CLARA Fugint-ne.

ELVIRA Ens queden els talismans.
Protegiu-nos, bon Erica.
(A l'anomenar ERICA, los tres marquesos queden visibles. Donen un crit d'espant les tres germanes i corrents se fiquen totes tres al seu quarto respectiv.)

ESCENA 5

PUIGVEDELL, VISTALEGRE, CASTELLTORT.

VISTALEGRE *(A la porta del quarto de CLARA.)*
¡Hermosa!

CASTELLTORT *(A la porta del quarto d'ELVIRA.)*
¡Maca!

PUIGVEDELL *(A la porta del quarto de FILOMENA.)*
¡Hetxissera!

VISTALEGRE ¡Clara!

CASTELLTORT ¡Filomena!

PUIGVEDELL ¡Elvira!

VISTALEGRE ¡Reina!

CASTELLTORT ¡Carinyo!

PUIGVEDELL ¡Sultana!
(Sense moure's de la porta, se giren tots tres mirant-se amb cara de llàstima.)

VISTALEGRE No em contesta.

CASTELLTORT Menos.

PUIGVEDELL Ídem.

VISTALEGRE Nos han plantat a la fresca
amb nostre amor.

CASTELLTORT Ja pot dir-se,
amb la porta an els bigotis.

PUIGVEDELL El cap li caigués a miques
al que ha fet que recobréssim
nostres formes primitives.

CASTELLTORT Sí, perquè donava molt,
allò de ser invisibles.

PUIGVEDELL Valdrà més que callésseu,
per vós, de ser-ne se'ns priva.

VISTALEGRE ¡L'esternut!

CASTELLTORT ¿Doncs com se fa?
No sé, el que en té...

PUIGVEDELL No tenir-ne.

VISTALEGRE Si no arriben a fugir
tan bé que ens la passaríem.
Lo que més me desespera
i l'amor propi m'irrita
és el saber són aquí,
que nos escolten, que ens miren.

CASTELLTORT Ara podem fer el valent,
són dones.
(*Per les portes.*)
La fusta és prima,
cada qui a la seva porta,
bona empenta i som a dintre.

VISTALEGRE ¿Usar violència amb dames?
No fareu gaires conquestes.
Aquest medi manifesta
quanta és vostra covardia.

CASTELLTORT En canvi vós sou valent
i us clavau cada pallissa...

VISTALEGRE Tres cavallers com tres enzes...

PUIGVEDELL És cert.

VISTALEGRE Faltats d'inventiva
per lograr que se'ls escoltin
tres beldats.

CASTELLTORT Ja ho sé, sublime.
(*A VISTALEGRE.*)
¿Que haveu portat la guitarra?

PUIGVEDELL Els instruments no es liquiden.

VISTALEGRE *(Amb mofa.)*
La duia sota l'aixella.

CASTELLTORT No en tenim, donques no implica,
la serenata a veu soles,
una cançó de les fines.

PUIGVEDELL Es perd el temps escoltant-vos.

VISTALEGRE No ens convé l'armar bronquina.
Si cantéssim, nostres veus
des de fora es sentirien.

CASTELLTORT Això arrai, cantem baix, baix,
que ni el coll de la camisa
se n'enteri.

PUIGVEDELL ¡Borinot!

CASTELLTORT Ni la boca poder obrir
puc jo, vós contradint-me.

VISTALEGRE Si tornàvem a trucar,
potser obrin insistint-ne.

PUIGVEDELL Res s'hi perd.

CASTELLTORT Bon repicó.
(Tornen a anar tots tres a les portes, com anteriorment, i truquen.)

VISTALEGRE ¡Sol meu!

CASTELLTORT *(Mirant a PUIGVEDELL.)*
¿Sol?
(A la porta.)
¡Lluna!

PUIGVEDELL ¡Ma ditxa!

CASTELLTORT Obriu, que volem entrar.

PUIGVEDELL Ai, ai, despatxeu la dida,
sí; ja tinc mestre.

VISTALEGRE *(Baix, per fer que callin.)*
¡Pst!

PUIGVEDELL *(Més fort, com si renyés a CASTELLTORT.)*
¡Xut!
(CASTELLTORT també va a fer-ho, mes com no queda ningú més s'arronsa d'espatlles.)

VISTALEGRE *(Tornant a trucar.)*
¡Clara!

CASTELLTORT *(També.)*
 ¡Filomena!

PUIGVEDELL *(Igual.)*
 ¡Elvira!
 (Se miren com l'altra vegada, amb cara compassiva los tres.)

VISTALEGRE ¡Quietud!

CASTELLTORT ¡Moixoni!

PUIGVEDELL ¡Silenci!

CASTELLTORT És com si jo pretenia
 amb l'arquet tocar la flauta.

VISTALEGRE S'ha de trobar una sortida.

CASTELLTORT ¿No ens convé la de la porta?

VISTALEGRE *(Atinant en la idea que explica.)*
 ¡Ah!

CASTELLTORT ¿Que no esteu bé?

VISTALEGRE Conquista;
 ja es pot dir nostra la plaça,
 elles tindran que rendir-se.

PUIGVEDELL Expliqueu-se.

VISTALEGRE Vaig a fer-ho.

PUIGVEDELL *(A CASTELLTORT.)*
 No interrompiu.

CASTELLTORT *(Ja m'empipa.)*

VISTALEGRE A sota de la finestra
 del quarto que Clara habita,
 sense estàtua un pedestal
 al passar he vist que hi havia,
 d'allà fins a la finestra
 m'ha semblat a cop de vista
 que hi ha a sobre dotze pams.

CASTELLTORT ¿Són dotze? Una cama i mitja.

VISTALEGRE Ara bé, vós, Puigvedell,
 per un moment, una mica
 anireu a fer d'estàtua.

CASTELLTORT Ell de...

VISTALEGRE Sí, d'estàtua viva.
Vindrà a fer de sant Cristòfol.

CASTELLTORT Per ser-ho li falta la mida
per a un sant Cristòfol nano...

VISTALEGRE (*A CASTELLTORT.*)
D'igual modo que se'l pinta,
vós damunt de ses espatlles.

CASTELLFORT Cavall fort...

VISTALEGRE I no perilla.
Lo resultat és segur.
(PUIGVEDELL i CASTELLTORT queden mirant-se, no entenent la idea.)

PUIGVEDELL No comprenc.

CASTELLTORT Jo, ni pisca.

PUIGVEDELL ¿Què heu d'entendre?

CASTELLTORT ¿I vós?

PUIGVEDELL Tampoc.

VISTALEGRE No s'entén si no s'explica.
És l'objecte que la Clara
s'espanti; i això es consigna
exposant vostre perfil
de sa finestra en los vidres:
ella us veu, deixa estar el quarto,
ve cap aquí esporuguida
i se troba en los meus braços
que l'estrenyen amb delícia.
¿Què tal?

PUIGVEDELL (*Molt fred.*)
Sí...

VISTALEGRE De resultats.

CASTELLTORT Per vós, sí, salta a la vista,
mes per nos...

PUIGVEDELL (*Aprovant-ho.*)
Per compte de Clara,
es pot espantar l'Elvira.

CASTELLTORT O la Filomena... vaia...

VISTALEGRE No són tan espantadisses.
Ademés la idea és meva

i a mi em toquen les primícies.
Començo, seguiu vosaltres,
el món no es va fer en un dia.
Deixeu que una es descantelli,
les altres han de seguir-ne
igual que allò de les cartes,
una cau, tota la fila.

PUIGVEDELL Si prometeu...

VISTALEGRE Ajudar-vos
ja ho sabeu, noblesa obliga.

PUIGVEDELL No se'n parli més.
 (A CASTELLTORT.)
 ¡Anem-hi!

CASTELLTORT ¡Passeu davant!

PUIGVEDELL *(Passant.)*
 ¡Ah, gallina!

CASTELLTORT *(A part, mentres se'n va.)*
(Ves-me insultant, ja t'hi tinc,
ja carrega el mestretites.
Ell, d'estàtua; jo, davant;
el meu paper no denigra.)
 (Se'n van los dos per l'última porta de la dreta.)

ESCENA 6

VISTALEGRE sol.

VISTALEGRE *(Mirant als dos marquesos amb sonrisa irònica.)*
D'això jo no en dic marquesos,
se n'ha de dir papanates.
Aquesta gent, quan ve al món,
hi ve humil, predestinada
a fer sortir de relleu
an els homes de ma classe.
Mentres no se m'equivoquin...
 (Anant-ho a mirar.)
No... en Vedell ja fa d'estàtua...
per muntar-hi a collibè...
ara se disposa l'altre.
 (Baixant al prosceni.)
Mon talent i aquests marquesos
em duran aquí la Clara...
¿Com obraré...? ¿Com me porto...?

¿Desvergonyit, amb audàcia?
No, no, d'aquesta manera
conseguiria espantar-la.
Melancòlic, molta mel,
sospirs, ais, dolces paraules,
languidès, els ulls que es tanquin.
Aquesta és la bona tàctica.
De segur que la marejo,
és tan fàcil fascinar-la,
vui que caigui en els meus peus,
vui que es mori a una mirada.

(Se sent a dintre un crit de CLARA.)

¡Ah! En Castelltort s'ha mostrat
i ha vist el papu la Clara.

(Posant-se frente la porta de CLARA.)

Vine, pobra colometa,
aquí l'esperver t'aguarda.

(Retirant-se al fondo però en lo mateix indret. CLARA surt amb esparverament del seu quarto.)

ESCENA 7

CLARA, *VISTALEGRE.*

CLARA Mostrar sa cara traïdora
als vidres del quarto meu,
¿com fugir?

(Anant al fondo i veient a VISTALEGRE.)

¿Què veig?

VISTALEGRE Veieu
un cavaller que us adora.

(Ella vol fugir, VISTALEGRE s'interposa tancant-li el pas.)

CLARA ¡Vostra conducta és indigna!

VISTALEGRE Diguéssiu que és enginyosa...

CLARA Enginyós qui a torbar gosa...

VISTALEGRE Aquesta era la consigna.
Espantar-vos, fer-vos por
perquè la cambra deixésseu
i, fugint, amb mi us trobéssiu.
(Ara la fascinació...)

(Se la mira còmicament.)

CLARA Permeteu... jo no us conec,
cap títol no us autorisa...

VISTALEGRE Lo presentar-me precisa,
jo mai faltó a lo que dec.
So el marquès de Vistalegre,
sols mirant la vista mia,
lo que és trist, dona alegria,
es torna bonic lo negre.
Mon físic, sens petulància,
no està faltat d'hermosura,
mes a aqueix do de natura
no hi dono gens d'importància.
Tinc el pare que es fa vell,
ple de xacres i de gota...
la seva fortuna tota
serà meva al morir ell.
Quan ne sofriré el disgust
de veure la seva mort
allavors tindrè la sort
d'heredar-lo amb molt de gust.
A cobrar-la en aquell dia
vos l'ofereixo des d'ara,
el sí deu-me, hermosa Clara,
i us faré la muller mia.

CLARA Vostre títol conegut
i la intenció que porteu,
si és que, inic, no m'enganyeu
(Còmicament va a interrompre-la fent-li signos de que ha parlat amb vritat.)
jo de tot vos he cregut.
Quan de la guerra el meu pare
al castell retornarà,
me veniu a demanar.

VISTALEGRE ¡Esperar que torni...! ¡Clara!

CLARA Mentrestant, indigne fora
escoltà'us un minut més,
i espero de vós, marquès...
(Senyalant-li la porta.)

VISTALEGRE Ja us entenc, que surti a fora.

CLARA Sí.

VISTALEGRE ¡No!

CLARA Mes...

VISTALEGRE No ho lograreu.

CLARA Quedeu-se; me'n 'niré jo.

- VISTALEGRE Reclamo vostre perdó.
si m'oposo a que em deixeu.
- CLARA Vostre procedir m'estranya.
- VISTALEGRE És que vui fer-vos comprendre
que del duc mai seré gendre
si al retorn de la campanya
és quan m'hagi de ser sogre.
- CLARA ¿I per què?
- VISTALEGRE Prou s'endevina.
És tan lluny la Palestina,
no tornar-ne tothom logra.
Per altra part, vostre pare,
siga dit aquí *inter nos*,
no és un home valerós
ni és capaç de plantar cara;
al ser-hi, com si ho vegés,
me l'agafen de seguida
i aposto que en vostra vida
no el torneu a veure més.
- CLARA Infeliç...
- VISTALEGRE Vos vinguen plants:
cada ull tornat una esponja,
reclosa com una monja,
destinada a vestir sants.
Això és cert i passarà,
no en culpeu la vostra estrella,
esperant, vos fareu vella...
(Pit i fora que caurà...)
Que, com en l'edat penseu,
de lo foc la turbulència,
lo rovell de l'existència
que amb escrúpols no goseu...
- CLARA Tals paraules...
- VISTALEGRE (Ja palpita.)
En lloc de passar aquí
los jorns en etern sofrir,
lo món obert vos incita.
Deixeu la trista presó,
deixeu la gàbia daurada
i abraceu's enamorada
amb lo foc que em cremo jo.
Cercareu l'ardent país

que estiga ple de volcans,
allí, entrellaçats de mans,
de l'amor amb dolç etxís
i al més recòndit paratge
no pot expressar la llengua...

CLARA No puc escoltar sens mengua
que se'm parli aquest llenguatge.

VISTALEGRE (Ara està al punt a avançar.)
Vostres colors jo duré
i amb premi n'estamparé
 (Anant cap a ella.)
un petó a la vostra mà.

CLARA *(Retirant-se.)*
¡Oblideu...!

VISTALEGRE Tot oblidat;
la ventura em torna boig,
so ditxós, m'inunda el goig
i el goig és felicitat.
 (Tornant a anar a ella.)
¡No aixís vos mostreu airada!

CLARA ¿Què faré?

VISTALEGRE Ton dolç perfum...

CLARA *(Atinant-hi i invocant amb crit angustiós.)*
¡Erica!
 (Lo llum de sobre la taula s'apaga per ell mateix, l'escena queda a les fosques.)

VISTALEGRE ¡Oh! ¡Sense llum!

CLARA *(Anant-se'n al seu quarto.)*
¡Gràcies, gènit, so salvada!
 (Fuig corrents i es fica al seu quarto, que tanca. ANGÚSTIES, a palpentos, surt del seu. VISTALEGRE, sense moure's del mig a on era antes d'apagar-se el llum. Tota aquesta escena i la que ve a les fosques.)

ESCENA 8

VISTALEGRE, ANGÚSTIES.

ANGÚSTIES Sentir soroll m'ha semblat.
A menos de ser l'Ambròs,
que, impacient i neguitós,
no s'hagués adelantat...
¿Sou aquí...?

VISTALEGRE Sí. ¡Quin pudor...!

Ja entenc tota la facècia,
per poder sens cap espècie
de reparos dà'm l'amor,
vol que siguem a les fosques.)

ANGÚSTIES ¿Sou a la dreita?

[illegible]

ANGÚSTIES Ja troba qui busca bé.

VISTALEGRE (*Anant buscant com ANGÚSTIES.*)
Com si anéssim caçant mosques.
 (*Buscant tots dos, les seves mans se troben.*)

ANGÚSTIES ¡Ah!

VISTALEGRE Vos he trobat, ma reina.

ANGÚSTIES (Em diu reina.) ¿I m'estimeu?

VISTALEGRE Tal dubte... ¿Clar no ho veieu?

ANGÚSTIES (No tindria poca feina.)

VISTALEGRE En mon ser no hi ha una fibra
que en aquest moment no cremi
esperant l'anhelat premi.

ANGÚSTIES (Això ho ha tret d'algun llibre.)
Fer una donzella no s'usa
lo que per vós estic fent.

VISTALEGRE ¿A què donau-se turment
quan l'amor tot ho excusa?
Per calmar una miqueta
l'ardent foc que me devora,
si la vostra mà, senyora,
eixa mà tan petiteta...

ANGÚSTIES (¿Com l'ha vista? ¿Que bé ho diu!)
 (Tota melindrosa.)
 Quanta pressa...

VISTALEGRE ¡Si és tan mona!

ANGÚSTIES Jo soc una dèbil dona
sense defensa... Teniu.
(ANGÚSTIES li dona la mà i VISTALEGRE la besa.)

VISTALEGRE ¡Oh goig immens...!

ANGÚSTIES Que em toqui l'aire.

AMBRÒS (T'entenc.) Pse...

ANGÚSTIES Anem.

AMBRÒS ¡Al jardí!
(Se'n van tots dos. VISTALEGRE continua en primer terme.)

ESCENA IO
VISTALEGRE.

VISTALEGRE Tot lo temps li he donat
perquè puga recobrar-se.
(*Buscant.*)
Clara... Clara, ¿on deu trobar-se?
Que no s'hagi desmaiàt.
Ni la sento que respiri,
com la trobo no sabent...
(*Al ser davant del balcó i girant la cara.*)
¡Uf! ¡Quin dimoni de vent!,
¡fins me priva que respiri!
(*Troba el balcó obert.*)
Una porta que és oberta,
ja n'endevino el motiu,
no ha gosat dir-me «veniu»...
coqueteria complerta.
Ella m'espera, jo hi corro,
pobreta no gosa dir-me...
La que vulga resistir-me...
(*Ha sortit i figura que, anant dret, no s'ha fixat que no hi hagi barana i cau
daltabaix.*)
¡Ai! ¡Assistència! ¡Socorro!

QUADRE 5

Jardí. Caminals a dreta i esquerra. En primer terme, una estàtua sobre un pedestal a cada part; al mig, un sortidoret que al centre té una conxa voltada de flors de la que en surt un joc d'aigua.
(Entra lo marquès de PUIGVEDELL seguit de CASTELLTORT.)

ESCENA II
PUIGVEDELL, CASTELLTORT.

PUIGVEDELL Confesseu que no té nom
lo que ens ha fet Vistalegre.

CASTELLTORT Jo confesso, vós crideu
i mentrestant ell s'arregla.

PUIGVEDELL ¡Plantar-nos tota una nit!

CASTELLTORT ¡I plantar-nos a la fresca!

PUIGVEDELL Aixís no hi podem estar-hi.

CASTELLTORT Entornem-se'n.

PUIGVEDELL ¡Fora bèstia!

CASTELLTORT ¿Has cregut que fa molt savi
estar-se aquí a la serena?

PUIGVEDELL ¿M'hi dec estar per gust, home?
Poguéssim trobar una idea...

CASTELLTORT Prou... fent-la cridar pel nunci
i dant trobar cosa llesta.

PUIGVEDELL Ja la tinc.

CASTELLTORT Que no s'escapi.

PUIGVEDELL Amb Degotall tot s'arregla.
El cridem...

CASTELLTORT Faré el segon.

PUIGVEDELL ¡Degotall!

CASTELLTORT Aquí t'esperen.
(*Surt de dintre del sortidor.*)

ESCENA 12

Los mateixos, DEGOTALL.

DEGOTALL Present.

CASTELLTORT ¡Ja ho veig!

PUIGVEDELL No en dubtava,
en lo seu auxili creia.

CASTELLTORT Ens han burlat de valent.

PUIGVEDELL Havem servit de brometa.

DEGOTALL Perquè els dos sou dos estúpids.

PUIGVEDELL És...

CASTELLTORT No té pels a la llengua.
(*A PUIGVEDELL.*)
Vós sou l'un...

PUIGVEDELL I l'altre vós.

DEGOTALL Ser prou tontos per a creure's
i servir-ne d'instrument
al marquès de Vistalegre.

PUIGVEDELL Qui es creuria que un amic...
sobre nostre, fes la seva.

CASTELLTORT (Bé, com que ell anava a sota...)

DEGOTALL Per sa sort, no hagueu enveja,
vent en popa li marxava,
mes lo gènit rival meu
s'ha ficat en la masega
i el marquès terrat avall
a la poca estona queia.

PUIGVEDELL ¡El planyo!

CASTELLTORT Quin cap i li...

DEGOTALL No tindrà cap conseqüència.
Jo he fet que ni el cop sentís
aixís que toqués a terra,
poc a poc va revenint-se,
no tardareu gaire a veure'l.
Mentrestant, vosaltres dos
enamoreu vostres belles.

CASTELLTORT De tan lluny serà difícil.

PUIGVEDELL Si lo seu quarto no deixen...

DEGOTALL Vindran aquí.

CASTELLTORT ¿Sí?

PUIGVEDELL ¿Vindran?

DEGOTALL Jo us en dono la promesa:
sent aquí, feu que us estimin.

PUIGVEDELL No serveixo per floretes,
fos cosa de cops de sabre...

CASTELLTORT Si les poguéssim sorprendre...

DEGOTALL ¿No és més que això?

CASTELLTORT Jo diria...

DEGOTALL És cosa fàcil, mireu-me.
(*Estén lo braç. Les dos estàtues s'ensorren quedant només lo pedestal.*)

PUIGVEDELL ¿Què?

CASTELLTORT Ja miro.

PUIGVEDELL Les estàtues...

CASTELLTORT Qui sap on paren.

DEGOTALL Poseu-se
a damunt dels pedestals
i aguardeu que vinguin elles.

CASTELLTORT Jo seré una estàtua d'upa.

PUIGVEDELL Trobo que ens han de conèixer
per la roba...

DEGOTALL Això arrai.

CASTELLTORT Si fos de color de pedra.
(A una senyal de DEGOTALL, la seva roba queda blanca.)

DEGOTALL ¡Se'n torna...!

PUIGVEDELL ¡Bé!

CASTELLTORT Ja anem d'istiu.

PUIGVEDELL ¿Lo guanyar serà segur?

DEGOTALL No està en mi lo fer-vos vèncer
per més que us ajudi en tot,
mes, si a cas elles accepten
los brillants que trobareu
dintre de la conxa aquella,
la victòria és per vosaltres,
l'èxit corona l'empresa.
(Desapareix per lo sortidor que ha sortit.)

PUIGVEDELL *(Anant-hi.)*
¿Brillants en el sortidor?

CASTELLTORT Fins poden ser de primera,
calculeu si tindran aigües.

PUIGVEDELL Sento passos...
(Anant-se a posar un a cada pedestal.)

CASTELLTORT ¡Firmes!

PUIGVEDELL Venen...

CASTELLTORT *(Ja col·locat, lo mateix que PUIGVEDELL.)*
Vós veniu a ser en Mejía,
jo, el comendador de Pedra.

ESCENA 13

Mateixos, AMBRÒS, ANGÚSTIES.

ANGÚSTIES ¿Que no us agrada aquest puesto?

AMBRÒS Qualsevol.

ANGÚSTIES Me'n vaig a seure.
(S'asseu en lo pedestal que hi ha PUIGVEDELL.)

AMBRÒS Vos imito.
(Seu al seu costat.)

ANGÚSTIES ¿Què hem de fer?
Des de que hem baixat, un enze;
a dalt, tan atrevidot
i ara ni parreu a penes.

AMBRÒS És que temo parlar massa.

ANGÚSTIES Vos escolto; no heu de témer.

PUIGVEDELL Serà bonic.

AMBRÒS *(Creient-se contestar a ANGÚSTIES.)*
¿Si ho serà...?

ANGÚSTIES ¿Qui replica lo contrari?

AMBRÒS Encara m'heu de conèixer.
Pareix que no tinga vida
i el meu cor, de tant que crema,
si l'hi posaven damunt
feia bullir una caldera.

CASTELLTORT ¡Etxem!

ANGÚSTIES ¡Valga'ns Déu!

AMBRÒS *(No entenen-ho i pensant que ella ha estornudat.)*
Que ho valgui.
La meua sang és bullenta.

PUIGVEDELL S'ha de refredar una mica.
(S'ajup per a clavar-li clatellada.)

AMBRÒS So un...
(Ara li clava la clatellada. L'«ai» és a part i ANGÚSTIES no el sent.)
(¡Ai!)

ANGÚSTIES ¿Dèieu...?

AMBRÒS No estic bé.

ANGÚSTIES Gràcies pel favor.

AMBRÒS *(Preocupat.)*
Em sembla...
al clatell... ¿estem ben sols?

ANGÚSTIES ¡Quina pregunta més nècia!
Tots solets.

CASTELLTORT ¡Etxem!

AMBRÒS ¡Jesús!

ANGÚSTIES Si no he sigut jo...

AMBRÒS Me creia...

ANGÚSTIES ¿Carlos?

AMBRÒS ¿I ara? Em dic Ambròs.

ANGÚSTIES ¿A què ve la farsa aquesta?

AMBRÒS ¿Farsa?

ANGÚSTIES M'heu dit...

AMBRÒS ¡Jo!

ANGÚSTIES Sí, a dalt.

AMBRÒS Veiam si ens podem entendre.
De des de que som aquí,
passen coses...
(PUIGVEDELL li clava altra clatellada.)
¡Ui! ¡Apreta!

ANGÚSTIES ¿Què teniu?

AMBRÒS Si us és igual,
mudem de puesto per seure.

ANGÚSTIES Com vulgueu, mes no m'explico...
 (Van a seure en lo pedestal que hi ha en CASTELLTORT.)

AMBRÒS Jo tampoc, i m'interessa.
 (Gratant-se el clatell.)
Araestic lo que es diu bé.

ANGÚSTIES Sent amb vós, m'hi trobo sempre.

AMBRÒS Com jo mateix, natural.
 (Com anant a dir alguna cosa.)
Angústies...

ANGÚSTIES ¿Què?

AMBRÒS So...

CASTELLTORT *(Decantant-se cap a AMBRÒS.)*
Un pastera.

AMBRÒS *(Cremat.)*
No esperava això de vós.

ANGÚSTIES ¿Què he fet?

AMBRÒS M'heu dit...

CASTELLTORT *(Decantant-se cap a ANGÚSTIES.)*
¡Mala bèstia!

ANGÚSTIES Ni he badat boca. Deixeu-me,
ja conec lo vostre engany,
heu jugat amb ignorància.
A dalt vos trobava fi,
parlàveu d'altra manera,
m'heu demanat un abraç
i jo, tota una donzella,
us he permès...
(De des de que ella ha començat los anteriors versos pastera li signa admirat si parla d'ell.)

AMBRÒS ¿Què heu permès?

ANGÚSTIES Ja ho sabeu.

AMBRÒS *(Vamos, s'ho pensa.*
Ho deu haver somiat.
Com jo, que tinc per certesa
lo del palau de les nimfes.)

PUIGVEDELL No en sortirem si no els traïem.
(Cridant fort.)
¡Lluny d'aquí...!

ANGÚSTIES *(Alçant-se i agafant-se a AMBRÒS.)*
¿Sentiu?

AMBRÒS *(Anant cap al fondo.)*
¿Qui crida?

ANGÚSTIES *(Seguint-lo.)*
¡Tremolo!

AMBRÒS No val la pena.
¿Hi ha algú per 'quí?

PUIGVEDELL No.

CASTELLTORT No.

ANGÚSTIES ¡Han dit «no»!

CASTELLTORT Doncs prova certa
que no hi ha ningú.

ANGÚSTIES *(Al tornar al puesto i veient a CASTELLTORT, que s'ha girat d'espatlles.)*
Mireu...

AMBRÒS ¡Ah!, sí... l'estàtua d'esquena.
(PUIGVEDELL també s'hi posa.)
També l'altre pel mateix...
(L'amenacen los dos movent la mà com s'acostuma.)
M'amenacen.

ANGÚSTIES Se menegen...
fan la creu...
(Fent-la amb los dits.)

AMBRÒS ¡Millor és fugir!

ANGÚSTIES ¡Sant Antoni!

AMBRÒS *(Volent dir que apreti a córrer.)*
¡Apa!

ANGÚSTIES *(Cridant.)*
¡Assistència!
(Fugen corrents i cridant. De la part oposada, surten ELVIRA i FILOMENA. PUIGVEDELL i CASTELLTORT no s'han mogut dels pedestals, tornant a estar quiets de cara.)

ESCENA 14

PUIGVEDELL, CASTELLTORT, ELVIRA i FILOMENA.

FILOMENA ¿Qui és que crida d'aquest modo?

PUIGVEDELL *(A CASTELLTORT.)*
¡Silenci!

FILOMENA ¿Què passarà?

ELVIRA ¿Encara estàs assustada?
No temis, nostres galans
ja deuen trobar-se lluny...
(PUIGVEDELL fa un signo a CASTELLTORT i tots dos baixen a la vegada reprenent la veu d'ELVIRA i caient agenollats als peus de les dos germanes, que se sorprenden.)

PUIGVEDELL ¡No gens!
(Als peus d'ELVIRA.)

[illegible]

ELVIRA ¡Ah!

FILOMENA ¡Ah!

ELVIRA (Són atrevits.)

FILOMENA Cavallers...

PUIGVEDELL ¡Perla!

CASTELLTORT ¡Conxa!

PUIGVEDELL ¡Cel!

CASTELLTORT

FILOMENA Presentar-se davant nostre...

CASTELLTORT ¡Com disfresses...! No en feu cas.

PUIGVEDELL No esteu justes no escoltant-nos
sens conèixe'ns per abans.
Sapigueu que la fortuna
de tan volguts no en té cap.

CASTELLTORT Podria haver fet que fóssim
negres, pobres i vassalls
i ens ha dat la cara blanca,
riqueses i blava sang.

PUIGVEDELL La meva il·lustre ascendència
de tan lluny no es pot trobar.

CASTELLTORT D'avi en avi, los de casa
se remonten fins a Adam.

PUIGVEDELL So el marquès de Puigvedell,
aquesta és la meva mà.
(*Allargant-la.*)

CASTELLTORT Marquès so de Castelltort,
si us convinc, no hi faré el fals.

PUIGVEDELL Nedareu en l'abundància.

CASTELLTORT Ningú se us posa al davant.

PUIGVEDELL ¡Feu-me feliç!

CASTELLTORT ¡Deu-me el sí!

ELVIRA (Em guanyen, no callen mai.)

FILOMENA És inútil lo parlar-ne
puix no podem escoltà-us.
Quan el pare ne retorni...

PUIGVEDELL Pot ser lo plaço molt llarg.

FILOMENA Disposa la providència
del modo que an ella plau.
Ara us prego que deixeu
lo castell sens més tardar.

ELVIRA I si manar-ho precisa,
és com si ho 'guéssim manat.

PUIGVEDELL Complirem vostres desitjos,
per més que siga mata'ns.
No ens veurem mai més, senyores.

CASTELLTORT Fixeu-se bé, hem dit mai.

PUIGVEDELL Marquès, una onça d'arsènic.

CASTELLTORT Prefereixo sulfumant.

(Se dirigeixen cap al fondo anant a buscar los brillants que hi ha en la conxa.)

ELVIRA ¡Van a matar-se...!

FILOMENA ¡Pobrets!

PUIGVEDELL *(Baix, a CASTELLTORT.)*
(Vent en popa.)

CASTELLTORT *(Baix, a PUIGVEDELL, ràpid.)*
(I a tot drap.)

PUIGVEDELL Un moment i detràs nostre
se tancarà lo palau,
no tornant, mentres visquem,
a traspasar lo llindar.
Aquí guarda l'esperança
que alentarem amb afany,
no refuseu lo donar-nos
un consol per vostra part.
Accepteu-ne aquestes joies
que vos donen, amb cor franc,
dos cavallers que són víctimes
d'un amor lo més infaust,
d'un amor sense esperança,
d'un amor que els és fatal.

FILOMENA ¡Infeliços!

ELVIRA ¡Me fan pena!

CASTELLTORT Mossèn Vedell s'ha explicat.
(¡Quin sermó!)

PUIGVEDELL (*Baix, a CASTELLTORT.*)
(¡Vós...!)

CASTELLTORT (*Baix, a PUIGVEDELL.*)
(Allà va.)

Són mostra d'un pur afecte,
elles vos recordaran,
quan brillin sobre vosaltres
en los torneigs i saraus,
dos infeliços marquesos
que, al donar l'últim badall,
si bé els dies de sa vida
terminen en vostres mans,
les seves darreres paraules
ne seran: «¡Déu us ho pag!»
(*Baix, a PUIGVEDELL.*)
(¿Què us sembla?)

PUIGVEDELL (Poc sentiment.)

CASTELLTORT (¿Poc...? Quasi jo m'he fet plorar.)

ELVIRA (*Mirant les joies.*)
¡Que bonics! ¡Com refulgeixen!

FILOMENA Ho són, mes no podem pas
acceptar-les.

ELVIRA ¿I per què?

FILOMENA ¿De perill no n'hi veus cap?

PUIGVEDELL Si lo desaire rebéssim
de no admetre los brillants...

CASTELLTORT Podeu creure-ho, abans d'una hora,
ja serem morts i enterrats.

ELVIRA ¿Ho sents?

FILOMENA Sí.

ELVIRA Es mataran
per ta culpa.

FILOMENA Déu me'n guard.

ELVIRA (*Pels brillants.*)
¡I ademés són tan hermosos!

FILOMENA *(Vacillant.)*
Ja que aixís s'evita el dany...

ELVIRA *(Als cavallers.)*
Acceptem.

PUIGVEDELL La vida ens deu.

CASTELLTORT Ni arsènic ni sulfurant.

PUIGVEDELL Al contrari, anhele viure
per no separar-me mai
de la meva Elvira hermosa,
de l'àngel d'aquest palau;
jo vos contaré rondalles,
històries d'enamorats,
vós me'n contareu a mi
i aniran passant los anys
sense que ni ens fem compte,
amb la rapidès del llamp.

ELVIRA ¿No m'enganyeu?

PUIGVEDELL Vos ho juro.

ELVIRA La ditxa serà cabal.

CASTELLTORT Si m'he atrevit a venir,
és per ser vostre criat,
per a dur-vos la sombrilla,
per a donar-vos el braç,
collir-vos lo mocador,
en un mot, per preservà-us
de tot cansanci i fatiga
i ser jo vostre descans.

FILOMENA Veus aquí lo que ambiciono.

CASTELLTORT No en tingueu cap maldecap.

ELVIRA Però és precis que ens jureu
creure'ns en tot.

PUIGVEDELL Sí.

CASTELLTORT Jurat.

PUIGVEDELL *(Caient de genolls.)*
Obediència.

CASTELLTORT *(Imitant-lo.)*
Plena.

PUIGVEDELL Cega.

CASTELLTORT Nostra...

PUIGVEDELL Divisa...

CASTELLTORT Serà...

ELVIRA Fidel sempre.

PUIGVEDELL Com l'acer.

FILOMENA ¡Eterna fe!

CASTELLTORT Com l'imant.

ELVIRA ¿Perdonem-los?

FILOMENA ¡Prou rigor!

ELVIRA M'hi aventuro, alçau.

FILOMENA Alçau...
(*S'alcen los cavallers.*)

CASTELLTORT ¡Filomena!

PUIGVEDELL ¡Elvira meva!

CASTELLTORT ¡T'estimo!

PUIGVEDELL ¡T'adoro!

FILOMENA ¡Ai!

ELVIRA ¡Ai!

(*Los dos cavallers, després d'alçar-se, besen la mà a les dos germanes i, com no oposen cap resistència, les abracen i, al ser entre los braços d'ells, els cauen les filoses, que es rompen. FILOMENA i ELVIRA s'espanten, PUIGVEDELL i CASTELLTORT queden sorpresos. Surt CLARA.*)

ESCENA 15

Los mateixos, CLARA.

CLARA ¿Què és això? ¿Què passa aquí?

ELVIRA Mira, Clara...

FILOMENA Els talismans...

CLARA ¡Oh!, bon Déu, ¿i què haveu fet?
Si com jo haguéssiu mirat
de no caure en lo perill...

CASTELLTORT *(Besant la mà a FILOMENA.)*

Qui trenca, paga, pagant...

PUIGVEDELL *(Besant la mà a ELVIRA.)*

Si es remèdia la desgràcia...

(Surt VISTALEGRE i, al notar els dos marquesos, cadascú amb una de les germanes, se dirigeix rectament a CLARA i va per agafar-li la mà, que ella retira pegant-li una bufetada.)

ESCENA 16

Los mateixos i VISTALEGRE.

VISTALGRE Tothom té la seva part,
jo el més viu, quedar-me sense
no pot ser.

CLARA *(Apartant-se i clavant-li una bufetada.)*
¡Atrexit...! ¡Té!

VISTALEGRE *(Posant-se la mà a la galta.)*
¡Ai! ¡Ai!
(Al moment de pegar-li CLARA la bufetada, ella fuig corrents; segueixen ses germanes. PUIGVEDELL i CASTELLTORT queden rient, mes surt del sortidor DEGOTALL i ells corren detràs d'elles. Llavors surt AMBRÒS amb gent armada i, obrint-se un arbre, apareix ERICA i els hi marca per on han marxat, seguint AMBRÒS i los seus en persecució dels cavallers.)

ESCENA 17

VISTALEGRE, PUIGVEDELL, CASTELLTORT. A poc, DEGOTALL, luego, AMBRÒS i gent armada i después, ERICA.

CASTELLTORT ¡He fet bon xec!

PUIGVEDELL ¡Com confirma!

VISTALEGRE ¡Em venjaré!

DEGOTALL Sou covards,
us espanten dèbils dones...

VISTALEGRE No...

DEGOTALL Doncs amb elles...

VISTALEGRE ¡Avant!
(Se'n van per llà on han fugit elles i surt AMBRÒS amb los vassalls.)

AMBRÒS ¡Dimoni de cavallers,
 no els trobarem!
 (Apareix ERICA i els marca per on acaben de sortir los tres marquesos.)

ERICA ¡Sí, per 'llí!
 (Se'n van tras los cavallers, quedant sols DEGOTALL i ERICA.)

ESCENA 18

ERICA, DEGOTALL.

DEGOTALL *(Rient.)*
 És inútil la pesquissa.

ERICA ¿I per què?

DEGOTALL Perquè heu perdut.

ERICA ¡Innocent...! ¿Doncs la virtut?

DEGOTALL ¿No veieu la trencadissa?

ERICA ¿Què vol dir? Tot se concilia.

DEGOTALL Sou feliç, res vos apura.

ERICA Perquè sé que la ventura
 gosarà aquesta família.
 ¡Lo salvar-la tinc a glòria
 i penseu si ho crec logrà-ho
 quan aixís en mon palau
 ja es festeja la victòria!
 (Canvia la decoració.)

QUADRE 6

Magnífic palau d'ERICA fet tot d'arbres i a gust del pintor. Assientos de troncs, adornos fets amb fulles, cortinatges d'heura, catifa d'herba, arrels entreteixides pertot, branquetes, plantes, brossa, etc. Les bailarines, amb objectes per l'istil, en consonància amb la decoració.

(Gran ball.)

ACTE 3

QUADRE 7

Galeria del palau del DUC oberta sobre el jardí.

ESCENA I

AMBRÒS, ANGÚSTIES, después HOME I.

ANGÚSTIES *(Entrant per l'esquerra mentres AMBRÒS ho fa per la dreta.)*
¡Quina nit!

AMBRÒS Bona pels uns,
per los altres, nit d'infern.

ANGÚSTIES ¡Ai, Ambròs, no vui pensar-hi...!

AMBRÒS ¿Per què, Angústies? ¿Què us sap greu?

ANGÚSTIES No vos parlava per mi:
les noies...

AMBRÒS ¡Ja és bon tropell...!

ANGÚSTIES ¿Què dirà el duc quan arribi?

AMBRÒS Bé massa que ho sentirem.

ANGÚSTIES ¿Mes aquestos miserables,
com s'han ficat? No ho entenc.

AMBRÒS Ni tampoc com han fugit,
tenint-los ja frec a frec;
però no s'escaparan.

ANGÚSTIES ¡Déu ho faci!

AMBRÒS N'estic cert;
tot és voltat i amb parades,
disposada està la gent;
mentrestant forta patrulla
dona la volta al castell,
tenen de sortir del cau
i al sortir, negoci llest.
(Se sent borgit.)

ANGÚSTIES ¡Crits!

AMBRÒS ¡Faig posta que ja han caigut!
(*Surt l'HOME I. Va armat.*)

HOME I Són presos los cavallers.

AMBRÒS (*A ANGÚSTIES.*)
¿Eh? ¿Què us deia? Que me'ls portin.
Els espero.

ANGÚSTIES (*Amb importància.*)
Els esperem.
(*Se'n va l'HOME I.*)

AMBRÒS És menester que m'arregli;
ara jo vinc a ser el rei.
(*Arreglant-se la roba.*)

ANGÚSTIES Cara sèria.

AMBRÒS Com un jutge.

ANGÚSTIES Un bon càstig.

AMBRÒS Ja veurem.
(*Surten una porció d'homes portant a los tres marquesos agarrotats.*)

ESCENA 2

AMBRÒS, ANGÚSTIES, VISTALEGRE, PUIGVEDELL, CASTELLTORT i homes del poble. Patges.

AMBRÒS (*Als cavallers.*)
¿Sembla que ja us hi tenim?

ANGÚSTIES (*Baix, a AMBRÒS.*)
Assentem-se.

AMBRÒS ¿Sí?

ANGÚSTIES Fa més...
(*Fa signo AMBRÒS a un patge, que acosta dos sillons i seuen repantingant-se AMBRÒS i ANGÚSTIES.*)

AMBRÒS ¡Infames!

ANGÚSTIES ¡Malvats...!

CASTELLTORT ¡Senyor!

AMBRÒS ¡Oh! No es té de parlar gaire,
el negoci vostre és breu.
La presó...

ANGÚSTIES Seria poc.

AMBRÒS Sí, en sortiríeu barato,
ho teniu de purgar més.
Calabosso, palla humida,
tancats a dintre parets
que l'agonia absorbeixen,
que apaguen tots los gemecs.
Jo us prometo que la cosa
us divertirà en extrem;
después, per 'ver-hi algun canvi,
per no ser sempre el mateix,
d'hora en hora cada dia
una estona en lo turment,
i, si es fes massa pesat,
la corda farà el demés.
Atemptar contra l'honor
de tres angelets de Déu...
les filles del noble duc...
De debò us dic que riureu.

VISTALEGRE La perfídia és manifesta,
¿mes, ni parlar se'ns permet?
(AMBRÒS mira a ANGÚSTIES, que, baix, li contesta afirmativament.)

ANGÚSTIES (Sí.)

AMBRÒS Bueno.

VISTALEGRE Abans és precís
lliurar-nos d'aquesta gent.

AMBRÒS Deixeu-los.
(Els homes que els tenien els deixen anar.)

ANGÚSTIES *(Als cavallers, volent dir: «Ja està».)*
Bé.

VISTALEGRE Que se'n vagin.

ANGÚSTIES Lo que han fet és tan pervers
que fins se'n donen vergonya.

VISTALEGRE ¡Àngela!

ANGÚSTIES Prou que ho conec.
(Dirigint-se als homes.)
Doncs...

AMBRÒS Calma.

ANGÚSTIES ¿Per què?

AMBRÒS *(A l'HOME I.)* ¡Tu, vine!

(S'hi acosta l'HOME I.)

¿Estan lligats ben estrets?

HOME I No es desfaran.

ANGÚSTIES *(Per AMBRÒS.)*

(Amb tot pensa.)

HOME I Cada nus...

AMBRÒS *(Als del poble.)*

¡Sortiu!

ANGÚSTIES ¡Aneu!

ESCENA 3

Los mateixos menos lo poble; al final, HOME I.

AMBRÒS Se us concedeix la paraula,
mes abans teniu present
que no hi ha gràcia ni gràcies.

CASTELLTORT Bé, mentres quedí el Putxet...

VISTALEGRE ¡Tenim culpa!

PUIGVEDELL ¡Tenim culpa!

CASTELLTORT ¡Molta culpa!

VISTALEGRE ¡Ho confessem!

ANGÚSTIES ¡Ens resen la pecadora!

AMBRÒS ¿D'aquest modo us defenseu?

VISTALEGRE Nostre amor, la joventut,
ens excusa l'atropell.

AMBRÒS No senyor, jo he sigut jove,
la dona Angústies també.

ANGÚSTIES Això vol dir que soc vella,
d'altres n'hi ha de més temps.

VISTALEGRE Lo mateix que malfactors
nos hem ficat al castell.

CASTELLTORT Som causa de trencadissa.

PUIGVEDELL Hem delinquit.

- VISTALEGRE Tot és cert,
però si a cas se busquessin
els culpables veraders...
- PUIGVEDELL Tal volta se'ls trobaria
entre els servidors fidels...
- CASTELLTORT Que el duc a l'anar a la guerra,
descansava tot en ells.
- AMBRÒS ¿Com?
- ANGÚSTIES ¿Què empatollen?
- VISTALEGRE Seguíu.
Els mateixos que el dever
tenien de vigilar
i que per compte de fe'ho...
- CASTELLTORT En el claret de la lluna...
- ANGÚSTIES Senyors, més baix, jo us ho prec.
- AMBRÒS Si el poble arriba a sentir-ho.
- VISTALEGRE És tot just lo que volem.
- PUIGVEDELL Per la nostra boca, el duc
sabrà els servidors que té.
- CASTELLTORT Jo us prometo que la cosa
us divertirà en extrem.
- VISTALEGRE I aleshores, per vosaltres,
lo que heu dit ara mateix...
- PUIGVEDELL Calabosso, palla humida,
tancats a dintre parets
que l'agonia absorbeixen,
que apaguen tots los gemecs.
- CASTELLTORT La corda i un pam de llengua,
de debò us dic que riurem.
- AMBRÒS *(Suplicant.)*
Per l'amor de Déu senyors...
- ANGÚSTIES Soc una noia innocent...
- VISTALEGRE *(A ANGÚSTIES.)*
Aquestes cordes m'apreten...
deslliga'm no us costa res...
- ANGÚSTIES ¡Oh!

VISTALEGRE Vaja, dona...

ANGÚSTIES Per llàstima...
(*Lo deslliga.*)

AMBRÒS (L'hem ben treta, tanmateix.)

VISTALEGRE (*Respirant amb satisfacció.*)
Ara, al menos, un respira;
pensava morir d'aufec.
Altra vegada siguem-hi...
Sabrà el duc per nostra veu...

PUIGVEDELL Lo de la sota l'estàtua.

CASTELLTORT Les castanyes i bolets
que s'han dat...

AMBRÒS I s'han rebut.
(*Posant-se la mà al clatell.*)

VISTALEGRE Res ignorem.

ANGÚSTIES Massa ho veig.

VISTALEGRE Qui ha fet el poc, faci el molt.
(*Senyalant els altres dos.*)
Mireu, patiran d'aufec.

CASTELLTORT ¡Això és fet en un Jesús!

VISTALEGRE De seguida s'està llest:
un cada un.

ANGÚSTIES Ambròs...

AMBRÒS Angústies...
(*Deslligant els dos cavallers.*)

PUIGVEDELL (*Ja deslligat.*)
No hi ha poca diferència...

CASTELLTORT Deslligat s'està més bé.

VISTALEGRE Al cap som. La vostra sort
la tenim aquí al palmell.
(*Estenent la mà.*)

AMBRÒS (*Entre ell.*)
(Si m'ho penso, no els deslligo,
els matava i tot secret.)

VISTALEGRE Podem entregà-us al duc.

PUIGVEDELL I lo duc precisament
és un home tan estrany
que per la força es deleix.

CASTELLTORT És un porvenir molt negre.
(A AMBRÒS.)
Vós penjat heu de ser lleig.

ANGÚSTIES Però no voldreu que es perdi
la donzella...

AMBRÒS Ni el donzell.

VISTALEGRE Això està a les vostres mans.

ANGÚSTIES (Anhelant.)
¿Sí?

VISTALEGRE De vosaltres depèn.

AMBRÒS Això arrai...

ANGÚSTIES ¿Com?

AMBRÒS ¿De quin modo?

VISTALEGRE ¿Feu l'orni?

CASTELLTORT No us costa gens.

VISTALEGRE Res no heu vist...

PUIGVEDELL Res heu sentit...

CASTELLTORT Ni de res ne sabeu res.

ANGÚSTIES Però tenir de callar...

VISTALEGRE Se m'hi fondrà tot lo greix.

AMBRÒS No mor ningú d'estar magre.

CASTELLTORT I penjats...

ANGÚSTIES ¡Reina santíssima!

CASTELLTORT ¡Filla!
(Volent dir: «Paciència».)

VISTALEGRE Secret per secret.

AMBRÒS Per mi, bueno.

ANGÚSTIES Convingut.

PUIGVEDELL ¿És a dir, doncs, que accepteu?

AMBRÒS Com tinc tant per escollir...

ANGÚSTIES Sobretot, salvar la pell.
Podeu sortir, sou ben llibres.

AMBRÒS Com l'aire.
(*L'HOME I surt esbufegant.*)

HOME I ¡Majordom!
AMBRÒS ¿Què?

HOME I El duc...

AMBRÒS Digueu.

HOME I Ja retorna.
Hem vist la seva bandera
al revolt de ca l'Esquerp,
dos minuts a lo més llarg
i el tenim en lo castell.
(*Se sent borgit.*)
¿Sentiu com lo van a rebre?
(*Cridant i marxant corrents.*)
¡Espere-us! També vinc... ¡ep!
(*Se'n va.*)

AMBRÒS ¡El duc!

ANGÚSTIES ¡Pobres de nosaltres!

CASTELLTORT Ara sortir no podem.

AMBRÒS (*A ANGÚSTIES.*)
Porteu-los al vostre quarto.

ANGÚSTIES ¡Ambròs per l'amor de Déu!
¡So una donzella!

AMBRÒS Els senyors
fan cara de gent de bé.

PUIGVEDELL Podeu estar ben segura...

CASTELLTORT Ni un pensament deshonest,
res que recordi al jardí.

ANGÚSTIES (*Mortificada i dant-los pressa.*)
¡Anem!

VISTALEGRE (*Tornant des del bastidor a AMBRÒS.*)
¡Moixoni!

AMBRÒS ¡Tinc seny!
(*Se'n van los tres amb donya ANGÚSTIES. Se senten cornetes.*)

Molt d'aplom se necessita
o a la força ja m'hi veig.

(Surten los mateixos soldats que han marxat al primer acte, seguits d'homes i dones del poble. El DUC entra apoiant-se amb AMBRÒS i un patge. AMBRÒS l'ha sortit a rebre, a l'estar ell en escena paren les cornetes i la gent d'armes s'arreglera al fondo, tenint lo poble al seu entorn.)

ESCENA 4

Lo DUC, AMBRÒS, gent d'armes, poble i patges.

AMBRÒS D'això se'n diu tornar prompte.

DUC I de segur et farà gràcia,
però a mi, que la desgràcia
m'ha pres sembla pel seu compte,
trobo que massa he tardat.
¡Estic fart!

AMBRÒS A la guerra...

DUC *(Senyalant-ho.)*
No, en aquí, al costat esquerre,
aquell noble condemnat...

AMBRÒS ¿És cosa d'ell?

DUC Tota seva.

AMBRÒS Si arriba a menjar civada...

DUC És com si n'hagués menjada,
ja veuràs la pena meva.
Ne sortim d'aquí enardits
del modo que tu ja has vist,
tots alegres, cap de trist,
valents, braus i decidits.
Pel molt embrassat que estava,
veient el Noble o la mida,
li deixo caure la brida,
i amb tot lo descuit anava:
ja em veia davant dels moros
que em fugien com el fum
quan, tot d'un plegat, ¡barrum!,
ell fa un bot i jo caic d'ossos.
M'aixeco com vaig poder,
tot ronsejant i tot ganso,
el Noble amb posat de manso
me mirava amb ulls de be,

vaig pensar: «li sabrà mal
 i es penedeix de la feta»;
 li faig una prediqueta
 i altre cop li soc a dalt.
 Vaig ser un beneit del cabàs
 en no donar-li codillo,
 puix venia a dir-me el pillo:
 «puja, puja, ja veuràs.»
 ¡Ah!, ¡fillet! Quan me sent sobre,
 es posa al trot i li dic «¡xo!»,
 endavant la professó,
 més esprit sembla que cabra.
 Del trot, una galopada,
 la meva veu no és creguda,
 después, a brida batuda,
 a l'últim, gran escapada.
 Saltava els marges, els horts,
 avançant més que les flames,
 igual que a les seves cames
 per nirvis tingués ressorts.
 Jo, entretant, era el ludibri
 de la gent que amb mi venia
 tota la sella corria
 sens trobar mai l'equilibri,
 tan prompte me capbussava
 caient-li fins a l'aurella
 com, escorrent-se'm la sella,
 a la cua li tocava;
 la crin li puc amarrar,
 se li redobla la por
 i, excitant lo seu furor,
 los clarins que sent tocar;
 res l'atura ni intimida,
 jo em mirava tan perdut
 que ja m'hauria venut,
 per quatre quartos, la vida,
 sempre pensava «ara et llença,
 et clava contra una roca»;
 de tot cor la meva boca
 ha fet una prometença:
 he promès que, si acàs Déu
 feia que en sortís salvat,
 tu, descalç, a Montserrat
 aniries en nom meu.
 Com si faltés sols això
 per lo desenllaç trobar-ne,

al mateix temps d'acabar-ne
 l'oferta que n'he fet jo,
 s'encongeix de cap el Noble,
 fa un vaivé, després s'estira
 i a trenta canes me tira
 d'aquest modo tan innoble.
 És la segona caiguda
 mes, ja ho he dit, la darrera,
 perquè de tornar endarrere
 ordeno de correguda.
 Res vui que siga per força,
 si una cosa no convé,
 lo millor que se pot fer
 és donar lo braç a tòrcer.
 Sense mi, si bé es repara,
 s'arreglarà Palestina,
 ja he provat no ser gallina,
 costant-me la prova cara.
 Estic cruixit dels ronyons
 i tota l'espatlla esquerra...
 vagi qui vulga a la guerra
 que, per mi, tots hi estan bons;
 abans que muntar al Noble,
 que tot motxo estava allí
 sense poguer-me tenir,
 corrents venia a pas doble.
 De noi, en los jocs i bromes
 ja se'm deia l'acudit,
 amb llances m'arreglo un llit
 fent-me portar per quatre homes.
 D'aquest modo, amb ses banderes
 no vençudes ni amb agravis,
 entra al palau dels seus avis
 lo gran duc de les Sureres.

AMBRÒS Vencedor, cobert de glòria
 la sortida vos fa honor.

DUC I a l'esquena molt dolor.

AMBRÒS Ja us hi veureu en la història.

DUC *(Als guerreros.)*
 Vosaltres que heu compartit
 amb mi la pena i fatiga,
 anant a l'host enemiga
 amb cor brau i decidit,
 aneu, oberts los cellers

estan a les meves tropes
i que lo dring de les copes
ne supleixi al dels acers.

*(Se'n van los guerreros, patges, poble i demés acompanyament, quedant sols lo
DUC i AMBRÒS.)*

ESCENA 5

Lo DUC, AMBRÒS.

DUC *(Después d'assegurar-se que estan sols.)*

Ningú ens sent, és innegable.
¿Què ha passat, sent-ne jo fora?

AMBRÒS *(De ser embustero és l'hora.)*
Missenyor, res de notable.

DUC Les tres noies...

AMBRÒS Fresques, guapes...

DUC ¿Ja sabran que soc aquí?

AMBRÒS Ho presumo.

DUC Els vas a dir
que portin...

AMBRÒS Ja. (M'atrapes.)

DUC Sens elles no les vui veure.

AMBRÒS ¿Per què?

DUC Home, per l'honor.

AMBRÒS ¿I què hi fa?

DUC ¡Mosca!

OLIVER *(Sortint.)*
¡Senyor!

AMBRÒS (Penjadet m'hauré de veure.)

ESCENA 6

Los mateixos, OLIVER.

DUC *(Al patge.)*

¿Què?

OLIVER Tres patges han portat
cada un d'ells carta per vós.

DUC ¿Són tres cartes?

OLIVER Tot en gros.

DUC Diable de casualitat,
rebre les tres juntes...

OLIVER Sí.

DUC ¿Què diuen?

OLIVER *(Mirant la carta.)*

¡Oh!

DUC ¿No en saps tu?

OLIVER Deu ser escrit a dins... segur.

DUC Do'm i deixa'ns, pots sortir.

(Se'n va lo patge. AMBRÒS està en lo prosceni amb lo cap baix i tot motxo.)

ESCENA 7

DUC, AMBRÒS, después, ANGÚSTIES.

DUC No entenc aquesta facècia,
¿qui dimoni em pot escriure?
¡Ambròs!

(No en fa cas; DUC, cridant més fort.)

¡Ambròs!

AMBRÒS *(Caient de genolls.)*

¡Missenyor!

DUC ¿Que t'has cregut que ets a missa?

AMBRÒS *(Dissimulant.)*

És que els genolls me flauegen.
(M'he pensat que ja ho sabia.)

DUC Se veu que te'n passa alguna;
et veig motxo, trist, explica't...
no estar en lo teu asiento...

Ui...

AMBRÒS Ni vós tampoc.

DUC ¿Jo? Mica;

lo Noble ne té la culpa.
(*Canviant de to.*)

Té, pren; veiam lo que diuen
les tres cartes que m'han dat,
em trobo ple de fatiga
i, quan estic fatigat,
lo llegir m'és impossible.

AMBRÒS (*Después d'haver obert la primera carta i haver-li donat un cop d'ull.*)
¡Ah...!

DUC ¿Qui és?

AMBRÒS ¡Ah...!

DUC Bueno, van dues.

AMBRÒS Quin honor... quin honor...

DUC Diques.

AMBRÒS Ho repeteixo, ¡quina honra!

DUC ¿Més encara?

AMBRÒS (*Aquests me libren.*)

Lo marquès del Dematí,
lo compte de lo Migdia
i lo baró de la Tarda
atentament sol·liciten
que vos digneu concedí'ls-hi
la mà de les vostres filles.

(*ANGÚSTIES ha sortit sense que la vegin i, recatant-se, escolta lo que es parla fins que s'indica que se'n va.*)

ANGÚSTIES (¡Què he sentit! ¡Bona sorpresa!)

DUC Per això tanta musica,
imbècil... si és natural.

AMBRÒS És que...
(*Reprimint-se i a part.*)

(¡Bo!)
(*No sabent què dir per sortir-se de l'embull.*)
És un partit digne.

DUC És el que toca a les noies
per sa noblesa i stirpe,

potser et creies tal vegada
que a demanar-les vindrien
el fasser, l'enterramorts,
gent del poble sense timbres.

AMBRÒS Dispenseu, no m'heu entès.
 (La por meva ho embolica.)

DUC ¡Vaia! ¡Vaia!

AMBRÒS ¿Què els contesta?

Duc Que se'ls hi dona, mes filles;
no els conec, elles tampoc,
però això tot són pamplines.
D'aquests nobles pretendents
me'n parlava l'altre dia
lo marquès de la Roqueta
i jo li vaig dir que vinguen:
han complert com gent conforme,
se casaran amb mes filles.

AMBRÒS (¡Gràcies a Déu!)

DUC ;Ai!

AMBRÒS ¿Us dol?

DUC Sí: les punxades que em fiblen.

ANGÚSTIES (Els pobres, que res no en saben, vaig a di'ls-ho de seguida.)

Duc ¡Ai, Noble!
 (*Repensant-se.*)
 No, li perdono
la seva mala partida,
per ell he tornat a casa
rebut tan bones notícies.
Per un pare és tan bonic
treure's de sobre tres filles
i totes a la vegada,
és d'un efecte sublime.
Amb aquest sol pensament,
se m'esborren les fatigues.
¡Ai!

AMBRÒS Vostres paraules venen
aquests «ais» a desmentir-me.

- DUC És un record fiblador
de ma guerrera sortida,
lo del Noble.
- AMBRÒS Sí, ja ho sé.
- DUC Ja se li faran trenyines
si, per treure'l de l'estable,
que jo el munti necessita.
Deixem lo capolament,
tinc de rebre la visita
dels que seran els meus gendres,
ordena lo que convinga.
- AMBRÒS Sempre a punt està la sala
de recepcions, en obrint-la...
- DUC Res de sales ni saletes
allí de seure tindria:
jo m'entenc i ballo sol,
me convé estar a peu firme.
No hi fa res, els rebré aquí,
serà rebre'ls en família.
- AMBRÒS ¿I quin té de ser el primer?
- DUC *(Contrariat.)*
¡Dimoni!
(Atinant-hi.)
El que més anys tinga.
- AMBRÒS ¿Com saber-ho?
- DUC El cas és grave.
- AMBRÒS Molt difícil de sortir-se'n.
- DUC ¡Ah!, ja ho sé, tots tres plegats.
- AMBRÒS Lo vostre talent m'admira.
- DUC Sí, ja de xicot... se'm veia
una astúcia... una malícia...
Fes que tots tres entrin junts,
d'aquest modo no hi ha envídies.
Guarneixes tot lo castell
amb guirnalles ben boniques,
prepara'ns un bon dinar,
mana a la copla que vinga.
- AMBRÒS Se compliran vostres ordres.

DUC Bé, i de pressa es necessita.
 (Compareixen los tres marquesos a temps que l'AMBRÒS s'encamina dret a la porta; al veure'ls, se detura, sorprès.)

ESCENA 8
Mateixos, VISTALEGRE, PUIGVEDELL i CASTELLTORT.

VISTALEGRE Dispenseu si la impaciència
 que los nostres cors agita
 fa que petxem les llosanes
 d'aquesta casa tan digna
 careixent-ne de la vènia
 que per entrar es necessita.

AMBRÒS És que sereu tal vegada...
 (Sorprès.)

PUIGVEDELL Els mateixos.

AMBRÒS ¡Verge Pia!

CASTELLTORT Jo so... jo i aquestos dos
 amb mi fan els tres.

DUC *(S'explica.)*

VISTALEGRE Breu i concís: som nosaltres
 els autors de les missives.
 Entrem sense compliments
 ens hem dit, i cap a dintre.

DUC *(S'expressa amb molta elegància.)*

AMBRÒS *(Si surt bé, un ciri de lliura.)*

DUC Senyors, les cartes remeses
 amb molt gust les he llegides,
 l'istil és fàcil, lleuger.

PUIGVEDELL ¿Lleuger?

DUC Que corre vui dir-ne.
 Ja ho sabreu, l'istil fa l'home
 i en aquest punt so purista,
 contestant del mateix modo
 sols un mot se necessita.
 Accepto.

VISTALEGRE *(Inclinant-se junt amb los altres.)*
 ¡Fan gran favor!

DUC (An a mi me'l fan els ximples.)
M'ha agradat molt de veure-us,
los vostres noms me cautiven,
lo marquès del Dematí,
lo compte de lo Migdia,
i lo baró de la Tarda;
feu los tres molt bona lliga.
Sou guapets. (Què els tinc de dir.)

CASTELLTORT (Ja m'ha vist.)

PUIGVEDELL (*Excusant-se.*)
¡Senyor!

DUC És justícia.
Sou robustos en les cares
salut i vigor se us pinta.

CASTELLTORT ¿Salut? A ningú l'envejo,
jo no he fet llit en ma vida.
(*Tossint fort.*)
Heem...

DUC Funcionen bé els pulmons.

VISTALEGRE (*Tossint.*)
Heem...

DUC Pel mateix.

PUIGVEDELL Heem...

DUC Sublime.
Si l'un bo, l'altre ho és més.
Sé algo de medecina...
¡Ai!

PUIGVEDELL ¿Què teniu?

VISTALEGRE ¿Què és?

DUC Els bronquis,
són endanyats una mica,
no hi fa res, com que no em caso...
Ambròs...
(*AMBRÒS està pensatiu i no el sent.*)
Ambròs...

AMBRÒS ¿Eh? ¿Qui em crida?

DUC Sembles en Simon de l'Ombra.
(*Acostat amb ell.*)
¡Ai!

AMBRÒS ¿Què és?

DUC Allò.

AMBRÒS Ja.

DUC Sí... mira.
¿Què me'n dius, dels cavallers?

AMBRÒS Que em semblen persones riques.
(Va per sortir.)

DUC *(Fregant-se les mans.)*
Faig bon negoci.

VISTALEGRE *(A part, als altres dos.)*
¡Tot marxa!

DUC ¡Ambròs!

AMBRÒS ¡Senyor!

DUC *(Acostant-s'hi.)*
A les noies,
ara que surts, les avises.

AMBRÒS Així es farà.
(Anant-se'n.)

DUC ¡Ambròs!

AMBRÒS *(Acostant-s'hi.)*
¡Senyor!

DUC Que el nunci faci la crida,
vui que vinguen los vassalls.

AMBRÒS *(Anant-se'n.)*
Entès.

DUC ¡Ambròs!

AMBRÒS *(Tornant.)*
¡Senyor!

DUC Vine.
Que pel dinar tot s'hi vessi,
relleno, arrop, mandonguilles.
Cuïta.

AMBRÒS Bueno.
(Anant-se'n.)

DUC ¡Ambròs!

AMBRÒS *(Tornant.)*
 ¡Senyor!

DUC ¡Ves!

AMBRÒS Compleixo.

DUC ¡Ai!

AMBRÒS *(Alçant los ulls al cel.)*
 ¡Un de lliure!

ESCENA 9

Los mateixos menos AMBRÒS.

VISTALEGRE Aixís, duc...

CASTELLTORT nostra...

PUIGVEDELL demanda...

DUC L'accepto com a gran cosa.

VISTALEGRE ¡Oh, sort!

PUIGVEDELL ¡Felicitat!

CASTELLTORT ¡Bravo!

DUC Ara veureu a les noies
que són...

VISTALEGRE ¡Divines!

CASTELLTORT ¡Un terno
de pamets!

PUIGVEDELL ¡Encantadores!

DUC I sobretot, innocents...
Vamos, no són del que corre,
del que dic, enc que us estranyi,
vos en donaré les proves.

VISTALEGRE No precisen.

PUIGVEDELL Hi creiem...

CASTELLTORT Els ulls tancats i a les fosques.

DUC No, jo vui que sa virtut
resplandeixi com l'aurora.
Pel que respecta a vivesa,
són un llampec, les traïdores.

(Amb convenciment.)

Han adquirit de son pare
lo gènit i bona sombra.

VISTALEGRE ¡Feliç vida se'ns espera!

PUIGVEDELL Dignes mullers...

CASTELLTORT ¡Digne sogre!

DUC (Quina gent, sembla de sucre;
de tants de modos se fonen.)
(Se sent lo poble.)
Aquests crits donen a entendre
que los vassalls ja s'acosten,
també per aquell cantó
ens compareixen les noies;
ara veureu sa virtut,
com ne queda vencedora.
(Anant a rebre ses filles.)

VISTALEGRE *(Als dos companys.)*
Per ara, tot ens surt bé:
és costum parlamentària.

CASTELLTORT Encara no som al glòria.
(Lo DUC ha anat a rebre a ses filles, que l'abracen però amb greu traïdor; mentre tant, los vassalls entren omplint-ne l'escena de guerreros, patges i escuders. AMBRÒS surt amb los vassalls; ANGÚSTIES, amb les filles del DUC; i se posen los dos en primer terme, los cavallers a l'altre costat i al mig les noies amb son pare. CLARA porta la filosa, ses germanes s'emparen sempre amb ella.)

ESCENA IO

Los mateixos, CLARA, ELVIRA, FILOMENA, ANGÚSTIES, AMBRÒS, patges, escudero, soldats, vassalls, etc.

CLARA *(A ses germanes.)*
(¡Valor!)

ELVIRA *(Baix, alludint a la filosa.)*
(Si com tu tenia...)

ANGÚSTIES *(Acostant-se a AMBRÒS.)*
(¡Ai, Ambròs...!)

AMBRÒS *(Senyalant el DUC.)*
(¡Que us senti...!)

CLARA *(Abraçant a son pare.)*

¡Pare...!

DUC *(A ses filles.)*

Bon dia, filletes meves,
esteu fredes, molt parades,
ja comprenc us ve de nou
el veure'm aquí; no us faig càrrecs;
anar-me'n lluny a la guerra
i a l'endemà ja ser a casa,
això no es veu cada dia,
però, amb tot, és pa i formatge,
per atordí-us i sorprendre-us
amb lo que us vaig a dir ara.

ANGÚSTIES *(¡Ambròs!)*

AMBRÒS *(Perquè calli.)*
(¡Dona!)

DUC Heu de saber
que tres cavallers de fama...
(Mirant-se'ls de reüll.)
tres bons mossos, fins i guapos,
d'aquells que no en corren gaires...

CASTELLTORT *(Als seus dos companys.)*
Aquest home té molt gust.

DUC Han vingut a reclamar-me
que la promesa els complís
formalment per mi empenyada
al marquès de la Roqueta
quan va venir l'altra tarda.
En un mot: les vostres mans
que els concedeixi demanen.

ANGÚSTIES *(Baix, a AMBRÒS.)*
(Qui fos d'elles...)

AMBRÒS *(Baix, a ANGÚSTIES.)*
(Per 'xò estem.)

FILOMENA *(A ses germanes.)*
S'han portat...

ELVIRA *(Ídem.)*
Tenen paraula.

DUC Jo ja els he donat el sí
persuadit de que vosaltres

no em fareu tornar endarrere,
com filles ben educades.
(Com qui va a començar un sermó.)
És el dever de les noies...

ELVIRA Amb molt gust us creurem, pare.

Duc No s'interromp l'orador,
 és costum parlamentària.

VISTALEGRE *(Content a los seus companys.)*
(Va a la porta.)

CASTELLTORT (Ja vindrà...)

Duc No us tinc de fer recordança
que, al sortir-ne per la guerra,
en vostres mans vaig posar-ne
tres filoses de cristall...

CASTELLTORT Ja hi som...

DUC *(Acostant-se als tres marquesos.)*
És la prova estranya.

VISTALEGRE *(Als seus companys.)*
(Quan vegi no hi ha filoses...)

CASTELLTORT (Ens fa filar.)

FILOMENA *(A ses germanes. Les tres tremolen.)*
¡Elvira!

ELVIRA ¡Clara!

ANGÚSTIES (A AMBRÒS.)
(¡Ai, Ambròs!)

AMBRÒS (*A ANGÚSTIES.*)
 (¡Angústies... ai!)

DUC *(Dirigint-se a tots los que estan en escena.)*

Les filoses de què es tracta,
la rara virtut que tenen
és precis que tothom sàpiga.
Se trenquen amb mil bocins
a la més petita falta
i pregonen la innocència
ben senceres presentant-les.
(*A ses filles.*)

Mostreu-les, doncs, a la llum,
vostre bon nom ho demana.

CASTELLTORT *(A los dos marquesos.)*
(Aquest home es compromet.)

ANGÚSTIES (A AMBRÒS.)
(¡Això trona...!)

AMBRÓS *(A ANGÚSTIES, posant-se la mà al coll volent indicar que els penjaran.)*
(¡No, que escanya!)

Duc *(A ses filles.)*
Comencem.
(A CLARA.)
Tu la primera.
Acosta't.

CLARA *(Acostant-se i ensenyant-li la filosa.)*
Mireu-la, pare.

Duc
(Examinant-la.)
 Bé, filla; bona minyona.
(Anant als tres marquesos.)
 Intacta, senyors, intacta.
(Mentres que el DUC gira el cap per parlar amb los tres marquesos, CLARA dona la filosa a FILOMENA, que està al seu costat i ella passa a l'esquerra d'ELVIRA.)
 ¿I tu, Filomena?
(FILOMENA li ensenya la filosa, el DUC l'examina.)
 ¡Bé...!
(Als tres marquesos, ensenyant la filosa.)
 ¡Severa, sense cap tatxa!
(El mateix joc que l'altra vegada. FILOMENA passa la filosa a ELVIRA i se posa a l'esquerra de CLARA.)
 Elvireta, et toca a tu.
(Content, als cavallers.)
 ¡Conservada com les altres!

CASTELLTORT *(Als seus companys.)*
Ja tenim el susto fora.
(Entre elles.)

ELVIRA (N'hem sortit.)

FILOMENA *(Igual.)*
(¡Que bé!)

[illegible]

VISTALEGRE ¡Quin candor!

PUIGVEDELL ¡Quina virtut!

CASTELLTORT ¡Quina innocència més rara!

ANGÚSTIES *(Baix, a AMBRÒS, tota sorpresa.)*
(¿Has vist? ¿Com pot ser?)

AMBRÒS *(Baix, a ANGÚSTIES.)*
En tindrien
de repuesto.

ANGÚSTIES Ben pensada.

DUC Estic content de debò,
més que orgullós de vosaltres.
¡Ai!

TOTS ¿Què?

DUC Bé, un sospir que exhalo;
me sap greu no ser en companya.
(A les noies.)
Se vos coneix de seguida,
sou filles del vostre pare.
Doneu-me les tres filoses,
al gènit devem tornar-les.

ELVIRA ¡Oh! ¡Cel!

FILOMENA ¡Ah!

DUC Vamos...

CLARA És que...

DUC ¿És que... què? No costa gaire.

CASTELLTORT *(A part, a los seus companys.)*
(Bon xic més de lo que et penses.)

PUIGVEDELL (¡S'enreda!)

DUC *(Impacient.)*
¿Què feu?

VISTALEGRE (¡Esclata!)

CLARA *(Caient totes tres agenollades.)*

FILOMENA } ¡Perdó!
ELVIRA }

DUC *(Parat)*
¿Què sento? ¿Què miro?
¿Què veig?
(Adonant-se de que només hi ha una filosa.)

- ANGÚSTIES *(Baix, a AMBRÒS.)*
(¡Un miracle!)
- DUC O els ulls m'han fet pampallugues
o n'he vist de tres plegades.
- ELVIRA Era la mateixa.
- DUC Ja,
que de mà en mà se passava
per enganyar an el tonto,
i era el tonto el vostre pare.
Tal insult no queda impune.
(Desembeinant l'espasa.)
- VISTALEGRE *(Detenint-lo.)*
¡Duc...!
- CASTELLTORT ¡Senyor!
- PUIGVEDELL Preneu-ho amb calma.
- DUC ¡Com puc fer-ho si al camp d'or
la meitat d'aglans m'hi falten,
quan mai més ne borraré
de l'escut aquesta taca...!
(A ses filles.)
De les tres, lo nom de filla
una ne mereix encara.
(Obrint los braços.)
En els meus braços l'espero.
- CLARA Vritat; una de nosaltres
és innocent, senyor,
mes avui vos dono paraula
vós [no] podreu saber quina és
ni quines són les culpables.
Estem promptes a morir,
és justa la vostra sanya.
- DUC D'aquest modo, si m'entrego
al favor de ma venjança,
que vos dic m'hi entregaré,
la bona també la paga...
Us heu cregut escapar-vos,
jo ho sabré, me sobra traça.
Quina conducta la vostra
i ves, ¿quan? Justament ara
que tres nobles de primera
les vostres mans demanaven.

VISTALEGRE *(Al DUC.)*

No ens retirem...

PUIGVEDELL *(Ídem.)*

Insistim...

CASTELLTORT *(Igual.)*

Jo ho esmeno: les demanen.

DUC ¿Com, después del que ha passat?

VISTALEGRE No hi donem cap importància.

PUIGVEDELL Fer tant cas d'unes filoses...

DUC *(Sorprès.)*

¿Fer-ne tant cas? Doncs vosaltres...

VISTALEGRE Nosaltres... ¡ha, ha...!

(Esclatant amb una rialla.)

PUIGVEDELL *(Ídem.)*

¡Ha, ha...!

CASTELLTORT *(Ídem.)*

¡Ha, ha...!

DUC *(Admirat i a part.)*

(Són de bona pasta.)

VISTALEGRE Ademés ne falten dugues.

CASTELLTORT Se compren, no van pas cares.

PUIGVEDELL O s'afegeixen.

VISTALEGRE }

PUIGVEDELL }

CASTELLTORT }

¡Ha, ha, ha!

(El DUC s'estranya al veure que riuen i a l'últim riu ell també i diu a part:)

DUC (¡Bons marits! ¡Que cataplasmes!)

VISTALEGRE *(Als dos companys seus.)*

(És hora de descobrí'ns...)

(Al DUC.)

Un cúmul de circumstàncies...

(Entra OLIVER.)

ESCENA II

Los mateixos, OLIVER.

OLIVER Senyor...

DUC ¡Bo! ¿Què és? ¿No podré
estar tranquil... en família?

OLIVER Que els hi concediu l'honor
d'entrar al castell sol·liciten
lo marquès del Dematí,
lo compte de lo Migdia
i lo baró de la Tarda
junt les seves comitives.

*(Sorpresa general, exceptuant lo DUC, que es queda impassible. ANGÚSTIES
s'acosta a AMBRÒS, esverada.)*

AMBRÒS (¡Prepareu's...!)
 (Resant.)
 (Crec en un Déu...)

DUC *(A OLIVER.)*
 ¿Els mateixos? ¡Impossible!

OLIVER ¡Si els he vist, si els hi he parlat!

DUC *(Per ell mateix, mirant-se els tres marquesos.)*
 (Allavors... ¡quina sospita...!)

VISTALEGRE *(Baix, als seus companys.)*
 (Estem perduts.)

PUIGVEDELL *(Ídem.)*
 (Més que Roses.)

CASTELLTORT *(Igual.)*
 (Alerta que el gueto mira.)

DUC *(Per ell.)*
 (S'han torbat i parlen baix.
 N'estic cert, aquests indignes
 de les noies són los còmplices.)
 (Alt, dirigint-se als tres marquesos.)
 Ja heu sentit la notícia.
 Se presenten tres fulanos
 amb vostres noms encobrint-se.

CASTELLTORT Sols ho sembla, a cop de vista.

PUIGVEDELL Si us hem donat un disgust...

CASTELLTORT S'abona la trencadissa.

DUC ¿La trenca...? Ja ho comprenc tot,
 haveu format una lliga
 per deshonrar les sureres
 en camp d'or, que tant hi brillen,
 i els catorze aglans de plata...
 no ho lograreu mentres visca.
 (Va a desembeinar l'espasa.)

ANGÚSTIES ¡Oh!

CLARA ¡Pare!

FILOMENA ¡Perdó!

ELVIRA ¡Clemència!

AMBRÒS *(Al DUC, referint-se a l'espasa.)*
 Jo de vós, no la trauria.

DUC *(Después de mig treta l'espasa, la torna a ficar tota a la beina.)*

Dius bé, sí; la meva espasa
 no s'embruta amb gent indigna.
 Tinc botxí... per arreglar-ho,
 ell és el que es necessita,
 per 'xò el pago...
 (Canviant marcadament de to.)

 Dispenseu-me,
 estaré llest de seguida.

(Dirigint-se al públic.)

Mai la història no ha tingut
 un duc com jo, és impossible.
 Ple d'ardor per fer la guerra,
 marxo cap a Palestina,
 a les dotze hores cabals,
 lo retorn ja n'emprenia
 i tornava tot malmès
 i sense poder tenir-me.
 Me crec, a l'entrar a casa,
 trobar la completa ditxa,
 les plantufes, un bon foc,
 molt de cuidado i carícies.
 ¿I què hi trobo? Un maremàgnum,
 a cada pas un conflicte,
 i en dotze hores tot això,
 i sent-ne, com són, mes filles
 ben educades, creientes
 i tancades aquí dintre
 i...

(Canviant de to.)

¿I vosaltres creieu
que tot ho prendré per riure?
¡Ha..., ha...!

VISTALEGRE Li puja la mosca al nas.

CASTELLTORT Enfadant-se, riu.

PUIGVEDELL De tigre.

Duc

Perquè recordeu la feta
per tota la vostra vida,
us faré matar inventant-ne
los suplicis més terribles.
(*A ANGÚSTIES.*)
Vós també hi aneu compresa,
doneu-vos per al·ludida,
us faré aprendre, d'aquest modo,
a vigilar i no dormir-se.

ANGÚSTIES ¡No tinc culpa!

AMBRÒS *(Intercedint.)*
Senyor... ella...

Duc

An a mi no se'm replica.
Guàrdies, a tots, a tothom
agafeu-me de seguida:
als seductors, a les noies,
a los demás d'aquí dintre,
a l'Ambrós i a los que quedin.
(Estava escrit que em trauria
avui, d'un modo o d'un altre,
de sobre a les meves filles.)

(Alt i reprenent lo que deia.)

Que lo total de la presa
lligat a la cua siga
del meu cavall, del meu Noble
i, plens los nassos de nitre
i esca encesa a les aures
i además forta pallissa,
se'l deixi anar perquè corri
a les seves i ben llibre.
¡Que es compleixi lo que mano!
¡Enrere, vassalls...! Terrible...
Feu-ne pas per a què passi
de vostre amo la justícia.

(Se sent un tro horrorós. Cop de tam-tam.)

TOTS *(Esverats.)*

¡Ah!

DUC ¡Vos subta el terremoto...!

Lo mou el gènit Erica,
que pren part en ma venjança
per bona honra dels meus timbres.
¿Què n'heu fet, de les filoses?
deia el tro quan rebrunzia...

(Al començar a parlar lo DUC, un núvol d'or surt de sota l'escenari i reemplaca el fondo de la decoració, que es perd a les bambolines i a l'haver acabat lo parlament s'obre lo núvol i en surt ERICA.)

ESCENA 12

Los mateixos, ERICA.

ERICA Si l'amor les ha trencades,
l'himeneu ho compondrà.

VISTALEGRE ¡Ah!

CASTELLTORT ¡Ja entenc el jeroglífic!

DUC *(A ERICA.)*
Amb lo somris en els llavis,
vens Erica al meu palau.

ERICA ¿T'agradaria més veure'm
la destra armada de llamps?

DUC Lo que jo veure voldria
fora los teus talismans.
(Surten com en el primer acte.)

ERICA ¡Mira-te'ls!

AMBRÒS Això s'arregla...
(Mirant-les.)
Ben senceres i cabals.
(Per les filoses.)

DUC ¿Què vols dir?

ERICA Que tot termina
de la concòrdia amb l'abraç.
Jo al primer dono l'exemple:
olvidant tot lo passat,
te porto el mateix que estaven
les filoses de cristall.
(Lo DUC va a agafar-les.)

Ni a tu ni a mi nos pertoca
repartir-ne una ni cap.
Lo marquès de Puigvedell
i el de Castelltort seran
los que a Elvira i Filomena
les hi posin a les mans;
per lo que respecta a Clara,
si dar-la no li sap mal
al marquès de Vistalegre...

CLARA Lo perdo' no nego mai.

ERICA *(Al DUC.)*
T'aconsello no t'hi oposis;
pel bé de ta casa ho faig.

Duc Això són tres casaments.

ANGÚSTIES *(Estirant i suplicant a AMBRÓS.)*
 ¡Tu...!

AMBRÒS Demano per parlar.
Quatre.
 (*A ERICA.*)
 Ara que hi sou.

ERICA Siga.
(ALDUC.)
 ¿Hi consents?

Duc De molt bon grat.
 Estava escrit que jo avui
 sortia de malsdecap
 desfent-me de les tres noies.
(Fregant-se les mans.)
 ¡Bon negoci...! ¡Rodó el faig...!
(Mirant-se els marquesos.)
 Per tres perduts els prenia
 i són marquesos cabals.

OLIVER ¿Què els hi dic, a aquells que esperen?

AMBRÒS Que estan llestos.

Duc

Que han fet tard.

ERICA Acosteu-se, cavallers,
i a vostres belles doneu,
com a regals de boda,
les filoses de cristall.
Himeneu es regositxa

de tanta felicitat
i, sabent lo pur afecte
que jo porto d'antics anys
per la família del duc,
de lo seu honrós casal
vos condona generosa
per la festa al seu palau.

QUADRE 8

Lo temple d'Himeneu, a gust del pintor. Multitud de genis amb antorxes.

ESCENA ÚLTIMA

TOTS.

(Los tres marquesos han pres les filoses i les presenten a les tres filles del DUC, que s'inclinen al rebre-les. Mentres que ERICA estén la vareta sobre els seus caps, AMBRÒS se deixa caure agenollat còmicament als peus de donya ANGÚSTIES. Lo DUC estén los braços per a beneir los dos grups.)

AMBRÒS ¡Ai, Angústies!

ANGÚSTIES ¡Ai, Ambròs!

AMBRÒS ¡Ui!

ANGÚSTIES ¡Em sufoco!

AMBRÒS Això arrai.

DUC Filles meves, gendres meus,
caigui sobre els vostres caps
la meva benedicció...
no tinc res més per donà-us;
vós, Angústies, de filosa
no en teniu.

ANGÚSTIES *(Ruborosa.)*
No.

AMBRÒS Passen alts.

DUC No hi fa res, vos beneeixo,
en 'quest punt no soc escàs.

ERICA Grans cantúries, festa arreu,
d'aquest jorn donguin memòria,
per la virtut és victòria
tota festa d'Himeneu.

DUC A fe que en tenia ganes,
mes, per últim, ho he lograt.

LES TRES GERMANES

ANGÚSTIES ¡Què!

AMBRÒS Vol dir perquè ha casat...

ANGÚSTIES ¿A mi?

AMBRÒS ¡Pxe...! Les tres germanes.
(Gran ball final.)

Un ambo de regidors

Fi de peça en un acte i en prosa catalana engiponat per en Rossendo Arús i Arderiu⁷

Estrenat en lo Teatro de Novetats la nit del dissabte 29 d'abril de l'any 1882.

An en Josep M. Lasarte

Per a dedicar-te alguna obra meva que s'ho valgués la pena, mai no m'arribava l'ocasió, i com m'he vist posat ja el peu en l'estrep per a anar-me'n a l'altre barri, aprofito el temps i, tot just una mica revifat, estampo ton nom en la primera que surt a llum, que, per dolenta que siga, et mostrarà a l'evidència la bona intenció de fer-te patent l'entranyable amistat i l'afecte fraternal que et professa.

L'AUTOR.

Barcelona, 25 de febrer de 1888.

Repartiment

CLARA	Adela Clemente
COLOMA	Elvira Morera
TOMÀS SALETA	Joan Bertran
BALDOMERO	Modest Santolària
UN MUNICIPAL	Francisco Monner

Lloc: Barcelona.

Època: actual.

Indicacions: per part de l'actor.

⁷ Edició: *Un ambo de regidors*. Fi de pessa en un acte y en prosa catalana engiponat per en Rossendo Arús y Arderiu, Barcelona, Establiment tipogràfic d'en Joaquim Solé i Piqué, 1888.

ADVERTÈNCIA IMPORTANT

En l'escena XVIII, de des de que en Baldomero diu «Mes, suposi's que es presenta una qüestió important» fins al final de la mateixa, lo senyor director podrà fer les supressions, modificacions i addicions que jutgi oportunes a fi de que la conversa entre els dos interlocutors tinga sempre color d'actualitat, basant-se, com és natural, en los assumptos en què s'ocupi l'Ajuntament i siguen del domini públic.

Lo delegat d'obres dramàtiques don Ramiro Monfort i Arxer, plaça de santa Anna, núm. 8, 3r pis, 4a porta, és l'únic encarregat per a autorisar la representació d'aquesta comèdia, i amb ell deuran entendre's los que vulguen posar-la en escena.

ACTE ÚNIC

Sala ben amoblada; portes al foro i a la dreta, és la que s'entra, dos de laterals; xemeneia, tocador, rellotge, sofà, sillons i una tauleta a l'esquerra.

ESCENA I

COLOMA.

COLOMA *(Amb un full de paper a la mà.)* ¡Sent lo senyor regidor, res més fácil que col·locar an en Quimet...! ¡Quina sorpresa li daré... ell no ho sap...! *(Mirant lo paper.)* ¡Ho demana més bonic!, ¡i tot és en castellà...! Una pesseta me n'ha fet pagar lo memorialista de la Virreina, que em treu los comptes cada dia. *(Veient a donya CLARA.)* ¡Ah!, la senyora... No fa cara d'estar d'humor.
(Donya CLARA entra sufocada i nerviosa.)

ESCENA 2

Donya CLARA, COLOMA.

CLARA Si sabies lo que em passa...

COLOMA ¿A vostè...?

CLARA *(Indignada.)* Me segueixen des de la Rambla.

COLOMA ¡Com fa tant de goig...!

CLARA Aquesta no és una raó.

COLOMA ¡Vaia! ¿Qui és ell...?

CLARA Un insolent... Més d'un quart que em ve detràs...

COLOMA ¿Jove?

CLARA No l'hi vist, no m'he girat. A l'arribar a casa, m'he cregut salvada; res d'això... l'he sentit parlar amb lo porter...

COLOMA ¿És decidit?

CLARA ¡I tant...! Lo compto capaç fins de pujar.
 (*Se sent un timbre.*)

COLOMA Justa la fusta, han trucat.

CLARA Corre, ves, digues-li a la minyona que no l'obri, que li digui que el meu senyor encara no ha sortit de casa... que és aquí...

COLOMA No s'hi amoïni. (*Anant-se'n.*)

CLARA ¡Tu em fas riure...! ¡Seguir-me a mi...!

COLOMA *(Anant a la porta i retrocedint.)* Tot inútil, ara l'obre.

CLARA Treu-lo, treu-lo de pressa, ¡quin escàndol! (*Entra al seu quarto, porta esquerra.*)

COLOMA Me sembla que no és l'hora de parlar-li de lo d'en Quimet.
 (Surt BALDOMERO amb un mocador a la mà.)

ESCENA 3

COLOMA, BALDOMERO.

BALDOMERO ¿Donya Clara Saleta?

COLOMA (*Coneixent-lo.*) ¡Ai, ai...!

BALDOMERO ¡Coloma!

COLOMA ¡Don Baldomero!

BALDOMERO ¿Tu aquí...?

COLOMA Ja ho veu.

BALDOMERO ¿De criada?

COLOMA De cambrera, si no li sap greu.

BALDOMERO ¡T'enfiles...!

COLOMA No, que anirem a menos, si coneix...

BALDOMERO ¿Fa temps que vas sortir...?

COLOMA ¿De casa la viuda? Tres setmanes... ¿Està bona, donya Balbina?

BALDOMERO Ella s'ho sap.

COLOMA ¿Doncs que hem tornat?

BALDOMERO Leri-leri quan tu... ¿Què et diré? Los tresos van cap avall...

COLOMA ¿Los tresos?

BALDOMERO ¿No saps què és, paper de l'Estat?

COLOMA Això sí, res.

BALDOMERO ¿Com res?

COLOMA ¿No diu paper de l'estat? Doncs si ha estat, ja no és res... Un paperot.

BALDOMERO Cabal, un paperot.

COLOMA ¿I quina solta té?

BALDOMERO Molta... ¿Veus?, quan puja... aleshores penso en casar-me.

COLOMA ¿I quan baixa...?

BALDOMERO A fer economies... esperant que pugi... I mentres arriba aquesta ocasió, lo temps que em sobra, l'inverteixo en fer conquestes...

COLOMA Seguint senyores...

BALDOMERO No m'agrada pas, però, filleta, són los preliminars... No pots passar-hi per menos, quan veus una bona mosca que t'agrada i no coneixes. Jo he vist a la teva senyora, japa, al darrere, a fer el gosset!, entra en aquesta casa, no em deturo, demano el seu nom al porter, ell me mira indignat... jo trec los meus papers de la butxaca, ¡dic...!, lo porta-monedes, li allargo un duro, me mira eternit, pren la moneda i, amb la gorra a la mà, me diu respetuós: «Donya Clara Saleta, segon pis, primera porta...»

COLOMA ¡Això per un duro...!

BALDOMERO ¿Trobés que li he donat massa? Jo so aixís, molt esplèndid, ¡llenço un duro i tan tranquil! Ja amb les senyes del porter, me poso a la mà aquest mocador brodat...

COLOMA ¿Per què?

BALDOMERO ¡Oh, és medi ingenyós inventat per mi! Quan vui fer-me conegut d'una senyora, me presento a casa seva amb un mocador de batista brodat a la mà, és aquest, sempre el mateix, i li dic: «Senyora, tinc lo gust de portar-li aquest mocador, que vostè ha perdut sense adonar-se'n...».

COLOMA Mes ella li respon: «S'equivoca, aquest mocador no és meu».

BALDOMERO Perfectament, vas bé... Mes jo, que no hi tinc cap tel, (*Tocant-se la punta de la llengua.*) li replico: «Ja ho sabia senyora, digni's perdonar aquest subterfugi, aquesta excusa, a un insensat que... etcètera... etc... etc...», i aquí una declaració volcànica. Demana'n, d'àngels d'amor i gaseles i de *¿no es verdad, vida mía...?*

COLOMA ¿I dona, aquest medi...?

BALDOMERO Sí, dona... No sempre, ei... Alguna vegada... poques per desgràcia... però quan surt bé, al cap de sis o set dies, posem-n'hi vuit... és molt raro que la individueta no em digui, baixant la vista: «Ai Baldomero, ¡ai Baldomero...!» Te faig franc de lo demás...

COLOMA Lo que és avui, lo medi del mocador no li sortirà.

BALDOMERO Ja en trobaré un altre, això arrai, ne tinc un magatzem.

COLOMA Tots li daran lo mateix resultat, la senyora m'ha dit que el despedís...

- BALDOMERO Ja hi estic fet, a que em treguin... no em preocupa gens.
- COLOMA Anyadint que, si vostè no se'n determinava, li fes present que el senyor és allí dins.
- BALDOMERO ¿És senyor? (*Amb malícia.*)
- COLOMA Ja ho crec: porta levita i barret.
- BALDOMERO Vull dir-te... propi, ¿si és casada?
- COLOMA Per la Iglésia i pel civil.
- BALDOMERO Això és més sèrio... ¿Qui és ell?
- COLOMA És ell, un... un home...
- BALDOMERO Ja m'ho he pensat de seguida. ¿Com se diu?
- COLOMA Don Tomàs Saleta.
- BALDOMERO No el conec. ¿De què fa?
- COLOMA De res... de regidor...
- BALDOMERO ¡Calla...! ¿Que és aquest furibundo ateu que ha fet un discurs en contra de les professions...?
- COLOMA Lo del discurs, no ho sé; en quan a ser ateu, no senyor, no en té cap, d'ofici, viu de renda.
- BALDOMERO (*A part.*) ¡Mosca! La dona d'un representant del poble... però, ¿què hi fa...?, qui no posa el ventre en perill... (*Alt.*) Tens raó, noia, ho confesso, el medi inginyós inventat per mi no em ressortiria... Afortunadament, tinc pesquis i ja n'he trobat un altre. (*Va a la tauleta, s'assenta, agafa paper i escriu.*)
- COLOMA ¿Què fa...?
- BALDOMERO ¡No ho veus...! Escric.
- COLOMA ¿A la mestressa?
- BALDOMERO Encertat.
- COLOMA És que ella m'ha dit...
- BALDOMERO ¡Que em despedissis, ja ho sé! (*Dant-li una moneda.*) Però no t'ha dit que no prenguessis un duro, si te l'allargaven amb tota bona voluntat.
- COLOMA No. (*Prenent la moneda.*)
- BALDOMERO Ni tampoc aquesta carta, que, al dar-li, li diràs...
- COLOMA Li diré...
- BALDOMERO Que no es tracta de res de lo que ella es puga imaginar, sinó de la salvació de Barcelona.

- COLOMA ¿Que està perduda?
- BALDOMERO A tot ser-ho. ¿A quina hora surt de casa?
- COLOMA ¿Qui?
- BALDOMERO Lo soci, el papo, l'amo.
- COLOMA Luego, a les quatre, se'n va a casa la Ciutat.
- BALDOMERO Jo tornaré d'aquí a una estoneta. (*Mirant lo rellotge.*) A les quatre tocases. (*Anant-se'n.*) Fins d'aquí a un quart, i no et descuidis de dir-li que és qüestió de salvar Barcelona. (*Se'n va.*)
- COLOMA Aquest sí que és un home que no es detura... Mentres que no li trenquin les cames... ¡ne tinc una por...!
(*Surt CLARA.*)

ESCENA 4
COLOMA, CLARA.

- CLARA ¿Ja se n'ha anat?
- COLOMA Sí senyora, (*Allargant-li la carta.*) deixant aquesta carta per a vostè.
- CLARA ¿Per a mi? ¿Com t'has atrevit a prendre-l'hi?
- COLOMA Perquè no és lo que es pensa.
- CLARA ¿Com?
- COLOMA És per a salvar Barcelona.
- CLARA ¿Què dius?
- COLOMA Vegi. (*Allargant la carta.*)
- CLARA Do'm.
- COLOMA Tingui.
- CLARA (*Després de llegir.*) En efecte, aquest senyor no és un atolondrat... un taritarot; ¡és un regidor...!
- COLOMA ¡Regidor...! (*A part.*) Vamos, ara sí que es veu que en fan a qualsevol.
- CLARA (*Donant-se importància.*) I com que sembla que ahir en Tomàs va pronunciar un discurs molt avançat... aquest senyor se voldria entendre amb mi... a veure si, amb la meua influència... jo decanto an en Tomàs... Me proposa un programa... No és cap disbarat, al contrari... connexions recíproques... (*Amb orgull.*) Compta amb mi... ¡no va mal...! (*A COLOMA.*) Aixís que don Tomàs hagi sortit, vindrà aqueix senyor, fes-lo entrar de seguida.
- COLOMA Està bé. (*A part.*) Mira el truan, ha sapigut tocar el registre.

- CLARA *(Després de tornar a llegir la carta.) (A part.)* La meva influència... figurar en política... Era la meva constant aspiració. *(A COLOMA.)* Estic contenta... ¡molt contenta!
- COLOMA ¿Aixís no prendrà en mal que li parli d'en Quimet...?
- CLARA ¿De qui dius?
- COLOMA És lo qui enraono... el que es té de casar amb mi, i el voldria col·locar... fer-lo home... *(Traient la sol·licitud de la butxaca.)* Miri's, aquí tinc l'escrit, i si vostè el donava a don Tomàs perquè el firmés, tot estava arreglat...
- CLARA *(Llegint.)* «*En mi cualidad de regidor concejal del municipio del Ayuntamiento....*»
- COLOMA És en castellà.
- CLARA *(Llegint.)* «*Pido se coloque a Joaquín...*»
- COLOMA Vol dir en Quimet.
- COLOMA *(Llegint.)* «*Castanyer, para secretario, escribiente, mostazán, mozo de plaza, sereno, vigilante de los que llevan literas, de los que tiran el cordel a los perros, alguacil o municipal de pie... ¡Ah!, también serviría de caballo. Es decir, cualquier cosa, mientras cobre...*»
- COLOMA ¡Eh!, ¿que està bé? Una pesseta m'ha costat.
- CLARA Lo dret de demanar, ningú el quita, és molt just.
- COLOMA ¡Vaia!
- CLARA Desgraciadament, en Tomàs, segons los periòdics, diu que té jurat no demanar res per a ningú.
- COLOMA Aixís... *(Trista, prenent la sol·licitud.)*
- CLARA Deixa estar... jo l'hi faré firmar... firmarà perquè m'ho proposo, perquè ho vui... ja és hora que les senyores fem algun paper en política... Se compta amb mi, i jo els provaré que han obrat acertadament.
- COLOMA ¿Vostè em promet...?
- CLARA Sí, refia-te'n; firmarà, jo t'ho prometo... i més encara, ja ulls clucs...!
- COLOMA ¡Ah, senyora!
- CLARA Ell ve, jo et cridaré d'aquí a un rato i et tornaré la sol·licitud... ¡firmada!
- COLOMA L'hi agrairé molt.
(Se'n va pel foro. Surt don TOMÀS, porta de l'esquerra, distret, sense veure CLARA; poc a poc, se dirigeix al prosceni, s'adelanta i diu confidencialment al públic lo que segueix; molta naturalitat.)

ESCENA 5

TOMÀS, CLARA.

TOMÀS ¡Jo...! (*Repensant-se.*) Un servidor de vostès se diu Tomàs Saleta, però no so regidor... és un altre Tomàs Saleta el que ho és... La dona es creu que so jo. ¡Fent només una setmana que l'Ajuntament ha pres possessió, he pogut fins ara prolongar la seva falsa creència!

CLARA (*A part, mirant-se'l.*) Deu preparar algun discurs.

TOMÀS (*Seguint.*) Mes, me diran vostès: ¿per quin diable de circumstàncies s'ha vist obligat vostè a no desenganyar-la? Ah, fillets meus, (dispensin de la franquesa) si l'hagués tret del seu engany, tenia de confessar-li...

CLARA (*A TOMÀS.*) ¿Saps quina hora és?

TOMÀS (*Al públic.*) ¿L'han sentida...? És ella... Si estéssim sols, los ho contaria tot. (*Girant-se a CLARA.*) Deies...

CLARA A casa la Ciutat t'esperen.

TOMÀS Sí, sí, me n'hi vaig. (*Dissimuladament, al públic.*) Li tinc que dir que me n'hi vaig, com que es creu que so de l'olla. (*Anant-se'n.*)

CLARA Espera't una miqueta.

TOMÀS Tant com vulgues.

CLARA Tenim de parlar.

TOMÀS T'escolto, parla, parla. (*Prenent-li carinyosament lo braç i fent postures.*)

CLARA Ja sé perquè, dant per pretext de que no hi ha cap senyora, t'oposes a que em presenti una tarda al saló del Consistori, ¡ja ho sé...!

TOMÀS (*Aterrada, deixant lo braç de CLARA.*) Com, ¿tu saps...?

CLARA Sí, és que et dona pena que jo et vegi seure tot solet a l'últim de l'esquerra.

TOMÀS (*Al públic.*) No so jo, és l'altre. (*Alt.*) Jo et diré... és que a la dreta hi ha un corrent d'aire, i com jo m'encostipo amb tanta facilitat...

CLARA No m'ets franc, hi ha una altra cosa... Mai, davant meu, hauries pronunciat un discurs com lo d'ahir...

TOMÀS Ah, ¿tu saps que jo he pronunciat un discurs...?

CLARA Sí que ho sé...

TOMÀS (*Al públic.*) Jo, no.

CLARA Encara no hi ha detalls, però sembla que vas estar terrible...

TOMÀS (*Al públic.*) L'altre. (*Alt.*) Sí... la paraula té això... una vegada es comença, sense que te n'adonis... vas augmentant, augmentant... creixes, creixes... t'enfades, t'incomodes, cri-

- des, acciones com un epilèptic, dius lo que no vols... i, a l'acabar, et trobes a tres quarts de quinze del començament...
- CLARA M'estranya... i m'admires. Jo em pensava que et coneixia; en la vida íntima, no tens res d'exaltat... al contrari, ets una malva. *(Amb convicció.)* Una pasta...
- TOMÀS *(No sabent què dir.)* ¡Oh...!
- CLARA No diguis que no, en la intimitat ets d'un gènit passiu... Ara, al Consistori, se veu que és una altra cosa. *(Moviment d'impaciència d'en TOMÀS.)* No faràs tard, diré que et vagin a buscar un cotxe... De lo que dèiem, ja en parlarem més tard.
- TOMÀS *(A part.)* Respiro.
- CLARA *(A part.)* Quan m'hauré vist amb l'altre que té de venir. *(Alt.)* Los discursos com lo teu tenen la contra gravíssima de que espanten a la gent de sa casa, s'esperveren i, si compres alguna cosa, recelen en fiar i t'envien la factura...
- TOMÀS Bé, pagues al comptat, ¡aixís potser es tranquil·lizarà la gent de sa casa...!
- CLARA És lo que faig, pago... *(A part, rient.)* Tu firmaràs. *(Se'l mira.)*
- TOMÀS ¿Què mires tan fixo...?
- CLARA ¡A tu...! Tu m'aconselles que pagui... però jo sé com estic de fondos i... ¿veus?, a la modista tinc lo capritxo de fer-la esperar... No em fa la forçosa, la dona, no et creguis, però em ve amb l'exigència de que tu, per donar el conforme a la factura, hi posis al peu la teva firma.
- TOMÀS Lo qual vol dir que deu ser d'una suma respectable...
- CLARA ¿T'enfades?
- TOMÀS *(Contenint-se.)* No, que ric...
- CLARA ¡N'estava segura, que em renyaries...!
- TOMÀS ¡Jo renyar-te...! ¿Puc fer-ho...? No, no t'inquietis, i, a menos que el total no siga...
- CLARA És que justament és...
- TOMÀS *(Alarmat.)* Digues, veiam...
- CLARA *(Amb mimo.)* M'hi resisteixo.
- TOMÀS Però dona...
- CLARA *(Fent la nena.)* No vui dir-t'ho.
- TOMÀS ¡Per a firmar, bé ho tinc de veure...!
- CLARA No és indispensable. *(Amb molt mimo.)* ¿Saps lo que faries, si tu fossis galan complert...?
- TOMÀS Explica't.
- CLARA Firmaries amb los ulls tancats...

TOMÀS ¡Oh...!

CLARA T'ho demano... i ho vui. En canvi, quan tornis, t'ho diré tot al peu de la lletra, i més, tocaràs la indemnissació.

TOMÀS ¿Avui mateix?

CLARA En tornant.

TOMÀS ¿Paraula?

CLARA T'ho juro. *(Amb monada, fent la creu als llavis.)* Jurat.

TOMÀS Si això pot aconseguir-te. *(A part.)* ¡Necessito tanta indulgència...! *(Assentant-se i aclucant los ulls.)* Ja no hi veig. Dona'm la ploma.

CLARA Té. *(Estenent-li la mà davant dels ulls.)* ¿Quants dits hi ha aquí?

TOMÀS ¿A on...?

CLARA ¡Oh, també pots fer la comèdia...!, i per més assegurar-me'n... *(Li posa la mà dreta davant dels ulls i amb l'esquerra li indica el punt a on deu firmar.)* Aquí.

TOMÀS *(Alçant-se, després d'haver firmat.)* No diràs que no sigui atent... Voto amb tota confiança los crèdits suplementaris...

CLARA *(A part, contenta.)* Ha firmat... firmat com volia... sense mirar... *(Toca el timbre.)* *(A part.)* Ja el tinc meu... amb aquesta arma, en faré d'ell lo que vulgui...
(Surt COLOMA.)

ESCENA 6
Mateixos, COLOMA.

CLARA *(A COLOMA.)* Té. *(Donant-li el paper.)*

COLOMA ¿Ha consentit?

CLARA D'espontània voluntat.

COLOMA Ni sé com pagar-li... ni podré en tota la vida...

TOMÀS *(Admirat.)* ¿A què treu nas...?

CLARA Tracte és tracte, en tornant, t'ho diré. *(A COLOMA.)* Ves-te'n a buscar un cotxe pel senyor.

COLOMA De seguida... *(Se'n va COLOMA.)*

Escena 7

CLARA, TOMÀS.

CLARA Les quatre van a tocar, t'he fet perdre el temps i aixís no t'hauràs de cansar.

TOMÀS Però, explica'm...

CLARA Encara no. Aquest vespre tindrem una sentada sèria, parlarem de política...

TOMÀS ¿Per què no de seguida?

CLARA Perquè d'ara fins aleshores passaran moltes coses... hauré parlat amb una persona...

TOMÀS (*Inquiet.*) ¿Una persona?

CLARA Massa he dit, no em trauràs cap més paraula, i perquè no m'obliguis a rompre el meu propòsit, que tu ets molt dolent... me n'entro al quarto i et deixo sol. Ves, ves a casa la Ciutat. En tornant, nos veurem. (*Entra al quarto.*)

ESCENA 8

TOMÀS.

TOMÀS (*Imitant a CLARA, aixís que veu que se n'ha anat.*) Ves, ves a casa la Ciutat; en tornant, nos veurem... No hi ha motiu per a alarmar-me... ¿I aquesta persona que té de venir a parlar amb ella...? Quan un és culpable, sospita de tot, de tothom... (*Sospirant amb força.*) ¡Ai Balbina...! ¡Balbina...! (*Al públic.*) Jo els hi dec una explicació i no m'agrada deure res... No en vull d'inglesos, tot se paga... Escoltin. Fa quinze dies, los tresos van baixar considerablement, i aquesta baixa va ser per a mi com si hagués tret una rifeta, que Déu n'hi do. Surto de casa més content que l'alcalde quan ha pogut posar una altra primera pedra i em trobo al carrer a un amic meu, que es diu Capella, i li proposo... La dona era a dinar a casa d'una seva germana... i proposo al meu amic d'anant-se'n a Pedralbes a dinar. Accepta, pugem al tren, després al cotxe i a ca la Serafina. Allí hi havia dos senyores; l'una d'elles molt trista, era la Balbina... una viudeta. L'amic, que no la coneixia, va preguntar-li el perquè de la tristesa i ella, entre plors, gemecs i sospirs, va dir-nos que estava a punt de casar-se, mes que, havent baixat los tresos, lo seu promès, una de les víctimes de la baixa, havia mudat de pensar... Un baró... no sé si de sexe o de pergamins... Un convidat no ve d'aquí i menos... dos convidats... La Balbina i l'altra, les dos molt amables, van acceptar la nostra invitació... Tot fins ara és molt natural. Ningú pot trobar-hi res que dir... A les postres... jo m'havia posat d'humor, tenia un xic d'alegrois i vaig tenir ingeni per fer entendre a la Balbina que, en lloc de perdre amb los tresos com lo seu baró, sortia guanyant-hi una bona pacotilla. Una rialleta, lo més bonic, va ser la resposta... i a l'endemà dematí...

ESCENA 9

TOMÀS, COLOMA.

COLOMA Lo cotxe és a baix.

TOMÀS Està bé. *(Se disposa, accionant, a tornar a parlar amb lo públic i, sens moure's de sa posició, gira el cap i veu que la COLOMA no s'ha mogut.)* ¡Coloma! ¿Aquí tens la feina? ¿Què esperes...?

COLOMA Ja me'n vaig... No sabia que l'incomodés. *(Se'n va.)*

ESCENA 10

TOMÀS.

TOMÀS Ja es faran càrrec que no podia pas contar-los-ho davant d'aquesta; és la Coloma, la cambrera; era el mateix que dir-ho davant de la dona... ¡jo estava fresc! *(Juntant los dits.)* Fan ali, tot l'hi conta. Dispensin la interrupció. Hi tornarem. A les deu del dematí em desperto, ja les deu de l'endemà!, i em trobo de colzos sobre la taula, la mateixa que havíem dinat. Estava tot sol. En Capella se n'havia anat amb la Balbina i l'altra. Tots tres, amables i prudents, no em van voler interrompre el son... No hi tinc cap ressentiment, amb en Capella, ca, lluny d'això... ¡fins va pagar el compte...! Eren, com he dit, les deu, i em feia falta trobar un pretext per a comparèixer a casa; i, busca que buscaràs, no vaig atinar en cap. Per fi, me van tocar les vuit del vespre... Fent un esforç i sense tenir cap excusa pensada, a les nou me decideixo a reintegrar-me al domicili conjugal... Pujo l'escala, truco, la dona va obrir-me, ella mateixa. Se'm tira al damunt, m'abraça, cridant boja d'alegria que ho sap tot i m'allarga un diari de la tarda. L'hi prenc i lleigeixo a poca diferència, mica més mica menos, lo que sentiran: «En la reunión de electores independientes que hubo ayer noche en el barrio de Hostafrancs, se presentó uno de los candidatos, don Tomàs Saleta, defendiendo con notable empeño su candidatura. Este mediodía debe verificarse otra reunión, asistiendo también el propio señor. De nada le valdrán sus desesperados esfuerzos, no saldrá elegido, es un infeliz...» «¡Ets tu, ets tu!», va dir-me la dona, augmentant les abraçades. «¡Tu has estat fora de casa ahir i avui per a poder assistir a aqueixes reunions...! ¡Quanta d'ansia m'has fet passar...! ¿No deus haver gosat dir-m'ho...? ¿I per què...? ¿No saps la satisfacció que en tindria, de ser la senyora d'un regidor...!». *(Canviant.)* Jo devia desenganyar-la... però... ¿i el valor...? ¿Com no agafar-me a la taula de salvació que ella, amb tota candidès, m'allargava...? Després de tot, jo em deia: «¿a què m'exposo...? És evident que no sortiré elegit... diu que so un infeliç... lo diari ho porta...» *(Després de sospirar.)* Doncs bé, infeliç o no, me van nombrar, vaig ser elegit i ja em tenen pare de la pàtria.

(Surt CLARA, mudada completament.)

ESCENA II

TOMÀS, CLARA.

CLARA ¿Encara aquí...?

TOMÀS Tinc temps...

CLARA *(Mirant lo rellotge.)* Sí, ja passen de les quatre...

TOMÀS ¿Aquesta persona que esperes...?

CLARA *(Rient.)* ¿Te dona mala espina? ¿T'has tornat gelós...?

TOMÀS Tu mateixa veus...

CLARA ¿Vols fer-me enfadar? Te dic que te'n vagis...

TOMÀS No t'enfadis, ja me'n vaig. *(Amb resignació i a part.)* Despatxaré el cotxe a la plaça de Sant Jaume i m'aniré a avorrir un parell d'hores al cafè. *(Alt.)* No t'impacientis, ja hi arribaré al punt. *(A part, a l'anar-se'n.)* ¡Tan mudada...! *(Se'n va.)*

ESCENA I2

CLARA.

CLARA ¡Ai! ¡Gràcies a Déu que ha sortit! Semblava que ho fes a dretes... quin modo d'entretenir-se... i ves, ¡digueu-li què feia...! A mi semblava que em punxessin amb agulles, l'altre està a punt de venir i es podrien trobar antes de veure'm a mi, i no convé de cap de les maneres. *(Se senten disputes a dintre.)* ¿Què és això?
(Surt COLOMA i un municipal.)

ESCENA I3

CLARA, COLOMA, MUNICIPAL.

COLOMA Aquest municipal, que perquè tinc l'alfombra al balcó, ve aquí i no sé què es diu.

MUNICIPAL ¿Qué digo? *Que mañana a las doce a la Alcaldía.*

CLARA ¿A què?

MUNICIPAL *A pagar la multa.*

COLOMA ¿Si no se la pinta...?

CLARA ¿Usted no debe saber que el señor es regidor...?

MUNICIPAL *No sabía que aquí n'hi hagués ninguno, pero aunque fuese el alcalde, con toda su persona y su vara...*

CLARA ¿Què...?

MUNICIPAL *Nada, señora. (A part.) No t'emboliquis, hay que defender los vuit rals. (Alt.) A fe de Quiñones, jo no he volgut...*

- CLARA *Bueno, ya se quitará.*
- MUNICIPAL *¿Me tiene que manar nada?*
- CLARA *No, retírese.*
- MUNICIPAL *Bien, bé. (A part.) Con todo, ya sabré si con lo del regidor se me han rifado.*
- COLOMA *(Acompanyant el MUNICIPAL i burlant-se'n.) Vaya cuan Dios, señor Quiñones, que osté estiga bueno. Ara, per punt, no la trauré, l'alfombra.*
(Se'n van la COLOMA i el MUNICIPAL.)

ESCENA 14

CLARA.

- CLARA *¿A on ha anat a sortir, aquest ximple...? Si no que em fa llàstima, li faria perdre l'empleo. (Se'n va al mirall.) Estic bé, molt bé... Sèria i digna... És lògic que una persona de criteri, al veure'm vestida tan grave, endevinaria a primer cop de vista que els negocis a què em vaig a dedicar... són negocis formals... Tornem a llegir la carta. (Se la treu de la butxaca.) «Lo porvenir d'aquesta ciutat... de la il·lustre Barcelona... lo paper que les senyores hermoses estan destinades a desempenyar... sobretot quan aquestes senyores hermoses tenen regidors per marits...»*
(Surt COLOMA.)

ESCENA 15

CLARA, COLOMA, luego, BALDOMERO.

- COLOMA *(Entrant.) Ell.*
- CLARA *(Adobant-se los plecs del vestit.) ¿Lo senyor de la carta...?*
- COLOMA *És aquí.*
- CLARA *Fes-lo entrar.*
- COLOMA *(A part.) Don Baldomero està de sort. (A la porta.) Faci el favor...*
- BALDOMERO *(Entra vestit diferent, levita negra, sombrero de copa, molt sèrio i grave.) ¡Senyora! (Saluda, l'hi torna CLARA amb una inclinació de cap, tot molt digne.)*
- COLOMA *(Baix, a CLARA.) Ara me n'aniré a dur allò an en Quimet... si vostè vol.*
- CLARA *(Amb importància.) Sí, ves-hi, i al tornar porta... el diari de la tarda.*
- COLOMA *Està bé. (A part, mirant, a l'anar-se'n, a BALDOMERO.) ¡Qui el coneixeria, tan tabalot com és, i ara més sèrio que un jutge...! (Se'n va.)*

ESCENA 16

CLARA, BALDOMERO.

BALDOMERO *(Torna a saludar, CLARA contesta; tot encara més grave que l'altra vegada.)* ¡Senyora!

CLARA Don...

BALDOMERO Baldomero... vaig néixer en el bon temps de l'Avi, i el padrí, esparterista acèrrim, va condemnar-me a portar per tota la vida aquest nom tan prosaic... *(A part, mossegant-se els llavis.)* Surto de caràcter. *(Torna a saludar.)* ¡Senyora!

CLARA *(S'assenta en lo sofà.)* Vostè... *(Senyala a BALDOMERO que segueix en un silló, ell fa com que s'equivoca i s'assenta en lo sofà, però quedant a distància regular.)*

BALDOMERO *(A part.)* Estaré més bé per la declaració. *(Alt.)* ¿Podem parlar sens temor de ser interromputs...?

CLARA Sí, el senyor és al Consistori...

BALDOMERO Ja ho sabia. ¿Li han entregat una carta meva?

CLARA Sí.

BALDOMERO ¿L'ha llegida...?

CLARA Sé que hi llegit: «Lo porvenir d'aquesta ciutat... de la il·lustre Barcelona... lo paper que les senyores hermoses...»

BALDOMERO ¿Ha llegit entre ratlla i ratlla...?

CLARA *(Sorpresa.)* No el comprenc...

BALDOMERO *(Amb desenfado.)* Ja procuraré fer-me entendre... Veurà com nos entendrem. *(A part, a l'adonar-se'n del modo que parla.)* ¡Ui, ui, me perdo! *(CLARA se'l mira amb estranyesa, BALDOMERO canvia de to.)* Una cosa que vostè no em negarà, senyora, és que en aquestos moments la situació és grave... espantosament gravíssima... N'hi ha entre nosaltres que no obren pas com deuen...

CLARA Fan mal.

BALDOMERO Vui dir-li que se'n trobaria més d'un que vol distingir-se per una certa... ¿com l'hi diré...?, per una certa exageració.

CLARA Se refereix al meu marit...

BALDOMERO *(Tornant-se a olvidar del seu caràcter.)* Sí, angelet, me refereixo al teu ma... *(Deturant-se i fent lo canvi.)* Ha semblat an el meu grupo, perquè, aquí a on vostè em veu, he vingut enviat per un grupo influent... nos ha semblat que la millor manera de combatre an aquestos exaltats era l'entendre'ns amb les seves senyores...

CLARA No és tonta la idea... no és tonta...

BALDOMERO *(Modestament.)* Original, d'un humil deixeble de Maquiavelo i atent servidor de vostè... Lo difícil per a dur-ho a cap consistia en trobar lo plenipotenciari. La missió era

delicada... se necessitava un home que sapigués fer-se simpàtic, agradar a les senyores. Lo sufragi ha decidit la qüestió i...

CLARA ¿I vostè és l'elegit?

BALDOMERO *(Més modest que l'altra vegada.)* ¡Les votacions... tenen aquestos capritxos...! La segona dificultat era el resoldre per quina senyora es començaria... Dec tenir-li aquesta justícia, per unanimitat, sense ni una veu en contra, s'ha decidit començar per la senyora del seu espòs...

CLARA ¿Per mi?

BALDOMERO Exactament.

CLARA ¿I ha vingut?

BALDOMERO He vingut... *(Reprimint-se, mudant de to, però intencionadament.)* La meva intenció en aquesta primera entrevista no és més que la de temptejar lo terreno.

CLARA *(Amb vivesa.)* Anirem més lluny.

BALDOMERO Me n'alegro.

CLARA Sí, més lluny...

BALDOMERO Tant com vulgui...

CLARA Lo que desitja, jo ho desitjo tant com vostè; més que vostè, tal vegada...

BALDOMERO *(Amb vehemència.)* ¡Impossible, impossible!

CLARA Si ens trobem separats.

BALDOMERO *(Acostant-se a ella.)* Aproximem's.

CLARA *(Aixecant-se, sense prestar atenció.)* Tenir una influència... reunir-se a casa les diverses fraccions...

BALDOMERO Lo fet és que una senyora que tindria un marit a l'esquerra... un... amic a la dreta i bones relacions... en lo centro... fora quasi una potència.

CLARA Seria un bell somni.

BALDOMERO A nosaltres dos toca realisar-lo.

CLARA Serà; en quant al meu senyor, lo seu porvenir està assegurat.

BALDOMERO En tot cas no dependrà de mi.

CLARA *(Sense escoltar-lo.)* Un porvenir superb... I si és necessari per a lograr-ho que canviï, canviarà. Lo farem canviar des dels peus fins al cap.

BALDOMERO Aquest, aquest canvi es necessita.

CLARA Ja vindrà pels seus passos comptats, ja vindrà.

BALDOMERO Accepto l'auguri.

- CLARA Mes, en lo cas que, per fer-li arribar, fossin dèbils les meves forces, vostè m'ajudaria, ¿veritat?
- BALDOMERO L'ajudaré, compti amb mi. (*A part.*) Aquest és lo moment propici per a la declaració. Allà va. (*Decidit i impetuós.*) Sí, l'ajudaré...
- CLARA (*Retrocedint.*) ¿Eh...?
- BALDOMERO (*Seguint.*) No he vingut per altra cosa... ¿Vol per un moment que deixem a part aquesta conversació...?
- CLARA ¿Per què?
- BALDOMERO Perquè lo llenguatge de la política careix de les paraules necessàries per a explicar-li lo que a mi passa... perquè jo no so un regidor com los altres, perquè, per fer-li comprendre lo que sento aquí dins, al cor, seria precis...
(*Entra TOMÀS, tot temerós.*)

ESCENA 17

Mateixos, TOMÀS.

- TOMÀS (*Amb timidesa.*) So jo, Clara.
- CLARA ¿Ja tornes de casa la Ciutat?
- BALDOMERO (*A part.*) Lo marit.
- TOMÀS Era començada la sessió... Aleshores, jo que m'he dit... ves-te'n a casa, per compte d'avorrir-te anant a passar un parell d'hores al cafè... dic al Consistori.
- CLARA A ser un altre dia, me feies enfadar de valent, mes avui vens lo més oportú. (*Baix, a BALDOMERO.*) Aixís arribarem més prompte al nostre objecte...
- BALDOMERO ¿Vostè creu...?
- CLARA Sens dubte. (*Alt.*) No hi ha necessitat de que presenti l'un a l'altre...
- TOMÀS (*Adobant-se el coll de la camisa i no sabent què dir.*) ¡Hum...!
- BALDOMERO (*Joc per l'istil.*) ¡Hum...!
- CLARA ¿S'hauran vist al Consistori, sent regidors tots dos?
- BALDOMERO Tots dos...
- TOMÀS Lo senyor... ¿vostè és regidor?
- BALDOMERO (*Torbat.*) És a dir...
- CLARA Vaia, tan regidor com tu... ¿no el coneixes?
- TOMÀS (*Mirant-se a BALDOMERO.*) Sí... sí... me sembla... recordo... efectivament.
- BALDOMERO (*A part.*) T'equivoques, mestre.

TOMÀS (*Anant-se'l a mirar.*) Ara en tinc la seguretat.

BALDOMERO (*A part.*) Deu haver-n'hi algun que se'm sembla. Millor per mi.

TOMÀS Lo no haver-lo conegut a l'acte és que...

CLARA *(Acabant-li la frase.)* No seieu al mateix indret, tu i el senyor...

TOMÀS (*Agafant-se a la idea.*) Justament.

BALDOMERO Això mateix.

TOMÀS Jo sec a l'esquerra.

BALDOMERO Jo a la dreta.

TOMÀS A l'extremitat... de l'extrem... del capdavall.

BALDOMERO A l'extremitat... de l'extrem del capdamunt.

TOMÀS I sent tan gran la distància que ens separa...

BALDOMERO És enorme la distància, enorme...

TOMÀS No és cap cosa de l'altre món que vostè al veure'm hagi dubtat.

BALDOMERO ¿Jo dubtar...? S'enganya. (*Amb aplom.*) L'he conegut de seguida.

TOMÀS ¿M'ha conegut?

BALDOMERO (*Aplom.*) ¡De seguida!

TOMÀS (*A part.*) ¡Sí que és raro...! Deu ser curt de vista, aquest home; aprofitem-se'n. (*Amb efusió i allargant-li la mà.*) L'amic de glòries i fatigues.
 (*Saludos, apretades de mà, molta efusió; joc.*)

BALDOMERO (*Amb joc.*) ¡Oh, estimat company de municipi!

TOMÀS ¡Oh!, el digne con... (*Parant de cop.*) ¿Seria indiscret, estimat company de corporació, preguntar-li a què dec l'honor...?

BALDOMERO Estava explicant-ho a la senyora...

TOMÀS ¡Ah!

CLARA Lo senyor és d'un grupo...

TOMÀS ¡Ah... ah...!

CLARA Aquest grupó t'hi vol a dintre...

TOMÀS ¡Ah...! ¡ah...! ¡ah...!

CLARA Mes, com són conegudes les teves opinions, com se sap que ets inabordable quan d'elles se tracti, lo senyor ha cregut convenient venir-me a trobar a mi per a veure si obrant amb tota diplomàcia jo podria trobar el modo...

TOMÀS ¿De fer-me mudar...?

CLARA Sí.

TOMÀS (*Amb energia.*) ¡Mai... no ho intentis! ¡Mai!

CLARA No ho diguis tan resolut. Te n'hauria parlat aquest vespre, sent aquí tots dos, és millor que els deixi i vostès poden entendre's... Parlen de política...

TOMÀS (*A part.*) Mosca.

BALDOMERO (*A part.*) Lo tro final.

CLARA S'ocupen de tots los assumptos de... (*No sabent sortir-ne.*) ¡De tots... los assumptos comunals que estan sobre el tapet...!

BALDOMERO (*Inquiet.*) N'hi ha molts...

CLARA No hi fa res, tenen temps de sobra.

BALDOMERO (*A part.*) Per fugir el voldria.

CLARA Los abandono...

TOMÀS (*Suplicant.*) Cla...

BALDOMERO (*Ídem.*) Senyora...

CLARA Los deixo i espero... (*Mirant al seu marit.*) No dubto que, fent cas omís d'intransigències, se posaran d'acord. (*Saluda i se'n va; porta esquerra.*)

ESCENA 18

*TOMÀS, BALDOMERO.*⁸

BALDOMERO *(A part.)* Al mig dels quartos.

TOMÀS *(A part.)* Una sessió que promet...

BALDOMERO *(A part.)* Lo medi del mocador és més senzill, però ja som al ball, pit a l'aigua.

TOMÀS *(A part.)* Me sembla que va a ser divertit. *(Mostrant una cadira a BALDOMERO.)* Faci el favor...

BALDOMERO *(Sentant-se.)* Gràcies.
(Se miren dissimuladament l'un a l'altre, tots dos encongits.)

TOMÀS *(A part.)* Si obro la boca, comprendrà de seguida...

BALDOMERO *(A part.)* Amb una paraula només que digui, em descobreixo.
(Altra torbació, se repeteix lo joc. A l'últim, TOMÀS se decideix.)

TOMÀS Fa un bon dia, avui...

BALDOMERO So del seu parer... i fins me permetré anyadir que de temps no en 'viem vist d'igual...

8 Vegeu l'*Advertència important* que referent en aquesta escena hi ha al peu del repartiment.

- TOMÀS És un hivern cruel.
- BALDOMERO ¡Sempre vent...!
- TOMÀS ¡Quan no plou!
- BALDOMERO D'aquí que el sol d'avui sembla mitja vida.
- TOMÀS Té raó.
- BALDOMERO ¿Veu? Ja tenim un punt sobre el que estem entesos. *(Se treu de la butxaca una cageti-lla i l'hi ofereix, TOMÀS pren un cigarrillo.)*
- TOMÀS Gràcies.
- BALDOMERO ¡Veneno nacional...!
- TOMÀS ¡Ja pot dir-ho...!
- BALDOMERO Altre punt en què estem d'acord.
- TOMÀS *(No s'encenen los mistos.)* Plourà, que fa humitat.
- BALDOMERO Aquest Barcelona...
- TOMÀS Tothom se queixa del reuma.
- BALDOMERO És una calamitat. ¿Veu? Conformes una altra vegada.
- TOMÀS No pot menos de ser aixís.
- BALDOMERO Entre gent decenta, és natural.
- TOMÀS Jo tinc per principi posar-me sempre al costat de la gent decenta...
- BALDOMERO ¿I què entén vostè per gent decenta?
- TOMÀS Jo, ¿què entenc?
- BALDOMERO ¿Com la defineix?
- TOMÀS Per mi la gent decenta... és la que és decenta.
- BALDOMERO Mes suposí's que es presenta una qüestió complicada... per exemple, la de la reforma de Barcelona.
- TOMÀS Se fa.
- BALDOMERO ¿I els diners?
- TOMÀS ¿Per a què?
- BALDOMERO Per pagar-la.
- TOMÀS No es necessiten, se queden a deure.
- BALDOMERO I... ¿la plaça de Catalunya?
- TOMÀS ¿Què?

BALDOMERO ¿Quina solució s'hi dona?

TOMÀS L'única, la radical. ¡Tota ja té amo, doncs que edifiqui tothom allà a on vulgui i llestos!

BALDOMERO Just, ja l'aranya estiracabells!

TOMÀS Sí, i camps qui puga.

BALDOMERO I... ¿com se'n surt, de l'Exposició?

TOMÀS Ensorrant a tort i a dret; molt de fer l'home, rumbejar per tots cantons i embolica que fa fort.

BALDOMERO Però no vindran estrangers.

TOMÀS No hauran pas de venir. D'inglesos, aquí mateix, no en sortiran pocs ni gaires per la gràcia de Déu.

BALDOMERO Tot ho veu fàcil, però ¿i... què me'n diu, de la riera d'en Malla?

TOMÀS (*Atorrollat.*) La riera...

BALDOMERO (*A part.*) M'ha acudit a temps.

TOMÀS (*Seguint l'atordiment.*) ¡D'en Malla!

BALDOMERO Sí.

TOMÀS No hi pot haver parers distints...

BALDOMERO Doncs n'hi ha més de cinquanta. Uns volen que passi per 'quí, altres per 'llà, projectes i més projectes...

TOMÀS La gent conforme, tota pensa igual... ¿Quina és la ratlla més curta?

BALDOMERO (*No entenent-lo.*) ¿Què diu?

TOMÀS (*Seguint.*) La recta.

BALDOMERO Però...

TOMÀS Doncs no té cap dificultat. Lo desvio de la riera d'en Malla...

BALDOMERO Sí.

TOMÀS ¡Pel frente, sempre avall i dret i fora...!

BALDOMERO Ben pensat. (*A part.*) Pot ser furibundo, aquest home, jo el trobo manso.
(*Surt CLARA.*)

ESCENA 19

Mateixos i CLARA.

CLARA *(Amb un diari a la mà i contenint lo seu furor.)* ¿Què tal... què tal...?

TOMÀS Va marxant.

BALDOMERO Molt bé, lo vent... la pluja... el fred, lo tabaco, los mistos, la reforma, la plaça de Catalunya, la riera d'en Malla... comencem a entendre'ns...

TOMÀS Lo qual no té res d'extraordinari entre gent decenta.

CLARA *(Amb ironia.)* ¿Decenta?

TOMÀS ¡Doncs...! ¿Què tens?

CLARA *(Reprenent-se.)* ¿Què tinc?

TOMÀS Sí.

CLARA *(A punt d'estallar.)* ¿No coneixes que ho sé tot?

TOMÀS ¡Tu! *(Aterrà.)*

CLARA Sí, senyor.

BALDOMERO *(A part.)* ¿Què serà lo que sap?

TOMÀS ¡Lo que es diu tot...!

CLARA ¿Quantes vegades tinc de repetir-ho? ¡Ho sé tot, tot...!

TOMÀS *(Respirant.)* Siga en bona hora, almenos podré respirar. Ja que ho saps tot, no ignoraràs que no so tan culpable com sembla a primera vista... Cert que vaig anar a Pedralbes a dinar, però pensat de cop i volta i sense cap altra intenció; cert que vaig adormir-me, mes, al despertar-me l'endemà dematí, ja qui sap a on paraven en Capella, la vuideta, la Balbina i l'altre...

BALDOMERO *(A part.)* La Balbina...

CLARA ¿Què emboliques? Hola, hola, dinarets a Pedralbes... i viudetes, además... ja passarem comptes... No ho sabia...

TOMÀS Doncs...

CLARA No em referia an això, pocapena, sinó al discurs que vas fer ahir i que, indignant-me, acabo de llegir...

TOMÀS *(A part.)* Ja no me'n recordava, que fos orador...

CLARA Un discurs terrible, de jueu. Miri, *(A BALDOMERO.)* Llegeixi lo que es va atrevir a dir...

BALDOMERO *(Llegint i aparentant que s'horroritza.)* ¡Oh...!

CLARA *(Senyalant-li amb lo dit.)* ¡I aquí... aquí...!

BALDOMERO ¡Oh...!

CLARA ¡I allà... allà!

BALDOMERO ¡Oh...!

TOMÀS (*A part.*) ¿Què dimoni dec haver dit? ¡Veiam... faci'm lo favor...! (*BALDOMERO li dona el diari.*) Deixa-m'hi passar els ulls... (*Llegeix, i fent més exageració que en BALDOMERO.*) ¡Oh... oh... oh...! (*A part.*) Ara ja ho sap, sortim-ne d'una vegada. (*A CLARA.*) Tu que coneixes tan a fondo lo meu natural, ¿pots creure que jo hagi mogut tal escàndol per a oposar-me a que el municipi pagui la cera que es gastí per la professó del Corpus? ¡Ves a mi què se me'n dona...!

CLARA (*Indignada, amb lo diari a la mà.*) ¡Si aquí diu que ets tu!

TOMÀS No jo, l'altre; l'altre Tomàs Saleta, lo verdader, l'autèntic, lo llegítim... ¡lo regidor de debò...!

CLARA ¿De debò?

TOMÀS Sí, jo ho so de per riure.

CLARA Tu ets regidor de...

TOMÀS (*Interrompint-la.*) ¡De cap mena, no en so!

CLARA ¡No!

BALDOMERO ¿Vostè no n'és...?

TOMÀS No senyors... (*Confós i disculpant-se.*) Jo anava a dir-t'ho... mes com m'havia despertat a les deu de l'endemà...

CLARA ¡Enganyar-me d'aquest modo...! ¿Sostenir-ho amb tal aplom...? ¡Faig posta que ningú més fora capaç de fer-ho...!

BALDOMERO ¿I què s'hi jugaria?

CLARA Tot lo que vulgui.

BALDOMERO Pagui, que és gata. (*Amb galanteria.*) Ja li portaré el compte. (*Quadrant-se.*) Aquí en té un altre.

CLARA ¿Vostè?

BALDOMERO ¡Tampoc so regidor!

TOMÀS ¡No estranyo que m'hagi conegut...! ¿I a què obeeix la seva visita?

BALDOMERO A la baixa dels tresos... Jo em casava amb la viudeta, la Balbina...

TOMÀS ¿Vostè és lo baró?

BALDOMERO ¡No, que seré femella...! ¿Que no veu que porto calces? Vaig saber lo de Pedralbes... i són tan dolces les represàlies...

CLARA (*Coqueta.*) ¡Oh!

[illegible]

ESCENA 20

Tots.

COLOMA *(Al municipal.)* Veiam si ara baladrejarà, davant per davant dels seus *quefes*. Aquí té un ambo de regidors.

MUNICIPAL *(A part.) Déjame cridar bien fuerte. Ya sé que no hay perill, porque tot es mentida.*
(Cridant.) Ni que n'hi hayan vint-i-cinc, y el obispo y el txeneral... ¿En dónde están?

COLOMA Aquí els tiene. (*Senyalant-los.*) Miri, llugo.

TOMÀS Jo no... (*Excusant-se.*)

BALDOMERO Ídem.

CLARA *(Enfadada, reprimint-se.)* Feien la brometa. No ho són, ni l'un ni l'altre.

MUNICIPAL *A mí no se m'engalina... Por esto, y a no ser del nou...*

TOMÀS ¿Què?

MUNICIPAL *¿No saben lo que pasa? ¿No han lletxit la última hora? (Traient-se un paper.)*

BALDOMERO Vinga. (*Llegeix.*) «Ha pujat nou ministeri; se muda l'Ajuntament».

COLOMA Lo treuen, ja era hora, ¡gràcies a Déu!

MUNICIPAL *Jo hago falta en el carrer. (Saludent.) Señores... lo dicho, mañana a las dotze a la alcaldía, por la alfombra y la ensarronada al principio de autoridad. (Se'n va el MUNICIPAL.)*

TOMÀS *(Traient-se monedes de la butxaca.) Ya te contentarás amb una pesseta. (A COLOMA.)*
Té, dona-l'hi. *(Se'n va COLOMA.)*

ESCENA 21

BALDOMERO, TOMÀS, CLARA.

CLARA Lo pitjor d'aquesta embrolla és que, ¿saps allò que has firmat sense mirar...?

TOMÀS (*Anguniós.*) Sí...

CLARA No era una factura, era una sol·licitud que l'has firmada com si fossis regidor, i ja deu ser a casa la Ciutat.

BALDOMERO *(Que ha continuat llegint lo paper.)* Ja està fresc... usurpació d'estat... article 273 del còdic. *(A part.)* Pel descosit.

TOMÀS (*Aterrat.*) ; Endavant!

BALDOMERO Vint anys de presidi i, si els jutges s'hi empenyen, lo claven al pal.

CLARA ¡Ja estàs fresc!

BALDOMERO (*Content, llegint.*) ¿Què miro? ¡No m'enganyo, no em fan los ulls pampallugues...!

TOMÀS ¿Què és...?

CLARA ¿Què hi ha...?

BALDOMERO Los tresos han pujat un deu per cent.

TOMÀS A mi sí que... ¡Vaig vendre...!

BALDOMERO (*De pressa.*) Ja so ric, ricatxo, millonari... no tinc de fer economies i em caso... dret a casa la viuda... la Balbina, firmarem les paus... vinga enllestir los papers, llicència clo-sa, correran los quartos... amb los capellans, tot s'arregla aixís... Total, vuit dies. Tinc lo gust de convidar-los a la boda. (*Saludant molt atent, agafa la mà de CLARA i l'hi estreny.*) ¡Senyora, als peus de vostè! (*S'abraça amb TOMÀS.*) ¡Abur, excompany de municipi! (*Troba al passar COLOMA que entra, i li toca la cara.*) ¡Adeu, la flor i nata de les cambreres! (*Se'n va.*)

COLOMA ¡Memòries...!

ESCENA ÚLTIMA

CLARA, TOMÀS, COLOMA.

CLARA Alça, vint anyets de presidi, ¡t'està bé, fort...! ¿Veus a on porta una mala conducta...?

TOMÀS (*A COLOMA, tot temerós.*) Aquell paper... ¡ja és presentat...!

COLOMA (*A CLARA.*) ¿Vol dir el d'en Quimet?

CLARA Sí.

COLOMA No, aquí el tinc. (*Traient-se'l de la butxaca.*) Digui que ara deurà ser...

TOMÀS Paper mullat.

COLOMA Vamos, paper de l'estat; ja no és... vaja, bo per a...

TOMÀS (*Prenent-lo i anant-lo a esquinçar.*) Esquinçar-lo.
(*CLARA i COLOMA, una a cada costat, l'última lo detura.*)

COLOMA ¿Què fa? Em costa una pesseta.

CLARA (*Senyalant al públic.*) Lo que sobra, aquí hi hauran parents o amics d'algun regidor, i si bé ho demanes, ¡no seran pas tan poc considerats que no s'hi empenyen per a col·locar an en Quimet...!

TOMÀS (*Al públic, adelantant-se.*)
Si li poden alcançar,
gràcies mil per tal favor;

no té exigència, en rigor,
només demana cobrar...

CLARA

(Seguint.)

Secretari, mostassà,
agutzil i lo que em callo;
per tot és bo, no ho detallo
per no molestar-los més...

COLOMA

(Acabant.)

Fins també, si convingués,
serviria de caballo.

Teló.

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. OBRA COMPLETA
Direcció general de Pere Gabriel

Ajuntament
de Barcelona

[publicacions]
urv

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions